…minibus promulgat. pro Coel. Adag. Megaricæ sphinges. Adag. Schenicolæ.

Ramería o casa donde se consiente este suzio trato. Lustrum, i. pro Coelio. Ganea, æ. in Pisonem. Popina, æ. in Pisonem.

Ramo. Ramus, i. 3. de Orat. Ramulus, i. 1. de Diuin.

Rana. Rana, æ. de Nat. Deor. Ranunculus, in epist.

Raposilla. Vulpecula, æ. de Natur. Deor.

Raro y no comun. Rarus, a, um. de Amic. Rarissimus. de Finib. Singularis. de Orat. Diuinus. de Orat. Incredibilis. de Orat. Præstantissimus. in Oratio. Postquam. Eximius. pro Pompe. Summus. de Orat. Vnicus. pro Quint. Perfectus. de Oratore. Adagium. Phenice rarior. Adagium. Nigro cigno rarior. Adagium. Albo coruo rarior.

Raramente. Raro. pro Roscio. Rarius. in epist. Et rarissime. in epist. Insolenter. de Inuen. Non sæpe. in epist.

Rastro o señal de alguna cosa. Simulacrum. libr. 10. epist. Famil. Plancio. Vestigium, ij. pro Cecin. Lequiæ. de Nat. Signum. de Arusp. Nota, Indicium. de Arusp. Significatio. de Orat.

Rastrear o buscar por rastro. Vestigo, as. Hi voluptates omnes vestigant. in Orat. Postquam. Indago, as. in Verr. Acutissime indagare & odorari. Vestigijs odoror. in Pison. Peruestigo. in Verr. Odorabantur omnia & peruestigabant.

Rastro con que se llegan las pajas. Rastrum, i. & Rastri, orum. Terent. in Heauton.

Ratificar y confirmar. Ratum facio, vel ratum habeo. pro Flac. Ratifico, non est Ciceronianum.

Raton, mus, ris. lib. 14. ad Atticum.

Real, o campo, o exercito. Castra, orum. ad Attic. Præsidia. pro Milone. Exercitus. in Anton. Manus. contra Rullum. Copiæ, arum. in epist.

Real, o de la casa real. Regius, a, um. 3. Officiorum. Regalis. in Cato. Maio.

Real casa. Regia, æ. ad Attic. Aula regis. pro domo sua.

Realmente, y con magestad y pompa real. Regiæ. in Catilin. Regifice. 3. Tuscul. Quæst. Regaliter, ingratum est latinioribus.

Rebaño de ganado. Greges armentorum. 3. Philip. Pecuaria. de Claris Orat. Grex. ad Attic.

Rebelde. Perduellis. de Offic. Qui maiestatem minuit. de Inuen.

Qui

ducta in angustum.

Reduzirse a vn gouierno. Cadere in vnius potestatem. ad Atticum.

Reduzir al estado passado. Restituere aliquem. Terent. in Heaut.

Reduzir. Reporto. ad Atticum. Exercitum à Britannia reportabant.

Redundar en vosotros infamia. De Amicit. Ad vos redundat infamia.

Reduxelo a lugares communes. In Paradox. Conieci in communes locos.

Reedificar. Reædifico, as. ad Attic. Putat Pompeius Cæsarem immerito reædificando diligentiorem fore. Resarcio. pro Cælio. Discidit vestem resarcietur. Instauro, as. ad Quint. Fratr. Latinæ feriæ instaurant.

Referir objectando. Regero. lib. epist. Famil. Pro quo tibi tot rusticos Stoicos regeram.

Referir, o contar. Refero, ers. ad Atticum. Eam mihi curares referendam. Renuntio, as. in epistol. Posteaquàm mihi renuntiatum est.

Refectionar, o hartar, o satisfazer. Reficio. pro Muræn. Nihil est iam vnde nos reficiamus &. pro Planc. Conspectus vester reficit & recreat mentem meam, & de Senect. Tantum cibi & potionis adhibendum vt reficiantur vires non opprimant.

Reformar o instituyr moçuelos. Informo. pro Archia. Artes quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet.

Reformar. Corrigo, is. in epistol. Id si correxeris mihi erit gratum. Emendo, as. de Legib. Vt vitijs principum infici solet tota ciuitas sic continentia. Coerceo. in episto. Alienata & corrigere & coercere præsentia mei exerci… Reformo latinis auribus minimè… …mo, as. pro Muræn. Consiliorum vituperare non audeo. Nonnulla in… …fortasse conformare & leuiter emendare possem. Formo, as. de Orat. Oratoris formare orationem. Instituo, is. de Finib. Vita instituta præceptis Philosophorum.

Reformacion. Instituo, is. de Natura. Disciplina, æ. Ad Quintum Fratrem. …etus verbum… …

Refran. Titium prouerbium. 1. Off. … prouerbium. de Finib. …rent. in Adelphis. Contritum…

Adag. Et parœmia latinis vsitata, sed non Ciceroniana.

Refregar. Refrico. in epist. Vereor ne refricem meis literis desiderium & dolorem tuum. Retracto. ad Attic. Augemus enim dolorem retractando. Renouo, as. Nolo hanc rem commemorando renouare cuius memoriam deleri oportere arbitror. pro Quintio.

Refrenar. Refreno. in Parad. Refrenet prius libidines. Reprimo. de Finib. Quod semel admissum coerceri reprimique nõ potest. Comprimo. ad Quint. Fratr. Paulo cupidiorem publicanum comprimere. Cohibeo. de Natu. Deor. Prudenter Academicos cohibuisse. Coerceo. in Paradox. Coerceat auaritiam, idest refrænet. Contraho. in Tusc. Contrahere animum in dolore. Sedeo. de Arusp. Edomo. de Fato. Vitiosam naturam ab eo sic edomitam & compressam. Moderor. in Tuscul. Causę quibus ratio moderatur. Tempero. in epist. Temperare sibi in aliqua re. Teneo. Iracundiam teneat, idest refrænet. in Parad. Restinguo. Restinguere ardorẽ voluptatum. de Finibus. Reuoco. ad Attic. Reuocare aliquem à turpi consilio. Arceo, es. in Anton. Antonium Brutus inuadentem in Asiam à progresis arcuit. Continere. in Academ. Cohibere semper & ab omni lapsu continere temeritatem. Abstineo, abstinere manus à te vix potuerunt, Vatin.

Refrescar. Refrico, as. pro Cæl. Vt illa vetus fabula refricaretur, Idcirco Casserni est causa Renouata.

Refresco. Refrigeratio, is. de Senect. Refrigeratio in æstate.

Rebuyr. Refugio, is. de Orator. Semper ego à toto hoc genere sermonis refugi.

Rebuyr con temor. Reformido, as. Huius amicitiæ crimen non reformido. pro Cælio.

Rebuyr. Recuso, as. in Orat. Rogatus & recusans hoc feci.

Refugio. Refugium. 2. Offic. Perfugium. ad Attic. Profugium. pro Tusc. Portus. de Offic. Præsidium. pro Pompeio.

Regazo. Gremium. de Clar. Orat.

Regalo. Deliciæ, arum. in Verr. Illecebra, æ. 6. de Republica. Aucupium. de Orat. Delectamentum. in Partition. Suauitas. de Senect. Voluptas. pro Rabirio. Amores. in Verrem. Quæ ciuitas tibi in amore & deliciis fuit. Delicatę voluptates. de Nat. Deor. Herculana Balnea, Adag.

Regalar.

Rabia. Rabies, ei. Cicer. in Sallust. Furor, ris. in Catilin. Acerbitas animi. in Tuscul. Quæst.

Rabioso. Rabidus, a, um. de Arusp. Rabiosus, a, um. in Tuscul. Rabiosulus, a, um. in epist. Furens, tis. de Arusp. Furibundus. in Orat. Antequam.

Rabiosamente. Rabidè. in Tuscul. Rabiosè. in Tusculan. Furiosè. ad Attic. Furenter. ad Attic.

Razon, juyzio, y buen discurso. Ratio, is. de Offic. Motus celer. Cogitationis acumen. Solertia. de Natur. Deor. Lux lumenque vitæ. in Academ. Domina omnium & regina. in Tuscul. Mens. de Senect. Consilium. de Senect. Quæ consequentia cernit, principia & causas rerum videt, earumque progressus quasi antecessiones non ignorat, similitudines quæ comparat, rebusque præsentibus adiungit annectitque futura. de Offic.

Razoncilla. Ratiuncula. 2. Tusculan. Sermunculus. libro. 13. ad Atticum.

Razones de mucho peso. Rationes consolidatæ. lib. 5. epist. Famil.

Razones o argumentos que no tienen pequeña fuerça. Amentata iacula. de Orat.

Razonar en alguna congregacion. Sermocinor, ris. de Inuen. In consuetudine scribendi aut sermocinandi.

Razonar. Sermonem habeo. ad Atticum. Item, concionem habeo, pro Sextio.

Razonar. Loquor, ris. de Nat. Deor. Scito sermone & Attico loqui.

Razonamiento. Concio, is. pro Sextio. Lentulus habuit concionem de me. Eulogia, æ. vsurpatur, Por razonamiento o por bendicion. lib. 13. ad Atticum.

Raer. Rado, is. de Legib. Mulieres genas ne radunto. Abrado. pro Quint. Supercilia illa penitus abrasa. Corrado, dis. Terẽ. Adel. Minas decem corradet alicunde.

Raydo. Abrasus. pro Quint. Rasus. pro Quint.

Raedura o raya para testar lo escripto. Litura, æ. in epist. Quum mendum scriptura litura tollatur.

Rayo. Radius, ij. 5. de Finib. *Cosa que echa de si rayos.* Radiatus. de Diuin. & radians. in Orat.

Rayz. Radix, cis. 5. de Finib. Radicula. de Diuin.

Ramera. Meretrix. pro domo. Meretricula, æ. de Natura Deorum. Scortum. pro Milone. Lupa, æ. pro Milone. Mulier quæ se omnibus

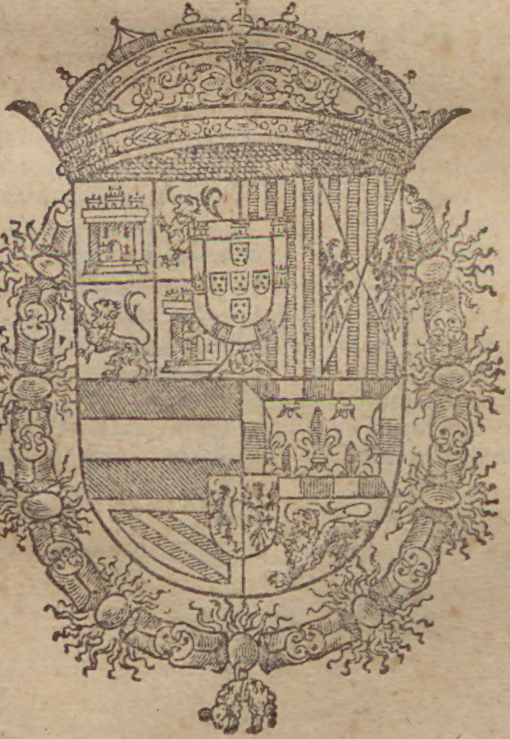
IGNATII LASSARTE ET MOLINA I.C. CARACCENSIS

De decima venditionis & permutationis, quæ Alcauala nuncupatur, Liber vnus.

TRACTATVS QVIDEM OMNIbus iuri operam dantibus tam in theorica, quàm in praxi, scholis & foro perutilis ac necessarius: in quo pro exacta, perspicua, & decisiua totius materiæ resolutione, innumeræ leges iuris communis & Regij vtilissimè explicantur.

D.N.Philippi.II.Hispaniarum Regis Catholici Maiestati dicatus.

Cum indice rerum magis notabilium, quæ facilius in Alphabetum redigi potuerunt. Præcipuas vero quæstiones & capita, quæ in hoc opere continentur, quartum post hoc folium indicat.

CVM PRIVILEGIO.

Madriti, apud viduam Petri Madrigal,
Anno. 1599.

Ex expensis Francisci de Robles bibliopole.

TASSA.

YO Miguel de Ondarça çauala escriuano de camara del Rey nuestro señor de los q̃ en el su Consejo residen, doy fee, que auiendo visto los señores del dicho Consejo vn libro intitulado Lassarte de Alcaualas, compuesto por el Licenciado Yñigo de Lassarte, impresso con licencia y priuilegio de su Magestad, de pedimiento del susodicho, tassaró a tres marauedis cada pliego del dicho libro en papel, y a este precio y no mas mandaron se venda el dicho libro, y antes que se venda se imprima este testimonio de tassa al principio de cada libro. Y para que dello conste, de pedimiento de la parte del dicho Licenciado Lassarte, y mandado de los dichos señores di la presente. En Madrid, a quinze de Otubre, de mil y quinientos y nouenta y nueue años.

Miguel de Ondarça
çauala.

ERRATAS.

FOl. 5. col. 2. lin. 42. ratto, di, ratio. 7. 4. 14. vigesimam, vigesima. 8. 3. 18. permuta.io vitæ, permutatio vna. 15. 2. 30. contara, contra. 16. 1. 16. fit, sit. 20. 3. 7. iurisconsultus, iurisconsuto. 21. 3. 14. aureaum, aureum. 25. 2. antep. lignatius, lignarius. 27. 1. 42. lege, legis. 28. 3. 35. piscali, piscari. 36. 3. 22. empleatur, impleatur. 39. 4. 2. set, sit. 49. 2. vlt. puta, pura 50. 4. 41. Bartoli, Bartolo pen. debitores, bebitoris 57. 1. 39. iucicatum, iudicatum. 65. 1. 3. inte geniri, intergeneri. 70. 2. 19. dubitarum, dubitarem. 71. 4. 41. dominum, dominium. 71. 4. 41. hæredes, hæredis. 74. 2. 4. rureos, aureos. 77. 4. 23. si de fideiussores, si fideiussores. 81. 4. 29. creden, cedē. 89. 4. 37. omnere, onore. 101. 4. 41. n. eōxi, non exi. 104. 4. 28. ēpdebat, pēdebat. 108. 1. 19 dominium, dominum. 108. 4. 37. dorporeum, corporeum. 112. 1. 29. domimo, dominio. 115. 1. 15. fit, fit. 16. tēpas, tēpus. 124. 1. 17. consequentur, consequenter. 125. 1. 32. eũ, cũ. 34. perfectio, pretio. 134. 2. 6, esse, esset. 9 emptoris. emptores. 137. 3. 13. vrē, verē. 138. 2. 42. preuium, pretium. 147. 2. 44. eomodo, eo modo. 149. 2. 38. dict. si, dict. l. si. 153. 3. 25. voli, volo. 154. 2. 33. bonē, benē. 155. 2. 32. tota, nota. 157. 1. pen. dati, data. 159. 4. 3. coniuctura, coniectura. 161. 4. 14. dati, data. 167. 3. 42. refer, refert. 169. 1. 25. terum iterum, teruat iterum. 171. 2. 28 tritum, tributum. 174. 1. 4. rio ratio, ria ratio. 184. 2. vlt. fit. fit. 186. 2. 16. Veruûm, Verûm. 188. 27. cxunt, exeunt. 190. 3. 6. tusque, rusque. 202. 4. 43. fit, sit. 207. 3. 3. vnitatum ex sotijs, vni tantum ex socijs. 208. 1. 6. corporata, corpora.

Iuan Vazquez
del Marmol.

¶ EL

EL REY.

POR Quanto por parte de vos el Licenciado Yñigo de Lassarte, vezino de la Ciudad de Guadalajara, nos ha sido fecha relacion, que nos os auiamos hecho merced de vn priuilegio y licencia por diez años, para imprimir vn libro intitulado *De decima venditionis & permutationis, quæ Alcauala nuncupatur*: el qual auiades cōpuesto con mucho estudio y trabajo: los quales diez años corrian desde diez y ocho dias del mes de Nouiembre del año passado, de mil y quinientos y ochenta y ocho años, y se cumplian el dicho dia y mes deste presente año, como constaua y parecia por la fecha del dicho priuilegio, y lo que restaua por correr del dicho tiempo no era bastante para imprimir el dicho libro, de que auia mucha falta. Atento lo qual nos pedistes y suplicastes os mandassemos prorrogar el dicho priuilegio por otros diez años mas, o como la nuestra merced fuesse: Lo qual visto por los del nuestro Consejo fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien: y por la presente vos prorrogamos y alargamos el dicho termino del dicho priuilegio por otros seys años mas, que corren y se quentan despues que aquel sea cumplido, fenecido y acabado, para que conforme a el durante el dicho termino, podays hazer imprimir el dicho libro que de suso se haze mencion, con tanto, que todas las vezes que se imprimiere no lo podays vender, sin que antes y primero se trayga al nuestro Consejo, y en el se corrija con el original que en el esta, y se tasse el precio a como se ha de vender cada volumen, y mandamos, que durante el dicho tiempo persona alguna sin vuestro poder no pueda imprimir, ni vender el dicho libro en estos nuestros Reynos, ni meterlo impresso fuera del, so las penas contenidas en el dicho priuilegio. Fecha en Madrid, a diez y ocho dias del mes de Abrid, de mil y quinientos y nouenta y ocho años.

YO EL PRINCIPE.

Por mandado del Rey nuestro señor, su Alteza en su nombre.

Don Luys de Salazar.

DO-

DOMINO NOSTRO PHILIPPO. II. HISPANIARVM REGI CATHOLICO.

Ignatius Lassarte & Molina.

CVM Hispani iuris amplitudinem tot interpretum exornatam vigilijs animaduerterem, Philippe Rex maxime, in mentem venit, quanta fuerit hominum nostrorũ obliuio, aut negligentia, qui de iuribus Regalibus, & eo potissimùm Alcauala nuncupato, cuius in his Regnis tùm vetusta, tùm peculiaris institutio est, nihil scripserint: hoc præsertim tempore, quo Sarracenis exactis, bonarum literarum studijs dediti, innumeros iuris ciuilis & Regij commentarios ediderint. Vix enim aliqua iuris nostri materia est, quæ glossam, repetitionem, aut tractatum non habeat, præter hæc Regalia iura, quæ nullam aliam, quàm liberam publicanorum interpretationem acceperunt: cùm tamen, nisi me amor negocij suscepti fallit, nulla vnquam iuris pars vtilior, frequentior, nec difficilior fuerit: nec in qua nostratium ingenia, quæ quotidie maiorum tuorum, & tuo pręsertim beneficio feliciter emergunt, se iustius exercuissent. Quæ enim Castellæ prouincia, quæ ciuitas, qui vicus, aut domus hoc nomen Alcauala non personat? Quisnã tanta dignitate conspicuus est, quis miles, Comes, Marchio, vel Dux, aut quicunque alius, qui simul cum reliquis humilioris notę hominibus, istius iuris legibus æquali sorte nõ subsit? aut quæ lites, & iurgia difficiliora & grauiora cõtingunt, quàm quæ de iure vectigalium in iudicijs tractantur? Cùm ergo hãc iuris partem, non sine magno Reipublicæ detrimento, incultam, ac omninò destitutam viderem, operæpretium putaui, si in hac vna re omni ferè Hispanię pro virili parte consulerem: & quæ sint Regalia, ab istius iuris tractatu, quod potissimum & vberrimum est, enarrationem inciperem, vt quæ non satis pro dignitate expediero, meliora posterorum ingenia his nostris commota principijs accuratiùs prosequerentur. Hoc autem quidquid est industriæ & laboris mei, Catholicæ tuæ Maiestati dicare constitui, non spontè solùm, eò quod me ita ab adolescentia instituerim, vt (quod optimo cuique expetendum est) tibi Regi, ac domino meo deseruiam: sed & necessaria illa ratione coactus, quod licet exigua res sit, vt Regijs manibus offeratur, illud magnum in se continet, quod nulli alij, quam tibi certo iure debeatur. Ideò cùm excellentia tantæ rei pertractandæ, & autoris & muneris indignitatem excuset, ausus sum, vt libellus iste meus sub tuo sacro nomine in lucem prodierit: eo præsertim singulari fauore recreatus, quod vt Regiam cudendi facultatem dares, ac Regali manu subscriberes, speciatim fueris per Regium Senatum de istius libri vtilitate & probatione consultus: adeò nouum fuit nostri operis argumentũ. Quod ergo, Philippe Regum maxime, mandari typis sciẽs voluisti, admirabili tua benignitate, & clementia suscipias, vt dignum hoc præmiũ tanti laboris mei pro cõmuni vtilitate suscepti, gaudeã consecutus.

¶ LE.

LECTORI.

Desiderabam (Lector beneuole) dum meorum studiorum labores alijs prodesse posse intelligerem aliquid scribere, quod cùm vtile, ac frequenti vsui necessarium foret, sic ab innumeris scribentium libris destitueretur, vt aliunde satis veram illius cognitionem non posses percipere: ideoq; mea qualiscunque opera videretur & esse necessaria. Cuius mihi sanè argumenti inuentio perdifficilis fuit, eo quod nihil in iure tam reconditum videretur, quod vel in tanta librorum multitudine doctores nostri non explicuissent, & eorum ingenia non penetrassent. Protinùs tamen, quasi dubium animum numen aliquod tetigisset, tractatum hunc Regalis decimæ voti compos delegi, adeò vtilem ac necessarium, vt eum vel optimæ cuique iuris parti non iniustiùs præferã, quàm magnus ille Philosophus apud Gellium Lesbium vinum Rhodio prætulit: & hactenus ita destitutum vt ea de re acturus sim, quæ ab exteris numquam fuit cognita, & à nostris nullibi reperitur explicata: fortassis ex eo, quod nulla temporum serie & tempestate, tam necessaria fuerit huiusce rei cognitio, vt hodie est, quippe quæ ab exiguis profecta initijs, coalescentibus indeis rerum pretijs, in miram excreuerit magnitudinem, vel quia sterilis & ieiuna disputatio visa sit, nec vel modicum quoddã corpus libelli confici posse doctores nostri crediderint breui sua consideratione decepti. Etenim amplissima res est & difficillima, quã inueteratus, ac perpetuus ducentorum & quadraginta, ac plurium annorum vsus nondum calluit eo quod nullus nostratium fuerit, qui in hac vna re pro omnibus laboraret, cuius vestigijs aduocati & iudices posteriores insisterent: cuiusq; opera, vel recentiorũ adiumento, & ista quidẽ, sicut cæteræ iuris partes, ad id quod summum esse videretur, per tot annorũ curricula haud grauatè peruenisset: nec ius istud, quo omnes cuiusq; sexus, ætatis, conditionis, & dignitatis onerati sumus, & in quo non sine magno nostrarum facultatum detrimento, quotidie versamur, turpiter cũ Seruio Sulpitio ignoraremus. Nam licet varijs in locis nonnulla de Regali decima ferè omnes Hispani autores scripserint (quos numquam taceo) id quidem obiter fecerunt aliud agentes: ita vt mirum non sit, si exactè rem istã non considerantes ex proposito, prout magnitudo & vtilitas rei desiderabat, valdè vbique errauerint, vel principaliora istius materiæ loca penitùs dereliquerint. Quod & Ioanni Parladorio, viro equidẽ non ineleganti, contigisse dixerim, qui inter alia rerum quotidianarum capita, de hac venditionis & permutationis decima vnum instituit sed tanta breuitate disseruit, vt adumbrare rem illam potiùs, quàm exprimere videatur, quæ totum virum & singularem tractatum requirebat præ difficultate & magnitudine sua. Cæterũ Bertachinus Firmianus, Bartholomæus Cassenæus, Ægidius Bossius, Petrus de Vbaldis, Franciscus Personalis, & alij exteri autores, qui integros Commentarios de gabellis & collectis ediderunt sine certa lege tributi iuxta varia gentiũ statuta loquuti sunt, ac proinde factum, vt quamuis plurima de vectigalium iure doctè conges-

ferint, parum aut feré nihil tradiderint, quod ad nostras leges Regias, & veram illarum mentem pertingat, conducat, opituletur: adeo inutiles nobis sunt eorum tractatus. Et quamuis alios memorare liceat, quales sunt Carolus Molinæus in consuetudinibus Parisiensibus, & Andreas Tiraquellus de vtroque retractu, qui de hoc venditionis tributo cum vtiliter tum doctissimè plura tradidisse videantur, adhuc huic negocio satisfactum non est: hic enim quoad nos pertinet, dum aliorũ sententias refert, communi eorum defectu laborat: ille verò de iuribus foeudalibus patrono soluendis, iuxta Regni sui consuetudines disputauit, quorum iustitia ex inuestituræ & manus mutationis qualitate, propter quam penduntur, iudicãda est, vt ille non semel admonuit. At nos agimus de tributo, seu iure ex simplici venditionis actu soluendo: ex cuius diuersæ considerationis effectu plures, ac variæ resultãt inter nos & illum pugnantes resolutiones, vt facile in hoc nostro tractatu experieris. Fateor me rem arduam, nec viribus parem, immensique operis aggressum esse (quod nonnullis nimis audax fortasse facinus videri poterit) sed cum videam optimates omnes huiuscè facultatis, quorum autoritas & industria cum rei dignitate congrueret, materiã hanc vsquequaq; necessariã licet non ignorasse, at certè prætereijsse, mei conatus inuidia carẽt: nec incepisse nocebit, vt noui scriptores, qui aut in re hac certius aliquid allaturos se, aut scribendi arte ruditatem meam superaturos crediderint, quod perfacile cuique futurum esse nõ ignoro, exactiùs perficiant. Interim tamen, dum alia tibi meliora non prodeunt, excipe (Lector) pacato vultu vigilias nostras communi studiosorum vtilitati nuncupatas, in quibus fortassis non omnino operam lusimus: inuenies enim potissima istius materiæ capita, per quæ facilè quæ denouo acciderint, cognosci queant, quod quanto labore & cogitationis nixu præstiterim, non facile dictu est. Nec velim putes, hæc à me tantis exantlata laboribus, vt nouũ aliquod gabellarijs, regijsque tributis patrocinium præstem, & laxiorem viã adaperiam: quin ad veritatis, tam in conscientia, quam in foro exteriori elucidationem laboro, & rei naturam explico, vt publicanorum cupiditas intra constitutos terminos cohibeantur, & quod Cæsaris est, reddatur Cæsari. Igitur quod boni fecimus Deo duce in hac re noua, spernendum non est, erit enim tibi quotidianum & vtile: quæ autem minus rectè dixerimus, vltrò ignosci debent, quis enim tam lynceus est, qui in tantis tenebris nihil offendat? Quidquid autem dixero, sacrosanctæ matris Ecclesiæ correctioni, & iustæ cuiusque censuræ submitto. Vale.

ELEN-

ELENCHVS CAPITVM, QVÆ IN HOC opere continentur.

IGNA.

INDEX LEGVM IVRIS Ciuilis & Regij, quæ in hoc libro præter doctores explicantur.

Ex D. veteri.

Ex Infortiato.

Ex D.nono.

L.hæ-

Ex Codice.

Ex Institutis.

Ex iure Partitarum.

Ex Ordina. regio.

Ex quater. Gabella.

Ex noua Recopilat.

IN-

INDEX RERVM MAGIS NOTAbilium istius operis, quæ facilius in Alphabetum redigi potuerunt.

† 2.nu.

Dotis

Gabel-

INDEX.

† 4 Hære-

INDEX.

Loca-

pars

Permu-

INDEX.

Quarti

bear.

Ven-

FINIS.

PRAEFATIO SIVE PRAELUDIUM HUIUS OPERIS cum scolijs ad.l.1.&.l.2.tit.17. Lib.9.Recopilat.

Summa præfatio.

1 *Quantum regibus debeamus, ex sententia Senecæ declaratur.*
2 *Iure diuino tributa regibus debentur.*
3 *Ex vtilitate publica instituũtur tributa.*
4 *Alcauala ab exterorum gabella distinguitur.*
5 *Traditur vera Alcaualæ definitio, siue descriptio.*
6 *Istius iuris, quod nos Alcauala dicimus, nulla fit mentio in iure communi Digestorum & Codicis, & doctorum sententia.*
7 *Quotam partẽ fiscus habebat ex certis causis apud Romanos.*
8 *Decima fructuum Sarracenis Granatæ Regibus soluebatur, & apud Romanos quoque regium tributum fuit.*
9 *Exponitur. l.2. §.si decimam. D.de pollicitat.*
10 *Lege Papia Poppæa decima legatorum inter coniuges, si liberi non essent, fisco debebatur.*
11 *Vicesimæ quoque hæreditatum defunctorum, extraneis hæredibus, institutis, tributum fuit.*
12 *Exponitur. l.vnica.in prin.C.de cadu. tolle.*
13 *Exponitur.l.2. ad finem.D. de origine iuris.*
14 *Census tributum fuit apud Romanos, quod ratione bonorũ soluebatur.*
15 *Alius quoque census fuit, qui capitis tributum erat.*
16 *Sed & vicesimæ quintæ tributum fuit, ex mancipiorum venditione & centesimæ aliarum rerum vænaliũ.*
17 *Exponuntur.l. debet.D.de ædit. edicto, & l. 2.C.de Eunuchis.l. si quis ab alio. D.de calumniato.& l.inter publica.D.de verb.signi.*
18 *Ius alcaualæ incognitum, nec inductum erat tempore legum Partitarum Fori, & styli, quas hodie habemus.*
19 *Quo tempore, & cui regi, quaque de causa, & in qua quantitate ius illud primùm fuerit concessum, & postea auctum latè explicatur ab historia. & num. 20.21.22.*
23 *Labitur in hac re Petrus Auendanius ex defectu cognitionis historiæ.*
24 *Cumani irrisi apud veteres ob eam causam, quod cessante causa tributi, adhuc illud soluerunt.*
25 *Historia necessaria est Iuriscõsulto.*
26 *Cessante causa concessionis cessare tributum, qualiter sit intelligẽdum, & alcaualæ tributo, ac nostrorũ Regum statui applicatur.*
27 *Alcaualæ munus adeò nobile est, vt dignum sit quod solis Regibus debeatur, & persoluatur.*
28 *Etymon verbi, Alcauala, ab historia declaratur & alia Parladorij cõsideratio refertur.*
29 *Alcauala non tam est tributum, quam seruitus quædam venditionibus & permutationibus imposita.*
30 *Gabella, quæ ex contractu debe-*

tur, iuri gentium refragatur, quod exacte explicatur.

31 *Gabella est odiosa secundum Doctores, quod qualiter accipiẽdum sit, exponitur reiecta Parladorij sententia, quæ in hac materia falsa est.*

32 *Iustitia legum quaterni gabellarum ostenditur.*

33 *Qua ratione regalis ista decima nobiles afficiet sine præiudicio nobilitatis.*

34 *Cur magis ex venditione & permutatione* Alcauala *debetur, quam ex reliquis contractibus, remissiuè.*

Præfatio.

TActurus regij iuris interpretationem, quod in his regnis Castellæ & Legionis, quotquod illa sunt Catholico, ac felicissimo Regi nostro ex venditione & permutatione debetur, dũ aliqua de natura eius præfari libuit nè omissis initijs, & origine non repetita illotis (quod aiunt) manibus, protinùs materiam interpretationis tractarem, in memoriam
1 reuoco elegantissima verba* Lucij Senecæ, qui in primo libro, quem ad Neronem de clementia scripsit. cap. 4. vt á nonnullis diuiditur, sic ait: animus reipublicę princeps est, vinculum est, per quod respublica cohæret, ille spiritus vitalis, quem tot millia hominum trahunt, nihil ipsa per se futura, nisi onus & præda, si mens illa imperij subtrahatur: Rege incolumi mens omnibus vna est, amisso rumpere fidem, ideò principes regesq; & quocumque alio nomine sunt tutores status publici, non est mirum amari vltrà priuatas etiam necessitudines, nam si sanis hominibus publica priuatis potiora sunt, sequitur, vt is quoque charior sit, in quem se respublica conuertit. hactenùs Seneca, cuius sententia prudétię, & veritatis plena est, vt facilè ex ea conosci possit, quantũ regibus debeamus quos diuinus Apostolus ad Roma. cap. 13. dei ministros appellat: ac subindé colligit, recta eis & iusta ratione tributa deberi atque præstari, vt refertur in cap. 2. de censibus. itá vt plusquám manifestum sit tribu-
2 torum leges á diuino * numine deriuari, vt recté adnotat Frater Dominicus Soto libr. 3. de iust. & iure. quæstion. 6. art. 7. & dissertissimé Franc. Alfonsus á Castro de lege pœnali. libr. 1. cap. 11. nam & Christum Iesum Redemptorem nostrũ soluisse legimus, & dixisse, reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, Matthęi. 22. capite.

Sed qualia, & quanta hæc tributa esse debeant, nulla lege pręfinitũ
3 est, quin potiùs pro temporũ * hostium, ac bellorum, necessitatibus, & alijs causis, quæ communem ac publicam subditorum & Regum vtilitatem concernunt; quám plura iura Regalia instituta sunt, & institui debent, seú possunt, ex laté traditis per Sanctum Antoniũ Florenti. 2. part. cap. 13. per totum ex ijs veró, quæ hactenus apud nos & alias gentes instituta esse cognoscimus, plura refert, & explicat Ioã. Otalora de nobilitate. 1. parte, cap. 2. per totum. inter quæ illud præcipuum, & vberrimum est, quod *Alcauala* nuncupamus, cuiusque ideo tanquám rei valdè vtilis; ac necessariæ, vt proœmiali epistola lectorem admonuimus, interpretationem aggredimur, & quamuis Ioann. Otalora in dicto loco, nu. 20. existimauerit, idem cum isto iu-
4 re esse, quod exteri * gabellam dicunt, aliter se res habet: etenim gabella

bella magis in vniuersum accipitur, omnem scilicet exactioně publicam cőprehendens, vt ex Bertachi. Firmia. de gabellis, in prin. benè adnotat Couar. in regul. peccatum. 2. part. §. 5. nu. 1. de reg. iur. lib. 6. quin immo ex propria verbi significatione gabella idem est, quod portorium, de quo infrà. nu. 6. sic dicta à vehědo, sicut vectigal, quia soluitur de rebus, quæ vehuntur, & portantur de loco in locum, vt aduertit Ioă. Albarotus super fœudis. tit. quæ sint regalię. nu. 3. at verò Hispanű illud ius *Alcauala*, nuncupatű, prout rectě definiunt Ioă.

5 Otalora, & Dida. Couar. vbi sup.* decima pars pretij est omniű rerű, quæ venduntur, aut permutantur publicè, vel priuatim, siuè res sint mobiles, siuè immobiles, ratione contractus, velut iure tributi, fisco soluěda, quæ vltima verba præter autores illos sciěter adiecimus, vt exactă istius iuris natură describeremus, prout satis ex serie istius tractatus apparebit, pręcipuè ex notatis infrà in hac præfatione. nu. 29. & in cap. 19. nu. 97. & quia decimă pretij partě cőtinet, nő sine ratione decimă venditionis, & permutationis appello, & legitimű indè titulum huic operi inscribo: quàmuis gabellæ, & vectigalis nomine quandoque vtar.

6 Miratur* verò, nec immerito pręd icti viri doctissimi Otalor. & Couarr. in pręallegatis locis, quod licet frequětissimum sit ius istud, de quo agimus in Regnis Castellæ, & Legionis, vt experiětia docet, & in alijs quoque prouincijs exerceatur, vt passim ex doctorű scriptis cőperies, & tradit Romanus singu. 588. nulla fit eius mentio de iure cőmuni in Textibus Digestorum, aut Codicis, cű tamě aliorű tributorű monuměta in iure nő desint.

7 Etenim* constat, quotă partem fiscum habuisse apud Romanos, autore Budęo, de Asse, & eius partibus. lib. 4. fo. 90. cű scilicet ex pascuis, quæ scriptura appellebatur: tùm ex merciű traiectu, quæ erat octaua. l. ex præstatione. C. de vectigal. & apud nos hodie *Almoxarifazgo* dicitur, ac quădoq; decima, quădoque minor esse solet, vt cauetur in toto tit. 22. lib. 9. Recop. tű etiă ex agrorű cultu, quæ decimæ partis fuit, & apud nos hodie diuinum tributű est, ex traditis per Couarru. lib. 1. Variar. resolu. cap. 17. apud illos aűt nő diuinum, sed Re-

8 giű* ius, siuè fiscale erat, sicut apud Sarracenos regni Granatæ obseruatum fuisse refert Rodef. Suarez alleg. 28. nume. 24. in responsione secűdi dubij. Enim vero si qua decima Herculi, alterivè Deo Romę offerebatur, non ex necessitate tributi, sed ex voto cuiusque erat, vt

9 probat text. sic * intelligědus in. l. 2. §. si decimam. D. de pollicitat. vt ex Budæo ibi. & alijs, tradit Petrus Rebuffus, de Decimis. quæst. 1. nu. 5. ac de alia quota parte frumenti, & hordei est text. in. l. modios. C. de suscep. & arca lib. 10. & tradit glos. in rubr. C. de anno. & tributis. eo. lib. & meminit Ioan. Otalo. vbi sup. cap. 1. num. 11. & de metallorum decima est tex. in. l. cűcti. C. de metallarijs. lib. 11.

Sed & præterea caducorum lege

10 Papia* Poppæa cautum fuisse legimus, si liberi nondum forět suscepti, quod alter ex coniugibus legasset alteri, portione decima ad fiscű recideret, quæ caduca nuncupabatur, vt refert Cęlius Rodig. li. 26. lect. antiq. c. 14. eamq; truculětiorě decimă Imperatores crudelissimos Maximianű, & Diocletianum

 per-

pertinacissimè exercuisse, donec se imperio abdicarunt, refert Carol. Molinæ. de vsur. q. 14. nu. 172. posteà verò, longo transcurso tempore, sublata fuit ab Honorio, & Theodosio. in l. 2. C. de infirma. pœnis Cœliba.

11 Quin immò & vicesima* quoq; hereditatum fuit apud Romanos, quam in eadem lege Papia Poppæa Augustus Cesar induxit: fuit enim auctor illius legis ad instituẽda vectigalia, vt tradit Ioã. Coras. lib. 2. miscella. ca. 23. nu. 9. propter quod Augustum priuilegium iure appellauit Iustinianus in l. vnica. §. fi. C. de cad. Tol. inter cuius legis capita illud fuit, quo sanciebatur, vt si extraneus quis heres institueretur, priusquã hereditatẽ cerneret, vicesimam partem fisco conferret: qua lege filij, & propinquiores heredes non tenebantur, Neruę & Traiani sanctionibus, eamq; omninò sustulit Gratianus Imperator, vt meminit Cęl. Rodigin. vbi sup. & Iustinianus in l. fin. in prin. C. de edicto diui Adr. Toll. quod an verum sit exactè disputat Ioã. Menoch. de adipisce. posse. remedio. 4. ex prin. in qua Gratiani emendatione, & altera Imperatorũ. in d. l. 2. C. de infir. pœnis Cœlib. Meliùs verificantur verba prædicti Iustiniani Impe-
12 ratoris* in d. l. vnica. in princ. ibi: *In multis capitibus Lex Papia ab anterioribus Principibus emendata fuit.* quam ijs casibus, quos refert glossa ibi, verbo, emendata. Corrigitur autem à Iustiniano in dicto titulo. C. de cad. Toll. precipuè in verb. sed cum lex. caput illud legis Papię ab Antonino additũ, quo omnia caduca, siue legata, siue hereditates fisco vindicabantur, seruato iure illo antiquo, de quo in vicesima supra diximus, liberis, & parentibus vsq; ad tertium gradum, vt tradit Vlpianus in fragmentis. tit. de caducis. iũcto tex. in. d. ver. sed cum lex. eum enim Antoninũ Philosophum leges de hæreditatũ vicesima addidisse, & legẽ Papiam extendisse Iulius Capitolinus scribit, vt tradit Cælius vbi sup. ac de legibus istius vicesimæ Aulus Ofilius Augusto Cæsari familiarissimus scripsisse fertur apud Põponiũ I.C. in l. 2. ad finem, D. origi. iuris.
13 cuius* verba ex supradictis apprimè erũt explicata cũ gloss. ibi. verbo, vicesime, ex quo vigesimarij propter hanc vigesimã, & octonarij propter octauam, de qua supra nu. 7. & ducenarij propter ducentisimã, de qua infrà in hac prefatione nu. 16. tributi publici exactores iuxtà varia Romanorum tributa dicti sunt, vt refert Alciat. in. l. cũ qui vectigal. 16. D. de verb. signi. & gloss. in l. 1. C. de exacto. tribut. lib. 10.

14 Vlteriùs præter hęc regalia iura* cẽsus tributũ fuit, idq; antiquissimũ à Seruio Tullo sexto Romanorum Rege institutũ: quod vt solueretur, nõ modo res omnes, & bona cuiusq; ciuis æstimabantur, sed & ætates, vxores, & liberi in publicis tabulis notabãtur, vt ex Tito liuio, & Dionisio Alicarnasæo tradit Pau. Manut. in additamẽtis ad Calepinũ ver. cẽsus, & est tex. in l. forma. D. de censibus, immò & alius
15 quoq; *census fuit quẽ viritim pro capite vnusquisq; ciuis, qui bona nõ haberet, fisco pendebat: & istius modi tributarij capite cẽsi appellabãtur, vt tradit Aul. Gellius. lib. 16. noct. att. cap. 10. eiusq; tributi mẽtio fit in l. final. ibi: *sed tributum his remisit capitis.* D. de censibus. quod in recognitionem superioritatis soluebatur, quale est apud nos tributum

butum illud, quod *Moneda forera* vulgus appellat, vt constat ex.l.1. tit.33.lib.9.Recopil. & notat Ioã. Otalora de nobi.1.p.cap.2. num.9. quicquid Frat. Dominicus Soto. lib.3. de iustitia & iure.quæstio.6. artic. 7. in principio. huiusmodi censum, siuè tributum in recognitionem superioritatis ab antiquis exactum, inter Christianos Principes admissum non esse dicat.

Itaque quã plura iura regalia in imperio Romano fuere olim, de quibus in Textibus Digestorum, & Codicis, & in tit.quę sint regaliæ.in vsibus fœudorum satis constat: & tamẽ nullibi eo iure expressum apparet, quod ex contractu aliquo quota pars fisco deberetur, vt ex Otalora & Couarr. suprà ad notauimus. Sed certè quãuis hoc
16 ità sit, dubium non est, quin * olim apud Romanos frequens quoddam venditionis tributum fuerit, *Alcauala* nostri temporis non dissimile: eadem quippe vtriusque natura fuit, licet in quantitate differant, tanquam plus, & minus arg. l.final. D. de fundo instrum. nam *Alcauala*, decima pars pretij est, vt supra diximus. nu.4. & ex cuiusq; rei venditione, & permutatione debetur, præter paucissimas, quæ speciali priuilegio exceptæ sunt, vt constat ex.l.2. in quat.gabel. & dicemus infrà cap.20. ad illud Romanum venditionis tributum ex mancipiorum venditione erat, & non decima pars pretij, sed vigesima quinta, quæ cum priùs ab emptoribus solueretur, Neronis Imperatoris tempore ad venditores translata est, eo quod iustius, & commodius ità fieri videretur, vt meminit Corn. Tacitus. lib.13. annalium. vbi optimè explicat Aemilius Ferretus in annotat. num. 14. prout in nostra quoque decima, seu *Alcauala* factum fuisse refertur in.l.15. in princ. in quat. gabe. & dicemus infra cap.15. quin immo & aliarum rerum vęnalium centesima pars fisco soluebatur, quam Tyberius Cæsar. In duçentisimã relaxasse dicitur, vt refert Alexan. ab Alexandro. libr.4. dierum genia.cap. 10. prope finem. vbi And. Tiraq. notat. ad quæ Romanorum
17 vectigalia allusisse videntur * tã I.C. in.l.debet.D. de ædelicio edicto. & in.l.si quis ab alio.§. cum publicanus.D. de calũniatoribus. quã Imperator in.l. 2. C. de eunuchis. qui de mancipiorum venditione loquentes, vectigal quoddam deberi subnotant, secundùm nostram elegantem interpretationẽ, de qua infrà dicto cap.15.nu.2. &.3. verũ & ex Aescopi serui, eximij fabulatoris venditione vectigal apud Samios petitum est, vt in eius vita refertur apud Planudem interpretẽ, cùm scilicet à Xantho Philosopho emeretur. At qui de illa centesima intelligendus est text. in.l. inter publica ibi. vel vęnalium rerum. D. de verbo.sign. quicquid glos. & Alciatus ibi. ad octauam referãt, quæ de mercium traiectu soluebatur, vt diximus supra num.7.

Illud itaque manifestũ est, quod *Alcaualæ* ius sic generale, vt apud nos est, nunquã Romani Principes habuerunt, vt mirum videri nõ debẽt, si eius mentio in illorũ legibus
18 non fiat.* immò & Partitarũ iure, legibus Fori, & Styli incognitum fuit: etenim tẽpore Regis Alfonsi decimi huius nominis, secundum veram historiarũ cõputationẽ, qui sapiẽs & Astrologus cognominatus est, vt non immerito eum inter sapientissimos referat Andr. Tira. de nobilitate. cap. 5. in fine. ea iu-

ra ciuilia originem habuerunt an-
no Domini. 1252. prout ex prooe-
mio illarum legum videre licet,
quicquid ibidem, & in prooemio
legum ordinamenti Rex ille Al-
fonsus Nonus appelletur, fortas-
sis ex errore Montalui glossatoris,
qui eum Regem nonum esse nu-
merat in repertorio legum Ordi-
namen. litera. R. verb. *Rex Alfon-*
19 *sus* *. At vero, vt bene refert Ioan.
Iañez Parladorius. lib. rerum quo-
tidia. cap. 3. in princip. & tradunt
quàm plurimi Hispaniæ rerum hi-
storici, ius decimæ seu Alcaualæ
primum initium habuisse constat
á Rege Alfonso vndecimo, seu vt
alij volunt duodecimo, cum verò
quisquis numero sit, vltimum hu-
ius nominis fuisse ad hæc nostra tē
pora negat nemo.

20 Huic* ergo primum in ciuitate
Burgensi, quæ caput Castellæ est,
vt ait Montaluus in initio legum
Fori, verbo. *De Castilla*, ius istud cō
cessum fuit, & à reliquis Castellæ,
& Legionis ciuitatibus, villis, &
locis libenter admissum, & confir-
matum, quatenus scilicet in Hi-
spania regna illa patent, quæ sola
sub illius regis ditione erant, vt
ex nostris in alio proposito descri
bit Baeza de inope debitore. cap.
16. num. 107. idque pro expellen-
dis Mauris, & nominatim pro ex-
pugnatione ciuitatis Algeziræ, an
no Domini. 1342. prout satis, su-
perq; constat ex antiqua Chroni-
ca illius Regis Alfonsi vndecimi.
cap. 263. & tradit Zamalloa in cō-
pēdio historiarū Hispaniæ. lib. 14.
cap. 17. & Doctor Illescas in Ponti
ficum historia. lib. 6. cap. 19.

21 Sed* & postea anno Domini.
1349. cum iam expugnata, captaq;
esset Algezira, cuius victoriæ no-
mine Catholici nostri Reges in
suis titulis gloriantur, congrega-
tis Compluti solemnibus Comi-
tijs, propter nouas ipsiusmet Re-
gis Alfonsi necessitates, & non
modo durantibus, sed & crescenti
bus bellorum malis, & ex alijs cau
sis relatis à Montaluo. in. l. 50. verb.
que Pharaon, col. 4. versi. sed tribu-
tum Regi debitū. titu. 6. part. 1. ite-
rum ac simpliciter concessum ei
fuit ius istud *Alcaualæ*, & in rega-
le patrimonium, sicut cætera iura
hactenus instituta, perpetuo reda-
ctum, vt accuratè refert prædictus
Zamalloa vbi supra. d. lib. 14. in vi-
ta Regis Alfonsi vndecimi. cap. 17.
& c. 23. in qua secūda concessione,
quæ simplex, & indefinita fuit, to-
ta istius iuris vis, & iustitia cōsistit.

22 Immò * & iterum, quia à princi
pio istius primæ, vel secundæ con-
cessionis, non nisi vigesima, aut po
tius trigesima venditionum pars
concessa erat, vt dicemus infra in
scholio ad. l. 1. titu. 17. lib. 9. Recopi
lat. verbo *Marauedinis*, ex liberali
regni consensu duplicatum, seu
triplicatum ius est, & in decimam
transijt vigesima, siue trigesima
quęq; illa fuit, anno Domini. 1366.
in prædicta ciuitate Burgensi, tem
poreq; Regis Henrici secundi, &
in eius fauorem, viuente adhuc
Rege Petro cognomento crude-
li, prout vere tradit Petrus Lope-
tius Ayala Hispanus Historiogra-
phus in Chronica istius Regis Pe-
tri, anno regni sui. 17. cap. 19. & re-
fert quoque Zamalloa in dicto lib.
14. in vita istius Regis Petri. Cap.
28. nume. 15. quæ sanè decima ex-
acta fuit per totum tempus, quo
Rex ille Henricus secundus, &
Ioannes primus eius filius his re-
gnis potiti sunt, nam eis mortuis,
cum Henricus tertius Ioan. filius
adhuc impubes in regno successis

set,

ſet, eius tutores regnicolis indulgentes, non niſi vigeſimam pretij venditionum exegerunt, vt recenſet hiſtoria prædicti regis Henrici tertij, quam manu ſcriptã vidi cap.14. id quod itá obſeruatum eſt per tres annos, donec ſcilicet rege pubeſcente, tutorum vis ac poteſtas finita eſt, iuxta Hiſpaniæ conſuetudinẽ, de qua per Grego. Lupum. in. l. 3. verbo. *De veinte años*. tit.15. part.2. Nempê ex anno Domini. 1390. vſque ad annũ Domini. 1393. quo tempore rex ille Henricus pubes factus, cum regni adminiſtrationem ſuſcepiſſet, vltra, vigeſimam pretij venditionũ, qua prædicti tutores vſi ſunt, ſex monetas exegit â regno permiſſas, quarũ redditus par fere erat prædictæ vigeſimæ, prout laté in prædicta hiſtoria refertur cap.21. quales vero ille monetę eſſent, cuius ſcilicet valoris, & ex qua cauſa, ſeu ex qua reſoluerentur, hiſtoria non explicat, nec ſatis ſcio, & hoc quidem fortaſsis obtinuit, donec paulatim ad nutum regis, ius iſtud alcaualæ ad priſtinam decimæ quantitatem iam diu conceſſam redactum eſt, quoquidem iure hodie vtimur.

Ex qua iſtius iuris origine, & hiſtoria, cui credẽdũ eſt, ex doctrina Bartoli, & communi in. l.1. nu.22. D. ſi cert. petat. iam vnicuiq; apertũ erit ſatis, quã erroneũ ſit argu-
23 mẽtũ * Petri Auendanij, viri quidẽ aliás docti, & prudentis, in dictionario, verb. *Alcauala*, in fine. vbi tenet, ceſſaſſe iam huius tributi cauſam, ac perindè, & ipſum quoque ius ceſſare debuiſſe, ex communi Theologorum, & Iuriſtarum ſententia, vt ſcilicet, quod belli calamitas introduxit, lenitas pacis, ſaltem in ea ſpeciali cauſa, ſopiret, quam in his regnis Sarracenis ex actis glorioſiſsimi noſtri Principes Dei gratia ſunt aſſecuti, vt alias fecit Imperator in. l. vnica, in principio. C. de cadu. Tollen. quaſi quidem irridendi eſſent Hiſpani, ſicut
24 * Cumani quos inquit Strabo. Geographus. libr. 13. vulgo malè audijſſe tamquam ſtupidos, atq; inſulſos, ob hanc cauſam, quod ducentis annis portus vectigalia exegerint, hoc nomine, vt vrbem ædificarent, quæ dare tamen non deſierunt, cũ iam vrbs eſſet ſtructa, vt refert Eraſmus in Epitome adagiorum, ſub verbo. *Sera pœnitentia*. Prouerbio, *Cumani ſero ſapiunt*, ſed errat, vt dixi, Auendanius ex defectu cognitionis hiſtoriæ: etenim licet ius iſtud á principio limitatè fuerit conceſſum ad expugnationem Algeziræ, maioribus poſteà de cauſis ſimpliciter datum, & oblatum fuit, poſtquam iam vrbs eſſet deſtructa, & ex ea præcipua, quia dempto hoc tributo, exiguũ nimis, & inſufficiens eſſet regale patrimonium, quod ſubditorum tributis ſuſtinendum eſt, ex traditis per Diuum Thomam in epiſtola ad Duciſsam Brauantiæ, prout modo conſiderare licet, & ex iuſtiſsimis alijs cauſis, quas refert Mõtaluus in. d. l.50. Partitæ. vt agnoſcit F. Domini. Soto. vbi ſupra. factumque ita eſſe ex relata hiſtoria
25 conſtat, quam * iuriſperito, vt valde neceſſariam cõuenire, omnes viri docti atteſtantur, nec immeritò iuxtá conſilium Ioan. Fabri. in. §. item pretium. Inſtitu. de emptione & vendit.

26 Et licet vera ſit communis * illa Theologorũ, & Iuriſtarũ ſentẽtia ceſſante cauſa conceſsionis tributi, ceſſare tributum, vt tradit Angelus in ſumma verbo. *Pedagium*.

§.6.& Ioan.à Medina. de restitutione.quæst.14. & refert alios Ferdin.Menchaca.libr.1. contro. vsu frequen.cap.10.n.44. & quicquid primæua, specialisq; istius tributi causa defecisset, vt falsò putat Auédanius, non ideo *Alcaualam* cessare debuisse, dicendũ foret: etenim quotiens post primam, & expressam tributi causam, similes aliȩ, vel grauiores causȩ regibus occurrũt, propter quas, licet ex antiquiori causa concessum non esset tributũ illud, modo esset rationabiliter cõcedendum, iustissimè continuatur, & à Regibus exigitur sine noua concessione, vt scientissimè tradunt Ioan.á Medina in dict. quæst. 14.ver quando tertio arguebatur. & F.Anto.Cordub.in summ.quæst. 95. quæ consideratio quã benè, ac verissimè conuenire posset huic nostro proposito, & Alcaualȩ tributo, de quo agimus, eorũ, qui vel mediocriter regium statũ calluerint, ignorat nemo.

27 Illud verò silétio non prætereã, quod cum videam tributum istud adeó nobile esse, vt & nobiles ipsos quantacumque dignitate conspicuos, præ cæteris tributis, comprehendat, vt dicemus infra cap. 19. & tantis de causis, tantoq; amoris affectu ergá suos reges, veteres Castellanos illud concessisse, vt mirum videri queat, tantam sibi tributi molem imposuisse, rectissimè mihi videntur dicere ij, qui iudicant, dignum id esse, vt solis Regibus debeatur, vt prudéter aduertit F. Domin.Soto. dicto.lib.3. de iust.& iure.quæstio.6.art.7.quã uis negari nequeat, quin iure possint Reges nostri iura hæc, & alia quȩcumque aliqualiter distrahere, iuxta tradita per Io.Lupum.in ca. per vestras.2.notabili.in.§.sequenti.ex nume.41.& Couarr.in capit. quamuis pactum.2.part.§.2.nu. 4. & Mencha.lib.1.quæstio.illust.ca. 4.&.5.& Auiles in cap.1.prætorũ. glos.1.num.3.

28 Cæterum *de ratione huius verbi, *Alcaualæ*, erudite agit Io. Parladorius dicto cap.3.nume.10.suspicãs originem trahere ab Hebraico verbo, *Cabala*, quod tantumdem sinificat, quantum receptio, vt notat Neuizanus ex Pici Mirandulæ lectione, in Sylua nuptiali.lib.5.n. 33. quasi alia *Cabala*, hoc est, alia, nouaque receptio esset. sed certé quã uis inelegans non est illius viri animaduersio, magis arridet vulgatissima illa deriuatio, quam veluti per manus Castellani veteres tradiderunt, & hucvsque vulgus retinet: nempé, quod cum Rex ille Alfonsus vndecimus tributũ quoddam peteret, (quod quale esset, nõ constat) Hispaniæ nobiles verba ista vulgaria responderunt: *Tributo no le daremos, mas darlehemos al, que vala tanto como lo que pide*; & cũ ius istud concederetur, *Alcauala*, nuncupatum est ex relatis illis verbis, *Al que vala*, vt recenset Castillo in Hispana Gothorum regum historia. libr. 4. discurso. 8. folio.108. id quod lippis, & tonsoribus (vt in prouerbio) notum est, quanuis nullibi, nisi in prædicto loco, scriptum reperio.

Atqui vt historialis huius ethimologiȩ fructũ & vtilitatem sentis, illud ex ea, & quidẽ seriô annotandũ occurrit *: quod regalis ista
29 decima seu *Alcauala*, verè ac propriè tributum non est, nec eo nomine concessa fuit: quin potiùs velut lex & seruitus quȩdam est venditionibus & permutationibus imposita: ideóque illam ratione contractus velut iure tributi, adiecta impro-

impropriętatis nota, soluendam esse diximus supra in definitione. num.5. vt verè dixerit Baldus in.l. cōtractus num.2.C. de fide instru.
30 quod * gabella, quæ ex contractu debetur, iurigentium refragatur: cum tamen certissimum sit tributa, quæ regibus debentur, contra ius gentium non esse: nam cū eo iure & Reges & Regna inuenta fuerint, vt probat textus. in.l. ex hoc iure. ibi: *Regna condita*. D. de iust. & iure, & eleganter resoluit & explicat Mencha. lib.1. quęst. illust. cap. 41. nu.29. necessaria ratione dicendum est eodem, iure regū tributa, sine quibus imperia cōstitui & sustineri nequeūt, introducta fuisse: ità vt nedum ciuili, sed & gentium diuinoque iure debeantur, vt rectè diximus supra. num. 2. ideò ergò, prædicta gabella ex sententia Baldi, iurigentium refragari dicitur, quia cum seruitus quędā sit, vt dixi, contra naturalem libertatē contractuum, qui eo iure inutēti sunt, esse dignoscitur, dicta.l. ex hoc iure. Cum notatis in.l. dudum. C. de cont. empt. sicut & hominum seruitutes contra ius naturale esse dicimus, quia eo iure omnes homines liberi nascebantur. §. ius autem gentiū. Instit. de iure natural. &. l. manumissiones. D. de iusti. & iure.

Ex qua eleganti consideratione duo effectus resultant, qui vel maximè in hac materia annotari de-
31 bent*: primus, verum esse, quod in vniuersum Doctores statuunt, nēpè quācumque gabellam ex contractu procedentem odiosam iudicari, vt notat Abbas in consilio. 83. num.2. lib.2. & Philipp. Corneus in consilio. 199. num.17. lib. 1. & consilio. 181. num.16. volum. 3. & ex alijs resoluunt Tiraquell. de legibus connub. glo.5. num.29. & Dida. Peretius in rub. tit.2. lib. 8. ordina. pag.33. in finalibus verbis, cum sequenti columna. cuius communis sententiæ rationem eā esse existimat Io. Parladorius, dict. cap.3. nume.14. in princ. quia Doctores illi loquuntur in vectigalibus ab statutis municipalibus introductis, quę quidē statuta odio laborare, & strictam interpretationem recipere manifestū est, ex notatis per Bartol. in.l. omnes populi, ex num.53. & ibi Doctores communiter. D. de iust. & iur. ac subinde colligit, diuersum ius esse, & obseruari debere in nostra decima seu *Alcauala*, quæ Regijs legibus instituitur, quas sanè constat non statutorum, sed iuris communis naturam sapere, vt notat Ioan. Lupus in introduct. rub. de donatio. inter virum. num.8. proindeque tale odium minimè eas tangere: estq; ita in ea sententia, vt generaliter leges nostræ gabellariæ fauorabiles sint, ac dici debeant, quia publica vectigalia tuentur iuxta.l. 1. D. de loco publico fruendo, & alia ibi per eum adducta.

Sed certè ista ratio Parladorij quanti pōderis, & momenti sit, nemo est, qui nō videat ex pręcedentibus: etenim dum relati Doctores dicunt, gabellam, quę ex cōtractu debetur odiosam esse, non ratione statuti, sed ea potiùs mouentur, quod pręd icta gabella oneret contractū sua natura liberū, & immunem de iure gentiū, & cōmuni, vt explicui, & expressè notat quarta Decisio Pedemontana. nu. 7. quæ ratio non minus in gabella regijs legibus inducta, quām in ea, quæ ab statuto procedat, locum habet, vt ad sensum patet. vnde generaliter ex prædictis dicēdum est, quod gabella seu *Alcauala* ista, de qua agi

mus,quatenus reſpicit contractus & perſonas, à quibus ſolui debet, odioſa eſt, in hoc ſcilicet, vt ſtrictè,ac propriè eam interpretemur, quia cum onerosa ſit, & iuriſgentium, ac communi refragetur ex ijs quæ diximus,ſtricti iuris eſſe dignoscitur,ex generali illo Doctorum axiomate,dum dicunt, omnẽ receſſum á iure cómuni odioſum eſſe,vt ex plurimis reſoluit Tiraq. in præfatione retractus lignagi. numer.62.quanuis verum eſt, ſi à primordio iſtius iuris origo conſideretur,vt ſuprà latè retulimus, gratuitam illam, & ſpontaneã populi conceſsionem videri,omnem hanc odij conſiderationem excludere, cum illiberale eſſe videatur, idquéq; odio habere, quod ſpontè iuſtiſq; de cauſis conceſſerit, quatenus verô ea gabella Regis perſonam,eiuſq; fiſcum inſpicit,cui ipſa debetur,& in cuius fauorẽ inducta eſt, fauorabilis dici debet, & eſt, vt aliàs diſtinxit gl.in.l.venia. verb.liberis.C.de in ius vocando. quã commuiter Doctores ſequuntur,cũ notatis per Bald.in.l. illud. quoq;.nu.4.C.de ſacro. Eccleſ.vt reſoluit Couarr.libr.1.Vari. reſol. cap.11. nu.5. & vbi & alijs exẽplis confirmat, & Tiraquellus vbi ſupra.Itaque ſi de gabella dubitetur ſcilicet an debeatur, necnê? ſtricta fiet interpretatio, cum onerosa ſit ex parte ſoluontis, vt expreſsê tradit Bart.in.l. ſi pupillus. in princ. nume.3.D.ad leg.Falci. vbi ait, in dubio inſpeciendum eſſe,quod tollit,aut minuit gabellam. idemque voluit in.l. Neſſenius. ſtatim ſequenti. in princ.quem refert & ſequitur Iaſon in.l.fructus. num.17. D.ſolut.matri.quia vectigalia conuenit tueri, atque defendi,non tamen extendi & ampliari. Si verò poſtquam de de debito gabellæ cóſtiterit,aut vt fratus aliqua detegatur, de eius ſolutione, & doli detectione actum ſit, ſummis fauoribus eſt adiuuanda: quia vt inquit text. in Auth.de manda.princi.§. publicorum. collat. 3. fiſcalium ratio & militibus, & priuatis ipſiſque templis,& cunctæ rei-
32 publicæ vt illis,& neceſſaria eſt *. Atq; ideò ęquiſsimæ ſunt omnes leges quaterni gabellarũ, quæ hominũ fraudibus in vectigalium cóſeruationem diligenter occurrũt, & regia tributa tuentur, vt ex eis videre licet, iuxta dictam.l.1.D.de loco publico frue, quę ità intelligéda eſt,& tota hęc materia reſol-
33 uéda.Secũdus effectus eſt,quod cũ hęc noſtra vẽditionis, & permutationis decima,ſeruitus quędã fit eorum contractuũ,vt explicui, prouenit euidenter neminẽ poſſe prędictæ gabellæ ſolutionem excuſare,qui eorũ cótractuum beneficio frui,vtique velit: nã ſicut rei onus emptorem ſequitur,quamuis nobilitatis ornamento condecoretur, ex traditis per Otaloram de nobilitate.2.part.cap.1.nume.10. ita & onus contractus ab habente iuriſdictionem ſemel impoſitũ, quécumq; venditorem quãtumuis nobilem ſequi debet:quia non poteſt contractu venditionis vti, niſi cũ ſua cauſa,ſuiſq; vinculis,vt expreſſè tradit Bald.in.l.1. numer.5. C.de contrah. empt.vt indè aperta ratione intelligas *Alcaualæ*,conceſſionem,& ſolutionẽ Hiſpanorum nobilitati non officere, quãuis ſcilicet ea à nobilibus non ſecús, ac ignobilibus perſoluatur, vt dixi: ideoq; etiã non perſonale, aut patrimoniale,vel mixtum ius eſſe dicimus, ſed quid neutrum ratione contractus perſoluendum,vt notabimus

tabimus infrà cap. 19. nume. 97. ad quod alludit, quod tradit Petrus Lopetius de Ayala supra allegatus in Chronica Regis Petri dict. cap 18. post medium licet non se satis explicuerit.

Quare* autem magis ex venditione, & permutatione, quam ex reliquis contractibus ius istud introductũ sit, dicemus infra ca. 1. in fine. At his ita pro introductione materię prędnotatis, accipe (lector) in pręludijs duo legis gabellariæ capita cum nostris scholijs.

AD L. 1. TIT. 17. LIB. 9. RECOPIL.

Legis verba hæc sunt.

MAndamos que los vendedores paguen el Alcauala, y dellos se cobre en esta manera: que paguen por razon della de cada diez marauedis vno, de todo el precio porque vendieren. *Hoc est.*

¶ *Iubemus* [a] *quod venditores* [b] *soluant* [c] *gabellam* [d] *& ab illis exigatur* [e] *hoc modo: vt soluant ratione illius, ex singulis denis* [f] *marauedinis* [g] *vnum, totius pretij,* [i] *quo vendiderim* [l] Hoc dicit.

16

Summa sequentis Scholij.

1 Solius Regis est tributa imponere.

2 Rex Hispaniæ superiorem nõ recognoscit, & ex quo tempore, & quare declaratur.

3 Exponitur. l. 9. tit. 3. lib. 1. Ordinam.

4 Detegitur veritas glossæ in. c. Adrianus. 63. distinct.

5 Reges Catholici nõ fuerunt primi auctores huius legis primæ, quæ est. l. 2. in quat. gabella.

6 Alcauala nõ fuit inducta ex sola Regis voluntate, sed procerum consilio.

7 Venditionis est decimã soluere, quãuis de iure communi pertinere ad emptorem videatur.

8 Oratio indefinita, quæ à lege profertur, vniuersalis est.

9 Vno etiam marauedino recte vẽditio contrahitur.

10 Simplariæ, vel simpulariæ venditiones quæ sint.

11 Ex quacumque venditione etiam ea, cuius pretium ad decem marauedinos non ascendat, decima Regalis debetur, quod qualiter fiat, declaratur.

12 Marauedinus sexaginta meaxis olim constabat.

13 Trigesima venditionum pars non vigesima à principio concessa fuit Gabellæ nomine contra Zamalloam Hispanum Historiographum.

14 Qualiter de pretio constare debeat ad solutionem decimæ.

15 Simplex ac solus actus venditionis attenditur, vt decima debeatur.

1 IVbemus, [a] ideô iubet rex,* quia ipsius est tributa imponere, vt tradit Bertachi. Firmia. de gabellis. 1. part. etiam sine procerum consilio,

lio,vt resoluit Menchaca lib.1.cõtro.illust.c.23. & diligenter adnotat Io.Parladorius lib.rerũ quotidia. c.3.in princ.nu.8.
2 * Rex enim noster gloriosissimus superiorem non recognoscit,immò alijs regibus dignior est,vt dissertè agit Mẽchaca.d.lib.1.in pręfatione.& cõsentit Cassanęus in cathalogo glorię mundi.5.par.cõsideratione.28. nu.37. etenim Gothorũ tempore, imperatoris iugum excusserũt Hispani,anno Domini. 623. vt refert Couarr.in pract. quæst. cap. 1. nu. 1. quod postea iustissima de causa á Victore Pontifice Maximo declaratũ est in ciuitate Tholosana regni Francię tempore Henrici tertij Imperatoris cognomento Nigri,& Ferdinandi primi huius nominis Castellæ Regis,qui Magnus cognominatus est, propè annum Domini.1056. prout refert Zamalloa in generali compendio historia Hispa. 2.parte.lib.11. cap. 7.de
3 qua * pontificis declaratione intelligenda est l.19.titu.3.lib .1.ordina. ibi: *Por donde parece que los Santos padres*, cum enim tempore Roderici Regis infelicissimi, totam Hispaniam Sarraceni miserè occupassent,anno Domini.714.vt refert Pontificalis historia, absque vllius Imperatoris auxilio,alterius vè Regis adiumẽto fortissimi Christianissimique Reges nostri magnis laboribus, & proprio sanguine effuso, eam ab inimicorum faucibus eripuerũt: ac proinde iure proprio nullum superiorem recognoscentes,hęc regna obtinent, vt tradit elegans.l.14.tit.3.lib.1. recopilat.& refert Couarr.in regu.possessor.2.parte.§.10.nume.6.tanquam res captas in bello, vt benè notat Auenda.de exeque.mand. 1. parte.
4 cap.1.nume. 7. * sic vt optimè locuta fuerit glossa in cap. Adrianus.cl.2.vers.per singulas. in fine. 63.distinct.quã ex prædictis intelliges esse verissimam, vltra quod est communiter adprobata, vt resoluit Mẽchaca vbi supra. cap. 22. num. 11. verum tamen est, quod quamuis per verbum,iubemus, de quo in hac lege, & verbum statuimus,volumus,sancimus, & similia noua soleat induci dispositio, ex notatis per glos. in clemẽ.1. verbo censemus.de concess. pręb. & perpendit Saly.in.l.penult.C.de verb. sig.& notatur in clem. final. verb. statuimus. de rescriptis. glossa in clem.vnic. de officio vica.& alijs
5 huiusmodi * tributum,de quo agit hæc lex,non fuit de nouo impositum à Ferdinando, & Elisabeth autoribus huius quaterni gabellarũ, qui hodie extat, & ex quo desumpta fuit lex ista:sed à Rege Alfonso vndecimo multis retrò annis emanauit,vt diximus supra in pręfatione nu.19. nec illi Reges Catholici fuerunt primi autores huius legis: quin potiùs desumpta & transcripta fuit ex alijs antiquioribus quaternis per anteriores Reges confectis,vt ex proemio,&.l. 143. illius
6 quaterni satis cõstat. * Immo nec sola Regis illius autoritate, sed ex cõmuni totius Regni cõsensu ius istud inductũ fuit, ipsius Regis Alfonsi vndecimi beneuolẽtia statuẽtis,vt nullũ vnquam tributum his Regnis imponeretur, nisi cõuocatis solẽnibus comitijs, vt cõstat ex l.1.tit.7.lib.6.Recopil.cuius legis auctor ille Rex Alfonsus fuit,eamque multi posteriores Principes confirmarunt.

7 *Venditores*, b * Cõtrarium de iure communi esse Doctores putant,existimantes cuiusque tributi solutionem ad emptorem pertine-

tinere, ex. l. debet. D. de ędil. edi-
cto. vt resoluit Carol. Molinęus,
in Consuet. Paris. titulo. 1. §. 23.
numer. 7. quod an ita verum sit,
dicemus infra capit. 15. in prin-
cip. Et nota quod hęc indefinita
8 locutio, * venditores, vniuersali
ęquipollet, cum â lege profera-
tur, vt ex communi sententia re-
soluit Couarruuias libr. 1. variar.
resolutio. cap. 13. nume. 8. vbi in-
fert, quòd leges tractantes indefi-
nitè de venditoribus, de omnibus
venditoribus intelliguntur: quod
est optimum ad hâc nostrâ legem,
vt intelligamus verbum istud, *Ven
ditores*, vniuersale esse omnem rē
& personam comprehendens, vt
declarat. l. 1. titu. 18. libr. 9. Reco-
pilat. & dicemus infrà capite. 19.
& 20.

Soluant c, Intellige, integrè: li-
cet olim ab emptore & vendito-
re simul pro dimidia parte solue-
batur, vt constat ex. l. 15. in princ.
in quat. gab. quod hodie retine-
tur in oleo Sibillæ distracto. l. 3. tit.
17. lib. 9. Recopilat. Item & cōgruo
loco, & tempore, vt dicemus infrà
capi. 4. & cap. 18.

Gabellam d, Alcauala vulgò di-
cimus, de cuius natura & origine
latè egimus supra in pręfatione.

Exigatur e, Sed qua actione, di-
ximus infra cap. 7. num. 62. vbi in
nu. 61. accuratè egimus, an ipso iu-
re â venditionis pretio diuidatur.
Et an iure Poli debeatur, & quis or
do iudicialis obseruandus sit, vide-
bimus infra cap. 18.

Ex singulis denis f. Quid ergo si
pretium venditionis ad decē ma-
rauedinos non ascendat? Vt quia
6 vno marauedino contrahatur, *
quod rectè fieri potest, vt ex. l. non
ideò. C. de hæred. institu. colligit,
ibi, Angelus, & Barto. in. l. si quis.
ante. num. 2. D. de acquiren. poss.
& plures allegat Tiraquel. de ret.
ligna. §. 1. glos. 21. numer. 7. videtur
enim, quod immunis sit ea vendi-
tio ex traditis per Bart. in. l. ità au-
tem. in princip. per text. ibi. D. de
admin. tuto. quod esset magni effe-
ctus pro his personis, quæ res minu
tas & humiles passim vendunt, ve
luti oua, olera, heruas, & similia,
quarum rerum venditiones * sim-
10 plarias vocat I.C. in. l. si tamen. in
fin. D. de ædil. edict. vel potius
simpularias, vt putat Corrasius.
lib. 2. miscella. cap. 24. Sed aliter
11 se res habet *. Etenim verba hu-
ius legis. ibi: *De cada diez mara-
uedis vno:* intelligi debent respe-
ctiue, sursum versus, vel deorsum,
prout expressius dixit. l. 2. infra
proxima, ibi: *A respecto de diez vno,*
quæ verba dicta sunt non solum
ad maiorem, sed & ad minorē sum
mam: ita vt ex quocumq; vel minu
to pretio decima soluenda sit, nisi
deficiat aptum corpus pecunię, in
quo soluatur, veluti si res aliqua
vēdatur pro vno quarto, qui habet
octo blancas, vt videmus, & tradit
Couarru. in tract. numism. c. 1. tunc
enim si vnica vēditio fiat, liber erit
vēditor nō defectu huius gabella-
rię legis, quę generalis est, & omnē
omnino vēditionē cōprehēdit, sed
ex defectu potestatis soluēdi tā mi
nutā summā, arg. tex. in. l. duo sunt,
Titij, ibi: *Non ius deficit, sed probatio.*
D. de testa. tutel. ità quod si plures
minutæ, ac simplariæ ab eodem vē
ditiones fiāt, ex ijs omnibus simul
iunctis magna gabellæ sūma corra
di poterit, ac debet: & fiet illud vul
gare, quæ nō prosunt singula, mul
ta iuuant, ex dict. glo. in. l. 2. verb. le
giti. D. de excusa. tuto. decisūq; est,
qualiter in his decimę exactio fiat
in. l. 7. titu. 7. lib. 9. recopil. ergò se-
quitur

quitur, quod vnaquæque minuta véditio nó est in se immunis, aliàs enim ex pluribus imperfectis non posset perfectũ fieri: & ita teneo, licet cũ prædictaBart. doctrina tacitus transeat Io. Parla. lib. rer. quot. c.3. §.7. in prin. & hoc iure vtimur.

g *Marauedinis.* g. marauedinus est duarũ blácarũ summa, quo in omnibus ferê cóputationibus vti solemus Hispani, seu Castellani. Nec enim hodie habemus corpus aliquod pecuniæ, quod marauedinus appelletur, prout notat Coua. in. d. tract. numism. c.1. vbi in. c.5. latissimè agit de antiquioribus marauedinis huius regni: & inquit, quod tépore Regis Alfonsi XI. (hic est, cui primũ ius gabellæ datũ fuisse diximus supra in præfatione) mara-

12 uedinus cóstabat sexaginta * meaxis, in quo valde differt ab eo, quod tradit Zamalloa in dicto cópend. lib.14. in vita prędicti Regis Alfósi. c.17. vbi ait, ius gabellę seu *Alcaualæ*, ita datũ fuisse, vt ex quocũq; marauedino totius pretij véditionũ duas meaxas venditor solueret, prout ante eũ quoque tradidit Petrus Lopetius de Ayala in Chronica regis Petri, anno secúdo sui regni. c.18. ex quo infert ille Zamalloa vigesimã pretij partem cócessam fuisse, quia vt ipse ait, quilibet marauedinus illius temporis quadraginta meaxas cótinebat. At si verũ est, sexaginta valuisse, vt Couarruuias computat, fit consequens vt non vigesimam, sed trigesimam pretij partem concessam esse asseueremus, datis scilicet duabus meaxis ex quolibet marauedino, pro-

13 ut datas esse apud omnes in confesso est.* In qua contrarietate magis mihi placet Didaci computatio, scilicet eo tempore Hispanum marauedinũ sexaginta meaxis valuisse: & nó vigesimam, vt ait Zamalloa, sed trigesimã potius venditionum partẽ datã esse, prout ego coniecto tam ex cóputatione Couarr. quã ex historia Henrici III. Hispaniarum Regis, cap.21. vbi dicitur, quod vigesima pars pretij, quæ gabellæ nomine Henrico tertio adhuc impuberi soluebatur, vt dixi in pręfatione. nume. 22. erant tres meaxæ ex quolibet marauedino: igitur satis constat sexaginta meaxis marauedinum constitisse, quando quidem vigesimam eius pars erant tres meaxæ: apparetque etiam, quod cum á principio non tres sed duæ tantũ meaxæ Alfonso Regi huius Henrici proauo concessæ fuerint, trigesima marauedini pars concessa est, vt dixi: hodie verò decima debetur ex hac lege, & ex ijs quæ supra retulimus in pręfatione, dict. nu. 22.

h *Totius* h, Generalia sunt verba huius legis, & cum totum dicat, nihil excludit. l. Iulianus. aliás. l. testatorem. 68. de legat. 3. sic vt totius pretij conuenti pars Decima soluẽda sit absque deductione impensarum promissiuê, aut alterius oneris, vt dicemus infrà cap.16. & siuê iustum, siuê iniustum pretium sit, nihil ad fiscum attinet, modô valida venditio sit semel: & verum sit, tanti venditionem fuisse contractam, quia ex toto illo Decima deducetur, vt dicemus infrà cap. 14. nu.17. etiam si pręter rem ratione temporis, aut ex alia causa pretiũ augeatur, vt dicemus infrà cap. 6.

14 *Pretij*, i de pretio * igitur, & de quãtitate eius constare debet, vt hæc Decima exigatur, alias enim non probabitur véditio, vt cóstat ex resolutis per Pinel. in rub. C. de res. vend. 2. par. cap.1. num.7. & .8. quod sic intelligo, vbi nulla fraus gabellario

lario fiat,vt quia vterque cõtrahẽs venditionem occultare velit ex.l. 11.tit.17.lib.9. Recop. & dicemus infra cap.13.nu.18. quo casu obseruanda est.l. 101. in fine. in Quat. gabella.

Vendiderint,] igitur vbicunq; verum sit dicere, validam venditionẽ esse,decimę fiet locus : id quod intelligo siué perpetua vt regulare est,siué temporalis venditio sit, vt in terminis.l.cum manu fata.versi. silua Cędua.D.de contrahẽ. empt. & iuxta notata in.l.final. cum glos sa,ibi,verb.contractus. C. de legatis,& dicam infrá cap. 10. num.41. intelligo etiam siuè rei proprię,siuè alienę venditio fiat, quia res etiam aliena vendi potest, & est vera ac perfecta venditio.l. rẽ alienã. D.de cont.empt. & resoluit Anto. Gomet.2.tomo.varia resolu.cap.2. nu. 8. ac proinde nulla dubitatio esse potest,quin ex ea regalis decima debeatur,vt dicemus infrà cap. 14.nume. 23. quicquid aliud velit Caro.Molinę.in consuet. Paris. tit. 1.§.23.quęst.10.num.36.sed nimirũ,

15 * quia nos simplicem actum venditionis attẽdimus ex hac nostra lege Regia, vt dicemus in. d. cap.14. nu.10.& alibi sępè: at Molineus in sua cõsuetudine,quam interpretatur,effectum rei inspicit,ita vt dominium fundi vẽditi manũ mutet, vt ex ea mutatoine per veditionẽ facta Quintum venditionis Patronus habeat,quod & ipse passim explicat. Vlterius an ab eo, qui actualiter vendiderit,an potius à domino rei venditę gabella ista debeatur seu exigenda sit,dicemus infrà cap.15.nu.4. Sed & intelligo quoque hanc decimam venditionis deberi,siue inter viuos, siue in testamento, vel ex testamento venditio fiat,vt dicemus infrà ca.16.nu. 30.& siuè res mobilis, siuè immobilis,aut ius aliquod corpori inhęrens vendatur,vt constat ex.l.5. & l.9.tit.17. lib.9. Recopil. & notabimus infra cap.9.cum.l.3. tit. 18. lib.9.Recop. dùm de vendita iurisdictione agit.& siue principaliter, siue accessoriè venditio celebretur,ex traditis infrà cap. 16.num. 27.& in cap.fin.nu.39. cum sequẽti.sed veniamus iam ad legem.2.

AD

AD L. SECVNDAM. EODEM Titulo. 17. Lib. 9. Recopilatio.

Legis verba hæc sunt.

PORQVE Los trueques y las ventas se deuen juzgar por vna misma cosa: mandamos, que de todos los trueques que se fizieren de vnas cosas a otras semejantes, y no semejantes, quier interuenga en ello dinero, o no: que de todo se pague el Alcauala a nuestro arrẽdador, fiel, o cogedor, siendo cada vna cosa apreciada por lo que vale: y que lo aprecie el Alcalde, o Iuez que conociere de la causa de la dicha Alcauala, o otro hombre bueno, a quien el dicho Iuez lo cometiere, y la Alcauala de lo que se montare en ello, a respeto de diez vno, se pague al dicho nuestro arrendador, a los plazos en que se ha de pagar el Alcauala de las ventas: y so las penas en que incurrẽ los que no la pagan. *Hoc est.*

QVONIAM Venditio & permutatio vita & eadem res iudicari debent: [a] *iubemus, quod ex omni permutatione,* [b] *quæ aliquarum rerum cum alijs rebus similibus,* [c] *vel dissimilibus facta erit, siuè interuenerit pecunia,* [d] *siuè non: ex toto* [e] *soluatur gabella conductori,* [f] *regiouè collectori,* [g] *secundum verũ cuiusque rei pretium* [h] *& æstimationem* [i], *quæ fiet à iudice* [l] *de causa prædictæ gabellæ cognoscẽte, vel ab altero* [m], *bono viro* [n], *cui prædictus iudex commiserit:* [o] *& gabella illius æstimationis, iuxta rationem vnius* [p] *pro decem marauedinis prædicto conductori soluatur* [q] *in eisdem terminis, in quibus venditionũ gabella soluenda est, & sub eisdem pœnis.* Hoc dicit.

Summa-

1 *Cur permutatio vicem venditionis obtineat.*

2 *Dubinm est, an permutationis decima expressè fuerit a Regno cōcessa, an ex legis extensione soluatur.*

3 *Hispana dictio,* Trueque, *idem quod cambium significat.*

4 *Permutatio contrahitur inter duo genera similia, sicut inter species similes.*

5 *Quomodocumq; res pro alia re detur, ex vtraque debentur decima, siue vēditio, siue permutatio sit.*

6 *Rei inæstimabilis permutatæ decima non debetur.*

7 *Vnius æstimatoris dicto standum est in materia decimæ, quicquid alias duo æstimatores requirantur.*

8 *Aestimator iurare debet, & si male æstimauerit, succurrendum est parti læsæ.*

9 *Aestimator eligitur à iudice in hac materia, quod est speciale.*

1 I*Vdicari debent.* a Nam permutatio vicem venditionis obtinet. l. 2. C. de rerū permuta.* Quod ideo esse explicat glossa. ibi: Et Doctores cōmuniter, quia multi & idem effectus ex vtroque cōtractu resultant, nempè causa præscriptionis, euictio, & redhibitio: sed certè in se ipsis similes, ac vicinos esse eos contractus. I. C. ait in. l. 2. D. eodē tit. vnde in alio esse intelligo prædictam similitudinem, & quasi vnam naturam, vt ista lex: nempe, quia vtriusque contractus vnus est, & idem finis, propter quem à iure gentium ambo inuenti sunt, scilicet vt vtilia nobis inutilibus adquireremus, vt eleganter docet. I. C. in. l. 1. D. de contrah. emp. vtroque enim contractu, siue vendentes, siue permutantes id agimus, vt res nostras non tam vtiles secundum temporum, ac rerum necessitates alienemus, & alienas nobis vtiliores adquiramus: quod in nullo alio contractu ita contingit, prout recte declarat text. elegans in principio titu. 6. part. 5. Ac propterea in multis vnus, & idem effectus ex vtraque conuentione resultat, vt notat glossa in. dicta. l. 2. C. de rerum permutat. sed adhuc ista similitudinis ratio sufficiens non esset ad hoc, vt quod de venditione dictum erat in pręcedenti. l. 1. recopilat. ad permutationem extenderetur, nisi hac expressa lege cautum fuisset, vt notabimus infrà cap. 17. in princip.
2 * sic vt non satis sciam, an à principio expressa Regni voluntate permutationum decima concessa fuerit, sicut & venditionum concessam fuisse constat, an potius legis extensione soluatur.

Ex omni permutatione b: Generaliter intellige pro cambio, quod apud
3 nos*. *Trueque*, appellatur, & omnem innominatum contractum comprehendit, do vt des, ex doctrina Baldi relata per Couarruuiam in tract. numismatum. capit. 7. numer. 4. versiculo. hac sane ratione. Et dicemus infra cap. 17. vbi in numer. 3. id agimus quando istius permutationis gabella deberi incipiat.

Similibus c: intellige, siue certa species pro simili specir detur, veluti equus pro equo, vel homo pro ho-
4 mine: * siue genus pro simili genere datum sit, veluti triticum pro tritico, aut vinum pro vino, prout contrà alios latius dicemus infra in dicto cap. 17.

Pecunia d: intellige siue pecuniæ interuentio nouam speciem contractus, nempe venditionis constituat, & permutationis terminus transea-
5 tur, siue non: * Etenim quomodo cumque res pro alia re detur, siue venditio, siue permutatio fiat, ex

vtraque re decima soluenda est, iuxta dispositionem huius.l.2. quæ generaliter loquitur, prout tam laté, quam vtiliter explicauimus infra dicto capite.17.

Ex toto e. Nulla ergo deductio facienda est ratione impensarum aut promissi, prout in venditione diximus supra in scholio ad.l. 1. ver. totius.

Conductori f publicanum iura vocant in tit.D.de publica.& explicat I.C.in.l.cum qui.19.D.de verbor. significatione.

Collectori, g Is est, qui in vno quoque loco constituitur, cum tributum istud nomine Regis exigitur ex defectu publicanorum, aut alias.l.1. titu.14.libr.9.Recopilat. aut cum generalis conuentio est inter Regem & regnum super certa summa soluenda omnium gabellarum ratione, quam *Encabeçamiento*, dicimus: tunc enim in quolibet loco qui prędictæ conuentionis beneficio gaudere vult, quidam collector huius decimæ nominatur: qui qualiter sit posteá de receptis conueniendus, si forte fuerit nobilis: & an iste officium illud teneatur inuitus suscipere, dicemus infra cap.18.

Secũdum verò cuiusque rei pretium h. Quod ęstimabitur iuxta.l. pretia rerum. D.ad legem Fal.& quæ resoluit Dida.Peretius.in.l.2.tit.23.lib.2. ordinam.& Dueñas in regu.34.

Et æstimationem i. Igitur loquitur lex ista in permutatione rerum, quæ
6 æstimari possunt: *quo fiet, vt si res aliqua pro alia inęstimabili permutetur, decima illius rei non debeatur, iuxta tradita per Bart.in.l.4.§.prætor ait.nu.fin. per textum, ibi: & in §.sequẽti.D.de damno infecto.& dicemus infra cap.17.

A iudice l, ideô æstimat iudex, quia est vir vonus.l.continuus. §.cum ita. D.de verb.oblig.& is erit, quem declarat textus.in.l.2.tit.7.li.9. recop. in qua materia pedaneis quoque iudicibus plena datur iurisdictio.l. 11.tit.9.lib.3.recopilat.

7 *Vel ab altero* m. Igitur * vnius æstimatoris dicto stabitur in hoc casu: quod speciale est in hac materia: regulariter enim duo sunt eligendi, per text.in Authen.de non alie. aut permutat. §. quod autem, ibi: *Duobus per testimonium*.collat.2.si modò haberi queant in loco iuxta notata per Anton.Gom.3.tomo.varia. de delict. capit.3. numer.28.& Bernard.Diaz, in regu.461.cum additione, ibi.

Bono viro n. Qui cum in inuitum
8 nominetur á iudice, * iurare debet, & cum sacramento deponere circà valorem rei, ex resolutis per Pinel.in. l.2.C. de rescind. Vendi.3. parte. capit.4.numer.3.sed & cùm vt vir bonus arbitrari & æstimari debeat, si iniquè æstimet benè poterit læsus petere reductionem ad arbitrium boni viri, ex latè resolutis per Carol. Molinæum in Consuet. Paris. titu.1. §.33. glos.3.num. 4. Iniqué autem dicetur æstimare, si in sexta parte totius valoris errauerit, iuxta Bart. in.l. societatem. §. arbitrorum. num. 25. D. pro socio. immo in hac materia quicumque excessus dabit locum reductioni, quia expresse iubet lex, vt in vero sui valore res permutatæ æstimentur, vt probat, ibi: *Apreciada por lo que vale*. Quodcumque ergô damnum siue ex parte permutantis, siué ex parte gabellarij, vel fisci reparari debet iuxta tamen huius legis, & ęstimator ipse tenetur ad damnũ, vt in specie tradit Auilesius.cap. 18. prætorum.num.3.

9 *Iudex commiserit* . Speciale est, * vt æstimator eligatur á iudice, alias enim

enim extra materiam huius legis, æstimatores sunt à partibus eligendi, itá vt vnusquisque suum eligat: idque ita iudex fieri iubet reseruans sibi nominationem in defectum partis cuiusque & tertij quoque in casum discordiæ: eoque iure vtimur, vt notat Ioan. Garsia. de expensis, & meliorat. c. fin. num. 18.

Iuxta rationem vnius p. Intellige sursum versus ita vt respectiuè iuxta cõputationem vnius pro decem gabella soluatur, licet æstimatio rei permutatæ ad decem marauedinos non ascendat, ex notatis supra ad.l.1. verbo. ex singulis denis.

Soluatur q. Intellige, quod vnusquisque soluat decimam valoris rei quam receperit, quasi ille sit pretium rei suæ, ad similitudinem venditoris, iuxta. l. 1. supra, & dicemus infrà capite. 17. de loco autem, in quo solui debeat, vide infra cap. 4. numer. 30.

Nunc excussis fundamentis, & legibus inducentibus decimam, sic breuiter hoc meo scholio enarratis expeditisque, reliquum est, vt totam materiam tàm iuris, quàm praxis, per quæstiones & capita, ordinis ac distinctionis gratia absoluamus.

IGNATII LASSARTE ET MOLINA CARACCENSIS De Decima venditionis, & permutationis (quæ Alcauala nuncupatur)

LIBER VNVS.

Summa capitis primi.

1 *Venditio malè definitur à Fab. de mõte.*
2 *Notatur alia definitio F. Domini Soto.*
3 *Venditionem definit autor, & suam definitionem explicat.*
4 *Refertur elegans animaduersio. F. Dominici Soto ad. l. Labeo. §. contractum D. de verbor. signi.*
5 *Ostenditur vera mens I.C. in dicta. l. Labeo. per totam.*
6 *Quid sit propriè contractus declaratur, exposita dicta. l. Labeo. §. contractum.*
7 *Qualiter venditio à permutatione distinguatur.*
8 *Insufficiens ratio est, quam tradit I. C. in. l. 1. §. fin. versi. est autem emptio. D. de contrah. empt.*
9 *Stipulatio à iure gentium inuenta est, sicut cæteri contractus.*
10 *Cur leges appellantur rogationes.*
11 *Exponitur text. in. §. de constituta. Instit. de actio.*
12 *Exponitur. l. ea quæ ciuiliter. D. de adqui rerum do.*
13 *Exponitur. l. quotiens. D. de nouatio.*
14 *Exponitur. l. 1. D. locati.*
15 *Exponitur dicta. l. 1. §. final. D. de contra. empt.*
16 *Stipulatio plurimum iuris ciuilis habet præ cæteris contractibus.*
17 *Rxponitur. l. si vnus. §. pactus ne peteret. D. de pactis.*
18 *Exponitur. l. nisi consentiat. D. de acceptilat.*
19 *Cur olim in stipulatione verba solennia requirerentur.*
20 *Exponitur. l. 1. §. si quis ita. D. de verbo. obligat.*
21 *Mors Io. Corasij, & gradus Baccalaureatus autoris sub Stephano Forcatulo egregio doctore Gallo & Tholosano.*
22 *Traditur vera ratio, cur venditio solo consensu perficitur.*
23 *Explicantur aliqua verba definitionis, de qua suprà num. 3.*
24 *Locatio sine pecunia contrahi non potest sicut venditio.*
25 *Notatur Ioa. Corasius in expositione. l. naturalis. §. at cũ do. D. de præ verbis. & l. 1. §. si quis seruum. D. de positi.*
26 *Notatur Pinel. in intellectu earũ legũ.*
27 *Laudatur & declaratur animaduersio Pineli ad textum in dicto. §. si quis seruum.*
28 *Permutata cõmodatio rectè appellatur ille cõtractus, de quo in. §. præterea. Instit. de loca. et ex eo decima nõ debetur.*
29 *Notatur Pinelus in expositione. l. insulam. D. de præs. verbis.*
30 *Late exponitur. l. & hæc distinctio. §. fina. D. locati.*
31 *Exponitur. l. si olei. C. de locato.*
32 *Ponderatur. l. si debitor. §. verisimile. D. de contrah. empt.*
33 *Exponitur. l. excepto. C. de locato.*
34 *Traditur præcipua differentia venditionis & locationis.*
35 *Verbum, redemptor, quid significet in pluribus legibus.*

36 Expo-

35 *Verbum, redemptor, quid significet in pluribus legibus.*

36 *Exponitur. l. sequitur. §. de illo. D. de vsucap.*

37 *Appellatione venditionis quis cõtractus contineatur.*

38 *L. 1. tit. 17. lib. 9. recop. de sola vera vẽditione intelligitur.*

39 *Statutũ de soluenda gabella ex certo pretio, qualiter intelligatur.*

40 *Merces locationis, pretium quoque appellatur.*

41 *Permutatio quandoque ponitur pro venditione, exposita. l. si ei, & l. ita cõstante. D. de iure dot.*

42 *Absurdum est, quod dixit Menchaca, ex Emphiteusi regalem decimam deberi.*

43 *Cur magis ex venditione & permutatione quã ex reliquis cõtractibus ius istud debeatur, reprehẽso Ioan. à Medina viro Theologo.*

De vẽditione, cuius pretij decima soluenda est.

CAPVT I.

NOuimus ex præfatis, quæ sit ista Decima, qua de agimus, sed quia primum cõstat ex pretio venditionis soluendam esse, iuxt. l. 1. tit. 17. lib. 9. Re. vlterius nosse oportet, quid vẽditio sit, & qui contractus eius nomine cõtineãtur: quod sanè in hoc primo capitulo pro introductione materiæ totius operis, accuratius expediemus.

1 *At qui vẽditionem definit Fabia. de Monte in tractat. de empt. & vend. in prin. sed eũ bene reprehẽdit Pin. in rub. C. de resc. vẽd. 1. par. c. 3. n. fin. cui magis placet ea definitio, quã tradit Dom. Sot. lib. 6. de iust. & iure. quęst. 2. art. 1. in fin. vbi ita definit vẽditio est rei pro pretio distractio.

2 At verò* mihi displicet ex eo, quod distrahere in ea significatione, idem est, quod alienare. l. cũ hi. §. si vni. D. de transa. videturq; ità illa definitio factũ alienationis rei pro substantia requirere in vẽditione, cum tamẽ vera vẽditio esse posit absq; eo, quod res vẽdita distrahatur, siue alienetur, vt contingit in eo, qui rẽ alienã vẽdit, iux. l. rem alienã, & quæ ibi notãtur, D. de contrah. empt. & l. 19. tit. 5. p. 5. Etenim licet ille sit pręcipuus & substantialis finis venditionis, vt res vẽdita alienetur, ità vt si aliter conuẽtum sit, nulla facta vẽditio intelligatur. l. cùm manu fata in fine. D. de contra. empt. eò quod inuẽta venditio est, ad hoc vt rem nostram minus vtilem alienemus, & alienã vtiliorem nobis adquiramus, vt tradit eleganter. l. 1. in prin. D. de contrah. empt. & notauimus supra in scholio ad. l. 2. tit. 17. lib. 9. recop. verb. iudicari debent. tamẽ si ex aliqua causa cõtingat, alienationem nõ fieri, vt quia res tradita non est, vel quia vẽditor tradens dominus nõ sit, nõ ideò minus vera venditio cõtrahitur, vt cõstat ex. d. l. rem alienam. & ex princi. Instit. de obliga. ex consensu, ibi: *At nec dari quidquam necesse est, vt substantiam capiat obligatio.* Quia alienatio de natura quidem venditionis est, contra quam pacisci non licet: non tamen de eius substantia, cum alienatione sublata venditio non deficiat, vt eleganter explicat Ioann. Corasius. libr. 3. Miscella. capit. 10. nume. 3.

Vnde ego melius sic vẽditionẽ diffinio:* vẽditio est cõtractus qui solo
3 cõnsensu de re cũ certa nummĩ quãtitate cõmutanda perficitur. In qua definitione & genus, & differentiæ sunt, iuxt. trad. per Bart. & Doctores in

in.l.1.num.2.D.qui testa.facere poss. & cum suo definitio conuertitur definitio, iuxra.l.1.§.1.& quæ ibi notantur.D.de dolo. *Contractus*, est genus in hac definitione, quia innumerabiles penè cõtractus sunt, ex.§. Ius autem gentium.Instit.de iure natur. & est vltro, citroque obligatio.l. Labeo. §.contractum.secundum communem allegationem.D. de verbor.
4 signifi. * quam sic benè explicat Domin.Sotus vbi supra.dict.quæstio.2. art. 1. in princip. vt non intelligatur, quod prędicatio seu locutio illa, *Contractus est vltro, citroque obligatio,* est identica: ita vt contractus & obligatio ipsa idem sint: sunt quippé diuersa tanquam mater & filia, nàm ex contractu obligatio nascitur.l.1.D. de actio.& obligat.sed quod est causalis: quia scilicet ex contractu emergit, atque dimanat obligatio, vt ibi quoque Alciatus notat. At ego * vl
5 tra eos animaduerto, quod in.dict.l. Labeo.versic.contractum. non definitur cõtractus, sed declaratur propria significatio huius verbi, *Contrahere*, sicut & illorum verborum *Agere, & gerere*, & inquit I. C. quod agi dicitur illud, quod verbis vel numeratione fit, veluti stipulatio, mutuũ, depositum & commodatũ: contrahi autem dicitur obligatio vltro, citroque procedens, quia contrahere verè & propriè significat hic inde mutuò & vicissim trahere, & in vnum colligere seu congregare, vt notat Alciatus in.dicta.l.Labeo.verb.contractum in fine.& Calepin.in dictionario.verb.contraho. eiusmodi autẽ obligatio est, quæ procedit ex venditione, locatione, & societate, in quibus mutua est & reciproca obligatio hinc inde nascens: geri vero dicitur, quod nudum factũ habet, vt vbi explicat glossa. Cæterùm licet verbum illud, contraho, de mutua & reciproca, duntaxat, obligatione propriè dicatur, non ideò magis negat IurisConsultus in dicto versic. contractum.gener . & ciuile nomen, *Contractus*, ad onem actum, & conuentionem, ex qua siué simplex, siuè reciproca proficiscatur obligatio, proprissimè adaptari: quia de hoc verbali nomine nulla ibi erat disputatio: alias enim expresśé dixisset IurisConsultus contractus non esse mutuum & depositum, & quemcumque alium actum, qui re celebratur, cum sub verbo agere, ad differentiam verbi contrahere, eos actus & conuentiones comprehenderit in principio illius legis versi.& actum quidem. quos tamen proprissimos contractus esse liquido constat ex dicto. §. ius autem gentium. in fi-
6 ne. Institut. de iure naturali. * Itaque in summam dico, quod quàmuis verbum, contraho, eam propriam significationem habebat, de qua in dicto versicul. contractum. Nomen istud *Contractus*, iam in illam ex longo vsu, & antiquo omnium literatorum consensu significationem abijt, vt omnem conuentionem significet, ex qua ciuilis aliqua obligatio nascitur, siue re, siue verbis, siue consensu fiat. §.fin.Instit. de obligat.&.l.1.in princ.D.de actio. & obligat.

Ex qua optima animaduersione placare poteris omnes difficultates, quę propter tex.in.dict.l.Labeo.versic.contractum, exoriri solent apud scribentes in.l.1.D.de verb.obligat. & alijs in locis.dubitantes, qualiter cùm in stipulatione, mutuo, deposito, & alijs, non reciproca, & duplex obligatio sit, sed simplex, vnius scilicet, qui se obligat, contractus dici queant, vt aperte appellat. I. C.in.l. certi conditio.§.quoniam.D.si cert. petat. Etenim facillimè dic, ad essentiam

tiam contractus non requiri vltro, citroque obligationem, sed vnicam sufficere: quia illa obligatio reciproca, & duplex solum reperitur, & est in contractibus, qui consensu fiunt: in reliquis autem, qui re & verbis celebrantur, vnus obligat, & alter obligatur: & hæc est vna nec minus præcipua differentia, quę inter eas obligationes à Iustiniano cõstituitur. in §. item in his Instit. de obligat. ex cõsensu. vbi Theophilus rectissimè, & latè explicat, quicquid glos. ibi, & Doctores aliter nec bene interpretentur. Atqui hanc eandem differentiam significat, & docet IurisCõsultus. in. dicta. l. Labeo. ostendens, quod obligatio re aut verbis celebrata propriè agi dicitur: quæ verò vltro, citroque nascitur, contracta esse appellatur, eò quod contrahere vicissim ac mutuó trahere significet, vt explicui. Cęterùm quin vtroque casu, siue re, siue verbis, siue consensu obligatio fiat, cõtractus proprius ac verus celebretur, & sit, iuxta receptam & antiquam huius verbi significationem, Iurisconsultus non negat, nec agit: nam verbum illud, contractum, de quo in ea. l. Labeo. versi. contractum. participium est, sicut & actum & gestum, de quibus in eadem lege, nõ autem accusatiuus huius verbalis nominis, *Contractus*, prout videntur accepisse Doctores.

Sed vt ad nostram venditionis definitionem reuertam, ideo diximus.

7 *Qui solo consensu perficitur.* * Vt venditionem à permutatione distinguerem, quæ licet & nummum, & rem aliquando habeat, sicut venditio, vt probatur in. l. final. cum ibi notantis per Doctores. D. de condit. causa dati. non ex consensu tamen, sicut vénditio, sed ex re tradita initium obligationi præbet. l. 1. D. de rerum permut. & dicemus, infra. c. 17. ideo veró emptio, & venditio cõsensu peragitur: quia iuris gentium est, vt videtur præcipere Iurisconsultus in. l. 1. §. final. versic. est autem emptio. D.

8 de contrahen. emptio. * Sed insufficiens quidẽ ratio est, vt patet in mutuo, deposito & alijs, qui iuris quoq; gentium contractus sum. l. ex hoc iure. D. de iustit. & iure. & tamen non solo consensu, sed & re quoque peraguntur, text. in princ. Instit. quibus mod. re contrah. obligat. & notatur in. l. iuris gentium. in prin. D. de pactis. sic & stipulatio non solo consensu, sed verbis cõtrahitur siue agitur, vt probat. l. 1. vbi omnes notant. D. de verb. oblig. & quamuis in prædicta. l. ex hoc iure. & in. §. ius autem gentium. Institu. de iure natura. post Accursium dicant interpretes, indu

9 ctam esse eam à iure ciuili, * expresse illam Iurisconsultus iuri gentium attribuit, ac proinde á seruis fieri permittit in. l an inutilis. §. fina. D. de de acceptilat. vbi de acceptilatione tractatur, quæ est stipulatio liberans debitoram altera stipulatione obligatoria præcedente. §. item. Institut. quibus mo. tolli. obligat. vbi præcedens illa stipulatio inducta fuit à Gallo Aquilio, qui fuit tempore Ciceronis, vt scribit ipse libr. 3. de officijs. Vnde multo magis simplex stipulatio erit iuris gentium, quod est antiquius iure ciuili. §. singulorum. Institu. de rerum diuis. & tantum abest, vt stipulationem induxerit lex, quod è contrario lex antiqua & propria ædita sit per stipulationem, quia populus interrogabatur á Magistratu, an legem ratam haberet. §.

10 lex est. Institut. de iure natura. * Vnde à Marco Tullio leges sæpè appellantur Rogationes, & à Iurisconsultus, in. l. 2. §. exactis. D. de orig. iuris. & l. 1. in princ. ibi: *Post hanc legem rogatam.* D. ad leg. Falci. lexque ideó

communis sponsio populi definitur in.l.1.D.de legibus. Quod videtur intellexisse Pinelus, nec aduertisse satis aliud agens, in Rubr. C. de rescind.vend.1.part.cap.1.num. 26.vbi ingenuè fatetur stipulationem inuẽtione sua iuris gẽtiũ esse: quis enim, inquit, asserere audebit ante ius ciuile nunquam inter homines contigisse, vt interrogando, & respondendo conuenirent?

11 Nec* obstat text.in.§. de constituta.Instit.de actio.vbi qui constituit se debitorem per stipulationem, iure ciuili tenetur.quia ibi nõ deipsa stipulatione quæritur, sed expressè actione,quæ oritur ex stipulatu, vt Titulus de actionibus declarat, & tex.in.§. sed istæ.&c.§. in personam. eod.tit. vbi omnes actiones sunt à iure ciuili, sed actio ex stipulatu est á mero iure ciuili ad differentiã actionis de constituta,quæ est á iure ciuili prætorio.

12 Nec* etiam obstat text. in lege ea. quæ ciuiliter.D. de acquiren.re. domin. vbi per stipulationem adquirit seruus nobis ciuiliter: quia non propterea stipulatio est iuris ciuilis, sed ipsa adquisitio est ciuilis, id est, intellectualis, quæ ipso iure fit, nullo rei corpore interueniente. Nam si seruus stipulatur, statim actio & obligatio adquiritur dominium ipso iure. l. placet. D. de adquir. hæred. atque idem erit, si locet, vel vendat, vel ex quacumque alia causa adquirat.§.item vobis.Institut. per duas personas non adqui. nec ideò emptio & venditio, aut locatio, & conductio, vel alij contractus iuris ciuilis sunt. Itaque quod dicit text. in. dicta.l. ea quæ. intelligere debes, quæ ciuiliter adquiruntur, id est, intellectualiter, & ipso iure sine aliquo facto corporis, per nos metipsos, vel per eos duntaxat, qui in potestate nostra sunt,nobis adquiri: veluti stipulationem.Et addere posset I.C. locationem & venditionem,& alios cõtractus,qui consensu contrahuntur. §. vnico.Instit.de obligat.ex consensu. Quin immò nec ipsa adquisitio, quæ per seruum fit, iuris ciuilis est, sed potius iuris gentium, nam apud omnes gentes per ęquè custoditur. §.in potestate.Instit. de his qui sunt sui vel alie.iuris,quæ vero naturaliter,id est,corporaliter, & rei interuentu adquiruntur, iuxta text. in.§. per traditionem. Institut. de rerum diuis.etiam per liberam personã nobis adquiri: veluti possessionem. l.1. C.de adquir.posse.quæ nedũ intellectualiter & animo, sed corpore adquiri solet.l.1.D.eod.tit.

13 Denique* non obstat.l.quotiens. D. de nouatio. vbi deportatus capax non est stipulationis, cum tamen capax sit omnium contractum, qui à iure gentium inuenti sunt.l. quidam sunt.17.D.de pœnis.Et tradunt Doctores in.l.si mandauero.§. is cuius.D.mandati.Nam respondeo cum Bart.in.d.l.quotiens.rationẽ esse,quia deportatus liberatur ab omni obligatione iam contracta, vel contrahenda ex causa de præterito, vt in l si debitori.47. D. de fideiussor. secus autem, si cum iam deportatus esset, seobligaret, quia tunc tenebitur naturaliter ex omni contractu.

14 Rursus* non obstat. l.1. D.locati. vbi ex eo, quod locatio est iuris gentium, verbis non contrahi dicitur in hæc verba: *Locatio, & conductio cum naturalis sit, & omnium gentiũ,non verbis, sed consensu contrahitur, sicut emptio & venditio.* At qui ita videtur, quod cum stipulatio verbis fiat, iuris gentium esse non possit. Sed ea verba sic interpretor, vt non

ex eo, quod sit naturalis, concludat I. C. verbis non contrahi locationem cum nec præter naturam verba sint: sed hoc solum dicere, quod locatio & conductio, vltra quod est iuris gentium, & illud quoque habet, quod solo consensu perficitur, sicut emptio & venditio. In quam rem facit locutio text. in.l. mulier. D. qui potiores in pig.hab. vbi creditor habebat debitorem & rem pignoratam: & inquit. I. C. creditor cum posset hæredes conuenire idoneos, ad rem venit: hoc est, vt patet, creditor, posito, quod posset hæredes cõuenire idoneos, ad fundum venit. Ita & in dicta.l.1.sic dicitur: locatio & conductio cum naturalis sit & omnium gentium, non verbis, sed consensu contrahitur: hoc est, locatio, posito quod est naturalis, vltrà sciendum est, quod non verbis sed consensu peragitur: nam etsi naturalis sit, bene posset verbis contrahi, vt stipulatio, quæ est iuris gentiũ, vt diximus.

15 Vltimo * non obstat text.in.l.1. §.fina.D.de contrah.empt. vbi dicitur, quod emptio est iuris gentium, & ideò consensu peragitur, & inter absentes contrahi potest, & per nuntium, & per literas: quod videtur dictum propter stipulationẽ, quæ prędictis modis contrahi nequit. §. inter absentes. Instit. de inutili. stipulat. sed profectò literam illius legis præposterè scriptam esse intelligo: nam dum text. ille dicit, est autem emptio iuris gentium, & ideo consensu peragitur. insufficiẽs ratio est, vt patet in mutuo, deposito, & alijs, qui iuris gentium contractus sunt, & non solo consensu, sed & re quoque contrahuntur, vt aduerti supra nu.8. ideo sic lego cum text. est autem emptio iuris gentium, & cõsensu peragitur, & ideo inter absentes, &c. prout loquitur text.in prin. Instit.de obligat.ex consen.

16 Verum tamen est, * quod plurimum iuris ciuilis habet stipulatio præ cæteris contractibus, ad hoc vt firmissima esset, & firmaret reliquos contractus per se infirmos.l. ex placito.C. de rer. permut. effectu nouationis à iure ciuili tributo, quo fit, vt etiam præcedentem obligationem tollat ipso iure, vel in aliam trãsferat, iuxt. l.1.& totum tit.D.de nouat.& de acceptilat. propter quod in stipulationibus ius cõtineri dicimus, in pactis autem factum versari, quia pactũ nudum non corroboratur à iure ciuili, sed relinquitur in suis terminis, & in

17 tra meri facti cancellos, * & hoc est, quod tradit.l.si vnus.§.pactus ne.D. de pactis, prout ex Alcia.in.l.quinq; pedum.C.finium regũ explicat Car. Mol.in tract.diui. & indi. in prin.n. 10.& vide Ioa.Cor.lib.2.miscella.c. 16. Hinc etiam factum est eo iure, vt quamuis quibuscumq; verbis cõtracta stipulatio iure gentium valeret, solennia tamen verba traderentur, vt non nisi illis contracta teneret stipulatio, quę refert Iustin.in.§.in hac re olim.Instit.de verb. obliga. veluti, spondes? spondeo: promittis? promitto: nec talis valebat stipulatio: spõdes? promitto, aut promittis? spõdeo, quam solennitatem sustulit Leo in.l.omnes.C.de contra.stip.

18 Ex qua antiqua obseruatione *, ego intelligo tex. elegantem in.l.nisi cõsentiat.D.de acceptilat. in quo antiquam illã obseruationem sublatam non esse existimo per prædictã Leonis constitutionem: semel quia alia hæc dispositio est in.d.l.nisi consentiat. tum propter rationem illius legis, ibi, *Quia verbis verba, ea demum resolui poßũt, quæ inter se congruũt*: inquit ergo tex. quod nisi cõsentiat acceptilatio cũ obligatione, hoc est, nisi cõ-

 sonent,

ſonent, eademq́; prorſus verba ſint acceptilationis & obligationis pręcedentis, imperfecta liberatio eſt. Putà ita ſtipulatus ſum in obligatione: ſpondes? tu rectè dixiſti, ſpondeo: iuxta antiquorum obſeruationem in.d.§.in hac re. aut certè dixiſti, promitto, iuxta conſtitutionem.d.l.omnes. C.de contrah.ſtipu. posteà cum vellem acceptum tibi ferre iuxta primam reſponſionem, cum dixiſti, ſpódeo, ita à me ſtipulatus es: quod promiſi tibi, habeſné acceptum? habeo: nulla quidem acceptilatio eſt. Idemque erit ſi cum dixiſti, promitto in obligatione, poſtea in acceptilatione ita fueris ſtipulatus: quod ſpopondi tibi, habeſnè acceptum? habeo: ratio eſt planiſsima, quia quod in acceptilatione deducitur, verum non eſt, nec ita acceptilatio conſonat cum oblitione, proindeq́; nec valida eſt, nec te liberat. Etenim interrogas quòd promiſiſti; & debes quod ſpopondiſti, aut ècontrario: atqui ea demum verba verbis reſolui poſſunt, quæ inter ſe congruunt, vt ait.d.l.niſi conſentiat. Nam ſicut re cõtracta obligatio, verbis non tollitur.§.1.Inſtit.quibus mo.tolli oblig.ita nec diuerſa verba verbis alijs tolluntur: quam verborum conſonantiam rectè obſeruauit Aquilius in ſua acceptilatione, de qua in.d.§.1. iſtudque eſt quod eleganter ſcripſit.I.C.in.d.l.niſi. qui de verbis ſolum vt patet, nec de re agit, vt peſsimè glo.& Bar. acceperunt ceſſat verò hodie iure regio propter generalem deciſionem l.2.tit.16.lib.5.Recop.

Itaq; licet iure gentium, vt dixi, quibuſcumq; verbis contrahi poſſet
19 ſtipulatio.*Ea verba ſolennia lex ciuilis elegit, vt ſtipulationis contractum cautiorem efficeret, cum non ſatis videretur ad interrogationem aduertiſſe is, qui vt reſponderet, noua verba exquireret ſuperuacuò: aut quia eiſdé verbis reſpodens, cautiùs & cõſultò magis reſpódiſſe videatur.

20 Nec*obſtat tex.difficilis in.l.1.§.ſi quis ita.D.de verb.obli.vbi ſi ita ſtipuler, ſpondes? & tu reſpondes, quid ni? ſtipulatio valet. Et tamẽ illud verbum, *quid ni*, relatum non eſt inter ſolennia verba ſtipulationis, de quibus in.d.§.in hac re. Aliqui quod Leo fecit in.d.l.omnes. Vlpiano attribuũt in.d.§.ſi quis ita, contra Iuſtinia. in d.§.in hac re.è quibus eſt Ioa. Cora.
21 in.d.§.ſi quis, num.2.*qui miſerrimé occiſus eſt Tholoſæ Regni Francię, paulò ante quam ego gradum Baccalaureatus acciperem in ea ciuitate ab Stephano Forcatulo egregio Doct. ſed illud quidem dictum falſum eſt, vt conſtat ex eodem Vlp.in l.qui autem.§ fi.D.de conſtit.pecu.vbi dum dicit cõſtitutũ quibuſcumq; verbis fieri poſſe, ad differentiam ſtipulationis dixiſſe, luce clarius eſt, apertéque inde demonſtraſſe, ſtipulationis ſolennia circa verborum conceptionem ſuo tempore vigere adhuc. Vnde text.in dict.§.ſiquis ego ſic interpretor, quod vbi ita ſtipulor, decem mihi dabis? Et tu dicis, quid ni? plané ſubintelligitur verbũ, dabo, quaſi diceres, cur non dabo? arg.text.in §.præterea verſi.nam ſi hoc.Inſtit.de inutili.ſtip. &.§. quotiens plures.eo. tit. nec ea quidem erat præcipua. I.C.dubitatio, quam bene diſputat Alciatus in eodem.§.ſi quis, ſed quia tradiderat idẽ Vlpia.in. §. qui præſens. eiuſdem legis primæ in contrahenda ſtipulatione interrogationem, & reſponſionem congruam neceſſariam eſſe, prout apertiùs tradit text. in princ.Inſtit.de verb.obligat.&.l.1.verſi.verbis.D.de act.& oblig. videbatur in dicto.§.ſi quis. Quod ſi interroganti decem dabis? Reſpondiſſes, quid ni? vel cur non? aut quòd

ni da-

ni dabo? inutilis stipulatio contraheretur, quasi duas interrogationes, & nullam responsionem cotineret. Verum Vlpianus ait rectè valere: ratio est, quia interrogando respondetur, prout respondet I.C. in. l. vxorem. §. concubinæ. de leg. 3. &. l. si longius. §. final. D. de iudicijs. Et testator in. l. Pamphilo. §. propositum. de leg. 3. & & tradunt Bart. & Doctores in dicto. §. si quis. Vnde rectè valet illa stipulatio, quia quanuis nulla verba respósionis fuisse videantur, verum est, eum respondisse, & quidem verbis: quod non esset, si sine verbis responderet, veluti annuendo.

Itaque * vt eô, vnde egressa est, nostra reuertatur disputatio, emptio, & venditio solo consensu perficitur, non quia iuris gentium est, vt videbatur innuere. dict. l. 1. §. fin. D. de cótra. empt. sed quia ita gentium iure, vsuque receptum fuit, vt cum de re & pretio purè conuenisset, emptio & venditio essentialiter intelligeretur esse perfecta, quamuis nec traditio rei, nec solutio pretij subsequeretur, vt latius agemus infra. cap. 3. per totum.

23 Cæterum * in prædicta definitione adiecimus ea verba, *De re cum certa nummi quantitate*: quia rei nomen generale est, tam rerum corpora, quã alia quæcumque iura comprehendens. l. 1. in fine. D. si cert. pet. &. l. rei appellatione. D. de verb. sign. quorú omnium venditio esse potest, vt dicemus infra. c. 9. & certum esse debet pretium véditionis. §. pretium auté. Instit. de empt. & vend. nũmus verò ex Calepino magis significat pecuniam numeratam, in qua pretium esse debet, quã ipsum pecuniæ nomen, quod generalius est. l. 2. §. ité mutuú. D. si cert. pet. &. l. pecuniæ. D. de ver. sig. atqui huius nummi materia forma publica per causa, vsum, dominiúq; non tam ex substantia præbet, quam ex quantitate, vt tradit tex. in l. 1. D. de contrah. emp. secũdum elegantem Caroli Molinæi expositioné in tract. de vsur. q. 92. ex nume. 694. quæ quãtitas & de vno vel minimo nummo rectè dicitur, in quo potest contractus iste venditionis consistere, ex notatis per Tiraq. de retra. ligna. §. 1. glos. 21. ex princ. & diximus suprà in Scholio ad. l. 1. num. 9. verb. *ex singulis denis*. tit. 17. li. 9. recopilat.

Commutanda, ideo diximus, vt hoc vno verbo venditionem á locatione distinguerem: nam in reliquis partibus definitionis suprà relatis ambo contractus æquè conueniunt. 24 * Etenim locatio & conductio solo consensu perficitur, & rem ac nummum necessariò habet, sicut emptio & venditio, iuxta communem glossarum & Doctorum sententiam, vt probat text. & ibi glossa. in l. naturalis. §. at cum do. versic. si res. D. de præs. verbis. glos. in. l. si olei. C. de locato. & in princip. Instit. de locat. & in. l. 1. §. si quis seruum. per text. ibi. D. depositi. & in. l. 2. verbo. mercede. D. locati. Bart. & Doctores communiter in dictis locis, & vbique: vt resoluit Antonius Gom. 2. tomo. variar. resolut. capit. 3. numer. 3. qui omnes ita tenuerunt, mercedem in pecunia numerata de substantia locationis requiri, nec aliter locationem dici posse, sicut sine nummario pretio venditio non est. l. 1. in princip. De contrah. empt. & ab hac verissima & receptissima senтétia nemo discrepauit, præter Ioannem Coras. lib. 2. miscella. capi. 11. quem libenter sequitur, & adiuuat Pinelus in rubr. C. de rescind. vendi. 2. part. cap. 3. ex numer. 29. sed certè dum contrariorum iurium difficultatem vterque fugit ab ijs, quę communem sententiam probant, explicare

care se nequiuit, vt erat impossibile.

25 Etenim * dum Coras. existimat in dicto. §. at cũ do. & in. d. §. si quis seruum. Pecuniæ nomen pro quacumque re, non vero strictè pro pecunia numerata accipiendum esse, iuxta. l. pecuniæ. 178. & l. pecuniæ. 222. D. de verb. signi. nedum durum, vt agnoscit Pinel. vbi supra. nu. 33. sed & absurdum est: quia tunc demum pecuniæ nomen generale est, cum pro tota hominis sustantia ponitur, iuxta illud rusticorum dictum, de quo in l. si chorus. §. 1. de legat. 3. in contractibus vero, & vltima voluntate, vel amplissimè pro ijs ponitur pecunia, quæ pondere, numero, & mensura consistunt. l. 2. §. item mutuum. D. si cert. petat. & l. talis scriptura. 30. in princ. de leg. 1. notat Tiraq. de retra. ligna. §. 1. glos. 14. nu. 42. iuxta quod vel id saltem colligendum esset, ex d. §. si quis seruum. locationem non contrahi, cum specificum aliquod corpus datur, putá equus, aut vas, vt aliquid facias: quia species istæ pecuniæ appellatione in contractibus non continentur ex dictis iuribus. At qui inter talem conuentionem, & illam, cum triticum, aut oleum, genusvè aliud do, vt aliquid efficias, nulla quidem differentia potest constitui, nec viri illi doctissimi constituere voluerunt: vt constat de Pinelo in preallegato loco. numer. 36. dum conatur aliter respondere ad. l. insulam. quam ipse pro communi ponderat. D. de præs. verbis. vbi insula, & sic species, vt alteram insulam reficeres, data est: & non fuit locatio.

26 Sed * & præterea dum Pinel. tentat respondere ad text. in. d. §. at cum do. satis ex eius resolutione apparet, quod non tam illi satisfacit, quam eum obscurat, ne veritas communis sententiæ ex eo elucescat, & clarissimas illius textus aquas & verba conturbat Camellorum more, ne defectus suæ sententiæ detegatur, nec euitare potuit sine violatione vim illorum verborum, de quibus in. d. §. si quis seruum. versi. quod si. ibi: *sed quia pecunia non datur*, quamuis verissimum est, * quòd benè considerat circa eum text. nempe talem fuisse contractum de quo ibi: vt etiam si merces locationis in quacunque re præter pecuniam posset consistere, vt ipse putat, adhuc in eo genere conuentionis dici non posset locationem esse contractam. Cuius rei ea est planissima ratio, licet Pinelus non satis explicet, quia si do tibi seruum vtendum, itá vt eũ custodias, quæ est species, text. in. d. vers. quod si. duo extrema sunt in ista conuentione, quorum neutrũ potest esse merces, quin potius res ipsa locata: nam si ego dedissem tibi seruum illum vtẽdũ pro pecunia, quam mihi dares, seruus ille locatus foret: atqui etiam, si vt seruum illum meum custodires, pecuniam tibi dedissem, dubium non est, quin opera & custodia tua locaretur. Igitur coniunge has duas res locatas, & effice, quod seruum meũ dem tibi, vt eum custodias: & certe omnino deficiet merces, ex vtraque parte, quia immô vtrinque datur, & præstatur res, quæ locari solet, & ita potius erit, facio vt facias, quàm locatio, quæ & rem & mercedem requirit. l. 2. D. locati. quemadmodum si rem aliquam tibi vtendam siue fruẽdam dedero, & inuicem â te aliam vtendam siue fruendam accepero, locatio & cõductio non est, sed proprium genus innominati contractus, vt probat text. in. §. præterea. Instit. de locatione. cum ex eo quod pecunia non datur, vt inquit text. in d. §. si quis seruum. tum quia ex vtraque parte proficiscitur talis res, vt nõ

27

satis

ſatis conſtet, quæ locata ſit, & quæ mercedis nomine detur. Vtramque verò & locari, & mercedis nomine datam videri, ratio nõ patitur prout in venditione dictum eſt iuxta ſententiam Proculi in. §. item pretium. Inſtit. de emp. & vend. & .l. 1. D. eo. tit. & quanuis text. in. d. §. prætereà. nullo proprio nomine iſtum cõtractũ inſignierit,* rectè eum permutatam commodationẽ appellat Do. Soto. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 2. art. 1. in ſecunda conclu. ex quo ſæpiſsimé reſpondi Regiam gabellam non deberi, quia nec vẽditio, nec permutatio eſt, ex quibus ſolis hoc tributum dimanat: quod valdè nota, eſt enim frequentiſsimus ille contractus inter ruſticos, qui ſolẽt adinuicem pro vitę tempore res immobiles vtẽdas & fruendas dare, atque recipere.

29 Rurſus* nõ ſatisfacit Pineli reſpõſio ad. dictã. l. inſulam. D. de præſ. verbis. dum ait, ex eo locationem nõ eſſe, quod qui inſulam recepit, vt aliã reficeret, artifex non erat: nec diuinare ſe putat, quia non minus diuinabit, ſi artificem fuiſſe credat, ſed quamuis ita ſit, vt Pinelus vult, dubitari non poteſt, quin ſiue ità recipias, vt tu ipſe facias, ſiue vt cura & expenſis tuis fiat, contractus ille ſit, do vt facias, quia vel in hoc ſaltem recipis, vt facias per alios fieri: in quo tuum quoque factum vertitur. §. ſi quis alium. Inſtit. de inutili. ſtipulat. ergo ſi rem dare ad locationem ſufficit, locatio erit in. d. l. inſulam. quia do vt facias, & ſuccedit regula text. in. d. l. naturalis. §. at cum do. D. de præſcrip. verb. quod cùm neget. I. C. dicens, ciuili incerti actione agendum eſſe, religio eſt, vt cõtrarium probent viri illi doctiſsimi aliquorũ iurium difficultate ſuperati, quibus non ſatisfacit Meneſius. in. d. l. naturalis. §. ad cũ do, quãuis ab eorũ nouitate rectè diſceſſerit, ergo ea iura difficilia, quando locus & ratio poſtulat, explicemus.

30 Et primo* non obſtat text. in. l. & hæc diſtinctio. §. final. in fine. D. locati. vbi inter duos, qui ſingulos proprios fundos habebantur, ita cõuenit: vt alter alterius fundum ſic cõductum haberet, vt fructus mercedis nomine penſarentur, quia vltimum iſtud verbum, *penſarentur*, ſatis exprimit veritatem gloſſellæ ibi, verbo, mercedis, quæ itá explicat, id eſt, conuentę, vt ſcilicet iſto modo contraxerint, quod alter alteri fundum ſuum proprium locaret certa mercede in pecunia numerata, vt neceſſarium, & regulare eſt: ſic tamen conuenerunt, vt alter ab altero ita conduceret, vt fructus vniuſcuiuſq; fundi in alterius conuentam mercedem compenſarentur; ſiue quidem plurimi, ſiue pauci ex altero quocumque fundo colligerentur, & hæc fuit ſpecies illius legis:ità vt aperte fallatur Pinelus vbi ſupra. num. 29. qui reprehendit gloſſam illam, dùm putat Iuriſconſultum referre primam locationis conuentionem, non aliam de ſoluenda mercede: quod eſt contara verbum illud, *penſarentur*, quod & compenſare ſignificat, vt ex Valerio Maximo. lib. 1. tradit Calepinus in dictionario. verb. penſo. & eſt textus expreſſus. in. l. quod ſi artificem. D. de rei vendicat. Vnde cum conuentum eſſe dicat. I. C. vt fructus vniuſcuiuſq; fundi locati, cum mercede alterius penſarentur, clarum & neceſſarium eſt, mercedem conuẽtam ſupponere, cum qua fructus forent compenſandi: eſt enim compẽſare, vnum pro alio contribuere. l. 1. D. de compenſat. itaque circa eum text. in dicto. §. final. notandum eſt, quod triplex potuit eſſe conuentio. Prima, ſi ità conueniret, vt modo

dixi

dixi factum fuisse iuxta verum intellectum glossæ ibi, verb. mercedis, & tunc vera & perfecta locatio est, & mercedum compẽsatio, vt explicui. Secunda, si ità cõueniret, vt alter haberet fundum alterius, pro fructibus fundi, quem ipse alteri daret, vt factum fuisse existimat Pinelus, & tũc non locatio erit, quia deficit pecunia, sed innominatus contractus facio vt des, vel do vt facias. Tertia, si ità conuentum foret, vt ego habeam fundum tuum vtendum siuè fruendum, & tu meum aliquo certo tempore, & isto casu erit innominatus contractus, facio vt facias, quem per mutatam commodationem suprá appellauimus, & de quo est text. in. §. prætereá. Instit. de locatione.

Secundò, iuxtà hanc verissimam interpretationem ad text. in dicta. l.
31 & hęc distinctio.* rectę potest ac debet intelligi tex. in. l. si olei. C. de locatio. cuius authoritate præcipuè mouetur Corasius, & Pinelus in prę allegatis locis, vt contrà communẽ teneant, ex eo quod videant in ea lege, certa olei ponderatione fructus vnius anni locatos esse, hoc est, fundum pro vno anno locatum esse, vt explicabimus infrà cap. 2. nu. 39. & quidem sine pecunia, sed pro certo oleo, vt dixi, & tamen vera locatio dicitur, ac bonæ fidei contractus: ita vt meritò displicere debeat communis glossæ, & Bartoli intellectus ad eam legem, dùm putant ibi non locationem, sed innominatum contractum fuisse: quod vt defendant, plurima supplent, quæ nullatenus admitti debent. Vndè ego sic meliùs interpretor, quod cum ea lex expressè dicat, certa olei ponderatione locatum esse fundum, eo sic modo intelligenda est, quo fieri potest: nempè, quod postquam certa mercedis summa in pecunia numerata statuta est ad perfectam locationis essentiam, conuentum fuit, vt certa olei pondo mercedis loco soluerentur: quo supposito (scilicet, quod rectè & iuxta iuris regulas ea certa olei ponderatione locatio contracta est, & nisi aliud obsistat) Imperator respondet à contractu bonæ fidei non esse recedendum, iuxta verba text. in. l. qui testamento in princ. D. qui testa. face. poss. potest autem illud fieri, vti dixi in. d. l. si olei, iuxta terminos & conuentionem text. in. d. l. & hæc distinctio. §. fina. secundùm verum intellectum glossæ ibi, de quo suprà D. locati, & l. sed addes. §. si dominus. D. eod. tit.

Eamque verissimam expositio-
32 nem necessariò conuinco, * ex textu ineuitabili. in. l. si debitor. §. verisimile. D. de contrah. empt. vbi similiter fructus oliuæ pendentes pro decem pondo olei venditi sunt, sicùt locati in dict. l. si olei, vbi iam nostra hæc expositio necessaria est: nec tentabunt Corasius & Pinelus, an & venditio quoque sine pecunia numerata contrahi posit suscitata Cassij & Sabini sententia in. l. 1. D. de contrah. empt. quod cùm disputatum satis in venditione esset, satis se quoque explicuisse putauerunt Iurisconsulti, idem esse in locatione, dum dicerent locationem proximam venditioni esse, iisdemque iuris regulis consistere. l. 2. D. locati, vt destructa omnino sit vrgens Pineli suspitio, quam ipse memorat, vbi supra numer. 31. versic. mihi etiam. Nec immoretur te, quod in dicta. l. si debitor. stipulatio est interposita: quia certè nihil interest, an stipulatione, an verò pacto in conti-

continenti posito illud fiat, iuxta notata in .l. iuris gentium. §. quin immò. D. de pactis. solum aduerte, quod ibi dicitur pretium constituisse vẽditorem ex eo, quod natum esset, vsque ad decem pondo olei: itá vt rectè, aliud agentes, scilicet de validitate contractus non dubitantes, posśimus dicere, fructus oliuæ venditos esse pro decem pondo olei in dict.l. si debitor. sicut & locatos esse dixit Imperator in dicta.l. si olei. C. de locato.

33 Tertiò * non obest text. in.l. excepto. C. de locato, quia non video, cur admittenda non sit expositio glossæ, ibi. verb. fructus. in 2. expositione, vel intellige, secundùm quæ supra diximus ad dictam l. si olei. eo. titul. & .l. & hæc distinctio. §. final. D. eo. etenim cùm in prædicta .l. excepto. de qualitate, & validitate contractus non dubitaretur, sed de exactione debiti ex ea causa, sic debemus intelligere locationem factam, vt de iure teneret: nam cum certisśima iuris regula statuta sit in dicta. l. naturalis. §. at cùm do. in ciuile est contra eam insurgere ex ijs, quæ obiter Imperatores tradiderunt, ad id solum respondentes, de quo consulẽtes dubitarunt. Cætera autem, quæ pro sua opinione Pinelus considerat, leuiora sunt, quam vt eis oporteat satisfacere.

34 Igitur * hac vna & præcipua differentia locatio & conductio à venditione separatur, quod licet solo consensu perficitur, & re & nummo contrahitur, sicut venditio, vt supra resoluimus, non sic tamen, vt commutatio fiat, quin dominium rei locatæ apud locatorem maneat. l. non solet. D. locati. saltem principaliter, iuxta ea, quæ latisśimè resoluemus infrà cap. 2. per totum. Venditio verò rem venditam alienat. l. cum manu sata. D. de contrahen. emptio. saltem in hoc inuenta est, vt rei alienæ dominium nobis adquiramus, vt constat ex dicta. l. 1. in princip. D. de contrahen. emptio. & diximus supra hoc eodem cap. num. 2. & hoc est, quod adnotare voluimus in eo verbo, *commutanda*, de quo in prædicta venditionis definitione, nempe vt venditionem à locatione distinctam esse ostenderemus, idque, quoad Regalis decimæ effectum, in pluribus quæstionibus inferius apparebit dicto cap. 2.

35 Quamuis * verum est, quod antiquitus hoc verbo, *emere*, facile in locationibus veteres vtebantur: nam vt ex Festo Calepinus ait in dictionario. verbo. Redemptor propriè atque antiqua consuetudine redemptores dicebantur, qui cum faciendum quid conduxerant, illudque proprijs expensis effecerant, tunc demum pecunias, & vnam quidem certam mercedem semel accipiebant: quales sunt ij artifices, de quibus vulgo dicimus, *Que hazen obras a destajo*, prout tradit quoque Vlda. Zasius in.l. si ita stipulatus essem. numer. 13. D. de verbor. oblig. quem refert Carol. Molinæus in tracta. diuidui. & indiuidui. 3. parte. numer. 70. allegans.l. redemptores. quæ sic debet intelligi. D. de reiuendicat. de qua agemus infra capit. 2. nume. 9. Sed & redemptores quoque dicuntur, qui conduxerunt fruendum vtendumve aliquid, vt denotant plura iura sic rectè intelligenda præcipué, text. in.l. si hi qui. ibi. *Redemerant*. C. de locato. & in.l. Cotem ferro. §. fin. ibi. *Ex redemptione vectigalium*. & . l. Cæsar. ibi: *Præter redemptorem*. D. de Publica. & .l. ea lege. §. locaui. & .l. qui insulam. §.

qui

qui ædem. D. locati. & hoc est, quod inquit Ioan. de Imola. cons. 61. nu. 3. quod conductor lato sumpto vocabulo dici potest emptor: est enim verum iuxta antiquam consuetudiné, qua conductor redemptor appel-
36 labatur: * Imô emere pro accipere ponebatur, vt est textus sic intelligendus in. l. sequitur. §. de illo. versic. si antequam. D. de vsu capio. vbi illum, cui ancilla permutata, in solutum data, vel donata est, generaliter emptorem dixit I. C. significans eum hominem, qui vel quocunque modo ex suprà relatis, ancillam accipit, nam & aliquádo venditio pro donatione accipitur, vt ex sacris literis aduertit Tiraque. de retract. ligna. §. 25. glos. 2. num. 1.

Itáque ex præhabita venditionis definitione, & suprà resolutis, illud
37 satis superq; constat; * contractum venditionis re, & nomine à cæteris omnibus contractibus distingui: & sicùt eleganti peculariq; nomine appellatur, iuxta notata in. l. iuris gentium. in princ. D. de pactis. sic eius non vnam, sed diuersam ac separatã naturam esse à quocunq; alio contractu: nam si emptio & venditio idé, quod reliqui contractus, efficeret, frustra eis cótractibus diuersum vocabulum mandaretur in. l. ex hoc iure. D. de iustitia & iure. &. §. ius autem gentium. Instit. de iure naturali. quos vna ac eadem vis & potestas sociasset, vt tradit aliàs text. in. l. si idem. C. de Codicillis. & licet verũ, *Venditio*, pro omni genere alienationis stare soleat, vt in. l. sed & quod. D. de pin. &. l. sicut. §. venditionis. D. quibus mo. pign. vel hypoth. solui. &. l. voluntas. C. de fideicommissis. alienatio autem multos, ac pene omnes contractus comprehendat. l. fin. C. de rebus alie. non alie. & Lex Duodecim tabularum, cuius meminit Vlpianus in Fragmentis, titul. de statu liberis. versi. sub hac conditione. in eum sensum venditioné vsurpet, vt omnem alienationem significet, vt tradit text. in. l. statu. liberi. §. fina. D. de statu libe. quem ab hoc, quod appellátione venditionis cæteri quoque contractus contineantur, allegat glossa in. l. 1. §. eam rem. D. quæ res pign. oblig. & in. l. quem admodum. verb. vendi. C. de agricolis & censitis. libr. 10. notant plurimi relati per Pinel. in. l. 2. C. de resci. vendi. 2. parte, cap. 1. num. 10. communis eorum omnium resolutio est, falsum id esse ex vi & natura huius verbi, *Venditio*, quoniam vt dixi & ex prædictis satis apparet, emptio & venditio à cæteris contractibus distinguitur. l. 1. D. de contrah. empt. & dicta. l. ex hoc iure. quod si aliud fit in dict. l. statu liberi. §. fin. & alijs iuribus suprà relatis, ex identitate rationis procedit: prout etiam aduertit & benê explicat D. Franc. Sarmiétus libr. 3. sellect. interp. cap. 1. & ad antiquum imaginariæ venditionis vsum per æs & libram refert Alciatus libr. 3. parergon. cap. 23.

38 Vnde * cósequitur, quod cum prędicta. l. 1. tit. 17. libr. 9. recopilat. expressè de venditoribus loquatur, & istius contractus venditionis duntaxàt mentiouem fecerit, vt ex eius litera satis apparet: & nulla ratio sit; vt quod de illis in ea lege regia contra ius cómune statuitur, iuxta ea quę de gabellarum statutis inquit Abbas in consilio. 83. num. 2. libr. 2. Immò contra ius gentium, vt ait Baldus in l. contractus, num. 2. C. de fide instru. & explicuimus suprà in præfatione, num. 31. ad alios quoque contrahentes, siue contractus extendatur, quia odia restringi, & fauores conuenit ampliari, cap. odia. de regul. iuris. lib. 6. plusquam manifestum est, eam legem

gem de propria & vera venditione intelligendam esse, nó de alio contractu, iuxta resolutionem Tiraq. de retra. ligna. §. 1. glo. 2. nu. 2. præsertim cum in ea ipsa lege mentioné pretij fieri videamus, ibi: *De todo el precio por que vendieren.* Quod quidem sic in sola vera & propria venditione reperitur, vt métio pretij propriú ac peculiarem venditionis contractú in dubio demonstret, ex sententia glossæ communiter receptæ in l. cum doté C. de iure dot. & videtur tex. expressus in l. fi. C. de prædijs Decurio. lib.
39 10.* Vnde dixit Iason in l. 1. num. 23. C. de iure emphyt. quod statutum de soluenda gabella ex certo pretio, de sola venditione intelligitur, tradit Berthachi. Firmia. de gabellis. 3. mébro, octauæ partis principa. num. 8. Et quamuis de hoc nó malè dubitet Pinelus in Rubr. C. de rescin. vendit.
40 1. part. cap. 3. nu. 27.* Propterea quod & in locatione pretium sit, vt probat text. in. l. si quis ante. in fine. D. de adqui. poss. & l. & hæc distinctio. §. fina. in princ. & l. qui insulam. §. qui ædem. D. locati. & alia iura: in nostra lege Regia dubitari nó licet, nec debet: cú quia hoc iure vtimur, vt ex sola venditione, non ex alijs contractibus, quotquot sunt, regalis decima debeatur, præterquam ex permutatione, quæ speciali lege excepta est: tum quia si in dicta. l. 1. Recopilat. & l. 2. qua terni gabellarum: appellatione venditionis omnis contractus contineretur, frustrà in. l. 2. tit. 17. lib. 9. Recopilat. aut in. l. 102. in quater. gabel. expressum cautumque esset, idem fore in permutatione, quod de venditione diceretur: cùm tamen emptio & venditio, item & permutatio plusquam cæteri contractus assimilentur, vt facilius esset vnum pro altero poni, vt explicuimus suprà in Scholio dictę. l. 2. verb.
41 *iudicari debent.** Prout è contrario permutatio quandoque ponitur pro venditione. l. si ei. & l. ita constante. D. de iure dotium, & l. si mulier. D. de pactis dotali. ex nota Tiraquelli, vbi suprà. §. 30. glo. 1. num. 19. quamuis si verum amamus, in ijs legibus solùm dicitur, quod ipsa dos permutatur, hoc est commutatur, & variatur, prout permutari pœna dicitur in. l. moris est. §. fin. D. de pœnis. Id autem fit venditione rerum dotaliú. Ac tandem ex communi vsu loquédi in his Regnis Castellæ, & Legionis, verbum emptionis & venditionis intelligitur tantúm de emptione & venditione propria, non de cæteris contractibus: vt benè notat glossa Peregrina verbo. vectigal. circa principium, qui quidem vsus attendi debet, etiam contra proprium significatum vocabuli. l. librorum. §. quod tamen Cassius. de legatis. 3. & l. Labeo. D. de suppellect. lega. prout ex alijs in simili proposito cósiderat Tiraq. vbi suprà. §. 1. glo. 2. n. 3. & in nostra materia benè ponderat Ioan. Parl. lib. rerum quotid. c. 3. §. 2. nu. 22.

In summam ergo ex tota huius capitis resolutione colligimus, quod regalis ista decima, cuius in hoc tractatu disputationem suscepimus, ex sola vera & propria véditione, quam suprà definimus, & ex permutatione debetur, vt agemus infra capit. 17. & prout omnes gabellarum le-
42 ges proclamant.* Nam quod Menchaca ait lib. 3. de succes. creat. §. 28. num. 28. versic. idemque in impressione Salmanticensi: absurdius est, quàm vt aliqua repreheńsione egeat: scilicet, ex contractu quoque Emphyteutico Regiam gabellam deberi, propter text. quem ita intelligit, in. l. 10. ibi: *Empeñamientos.* titul. 17. lib. 9. Recopilat. & l. 101. in quat. gabe. quæ sanè leges de cótractu cénsuali

sua li loquuntur, vt explicabimus infra cap.10.num.5.

4 Quare *autem magis, ex venditione & permutatione, quã ex reliquis contractibus, ius istud debeatur, nõ malè dubitauit Ioã. a Medina, in Codice de restitutione. quæst.15. versic. corolariè sequitur. in fine. Et existimat illud in causa esse, quod qui emunt & vendunt, iudice indigent, qui inter eos iustitiam faciat, si fortè aliqua in suis negotiationibus cõtrouersia, & lis oriatur, ac pro inde iustior in eis sit huius tributi impositio. Sed insufficiens ratio hæc est, quia & in reliquis quoque contractibus & negotijs par est, vt sentẽtia iudicis persæpè requiratur, vt experiẽtia docet: generaliter enim, vt inquit Cicero. lib.3. de legib. Magistratibus opus est, sine quorum prudentia ac diligentia ciuitas esse non potest, quorũ descriptione omnis Reipublicæ moderatio continetur. l. 2. §. post originem. D. de origine iuris. & cap. vbi periculum. §. prętereà. de electione li.6. eam ergo causam fuisse existimo, quod cùm propter necessitates bellorum, & temporũ, vt tradidimus supra in præfatione. nu. 21. Reges nostri pecunia indigerent, quæ & Regum & bellorum neruus est. l. 1. §. in causa. D. de quęstionibus. ac communis regni, & Regis Alfonsi vndecimi voluntas esset, vt ærariũ regium, ex prædicta causa, & eo tributi medio ditesceret, hos duos contractus venditionis, & permutationis, veteres illi nostri prudentissimè inter alios sellegerunt, vt quanto magis isti præ cæteris necessarij, & vsu frequentiores sunt, vt tradit glos. in. l. 2. verb. contrahitur. D. pro emptore tanto pluris tributum istud Regium adaugeretur, & vberius foret, vt ad sensum patet.

Qualiter verbo ex ijs cõtractibus, & quo tempore, quo in loco, & ex quota pretij parte regalis hęc decima debeatur, & exigatur, & á quibus personis, & quibus ex rebus, inferius per innumeras in hoc tractatu quęstiones dispersas, Deo duce tractabimus.

SVMMA SEcundi capitis.

1 *Perpenditur disputatio Iuriscon-sulti in. l. 2. §. adeò. D. de locati. ad materiam decimæ.*

2 *Traditur communis regula, vt venditio à locatione distinguatur.*

3 *Notatur Bartolus in hac re.*

4 *Exponitur text. in. d. l. 2. §. adeò. in. 2. responso.*

5 *Notatur Bartolus circa acceptionem. l. item si pretio. §. 1. D. locati.*

6 *Assignantur vera exempla locationis, in qua & factum, & datio est.*

7 *Exponitur dicta. l. item si pretio. §. 1.*

8 *Qualiter procedat intellectus Bartoli ad dictam. l. item si pretio. eleganter declaratur.*

9 *Exponitur. l. Redẽptores. D. de rei vẽdi.*

10 *Exponitur. l. vbi autem. §. qui id quod. D. de verb. oblig. & l. naturalis. §. sed si facio. D. de præscrip. verbis.*

11 *Reprehenditur Paulus Castrensis circa expositionem dictæ. l. item si pretio §. 1. cum dicta. l. 2. §. adeò.*

12 *Si vasi, aut annulo alieno gemmam vel lapillum suum imponat aurifex pro pecunia, venditio est, non locatio contra rationem Pauli Castrensis.*

13 *Qualiter decima debeatur vel non, in specie. l. in rem. §. item quæcũque. D. de rei vendicat.*

14 *Si hortolani proprijs heruis, aut arboribus alienos hortos plantent, venditio est, non locatio.*

15 *Exponitur. l. Sabinus. D. de cõtrah. emp.*

16 *Exponitur. l. conuenit. D. eo tit.*

17 No-

52 *Si vero concedo vsumfructum, quem habeo in re aliena, qualiter venditio à locatione distinguatur, exponitur.*

53 *Si concedo fructus pendentes pro pecunia, regulariter venditio est.*

54 *Traditur ratio conditionis. 26. de los nueuos apuntamientos.*

55 *In pratis pascuis locatio & veditio esse solet: & qualiter alter contractus ab altero distinguatur, exponitur.*

56 *Traditur ratio. l. 12. tit. 17. lib. 9. Recopilatio.*

57 *Si futuros fructus alieno pro pecunia, quando venditio, quandòue locatio sit exponitur.*

Ibidem declaratur alternatiua, de qua in l. in venditionem. §. 1. & in l. ait Prætor. §. in eum. D. de bonis author. iudic. possidē. & in Clement. 1. de rebus Ecclesi. non alien.

58 *Traditur elegans animaduersio ad prædicta.*

59 *Ex locatione ad longum tempus decima non debetur.*

60 *Agitur circa speciem. l. cum manu sata. versi. nemo potest. D. de contrahenda emptione.*

Qualiter venditio à locatione distinguatur in pluribus quæstionibus.

CAPVT II.

QVoniam, vt vides, in superiori Capitulo abundè diximus, regalem decimam ex pretio vēditionis, nō ex pretio locationis esse soluendam (quicquid & in hoc quoq; locationis contractu pretiū reperiatur & sit) ideoque vtriusque contractus naturam explicuimus: & adhuc ij contractus tantam videntur habere familiaritatem, ac similitudinem, vt in quibusdam causis magnopere dubitatum fuerit apud veteres, vtrúm venditio, an potiús locatio contraheretur, vt refert textus in. §. adeò. Institu. delo-
1 catione. *Vtilis erit hodie, immò val de necessaria dubitatio Iurisconsulti in. l. 2. §. adeò. D. locatio. nempe in ea specie, si cum aurifice mihi conuenerit, vt is ex auro suo annulos mihi faceret, & certam pecuniam dedero, vtrúm sit emptio, an locatio. Et cúm in hac dubitatione varia dixissent veteres, Cassius existimauit materię vēditionem esse, operæ eutem locationem, vt refert Iustinianus in §. item quæritur. Institut. de locatione. Ita quod si materiam auri, ex quo annuli facti sunt, non satis probam & puram esse causer, exempto possim agere: sin de opere ipso annulorum, vt non rectè facto conquerar, locati actionem habeam, vt benè explicat Theophilus in dicto. §. itē quæritur. Cuius quidem sententiæ ille apud nos vtilior effectus esset (saltem in alia materia præter aurum & argentum, quibus immunitas quodammodo data est, in. l. 18. titulo. 17. libro nono Recopilationis, vt explicabimus infrà hoc eodem capite numero. 22.) quòd non totius pecuniæ datæ Regalis decima solueretur in ea conuentione, dempta scilicet, ea pecuniæ parte quæ locationi conueniret, vtpotè locatio & conductio à gabella immunis sit, ex supra resolutis. Sed certé magis inter omnes placuit, vnum hoc negotium esse, hoc est, non duos contractus vt Cassius dicebat, sed tantúm emptionem & venditionem contrahi: quia ex vno & eodem actu diuersæ contractuum species oriri non debent. l. 1. §. quod si rem. D. deposit. Quod si ego aurum

rum dedero aurifici: vt ex eo annulos mihi faceret mercede pro opera constituta, dubium non fuit, quin sola locatio & conductio contraheretur. Cuius resolutionis ratio inquirenda nobis est in hac materia, qua de agimus, vt ea cognita similes quæstiones, cum dubium inciderit, decidamus: est enim illius legis doctrina valdè generalis in quacunque materia opifice intelligenda, vt aduertam infra num. 21.

Et Bartolus in lege. 1. §. 1. D. de superficie. & in lege cotem ferro. §. qui maximos. D. de publica. & in quæstion. quarta, incipit. Publicanus. & in lege, quis saxum. D. de donatio. & in eadem lege. 2. §. adeò. D. locat. ad perfectam cognitionem eorum, quæ tradita sunt à Iurisconsulto, ibi, hanc generalem regulam
2 constituit, dicens: * Quod aut in contractu venit sola traditio rei pro pecunia, & est venditio. vt in lege conuenit. D. de contrahenda emptione. & lege naturalis. §. & si quidem. D. de præscriptio. verbis. aut in contractu venit aliquod factum, ex quo non sequitur dominium alicuius rei, & tunc si certa merces constituatur, locatio est. lege, qui operas. D. locati. & l. cum manu sata §. final. D. de contrahenda emptione. vel cum fundus aliquis, aut domus fruenda conceditur pro certa pecunia. lege, si merces. §. qui fundum. D. locati. Quod si in contractu veniat vtrumque, nempè factum, & alicuius rei traditio, vel datio, atque ideò dubium sit, quis contractus celebretur, ita distinguit Bartolus: quod aut principaliter venit traditio, secundario factum: & tunc emptio & venditio est, inspecto eo, quod principalius est, vt in dicta lege. 2. §. adeó. in primo responso. D. loti. Cùm do pecuniam aurifici, vt annulos mihi faciat, ex auro suo: quo casu emptionem contrahi rectè placuit, ex prædicta ratione, vt supra diximus. Aut principaliter venit factum, secundario alicuius rei traditio vel datio, & tunc locatio & cóductio est, vt in eadem. l. 2. §. adeò. in secundo responso. Cùm do aurum vel argẽtũ aurifici, vt ex eo annulos mihi faciat, mercede pro opera constituta: quo casu locationem esse sine dubio Iurisconsultus ait. Idemque fieri, inquit Bartolus, in specie, lege, item si pretio. §. 1. D. locati. Cúm qecuniam do, vt in solo meo ædifices tuis impensis: quo casu certum est, solam locationem contrahi, non venditionem. Cæterum si dubium sit, vtrum factum, an vero rei datio magis principaliter in contractu versetur, prout contingit in contractu superficiario, de quo in lege. 1. D. de superficiebus pretium, vel mercedis quantitas eo casu emptionem à locatione discernit, quia si vnicum pretium datur, venditio est: si autem aliquid annuatim penditur, locatio fit, iuxta doctrinam glossæ in dicta lege prima. §. 1. verbo. agendo. D. de superficiebus. Hæc est tota Bartoli sententia, & resolutio in hac, re cum quo omnes Doctores communiter transeunt in dictis locis, & in lege. 1. C. de iure emphytheutico. prout late septem casus distinguendo resoluit Menochius, de retinenda posseis. remedio. 4. ex numer. 7.

Sed profecto quamunis hæc Bartoli, & communis Doctorum distinctio, & regula verissima est omnibus iuris principijs fulcita: illud aduerto ad exactam, perfectamque huiusce materiæ cognitionem, &
3 multorũ iurium intellectum. * Quod dum Bartolus agit de secundo membro distinctionis, scilicet, quando

& factum, & rei datio simul in contractu concurrunt, licet benè de iure distinguat, non tamen recta & apta exempla subdit aliquarum legum, quas dum illi doctrinæ applicat, non videtur satis intellexisse.

Inquit enim Bartolus, quod si ita inter nos conuenit, vt annulos mihi faceres ex auro tuo pro certa pecunia, quæ est species dictæ. l. 2. §. adeò in primo responso. D. locati. Venditio contrahitur, eo quod in illo contractu principaliter agitur, vt factos annulos des mihi: quod autem ipse facias, hoc venit ex quadam consequentia, quia ipse aliàs dare non posses, nisi prius faceres: ita Bartolus, & quidem rectissimè in hoc membro, prout clarius quoque ipse dixit in quæstione quarta incipit. Publicanus num. 10. Opera enim isto casu velut accessorij vice fungitur, vt optimè explicat Theophilus in dicto. §. item quæritur. Institut. de locatione, vbi Hotomanus, & Valduinus notant, & Menochius vbi suprà numer. 15. ac satis considerat Iurisconsultus in dicta. l. conuenit, ibi: *Si ex meo fundo.* Cuius hæc est vera ratio. D. de contrahenda emptione. Quod si do tibi aurum, vt ex eo mihi facias annulos certa mercede pro opera constituta, quæ est species dictæ. l. 2. §. adeò in secundo responso. Inquit Bartolus, quod locatio est, quia in eo contractu principaliter venit factum & opera, dare autem venit in consequentiam: Igitur sentit Bartolus, immò apertè ait, quod in hac specie aliquod dominium in me transfertur ab aurifice licet secundario. Idemque fieri aperté demonstrat in dicta. l. item si pretio. §. 1. D. locatio. & expressé cum alijs tradit Menochius vbi suprà numero. 17. quod profectó & sine dubio in vtraque specie falsum est: etenim nec in specie dictæ. l. item si pretio. §. 1. nec in specie dictæ. l. 2. §. adeò in secundo responso. D. locati locator transfert rem super qua contrahitur, nec dominium eius dat conductori secundariò, aut principaliter: sed solum factum, vertitur ex parte locatoris, quod sic aperta ratione demonstro.

4 Nam * cum ego do tibi aurum meum, vt ex eo annulos mihi facias: id solum requiro, vt facias annulos, non vt factos des mihi: ex eo enim, quod ex auro meo annulos facis, mei annuli facti sunt, seu manent naturali ratione absque vlla tua traditione vel datione, per regulam textus in. §. cum ex aliena. Instit. de rerum diuis. & l. adeò. §. cum quis. D. de adquir. rerum do. idemque erit, etiam si species facta per artificem ad antiquam materiam reuerti non posset: veluti si conuenerit, vt faber lignarius vel quicumque artifex armarium, vel subselia mihi faceret ex lignis meis, quia cum non sibi, sed meo nomine faciat, species facta mea manet, cum & mea materia esset, ex textu in. l. quidquid, in princi. versi. quare potissimum. D. de adquirend. rerum domin. & notat glossa in dicto. §. cum quis, verbo, suo nomine. Igitur solum factum vertitur in eo contractu principaliter & omnimodò, non vlla rei datio aut traditio, vt malé putat Bartolus: atque ideò dubium non fuit, apud veteres, quin locatio & conductio esset, vt Iurisconsultus ait in dicta. l. 2. §. adeò in secundo responso. D. locati. cuius hæc est vera ratio, & intellectus: vt interim ex prædicta resolutione intelligas, nedum eam legem procedere in annulis aureis vel argenteis, de quibus loquitur, aut alijs

ſpeciebus, quæ ad antiquam & rudem materiam reuerti quæunt: ſed & in alijs quoque, veluti ligneis aut marmoreis, quæ ad priſtinam formam reduci non poſſunt: nec obſtare mediam ſententiam, quæ magis apud Iuriſconſultos recepta eſt in dicto. §. cum ex aliena. Inſtitut. de rerum diuiſione & de qua latius agemus infra capit. 12. num. 2. quia cúm artifex ſcienter illius nomine faciat, cuius ipſa materia eſt, eiuſdem domini confecta ſpecies manet, atque ita ille artifex ſolum factum præſtat, vt iam diximus.

5 Item* ſi conuenit, vt in ſolo meo ædifices pro certa pecunia & tuis impenſis: id ſolum requiro vt facias & ædifices, non vt factum ędificium des mihi: quia eo ipſo, quod in meo ædificas naturali ratione meum fit ædificium: non quidem ex contractu locationis, ſed ex regula textus in. §. cúm in ſuo verſic. ex diuerſo. Inſtitu. de rerum diuiſ. & . l. adeò. §. ex diuerſo. D. de adquirend. rer. do. l. ſi precario. D. commu. prædio. & . l. ſi is contrà quem. C. de ædif. priua. igitur in ea locatione ſolum factum eſt principaliter & omnimodo, non aliqua rei datio, & traditio, contrà Bartolum ſuprà, quod & ipſe Bartolus in alio loco rectiſsimè intellexit, vt conſtat ex traditis per eum in. l. redemptores. D. de rei vendicat. licet non ſatis videatur explicuiſſe Menochius vbi ſuprà dicto num. 17. cum Balduino in dicto. §. item quæritur, verb. placuit. Inſtitu. de locatione: non ergò bonum exemplum eſt illius. l. item ſi pretio. §. 1. niſi intelligas de datione materiæ, quæ venit ſecundariò, vt infra explicabimus num. 8.

6 Itaque exemplum * optimum illius veræ doctrinæ Bartoli hoc erit nempe, in quocumque fundo, aut re fructifera locata: quo caſu non ſolum eſt & venit locatoris factum, ſcilicet patientia, vt conductor re locata vtatur arando, ſerendo, & omnia alia faciendo, quę ad fructum & vſum rei ſunt neceſſaria. l. ſi merces. §. qui fundum, & . l. ſi in lege. §. colonus. D. locati: ſed & tempore, quo fructus, à conductore leguntur, licet dúm ſolo cohærent, locatoris ſint, cuius et fundus ipſe eſt, iuxtà tradita in. §. is verò. ver. eadem. Inſtitut. de rerum diuiſ. ipſius locatoris voluntate in cōductoris dominium tranſeunt textus elegans in. l. ſi ſeruus. §. locaui. D. de furtis, etiam ſi ab alio percipiantur. l. ſi apes feræ in fine. D. eo. tit. et. l. 12. in fine. vbi Gregorius. tit. 14. part. 7. ità quod in ea re locata et factum, nempe patientia ad vſum rei, et fructuum tranſlatio eſt ex parte locatoris: ſed quia principalius et primęuum eſt factum, et in conſequentiam venit tranſlatio fructuum, locatio contrahitur non vēditio, vt in dicta. l. ſi merces. §. qui fundum, prout expreſſé aduertit idē Bartolus in dicta quęſtio. 4. nu. 10. item et optimum exemplum illius doctrinę eſt, quod traditur á I. C. in. l. quis ſaxum. D. de donatio. ſecūdúm verum intellectum, de quo infra numero. 42.

7 Ergò ex ſuprá reſolutis* apertam eſſe intelliges rationem. I. C. in dicta l. item ſi pretio. §. 1. ibi. *Locat enim artifex operam ſuam*, hoc eſt, faciendi neceſsitatē, quaſi velit. I. C. quod ideô ibi locatio eſt, non venditio, quia conductor id ſolum requirit, vt artifex ędificet: cęterum ędificij adquiſitio, et in dominium conductoris tranſlatio non ab artifice prę ſtanda aut petenda eſt, vt potè quę naturaliter fiat ea ratione, quę habet; quod in ſolo meo defigitur et accedit, meū per inde fieri. dicto. §. cúm in ſuo. Inſtit.

stitut. de rerum diuis. aliàs enim si illud ædificium conductori non adquireretur sine spontanea locatoris voluntate, impossibile esset; quin venditio contraheretur, & distingui non posset hæc species ab ea, quæ traditur à Iurisconsultus in dicta.l.2.§.adeò.in.1.responso, quia vtroque casu non tàm factum operæ, quám rei factæ adquisitionem intendit is, qui pecuniam dat, idque principaliter, vt ad sensum patet: quia conductor non minús principaliter ædificium ipsum desiderat in dicta.l. item si pretio.§.1.quam emptor annulos in dicta.l.2.adeo.in.1.respon. vnde si adquisitio ædificij itá procederet per dationem artificis in dicto.§.1.sicut annulorum, per dationem aurificis in dicto.§.adeó 1.responso. æqua in vtraque lege conuentio esset, & nullatenùs discerni posset, quò minus vtroque casû venditionem contrahi assereremus.

8 Nec oberit,* si fortiter opponas contra hunc intellectum, & rationem á me traditam ad dictam.l.item si prætio.§.1.D.locatio. & dicas, quod iam quod ædificij adquisitio naturali ratione fiat absque vllo locationis effectu, id tamen locum non habet in rebus ipsis, quibus vt instrumentis ædificium factum est: etenim materię dominus adhùc proprietatem & dominium eius retineret, nisi voluntate sua intelligeretur alienata: ędificatio enim ipsa in alieno solo illum non priuat dominio materię.l.2.C.de rei vendi. de qua vide D. Franc. Sarmi.lib.1.sellecta. interp. capit.10.ex numer.7.sed sua potius pręsumpta voluntas, immò in hoc casu (quo de agimus) necessaria ex contractu locationis, vt expressè tradit dicta.l.2.ibi. *Si non donandi animo*, & in dicto.§.cúm in suo.ver.ex diuerso.ibi, *Quia voluntate eius intelligitur esse alienata*. Institut.de rerum diuis. ergò cúm huius materię proprietas in conductorem trânseat ex vera & propria alienatione locatoris, & vi ipsius locationis contractus in dicta.l.item si pretio. §.1.sic enim tenetur ędificare, vt nedúm edificium totale, sed & impensa & materia ipsa conductoris fiat, vt rectè notat Carol. Molinęus in tract. diuidui & indiui. in princ.numer.18.rectè videberis arguere dicens, benè intellexisse Bartolum, ideò in ea lege locationem esse, quia principaliter venit factum, & secundariò traditio, cúm verè vtrumque reperiatur: nám respondeo fatendo argumétum, etenim verissimum est, quod si Bartolus intellexit de hac materię alienatione, verum dixit & apté adiplicauit doctrinam suam ad eam.l.item si pretio.§.1. vt suprá animaduerti.nu.5.in fine secús verò si de toto ędificio intellexit quia, vt dixi numero precedenti, si vt totum ędificium in dominium cōductoris transiret, necessaria esset locatoris voluntas & alienatio. potiús crederem in ea specie venditionem contrahi, quám locationem: non enim minús, sed magis principaliter hanc adquisitionem conductor requirit, quám ipsam operam faciendi, quę sine adquisitione ędificij sibi nō prodesset: instar eius, qui ab aurifice petit, vt annulos sibi faciat pro pecunia iuxtá dictam.l.2.§.adeo.in.1.respon.tamen cum in specie conuétionis, de qua in dicta.l. item si pretio.§.1.verè conductor ad id principaliter respexerit, quod ędificium fieret, & quod sibi illud remaneret: istudque vltimum naturali ratione fiat sine alienatione locatoris, sed eo etiam inuito velit nolit, ex dicto.§.cum in suo.& dicta.l.adeo.§.cum in suo.D.

de adq. rer. do. & notat glossa elegans in. l. rerum mistura. verb. vsu capturum. D. de vsu capio. atque ita solum factum & necessitas ædificãdi, principaliter ex parte locatoris præstetur, veram ac propriam locationem contra concludit, & tradit. I. C. in ea lege, nec curandum est de particulari instrumentorum dominio, quia licet negari nequeat, quin in conductorem transeant locatoris voluntate, & quidem necessaria ex vi ipsius contractus, vt dixi: id tamen quid accessorium & secundariũ est, vt constat ex. l. eum qui ædes. D. de vsu capio. vbi vniuersitas ædium ab ipsis materialibus corporibus, vt quid principalius, distinguitur: & qui ædes possidet, non videtur singula corpora possidere. l. 2. §. cũ Stichum. D. pro emptore. & apertè, vnum ab altero distinguit textus in dicto. §. cum in suo. versi. ex diuerso, & dicta. l. adeo. D. de adqui. rerum domi.

9 Ex quibus * apertum habes intellectum ad tex. alias difficilem. in. l. redemptores. in prin. D. de rei vendicat. vbi ait. I. C. quod qui pro pecunia locauit operas suas in solo alieno suis proprijs expensis ædificãdi (hic enim propriè redemptor dicitur & est, iuxtà tradita supra cap. 1. nu. 35.) statim cæmenta facit eius in cuius solo ædificat quod visum fuit difficile glossæ ibi eò quod in locatione nulla rei datio esse soleat. l. non solet D. locati. vnde Bartolus ibi explicauit ideò esse, quia eo casu locationis ędificium cedit solo naturali ratione, de qua in dicto. §. cum in suo Instit. de rerum diuis. non ex vi contractus: quod quidem dictum licet verissimum sit quò ad ipsum ædificiũ, verum non est quoad speciem illius l. redemptores, quæ de ipsa materia loquitur, non de ipso ædificio: quarum rerum diuersa ratio, diuersumq; ius est ex prædictis. diluitur ergò illius glossæ difficultas ex eo, quod illa materiæ datio non principaliter venit, sed secundariò, quæ non obest locationi. ex resolutione præhabita.

Ex qua etiam intelliges natiuam
10 rationem * text. in. l. vbi autem non apparet. §. qui id quod. D. de verb. oblig. dum ait, eum qui in fundo suo domum ædificare stipulatur, factum in stipulationẽ deducere: testaturq; idẽ. I. C. in. l. naturalis. §. sed si facio. ibi. *Vel vt tu in meo, ego in tuo solo ædificem.* D. de præs. verbis. quorum iurium hic est verissimus intellectus: quia si ędificium ipsum inspicias, nõ istud ab ædificante datur, sed naturaliter solum sequitur ex dicto. §. cum in suo. Instit. de rerũ diuisione, quod si materia ipsa inspiciatur, secundaria quædam datio est, quæ ideo non impedit, quo minus à facto, quod principalius est in ea stipulatione, faciendi potius obligatio sit, quàm dãdi: quod videtur intellexisse, licet nõ exactè explicuerit Caro. Molinæus in tract. diuidui & indiui. in principio. nu. 18.

Igitur ex prædictis iam videre licet explicata satis, & aperta ratione intellecta manere ea iura, quę ad modum difficilia hucusque fuerant in d. l. 2. §. adeo in. 1. responso. D. locati. cum dicta. l. item si pretio. §. 1. D. eo.
11 tit. * vbi ridiculum ferè est, & planè falsum, quod Paulus Castrensis excogitauit circa eorum iurium conciliationem in vtroq; loco: ait enim, quod quando pecuniam aurifici do, vt faciat mihi annulum ex auro suo, venditio est in dicto. §. adeò. quia aurifex pręstat rem, nempe aurũ in quo pręstat operam: at cùm pecuniam do artifici, vt domũ in solo meo suis impensis ędificet, non ille pręstat rem, in qua operam facit, quia in solo

meo ędificat,quod quidem solum ab artifice non proficiscitur,sed lapides & cæmenta, in quibus non præstatur opera,sed ex illis,vt instrumentis fit in solo meo : atque ideo est locationis, & conductionis cõtractus in dicta lege,item si pretio.§.1.D.locati.sed certè , vt dixi penè ridicula est, & planè falsa hæc excogitatio : ex qua,si vera esset, aperta sequerentur absurda.

12 Primum est,* quod si ego habens annulũ iam perfectum, vel aliquod vas aureaum vel argenteum,ab aurifice peterem,vt in eo annulo vel vase gemmam aliquam suam, vel lapillum imponat pro certa pecunia á me data:venditio illius lapilli vel gēmę non contraheretur,sed locatio sit negotiũ illud eò quod in re mea fit opera,nec annulus aut vas præstatur ab aurifice : quod quam absurdum sit, nemo est,qui non videat,& satis intelligat, cum locus operæ impertinens sit ad naturam contractus sortiendam,argum.text.in.l.peregrè.in princ.vers.itaq; neq; alienus locus. D.de acq.poss. & vere ille aurifex lapillũ & gemmam suã pro pretio alienet,ac in me transferat volũtate sua: quia aliter ego non haberem, nec illius(annulo etiam, aut vasi meo impositæ) dominus fierem : cum enim possit per se subsistere,vasi,vel annulo non cedit.l.rerũ mistura.§.labeo. ver.quid ergo.vbi glossa, & Doctores.D.de vsu cap.atq; ideo impossibile est,quin eo casu venditio cõtrahatur,cessante ratione domus,& ędificij,quæ locationem facit in dicta.l. item si pretio. secundum verũ intellectum,de quo supra.

13 Secundum sequeretur : * quod si statuæ meæ brachium aliquod ex sua propria materia iungat aurifex pro pecunia, non quidem ferruminatione , sed plumbatura , locatio esset,non venditio : eò quod statua, in qua pręstatur opera, ab artifice non proficiscitur, iuxta Pauli Castrensis rationem,de qua supra:quod planè falsum est , quia cum eo casu non naturaliter, sed spontanea aurificis voluntate, ex vi conuentionis, dominium illius brachij in me transeat pro pecunia,eo quod ex sola plũbatura statuę non cedat. vt probat textus elegans in lege,in rem.§.item quæcumque.D.de rei vendic. &. lege,quicquid.§.final.D.de adquir. rerum dom.&.l.35.tit.28.part.3. euitari non potest,quin vera venditio cõtrahatur,cum detur res pro pecunia. iuxta.l. naturalis.§. & si quidem.D. de pręscrip.ver. idque principaliter fiat , quia quod in ea conuentione principalius est, iungendi Brachrij adquisitio est. sicut defaciendis annulis diximus supra ad dictam. l.2.§. adeó.in primo responso. D. locati. Quo fit,vt si non plumbatura,sed ferruminatione brachium illud statuę iunctum sit,cum eo casu, ex cõfusione materię, quę per ferruminationẽ inducitur, minor pars maiori,atque ita brachium statuę , cedat ex dictis iuribus:nullaque ideo ex parte aurificis datio fit, qui velit nolit, ferruminando brachium alienat, si id faciat pro pecunia,locatio erit duntaxat,non venditio,sicut de ędificio diximus supra ad dictam.l.item si pretio.§.1.D.locati.

14 Tertium sequeretur * quod si inter te & me conuenerit, non vt ędifices in solo meo, iuxta dictam lege,item si pretio.§.1.sed vt heruas,& arbores tuas plantes in solo meo accepta pecunia, non venditio sit, sed locatio : eo quod res, in qua fit opera, à te mihi non pręstatur, iuxta Pauli Castrensis doctrinam supra traditam: & tamen contrarium verius est, nempé quod sit venditio:

tio: qui cum herbæ arboresvè non statim ac positæ sunt in solo meo, meæ fiant: sed quousque radices egerint inspecta naturali adquisitione, quæ facit accessorium sequi principale, vt probat textus. in. §. si Titius alienam plantam. Instit. de rerum diuis, & in. l. adeò. §. final. &. l. sed si ex meis. §. arbor. D. de adqui. rerū do. atque illud aperte in ea cōuētione agatur, vt statim meæ fiant, arbores, necessarioque ideò earum alienatio, ex expressa plātatis traditione & volūtate procedat, impossibile est, quin eo casu vēditio contrahatur, ex prędictis, non locatio. Quod est quotidiè notandū ad hortolanos, qui licet regulariter soleant super decima totius anni cū gabellario pacisci, propterea quod aliàs difficile est intelligere, quantū debeant ratione decimæ, ex minutulis suis vēditionibus, vt notat. l. 7. lib. 9. recopilat. aliquādo exeunt ab eo loco, in quo & domicilium, & mercimonium habent, & in alijs oppidis circumuicinis, inque hortos alienos sua plātaria transferunt pro pecunia, vt sæpè expertus sum in vico quodā istius nobilis Ciuitatis Caraccēsis qui Vallis noctiū appellatur: cauēdū ergò est, quod decimā debent ex eo contractu, & quidē in loco eo, quo plātant, cum & vēditio ibi, & traditio fiat, iuxt. l. 5. titu. 17. lib. 9. reco. & quæ dicemus infrà cap. 4. num. 4.

Falsam ergo ex prædictis esse cōstat Pauli Castrensis doctrinam & intellectum ad dictam. l. 2. §. adeò. in. 1. respō. cum dicta. l. item si pretio. §. 1. D. locati. quæ ex prædicta mea resolutione intellectæ erunt satis, tam ad huius locationis materiæ cognitionem perfectam, quam vt omnino scias ac per rationem intelligas, ex quo horum contractuum decima de
15 beatur. * Iuxta quem intelligendi modum accipiendus est textus difficilis in. l. Sabinus. 20. D. de contrah. emptio. ibi: *Quoniam à me substantia proficiscitur.* Intellige enim, hoc est, quod principalius est in ea re, nempéarea, cui sine traditione totale ædificium naturaliter cedit.

16 *Atq; in eundē sensum accipiēdus est textus. in. l. cōuenit. ver. quotiēs. D. eo. tit. vbi. I. C. docet, quod tòtiēs conductio est, quotiens materia in quo aliquid præstatur, in eodem statu eiusdem manet: hoc est, quotiens id ipsum quod fit, eiusdem manet cuius materia ipsa erat antè operam: veluti in eo exemplo, quando conuenit, vt ex meo auro annulos faceres, quo casu vbi annuli facti sunt, in mei ipsius dominio manent, in quo antea erat aurum, licet sub alia forma præstetur. Vel cum ex terra mea tegulas facis, quæ quidem in eodē meo dominio, & statu manent, in quo terra erat, ex. §. cum ex aliena. Instit. de rum diuis. ideóque locatio, venditio est, ex ijs quæ diximus supra numero. 4.

Quibus omnibus ità rectè expli-
17 catis, * manifestum fit non percepisse satis hanc materiam Ioan. Parladorium lib. rerum quotid. cap. 3. §. 2. nume. 24. vbi quotiens artifex dat operam & materiam, venditionem esse generaliter dicit, ac proinde decimā deberi: quod falsum esse contingit, vbi in solo meo ex materia tua ædificas pro pecunia, est enim locatio ex dict. l. item si pretio. §. 1. D. locati. vel cum per ferruminationem partem aliquam rei meæ adiungit aurifex, quia tunc locatio est ex supra resolutis. num. 13.

Cæterùm pręhabita resolutio ad dict. l. itē si pretio. §. 1. D. locati. rectissimè aptari potest ad alias quæstiones, eam pręcipuè, quæ habet: * àn si
18 hæres legitimus, vel substitutus pecuniam

niam dederit hæredi scripto, proximiori vé legitimo in successione alicuius, vt hæreditatem sibi delatam omittat, venditio sit, vt decima regalis debeatur, necné: iuxta terminos. l. fuit quæstionis. D. de adquiren. hęredit. quæ quidem quæstio ac breui distinctione resoluéda est. Aut enim scriptus hæres legitimusvè proximior hæreditatem cedit ei, qui pecuniam dat, & tunc cedendo adiuit, & similis est venditori hæreditatis, qué iure decimæ obligari diximus infrà capit. 9. numero. 38. quia vere ius suum alienat pro pretio, etiam si nihil adprehenderit nec perceperit ex hæreditate. Aut non cedit, sed tantum abstinet siuè repudiat, vt locum faciat sustituto cognatouè in sequéti gradu existenti, pecuiamque danti, & tunc cum is, qui pecuniam dat, per substitutionem vel per successorium edictum, ex sua propria persona immediaté succedat nihilque iuris capiat à renuntiante, à quo solum repudiationis factum requirit, non ius traditionis, aut adquisitionis, quæ ipso iure fit, vt inquit Iuris consultus in prædicta lege fuit quęstionis. apertè consequitur, nullam posse venditionem eo casu considerari, sed innominatum contractum, do vt facias, cum non sit ex ijs factis, quæ locari solent. l. naturalis. §. at cùm do. D. de præscript. verbo. qui enim hæreditatem sibi delatam in alterius fauorem repudiat, nihil ex suo alienat. l. si sponsus. §. si maritus hęres. cùm ibi notatis. D. de donatio. inter virum & vxorem. Nam ius adeundi non est in bonis nostris. l. pretia rerum. D. ad legem Falcid immó licet hic repudians de patrimonio suo perdere diceretur, adhuc isto vltimo casu non esset venditio: quia is qui pecuniam dat, non accipit quidquam ex repudiatione illius, sed ex sua persona legis ministerio: quæ alium post alium vocat successorio edicto, vt bene explicat textus in §. placebat. Institut. de legiti. agnat. successo. sicque emere dici non potest, argumento eorum, quæ resoluimus supra circa dictam. l. Ité si pretio. §. 1. D. locati. At qui de hac quęstione in materia simili, vide Carol. Molinęum in consuet. Paris. tit. 1. §. 22. nu. 104.

Sed quicquid hęc ita firma manere videantur, longę huic nostrę resolutioni, & ijs quę de auro, & artifice

19 diximus,* valde obest textus difficilis in. l. nauem Saufeij. versiculo. aut eiusdem. D. locati. vbi argentum datum aurifici, vt vasa vel annulos faciat, in ipsius dominium transit: & sic cessare videntur rationes omnes, quas adduximus, vt locationé eo casu, non venditionem contrahi diceremus in. l. 2. §. adeò. in. 2. responso. D. locati. Etenim cùm fabri illius argentum, aurū vè fiat, sui quoque erūt facti annuli: & nedum annulos eum mihi facere oportebit, sed & factos dare, quo casu emptionem & venditionem contrahi supra explicuimus iuxta textum in eodem. §. adeò in. 1. responsio. Respondeo autem, quod dupliciter aurum, argentumvè dari potest artifici: aut enim datur, vt ex eodemmet auro annulos, ex eodemque argento vasa conficiat, & tunc dominium materiæ datæ in ipso conductore manet, & apertè procedit decisio textus in præallegata. l. 2. §. adeò in secundo responso. Cùm resolutis supra in numero. 4. Vel datur potiùs, vt ex eodem, aut simili materiæ genere postulatas species conficiat, iuxta speciem textus in dicta lege in nauem Saufeij. versicu. aut eiusdem. Et tunc dominium auri, & argenti dati in aurificem transit: nec ideò magis, cùm factas species

cies

cies reddit pro pecunia conuenta, 41 venditio & emptio est: quia si materiam inspicias, cum eam, vt vel in eo dem & simili genere redderet, accepisset, quasi in creditum habijt iuxta l.1.D. si certum petatur. cui scilicet credito magis satisfacit ille artifex factas species dando, quam vendit: nam nec pretium datum rebus speciebusque ipsis factis correspondet, sed faciendi operę. Atque ideo necessario fit, vt quamuis eo casu nedum factum, sed & alienatio quoque sit, tam ex parte conductoris cum aurũ vel argentum dat, quam ex parte locatoris cũ annullos factos, seu alias species confectas reddit, contra regulam textus in.l.non solet. D.locati. vera locatio, & conductio sit, sed quæ notissimos excedit locationis terminos, vt contingit in pecunia deposita, ex eadem lege in nauem Saufei. versiculo. idem iuris esse in deposito. &.l.2.titul.3.parti. quinta. notaturque plenè per Doctores in.l. Lucius Titius. &.l. die sponsaliorum.§.1.D.depositi. & in.l. certi conditio.§.deposui. D.si cert. petat. resoluit eleganter Carolus Molinæus in tractatu de vsuris. quæstione.83.num.632.

Sed & tertio modo artifici aurum
20 dari potest:* nempè, vt non ex eo auro, sed expresse ex alio annuli fiant: & tunc si nulla pecunia detur, nec locatio, nec venditio est, sed plana & euidens permutatio, innominatusque contractus, do vt des, vt probat textus elegans in lege, scribit quintus Mutius. in principio. versiculo, quod si aurum dedit. D. de auro & argento.lega. per regulam. l. naturalis.§. & si quidem. D. de præscript. verbis. quod si certum pondus auri dedero, vt annulos eiusdem ponderis, ex auro tuo mihi facias, certa tamen pecunia pro opera data: dubitari potest, quis contractus sit, scilicet, an sit locatio, quemadmodum cùm sic datur, vt vel eo vel simili auro annuli fierent mercede pro opera constituta, prout iam diximus suprà numer.19. ex.l. in nauem Saufeij. versiculo. aut eiusdem. D.locati. & quidé ego inter has duas conuentiones hanc veram & substantialem differentiam constituo: quod in specie dictæ.l. in nauem. quantitas ipsa dati auri vel argenti inspicitur, vt tantundem in factis annulis reddatur, & illud quod datum est, in genere suo functionem recipiat, vt in mutuo contingit.l.2.§. mutui datio. D. si cert. petat. iuxta elegantem ac verum intellectum Caroli Molinei de vsuris in principio. numero.18. quapropter in eo locationis casu in creditum iri rectè dixit Iurisconsultus in dicta.l.nauem Saufeij. Et iam diximus. At in illa specie á me proposita partes non respexerunt ad quantitatem materiæ datæ, sed ad ipsum corpus: si quidem illud actum est, vt non ipsummet datum corpus reddi possit, sed aliud, quod extra rei creditæ naturam, & magis ad permutationem accedit. Nam sicut si ita genus aliquod dedero, vt ipsummet corpus datum reddi debeat, creditum non est, vt tradit glossa in dicto.§. mutui datio. quam sequitur Bartolus, ibi. numero.14. in fine. & Doctores communiter: si ita genus dedero, vt non ipsummet corpus datum, sed necessariò aliud eiusdem generis reddendum sit, creditum dici non potest eadem ratione: quia similiter vtroque casu non quantitas, sed ipsa corpora inspiciuntur, quandoquidem ex præscripta conuentione non in omni corpore eiusdem generis solui queat, quod est contra pro-

priam

priam mutui naturam, ex textu in dicta. l. 2. §. mutui datio. Ergo ex prædictis illa euidens differentia constat, quod in prima conuentione si quid est præter locationis contractũ, creditum est, iuxta generale crededi verbum, & quæ tradit Iurisconsultus in l. 1. cum ibi notatis per Doctores. D. si certum petatur. ex quibus quidem contractibus, locatione, scilicet & credito, gabella non debetur regio iure. At in secunda conuentione, quod præter locationem reperitur, permutatio est, ex dicta. l. scribit. versicu. quod si aurum. Quę regali decimæ est obnoxia. l. 2. tit. 17. lib. 9. Recop. quin immo in ea cõuentione nihil locationis est, si rectè inspiciatur: nam cum ex parte aurificis annuli sui proprij vel vasa propria, vt pote ex auro & argento suo conflata, mihi dentur pro auro, & pecunia à me datis, impossibile est, quod eo casu locatio & conductio sit, ex doctrinis supra traditis; etenim si solam pecuniam ego dedissem pro illis annulis, aperta venditio foret ex dicta. l. §. adeò. in. 1. respon. D. locati. cũ traditis supra. num. 1. si autem solum aurũ dedissem, dubium non esset, quin permutatio contraheretur, vt iam dixi ex regula dictę. l. naturalis. §. & si quidem. Igitur cum vtrumque datum sit ex mea parte, nempè aurũ & pecunia, succedit Doctorum quęstio, de qua per Barto. in. l. Aristo. D. de donatio. quam ad hanc materiam regalis decimę laté resoluam infra capit. 17. ex. num. 21.

Hæc autẽ omnia, quę supra per totum caput de auro & argẽto diximus,
21 mus, * Generaliter intelligenda sunt in quacumque materia, veluti ferro, ęre, stagno, vel plumbo, pannis, lannis, sericis, corijs, vel lignis, & marmoribus, & quacunque alia re, in qua mechanicę artes exerceri solent: hęc enim doctrina tradita in. l. 2. §. adeò. D. locati. ad omnem artem, & omnem opificem seu artificem generalis est: quorum artificum genera recenset plurima. l. 1. C. de excusatio. artificum. li. 10. & seriatim explicat Cassanęus in Catalogo glorię mũdi. 11. parte. consideratione. 54. id quod manifestè constat ex l. conuenit. quę in tegulis loquitur. & l. Sabinus. quę de veste & statua agit. D. de cõtrah. emptio. in quibus omnibus, ex prędictis intelliges, quando ius decimę locum habeat, necné: eos excipio, quos lex Regia immunes facit in toto titu. 18. lib. 9. Recopilat.
22 * Ex auro autem & argento, quicquid venditio contrahatur, leuissima gabella penditur, iuxta lucrum operę, vt tradit. l. 18. titu. 17. lib. 9. Recopilat. vbi aduerte, ne te decipiat ea lex in versi. *Y en quanto a las cosas de oro*: quod distinctio ibi posita inter aurum alienũ & aurum aurificis, facienda quoque est in argento, & quocũque alio metallo & materia ex supra resolutis, scilicet quantum ad inspiciendá naturam contractus attinet, & vim legis gabellarię, quę venditiones onerat, non locationes: transcribit enim ea lex Regia decisionem textus in dicto. §. adeò. quam generalem esse diximus in quacumque materia. Secus autem quod ad priuilegiũ taxatę quãtitatis, quę solui debeat: minor enim gabella soluitur ex vẽdito auro, quam ex argento, & alijs metallis, vt ibi. quod nota.

Et vt hęc materia vlterius progrediatur, ac radicitus explicetur, meminisse oportet, quod superius diximus in expositione. l. conuenit. D. de contrahen. empt. numero. 16. scilicet, si tegulas tibi facio, ex terra mea pro pecunia à te data, venditionem me contrahere, & decimam pretij debere: si ex terra tua, locatio-

locationem fieri, & decimam nō sol ui, vt probat dict.l. conuenit. Nunc
23 * vero illa se offert dubitatio: quid iuris erit, si tegulas mihi facias pro pecuniā ex loco publico, vbi quilibet de populo terram fodere, & extrahere posset, sicque materia illa in nullius dominio sit tuo vel meo, sed omnium communis, fortasis ex Regis aut concilij licentia, vel alio modo, iuxta titulum. 7. lib. 7. recopilatio. quod sæpè contingit: aliquando enim istæ tegulæ, & lateres nō in priuatis locis, sed in publicis, & communibus fiunt, vt experientia docet: & hanc quæstionem ista breui distinctione resoluo: quod si præcedat cōuentio, vt tegulas mihi facias, prout pręcessit in dicta.l. conuenit. & explicat glos. ibi. verb. factas. magis mihi. quàm tibi videaris terram extrahere: & ita cum solum factum vertatur ex tua parte, non etiam alicuius rei alienatio, locationem esse necessario dicendum sit iuxta ea, quæ latè supra tradidimus: ministerio enim tuo videor dominium & possessionem illius terræ adquisijsse. l. quod meo. in princ. D. de adquir. possess. & probat textur in.l. quis saxum. ver. planè. D. de donationi. & facit, quod in re vacanti notat Bartolus in dicta lege, quod meo. numer. 9. Quod si cum prius terram tibi extraxisses, & præparasses, tuaque facta præoccupatione sit, posteà sequatur conuentio, vt tegulas mihi facias pro pecunia, easque feceris, ex illa tua terra iam defossa & præparata, factasque dederis, aperta venditio est: quia & immutatur, & alienatur terra illa, sicut si ex fundo tuo fecisses, iuxtà dictam legem conuenit. & quod de auro diximus ad dictam legem secundam. §. adeò. in. 1. responso. D. locati. itaque ex hoc contractu decimam debebis pecuniæ acceptæ, ex priori autem non ita.
24 * Vnde cum isti tegularij, laterumque opifices semper habeāt loca destinata, ex quibus terram accipiunt, tegulasque & lateres faciunt: sic, vt semper officio suo incumbentes, terram sibi & ministerio suo pręparent, suoque nec alterius nomine, vt experientia docet: quomodocūque tegulas faciant, & alicui dederint pro pecunia, cōuentione, scilicet pręcedenti, vel non, venditores esse, decimamque Regalem generaliter debere existimo, quod est valde notandum.

Eademque iuris ratione intelligo,
25 * quod figuli (ij opifices sunt, qui vasa faciunt, ex terra in figuris, vt dixit glossa. in.l. 1. C. de excusatio. artifi. lib. 10. semper ad regalem decimam obligantur: quia siuè ex pręcedenti conuentione vasa aliqua certa forma, & lege postulata efficiant, siue iam arbitrio suo facta dent mihi accepta pecunia, semper venditores sunt: vt plurimum enim ex terra iam sua sibique adquisita operantur, quā ad id ministerium & officium emūt, vt in hac nobili Ciuitate quotidie videmus: sunt enim certa loca priuata, quę vulgo, *Tejares*, appellamus: in quibus eorum domini pluuiarum tēpore, vel infusa aqua lutum illum huic arti fictili necessariū conficiūt, ac prędictis figulis vendunt, & ita prouenit vt in his fictilibus figulorumque operibus nedū immutatio terrę, & materię, sed eiusdem quoq; alienatio sit, ac proinde vera emptio & venditio contrahatur, ex doctrina textus in dicta.l. conuenit. D. de contrah. empt.

Cęterum pręhabita distinctio circa tegulas, ex loco publico, &
26 communi confectas. * Generaliter quoque obseruanda, & tenenda est in venditoribus earum rerum, quę

quæ publici iuris sunt, & occupantis fiunt: veluti ijs, qui feras bestias, volucres, & pisces capiũt, iuxta textũ. in. §. feræ. Instit. de rerum diuisione. aut heruas odoriferas, esui, vel medicinę vtiles, in locis publicis, vel ligna colligunt, quæ sané & occupantis quoque fiunt cum earum rerum vsus publicus sit. l. penult. §. final. D. de adquir. rerum domi. vt scilicet si inter te & me prius cõuenerit, vt in publicum vadas, ac certã mihi, quã petiero, heruarum aut lignorum quãtitatem portes, venationi vé, aut piscationi illo die studeas meo nomine, certa mercede pro labore constituta, locatio euidẽs sit, vt probat textus elegans in. l. 1. versic. sed si quis operes. D. de postulando. quia cùm mihi colligas, eoq́ue animo, vt ad me feras, magis meo nomine, quam tuo collegisse videris, ex dicta lege quod meo. D. de adquirend. possessio. cùm Bartolo, ibi: numer. 9. & dicta. l. quis saxum. versiculo. plané. D. de donat. atque ideo cum nullius rei alienatio sit, venditio esse non potest. Secus autem, si prius collegeris, & postea conuentione secuta dederis mihi pro pecunia, quia tunc rei tuæ, quam præoccupaueris, alienatio intercedit, & vera venditio contrahitur, vt decimæ locus fiat, ex. d. l. conuenit.

At qui hæc eadem doctrina ad aquatores nostri temporis extendi
27 debet: * nempè si conuentio præcesserit, vt ille aquator in apothecam meam vinariam tota quæ onera portet certa pecunia pro singulis oneribus constituta locatio sit: quia cum ille portet aquam ex fonte publico aut flumine, quorum vsus communis est. §. flumina. Instituta. de rerum diuisione. & mihi portet, ideoq́ue potius meo nomine, quam suo aquam haurire videatur ex prędictis, nihil præter factum & operam præstat. Secus verò, si cùm habuisset aquam, & per vicos vænalem portaret, vt fieri assolet, ego pro pecunia accepissem: quia tunc venditio erit, cum aquam suam alienet, ex supra notatis: vide autem quę dicemus infra num. 33.

28 Ex qua resolutione videtur * apertè falli. Ioã. Parladorium vbi supra dicto cap. 3. §. 2. num. 25. dùm generaliter existimat, aquatores gabellam non debere, quasi non tam aquam vẽdere, quam asportandi operam locare videantur: eò quod, licet alicubi aqua vendi soleat, apud nos vęnalis non est. l. Mela. §. fina. D. de ali. legat. vbi specialiter dicitur in Aegypto, & Africa vęnalem esse, sed leui quidem fundamento motus est: nam cũ vnusquisque possit ex fonte publico, aut flumine aquam sibi sumere & adquirere. l. quominus. cum nota. D. de flu. si eam aquam iam suam alicui dederit pro pecunia, impossibile est, quin emptio & venditio contrahatur ex reg. l. naturalis. §. etsi quidé. D. de præscript. verbis non minùs, quàm si non ipsam aquam, sed pisces capiat, & pro pecunia det, vt supra explicuimus, num. 26. & impossibilius est, quod locatio & cõductio sit, vt male Parladorius putat: quia locationis contractus super futuro facto esse solet, vt dicemus infra. nume. 32. in hac autem specie factum portationis iam est expedictum, cùm conuentio fit: & aqua quidem ex sua natura vendibilis est, aliàs enim nec Africæ nec Aegypti vendi posset, ex regula l. sed cellsus. in pri. D. de contr. empt.

29 Nec obstat * textus. in dicta. l. Mela. §. fin. D. de alim. legatis. quia ibi nõ negat. I. C. generaliter aquam vendi posse, nec speciale esse ait, vt ibi vendatur: sed vt proponat vtilitatem quęstionis, de qua ibi consulebatur, inquit euenisse in ea regione Africę

aut Aegypti, vbi constat, ferè ex omni parte priuatam esse aquam, non publicam & omnium communem, prout Romæ est, & vbiq; esse solet: etenim in interiori Africa, de qua intelligendus est ille textus, Rari fontes sunt, quia feruida cœli natura est, & feré semper æstiua, vt tradit Lu. Seneca lib. 3. quæst. natural. capit. 6. & Aegyptus præsertim in ea parte, quā in Aethiopiam vergit, totam suam spem & securitatem in Nilo habet, vt probat. l. 1. C. de Nili aggeribus, & l. pen. D. de extra ordi. crimi. cum ijs quæ tradunt autores relati per Menochium de arb. iud. quæst. casu. 386. nulli enim aut rari in Aegypto imbres & fontes sunt, vt tradit Seneca lib. 4. prædictarum quæstio. cap. 2. & constat ex Pomponio Mela lib. 1. de Cosmographia. cap. 3. & 4. atque itá aquam vsui domestico necessariam vnusquisq; colligit in puteis & Cysternis vel ex Nili inundationibus, vel alio modo, vt satis significat dicta. l. Mela. ibi. *Siue quis habens cysternas, &c.* Vnde necessario euenit, vt qui aquam non habet, ab alio emat, vt poteque natura patens omnibus non sit, propter quod fideicommissum aquæ, de quo ibi, valde vtile fuisse I. C. ait, scilicet propter pretium quo quis erat aquam comparaturus. Ita quod specialitas illius Regionis non est in hoc, quod illius aqua sit vendibilis & vendi possit, generaliter enim hoc vbique potest contingere, vt cōstat ex prædictis: sed quod ijs, qui aquā non haberent, nulla alia esset, nisi quæ vænalis exponeretur, & hic est verus sensus illius. l. Mela. §. fina. vt eam immeritò allegauerit Parladorius, vbi supra.

30 Itaq; priuatā aquā, * qualis est illa cuius meminit dicta. l. Mela. §. fin. dubium non est, vendi posse, siue in Castella, siue in Africa, aut Aegypto, alioue regno detur pro pecunia, quia vna & eadē ratio est: veluti si puteū, fontē, aut stagnū aliquod habeam in fundo meo, & illius aquā dē tibi vicinū & inferius prędiū habenti ad rigādū pro pecunia: vera enim & propriissima venditio erit proculdubio, ac Regalis decima debebitur, quia vere quod meū est, pro pecunia do. & isto casu nō dubius vēditionē appellat Petrus Rebuffus in tract. de decimis quęst. 8. n. 24. & laudimiū deberi tradit Ludo Peguera de fęudis. ver. 1. n. 84. Et hinc est, quod de Niue dixit Parladorius sup. dicto. §. 2. nu. 25. verissimū esse: nā cū hiemali tēpore ad ęstatē recōdatur, quo tēpore nulli patēs est, preter quam ijs, qui tēpestiuē collegerūt, dubitare nō licet, quin is qui recondit, dominiū niuis fuerit assecutus, & veré modò illā alienādo pro pecunia, venditionē efficiat, & gabellarię legi subijciatur: immo idē erit, si in hieme vēdiderit, ex ijs quę in aqua resoluimus: quicquid cōtra huius modi venditiones niuium inuehatur Seneca dicto lib. 4. quęstionat. cap. 13. is enim non tam contractum, quàm vsum niuis condemnat.

Cęterúm nota, quę de herbarijs, lignarijs, aucupibus, & piscatoribus diximus supra numer. 26. tunc demúm vera esse, si stamus in dubio, nec cōstat quo animo illi eas res colligant: vt eo casu seruanda sit prędicta distinctio: nempe an pręcesserit conuentio, & tunc locatio & conductio sit, eò quod nulla sit alienatio, vt suprà explicuimus: an verò non pręcesserit, et tunc sit venditio, eo quod rem suam prę occupatione factam, alij dent pro pecunia vt iam diximus. Modò autem illa est elegans ac perdifficilis dubitatio, quid iuris erit, si lignatius ad montem vadat, aquator ad flumen, herbarius ad locum publicū, piscator et aucupex, eo

expresso animo, vt non sibi res captas adquirat, sed illi potius, qui operæ suæ mercedem præstiterit: quod
31 rectè fieri posse existimo, nam * sicut in certam personam dominium rei meæ transferre possum. §. hoc amplius. Insti. de rerum diuisi. sic & dominium rei, quæ nullius est, ministerio meo potero incertæ personæ adquirere: cùm & incertæ quoque personæ possim vendere, iuxta notata per Bartolum in. l. licitatio. in principio. num. 4. D. de pubica. * Non er
32 go leuis dubitatio erit, quis contractus in hoc casu geri videatur, si homo ille rem ita collectam postea dederit pro pecunia, quæ operæ suæ satisfaciat. Et quidē cùm nulla alienatio sit, eo quod nihil suum in accipientem transfert, sed solum factum & operam pręstat, ex qua accipiés adquirit, vt ex. l. quod meo. D. de adquirend. posses. &. l. quis saxum. vers. plane. D. de donatio. diximus supra. minimè existimo earum rerum venditionem cōtrahi ex regulis supra traditis. quin immó nec locatio erit, cū videri nequeat locari factum & opera, quæ iam non sit, vt poté in effectu deducta, & semel expedita, quod enim futurum est, locari solet, vt eleganter notat Corneus consil. 38. nu. 3. ver. item & quarto. lib. 2. & faciūt notata per Bartolum. in. l. hoc iure. §. Labeo. D. de donatio. Vnde magis mihi est innominata quædam conuētio, facio vt des: quia vt dixi, nec vēditio est, nec locationi alij vè contractui nominato conuenire potest: succeditque ita regula. l. 1. D. de præs. verbis. ergo ex illa conuentione Regalis decima non debitur, quia innominata est locatione similis.

Verum in hac re vtiliter aduerto, quod cum generaliter res illæ, quæ ex locis publicis colliguntur, de sui natura vtiles sint cuicumque persone, & vsui hominum valdé proficuæ, cuiusmodi sunt hæc: *Leña, esparragos, turmas de tierra, escobas, flores, y yeruas olorosas, o medicinales*. Præter alias, quæ notorię commoditatis sunt, veluti ferę bestię, pisces, & volucres, de quibus etiā supra diximus: inciuile est intelligere, & non verissimile, quod istę miserabiles egenęq; personę, ac mulierculę, quę vt plurimum ex his victum quęrunt, eas res sibi nō colligant & adquirant, quāuis vendendi animo: furti quidem acturę contra eos, qui illas sibi subripuerint. Nam & si nullum inuenirent remuneratorem, cui pro pecunia darent, domi reconderent ad vsum & vtilitatē propriam: né quod vtile sibi est, resupinę effundāt & iactēt, quod nemo facit. l. cum de indebito. ver. si. qui enim soluit. D. de probation. ac proinde fiet, quod si ita à principium testentur non sibi, sed remuneratoribus colligere, in fraudem magis gabellarię legis facere, quàm iure communi vti videantur, iuxta notata per Tiraquel. de retract. lign. in pręfatione, ex nu. 73. vbi num. 75. ait cū Corneo in consil. 29. num. 23. lib. 3. quod in fraudem legis fit, etiam cùm quid fit verè, sed eo tantum animo, vt euitetur lex, quod aliàs nō fieret. l. si libertus minorem. D. de iure patro. Vnde cum si istę personę gabellam non timerent, apertè ac proculdubio, cum nulla pręcedit conuentio, sibi ipsis res illas colligerent, ac proinde posteà dando pro pecunia, manifestam venditionem contraherent ex supra dictis: hoc idem fecisse intelligendę sunt, quāuis aliud, vt gabellaria lex euitetur, veré & iuxta certa iuris principia efficiant, ex prędicta doctrina: quomodocumque enim in hac materia euitanda fraus est aliás dolis innumeris lex illa quotidiè fraudaretur,

tur,

tur, vt ait. l. 11. tit. 17. lib. 9. Recopil.

33 Hinc fiet,* quod cùm Aquatores huius regni in ea re versentur, quæ licet adeò vtilis & necessaria sit, vt principium rerum omnium Thales Milesius eam dixerit, vt potè natura mortalium facilius cuiusque rei indigentiam, quàm aquæ ferre possit: est tamen vilissima & in nullo pretio habita, propterea quod inquocúmque populo huius regni omnibus pateat: (infelix enim illa patria esset, quæ careret aqua, vel eam noxiam haberet) rectissimè credi potest aquator non eo esse animo, vt ex fonte publico aut flumine aquam sibi inutilissimam velit adquirere, quam si laboris sui remuneratorem & illa indigentem statim non inueniet, effusurus ac perditurus est, sed vt laboris potiùs ac operæ suæ mercedem consequatur, totum enim illius pretium in facto portationis est: ac proindé si illud ita à principio testetur, nullam fraudem committere, sed veram ac rationabilem suam intentionem & voluntatem exprimere censendus est: ita vt postea pecuniam pro aqua illa asportata accipiendo, nullam venditionem contrahere dici debeat, sed innominatú contractum, facio vt des, ex prædi-

34 ctis:* iuxta quem sensum sustentabilis est obseruandaque consuetudo, & praxis, vbi viguerit, quod aquatores isti gabellam non soluant, licet nihil testentur, & nulla conuentio de portanda aqua præcedat: quasi iam illud per consuetudinem admissam testatum sit, nolle sibi inutilissimam aquam adquirere, prout in reliquis vtilioribus diximus, sed indigentibus potius accipere, data sibi pro labore pecunia: prout obseruatum video in Taurinensi ciuitate, vbi ab aquatoribus, licet quàm maxima eorum turba est, & non mi-nima gabellæ quantitas ex ea negociatione corradi posset, nulla vnquam decima exacta est: non quidem priuilegio aliquo aut exemptione, sed quia non deberi existimatum est ignorata ratione, quam nos explicuimus: nec oberit, quod in hac materia nulla consuetudo fisco nocet. l. 1. titu. 18. lib. 9. Recopilatio, & dicemus infra cap. 19. in prin. quia hęc cósuetudo, de qua loquor, non est derogatoria, qualis est illa, quam improbat dicta. l. 1. sed iuris interpretatiua: declarat enim eo casû verè nullam venditionem esse, nihilque adimit fisco, sed non deberi significat. arg. l. hæredes palam. §. 1. cum notatis. D. qui testa fa.

Prædictis autem omnibus, dum suprá diximus nu. 26. quod vbi præcedit cóuentio, vt herbas, ligna, pisces, feras, aut volucres mihi capias pro pecunia, locatio, & conductio est, & non venditio: quia cúm mihi dare & portare debeas, meo potius nomine, eas res capere, ac perinde mihi adquirere recta via nunquam tuas factas, césendus es, per tex. in. l. quis saxum versi. planè. D. de donatio. * Obstat

35 tex. difficilis in. l. nec emptio. versic. aliquãdo. D. de contrah. emp. vbi q; i ante piscationem, & missilium iactationem, aues, seu pisces missilia vé cõuenit, vt alius sibi daret pro certa pecunia, emisse intelligitur: veraq; eo casu venditio contrahitur, non locatio. Igitur piscator aucupex vé sibi ipsi capit, & suo nomine, nó illius, à quo per præcedenté conuentionem pecuniá recipit: aliás enim ex suprá resolutis locatio, & conductio esset. Sed respondeo: quod in dicto versic. aliquando non est empta res ipsa, sed, spes sola piscationis aucupij vé, vt ibi patet, vnde siue sibi capiat piscator siue emptori, aperta véditio & emptio cótrahitur, quia verè spes illa aliena-

tur, & ex persona piscatoris in alium transfertur pro pecunia, verificata regula. l. naturalis. §. & si quidem. D. de præs. verbis, & probat text. in l. si iactum retis. D. de actio. emptio. secús autem esset, si non in spem, sed in factum potiús piscandi, aucupandivè collata conuentio foret, quia tunc ex supradictis regulis magis esset locatio, quàm venditio: veluti si ita contrahatur, abi in flumen, & piscare mihi hodie duas anguilas, vel quot potueris, & dabo tibi tot argenteos. Item si dixero, abi in campum & aucupare mihi hodie quod potueris, & dabo tibi tot argenteos, locatio quoque est, quia vtroque casu merces operæ constituitur, & ille nihil ex suo alienat, quamuis ego suo ministerio res captas adquiro, vt suprá explicuimus. Quod si in res ipsas absque vlla facti mentione conferatur conuentio, venditio erit: veluti, pro eo quod aucupatus fueris, aut in vulgus collatum acceperis, dabo tibi tot argenteos in singulas libras & pondo, aut pro toto, prout inter nos conuenerit: non minus quàm si futuros fructus emero certa pecunia, vt recté tradit Bartolus in l. cotem ferro. §. qui maximos num. 4. D. de publica. Nam sicut rem alienam vendere possum. l. rem alienam D. de contrah. empt. & eam quidem, quæ nullius sit, rectè vendo, quamuis non propriè aliena dicatur, ex notatis in. l. fin. & ibi glo. verb. quod suũ nõ est. C. vnde vi. ex quib[9] præhabita resolutio satis explicata mane.

Et iuxta has conuentionum dif-
36 ferentias accipienda est. * l. 7. titu. 7. libr. 9. Recopilat. ibi. *Y leña y barro, y esparto, aues y caça, y otras cosas semejantes*: Vt non intelligas per eam legem semper illarum rerum venditionem contrahi: etenim & locatio esse potest ex suprà resolutis, sic vt decima regalis non debeatur, iuxta quæ intelliges quoque verba illius legis, ibi, *Que tuuieren tienda o oficio de veder tales cosas.*

His itaque iam prolixè, sed necessariò discussis, vlterius animaduerto, *
37 difficile esse venditionem à locatione distinguere in specie. l. quis saxũ D. de donatio. vbi dicitur, quod si pecuniam á te recipio, vt lapidem tibi eximas in fundo meo, venditio est, vel locatio: nec explicat. I. C. quãdo venditio, quandovè locatio sit, vt quia parum interesse existimaret. Necessaria autem & vtilissima hodie apud nos est eorum contractuum distinctio propter decimam: vt vtilis quoq; animaduersio sit, ita in ea specie, ac similibus contrahere, quod locemus potius, quám vendamus. Primo enim modo locatio cúm sit, decima non debebitur, secus autem in secundo, cúm sit venditio, ex. l. 1. tit. 17. lib. 9. Recop. cui legi fraus non fiet locando potiús, quam vẽdẽdo: quia cúm lex dicat ex sola venditione & permutatione velle se decimam solui, & ego in hoc casu secundúm statutas iuris regulas, vel locare, vel vẽdere queam, electioni locus erit: vt si locauero, nihil debeam, secús si vendidero: dolo enim non facit, qui iure communi vtitur. l. si duorum versic. sed an exceptio. D. de actio. empti. & libera est vnicuique facultas in sic, vel sic cõtrahendo. l. sicut. C. de act. & oblig. et. l. penult. C. pro socio. nihil enim debetur fisco ex venditione, nisi contrahentibus placuerit ita contrahere: quia non sicut vẽdentes obligat ad solutionem decimæ, inuitos ad vendendum stringit. l. inuitũ. C. de cont. empt. et. l. 3. tit. 5. p. 5. Vnde si nolint ita contrahere, sed aliter, non fraudatur fiscus, cui nihil adhuc est adquisitum, prout elegãter in alia quæstione et materia tradit Carol.

Molinęus in consuet. Parisi. titu. 1. §. 23. quæst. 4. num. 20. quod verum est, nisi eo solo animo locaremus, vt lex gabellaria euitaretur, aliàs venditu-ri: tunc enim fraus esset, quæ fisco non nocebit. l. si libertus minorem. D. de iure pat. & diximus supra nume. 32. Hoc autem admitti nec credi potest in hac specie prædictę. l. quis saxum. quia cum ęquè possimus vendere, vel locare, quicunque contractus electus fuerit, dici non poterit in alterius fraudem electus esse: seiūcta enim legis gabellariæ cogitatione, nulla ratio est, cur magis venderemus, quàm locaremus. Vtilissima ergo est huius propositæ quæstionis resolutio.

Et primò notare oportet, quod in specie dictę. l. quis saxum. D. de donat. adeò difficile est intelligere, qualiter locatio & conductio cōtrahatur, quaque ratione procedat, vt Accursium ibi valdè contorserit ea dis
38 quisitio *: etenim in verbo. conduxerat. Primò ait, quod prędium censebitur locatū, vt ex eo lapidem eximat sibi conductor: ex quo intellectu apertè inferri potest, quod qui habet vuas, aut alios fructus pendentes in fundo vineauè sua possit eosdistrahere pro pecunia per locationis contractum sine vlla venditione: nēpè locando fundum, vineam, vel hortum, vt conductor colligat sibi fructus: quod si fieri potest, iā vides quā vtilis esset hodie hæc animaduersio propter decimam, pręsertim cūm, vt inquit Bartolus in. l. cotem ferro. §. qui maximos. num. 11 D. de publica. ad hoc, vt venditionem facias in specie dictæ lege, quis saxum. id sufficit, quod vendendi verbo vsus fis: vt verò locationem, locandi verbo vtari.

Sed certé si vera esset hæc glossæ interpretatio, scilicet, quod fundus ipse videatur locatus in dicta. l. quis saxum. vix procederet eius dispositio in ijs rebus, quæ in fructu fundi non sunt, eo quod ex locatione fundi non aliud assumi potest, quā quod in fructu & vsu est lapis autē, de quo ibi, non semper in fructu est, vt tradit tex. in. l. fructus. §. si vir in fundo. D. solu. mat. & ita eo casu impropria locatio fundi esset, vt lapis qui nō renasceretur, eximi & exportari possit. At qui illud rectè notat prędicta glossa, minimè posse intelligi locatū esse saxum vel lapidē in dicta. l. quis saxum. quia iuxta eū sensum fieret, vt dominium lapidis non adquireretur conductori, propterea quod titulus locationis non est sufficiens ad translationem dominij rei principaliter locatæ. l. non solet. D. locati. sed alterius rei sibi cohęrentis rectē dominium mutat: iuxta ea quæ tradidimus sup. nu. 6. & notat Paul. de Castro, in dicta. l. quis saxum. super ea glossa.

39 Ex qua glossę * animaduersione explicare debes text. in. l. si olei. C. de locato. vbi dicitur, quod fructus anni quis locauit: debes enim intelligere, quod fundū locauit ratione fructuū illius anni: aliàs enim si fructus ipsos locasset, dominium eorum ad conductorem non transiret, ex gloss. & Paulo. Castr. in dicta. l. quis saxum. & bene notat. Io. de Imola in dicta. l. cotem ferro. §. qui maximos. numer. 5. ver. idem adde ei. D. de publica. sicut nec serui locati, nec vestimentorum quę locata sunt, dominium transfertur. l. 1. §. si quis seruum. D. depositi. & l. sed etsi quod. §. sed an locare. D. de vsufructu. quāuis ij Doctores nō sic explicent eam. l. si olei.

40 Insuper * ea glossa dictę. l. quis saxum. D. de donatio. transit ad aliam expositionem, & intellectum dicens: quod in specie illius legis lo-

catio contrahitur ea ratione, quia locatur opus fodiendum eo acto, vt lapis esset suus. quæ verba difficilia sunt, & in eum sensum accepit Bartolus, quasi voluerit glossa: quod aut in contractu principaliter venit factum; & tunc quamuis ex eo sequatur datio siue traditio locatio, sit nó venditio: aut potius principaliter venit datio siue traditio, & tunc quamuis in ea sequatur factum, emptio & venditio est, non locatio: de qua regula late egimus supra ex. nume. 2. & bene exemplificat Paulus Castrensis in dict. l. quis saxum. secundũ quem Bartoli, & communem intellectum ad eam glossam, & dictam. l. quis saxum. hoc potest ex ea colligi, quod aut sic dixi: do tibi hunc lapidé mei fundi pro decem argenteis, ità vt eũ tibi eximas labore tuo, vel tuis impẽsis: & erit venditio, quia principaliter de lapide tradendo agitur pro pecunia. Aut dixi in hunc modum, cócedo tibi lapidem eximere in fundo meo pro decem argenteis, ità vt tibi & in tuam vtilitatem eximas: & erit locatio, quia principaliter defodiendo eximendoque lapide agitur, ex qua doctrina satis explicata manet alternatiua I.C. ibi. in ver. sed si is.

41 Ego * tamen considero in hac re, quod si doctrinam Bartoli, sic adplices ad verba dictæ glossæ, vt modò adplicui, & necessario adplicanda est: inuenies, quod locatio contrahitur in dicta lege, quis saxum. quãuis factum & merces, ac proindè vtrumque locationis extremum ab altera parte proficiscatur, quod est mirabile: sic vt intelligas glossam voluisse, quod is qui pecuniam dabat, locaret factum suum: & ita quod quamuis, ex sua parte, & factum & pecunia præstaretur, ipseque solus & daret & faceret, adhùc locationis contractus sit ex eo, quod in suam vtilitatem lapidé eximens operaretur: id quod glossam voluisse, ex verbis ipsiusmet glossæ aperté colligitur: ait enim quod locatum est opus fodiendum, vt lapis esset suus. Igitur aperté intelligit glossa, quod is qui fodiebat terram, vt lapidem sibi eximeret, erat locator, quod est contra ipsum textum, dùm expressé dicit, quod is, qui lapidem fodiebat, mercede conduxerat: ergò falsa est ea glossę, Bartoli, & cómunis interpretatio, nisi iuxta. l. idé est. 20. D. de act. emp.

Nec poteris glossam saluare dicens, cum fuisse illius intellectum: nempè; quod ita conuenit inter te, & me, vt lapidem foderes in fundo meo (quæ fortè res vtilis mihi erat, vt aptior inde, & ad culturam commodior fundus ille remaneret iuxta l. diuortio. §. si vir. D. soluto matri.) conuenit in quam, vt foderes sic, vt lapis tuus esset: nam iuxta eũ sensum cùm lapis mercedis loco cederet, locatio non esset deficiente pecunia, sed innominatus cótractus. l. naturalis. §. at cũ do. D. de præs. verbis. cum resolutis supra cap. 1. ex. nume. 24. at textus in dict. l. quis saxum. expressé dicit, quod alia merces data est præter lapidem, & quod locatio & conductio contracta est.

Vnde in hac difficultate circà inquirendam rationem & modum, qualiter locatio sit in specie dictæ l. quis saxum. ego existimo, quod relictis verbis illius glossæ, recurrédum est ad verba ipsius Vlpiani. Iurisconsultus in eadem lege, ver. sed is qui. ibi: *Mercede conduxerat, vt pateretur eum sibi iure eximere:* Quibus verbis apertè significat, quod non ipsum opus fodiendi, aut prędium ipsum vel lapis, locata conductaque sunt, vt varians Accursius existimat vbi supra: sed potius ipsemet fundi domi-

dominus pecuniaria mercede condu ctus est, vt conductorem lapidem sibi eximere pateretur: & ita factũ patiẽtiæ à locatore pręstatur, quod quidem factum ex ijs est, quæ locari solent dicta. l. naturalis. §. at cum do. D. de præs. verbis. pecunia autem datur à conductore: ex quo tractatu planã locationem nasci necesse est ex reg. textus in dicto. §. at cum do. & quæ suprà latè resoluimus: ita vt iam verè intelligas, quod aut sic dixi, do tibi hanc pecuniam vt patiaris me lapidem mihi eximere in fundo tuo, & est locatio: aut ità dixi, do tibi hãc pecuniã pro tali saxo fundi tui, quod ipse fodiam & eximam: & aperta venditio erit, sic verè intellecta alternatiua illius. l. quis saxum. D. de donationibus ad effectum decimæ Regalis, de qua nostra est institutio.

Sed certè contra hunc verissimum intellectum ad dictam. l. quis saxum illa erit magna difficultas, *
43 quià si locatio est, cum sic contra his data à te mihi pecunia, vt patiar lapidem tibi eximere in fundo meo: cum tunc ego in illa patientia, quam præsto, idem agam quod tradere, vt inquit dicta. l. quis saxum, & ibi notat Baldus fieret, vt & in qualibet alia re conductio esse posit in proprijs terminis venditionis, hoc modo: si patiar te tibi sumere hunc Codicem meum, vel illum librum, equum, aut quid aliud mobile, certa à te mihi pecunia data: quod negotium nemo sanæ mentis dicet locationem & conductionem esse, quiá potiús sinè dubio emptio & venditio est, cum rem dederim pro pecunia, seruata regula dict. l. naturalis. §. etsi quidem. D. de præs. verbis: huic tamen difficultati facilè respondeo, & aduerto, quod diuersa patientia est, quando patior te lapidem eximere in fundo meo, ab ea qua patior te tibi rem meam mobilem sumere: quia in illa vltra traditionem rei meæ, quę per patientiam meam inducitur, præambula est patientia facti, nempè priùs patior vt eximas, & postquam exemisti lapidem, si adhùc mea voluntas durat, videor me tibi tradere exemptum lapidem, quem voluntate mea exportas: antequam enim omninò exemptus sit, si me pœnituerit, dominus lapidis non fies, vt tradit textus in eadem. l. quis saxum, ibi: *Si antequã eximat, pœnituerit*: ac benè explicat Paulus Castr. ibi quæ facti patientia considerari non potest in hac secunda specie conuentionis, quando patior te tibi sumere hanc rem meam mobilẽ data à te mihi pecunia: quia isto casu instantanea quædam patientia est, quæ solam rei traditionem cõtinet: atque ita id solum in illa conuentione considerari potest, quod rẽ meam pro pecunia do, ex quo necessaria & ineuitabilis venditio resultat. dicta. l. naturalis. §. & si quidem, & facit illa differentia, quam inter obligationes dandi & faciendi tradit Bartolus in. l. stipulationes nõ diuiduntur, nu. 13. D. de verb. oblig. At in specie dictæ. l. quis saxum prius est facio vt des: nempè patior te tibi laborare in fundo meo, vt des pecuniam, quod negotium necessariò debet esse locatio, quamuis postea ex consumpto & perfecto labore, rei meæ (scilicet lapidis) traditio & datio resultet in fauorem laborantis: quia cum secũdario eueniat nõ principaliter, locationem non impedit, ex communi & vera doctrina Bartoli in eadem. l. quis saxum. de qua latè supra numer. 6. vbi id in cuiusque rei fructiferę locatione euenire diximus, per textum in. l. si seruus communis. §. locaui. D. de furtis, quæ quidẽ doctrina sic intelligi et applicari

debet in hac materia, intellectis quoque ità verbis Bartoli in dicta.l.quis saxum. D. de donat. cuius legis hic est verus & natiuus intellectus.

Itaque ex hac vera resolutione, quæ viris doctis sine dubio placitura est, illud in summam consequitur:
44 * quod locatio, quæ optima iuris ratione procedit in specie dictæ.l.quis saxum. nullatenus procedere potest, nec procedet in ijs rebus, quæ momentaneo facto adquiruntur percipiunturque, quia in eis sola datio & traditio considerari potest, sed in ijs rebus duntaxat, quarum naturalem adquisitionem factum aliquod considerabile præcedere necesse est, vt de lapide eximendo diximus: veluti in piscatione, aut venatione rei meæ contingere potest, quo casu me conduxeris pecuniaria mercede, vt patiar te tibi vel lapidem eximere, vel feras meas venari in silua mea circúsepta, aut in stagno meo pisces meos piscali: quarum rerum acquisitio incerta est, & factum ac laborem desiderat, vt experientia docet, & patet, ex text. in. §. illud. Instit. de rerum diuis. quia tunc aperta locatio erit, vt est text. elegans in.l.1. versi. publicano. D. vt in flumine publi. nauigare liceat. cú quod principalius, & prius ago, sit factum venationis, & piscationis pati in re mea, quamuis secundario piscium & ferarum, quæ meæ sint, alienatio ac datio sequatur, secúdum Hispanam consuetudinem, quę habet, vt quod in stagno nostro, vel loco circumsepto est, nostrum sit, vt tradit.l.fin.tit.30.part.3.contra.l.3.§. item feras. D. de adquiren. poss. quod est valde notádum pro aliquibus dominis, qui similia locare solent, vt gabellam non debeant, super quo iam vidi controuersari. At qui hanc differentiam satis apertè probat. I.C. in dicta.l.quis saxum. qui postquàm de lapide venditio, vel per locationé distracto egerat, subdit in fine legis, quod in saxo est, dicendum quoque esse de empta arbore, nec adiecit vel per locationem distracta: ea ratione, vt existimo, quia cum leue factum esse soleat viridis arboris abscisio, nó rectè cadet in ea re locatio, sicut in saxo: cuius abscisio & extractio difficilis esse solet, & non leuis operæ. *
45 Quamobrem quibuscumque verbis contrahas, si in effectu id agis, vt arbores stantes in fundo alieno dentur tibi pro pecunia, sine dubio intelligam emptionem & venditionem cótractam, non locationem: quamuis verè arboris traditionem & adquisitionem abscisio ipsa, & à solo separatio debeat præcedere, nec enim aliter tradi posset.l. Quintus Mucius. D. de act. empti. quia cum illud factum tàm leue sit, vt neutiquam considerari possit, vt quid principale in ea conuentione, semper intelligendum est, principaliter inspectam esse arboris traditionem, & adquisitionem: ac per inde non locationem, sed venditionem fuisse contractam, vt contrahitur in dicta lege, Quintus Mucius.

46 Præterea notandum est,* nimium difficile esse locationem à venditione discernere in specie.l. in venditioné.§.1. ibi: *Vendere, vel locare debet.* & l. ait prætor.§. in eum. ibi: *Qui neque locauit fructum prædij, neque vendidit.* ff. de bonis autho. iudi poss. & l. si vsus fructus. ibi: *Vel locet, vel vendat.* D. de iure dotium. & l. arboribus. §. vsufructuarius. ibi: *Vel locare vel vendere potest.* D. de vsufructu. & in specie text. in clementina.1. de rebus Ecclesiæ nó aliena. in fin. ibi: *Ad locationes, vel redditum aut fructum venditiones.* In quibus iuribus traditú est, fructum fundi, & vendi, & locari posse, quando auté alterutrú fiat, non exprimitur: & Bar-

& Barto. in quæst. 4. incipit, Publicanus. num. 11. sic ait: * quod aut alie-
47 no fructus fundi mei pro vnica pecuniæ quantitate semel soluenda, & est vera venditio: aut alieno pro pensione in plures solutiones & annos distributa, & erit locatio, iuxt. singularem doctrinam. glios. in. l. 1. §. 1. ver. agendo. D. de superficie. atq; ità intelligendam esse ait alternatiuam illorum iurium, quæ supra retulimus. Verùm hæc doctrina, & distinctio, quæ communis est, ex Corneo. in cõsil. 38. lib. 2. & cõs. 12. lib. 4. & ex pluribus relatis per Tiraq. de retract. ligna. §. 1. glos. 14. num. 86. nõ placuit Ioan. de Imol. in. l. Cotem ferro. §. qui maximos. D. de public. inquit enim,
48 * quod nulla ratio est, cur vsusfructus plurium annorum emi non possit pro certo pretio annuatim soluẽdo iuxt. sententiam. glos. in. l. Pomponius quęrit. ver. amitti. D. quibus mo. vsufru. amitta. atq; ità existimat contra Bart. in dict. loco, verba, contrahentium attendenda fore, ità vt si dixerint, vendo, & emo, vẽditio sit: quod si loco & conduco, locatio potius contracta esse videatur: quia à verbis eorum non est recedendum. l. non aliter. & l. ille aut ille. §. cum in verbis. de lega. 3. si vero inquit, dubiũ sit, quid actum inter eos fuerit, distinctio illa Bartoli, & communis seruetur, vt scilicet, pretij qualitas venditionem à locatione distinguat, ex glos. in dict. l. 1. D. de superf. & erit casus, si ita dixero: concedo tibi fructus fundi mei in decem annos proximos pro mille aureis: tunc enim quia non declaratur nomen contractus, & pretium est vnicum, venditio sit potius: si autem dixero, concedo fructus in decem annos pro cẽtum aureis annuis, locatio esse videatur.

Verum vtraque Bartoli, & Imolę sententia ex eo est difficilis, quod liquet contractus istos locationis & venditionis non solo nomine inter se distingui, vt constat ex notatis in. l. si vno. in pridcip. & ibi glos. verb. transactio. D. locati. & l. insulam. D. de præs. verbis. immò nec sola pretij qualitate distinctos esse, cum pretij diuisio nulla lege in venditionibus prohibeatur, iuxt. sentent. glos. in. dict. l. Pomponius certas enim regulas quisque cõtractus habet, quas tradit. l. naturalis. per totã. D. de pręscrip. verbis. & tradidimus supra. nu.
49 2. * Vnde Iaco. Menochius, de reti. posse. remedio. 4. ex num. 18. eam Bartoli distinctionem de qualitate pretij, solum admitti in casu dubij, quando ignoratur, an principaliter veniat factum vel datio: prout notauimus supra. dict. num. 2. in fin. itaque intelligit, quod si constet in conuentione principaliter factum esse, locatio sit, quomodocumque pretiũ adhibeatur diuisum, siue iunctum: id enim locationi non obest, vt constat ex. l. ea lege. §. locaui. ibi: *Nõ enim quicquam interest*. D. locati. idemque erit, quocumque nomine conuentio illa à partibus appelletur, quia res acta inspicienda est, ex dict. l. si vno. cum glos. ibi. verb. transactio. si autẽ principaliter datio fit, venditionem contrahi, siue vnum sit pretium, siue annuum: quia id nulla lege prohibetur vt, & tenet glos. in dicta. l. Pomponius. quam sequitur Immola vbi supra: & siue proprio nomine, siue alio quocumque partes nominauerint: quia nõ nomẽ, sed quod agitur inspiciendum est, ex. dict. l. insulam. D. de præscri. verbis. immo inquit Menochius, quod etiam eo casu cum in dubijs versamur, & ignoratur an principaliter veniat factum vel datio, nõ semper inspicienda est pretij qualitas, vt dicebat Bartolus: nec nomen

à partibus conuentioni impositum, vt volebat Ioan. de Imola, in dict. §. qui maximos. si modo aliter ex rebus gestis constare potest, quis contractus celebretur, vt recté notat in dict. remedio. 4. nu. 25. Tamen quãuis sic bene doceat Menochius in hac locationis & venditionis materia, speciale istam de alienatione fructuum quæstionem non tractat, nec ex illius dictis videtur satis resolui posse: est enim necessarium ad particulares casus descendere, quę est optima resoluendi ratio. l. in toto. la. 1. D. de reg. iuris.

Ego vero vt plené explicem hanc difficilem materiam, quã nullus mihi Doctorum explicat, vt patet ex

50 prædictis, ita distinguo. * Aut enim concedo tibi ius parcipiendi fructũ, ex fundo pro certa pecunia, aut concedo fructus ipsos colligendos: longe enim hæc distant re & effectu, argu. eius, quod traditur in. l. nec emp. D. de contra emp. & primo casu iterum distinguo: quia aut concedo ius vsusfructus in fundo meo, aut in alie

51 no quod ego habeo. * Si in fundo meo, cum res sua nemini seruiat. l. vti frui. D. si vsusfru. pet. & l. in te cómuni. D. de seruit. vrba. atqui ideo ego vsumfructum aliquem non habeam in fundo meo, vt rectè tradit Ioann. Corasi. lib. 5. miscella. cap. 3. nullatenus videri possum illum conducere: quia eius rei, quæ non sit, locatio esse non potest, nam sicut sine re nulla est véditio. dicta. lege, nec emptio. in princ. ita nec locatio consistit, cũ vterque contractus ijsdem iuris regulis constet. l. 2. in princ. D. locati. qua propter necessario fiet, vt eo modo venditionem contraham, & formalem vsumfructum in re mea constituens in te alienem, iuxta textum in. l. necessario. §. fin. ver. àn verò. D. de peri. & commo. rei vend. idq; procedet, siue vnicum pretium semel soluendum statuatur, siue in plures pensiones distributum sit: quia cũ ex ipsa re acta venditionem esse constet, nihil ei obest quod pretium distribuatur, iuxta ea quæ supra diximus. num. 49.

Sin autem in fundo alieno concedo ius vsusfructus, quod ipse habeo: tunc quidem, * si ius ipsum formale 52
concedam siue potius percipiendi commoditatem (quæ in duo inter se differunt, iuxt. nota. in dict. l. necessario. §. fin. & quæ latè resoluunt Pinelius. in. l. 1. C. de bonis mat. 3. part. ex. num. 38. & D. Sarmientus. lib. 3. sellecta. interpr. cap. 9.) cum illud certò constet vsufructuarium, & vendere, & locare iuris sui cómoditatem posse, iuxta text. in princ. versi. nec vlli alij. Instit. de vsu & habi. & probat text. in dicta. l. arboribus. §. vsufructuarius. ibi. *vel locare vel vendere potest.* D. de vsufructu. & dicta. l. si vsus fructus. ibi. *vel loce, vel vendat.* D. de iure dot. obseruata scilicet. l. 24. tit. 31. part. 3. vt benè explicat & resoluit vltrá prædictos Ioan. Garsia. de expé. & melioratio. cap. 10. præcipuè. numer. 41. et certum quoque sit, isto casu siue venditio, siue locatio contrahatur, vnam solam et eandem patientiam, et nihil aliud visibile, à concedente præstari: quia si venditio est, quanuis ius aliquod transferatur per factum patientiæ sit: si autem locatio est, per eandem patientiam colonus vtitur, ex. l. 3. ver. dare. D. de vsufructu. et. l. quotiens. §. fin. D. de seruitu. et. l. 1. in fine. D. seruit. rust. præd. et explicat Bar. in. l. 2. §. & harum. nu. 3. D. de verb. obligat. atque ita ex re ipsa per concedenté præstita distinguere nequeamus, an venditio, an vero locatio potius contrahatur, eo quod vna et eadem res, nempè patiẽtia, ad vtendum & fruendum vtroq; casu,

casu præstetur: inspiciendum existimo, an per pacta in conuentione posita, natura alterutrius cótractus magis eluceat, vt quia dictum sit, quod ob bellum vel similem causam fiat mercedis remissio, tunc enim locatio erit, ex notatis per Menoch. dict. remed. 4. nume. 25. quod si nihil actũ appareat, seruanda erit doctrina Ioã. de Imol. in. dict. §. qui maximos. vt si partes contractum ipsum nominauerint, atque ita de quo contractu senserint, aperte constet, vt quia dixerint emere, aut conducere, is esse intelligatur, ne ab eorum verbis, & mẽte recedamus d. l. non aliter. de lega. 3. sin autem expressum nõ sit, vel promiscuè in eo contractu verbis vendo, emo, loco, aut códuco vsi fuerint, qualitas pretij sit attendenda, iuxta doctrinam glo. in. d. l. 1. D. de superfi. & quod voluit Bar. quem in hoc casu libenter sequor. in. d. quæst. 4. nu. 11. & iuxta hanc resolutionem rectè procedit alternatiua. tex. in. dicta. l. si vsusfructus. & d. l. arboribus. quę de vsufructu loquuntur.

Cæterùm, si non ipsum ius aut cõmoditas vsusfructus concedatur, sed potius res ipsę, scilicet, fructus & corpora colligenda, concessæ sint: distinguendum est, quia aut conceduntur fructus apparentes, qui pendẽt in arboribus, aut fructus futuri. * Primo
53 casu, cum nullum factum in eo contractu versetur, quod aliàs in locatione fundi, & cuiusq; rei fructiferæ esse solet, vt quid principale, iuxta ea, quæ resoluimus sup. num. 6. sed sola prompta, ac patens perceptio fructuum, & collectio sit, vbi ad maturitatem peruenerint, atque ita rem dare pro pecunia esse appareat: generaliter dicendum est, quod vera ac perfecta venditio erit, quomodocumq; contrahatur, siue in quam partes dixerint se vendere, siue locare testentur, quia re ipsa vẽditio fit ex ijs, quæ de arbore pendente pro pecunia aliê nata diximus supra nume. 45. iuxta. l. Quintus Mucius. D. de actio. empti.
54 * Atque ita expresè in proprijs terminis ad exnctionem Regalis decimæ, iustissima de causa prędictaque iuris ratione decisum extat in conditio. 26. *De los apuntamiẽtos que su Magestad embio a los lugares no encabeçados, el año passado de 1576.* quã ex prædictis rectè intelliges.

55 Aduerto autem, * quod quamuis mons & pratum pascuum, silua, vel collis, aut quicunque pascuus ager, paratum fructum (nempè heruam) habere soleat, sicut de fundo pendentes fructus habente diximus: adhuc tamen in ijs pascuis diuersum ius est, quia cum naturalis pascuorum vsus sola herbæ perceptio esse soleat, quã oues & pecora pascuntur, rectissimè in eis cadit locatio, siue prompta, & patens herua sit, siue nascitura: ita vt pratum ipsum locatum conductumque sit, & dominus patiatur colonũ vti fruique secundum rei conductę qualitatem & naturam, nempè herbis pascendo suas oues & pecora, vt est text. expressus in. l. sed addes. §. 1. ver. aliter atq;. D. locat. & l. 14. tit. 8. part. 5. presertim, quia & ipsius prati, pręter pastum animalium, alius vsus per quam vtilis & necessarius esse solet, scilicet, ad mansionem pastorum & ouium: quem cum pro pecunia patiatur dominus, non minus locare dicendus est, quam cùm fundum aliũ rectè quis ab eo conducit, ex notat. sup. nu. 6. constatque ita non minus aptam prati pascui locationem, quã ipsius herbę venditioné dari, prout de vtroque contractu est textus. in. l. 23. titu. 7. lib. 7. Recopila. ita vt non minor in hoc puncto dubitatio sit, quando alteruter cõtractus celebretur, quam in præcedẽtibus quęstionibus

nibus ad effectum decimæ. Etenim siue pratum ipsum locauero, siue illius herbam vendidero, nihil aliud ago, quám vtilem accipiẽti vsum pati: nec apparet ideò quid principalius sit, factum vel datio, vt stemus regulis traditis supra num. 2. Sed itá resoluo: quod cum in dubijs versemur, seruandæ erunt coniecturæ traditæ supra num. 52. scilicet, vt prius inspiciamus, quid actum sit iuxta resolutionem Menochij, dicto remed. 4. nume. 25. deinde quibus verbis vsi fuerint contrahentes, iuxta sententiam Io. de Imola. in dict. l. cotem ferro. §. qui maximos. D. public. vltimo pretij qualitas attendatur, ex sententia Bartoli, in dicta quæst. 4. num. 11. itá vt intelligas, deficiente prima cõiectura, quæ omnium potior est, ad secundam esse deueniendum, & deinde ad tertiam cum secunda defecerit: quibus obseruatis impossibile est, quin cõtract⁹ qualitas detegatur.

56 Notare tamen oportet, * quod quamuis ex prædicta resolutione illud apertè constet, in Pratis pascuis & Montibus non minus benè locationem, quàm venditionem esse posse, ita vt contractus qualitas attentius sit, ex prædictis consideranda, vt Regalis decima exigatur, quæ ex vẽditione debetur, ex locatione autem non itá, ex traditis supra per totum caput: adhúc ex heruis, & pascuis Maestratus ordinis Calatrauæ, quomodocumque contractum sit, decima sine distinctione debetur, quasi semper venditio heruæ, non pascuorum locatio cõtrahi videatur ex antiqua consuetudine, quæ sic interpretata est, vt probat text. sic intelligẽdus, & aliás quidem difficilis in l. 12. titu. 17. lib. 9. Recopilat. itá vt in reliquis partibus, vbi talis consuetudo non viguerit, prædicta resolutio sit obseruanda.

57 Quodsi, * vt ad vltimam præmissę distinctionis partem deueniam, futuri fructus cõcedantur siue vnius anni, siue annorum plurium pro certa pecunia: hæc regula obseruanda est: quod aut ita tibi conceduntur, vt cura, vt cultura fundi ad te transeat, & erit locatio, iuxta. l. si olei. C. de locato. quia tunc quod principalius est id eo contractu, patientia ipsa est, quæ á domino fundi pręstatur, vt eo vtaris serendo, colendo, rigando, & omnia alia faciendo ad consecutionem fructuũ necessaria. l. si merces. §. qui fundum. & l. si in lege. §. Colonus. D. locati. secundum ea, quę diximus supra nu. 6. & tunc qui concedit fructus, non quidem ipsos locare videbitur, quia isti in conductorẽ sunt transituri, locatio autem dominium nõ mutat. l. non solet. D. locati. sed fundum ipsum locasse dicendus est, vt ad intellectũ dictę. l. si olei. notauimus supra num. 39. idque verũ erit, siue vnica pensio pro omnibus annis, siue plures pensiones soluantur: quia & vnica summa pro locatione pluriũ annorum solui potest, sicut & pro operis longi temporis. l. ea lege. §. locaui. ver. non enim quicquam interest vtrum vno pretio. D. locati. & aduertimus supra num. 49. quo casu conductor ille propriè appellatur Redemptor, iuxta ea quę resoluimus supra cap. 1. nu. 9. quamuis regulariter menstrua, vel annua merces esse soleat, ex. l. licet. C. de locato. l. item quæritur. §. qui impleto. & l. si in lege. §. si domus. D. eodem tit. & notat Bartolus, in dicta quęst. 4. num. 11. At vero si ita concedantur fructus, vt cura & cultura fũdi apud dominum maneat, & soli fructus liquidi & puri absque vllo facto & labore, tradendi sint ei, qui pecuniam dedit: verissima ac propria venditio est non locatio, qui nihil aliud in eo

con-

contractu reperitur, quam rei datio pro pecunia, & ita succedit regula l. naturalis. §. & si quidē. D. præs. verb. siue pretium pensione vna, siue in singulos annos soluatur distribuaturque: pro vt bene considerat hāc speciem Petrus à Salazar in tract. de vsu & consuet. cap. 11. num. 30. atque ita procedit vēditio fructuum in. l. nec emptio. & l. si debitor. D. de cōtrah. emptio. iuxta quam verissimam distinctionem intelligenda & accipiēda est alternatiua Iurisconsulti in di dicta. l. in venditionem. §. 1. ibi: *vendere vel locare debet.* & dicta. l. ait prætor. §. in eum. ibi: *Qui neque locauit fructum prædij, neque vendidit.* D. de bonis autho. iudi. possi. & in dicta Clem. 1. de rebus Eccles. nō alī nempè. quod vendat quis fructum prædij si culturam & curam retinendo eum pro pecunia concesserit: locet autem illū, cura & cultura in conductorem trāslatis: quo casu non ipsum fructum, vt dixi, sed prædium locare dicendus est iuxta. dictam. l. si olei. C. de locato.

Cæterum si in contractu isto expressum non sit, ad quem cura & cultura fundi seu fructuū pertinere debeat, vt quia solum dixi: dabo tibi fructus trium annorum fundi mei pro centum statim mihi soluendis, vel pro quadraginta aureis annuis:*
58 elegantem doctrinam tradit Bartolus in. l. Cotem ferro. §. qui maximos. num. 10. D. de publica. dicens, quod si contrahimus super quota parte, vel certa quantitate fructuū, cura & cultura in dubio pertinet ad dominum fundi, qui reliquos fructus habere debet, arg. textus. in. l. defuncta. §. fi. D. de vsufructu. & sic ego dico ex prædicta distinctione, quod plana ac vera venditio erit eo casu: Quod si super omnibus fructibus fundi cōtrahimus, cura & cultura ad eum in dubio transit qui pecuniam dedit: atque ita ex præhabita resolutione vera ac propria locatio cōtrahetur. Tamen quia aliquando cōcessis fructibus, ius ipsum vsus fructus cōcessum intelligitur, quo casu aliam regulam seruandam esse diximus supra num. 51. & 52. vidēda est glossa in. l. si quis ità. D. de vsufructu. & l. in singulos annos. D. de annuis lega. & l. fundi Aebutiani. & l. cum ità. D. de vsufructu legato. quod modò non discutio.

59 Vltimò non ommittā,* quod de locatione ad longum tempus dubitari solet, an ex ea velút, ex venditione dominij vtilis, quod in conductorē transfertur. l. 1. & l. 2. iuxta communem Doctorum sententiā. D. si ager vectiga. & quæ latè resoluit Aluarus Valascus de iure emphi. 1. parte. quęstio. 29. decima debeatur: & quidem si pensio soluitur singulis quibusque annis, proculdubio decima non debetur, quia eiusmodi locatio viribus & effectu est quædam concessio in emphiteusim, nec ad venditionē accedit, vt optimè resoluit Tiraquell. de retra ligna. §. 1. gloss. 14. nume. 84. & agit Valascus vbi supra. num. 10. constat autem ex emphiteusi gabellam non deberi, vt explicuimus infra cap. 10. nu. 5. quod si pro lōgo illo tempore vnum pretium constituatur, magis videtur, vt temporalis ipsius fundi venditio contrahatur, ex eiusdem Tiraquelli sententia vbi supra. num. 86. sic vt apud nos Regalē decimam deberi dicendum sit. Ego vero contrarium puto, quia immò cum proprietas & dominium rei ad longum etiam tempus locatæ in cōductorem non transeat ex expressa contrahentium voluntate, quæ ex eorum verbis resultat, dum expressē tractant de locatione, iuncta regul. l. non solet. D. locati. nullatenus venditio

ditio esse potest, ex doctrina. l. cum manu sata. ver. nemo potest. D. de contrahen. emptio. siue pretium sit vnum, siue multiplex, quia vtrumque locationi conuenit, vt tradidimus supra num. 49. nec obstat quod de vtili dominio dicitur, quia resolue cum Pinel. in. l. 1. C. de bonis mat. 3. par. ex num. 63. nec etiam obstat illa doctrina de qualitate pretij obseruanda, qua mouetur Tiraquell. vbi supra, quia intelligenda est in casu dubij, quando non constat, quis contractus à partibus celebretur, vt sæpius diximus supra. nume. 2. in fine. & dicto. num. 49. secus vbi de aperta locatione constiterit, siue breui, siue longa.

Præterea illud in calce silendum
60 non est, * quod tradit textus in dict. l. cum manu sata. ver. nemo potest. D. de contra. emptio. nempè quod si vendidero eo pacto, vt dominium rei venditæ ad te non transeat, nulla venditio est, sed aut locatio, aut alius contractus: ergo decima non debebitur, ex tali venditione iuxta nota. infra cap. 14. numer. 1. sed ista distinguo: quia vt taliter contrahimus eo pacto, vt possit intelligi alius cõcontractus fieri, puta locatio, aut alius quicumque, & ille seruabitur, ex prædicta. l. cum manu. in fin. aut nullus contractus fieri commodè intelligi potest præterquã venditio, & tunc vitiatur pactum, & venditio valet, decimaque debebitur, ex nota. in l. vbi ita donatur. D. de donat. caus. mortis. & tradit Bald. in. l. si paterfa. D. de adopt. per text. in. l. cum precario. D. de precar. vt expressè in his terminis distinguit Cassan. in Consuetud. Burgun. rub. 10. glos. le vendeur. ea ratione, ne quavia fraudibus aperiatur, prout notat quoque Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. glos. 2. num. 37.

Summa Capitis tertij.

1 *Gabella venditionis mercium nõ nisi cum traditæ fuerint, debetur ex Baldo.*

2 *Regalis decima à tempore contractus debetur, non expectata traditione.*

3 *Hæc decima ratione contractus debetur, non ratione rei. vel pretij.*

4 *Tempus actionis competentis ratione alicuius actus, ex die actus computatur.*

5 *Decima debetur ante pretium solutũ.*

6 *Venditio ex quo tempore perfectionem recipiat.*

7 *Declaratur sententia Bal. de qua super num. 5.*

8 *Lex gabellaria simplicem actum venditionis requirit.*

9 *Multi effectus resultant ex eo, quod à tempore contractus decima debeatur.*

10 *Venditione contracta tempore vnius, quamuis alterius tempore res tradatur, illi primo gabella debetur.*

11 *Exponitur. l. 12. tit. 17. lib. 9. Recopilationis.*

12 *Venditoris immunitas inspicitur iuxta tempus contractus, non traditionis.*

13 *Ex venditione in scriptis, gabella non debetur, donec scriptura fiat.*

14 *Perpenditur limitatio quædam Gregorij Lupi ad. l. 5. tit. 5. part. 5.*

15 *Refertur autoris sententia à superioribus iudicibus confirmata.*

16 *Exponitur textus in. l. quotiens. ver. si igitur. C. de rei vendicat.*

17 *Sublimatur illa Gregorij limitatio, de qua super num. 14.*

18 *Arra data in venditione quando decima deberi incipiat.*

19 *Re vendita, quanti Titius æstimauerit quãdo decima debeat incipiat, & quibus gabellarijs solui debeat.*

20 *Exponitur textus in. §. pretium autem Instit. de empt. & vendit. & l. final. C. eo titu.*

21 *Ponderatur & exponitur. l. si fundus. §. fial.*

§.fin.D.de pignoribus.& l.final.D. de contra.empt.

22 *Tertius electus ad definiendum pretiũ venditionis, an possit cogi ad illud declarandum fauore gabellæ.*

23 *Si quo tempore venditio in scriptis cõtrahitur: vel ita quanti Titius æstimauerit, vẽditor tributarius sit, tempore autem scripturæ cõfectæ vel pretij definiti, immunis reperiatur, quod tempus inspiciendum est pro decimæ solutione.*

24 *An in venditione alterius nomine facta inspici debeat tempus contractus vel tempus Ratihabitionis, quod sit immune.*

25 *Declaratur quædam doctrina Baldi in hac materia.*

26 *Ratihabitio non retrotrahitur in præiudicium tertij.*

27 *Decima debetur gabellario, qui tempore ratihabitionis existat, non ei, qui fuerit tempore contractus.*

28 *Si rem meam vendideris non meo nomine & venditionem sciens adprobauero, tempus atprobationis inspiciiur ad gabellam.*

29 *Resoluuntur remissiue aliæ quæstiones circa tempus decimæ.*

Quando ex vẽditione pura, Decima deberi incipiat.

CAPVT. III.

CVM Ergo constet, ex quacunque venditione regiam Gabellã deberi, vt supra latè explicuim⁹: illa primùm sese offert dubitatio, ex quo tempore deberi incipiat: nempè, an ex tempore contractus initi & celebrati, an verò ex tempore traditionis rei venditæ, vel pretij solutionis: ex qua disputatione multi quidem, iíq; vtilissimi effectus dimanabunt, vt inferius apparebit. num. 9. & Baldus in consilio 243. incipit, tempore. & in consilio 253. incipit, licet istæ allegationes. li.
1 4.* Apertè consuluit, gabellas debitas pro venditione mercium non nisi cum traditæ fuerint, deberi: ea expressa ratione, quia tunc emptio & vẽditio perficitur, cum res traditur, refert Tiraquellus de retractu ligna. §.1. glos.2. num.48. cum sequẽti. estque in eadem sententia Montaluus in l. 61. glos. vnica. ad finẽ. tit. 5. par. 5. vbi notandum esse ait, quod gabella soluenda est de re, quæ tradita est, allegans notata per eum in. l.2. & l.3. titul.10. lib.3. fori. vbi dixit, nõ nisi ex perfecta venditione gabellam deberi: innuens in hoc loco, venditionẽ non perfici, nisi cum traditio rei venditæ secuta est: vidéturque in expresso idem voluisset Baptista Villalobos in tract. communium opinio. litera. E. num.3. in fine. & Castellus in l. 70. Tauri. verbo. *Y el alcauala.* in additione: vbi postquam superius dixerat regiam gabellam statim venditione perfecta deberi posteà addit, venditionem perfectam esse, cùm rei venditæ traditio subsequitur, ex notatis per eum ibi.

Verùm tamen contraria sententia proculdubiò verior, & tenenda
2 est: * nempè, ex tempore contractus mutuo consensu celebrati, etiam antè rei venditæ traditionem, vel pretij solutionẽ, Regalis decimæ actionem & obligationem nasci: ea scili-
3 cet necessaria ratione, * quia Regalis hæc decima non ratione rei venditæ, vel pretij conuenti, sed ratione contractus venditionis debetur, vt probat textus in. l.1. ibi: *Los vendedores*

res. & ibi, *porque vendieren.* tit. 17. lib. 9. recopilat. Est enim seruitus quædã venditionibus, & permutationibus imposita, vt explicuimus supra in præfatione. num. 29. & num. 33. & in simili gabella docet Baldus in. l. 1. nume. 3. & 4. C. de contrah. emptio. & agnoscit Montalus in. l. 50. verb. *que Pharaon.* ad finem glossę. ver. cum vero lex ciuilis. tit. 6. part. 1. propter quod, nec personale, aut patrimoniale, mixtum vè ius esse, sed quid neutrum, infra resoluemus cap. 19. num. 97. estque perpetua regula in hac materia obseruanda, vt in pluribus locis istius tractatus aduertimus, præcipuè in cap. 4. infra per totum: atque ideo necessarium est, vt statim cum verum fuerit venditionem esse purè contractam, (scilicet cùm de re & certo pretio purè conuenerit, vt statim subijciam) gabella ista debeatur: possitque eius nomine gabellarius agere, argu. textus optimi. in. l. sciendum in fine. cum lege sequenti. D. de ędilit. edicto. vbi actio redhibitoria, quæ ratione contractus datur, statim competit ex die venditionis:
4 nec rei traditio expectatur,* etenim regulare est, cùm actio datur ratione alicuius actus, tempus actionis ex die illius actus computari. l. ait lex D. ad legem Aquil. vbi quia legis Aquilię actio datur ratione damni, & vulneris illati, tempus illius actionis computatur ex die vulneris, non ex die mortis secutæ: propter quod, & diem quoque retractus sanguinis ex die venditionis, non ex die traditionis rei venditæ, aut prætij solutionis computari constat, vt bené tradit Mótaluus in. l. 13. glo magna. ver. item quæro, à quo tempore. titu. 10. lib. 3. fori. & cum communiori senté tia resoluit Ioan. Matientius in. l. 7. glos. 6. num. 3. tit. 11. lib. 5. Recopilat. atque ita in expresso, quod Regalis hæc decima statim ex die cótractus venditionis debeatur, decisum apparet in. l. 31. ibi: *Despues del otorgamiento, y fecha de la venta.* tit. 19. lib. 9. Recopilat. vbi quinque dies ad solutioné decimæ assignati, à tempore contractus, nó à rei traditione, vel pretij solutione numerantur, vt notauimus infrá cap. 18. num. 34. igitur ex eo có tractus tempore ea decima debetur: aliàs enim fieret, quod si intra quinque illos dies res vendita non tradatur, indebitè ante rei traditioné decima peteretur & solueretur ex ea lege, quod esset absurdú argum, tex. in l. tali. D. de iure dotium. & quæ dice-
5 mus infra cap. 5. nu. 2.* Quin immò, quòad & ante pretij quoque solutionem decima debeatur, est tex. in. l. 16. in fine. ibi. *Por no ser acabada la paga.* tit. 17. lib. 9. Recopil. qua lege deciditur, propter pretium non solutum exactionem decimæ non retardari, & dicemus infra cap. 6. per totum. ac resoluit Auenda. responso. 29. ex prin. quod quidem eam rationem habet, quia Regalis ista decima ratione contractus debetur, vt dixi: ex quibus habes veram rationem decidendi ad eas leges. & vide quę dicã infra dict. cap. 6. num. 12.

6 Constat autem, vt dixi,* emptionem & venditionem contractã perfectamque esse, cúm de re & certo pretio puré conuenerit, ex resolutis supra in cap. 1. num. 22. quámuis quidem pretium nondum numeratum sit, vt ait text. in prin. Instit. de emp. & vend. nec res vendita tradatur, vt est tex. in princ. Insti. de obligat. ex consensu. ibi: *At nec dari quicquam necesse est, vt substantiam capia obligatio.* & in. §. perficiuntur. Instit. de donatio. & satis eleganter explicat I. C. in l. 1. D. de rerum permut. & in. l. 2. ibi: *Non autem pretij numeratio, sed conuentio perficit emptionem.* D. de contrah. emp.

empt. & est communis Doctorũ sententia, quam tradũt Roma. & Alex. in.l. filiæ licet.num.3.C. de collatio. vbi etiam Ias.nu.1.& in.l. Iuris gentium.in princip.nu.1.& ibi Fortun. Garsia.fo.24.D.de pactis.& Tiraq. de retract.linag.§.1.glos.2.num.43. Etenim illa pretij numeratio, & rei venditæ traditio, quæ in vẽditionibus fieri solẽt, & debent, nõ ad substantiã contractus, sed ad executionem pertinent, propter quod triplicem, aut quadruplicem perfectionẽ emptio, & venditio habere dicitur, ex Bald.in.l.necessariò.D.de peri.& cõmod.rei vendi.quem refert Dici. consi.179.nu.3.& latè Matient. vbi supra.nu.14.vt apertè corruant fundamenta Montalu.& Castelli vbi supra, dũ ex eo putant gabellã nõ nisi secuta traditione deberi, quod existiment, venditionem ante rei venditę traditionem nõ perfici, quod explanè falsum ex prædictis: quia vẽditio solo consensu peragitur ex resolutis supradicto.cap.1.nuum.7. atq; ideò statim gabellam parit, quæ eius ratione debetur, vt dixi: cæterum rei venditæ traditio, & pretij conuenti solutio, non tam vẽditionis essentia & perfectio est, quám eius executio, vt explicui.

Nec prætereá obstat dictum Baldi in dicto consili.243. & in consi-
7 lio.253. de quo supra:* quia respondeo, Baldum loqui in statuto, ex cuius verbis colligatur, effectualem (vt ita dicam) contractus perfectionem requiri, vt gabella debeatur, nõ essentialem dumtaxat: quo sanè casu rectè diceretur, quod gabella esset consecutiua traditionis rei venditę, per quam venditio ad totalem sui perfectionem deducitur, vt expressé ait ipse Baldus in prædicto consilio.253. per totum, & dicemus infra cap.4.num.11. Estque in eundem sensum accipiendam, quod tradunt Doctores Emphyteutam vendentem in commissum non cadere, nisi traditione secuta: vt resoluit Iul. Clarus.lib.4.recept.sent.§. Emphyteusis: quæstio. 13. quia id ex eo est, quod credunt constitutionem.l. finalis.C.de iure Emphyte. non tam venditionis factum respicere, quàm alienationis effectum ex ea causa. Idemque in feudo ex eadem ratione obseruari constat per text. in cap.1. §.calidis.de prohibita feudi alie.per Federic. ex notatis per Tiraq. vbi supra dicto. §. 1. glos.2.num. 47. At
8 nos * loquimur circa legem nostrã Regiam, quæ cùm simpliciter de venditoribus loquatur, simplicem venditionis actum requirit, vt decimę locus fiat, prout dicemus infra cap.14.nu. 13. Cum Carol. Molinę. in consuetud.Parisi.tit.1.§.22. num. 40.in fine.& satis constat ex.d.l.31. tit.17.lib.9.Recop.quę expressa est, & agnoscit quoque Ioan.Garsi.Molinęum secutus in tract.de expensis. cap.18.num.48.

Ex qua vera resolutione multi ef-
9 fectus resultant.* Primús est, quẽ dixi videlicet quod gabellarius agere poterit ad gabellam eo ipso, quod de re & certo pretio puré conuenerit, quamuis nec pretium solutũ sit, nec res tradita. Secundus, quod licet nũquã res vendita tradatur, adhuc gabellæ debitũ manet, vt dicemus infra cap. 4. num.1.& cap.14. num.6. Tertius, quod licet partes pœnituerit venditionis ante rei traditionẽ, vel pretij solutionem, á Regali decima non excusantur: quia ex conuentione ipsa illius obligatio orta est, & ius fisco quęsitum, vt dicemus infra dicto cap.14.num.7.

Quartus,* quod si dominus ali-
10 cuius loci Gabellas habeat, quo in loco venditio contracta est, in

vita possessoris maioratus, res verò tradita est emptori post mortẽ istius domini, postquam scilicet iam alius in iure gabellarum successerat, hæres illius primi domini erit præferendus in exactione decimæ, nec secundus dominus admittetur: quia vt resoluimus, statim à tempore contractus nata est gabellæ actio, quæ illi primo domino adhúc viuo quæsita fuit: quam quæstionem tetigit Melchior Pelaez à Meres in tract. Maioratuum. 4. part. quæst. 24. numer. 4. Quinimmò hæc eadem resolutio ad quoscumque gabellarios extẽdi potest: quia si tempore vnius res vendatur, & alterius tempore tradita sit loco non mutato, de quo posteà dicemus in capitulo sequenti, ille primus præferendus est sine dubio ex prædicta ratione, quia tempus contractus
11 erit inspiciendum: * prout videtur quoque voluisse textus. in. l. 12. titul. 17. lib. 9. Recop. dúm gabellarios tẽporis contractus ijs anteponit, quorum tempore ille contractus ad omnimodam executionem, & herbę vẽditæ traditionem, seu vsum perducitur: cuius legis vera ratio decidendi, ex prædictis colligitur, iunctis ijs quæ tradit Montal. in. l. 5. ad fin. titu. 7. part. 5.

Quintus effectus est, verum nõ esse apud nos, quod tradit Baldus in di
12 cto consilio. 253. libr. 4. * Nempé, si ego rem meam vendidero in loco & tempore tributario, eo pacto quod traditio illius rei in eodem loco facienda esset, eo tamen tempore, quo solennes immunesque nundinę essent, (vt posset contingere Vallisoleti, & Madriti, quæ similes ferias frãcas habẽt, vt patet ex. l. 19. titul. 18. libr. 9. Recopilat.) eo casu gabellam non deberi inspecto tempore traditionis: Etenim apud nos iuxtà legẽ Regiã, cõtrariũ dicendũ est, scilicet, quod gabella debeatur inspecto tẽpore cõtractus & cõuentionis cuius est cõsecutiuũ tributum nõ traditionis ex prædictis. ideque erit è cõtrario, vt si tempore immuni vendatur ea res; quæ sequenti tempore nõ immuni tradita sit, siuè id à principio pacti fuerint contrahẽtes, nec nè, gabella non sit soluenda: quia tempus contractus, qui gabellam parit, inspiciendum est, vt aliàs rectè dixit Baldus in. l. 1. num. 4. C. de nundinis. quẽ refert Tiraquel. vbi supra dicto. §. 1. glos. 2. num. 52. Quæ resolutio & ad illam ququе quæstionem extendi potest, si quis tributarius vendat & immunis factus tradat, quid iuris? nempè, quod gabellã debeat: & ècõtrariò si immunis vẽdat, putà vxoratus cũ descendente Antonæ Garsiæ, iuxta priuilegium. l. 31. tit. 18. lib. 9. Rec. & tributarius tradiderit, vt quia illa mortua esset, gabellam adhùc non debeat, inspecto tempore contractus, ex prædictis, & innumeræ alię quæstiones decidi poterunt, ex hac doctrina, quæ ideò perpetuo notanda est.

Verúm tamen quæ hucusque resoluimus isto capite, sic intelligenda, & accipienda sunt, nisi conuentum sit inter partes, vt in
13 scriptis venditio fiat. * Nam eo casu, licet de re, & certo pretio purè conuenerit, venditio non perficitur etiam essentialiter, donec scriptura conficiatur, iuxta textum in princip. Institu. de emptio. & venditio. & lege. 6. titu. 5. part. 5. quæ Regia lex omnem Doctorum controuersiam dirimit, vt satis ex ea patet: adprobat enim sententiam Azonis, qui in summa. C. de fide instru. existimat, contractum minimè perfectum esse, quando contrahentes ab initio voluerũt, vt per notarium conuentio illa ad scripturam publi-

publicã redigeretur, prout expressè notat Greg. Lupus in dicta. l. 6. ver. *quiero.* & Couar. in cap. relatum, in 1. nu. 9. ad finem de testam. Mencha. lib. 1. contro. illustri. c. 28. num. 22. & passim Hispani Doctores: quicquid denuò disputet Ioan. Matienzius in l. 2. glossa fina. tit. 16. lib. 5. Recop. ac proindé manifesté cõsequitur, quod cum de scriptura facienda actum est à principio in venditione, Regalis decima non debebitur, donec illa fiat; quia anteà nullatenùs perfecta venditio est, vt dixi: & sicut ex venditione nulla, gabella non debetur, iuxta notata per Bal. Salicet. & Doctores in. l. 2. C. de Eunuchis, & ex communi sententia resoluit Tiraq. in dicto tractatu de retra. ligna. §. 1. glos. 2. nu. 7. ac in specie nostræ decimæ notat plures Doctores Hispani, quos referam infra cap. 14. nu. 1. 14 ita nec ex venditione imperfecta deberi potest, vt scienter notat Montaluus in l. 3. glo. fina. ibi, vel vbi non est perfecta tit. 10. lib. 3. fori. quem refert, & sequitur Castellus in. l. 70. Tauri, verb. *del remate.* Et memini suprá num. 1. ea vera ratione, quia adhuc venditio non est, cum sit imperfecta iuxta ea, quæ de essentiali eius perfectione diximus supra nu. 6. nec verificari possunt verba legis nostræ gabellariæ, de quibus in præallegata l. 1. ibi: *Los vendedores,* & ibi, *vendieren* tit. 17. lib. 9. Recopil.

Quæ quidem resolutio vel eò maximè animaduertenda est, quia ij omnes effectus, quos iuxta tempus contractus considerauimus supra ex nu. 9. accipiendi sunt in hac vẽditionis specie ex tempore scripturæ: & primus erit, quem dixi, nempe quod gabella non debebitur, nec quinq; dies solutioni præfixi current, donec scriptura fiat, quia tunc perficitur venditio. Secundus, quod debebitur ei gabellario vel domino, qui tempore instrumenti confecti fuerit; non ei, qui tempore contractus & conuentionis exstiterit, vt eleganter notat Anton. Gometius. 2. tomo variar. resolut. cap. 2. num. 17. versic. tertio infertur. Tertius, quod interim antequàm scriptura fiat, licité poterunt partes, vel quæcumque earum à contractu recedere altera inuita, & inuito fisco: quia anté scripturam nullum ius, vel actio fuit alicui partium quæsita, vt notat Anto. Gomet. in dicto loco ver. ex quibus infertur: atque ita in hoc casu non possunt habere locum, quæ tradunt Bart. & Doct. in. l. ab emptione. D. de pactis, & quæ resoluemus infrá dicto cap. 14. nu. 7.

Sed né decipiaris in intellectu prędictæ. l. 9. partitę. Valdé animaduertendum est, *quod itá demúm locum habet illius legis decisio, nisi ex aliquibus cõiecturis apparere queat, contrahentes nolluisse scripturam ad substantiam contractus fieri, sed ad probationem potiús, vt magnó cum iudicio aduertit Greg. Lupus in dicta lege verb. *quiero.* ver. limitarem tamen. quem sequitur Did. Peret. in. l. 3. ver. fallit. colu. 1055. tit. 8. lib. 3. ordin. & melius in. l. 2. tit. 7. lib. 5. ordina. ver. nunc queritur an contractus emptionis pag. 187. colu. 2. ad finem ibi, quam limita. illud autem apparebit quo casu contrahentes, qui de scriptura conficienda tractauerunt, statim pretium soluerẽt, aut rem venditam traderent non ex pectato, vt scriptura fieret: túc enim voluisse apparet, vt statim venditio maneret perfecta, nec patientię locus relinqueretur, sed ad probationem rei actę scriptura fieret, vt ex tali pretij solutione recté coniectatur Decius, in cõsi. 340. quem in húc sensum allegatú fuisse à Grego-

rio Lupo satis credo in dicto verb. *quiero.* in fine. sic vt aperté voluerit Gregorius, quod si statim ad rei traditionem, vel pretij solutionem partes contrahentes transierint, illicò venditio perfecta maneat, quãuis in ipsa venditione de conficienda scriptura tractassent, nec eo casu procedere decisionem text. in dicta l. 6. titul. 5. part. 5. quæ ex vrgentiori præsumptione excludi debet, iuxta. l. diuus. D. de integ. restitutio. & cap. quia verisimile. & capit. illud. & capit. literas. de præsumptio. & quæ resoluit Tiraquellus de retract. ligna. §. 4. glossa. 1. numero. 10. & Franciscus Mantica, de coniecturis vlti. volunta. lib. 12. titu. final. numero. 6. Fietque inde effectus maximus, vt gabella eo casu statim debeatur, non cum scriptura conficitur: & procedunt ea omnia, quæ de pura ven-
15 ditione superius resoluimus, * prout inter illustrissimum Marchionem de Zenete, Infantatusque Ducem, & gabellarios, qui ab illustrissima Marchionissa de Zenete eius matre gabellas conduxerant, ego iudicaui, & tandem apud superiores iudices obtentum & confirmatum fuit contra dictum dominum Ducem Infantatus ex prædictis fundamentis, præter multorum sententiam & opinionem, qui pro dicto domino Duce aliter sentiebant, moti ex generalitate dictæ legis Regiæ Partitæ.

Vltra quę omnia pro hac mea sententia, & pro confirmatione illius li-
16 mitationis ad dictam. l. 6. partitæ. * Allego textum expressum rectè ponderatum in. l. quotiens. ver. si igitur. C. de rei vend. vbi dicitur, quod si is, qui priùs emit, rei possessionem accepit, vt quia tradita sibi est res vendita, & ipse quoque pretium soluit, obtinere debet, nec excludi poterit obtentu instrumentorum non datorum: quorum verborum finalium duplex ponitur intellectus in glos. ibi. Vnus scilicet, quem & Corasius admittit in Scholis ad eam legem, & notabilem esse ait Iason ibi. numer. 45. nempè quod non debet is emptor à possessione repelli ex eo, quod venditor nõ tradiderit emptori instrumẽta forte hereditaria, quibus dominũ se fuisse eius rei venditor demõstret. Sed certè hic intellectus mihi non placet, quia licet non iniustè dubitari posset, an venditor teneretur ea instrumenta emptori tradere iuxta. l. Titius hæres. D. de actio. empti. & quæ notat Iason, & Paulus de Castro in dicta. l. quotiens. minimé dubitari potuit, an ex ea causa dominium impediretur: atque ità non existimo, quod eam difficultatem, quæ nulla est, consulti imperatores voluerint decidere in ea lege. Alius intellectus est apud glossam, dum dixit, quod non repelletur emptor à possessione ex ea causa, quod venditionis instrumenta confecta nõ sint: quam expositionem sic accipit Salycetus in dicta. l. quotiens. numero. 1. versic. quarto. & Iason ibi. numero. 45. quasi voluerit dicere ea lex pro substantia venditionis scripturam non requiri. l. pactum quod bona fide. C. de pactis. & l. in exercendis. C. de fide instrum. & resoluit laté Ant. Gometius. 2. tom. variar. cap. 2. num. 17. Sed ego quidem plus multo in ea lege dici existimo, dum ait ibi: *Obtentu instrumentorum non datorum*, quasi det intelligere & apertè significet ea lex conuentum fuisse, vt instrumenta venditionis fierent, & tamen data non esse, hoc est, non confecta iuxta secundum illum glossæ intellectum: quo casu certum est scripturam pro substantia requiri, ex text. in prin. Instit. de empt. & vend.

iuxtà

iuxtà veriorem sententiam, quàm resoluit Gometius vbi supra: secundúm quem sensum hæc maxima erat difficultas in ea lege: pone enim quod emptor sic emerat, vt eius contractus scriptura fieret, & statim ei tradita res est, & pretium venditori solutum, scriptura autem facta non fuit: posteà verò cum res illa secundo fuisset vendita, quærebatur quis nam eorum futurus esset potior in illa re: & secundus emptor dicebat, quod ipse deberet præferri ex eo, quod prima venditio nó fuisset perfecta, propterea quod dé conficienda scriptura actum esset, nec fuisse facta, iuxta ea quæ supra diximus: nec ita poterat dominium eius rei venditæ ad priorem emptorem pertinere, cum sine efficaci causa fuisset facta traditio. l. nunquàm nuda. cum ibi notatis. D. de adquiren. rerum domi. alter verò primus emptor de iure suo allegabat. Et cum adhuc difficilis res esset, ad Imperatores accesserunt, qui respondent priorem istum emptorem esse præferendum, & obtentu occasioneque instrumentorum non datorum repelli non posse: quia vt ego intelligo, & est optimus ac verissimus intellectus illius legis, cum contrahentes statim ad rei traditionem & pretij solutionem transierint, minimè credi possunt sic pro substantia scripturam confici requisijsse, vt non aliter perfectam & irreuocabilem venditionem contraherent, vt in specie textus in dicto princi. Institut. de emptio. & venditio. & . l. contractus. C. de fide instrum. Quin potiús credi debent, sic ad rem omnem & totalem perfectionem contractus transeuntes, magis voluisse scripturam ad probationem actus fieri, quám pro eius substantia, vt suprá diximus iuxta bonam limitationem Gregorij Lupi ad dictam. l. 6. tit. 5. Partita. 5. pro qua est textus expressus in dicta. l. quoties. C. de rei vendicat.

17 Sed & ea quidem * Gregorij Lupi limitatio intelligenda est, vbi statim sine longo interuallo cúm de re & certo pretio conuentum fuit, res traditur, vel pretium soluitur: tunc enim locum habet consideratio prędicta. Secùs verò si ex post facto ante scripturæ confectionem traditio vel solutio fiat: quia cúm iam á principio conditionalis remanserit venditio in scriptis celebranda, ex sola traditione rei vel pretij solutione non purificabitur, donec scriptura fiat, vt rectè considerat Montaluus in. l. 3. verb. *Ante que el precio*, titul. 10. libr. 3. fori. & seruabuntur illi omnes effectus, quos tradidimus suprá numer. 13. versic. quæ quidem. Ideó autem dixi conditionalem manere, quia sic contracta venditio est, vt non nisi scriptura secuta, perfecta aut contracta esse videatur, vt suprá diximus, & in simili dicemus infrá nume. 21. non autem quod verè conditionalis sit, natura enim & effectu differt á conditionali venditione, prout inter inceptam & conditionalem venditioné infrá distinguemus cap. 5. nu. 21.

18 Sed & præterea nota, * dubium esse, an quod superiús diximus ex tempore contractus venditionis gabellam deberi, locum habeat in eo quoque casu, cúm venditio puré contrahitur, in qua tamen arrha interuenit ex quacumque parte, iuxta textum in principio. versic. ita tamen. Institut. de emptione & venditione. & . l. contractus. §. illud etiam. C. de fide instrumentor. l. quod sæpè. in principio. D. de contrahenda emptione. & . l. exempto. §. is qui vina. D. de action. empti.

& alijs iuribus. Atqui tota difficultatis summa consistit in cognoscendo, ex quo tempore prędicta venditio perfecta esse videatur & sit, & Antonius Gometius in dicto. 2. tomo variar. cap. 2. num. 18. ait, quòd si contractus venditionis omnino perficitur & cosummatur inter partes, vt quia de re & certo pretio purè conuenerit, & vltra hoc arrha data est, variæ sunt Doctorum sententiæ & opiniones circa hoc, qualiter possit quælibet pars à contractu recedere, & ad quid teneatur: & concludit tertiam sententiam esse, quam in practica seruari dicit Salicetus in dicto. §. illud, numer. 14. nempé quod quælibet pars posit licité à venditione recedere, & tantùm perdat arrham quam dedit, vel teneatur duplicatá reddere quam recepit: quod probat. l. 7. titul. 5. Partitę. 5. vbi notat Gregorius Lupus in verbo. *Despues*. Non tamen declarat Gometius, an interim eo casu prædicta venditio tenuerit, & perfecta sit: explicat autem rectisimé Didacus Peretius in. l. 2. titu. 7. libr. 5. ordiname. pagi. 189. colum. 2. vbi ait, quod eo casu statim à principio perficitur venditio, ac si purè sine arrha contracta foret. Etenim arrhæ datio solúm operatur, vt quicumque sine altero ex contrahentibus posit mutato consensu sub sola arrhæ amissione distrahere, quia sic tacité inter eos actum videtur, vt illa pœna contenti sint, prout notat Gregorius Lupus in dicta glossa, & aperté significat prædicta. l. 7. Partitæ, ibi. *E no valdra despues la vendida*. Innuens venditionem á principio fuisse perfectam, quamuis arrha data fuit, & quod postea mutato alterius consensu in posterúm distrahatur. Quibus ita præmisis apertum manet, quod Regalis decima á principio debetur ex ea venditione, quia pura est, & procedunt ea omnia, quę suprá diximus isto capite, numero. 1. vsque ad numerum sextum, & quamuis arrha amissa quilibet ex contrahentibus à venditione recedat, non ideò minús gabella debebitur, quę semel fisco ex venditione perfecta quęsita est, iuxta tradita per Doctores in. l. ab emptione. D. de pactis, & quæ resoluemus infrá capit. 14. numer. 7. Etenim licet veré distrahatur venditio, non quidem in præteritum resoluitur, sed in futurum rescinditur, vt expresse tradit dicta. l. 7. ibi. *Despues*. Et locum habent quæ trademus infrà dicto cap. 14. ex nu. 10.

19 Maior verò * dubitatio est circa decisionem textus in. §. pretium autem. Institut. de emptio. & venditio. & l. fina. C. eodem titul. cum quibus concordat. l. 9. titul. 5. part. 5. vbi dicitur, si ita venditio contrahatur, quanti Titius æstimauerit: sub hac conditione stare contractum, vt si ille æstimauerit, tunc secundúm eius ęstimationem venditio ad effectum perducatur: quod si non definierit pretium, pro nihilo sit venditio quasi nullo pretio statuto: de qua re vltra Doctores in prędictis locis, & in. l. in ementis. C. de contrah. emptioni. & l. si quis arbitratu. D. de verborum obligatio. agit Pinelus in Rubri. C. de resc. vendi. 2. parte. capit. 1. numer. 4. In qua specie dubitari non potest, ex quo tempore Regalis decima debeatur: est enim plusquám manifestum illam non deberi donec pretium definiatur, duplici ratione: prima, quia interim venditio non est omninò contracta, vt statim explicabo: secunda, quia pretio non definito imposibile esset decimam eius computare. Dubitabitur igitur & qui-

& quidē aptissimè in ea specie quid, erit si tempore conuentionis vnus gabellarius sit, aut gabellę dominus, tempore autem pretij definiti alius existat: an scilicet primo gabellario dominovè Regalis decima debeatur, quasi impleta conditione venditio fuerit retrotracta ad tempus contractus, iuxta ea quæ latè dicemus infra cap. 5. an verò huic secundo debeatur, quasi nunc venditio perficiatur, cúm pretium definitur, prout de venditione in scriptis contracta suprà resoluimus, num. 6. Atqui in hac quęstione verissimum puto, secundo gabellario, vel domino deberi decimam, quæ ex ea venditione soluenda sit: id quod indubitanter existimo ea ratione, quia in specie illorum iurium nulla est conditionalis vēditio, quæ definito pretio ad tempus contractus possit retrotrahi: quin potius incepta quædam venditio est, quæ tunc temporis perficitur & consumatur, cum de certo pretio per tertij definitionem constare incipit: etenim dum de re & certo pretio non omnino constiterit, perfecta, seu contracta venditio esse non potest, vt probat text. in prin. Instit. de emp. & vend. & l. 2. ibi. *Sine pretio nulla venditio est.* D. eo titul. & hoc est, quod expresse tradit text. in dicto. §. pretium autem. ibi. *Tunc omnino*, & ibi. *Tunc pro nihilo*, & clarissimé in dict. l. 9. parti. ibi. *Estonce*. quæ dictiones extremitantem temporis significant. l. 4. §. fin. vbi glo. Bart. & Doctores notāt. D. de condi. & dem. ac proinde expresse apparet ea iura docere, quod tunc incepta venditio perficitur, & ex omni sui parte substantiali cōsumatur, quando pretium à tertio declaratur, & constat, quod si interim conditionalis venditio esset, ità vt pretio definito, & sic conditione impleta retrotraheretur, prout in quocunque conditionali contractu regulare est, & dicemus infrà dicto cap. 5. non tunc cum pretium præfinitur, sed ex tempore conuentionis perfici, ac in præteritum consumatam esse venditionem diceret Iustinianus in dictis locis, cum Paulo Iurisconsulto in. l. necessarió. §. quod si pendente. ibi. *Quasi contracta venditione in præteritum.* D. de pericul. & com. rei venditæ. cum ijs, quæ laté dicemus in dict. cap. 5.

12 Nec * obstat text. in dicto. §. pretium. & in dicta. l. fin. C. de contra. empt. ibi. *Sub hac conditione stare contractus.* Quibus verbis apertè videtur dici, quod eiusmodi venditio cōditionalis sit, prout, libenter agnoscit Angelus in dicto. §. pretium in pri. in notabilibus. versi. nota, quod talis emptio. & indubitabile esse dicit Corneus consi. 50. nu. 2. in fine. lib. 1. ac propterea dicendum videatur, in ea procedere quæ de cōditionali venditione dicemus infrá. c. 5. per totum. Sed cōtrarius verius est, vt dixi: & ad ea iura respódeo, quod solum dicitur, sub hac conditione stare contractū, vt si Titius æstimet pretium venditio sit: sin autem non ęstimet nec declaret pretium, nullo modo contrahatur vēditio, ac proinde videri in ea conuentione conditionalem venditionem esse, scilicet futuram: non autem dicitur nec dici potest, quod interim dum pretium definitur & declaratur, aliqua venditio sit verè contracta, vt veré contrahuntur conditionales vēditiones iuxta notata in dicto capite. 5. Et hic est verus illorum iu-

13 rium intellectus, * in cuius confirmationem allego textum elegantem in. l. si fundus. §. fina. D. de pignori. qui hac simili phrasi & loquēdi modo in re minus apta vsus est:

vbi quis ita pignus dedit, vt si intra certum terminum temporis non sit soluta pecunia, iure emptionis creditor possideat rem iusto pretio tunc ęstimandam: quo casu I. C. ait, videtur quodam modo conditionalis esse venditio, & concordat. l. 41. titu. 5. part. 5. At qui liquet, quod eo casu propriè & strictè loquendo, non est venditio etiam conditionalis, cum nondum sit conuētum de pretio certo. l. 2. ibi, *sine pretio*. D. de contrahen. emptio. sed est verum pactum de vēdendo sub conditione contractum: quod tamen quamuis verè differat à venditione. iuxt. text. & glos. in. l. in bonę fidei. ver. si tamē. D. de eo quod certo loco. & trademus infra cap. 13. nume. 5. non iniustè dicitur conditionalis venditio in. dict. §. fin. quia potest sequi & futura speratur venditio, si conditio illa empleatur: quod optimè ad intellectum illius. l. si fundus. §. final. D. de pignoribus. & le. final. in fine principij. D. de contrahen. emptio. vbi pactum quoque de vendendo venditio dicitur, quia futura speratur: adnotauit Caro. Moli. de vsuris. q. 52. num. 358. cum num. sequenti. quicquid velit Hugo Donellus, de pignor. cap. de iure dominij impet.

22 Ex qua resolutione duo vtiliter subsequuntur. * Primum, quod si tertius ille moriatur, vel pretium definire nolit, nulla gabella debebitur, quia nulla venditio est ex prędictis. Sed an gabellarius possit tertium illum cogere ad declarandum pretiū fauore gabellæ, videndus est Baldus in cōs. 444. vol. 4. quē allegat Aegydius Bossius, sub tit. de vectiga. quod soluitur ex contractu. num. 4.

23 Secundum, * quod si tempore pretij definiti, priuilegium aliquod exēptionis fuerit venditor assequutus, iuxta notata infra cap. 19. cúm tamē tempore cōtractus nullum haberet, quominus ex sua venditione gabellam solueret, iuxta. l. 1. tit. 18. lib. 9. Recopil. & écontrario, si tempore contractus vēditor priuilegium habeat, quod tempore pretij definiti perdiderit, iuxta ea quæ diximus supra. numer. 5. in fin. hoc vltimum tēpus necessariò erit inspiciendum, vt qualis eo tempore venditor reperiatur, talem eum ad decimæ obligationē iudicemus: Idemque erit in ea vēditione, quæ per scripturam contrahitur ex supra resolutis: quia cùm, vt supra resoluimus, non ex principio vēditionis, sed ea demū perfecta & omni ex parte substantiali cōsumata, Regalis decima debeatur, nulla ratio est, cur non finis, potiùs quàm principium, sit inspiciendus. Nec quadrabit isto casu ex prædicta ratione celebris illa Doctorū distinctio, dúm quæritur quandó finis, quandové principium alicuius actus attēdi debeat, nempè quod si voluntariam cōsequentiam habeat finis ad principium, finis inspiciatur: si vero necessariam, principium sit attendēdum, ex. l. 3. §. si quis cum minore. vbi glos. Barto. & Doctores notant. D. de minori. & allegat plures Alciatus de præsumptio. regula. 2. præsumptione. 32.

24 His consequenter aptatur quæstio illa. * Titius vendidit rem propriam amici sui legi gabellariæ eo tēpore subiecti, & eius nomine, cuius tamen mandatum non habebat, sed quia sciebat eum velle vendere, & Titio de præsenti offerebatur occasio rem alienādi, amicitię inseruiēs, ne occasio illa perderetur, vendidit, vt dixi, illam rem amici absentis nomine, iuxta titul. D. de negotijs gestis. Promittens facere, quod ille dominus ratificabit: hæc enim facti alieni promissio de iure communi valet

valet ex natura actus.l.emptorem.§. qui autem.D de actio.empti. l. inter stipulantem in princip.D.de verborum obligat. & notant Doctores in. l.stipulatio ista habere licere.in princip.eod.tit. & de iure Regio nullam dubitationem habet, per textum in. l.2.tit.16.lib.5.Recopilat.ibi:*O que se obligò alguno que daria otro, ò haria alguna cosa*.Iuxta veram literam,quam probat Gregorius Lupus in.l. 11. tit. 11. par.5 in glo.1.quicquid(aliter forte legendo) aliud voluerit Anton. Gom.2.tom.variar.resolut. capit.10. nu.23.stò ergo, quod diú post venditionem prædictam secuta est domini ratificatio,quo iam tempore ille dominus reperitur priuilegiatus & exẽptus à decimæ solutione, iuxta ea, quæ diximus in num.præcedenti: cuius quidem persona isto casu inspicienda est,non venditoris,iuxta tradita infra cap.15.ex num.3.Item euenit, quod alius sit gabellarum conductor seu dominus tempore ratificationis,& alius fuerit tempore venditionis & conuentionis præcedentis. Et tunc quæro de duobus : primum est,an iste dominus rei suæ venditionem ratificans,Regalem decimã debeat inspecto principio, quo erat tributarius:an nõ debeat inspecto fine, quo reperitur immunis ac priuilegiatus. Secundum est, an eo casu,quo decimam sit soluturus ille dominus, vt quia neutro tempore priuilegiũ habeat primis vel secundis gabellarijs aut dominis eam debeat. Et vtraque quidem quæstio tã frequens est, quàm vtilis.

Et certè quoad primum, si respiciamus doctrinam tex.in.l.3.§.si quis cum minore.D.de minoribus. cum supra notatis.nume.15.eum immunẽ esse dicemus:quia ratificatio hæc voluntariam habet consequentiam ad primã conuentionẽ,cúm nisi vellet, non cogeretur stare venditioni,quæ sine eius mandato facta est, vt patet. Sed contrarium dicendum est, quia ratificans sic præcedentia cõfirmat, vt ratificatio ad priorem actũ retro trahatur in omne præiudicium eius, qui ratũ habet,ac si à principio mandasset.l. licet.D.de iudicijs.&.l.final.
1 C.ad Macedonianum. & illa efficit, quod venditio censeatur facta à vero domino ratificante, non ab ipso venditore.l.si pupilli.§. item quæritur.ibi.*Sed ratihabitio fecit tuum negocium*.D.nego.gestis cum qua concordat.l.32.tit.12.part. 5. vbi notat Gregor.verb.*Quier nòn*. Et vtrumque resoluit ex communi sententia Tiraq. de retractu lignag.§.1.glos.10.nume. 64.&.66.&.69.Ac proinde necessariò subsequitur, vt eum ratificãtem talem iudicemus,qualis tempore cõuentionis fuisse reperiatur,atq; ideò decimam quasi ex tunc debitam debeat,& soluat gabellario, aut domino illius temporis, in cuius quidem & emptoris fauorem præcedentem actum & venditionem contractam ratificauit, quod benè potuit facere in suum præiudicium: cum quilibet sit rei suæ moderator & arbiter. l. in re mandata.C. mandati cum vulgaribus.

Ex hac ergò resolutione plures effectus notandi sunt: Primus quod gabella non debetur ex ea venditione, donec ratihabitio sequatur, quia interim nulla venditio est ea ratione, quia gestum nomine alterius robur non habet,nisi cum ratum habitum est.cap.si tibi.de pręben. lib. 6. cum notatis per Tiraquel. vbi supra. nu. 67.& hoc est,quod principaliter intendimus in hac quæstione ad materiam rubricæ istius capitis tertij. Secundus,quod quinque illi dies adsignati ad solutionem decimæ in.l.31.titul.19. lib.9. Recopilat. computandi

ſunt ex tempore ratihabitionis, per
quam venditio incipit eſſe perfecta,
& verificantur verba prædictæ legis
Regiæ, ibi: *Deſpues del otorgamiento y*
fecha de la venta. Et non ex tempore
contractus alterius nomine facti, qui
interim vt dixi, nullus eſt. Quod idé
dici poteſt & debet in vẽditione per
ſcripturam contracta, & ea quæ fa-
cta eſt iuxta text. in. §. pretium auté.
inſtit. de empt. & vend. vt ſicut veré
reſoluimus ſupra iſto capite, gabellá
non deberi donec ſcriptura fiat, vel
pretium definiatur: ita quoq; dies il-
li legitimi ex eo tempore computé-
tur, quia anteà perfecta venditio nó
eſt, nec verificantur verba illius. l. 31.
Recop. ibi *fecha de la venta*. Quod no
ta pro illius legis intellectu, & adde
ad illa quæ habes infra cap. 18. num.
34. Tertius effectus eſt, quod Rega-
lis iſta decima ſoluenda erit illi gabel
lario vel domino, qui fuiſſet tempo-
re contractus, non ei qui tempore ra
tihabitionis exiſtat, propter vim Re
trotractionis, de qua in dicta. l. licet.
D. de iudicijs. & ſupra diximus.

Nec huic vltimo effectui obſtat
deciſio Bald. in. l. obſeruare. §. poſt
hæc. D. de officio Proconſu. quam
& ex aliorum ſententia refert, & ſe-
quitur Tiraquel. in dict. gloſ. 10. nu.
25 70. vbi ait * quod ſi ex contractu de-
beatur gabella, & quiſpiam aliquid
vendidit nomine alterius, qui poſteâ
venditionem ratificauit: debet ex eo
contractu ſolui gabella ei, cui debe-
tur tempore ratificationis, non auté
ei, cui debetur tempore illius vendi
tionis. id quod commendat & ſequi
tur Frãc. Areti. in. l. ſi Stichum. §. ſti
pulatio. ad finem. D. de verb. obliga.
nam reſpondeo, illud procedere, quá
do eſt gabellarius, qui ex tempore ra
tificationis gabellá petat: tũc enim,
cùm iſta ratificatio veritate inſpecta
ex nunc duntaxat venditionem con
firmet, quia antea nulla erat, vt dixi,
26 * minimé potuit ratificans ad præte
ritum tẽpus retrotrahere in preiudi-
cium eius, cui ex præſenti actu veri-
tas patrocinatur, ex reſolutis per Ti
raquel. in dicto. loco. num. 71. & 72.
At nos loquimur in ſpecie, in qua
nullus eſt, qui præſenti tempore in-
ſpecto, gabellam poſsit prætendere,
eo quod tempore ratificationis ven-
ditor reperiatur immunis: ac proin-
de ceſſat ratio prædictæ deciſionis
Baldi, & Doctorum vbi ſupra, & ha-
bent locum, quæ in fauorem primi
gabellarij vel domini conſideraui-
mus.

Ex qua reſponſione ſatis aperta
manet reſolutio ſecũdi dubij, de quo
ſupra num. 24. ibi: *Secundum eſt an eo*
caſu, &c. Etenim ſi tempore ratifica-
tionis venditor talis eſt, qui gabella-
riæ legi ſubijciatur. dubium non eſt,
27 * quin veritate inſpecta huic vltimo
gabellario Regalis decima debeatur,
iuxta doctrinam Baldi in dicta. l. ob-
ſeruare: quia fictio retrotractionis
neutiquam poteſt tertio præiudiciũ
parere: quod ſi talis eſt venditor rati
ficationis tempore, vt gabellæ im-
munitatem habeat, dicendum eſt cũ
priori gabellario ratione decimę ad-
ſtringi: quia ſibi ipſi prę iudicare po-
tuit, & propter ratificationem iam
tunc à principio vendidiſſe intelligi
tur, ac ſi præceſsiſſet mandatum, vt
diximus.

Cęterùm prędicta intellige, quan
do venditio fuiſſet facta à principio
nomine domini, alìás enim ratifica-
ri nó poterit. l. ſi pupilli. §. ſed ſi ego.
D. de nego. geſtis. & cap. ratum. de re
gu. iuris. lib. 6. ſed tantum in prę iudi
28 cium adprobantis probari. * Huiuſ-
modi autem approbatio de ſe nó tra
hitur retrò, ſed ſolum operatur, vt
ex nunc: & ſic in prędicta ſpecie, de
qua ſupra num. 16. perinde erit iudi-
candus

candus dominus ad probās, ac si modò vendidisset, atque ita si præsenti tempore adprobationis immunis esse reperiatur, decimam non soluet, sicut ex qualibet alia véditione pura, quæ nullam haberet dependentiam ex anteriori causa, prout in simili materia resoluit Caro. Molinæus in consuet. Paris. 1. part. tit. 1. §. 23. q. 11. num. 38.

9 Vltimò * circa hanc materiam tẽporis, ex quo decima deberi incipiat, vide aliquas quæstiones, quas tractabimus infra cap. 14. ex numer. 57. cum sequentibus, & in cap. 7. nu. 57. Et quando Decima permutationis deberi incipiat, dicemus infra ca. 17. num. 3.

Summa Capitis quarti.

1 *Etiam si res vendita, per emptorem remittatur venditori, decima debetur.*

2 *Ratio legum disponentium circa locũ decimæ, explicatur.*

3 *Lex. 5. tit. 17. lib. 9. Recopilat. non decidit omnes casus in materia illius legis contingibiles.*

4 *Si res venditur in eodem loco, quo ipsa est, ibi decima solui debet, quicquid alibi traditio fiat.*

5 *Hinc infertur, quod si ille locus contractus sit immunis, nulla gavella debebitur ex ea venditione, licet res tradatur in loco tributario. Et exponitur l. 18. tit. 18. lib. 9. Recopil.*

6 *Si res est in vno loco, & in alio venditur, traditio autem fiat in loco contractus, in hoc vltimo loco gabella soluẽda est: & iste casus non erat in lege quaterni declaratus.*

7 *Quid autem si ille locus traditionis & contractus sit immunis, explicatur.*

8 *Decima est onus consecutiuum contractus, non rei venditæ.*

9 *Cum venditur in vno loco, & res est ac traditur in alio, in hoc vltimo debetur gabella, & ratio assignatur.*

10 *Exponitur. l. contraxisse. D. de actio. & obligat.*

11 *Declaratur quædam doctrina Baldi loquentis de gabella.*

12 *Si venditio fiat in loco tributario, & res sit ac tradatur in loco exempto, gabella non debetur.*

13 *L. 5. tit. 17. lib. 9. Recopil. facta est ad declarãdum cuius loci gabellarijs decima solui debeat, non autem vt declaret cuius temporis gabellarijs soluenda sit.*

Ratione debitæ gabellæ in loco, forum ibi sortitur venditor.

14 *Prædicta. l. 5. Recopilat. disponit circa locum soluendæ gabellæ, postquam certum est eam deberi, vt quia in hoc regno contractum fuit super re intra regnum quoque existenti.*

15 *Quid autem si in his regnis vendatur res, quæ sit & tradatur in alio regno: & è contrario, exponitur.*

16 *Quando res non traditur in loco vbi erat, nec in loco cõtractus, sed in alio tertio loco plures casus dubitabiles sunt: & primus declaratur, videlicet cum ea tria loca eiusdem conditionis sunt.*

17 *Secundus casus deciditur, scilicet quãdo locus rei est immunis.*

18 *Tertius casus scilicet si locus ille rei sit Dominicalis.*

19 *Quartus casus deciditur in dict. l. 5. Recopilat. cuius rationem Autor ignorat.*

20 *Quintus casus declaratur, scilicet, si & locus rei, & locus traditionis immunes sint.*

21 *Si res est in vno loco, & in alio venditur, nullibi autem traditur: quo in loco decima debeatur.*

22 *Declaratur dicta. l. 5. versi. mas si lo*

que

que se vende.& limitatur determinatio,de qua supra num.præcedenti.

23 Quando venditio contrahitur per nuntium aut epistolam,quo in loco contracta videatur ad effectum decimæ.

24 Si vēditur nomine meo in hoc loco,& in alio ratū habeo: quis locus potior sit in decimæ adquisitione.

25 An pro traditione constitutum possessorium sufficiat,vt decima adquiratur huic vel illi loco, iuxta decisionē dict.l.5.Recopilat.

26 Constitutum non releuat ab obligatione realis traditionis.

27 Notanda est.l.117.in quat.gabella.

28 Notari quoque debent Cōditiones. 48. & 49.&.50.del encabeçamiēto general del Reyno.

Venditio ibi contracta intelligitur vbi inter partes conuenit, non vbi conditio eius impleta est.

29 Decima rerum immobilium solui debet vbi res venditæ sitæ sunt: quamuis alibi per constitutum tradantur.

30 Si res immobilis nullibi tradatur, adhuc decima debetur loco rei,quanuis cōtrarium de iure videatur:& quod dicitur de re immobili,tam in proprietate quam in solo vsufructu vendito, intelligendum est.

Permutationis decima quo in loco soluenda sit,declaratur.

31 Ex venditione annui redditus qui super re immobili constituitur, quo in loco decima debeatur.

32 Quid si constituatur super pluribus rebus,quæ in diuersis territorijs & locis sint.

33 Qui vendidit arbores stantes, quas tamen emptor à solo separare debet, rē mobilem vendidisse intelligitur, & de loco decimæ disputatur.

34 Si autem vendidit eas arbores stantes, à solo non separandas,rem immobilē vendere dicendus est, quicquid solum non vendiderit,vt quia esset publicum.

35 Venditor superficiei domus,rei immobilis venditor est.

36 Qui actionem personalem vēdidit, quo in loco decimam debeat.

37 Actiones loco non circumscribuntur.

38 Actio personalis inhæret ossibus creditoris,& ibi intelligitur esse,vbi est creditor.

39 Hæreditate vendita, quo in loco decima debeatur.

40 Si rei vendicatio ceditur pro pecunia, venditio resultat,& quo in loco decima debeatur,discutitur.

41 Cum quis mutat domicilium,quo in loco debeat pro decimæ solutione contribuere.

42 Si locus aliquis vel Villa à Vicinis suis omnino destituatur qualiter eius gabellæ, & alia tributa solui debeant: remissiue.

Quo in loco decima solui debeat.

CAPVT. IIII.

POstquàm diximus de tempore,ex quo decima venditionis deberi incipiat, aptè consequitur, vt de loco, in quo solui debeat videamus, ac deinde ad reliquas venditionis qualitates,quarum cognitio in hac gabellarum materia necssaria est, nostra progrediatur disputatio. Et quidem iam ex supradictis satis superq; cōstat ,quoad decimæ obligationem attinet, nihil amplius requiri,quā vt vēditio essencialiter,& quoad eius cōtractus substantiā perfecta sit: quod euenire statim ac de re & certo pretio purè cōuenerit , latè supra resolui in capitulo præcedenti,nec curandum esse de tradi-

1 traditione rei: * adeó quòd licet res nunquam tradatur, sed posteà ex interuallo remissa sit venditori ab ipsius emptore donationis gratia, decima tamen exigenda erit, cúm adhùc venditio maneat, ex ijs quæ infra dicemus, cap. 14. num. 6.

2 Tamen, * quia exactores gabellarum non ijdem sunt in vniuerso regno, sed alius hic, alius ibi, & varij quoque domini sunt, quibus gabellæ istæ debentur iuxta cuiusque territorium, vt videmus: & per sæpè fiũt fraudes à venditoribus, in hoc vel illo loco vendendo, aut tradendo, vel asportando res animo fraudandæ decimæ, vel saltem minuẽdæ, & vt hos vel illos gabellarios lędant: cùm tamen nisi hoc essent animo, aliter essét res suas distracturi, quo casu fraudem committi plusquam manifestũ est, vt aliàs notat Corneus consil. 29. num. 23. lib. 3. ex. l. si libertus minoré. D. de iure patro. factum est, vt non sicut tempus contractus semper inspicitur ex resolutis supra cap. 3. num. 10. & 12. ita quoque eius locus inspiciatur: quin potius quandoque locus traditionis attendi debet: nõ quidem vt videamus, an & quo in loco decima debeatur, quia vt dixi, nulla etiam traditione sequuta statim debetur, & quidem necessario loco & tempore contractus, quem sequitur: sed vt dicamus, cuius loci gabellario, vel collectori soluenda est sine fraude, cui obuiare debet. l. 11. tit. 17. lib. 9. Recopila. & infrà quoque animaduertam. num. 14. quod vel maximè in venditione contingit ex prædicta ratione: nam in permutatione contractus ipse à rerum traditione non separatur, eo quod per mutatio ex re tradita initium sumit. l. 1. D. de rerum per. & dicemus infra numero. 30.

Et sané circa res mobiles, & semouentes, quarum traditio & venditio propter earum motum vbiq; fieri potest, seruanda est decisio. l. 5. dicto. tit. 17. lib. 9. Recopilat. quæ erat.

3 l. 112. in quater. gab. * In qua notare debes, quod non omnes casus, qui cõtingere possũt circa locum soluendæ decimæ, ab ea lege exprimuntur & deciduntur: sunt enim & alij quã plurimi contingibiles, & qui poterunt esse multis dubitabiles, ac proptereà eos omnes dispũgere oportet, & declarare suo ordine.

4 Primus casus est, * cùm res venditur in ipsomet loco, vbi res est: & tunc inquit dicta l. 5. quod siue in eo loco, siue in alio res posteà tradatur, vt quia in alium locum rei traditionem destinauerant contrahentes, vel rerum euentu ita factum sit, vt alibi res vendita traderetur: generaliter obseruandum est, vt regalis decima soluatur eo in loco, vbi res erat & vẽdita fuit: & quidem iste casus sic meritò deciditur, quia cúm res & contrahentes in vno & eodem loco reperirentur tempore contractus, possetque statim ibi traditio rei fieri, si alibi fieri velint, in fraudem fecisse creduntur. Nec si detur casus, prout dabilis est, in quo sine fraude aliqua traditio rei alibi fiat, à generali lege erit recedendum: quia ad casus particulares, & qui rarò accidunt, iura nõ adaptantur. l. nam ad ea. D. de legibus.

5 Vnde eleganter infertur, * quod si ille locus, vbi res erat & vẽdita est, esset immunis & francus à gabellæ solutione, nulla gabella debebitur ex ea venditione, quamuis res illa alibi in loco tributario, nec exempto traderetur. Et est ratio euidens, quia cúm si ille locus rei & contractus celebrati tributarius foret, in eo gabella solui debuisset ex prædictis: fit cõsequens necessarium, vt si immunis sit,

sit, hâc videatur immunitatem assecutus. Quod quidem ita intelligendum est, nisi aliud expressé declaretur in priuilegio loci, tunc enim forma illius erit obseruanda: vt expressum reperitur in priuilegio ciuium villæ Septimacensis in.l.18. ver. *Que todas y qualesquier personas*, ibi: *Y las entregaren*. tit.18. libr. 9. Recopilat. vbi ad hoc, quod priuilegium illius villę locum habeat, non sufficit, quod res ibidem existens vendatur, sed necessarium est, quod ibidem tradatur: ita vt si alibi tradita sit, gabella solui debeat contra prædictam illationem. Et dubium esse potest, an eo casu soluenda sit gabella in loco traditionis, an potius in ipso loco contractus, in quo res erat eo tempore, nempé in ipsa villa Septimacensi: & proculdubio existimo, quod in hoc vltimo loco soluenda est, ex resolutione huius primi casus iuxta dictam. l.5. Recopilationis. quæ non derogatur in dicta.l.18.

6 Secundus casus est: * cùm res existit in vno loco, & in alio venditur: & tunc quamuis statim debeatur gabella non expectata tradi tione ex resolutis supra cap. 3. tamé ne propter venditorum fraudes damnũ aliquod ratione loci, gabellarij patiantur, in pendéti erit decimæ obligatio & solutio, donec rei vẽditæ traditio fiat: quæ si in loco contractus facta erit, illius loci gabellario decimæ ius adquiret, quia & contractus & rei traditio eo in loco concurrunt: ita probat dicta.l.5. Recopilat. ibi: *La alcauala se pague en el lugar donde se celebrare la venta, entregandose en el lo que se vende*. Quibus verbis generaliter & indistincté disponit ea lex, quotiescũque res vendita tradita fuerit in loco contractus, decimam ibi esse soluendam: ex qua apertè cõsequitur, quod siue res sit in eo loco tempore venditionis siue non, adhúc tamen si ibidem tradita posteà set, decima ibi debeatur. Quam decisionem nota ex verbis dictæ.l.5. titul.17. lib.9. Recopilatio. quia certé iste casus non erat decisus in dicta.l.112. quater. gabella. si bene aduertas. Ratio autem illius optimæ decisionis est, quia quemadmodum rectè possum rem meam asportare de loco in locum, vt eam vẽdam, & vbi sine fraude vendidero, decimam soluturus sum, nõ alibi, vt constat ex.l.penult.titu.12.lib.9. Recopilat. idem quoque obseruandum est, vbi in vno loco vendo, & posteà in eundem locũ porto eam rem, quæ erat alibi, emptori traditurus: vt similiter in eo loco traditionis & contractus, decimam soluam, non alibi.

7 Aduerto autem, * quod si ille locus contractus, in quo non erat res tempore venditionis, & in quo posteà facta traditio fuit, esset francus & immunis, non guadebit immunitate eius ille vẽditor, quin potius decimam erit soluturus eo in loco, vbi res erat tempore venditionis: quia licet si tributarius foret locus ille, in eo esset soluenda gabella, vt dixi, nõ licuit venditori rem suam vendituro, de loco tributario in francum & liberum transferre, ex expressa decisione.l.117. in quat. gabe. quæ est. l.4. tit.20. lib.9. Recopi. nisi locus ille esset de exceptis & relatis in ea lege.

Tertius casus resultat ex casu prę cedenti, quia seruato eodem quæstionis themate: si res illa tradatur nõ in loco contractus, sed eo in loco, vbi erat tempore venditionis, veluti vẽdidi in hac ciuitate rem meam mobilem, quę erat Compluti, eaq; ibidem nempè Compluti tradita posteâ est emptori: dubium est, cui potiùs loco

8 decima debeatur. * Et quidem isto casu, cúm gabella sit onus consecutiuum contractus venditionis, vt ait Baldus

Baldus in.l.1.num.4.C.de cont.emp. & tradit Soci.in consil. 76.nume.8. vol.1. & propter ipsum contractum debeatur, vt diximus supra cap. 3. ac proinde videretur dicendum, soluendam esse decimam in loco contractus, quem sequitur, non in loco, vbi res est, ex traditis per eundem Baldū in dict.l.1.nu. 4.& in.l. magis puto. §.illud. D.de rebus eorum qui sub tutel. vbi ait, quod si vendo hic rem, quæ sit Florentiæ: hic solui debet gabella; quia hic peraguntur solennia contractus, & hic perficitur venditio, siue conuentio, quem refert, & sequitur Decius consi.457.num.1.& 2. adhuc tamen nostra.l.5.Recopila. versi. *Pero si en vn lugar*: aliter statuit
9 soluendam fore. * Nempè in eo loco, quo res erat, si ibidem est tradita: quod quidem si ita á principio, & in ipso venditionis contractu conuentum est, vt scilicet in eo loco res vendita traderetur, hanc iuris rationem habet: quia licet quò ad ortum obligationis decimæ, curandum non sit de traditione rei venditæ, vt sępé admonuimus: quin immò vbi de re & pretio conuenerit, eo in loco dicantur partes essentialiter & verè vendidisse, & contraxisse: ac proinde, cum hæc nostra Regalis decima ipsum actum venditionis insectetur, vt dixi supra cap.3.nu.3. indubitabile videretur, eum quoque locum sequi debere, vbi vere & essentialiter venditio cótracta est, iuxta tradita per Bartol.in.l.cunctos populos. nume. 14. C.de summa Trinitate.& Salicet. in l.multum interest.num.17.versic. dico quod si consideremus. C. si quis alteri vel sibi, qui dicunt, quod in ijs, quæ respiciunt contractum, inspicitur locus contractus.l.si fundus. D. de euictio. nihilominus tamen, quia si in vno loco partes contrahunt, & in alium rei venditæ traditio & solutio destinatur, in eo loco cótraxis-
10 se videntur: saltem * quoad contractus executionem attinet.l. contraxisse. vbi Bart. notat. D. de actio. & obliga. & declarat Salyce. in dicta.l. multum. & ideò in eo loco verum forum sortiuntur, prout tradunt Bald. num.12.& Salyc.nume.17.in dicta.l. multum interest.& Iason in. §. plus autem num.14.&.15.Institu.de actio. atque ita apparere videatur, quod in eo loco nedum traditio, sed & contractus ipse venditionis, salté quóad eius executionem cócurrant: fit meritò, & non sine ratione, vt in eo loco traditionis Regalis hæc decima debeatur, & quóad eam attinet, contractus ille venditionis executioni mandetur: nec soluatur quidem vbi verè & essentialiter contractum & venditum est, vt tradit dicta.l.5.vers. *Pero si.* Dummodò res fuisset eo in loco tempore venditionis, in quo posteà traderetur, vt expressè ea nostra lex Regia requirit: aliàs enim aliter deciditur, vt ex infra dicendis satis apparebit.

11 Nec obstat, * quod simpliciter dicat Bald.in dict.l.multum.nume. 12. quem ibidem sequitur Salyc.in fine. quòd si venditio facta est in vno loco, & traditio destinatur in alium, ibi debetur gabella, vbi tradéda res est: nec requirit, quod res esset tempore venditionis eo in loco, in quem traditio destinaretur, prout requirit nostra.l.5.Recopil. quia ne te fallat Baldus loquens de gabella multis in locis, magnoperé notare debes, quod vt eximius ille iuris autor prædictā sententiam diceret in dicta.l.multū. nedúm motus est, ex dict.l.cótraxisse.D.de actio.& obligat. cum supra notatis. Sed & illa quoque ratione, quod crederet in solutione gabellæ ex venditione, nedùm essentialé perfectionem venditionis requiri, sed & effe-

& effectualem quoque, nempè vt res traderetur, prout expressè docuit & voluit ipse Baldus in consi. 243. incipit, tempore. & melius in consil. 253. incipit, licet istæ allegationes. lib. 4. & refert Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. glos. 2. num. 48. & 49. ac proinde quasi tunc demúm venditio ad eum gabellæ effectum perficeretur, cum esset res tradita, tempus & locum traditionis animaduerti, vt gabella soluatur. Sed certè hęc secunda ratio & fundamentum Baldi minimè procedit, nec locum habet in materia nostræ Regalis decimæ: quia licet aliud fortassis verissimè obseruet Baldus in suo statuto, de quo ipse loquitur vbi suprà, secùs dicendum est in materia nostræ legis, vt satis apertè explicuimus suprà cap. 3. num. 7. Vnde cum ista ratio & consideratio traditionis deficiat in nostra Regali decima, quæ ex solo simplici actu venditionis ante traditionem debetur, non multum fidit nostra. l. 5. versic. *Pero si.* de sola rei traditione alibi facta, vt ibi decimam soluendam esse diceret: sed simul rei existentiam in eo loco tempore contractus requisiuit: quo sanè casu ne in fraudem gabellariorum illius loci, in quo erat res, videantur contrahentes alibi védidisse, decidit inspiciendum non esse locum, in quo solennia contractus peracta sunt, sed locum traditionis & rei simul concurrẽtium in vno & eodem loco.

Cæterùm si à principio in ipsomet venditionis contractu actum non est, vt traditio rei venditæ in eũ locum destinaretur, in quo ipsa erat tempore contractus: sed simpliciter venditum sit, nihilò acto de loco traditionis: & rerum euentu, sine præámbula partium destinatione in contractum deducta, fiat, vt res tradatur in loco, quo ipsa erat tempore contractus: adhúc generaliter decidit ea lex, vt gabella soluatur in eo loco traditionis, non in loco contractus. Et est ratio, quia existentia rei, & subsecuta traditio in vno loco preponderant contractui alibi facto, ad vitã das fraudes.

Ex qua resolutione consequitur, 12 *quod si ille locus, in quo erat & tradita res est, immunis sit, nulla gabella debebitur: quamuis locus contractus, & in quo venditio essentialiter contracta & perfecta est, esset tributarius: & est ratio, quia cúm, si ambo loca tributaria, legique gabellarię subiecta forent, gabella deberetur in loco rei & traditionis simul concurrentium ex supra resolutis, ex nume. 9. si sit immunis factus locus iste, hãc videbitur immunitatem assecutus. Etècontrario, si tributarius sit ille locus rei, & traditionis, Regalis decima soluenda erit, quanuis scilicet locus venditionis esset immunis & exemptus, quia ille locus inspiciendus est, ex dicta. l. 5. Recop.

At qui pro perfecta intelligentia eorum, quę laté supra resoluimus circa secundum & tertium casum dict. 13 l. 5. titu. 17. lib. 9. Recopil. * Eleganter & vtiliter animaduertendum est, quod diximus supra num. 6. in pendenti fore Regalis decimę obligationem, donec de rei traditione appareat: solùm induci & obseruari ad hoc, vt videamus quo in loco Regalis decima solui debeat: nó autem vt obseruemus, ex quo tempore & cui gabellario illius loci, qui per traditionem rei venditę secutam declaratus est potior esse ad fruendam Regalem decimam, pendéda sit: etenim postquã declaratus est locus, in quo gabella solui debeat, iuxta dictam. l. 5. Recopilati. illud constat, ac certissimum est, soluendam esse illi gabellario, qui in eo loco fuisset tempore

ven-

venditionis alibi celebratæ: quia ex tunc nata & orta est decimæ obligatio ex pura illa & essentialiter perfecta venditione ante traditionem, ex laté resolutis supra cap.3.num.5. Itaque suspensio illa vsque ad factum traditionis secutæ, solúm fit ad declarandum cuius loci gabellarijs decima debeatur, nõ autem ad declarationem temporis, ex quo & iuxta quod debeatur: quia, vt dixi, cum pura venditio sit, ex tempore contractus & gabellarijs illius temporis, qui in eo declarato loco fuissent, solui debent, argum. textus elegantissimi in.l. sed et si quis. §. interdum. ibi: *Retro vsufructuarij fuisse*. D. de vsufructu. vbi quamuis dominium rei à seruo emptæ, in pendenti fuerit, donec pretij solutio fieret, expressè dicitur, quod semel declarato domino per solutionem pretij subsecutam, non ex tempore declarationis, sed retro in præteritum ex tempore quo seruo tradita res est, intelligitur esse adquisitum, & faciunt ea, quæ tradunt gloss. Barto. & Doctores in lege si seruus cõmunis. §. serus capto. & . §. sequenti. & in.l. penulti. D. de stipulatio. seruo. Igitur quamuis decimæ obligatio, & adquisitio in pendenti sit in prædictis casibus, donec rei traditio fiat, iuxta distictionem dict.l.5. Recopilatio. ac proinde ante rei traditionem solui debeat nec currant quinque illi dies ad solutionem eius designati in.l.31. titul.19. lib.9. Recopilationis. quia nescitur gabellarius, cui solui debeat: quæ est optima excusatio, ex dicta.l.31. Recopilat. statim in principio: quamuis regulariter à die contractus numerentur, vt diximus supra cap.3. num 1. semel declarato loco per traditionem rei vẽditæ, retrò intelligetur adquisita ei gabellario, qui in eo loco fuisset tempore contractus, à quo dimanat, non tempore traditionis & declarationis subsecutæ.

Ex quibus vtilissimè infertur, quod cum Regalis hæc decima sit onus consecutiuum contractus venditionis, ac proindè dixerimus à tempore contractus deberi non expectata rei traditione, aut pretij solutione, vt constat ex latè resolutis in dicto capit.3. per totum fit consequens necessarium, vt generaliter locus quoque contractus, propter quem gabella penditur, & non locus traditionis aut rei, ad principalem istius tributi obligationem, & eius ortum cõsideretur: nec enim solutio huius decimę ad executionem venditionis pertinet, cùm ad hoc vt illa debeatur cum effectu, nõ traditionem rei venditæ, vltimamque contractus perfectionem requiri, sed solam essentialem desiderari diximus, quæ ex solo consensu super re & pretio proficiscitur, vt laté resoluimus supra dicto. cap.3. ita vt quamuis prędicta.l.5. Recop. & prędicta.l.112. in quat. gabella. statuant super loco, in quo decima soluenda sit: ratione cuius solutionis per legem inductę forum sortietur ille vẽditor, argumen. textus in. l. contraxisse. D. de actio. & obligat. quod est maxime ad hanc materiam adnotandũ: Intelligere debemus illud sic fieri, quòd licet ad ortum obligationis pro decima & eius solutione, dubitãdum nõ foret, quin & tẽpus & locus ipsius contractus deberet inspici & cõsiderari, cum propter eum solum gabella debeatur ex prędictis, & diximus infra cap.19.n.97. adhuc quia multę sunt hominũ fraudes, quibus meritò obuiari debet, propterea q̃d facile possent de loco in locũ transmigrare, vt venditiones suas efficerent ad defraudandos gabellarios

huius loci,& vt commodius cum gabellarijs alterius loci conueniret super solutione decimæ, quæ proindè magnoperè minueretur, & in cuiusque potestate esset his prodesse, & alijs obesse:prædictæ leges Regiæ iustissimé voluerūt, huic malo & fraudibus idoneo remedio subuenire, statuentes, vt quamuis generaliter locus & tempus contractus inspicienda & attendenda essent, adhùc quidem illarum legum decisio inuiolabiliter obseruetur, vt prædictis fraudibus,quas machinari possent venditores, locus non fiat: & vt quicunq; gabellarius intelligat,quibus casibus sibi sit gabella soluenda:& certitudinem aliquā habere posſit circa ius, quod locatum habet: nec semper in manibus venditorum sit, hunc fraudare,& alij prodesse, iam quod illorum potestati relinquatur vendere vel non vendere,vt notauimus infra

14 cap.6.nume.16. Atque * ita leges statuerunt & locutæ sunt duntaxat de locis huius regni, postquam scilicet certum sit gabellam deberi,& de solo loco,quo esset soluenda,dubitaretur:nempè quādo in hoc Regno vēditur res intra hoc, scilicet, Regnū existens,& quia venditio contracta esset in vnius populi territorio, res autem esset, vel tradita fuerit in alio populo & loco,de solutione decimę dubitabatur,cuius loci gabellarijs sine fraude fieri deberet: nec illud dubitari poterat, quin ex ea venditione in hoc regno contracta & omni cōsummatione perfecta, his vel illis gabellarijs decima deberetur, prout satis ex serie ipsius.l.5. Recopilatio. & dictę.l.112.in quat.gabella.apertè constat.

15 Cæterum si eueniat, * quod quotidié euenire potest, vt ego existens in his Regnis vendam tibi præsenti, siuè ambo,siue alteruter nostrum,regnicolæ vel forenses simus iuxta tradita infra cap.19.nu.1. vendam, inquam, rem aliquam siue mobilem, siue immobilem, quā in alio Regno haberem, vbi gabella ex huiusmodi venditionibus Regi nostro non penditur:veluti rem existentem in Aragonia,Portugalia, vel in Italia, aut Gallia,& eiusmodi, in eumque locū rei venditæ traditio destinetur:casus iste non est decisus in prædicta.l. 5.titu.17.lib.5.Recop.nec in dict.l.112. quat.gabe.aut alijs. & est valde dubitabilis,ac,vt dixi,quotidiè contingibilis,cum adCuriam nostri ac magni Regis Catholici omnes penè nationes concurrāt.Ego verò dicerem ex supra resolutis : quod cū ista gabella ex simplici venditionis actu debeatur,& sit quid consecutiuū eius substantiæ & essentię,vt latè supra probauimus:quò ad eam eo in loco videbor contraxisse, vbi veré & essentialiter de re & pretio cōuētū est,nó autē in loco rei aut destinatę solutionis:quia licet in hoc vltimo contraxisse videamur, & verus forus cōtrahatur,est quidé verū quó ad ipsius vēditionis executioné, pro re scilicet tradenda & pretio soluendo,& alijs, quæ contractus implementū cōcernūt,ex vero & cōmuni intellectu.d. l.contraxisse.& iam diximus. D. de actio. & obligat. non autem quò ad contractus essentiam & veritatem, vt supra diximus:eritque ita necessario dicendum, vt quamuis alibi res sit,traditioque eius fiat,adhuc, quia verum est me in hoc regno vendidisse, locus detur decisioni dictæ leg. 1.titulo.17. libr. 9. Recopilationis, quæ generaliter statuit, vt venditores soluāt decimam prætij, quo rem aliquam vendiderint:nec distinguit, an res illa vendita in hoc regno, vel extra regnum existat : idemque è diuerso ex contrariorum disciplina dicen-

dicendum erit, vt si in Italia, vel alijs partibus existens rem meam aliquã præsenti tibi vendidero, quæ esset in hoc regno mobilis, aut immobilis, quamuis in hũc locum traditio eius destinetur & fiat, nulla decima debeatur vigore legis Regiæ: quia scilicet Regalis hæc decima ipsam vẽditionis essentiam & veritatem respicit. Vnde cũ veré contractus & eius solennia in hoc regno peracta nõ fuerint, sed in Italia, aut in alio regno, gabella ista deberi nequit. Atqui isto casu & in hũc sensum verissima est Bald. decisio. in. l. 1. nu. 4. C. de cont. empt. & in. l. magis puto. §. illud. D. de reb. eorũ. qui sub tutel. quẽ supra retulimus. nu. 8. & refert Deci. cons. 457. nu. 1. & 2. vbi eam optimam rationem reddit, quia solutio gabellæ ad firmitatem contractus pertinet, hoc est debetur ex eo, quod firmiter & validè contractum est: nam sicut in solennitate cõtractus inspici debet locus, in quo contrahitur, vt notatur in. d. l. contraxisse. D. de actio. & oblig. per. l. si fundus venerit. 6. D. de euict. ita & in solutione gabellæ inspiciendus est, vt tradit Alex. cõsi. 51. viso themate. in prin. lib. 3. quæ sané ratio valde cógruit nostræ decimæ, qua de agimus, cũ vt sæpe diximus, ex solo perfecto & solenni actu vẽditionis pendeat, nec obstat quod tradit idem Bald. in. d. l. multũ interest. nu. 12. C. si quis alteri vel sibi, vt supra. num. 11. scilicet. quod si vẽditio facta est in loco: vbi gabella non debetur, & traditio destinatur & fit in eo loco, vbi debetur, tũc inspecto loco traditionis gabella soluẽda est, quod dictũ refert Tiraq. de retract. lign. §. 1. glo. 2. n. 49. Quia respódeo, quod Bal. loquitur in statuto, quod ad gabellę solutionem & obligationem, rei venditę traditionem requireret, vt explicuimus supra dict. n. 11 cuius contrarium cum in nostra gabella obseruetur ex prædictis, aliter quoq; apud nos quæstio ista decidẽda videtur, circa quam videndus est prædictus Tiraq. de iure primogni. quæst. 46. per totã, & sequentes. vbi plura agit in proposito.

Sed vt ad casus nominatim decisos in. d. l. 5. titul. 17. lib. 9. Recop. redeamus.*. Quartus casus principalis ex
16 superioribus resultat: nempe quando res est in vno loco, & in alio venditur, conuenit autem, vt in alio tertio loco diuerso traditio fiat, scilicet vbi nec res erat, nec venditio celebratur: & iste casus deciditur in dicta. l. 5. ver. *Mas si lo que se vende*, ex cuius legis decisione plures casus resultant dubitabilis. Primus ill est, cũ locus venditionis, & locus rei, & locus tertius, in quem traditio confertur, eiusdem conditionis sunt: nẽpe quia omnia illa loca sunt Regalia & tributaria: & isto casu expresè decidítur in ea lege, soluendam esse decimam in loco rei, quia licet potior esse videatur locus traditionis, vel locus cõtractus ex ijs, quę dicemus infra. nu. 21. & 22. fraus aliqua videtur fieri illi loco, in quo res erat & tradi poterat, vt proculdubio gabellam haberet: ad quã fraudẽ apertè respexit. d. l. 112. in quat. gabel. ibi. *Porq̃ se presume q̃ cautelosamente*, eadẽque decisio seruanda erit, si omnia illa loca Dominicaliá simulq; tributaria sint, videlicet alicui particulari domino subiecta, qualia sunt plurima in hoc regno, quia eadem est ratio.

17 Secundus casus erit: *quid si eodem Themate quarti casus principalis retẽto, locus ille rei sit frãcus & immunis á gabellæ solutione: non nè illius loci immunitate gaudebit venditor? qui rem alibi vendiderit, & in alio tertio loco tradiderit, atque ita nec traditio rei, nec cõtract⁹ ipse

venditionis in loco illo frãco interuenerit, sed id solum, quod tempore contractus res ipsa vendita in loco illo franco reperiretur: & recté decidit illa. l. 5. quod ea immunitate gaudere non debet, nec ille rei locus, sed locus traditionis attendi, in quo quidem erit gabellã soluturus, cuius decisionis ratio euidens est, quia cum in loco rei potuisset venditor, si vellet, traditionem rei facere, quo casu nullam gabellam debuisset, ex traditis supra nume. 12. si in alium locum subiectum & tributarium rei traditionem conferat, nullam videri potest fraudem commisisse: atq; ita cessat ratio in primo illo casu hui⁹ Thematis considerata ex. d. l. 112. in quat. gabella. ibi: *Porque se presume.* Et inspiciendus erit locus traditionis ex resolutis supra num. 10.

18 Tertius casus erit: * quid si in eodem themate, locus ille rei nõ sit immunis, sit tamen Dominicalis, cætera verò loca tam contractus, quam traditionis sint Regalia? & quidem isto casu, cum in vtroque loco solui debeat gabella, nec vlla reperiatur expressa legis decisio ad hunc casum, proculdubio existimo soluendã fore in loco rei etiam Dominicali, iuxta primum casum supra positum in hoc Themate. nume. 16. cuius decisio generalis est, nempè vt in loco rei decima debeatur: nec distinguitur, an ille locus sit Regius, an verò Dominicalis? & solum limitatur quando locus ille rei esset immunis.

Quartus casus erit in illo Themate:
19 * si locus ille rei esset immunis, & locus traditionis non esset Regius, prout esse præsupponitur in secũdo casu, de quo supra nu. 17. sed esset quidem Dominicalis, tributarius tamé, & isto casu prędicta. l. 5. Recopi. expressè decidit, quod venditor soluat gabellã in loco Regio tributario, qui proximior sit loco illi Dominicali destinatę traditionis, & quod quadrupli pœnã incurrat. In qua quidé decisione prędictę. l. 5. & d. l. 112. quater. gabella. iustam rationé nó percipio, scilicet tam in decisione circa solutionem decimę in illo loco, quã in impositione illius pœnę: nullaq; mihi sic dura lex est in toto quaterno gabellarũ, sed quia ita scribitur, seruanda erit. l. prospexit. D. qui & à quibus. & circa eius rationé aliquid Legislatoris experiétię tribuédũ, vt circa. l. nó omniũ. D. de legibus. elegãter aduertit F. Dom. Soto. li. 1. de iust. & iure. quæst. 5. art. 2. in fine. quanuis verè non satisfacere videatur ratio legis, de qua in. d. l. 112. in quat. gabella. ibi: *Porq̃ parece q̃ infituosamente:* etenim ego nullam malitiã animaduerto in eo venditore, qui cũ posset tradendo ré suã in loco illo franco, vbi res ipsa erat tépore venditionis, aperta immunitate gaudere ex traditis supra nu. 12. traditioné eius in locũ Dominicalé trãsferre ac destinare malluit vbi aliqualé gabellam esset soluturus, sicq; nó tã defraudãda gabella cogitasse credi potest, quã vt alicui suæ vel emptoris necessitati succurrerent, cui non videtur esse obuiandũ. Melius auté ac iustius habere posset locum ea quadrupli pœna ac legis decisio, quando res existeret in loco Regio tributario, & in Dominicalé transferretur illius rei venditæ traditio: cum eo casu cõmodum Regis manifestè fugeret, & Dominicale vel suũ fraudulenter quęreret: & tamen sine aliqua pœna decisum est, vt in loco rei gabella soluatur, vt cõstat ex generalitate illius. l. 5. Recopi. vers. *Mas si lo q̃ se vede,* ibi: *Mãdamos q̃ el alcauala se pague en el lugar donde tenia el vẽdedor lo q̃ assi vẽdio quãdo se otorgò la venta.* Nec distinguit lex an ille

locus

locus in quem traditio destinatur, Dominicalis esset, necnec, vt pœnam aliquam adijceret in punitionem fraudis.

Quintus & vltimus casus esse potest * quid si in eodem Themate, res esset in loco franco, & in alium quoque locum francum traditio eius cõferatur? & isto casu videtur, quod cum transferenti venditori rei venditæ traditionem de loco franco in Dominicalem locum, quadrupli pœna statuatur à lege secũdũ casum præcedentem, de quo in d. l. 5. ibi. *Y si el lugar donde se entregare no fuere Realengo, y fuere de señorio*: eo quòd traditio rei non est collata in locum Regium tributarium: videtur à fortiori dicendum, eidem pœnæ locum fieri in hoc quinto casu, vt gabella venditionis soluatur cum quadruplo in loco tributario & Regio, qui proximior sit franco illi loco, in quẽ prædictæ rei traditio fuerit destinata. Sed adhuc contrarium puto: & existimo, quod cũ iste vẽditor posset, si vellet, rem tradere in loco franco, vbi ipsa erat, & ita Regali decima excusari ex traditis supra. num. 12. si illius traditionem conferat in alium locum similiter francum, sed rei gestæ commodiorem, nullam habere malitiam, nullamque fraudem committere videri potest: quia cum talem venditionem à principio cõtraxisset propter casualem existentiam rei in loco franco, quod ea re non mutata, rectè posset, vt dixi gabellam fugere, si eam mutet eandem immunitatem & gratiam quærens, nulli iniuriam facit. Ac ideo ex mea sententia nedum pœnam non merebitur, sed & gabellam non soluent. Nec obstat argumentum supra relatum de dicta. l. 5. Recopilatio. quia certè, casus isti in se differunt: & cum ille casus, de quo in dicta lege Regia, sic durus videatur vt dixi supra num. 19. arguere non possumus ab identitate rationis, quæ deficit de vno casu ad alium: præcipuè cum sit lex pœnalis, ex regul. odia de reg. iur, lib. 6. & quæ ibi DD. notant.

20

His ita discussis ad quartum casum principalem, qui deciditur in ea l. 5. titul. 17. lib. 9. Recopil. Quintus casus principalis est in hac materia, & quidem omissus in dicta l. 5. nẽpe * quando res est in vno loco, & in alio vẽditur, nullibi autem traditur, vt quia per emptorem remissa est vẽditori donationis causa, quo casu & venditionem adhuc manere, & Regalem decimam deberi diximus supra. nu. 1. de loco autem si queras, vbi soluenda sit; resolutiuè aio: quod erit locus contractus, & non locus, vbi res erat tempore venditionis: quia cum tradi posset res illa vel in loco vbi erat, quo casu soluenda ibi esset decima ex resolutis supra. n. 9. vel etiã tradi posset in loco cõtractus, quo casu ibi quoque decima deberetur ex resolutis supra. nu. 6. fit consequens, vt si nullibi tradita sit, debeatur potiùs decima in loco contractus, propter quem peditur, quã in loco rei: propterea quod Regalis hęc decima onus est consecutiuũ cõtractus nõ rei vendite, vt latissimè supra resoluimus, atque ita cæteris paribus, hoc est, nulla existente traditione, quæ vel locum rei, vel locum cõtractus adiuuet iuxta resoluta supra dicto. num. 9. &. 9. manifestum est, vt potior sit locus cõtractus, quàm locus rei.

21

22 Nec prædictæ * resolutioni obstat dicta. l. 5. tit. 17. lib. 9. Recopilat ver. *Mas si lo que se vende*: vbi hic. Quintus casus. nempè quando res nec traditur, in loco contractus, nec in eo vbi ipsa erat, definitus & decisus videtur, ità vt in loco rei soluẽda sit decima, inquit enim ea lex, q̃d si res sit in

vno loco, & vendatur in alio, conueniatque inter contrahentes, vt in tertio alio loco traditio rei fiat, decima soluenda est in loco, vbi res erat, & tradidimus sup. n. 16. ecce igitur qualiter per eã legẽ potior est locus rei, quã locus contractus, in decimæ solutione & adquisitione, cõtra ea quę modò resoluimus nu. 21. Sed adhuc in prędicta resolutione standum est, quia prædicta. l. 5. loquitur & procedit, quando rei traditio alicubi faciẽda est ex voluntate partium: quo casu si non traditur in loco rei, nec in loco contractus, sed in alio tertio loco, fraudem fecisse venditor intelligitur ex dictis supra num. 16. & quia traditio illa necessario erat facienda ex partium volũtate, & magis adaptetur loco rei, ibique congruentior sit, cùm esset præsens, quam distanti loco contractus vt ad sensum patet: ei potius loco, nempè rei, facta fraus intelligitur: & quasi in eo rei loco facta fuisset traditio, decimam ibi deberi deciditur in dicta. l. 5. cuius hęc est vera ratio decidẽdi. At nos loquimur in eo quinto casu, quando nulla rei traditio facta est, nec futura sit ex ea venditione, nullaque fraus interuenit: quo casu nullibi pręsumi debet facta traditio, quam partes fieri nolluerunt per remissionẽ: sed vnusquisque locus, rei & contractus, per se solum, prout magis præualet, inspiciendus est, vt videamus quis potior sit ad fruendam decimam illius venditionis: & cum certissimum sit decimam esse onus consecutiuũ contractus, non rei venditæ, magis dicẽ est, eum locum potiorem esse, ex supra resolutis.

Limita autem hoc, nisi locus ille contractus esset immunis, & non de expressis in libris Regijs: quia tunc gabella debebitur in loco rei, eo quod licet tradita foret in loco contractus, non ibi, sed in loco rei deberetur, quia de loco tributario in locum francum res vendẽdæ exportari nequeunt. l. 117. in quat. gabel. quę est. l. 4. tit. 20. lib. 9. Recopil. & diximus supra num. 7.

Sextus casus principalis, ac du-
23 bius ille esse potest: * ego existens in hac ciuitate à te absente per nuntiũ aut epistolam emi: quæ venditio sine dubio valet, iuxta textum in. l. §. fin. D. de cont. empt. quæritur autem ad propositum nostræ decimæ, quo in loco contracta esse videatur, vt eo cognito iudicari valeat, vbi decima soluenda sit iuxta regulas superius traditas in dicta. l. 5. tit. 17. lib. 9. Recopilat. & certè eo in loco celebrata esse intelligitur venditio, in quo vtriusque partis consensus & voluntas coniungitur per medium organum nuntij, aut epistolæ: Nec enim inspicitur locus, à quo nuntius vel epistola dirigatur, sed locus in quo essentialiter per vnionem consensuum contractus perficitur, vt optimè tradit Baldus in lege multum interest. numer. 11. C. si quis alteri vel sibi. quem ibidem sequitur Salycetus nume. 17. vbi additio plura allegat. Itaquod si ego missi ad te nuntium vel epistolam, & tu cum audijsses, consenseris venditioni, ibi intelligitur facta, vbi eras: quod si è contrario tu miseris ad me illum nuntium aut epistolam, vt emeres, & ego cum audiero, emptioni cõsenserim, in hac ciuitate facta esse intelligetur venditio, quia in ea vtriusque partis consensu perfecta est: quo supposito quæcumque occurrẽs quæstio facilimè iudicari poterit, ex regulis supradictis.

Septimus casus in idem proposi-
24 tum esse potest: * & quæro, quid si vendideris rem meam in hac ciuitate meo nomine iuxta tradita supra

cap.

cap.3.nu.16.ego vero Toleti existés
aliovè in loco, ratam habui eam ven
ditionem: quæro inquã, quo in loco
contracta esse intelligatur venditio,
vt facta posteá rei traditione in hac
vel in illa Toletana ciuitate, de ad-
quisitione decimæ rectè iudicemus
iuxtá superiores casus dict.l. 5. titul.
17.lib.9.Recopilat. & resolutiué di-
co, ibi celebratam esse intelligi ven-
ditionem, vbi ratificata est, quia an-
te ratihabitionem, cum mandatum
meum non habueris, venditio, à te
facta non tenebat. l. qui absenti. D.
de adquir.posses. cum enim ad perfe
ctionem actus duo requiruntur, ex
vltimo dicitur perfici ac cõsumma-
ri.l.quotiens. C. de rei vendicat. ex
quibus sic expresé tenet Albericus
in.l.dũ modo.quæ est.2. in fine prin-
cipij.D.de procurat. & fuit eiusdem
sentẽtiæ glos. in Clem. vnica. verb.
collato.ad fin. vt lite pẽdẽte. allegat
& sequitur Tiraq.de retra.lign. §. 1.
glo.10.n. 68.Igitur si tradita res est
Toleti, vbi ratã venditioné habui,
ibi debebitur decima sine dubio, qua
cõcurrũt cõtractus & traditio in eo
loco, iuxta superius tradita. n.6.si ve
ro tradita res est in hac ciuitate, vbi
ipsa erat tempore ratificationis ali-
bi factæ, hic erit decima soluenda:
quia rei existentia tempore contra-
ctus, & subsecuta posteá traditio cõ
currunt iuxta tradita supra nu.9. Ad
uerte autem quod licet contractus
gestus meo domine sine mãdato, ibi
intelligatur factus, vbi ratum habui,
& ex tũc & eo in loco oriatur actio
& obligatio illius cõtractus, vt dixi:
tamen si vtile fuit mihi á principio,
vt illud negotium pro me gereres, á
principio quoq; ex ipso negotio ge-
sto, & in loco vbi gestũ est, nascitur
actio & obligatio negotiorũ gesto-
rum inter te & me, non ex tempore
nec in loco ratihabitionis, vt tradit
Bart.in.l.si pecuniam.nu.2. D. de ne
got. gestis. cuius resolutio sic acci-
pienda est, nè obstet prædictis.

Octauus casus deprehenditur ex
25 hac quæstione.*Quæro an pro tradi
tione, quę in superioribus casibus de
cimæ acquisitionẽ operatur, consti-
tutum possessorium sufficiat, iuxta
notata in.l.quod meo. D. de adquir.
posses.&.l.9.tit.30.part. 3.putá: vẽdi
di tibi in hac ciuitate rem meã, quæ
erat Toleti, & cõstitui me hoc in lo-
co tuo nomine possidere: & est du-
biũ, an & decima illius venditionis
debeatur, quasi vendita & tradita res
fuerit in hac ciuitate, iuxta tradita
supra nu.6. Sed contrariũ putò, imò
quod nõ sufficiat cõstitutum in hac
materia, sed inspiciẽda sit Realis tra
ditio, quæ posteá secuta fuerit: de
hac enim loquitur. d.l.5. Recop. ibi:
entregandose. Nam verba legis natu-
raliter debent intelligi, nõ per fictio
nem, argum. text. in.l. filio quem pa-
ter.D.de lib.&posth.&.l.qui habet.
D. de tutel.&in materia retractus no
tat Ant.Gom.in.l.70. Tauri. nu. 17.
& cũ lex requirit traditionem realẽ,
constitutum non sufficit, vt ex com
muni sententia resoluit Tiraq. de iu
re constituti possessorij, limitat.11.
Vnde nec laudimiorum adquisitio-
nem operatur, vt tradit idem Tira-
quel.limitat.97.nec obstant notata
26 in dicta. l. quod meo. * Quia per
constitutum non dicitur res tradi,
sed haberi pro tradita, vt notatur
per glos. final. in. l. in emptionem.
D.de pact.& ibi Baldus dicit, quod
per constitutum non est liberatus
venditor, quin teneatur tradere cor-
poralem possessionem rei venditæ,
& allegat glos.in.l.Iulianus.§. ex vẽ
ditio.versi.possessionem.D.de actio.
emptio.& Cyn. post Petrum.in.l.1.
quæst.fin.C. quando liceat ab empt.
dicit, quòd per constitutũ venditor

est liberatus à traditione iuris, sed non à traditione facti, & corporalis possessionis, quod sequitur Bald. in l. ab emptione. D. de pactis, & communem dicit Alex. consi. 28. viso & præhabito. lib. 2.

27 Nonus* casus colligi potest ex decisione, l. 117. in quat. gabella. quę est l. 4. tit. 20. lib. 9. Recopil. & quotidie in praxi seruatur.

Decimus, & vndecimus, ac duodecimus casus colliguntur ex conditionibus. 48. 49. &. 50. generalis Regni conuentionis & prorogationis
28 illius.* Quę vt leges obseruari debét ex traditis per Mech. de succes. crea. lib. 3. §. 28. num. 28. versi. illud autem controuersum est. qui quidé Autor in lib. 1. de success. creat. §. 9. num. 8. versi. denique. vnum dubium resoluit circa intellectum prædictę conditionis. 48. Sed & alij quã plurimi casus sunt, prout cuiusque ciuitatis, & locorum suæ iurisdictionis ac territorij pacta, & cóuentiones fuerint, quas vnusquisque iudex, & aduocatus videre debet, cum casus sibi occurrerit ad iudicandum & consulendum: & de his mobilibus satis.

Dum & illius quoque casus meminerimus, qui colligitur ex glossa cómuniter adprobata in l. si vxor. glo. final. D. de iudicijs, vbi inquit, quod si quis promittit, áut vendit in prouincia sub conditione, quæ Romæ impleta est, non videtur hic contraxisse, sed in loco conuentionis, propter conditionis retrotractionem, de qua dicemus infra cap. 5. num. 10. sicque illum locum ad gabellæ solutionem inspiciendum esse tradunt Doctores relati per Tiraq. de retra. lign. §. 1. glos. 10. num. 46. quod erit apud nos maximé obseruandum, vt quotiens in prædictis casibus cótractus locũ inspicimus, is esse intelligatur, vbi inter partes vel conditionaliter conuenit, non vbi conditio impleta est.

Circa decimã auté rerum immobilium seruandã est. l. 9. tit. 17. lib. 9. Re
29 cop.* vbi generaliter statuitur (præterquã in vno casu, de quo ibi) eò loci soluendã esse decimã, quo res sitæ sunt licet alibi véditæ fuerint, vt notat Grego. Lup. in. l. 8. glos. fin. tit. 5. part. 5. quod ex superioribus regulis fundari potest, népe ex decisione casus tertij principalis, de quo supra. nu. 8. nã cũ ibi esset res tempore contractus, & ibidé quoque postea tradatur realiter, necessario cósequitur, vt decima ibi debeatur, sed & illud
30 * quoque colligitur ex ea. l. 9. quod quamuis nullibi traditio fiat, vt quia remissa est venditores vendita iuxta tradita supra. nu. 1. adhuc decima debeatur in loco rei, nó in loco cótractus, quia sic generaliter deciditur in ea lege: cuius cótrarium aliàs ego responderé, propterea quod nó interueniente traditione potior esse debeat locus contractus, quám rei, ex resolutis supra nu. 21. & hæc decisio non solũ procedit in proprietate, sed etiam in vsufructu vendito, qui est pars fundi l. 4. D. de vsufru. atque ideo pro immobili reputatur ex traditis per Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. nu. 55. quod auté vendito vsufructo gabella debeatur, ex ijs cóstat, quæ dicemus infra cap. 9. nu. 41.

Quin immò decisio dictæ. l. 9. locum habet, & procedit in rebus immobilibus tam permutatis, quam véditis, vt constat ex ea lege, ibi, *O trocaren*, quod quidem in quacumque re permutata indubitabile esse videbatur, siue res sit mobilis, siue immobilis: quia cum permutatio fit contractus, qui re celebratur. l. 1. D. de rerum permut. atque ideo in permutatione contractus ipse à rerum traditione non separetur, sed coniunctim

eodem

eodem in loco, & tempore necessario contingant, propterea quod permutatio tunc dicitur perfecta, cum res est ex vtraque parte secuta, & ex eo tempore decimæ obligatio proficiscitur, vt dicemus infra capit. 17. num. 3. videtur nullam esse posse dubitationem, quin decima ex eo contractu debita, in illo loco soluenda sit, vbi res permutatę, vel quælibet earum traditæ fuerint, siue quidem sint mobiles, siue immobiles. Etenim quod tam varié statuitur circa rerũ mobilium gabellam in. l. 5. dicto tit. 17. lib. 9. Recopilat. ex laté supra resolutis, eam rationẽ habet, quod per 31
sæpé venditio, & rei venditæ traditio diuersis in locis & tẽporibus fiũt, & inter se valdé distinguuntur, cùm emptio & venditio sit cõtractus, qui non re, sed consensu contrahatur, vt satis superq; patet ex resolutis supra isto capite. nu. 2. & in capi. 3. Sed adhúc quidem prædicta decisio dictæ l. 9. in prædicto verb. *Trocaren*, necessaria fuit, propter ea, quæ infra dicã in cap. 17. ex num. 36. vbi bono iure resoluam, fieri hodiè posse, vt permutatio solo consensu, sine rerum tradi 32
tione simul concurrenti, celebretur: & eius gabella statim ante rerum traditiones debeatur, scilicet, cũ à promissione formali inceptum est: quo casu, si contingat in vno loco contractum, & in alio rerum traditionẽ 33
fieri, necessariæ erunt ad gabellæ locum iudicandum, omnes illæ regulę in hoc capitulo traditę circa decimã venditionis, vt aduertimus in dicto cap. 17. num. 39. videlicet vt si res soli sint, eo in loco gabella soluatur, in quo permutatę res sitę fuerint, quãuis alibi fuerit factus permutationis contractus, vt generaliter probat dicta. l. 9. ibi: *Trocaren*. Quę ad hunc casum videtur respexisse, eo quod in nullo alio dubiá esse potuit, arg. eorum quę notantur in. l. 1. in fine. D. ad municipa. Si autẽ res mobiles fuerint, locus contractus aut traditionis sic inspiciatur, vt inspiciendum esse diximus in re vendita iuxta dictam. l. 5. Recopilat. & quę supra latè resoluimus, eadem quippè ratio est: pręsertim cùm, vt infra dicemus in cap. 17. num. 3. gabella ista Regia instar venditorum à permutantibus debeatur: quod est magnopere animaduertendum pro intellectu dict. l. 9. & pro extensione. d. l. 5. & eorũ omniũ, quę circa locum venditionis supra resoluimus.

Pręcipuè autem* in hac rerum immobilium materia dubitari solet circa locum soluendę decimę, quę ex annui redditus vẽditione debetur, iuxta ea, quę dicemus infra capit. 10. per totum. at qui vera & communis resolutio est, quod eo in loco solui debeat, quo bona censuata sita fuerint, vt resoluit latè Ioann. Parlador. lib. rerum quot. cap. 3. §. final. & eo iure vtimur, vt tradit Didac. Peretius, in rub. tit. 2. lib. 8. ordin. pag. 37. col. 1. & Auend. resp. 23. num. 1.

Illud verò difficilius est, * quid iuris, si census ille cõstituatur super pluribus bonis, quę in diuersis territorijs sint: scilicet qualiter Regalis ista decima pendi debeat. At qui de hac re dicemus infra cap. 10. nu. 14.

Sed in proposito non malé dubitatur de hac specie: * vendidi ex meo solo arbores stantes, secandas tamen & auferendas, certo quodam pretio, iuxta. l. Quintus Mucius. D. de actio. emptio. & quę diximus supra capit. 2. num. 45. & est dubium, an res soli iudicentur, an verò iure rerum mobilium censeantur. Effectus est duplex: primus propter locum solutionis decimę iuxta dictam. l. 9. Recopilat. & l. 5. titul. 17. libr. 9. Recopilat. & quę supra diximus. Et alter propter ga-

bellarios diuersorum membrorum, qui in ea re litigare solent, prout euenit in hac specie, de qua ex facto cõsultus fui: Auunculus quidam meus vendidit ex nemore quodam suo cẽtum Vlmos, quæ adhuc erant stantes in solo defixę atqui istius venditionis gabellam soluit ei gabellario, qui eam sine controuersia erat habiturus, quo casu arbores illæ iam cæsę & à solo separatæ venderentur: gabellarius autem membri hæreditatũ iterum ab eo gabellam petijt, dicens ad se pertinere, eó quod res soli vendita esset, & iuuari videbatur ex dicta.l. Quintus Mutius. ibi: *Non est separatum corpus à fundo.* D. de actio. emptio. cum notatis in.l. fructus pendẽtes. D. de rei vendi. sed benè solutam esse decimã priori gabellario me respondisse memini, & modò respondeo: quia illæ arbores venditæ erant, non vt starent in solo, sed vt statim scinderentur & separarentur à terra, easque emptor sibi acciperet: quo casu pro separatis & mobilibus iudicãdæ sunt, ex resolutis per Tiraq. de retract. lignag. §. 1. glo. 7. ex nu. 37. prę- cipuè in nume. 44. vbi quamuis nominatim de fructibus pendentibus loquatur, idem quoque de arboribus breui separandis dicendum est, quia militat eadem ratio, cum diuisim separatimque considerentur, dũ venduntur. Præsertim quia & in arboribus venditis vt separentur â solo, proposita erat obiter quæstio ab ipso Tiraquello in dicto loco. num. 40. & indifferenter resoluit, quod separandum à solo venditur, sic accipiendum esse, ac si iam separatum & diuisum foret: & ita teneo ex Tiraquelli fundamentis, quę non repetó: quo fit, vt si in vno loco vẽditio fiat, & in alio arbores sitę sint, locus traditionis inspiciatur in hunc modũ: quod si à solo separatæ in locum cõtractus adsportentur & tradantur emptori, ibi decima debeatur, iuxta casum secundum de quo supra num. 6. secus si in eodem loco, vbi starent venditionis tempore, fuerint posteà traditę post separationem: nam ibidem soluetur decima, iuxta casum tertium, de quo supra num. 8. seruata semper decisione textus in dicta l. 5. titu. 17. lib. 9. Recopilat. non autem decisione dict. l. 9. eiusdem titu. & libri. ea ratione, quia non res soli, sed mobiles vendi intelliguntur, cum sic venduntur, vt à solo separentur.

34 Vnde etiam consequitur, * quod si quis vendat arbores stãtes non sic vt separẽtur, sed vt in solo maneant: quamuis solum non vendiderit, vt quia suum non esset, sed publicum iuxta l. 9. & l. 15. tit. 7. lib. 7. Recopilat. dubium non erit, quin hęreditatum gabellario decima debeatur, quia verè dici potest & debet, rem soli venditam esse, ex dicta l. Quin-

35 tus. D. de actio. empti. * quemadmodum si quis venderet domus superficiem, iuxta totum tit. D. de superfi. atqui cessat ratio supra dictę separationis.

Vltimo loco aptissimè dubitatur de hęreditate & actione vendita, quo casu decima debeatur ex resolutis infra cap. 9. ex num. 35. quo in lo-

36 co soluenda sit.* & primò videamus de actione: quę si personalis est, cum videam venditionem eius non in re ipsa debita, sed in iure actionis cõsistere, quod est in corporale, textus in prin. Instit. de rebus corp. & in cor-

37 po. & sciam * iura, & actionis loco non circumscribi, vt probat textus elegãs in.l. Gaius Seius. de lega. 2. cũ notatis per Pinelum in rub. C. de bonis mat. 1. par. n. 10. quãuis aliquo respectu res debita vẽdi & emi intelligatur, vt dicemus infra d. c. 9. nu. 32. magis existimo, vendita actione, siuè

ad

ad rem mobilé siuè immobilé cópetenti, nullatenus respiciédam esse decisionem textus in dicta.l.9.titul.17. lib.9. Recopilat. quæ in rebus immobilibus venditis locum habet. Nam licet actio competens ad rem immobilem pro immobili habeatur, iuxta notata in lege, ad resoluendam. C. de prædijs mino. & notat Pinelus vbi supra. num.33. tamé minimè dici potest, eam actionem loco aliquo circúscribi, ita vt ibi esse videatur, vbi res debita existit, quia generalis est regula dictæ.l. Gaius. de leg.2. de qua latè agit Corneus consil.49. volu.3. At qui ità, cúm in véditione rei immobilis, locus rei inspiciatur ad hoc, vt sciamus cui loco decima Regalis soluenda sit, vt constat ex dict. l.9. Recopilatio. minimé trahi, & extendi potest ea decisio ad actionem venditam, quę pro re immobili competit: cùm nesciatur quo in loco illa actio sit, immò appareat nullo loco eam circumscribi cótineriuè. Quin immò ex prædictis resoluendum ex-
38 istimo: * quod cũ in animo & ossibus creditoris hærere dicatur personalis actio, ad quãcunque rem ea ipsa competat. l. quis ergo casus: & ibi glossa. final. &. l. Si Sticho. D. de peculio. ac notat Andræ. Tiraquellus, de retractu lignag. §.26. gloss.1. num. 58. vbicunque erit creditor, ibi præsentem esse intelligam actionem sibi competentem, prout eleganter in alio casu & proposito notat Salycetus in.l.1. num.14. versic. sin autem essent iura & actiones. C. de súma Trinitate. & Alex. de Imola in consil.31. incipit, viso titulo, colum 5. volu.1. cum sola sua voluntate possit eam in emptorem transferre per cessionem, quę est propria cuiuslibet actionis traditio, ex glos. in.l. final. C. quádo fiscus vel priuatus. & in.l. final. in princip. verb. portionibus. D. de donationib. notant Doctores communiter in.l.1.C. de actio. & oblig. quo fiet necessario, vt quotiescúq; & vbicúq; creditor existat reperiaturq́;, & eã actionem vendat, ibidem etiam ré ipsam venditam (nempé eam actionem) extitisse eo venditionis tempore; possimus & debeamus dicere, cũ in promptu sit, ad hoc vt tradatur per cessionem: & erimus in terminis casus primi, de quo egimus supra num. 4. ita vt resolutiué sit dicendum, vendita actione personali, decimam pretij deberi in loco venditionis contractæ, quasi ibidé quoque præsens fuerit actio ipsa vendita, quicquid eius traditio cessiouè in alio loco posteà fiat, ex notatis in dicto primo casu, per textum in.l.5. ibi: *O estando en el al tiempo de la venta.* tit. 17. lib. 9. Recopilat. nec curabitur, quo in loco traditio rei debitæ posteá fiet cessionario emptori: quia cum ea traditio non fiat ratione & titulo emptionis, qua actio illa empta & cessa est, sed ratione & vi ipsius actionis iam cessæ & venditæ, vt patet: remotissima traditio est, vt attendatur ad effectum prioris véditionis, quæ per cessionem actionis venditæ omnimodó fuit perfecta & consummata omni sui perfectione, cúm ex eo solo cessionis actu liberetur venditor.

In hæreditate autem vendita, cuius quoque decima debetur ex dicédis infra dicto cap.9. numer.38. illud
39 considero, * quod cum hæres venditor ad hoc, vt eam cedat emptori, necessario debeat adire hæreditatem, vt dixi supra cap.2. nu.18. ac per cósequens ante cessionem dominus factus sit omnium rerum, quæ in hæreditate continentur iuxta textum in. l. cùm hæredes. D. de adquir. possess. negari non potest, quin licet principaliter venditio consistat in iure incorporali hæreditatis, vt dicemus in fra

fra in dicto cap.9.num.38.in consequentiam tamen iuris vniuersi, & illud particularium rerum dominium hæredi adeūti adquisitum in emptorem transeat pro pecunia, sic vt manifesta esse appareat rerum corporalium alienatio & venditio. Vnde sicut dictum & receptum est in materia Retractus sanguinis, vēdita hæreditate res singulas corporales animaduerti & distingui debere: vt in immobilibus Retractus ille locum habeat, secùs in reliquis, iuxta eas locorum consuetudines, quæ in rebus soli duntaxat Retractum istum inducunt, prout apud nos est Regia. l. 7.titu.11.lib.5. Recopilationis: & in ea materia resoluit Andr. Tiraquell. de retractu lignagier. §.1. glos.7.nu. 85. dicendum quoque esse in hac materia ego existimo: ita vt ex pretio correspondenti rebus soli per hæreditatē adquisitis eo in loco, quo res sitæ sunt, decima debeatur iuxta dictam.l.9.titu.17.lib.9. Recopilatio. in alijs autē respiciatur locus, in quo venditio facta est, & locus rerum, & locus possessionis earum rerum ab hæreditatis emptore adprehensæ, vt exindè regia decima vnius cuiusque rei, loco suo adiudicetur, iuxta regulas superius traditas in rebus mobilibus, ex decisione dict.l.5.tit.17.lib. 9.Recop. & ita teneo.

Ex qua vera resolutione subinferri videtur recta decisio ad alium casum, nempè: *

40 quando venditur ceditúrque rei vēdicatio pro pecunia, quod fieri potest, prout ex.l.final.D. de hæred. vel actio.vendi. &.l.2. vbi glossa. & Bald.C.de litigiosis. & alijs resoluit Tiraquel. de retract. lignag. §.26.glos.3.numer.2. si verū est, quod ex cessione rei vendicationis, dominium rei saltèm vtile transfertur in cessionariū, prout tenuit Azo. apud glossam in.l.planè.D.famil. ercis. vt rerū distinctio fiat, iuxta ea quæ modo diximus in hæreditate vendita. Sed in cōtrarium est communis Doctorum sententia, immò quod ex tali cessione nullum rei dominium adquiratur cessionario, quia rerum dominia traditionibus adquirūtur, nō pactis, ex doctrina textus in.l. traditionibus.D.de pactis. prout vtrūque resoluit benè Angel.Perusinus in rubri.C. de rei vendicat. qui ex eo ait, debere cessionarium concludere in libello, vt cedens declaretur rei dominus, & possessor condemnetur illā cessionario restituere virtute cessionis sibi factæ per dominum: Sed profectò, cum restituta re eo modo prædicto cessionario, dominiū eius non adquirat cessionarius à possessore restituente, qui nullum habet, sed necessario dicendum sit adquirere à domino venditore, ex accedente voluntate eius in fauorem cessionarij emptoris rem iam possidentis, iuxta terminos & materiā textus in.§. inter dúm etiam. Institutis. de rerum diuisione. Idque necessario fiat ex vi & virtute vēditionis prehabitę; fiet consequens inspecto euentu & effectu prioris cōtractus, vt & res ipsa vēdita intelligatur, & ratione vēditionis posteà tradita prędicto cessionario, ac proindè sine dubio existimo, respiciendum esse locum rei, aut traditionis, aut contractus celebrati, si res illa mobilis sit: iuxta regulas superius traditas isto capite, circa enarrationem dict.l.5.titul.17.lib.9.Recopilat. si vero sit immobilis, seruandā esse decisionem dict.l.9.eodem titul. & libr.

Ceterùm pro complemento huius capitis & materię circa solutionem decimę, ex venditione rerū immobilium, notanda est conditio. 67. 41 conuentionis generalis Regni. * Et magnopere notare oportet conditionem

tionem. 65. quæ decidit frequentem illá dubitationem, quam pluries habui de facto in iudicando, & consulendo: népé si tempore generalis cõuentionis alicuius loci, quam *Encabeçamiento* dicimus, quis sit incola, & vicinus in eo loco, ac postea durante adhúc tempore illius conuentionis domiciliũ mutet, & in alium locum transferat voluntate sua, quod rectè potest facere, iuxta. l. 1. titul. 9. lib. 7. Recopilat. & quæ tradit Menochius de arbitr. iudic. quæstio. casu. 86. an contribuere teneatur in illo loco priori cum cæteris ciuibus, ad solutionem integræ summæ cum Rege vel domino loci conuẽtæ, per particularem scilicet illius loci annuam distributionem, quam *Repartimiento* appellamus. Decidit autem ea conditio. 65. quód si populus & locus ille habeat vltrà trecentos incolas & vicinos, liberè vnusquisq; possit transire eo casu de loco in locum, & in vnoquoq; loco cõtribuet pro rata temporis, quo habitauerit: si verò locus minor sit, nec tot municipes habeat, is qui domicilium mutauerit, contribuet in eo primo loco pro illo anno duntaxat, non pro reliquis annis concessionis & conuentionis: in quo valdè deuia est ea decisio á dispositione text. in. l. 10. quæ in solutione seruitij Regalis aliter loquitur, tit. 14. lib. 7. Recopilat. & resolutis per Petrum de Vbaldis

42 in tracta. de collectis. nume. 28. * Si autem locus sit omninò desertus, & destitutus, ita vt in eo nullus vicinus remanserit, seruanda est. l. 4. tit. 6. lib. 7. Recopilat. & conditio. 8. dictæ generalis conuentionis Regni, & vide tradita per Gregorium Lupum in. l. 26. glo. fin. in fine tit. 31. part. 3 & per Ferdin. Menchacam, de succes. creatione. 1. par. lib. 2. §. 15. num. 3. in impressione Salmanticensi.

Summa Capitis quinti.

1 *EX conditionali venditione Regalis decima non debetur, dum pendet conditio: & quare.*

Ex venditione, cuius conditio defecerit, nulla gabella debetur.

2 *Dies dati ad solutionem Regalis decimæ in. l. 31. tit. 19. lib. 9. Recopilationis, non currunt à tempore contractus conditionalis, sed a tempore conditionis impletæ.*

3 *Dies dati consanguineis lege Regia ad retrahendum, ex quo tempore computentur, cum venditio est conditionalis: & qualiter ex conditionali legato gabella soluatur, iuxta statutum illam inducens.*

4 *Resolutio, de qua supra num. 1. procedit etiam si ante conditionem impletam res vendita tradatur.*

5 *Si ex cõtractu ius aliquod adquiratur fisco in spe, licet partes contractui renuntient, fisco non nocet.*

6 *Ex conditionali vẽditione nullum ius considerabile etiam in spe fisco quæritur quoad regalem decimã, nec prodest impleta conditio, si interim partes à venditione discessissent.*

7 *Deficiente conditione venditionis decima non debetur: etiam si ex voluntate venditoris deficiat, vt quia in eius potestate esset.*

8 *Regula. l. iure ciuili. D. de condit. & demonst. non habet locum quoad tertium: & ita fisco nõ prodest in adquisitione decimæ.*

9 *Ex modali venditione statim debetur gabella, sicut ex pura.*

10 *Decima debetur ijs gabellarijs, qui fuerunt tempore contractus: non qui fuissent tempore conditionis impletæ. Et immunitas primi temporis inspicienda est.*

11 *Limitatur proximum dictum in conditione*

Ex conditionali vẽditione, an & quãdo decima debeatur.

CAPVT. V.

HIC Apposité in dubium vocatur, si vẽditio facta sit sub conditione, vtrum venditor ex tempore cõtractus, an potius ex die cõditionis impletæ ad regalem decimam teneãtur, & ex quo die computãdi sint quinque illi dies ad solutionem decimæ assignati in l.
1 31. titu. 19. lib. 9. Recopil.* At qui resolutiué dicendum est, ante cõditionis implementum, decimæ locũ non fieri, quin potius illud esse expectãdum: nec anteà Regalis decimæ obligationem nasci: ea iustissima & necessaria ratione, quia Regalis istá decima propter contractum venditionis debetur, vt latè superiús diximus in capitibus præcedentibus, & constat ex. l. 1. tit. 17. lib. 9. Recopilatio. ibi:

ibi: *Los vendedores*. Et ibi: *Porque vendieren*. At cum venditio sub côditione contrahitur, quàmuis ad hoc effectum sumat, vt interim non liceat alteri contrahentium inuito altero ab ea discedere, vt dicit glos. in. l. necessario. vero. perfectam. D. de pericul. & commo. rei venditæ. & in. l. i. in princip. C. eodem titu. & in. §. 1. Institu. de emptione & venditio. & Hostiensis in summa. eodem tit. §. 2. in fine. & Doctores vbique. non est, nec dicitur perfecta, donec conditio impleatur, vt tradit tex. in. l. hæc venditio. in princ. D. de contrah. emptio. & l. bouem. §. si sub conditione. D. de ædili. edicto. nec qui ita vendit, propriè venditor est, argum. text. in. l. si quis sub conditione. 8. D. si quis omissa causa testa. & notat Menoch. consilio. 26. nùmer. 33. in prima parte côsiliorum: ea iusta & vera ratione, quia conditionalis venditio sic pendet à futuro conditionis euêtu, vt si côditio deficiat, nullam vnquam in præteritum contractam fuisse venditionem dicendum sit, vt tradit dict. l. necessariò. in princ. versic. quod si sub conditione. ibi: *Siqu[illegible]em defecerit conditio, nulla est emptio, sicuti nec stipulatio*. l. pecuniam. versic. perinde. vbi Paulus, Alexander, Iason, & Decius notant. D. si cert. petat. atque ita impossibile est, quod ex ea venditione, cuius conditio vel pêdeat, vel defecta sit, gabella debeatur, vt expressé tradit Paulus Castren. in. l. 1. num. 5. C. quando liceat ab empt. disced. & notat Tiraquel. de retractum. lignag. §. 1. glos. 2. num. 23. & ex nostris loquens de gabella nostri Regni, resoluit Ant. Gomez. tomo. varia. cap. 11. nume. 30. ver. tertius effectus, vbi non benè allegat. notata in. l. 2. C. de Eunuchis. quia ibi de inualidis, non de conditionalibus venditionibus agitur, vt constat ex Bald. & Salycet. in ea lege. & dicemus infra capit. 14. numer. 1. & his relatis tradit quoque Ioan. Matientius in. l. 7. titul. 11. glos. 6. num. 32. lib. 5. recop. & Parladorius libr. rerum quotid. capit 3. §. 3. nu 35.

Ita quod dubitari non licet, cum interim pendente conditione gabel-
2 la non debeatur, *quinque illos dies ad solutionê decimæ præfinitos non currere, donec conditio impleatur: nã si aliter obseruaremus, fieret, quod si intra illos dies impleta côditio nô sit, decima sine perfecta venditione deberetur, & solueretur, vt alias arguit Iurisconsultus in. l. tali. D. de iure dot. nec verificarentur verba dictæ. l. 31. Recop. ibi: *Despues de la fecha de la venta*. Cúm interim, vt diximus, omnino facta & perfecta non
3 sit. Atque * ita dies ad retrahendum dati consanguineis à tempore conditionis impletæ computantur, vt tradit Montaluus. in. l. 13. titul. 10. lib. 3. fori. & Cifontanus, Gomez Arias, & Anton. Gometius in. l. 70. Tauri. & in gabella legati resoluit Barto. in l. cum Titio. num. 4. D. ad legem Fal. & expresius Angelus ibi nu. 5. qué, in quantum is loquitur de conditionali legato, sequi videntur Alex. & Ioan. de Imola ibi.

Sed in hac materia duo notanda
4 sunt.* Primum quod licet si statim cúm venditio sub conditione contrahitur, res vendita tradita sit emptori, dominium eius transferatur, vt ex. l. dotis fructus. §. fin. cum. l. seq. D. de iure dot. tradit Barto. in tractatu de insula. in fine. Atq; ideo dicat Tiraquel. vbi supra. num. 30. quod retractus sanguinis, quem constat non competere in conditionali venditione, eo casu traditionis competat: locum non habebit isthæc resolutio in materia nostræ decimæ, quia hæc non ex rei alienatione, sed ex vera, ac perfecta venditione debetur, vt diximus:

diximus: atq; ita nihil interest, an tradita res sit ante cõditionẽ: necne cũ constet ex ea traditione, licet dominium rei alienetur, non ideò magis imperfectam venditionem purificari, & perfici, vt patet ex dict. l. necessario. versic. quod si pendente. D. de peric. & com. & l. 2. §. si sub conditione. D. pro emptore.

5 Secundum est: * quod licet pendẽte venditionis conditione nullum ius fisco quæratur ad gabellã, vt diximus: quæri tamen videtur spes quædam considerabilis venditum iri, argu. text. in. §. ex conditionali. Instit. de verb. oblig. & eorum, quę notat Anton. Gometius. 2. tom. varia. cap. 11. num. 36. ac proinde videtur, quod si interim contrahentes à venditione discesserint iuxta. l. 1. C. quando liceat ab empt. & conditio posteà impleatur, adhùc decima peti possit: per text. in. l. si constante. ad fin. versic. exceptis. C. de donat. ante nuptias, vbi ad hoc põderat Bald. & expressè ait, quod si ex aliquorum contractu ius aliquod adquiratur gabellario re vel spe, licet partes renũtiẽt contractui, gabellario non nocent: quod esset notabile ad extensionem eorum, quæ notantur per Doctores in. l. ab emptione. D. de pactis, & quę dicemus infra cap. 14. nu. 7.

Tamen licet hoc ita bene procedere videatur, contrarium dicendũ

6 est: * immò, quod si tibi sub cõditione vendidero, & posteà pendẽte adhuc conditione per contrarium cõsensum à venditione discesserimus, quamuis posteà conditio illa impleatur, nullum ius fisco, gabellariové ad decimam illius venditionis adquiratur: quia illud constat, nullum ius fisco deberi, eique concessum esse, nisi ex perfecta, & pura venditione, permutationevé. l. 1. & l. 2. titu. 17. lib. 9. Recopilat. ita vt quotiens verum sit dicere, puram & perfectam venditionem, aut permutationem non esse, nihil sit, ex quo vel re, vel spe intentio fisci fundari possit: alias enim iam vltra vẽditiones & permutationes ius aliquod ex hominum contractibus peteret contra Regni concessionẽ: cum ergo dissoluta venditione conditionali per contrarium contrahentium consensum ante ipsius conditionis implementum, verum sit dicere, etiam conditione posteà commissa & impleta, nullam vnquam fuisse venditionem pure & perfecte contractã, vt satis ex prædictis apparet, nulla ratio est, aut esse potest, propter quam fiscus siue ratione præcisi debiti, siue ratione spei, ius aliquod in vim decimæ possit prætendere, aut allegare: doctrina autem illa Baldi procedit, & habet locum, vbi verũ esset, ius aliquod, vel in spe quæsitũ esse fisco: nam tunc benè ait, ei inuito auferri non posse. At hic numquã ei quæritur aliquod ius (vt dixi) ex hominum cõtractibus, nisi cúm vel pura & perfecta venditio est, iuxta dictã. l. 1. vel permutatio celebratur, iuxta dictã. l. 2. tit. 17. lib. 9. Recopil. quorũ vtrumq; in proposita specie deficere plusquam manifestum est, quod optimé confirmatur ex doctrina Fabri. in. §. 1. Instit. de empt. & vẽditio. vbi ait, quod si contrahentes, qui conditionalem venditionem rei patrimonialis contraxerint, pendente cõditione à cõtractu discesserint, nullum ius habet consanguineus ex ea venditione, quicquid posteà conditio illius impleatur: quia verũ est, nullam fuisse vẽditionem puram & perfectam, quæ ad retractum requiritur: & eum sequitur Tiraq. de retract. lign. §. 1. glo. 2. nu. 29.

Item aduerto, quod diximus defe-

7 cta venditionis conditione decimã non deberi, vsque adeó procedere. *

Vt

Vt idem dicendum sit, quamuis sub ea conditione esset cōtracta, quæ in alterius ex contrahētibus potestate foret: veluti si ita vendidero, si Capitolium ascendero, quo casu illa potestatiua conditio sit, iuxta doctrinam text. in. l. suus quoque. §. puto. D. de hæred. instit. & noluerint ascēdere. Nec videbor facto meo fiscū aut gabellariū priuare iure suo contra notata in. l. ab emptione. D. de pactis. quia sicut ad validitatem illius vēditionis non id inspicitur, aut curatur, quod in potestate & voluntate mea venditio est, propterea quod velata quidem volūtas, nec expressa sit, iuxta notata in. l. nonnunquā. D. de condit. & demon. ac proinde non offendatur regula. l. in vendentis. C. de cōtrah. empt. secundū verissimā sententiam Baldi, de qua agemus infra cap. 10. ad finem. nu. 65. ita nec in perimēda venditione inspiciendum, aut curandum illud est eadem ratione, nec intelligendum, ex mea volūtate magis, vt conqueratur fiscus, quam ex defectu conditionis adiectæ venditionem defecisse.

Quin immò illud notata, quod si sub quacumque alia conditione venditio contracta est, & per eum, cuius fortasse interest conditionem nō impleri factū sit, quominús impleatur, quamuis quoad alterum contrahentem attinet, pro impleta habeatur cōditio ex regula iuris ciuilis, de qua in. l. iure ciuili. D. de conditio. & demōst. non ita erit quoad gabellariū:
8 * quia regula prædictæ legis locum non habet in iure tertij, vt recte putat Carol. Molinæus in consuet. Parisi. tit. 1. §. 23. num. 16. quod ita intelligendum esse aio, si modo ille cōtrahens, quò ad quem solum locum habet prædicta regula, vti noluit iure suo: quia eo non vtente minimè dici poterit purificata venditio & conditio impleta, cuius implementum ille alter ex contrahentibus impedierit, sicq; nullum ius erit fisco aut gabellario quæsitū ex prædicta resolutione, at verò si ille contrahens iure suo vtens fecerit, vt venditio procedat, quasi impleta conditio foret ex regula dict. l. iure ciuili. rectè intrabit fiscus gabellariusvè in iudicialem decimæ petitionem, quia verum est iam, & perfectam, & puram vēditionem esse in effectu.

Rursus considero, quod diximus de conditionali venditione, non itidem dicendum fore de modali: *
9 Nam contractus factus sub modo, purus & perfectus est, & á conditionali differt, vt in simili legato probat text. elegans in. l. libertas. §. hæc scriptura. D. de manu testa. Atque ideò nō minùs ex modali venditione, statim ac de re, & pretio eo modo conuentum sit, debebitur decima, quàm ex pura & non qualificata venditione deberi diximus supra cap. 3. in princip. ea enim inter modum & conditionem præcipua differentia est, quod illa actum suspendit, nec interim nascitur actio & obligatio. l. legata sub conditione. D. de cōdit. & demonst. &. l. cedere diem. cū materia. D. de verb. signifi. & iam diximus: modus verò dispositionē & cōtractum purū qualificat, ita vt statim obligatio sit, & efficax actio detur præstita cautione de modo implendo. l. demonstratio falsa. §. fin. & l. si cui. D. de condit. & demonstrat. &. l. liberto. §. Lucius. D. de annuis legatis. &. l. si tibi legatum. de legat. 3. & notant omnes in. l. quibus diebus. §. Thermilius. D. de condit. & demonstrat.

Igitur ex prædictis constat, quod si conditio venditionis extiterit, decima deberi incipiet, tanquam ex vē
10 ditione puta. * Illud autem præcipuè

in hac materia dubitari poteſt, ſi tempore impletæ conditionis alij gabellarij ſint, non qui fuiſſent tempore venditionis contractæ, ſiue conuentæ: vel fortè alius ſit loci dominus, ad quem ius gabellarum pertineat: quibus ex his decima debeatur, & plané expeditiſsimum eſt, primis gabellarijs, vel primo domino, ſeu eius hæredibus decimam illius venditionis deberi, vt reſoluit Anton. Gometius.2.tomo variar. cap.11. numer.30. verſi. tertius effectus eſt, & optimè quoque aduertit Ioan. Parladorius, vbi ſuprà, & videtur voluiſſe Nico. Boerius deciſ.5. numer. 25. dum allegat Socinum conſil. 70. numer. 10. volum.4. cuius reſolutionis ratio ea eſt planiſsima, quia contractus cōditionales impleta conditione retrotrahuntur ad tempus contractus, ita vt eo tempore videantur purè celebrati. l. qui balneum. &. l. potior. D. qui potiores in pigno. hab. & dicta. l. neceſſariò. verſic. quod ſi pendente. ibi. *Quaſi iam contracta venditione in præteritum.* D. de per. & com. & facit text. optimus in. l. ſi filius familiàs. D. de verb. oblig. vbi ſi filius familiàs, ſub conditione ſtipuletur, & eo emancipato conditio exiſtat, non illi, ſed patri obligatio adquiritur propter ſupradictam retrotractionē: quaſi videatur ei à principio in poteſtate patris exiſtenti adquiſita obligatio, & per eum patri. l. placet. D. de adqui. hæred. Quin immò ex eadem iuris ratione inquit Baldus in. l. 1. nu. 4. verſic. ſi veró intra nundinas. C. de nundinis, quod ſi tempore nundinarum, quæ immunes ſint (quales ſunt plurimæ in hoc Regno) venditio celebretur ſub ea conditione, quæ poſteà nundinis tranſactis purificetur, gabella illius venditionis non ſoluenda, quia adhuc nundinarum priuilegium locum habet propter cōditionis retrotactionem ex prædicta regula. l. potior. §. 1. &. l. creditor. §. ſi prius. D. qui potiores in pign. habe. quod eſt valdé notandum, & ſequuntur plures relati per Additionem Doctoris de Salzedo ad Bernard. Diaz in regula. 116. verſ. ex quo primo, & eandem rationem habet, quod de loco conditionalis venditionis ſuperiùs diximus. c. 4. num. 28.

Prædicta verò communis doctorum, & vera reſolutio limitanda videtur, vt procedat quando venditio contracta eſt ſub caſuali, vel mixta conditione, in quibus dicta retrotra-
11 ctio locum habet: * Secús verò, ſi conditio venditioni adiecta poteſtatiua ſit, quod fieri poteſt, vt dixi ſuprà. num. 7. vt tunc vltimo gabellario, qui tempore impletæ conditionis extiterit, decima pretij debeatur, quia illa non retrotrahitur, vt tradit Bartolus, & communis Doctorum in dicta. l. ſi filius familiàs. D. de verbor. obligat. atque ita ceſſabit ille effectus in fauorem primi gabellarij, vel domini animaduerſus, prout nominatim in noſtra ſpecie tradit Gometius dicto. cap. 11. num.
12 30. verſic. limita tamen. * Quod quidem licet ipſe non dicat, adhùc ſublimitandum videtur, vt non procedat iſta limitatio in conditione poteſtatiua, quæ inuito eo, in cuius poteſtate eſt, impleri poteſt, vt reſoluit Couarru. in pract. quæſtion. cap. 39. num. 2. verſic. tertio eſt, vbi ait, in ea quoque poteſtatiua conditione procedere. text. in dicta. l. neceſſariò. verſi. quod ſi pendente cōditione. D. de peri. & cómo. rei vēditæ.

Ego verò in diuerſa ſententia
13 ſum, * & falſam eſſe aio communem illam Bartoli limitationem ad regulam. text. in dicta. l. ſi filius familiàs, in principi. quæ perpetua eſt.

est.D.de verb.oblig. quin immò verissimè dicendum existimo, quęcunque conditionalem contractum, sub quacunque conditione casuali, mixta, potestatiuavé conceptum, ea impleta ad tempus contractus retrotrahi, viderique à principio purè celebratum. dict.l.si filiusfamilias.&.d.l. potior.in fine. generaliterque ita procedere in quacunq; conditione tex. illum in.d.l.necessario. versi. quod si pendente conditione. vbi nulla conditionis distinctio fit, atque i.a etiam indistinctè, & sine vlla limitatione procedere, quod ex communi sententia supra dixi in quæstione decimæ.num.10.ver.igitur ex prædictis, nec inuenies textum in toto iure (si fas mihi sit dicere) qui eã Bartoli sententiam probet: nec dixisset quidem ipse Bartolus, nisi vt satisfaceret textui, quem non potuit aliter intelligere in.l. quidam cum filium. §. fin. D. de verb. oblig. quem si explicuero, omninò ruent communis illius limitationis fundamenta.

14 Inquit *ergo textus in dicta. l. quidam cum filium. §. final. quod filiusfamilias, ita stipulatus est: quantam pecuniam Titio credidero, fide tua esse iubes? & emancipatus credidit. ac inquit. I. Consul. quod patri non debebit fideiussor, quod non ex alio esse credidit Bartolus in dicta l.si filiusfamilias.in principio. quam quod in dicto.§.final.conditio potestatiua est, quæ non, vt ipse putat, retrotrahitur. l. qui balneum. &.l. potior. D. qui potiores, quem sequuntur ibi Paulus de Castro. Iason, & Angelus de Perusio. Sed certè ea Bartoli interpretatio & solutio valde restringit generalitatem textus in dicta.l. si filiusfamilias.qui in quacunque conditione loquitur, nullaque fit cõditionis distinctio vt supra dixi: quod durũ esse, vt admittatur, visum est Ioanni de Imola in ead. in l.si filiusfamilias. & Alexandro ibidem.qui tamen difficultati eorum iurium non satisfaciunt, vt ibidem notat Iason.

15 * ego autem ex eo intelligo, fideiussorem patri non debere in dicta.l. quidam cùm filium. §.final.D.de verb.obliga. quia licet verum sit, fideiussorem, de quo ibi sub conditione interponi, argumẽt. tex. in.l.si decẽ.21.D.de solutio.& quoad fideiussoris obligationem videatur retrotrahi numerationis & mutui conditio, prout generale est, & perpetuum ex regul. dictæ.l. potior. & dictæ. l. si filiusfamilias, tamen quoad obligationem principalem ipsius numerationis mutuique, numeratio ipsa retrotrahi non intelligitur, quia purè facta est, & ex nunc dumtaxat debitor ipse mutuatarius tenetur, vt est plenissimum, & tradit Iason in dicta.l.si filiusfamilias. ad finem principij. qui tunc etiam quò ad fideiussionis contractum numerationem retrotrahi non rectè negat in specie dicti.§.fin. Vnde cum reus principalis patri non obligetur, qui ex nunc purè obligatur ex mutuo, nec fideiussor ipse obligari potest eidem patri, quia eius obligatio accessoria est principalis obligationis, sine qua non potest consistere textus est in.§. fideiussores. Instit.de fideiusso.&.l. fideiussor obligari. in principio. D. eodem titulo. sicque hanc rationem expressè ponit I. C. in dicta.l.quidam cum filium. §. fin. ibi: *Patri non debebit fideiussor, quia nec reus ei tenetur.* quã iam planissimè intelligis. Sed ego modo pro omnimoda huius difficultatis resolutione valdè dubito, & tu etiam dubitabis, quæ humanitas illa est, quam considerat I.C. ad hoc, quòd fideiussor ille filio maneat obligatus in.l.si debitori.47.§.final.D.de fideiussor. quæ conso-

consonat cum dicta. l. quidam cum filium. D. de verb. obligat.

Ita autē intelligo, licet Doctores
16 non explicent,*quod quando quilibet paterfamilias ita stipulatur: quantam pecuniam Titio credidero, fide tua esse iubes? pecunia postea credita, vt fideiusio procedat, quæ cōditionaliter ita interponi potest ante obligationem principalem contractam. §. fideiussor. Institu. de fideiussor. non solum cōditio crediti ad contractus fideiussorij tempus retrotrahitur, videturque purè ab initio interposita fideiusio ex regula dict. l. potior. Sed & illud oportet intelligere, ipsammet crediti obligationem à principio videri constitutam per retrotractionem, nè videatur eo temporis interuallo, quod á fideiussoris stipulatione ad mutuum ipsum intercesit, sine principali obligatione ac cesionem qualis est fideiussio, constitisse contra regulam text. in dict. l. fideiussor obligari. in principio. D. de fideiuss. quamuis verè ipse reus principalis non nisi ex nunc obligatus sit, nempe ex quo tempore pecuniam recepit, vt iam dixi. Nec obstat, quod vt fideissor posit intercedere, necessarium sit, alterum verè ciuiliter quidem, vel naturaliter obligari. §. 1. Instit. de fideius. quia cū pro illo ante acto tēpore & intermedio ante impletam conditionem, nō propria ac vera intercesserit fideiussoris obligatio, sed potius ficta ex retrotractionis intellectu, nimirum si vt fieri intelligatur, sufficiat quoque principalem obligationem fingere, nec verā præsupponere. Vnde quia in specie textus in dict. l. quidam cū filium. §. final. ea ipsius debiti obligationis retrotractio non sic posit intelligi fieri, vt videatur principalis reus ab initio fideiusionis filio obligatus, quia iam statim necessariò diceremus vtramq; obligationem adquisitam fuisse patri ex regula dict. l. filiusfamilias. D. de verbor. oblig. cum regula dict. l. placet. D. de adquirend. hæredi. quod est absurdum admittere: fit, vt fideiussor recto iure nec patri, quia nullo tempore ei reus tenetur, nec filio quoque videatur obligatus: quia eo tempore, á quo intercesisse videtur, impleta scilicet & retrotracta crediti conditione iuxta regulam. d. l. potior. principalis obligatio non reperitur: tamē quia illud mera quædam subtilitas est & inutilis, cum nullius effectus sit, vt á principio videatur fideiussor obligatus aut non, ea mera subtilitate repulse iuxta textum in. l. sicut. §. si debitori. D. quibus modis pign. solui. solo humanitatis intuitu Paulus I.C. in dict. l. si debitori. §. final. D. de fideiussor. vt filio obnoxius fideiussor maneat
17 * quæ humanitas versari non potuit in. l. si legati. D. de pignor. vt pignus ibi, fideiussorvè teneretur: quia vt ego intelligo, & est elegans intellectus illius legis aliás difficilis, non filius ipse, sed pater cōtraxit, qui nullo modo filio adquirit. l. cum dos. D. de pactis. dotali. etenim si filius ipse pignus, vel fideiussorem accepisset suo contractu, mihi dubium non foret, quin ei, postea legati conditione impleta, vtrumque prodesset, vt in dicta. l. quidem cum filium. §. fin. D. de verbor. oblig. & si dict. l. debitori. §. final. D. de fideiussor. quorum trium iurium explanatum habes verum sensum & intellectum ex supra dictis.

Rursus Bartoli, & communi sententiæ in dict. l. si filiusfamilias. neu-
18 tiquam * suffragatur text. in dicta. l. 1. & l. qui balneum. & l. potior. D. qui potiores. vbi conditio, quæ in potestate debitores est, nō retrotrahitur, nam respondeo, nō retrotrahi in alte

riús damnum, qui interim ante con-
ditionis implementum idem pignus
accepisset, singulari ea ratione, ne vi
deatur debitor facto suo creditoris
obligationem in aliquo diminuere;
quod non debet admitti. l. si seruum.
§. nunc videamus. D. de verb. oblig.
pro qua re considero tex. expressum
in. l. 3. versic. quanquam. D. de qui-
bus modis pig. solui vbi apertum est,
conditionem potestatiuam, si dis-
plicuisset, retrotrahi, remq; ineptam
fieri: cessante ergo ratione prędictæ.
l. si seruum non minus potestatiuam
conditionem retrotrahi intelligo,
quàm cęteras casualem, & mixtam:
& veré quidem ea retrotrahitur in
dicta. l. qui balneum. & . l. potior quã
uis ex ea retrotractione damnum fie
ri non posit primo ex prædicta ra-
tione: quam puto verissimam reli-
ctis alijs, quas tradũt Doctores apud
Anto. de Fano. in tract. de pignor. 5.
part. princip. 2. membro. nu. 10. Effe-
ctus erit maximus istius veritatis,
quia si ab eo, qui ante conuenerat de
pignore, postea simul, & ab alio mu-
tuas pecunias accipiat pignorás, quã
uis ille qui ante conuenerat, non prę
feratur ei tertio, qui post conuentio-
nem ante pecuniam tamen numera-
tam pignus puré accepisset, vt tra-
dunt ea iura, pręferendus sane erit ei,
qui simul cum eo pecuniã dedit sub
eodem pignore: idq; fiet propter cõ-
ditionis retrotractionem, cessante in
hoc vltimo creditore ratione illa,
quam in illo medio creditore consi-
derarunt Iurisconsulti in dicta l. 1. &
l. qui balneum. D. qui potiores. quod
est multum notabile nec haberet lo-
cum retenta opinione Bartoli, &
communi, de qua in dicta. l. si fi-
lius famil.

Ex præhabita resolutione conse-
19 quitur, * quod si quis vendat fructus
futuros alicuius sui fundi, vel vineæ
certo pretio, cum venditio illa con-
ditionalis sit. l. debitor. §. verisimile.
D. de contrah. emptio. & . l. 11. ti. ul. 5.
part. 5. quia re ipsa illa cõditio inest,
si nascantur, vt dicit Iurisconsultus
in. l. interdum. D. de verb. oblig. & . l.
1. in fin. D. de cond. & demo. vbi no-
tant omnes: decima non debebitur,
donec fructus nati sint, & tacita con
ditio impleatur: tamẽ quia natis fru-
ctibus perinde est, & habetur vendi-
tio, vt in præteritum, cúm contra-
ctum esset negotium, facta esse intel
ligatur per retrotractionem condi-
tionis, vt apertè probat text. in. l. nec
emptio. in princi. & ibi explicat glos
sa. D. de contra. emptio. ijs gabella-
rijs debebitur, qui tempore conuen-
tionis fuissent, non qui tempore na-
tiuitatis fructuum & cõditionis im-
20 pletæ. * Quamuis bene verum est,
quod si quis venderet hoc anno fru-
ctus futuros anni sequentis in frau-
dem gabellarij; qui in illo anno se-
quenti futurus est, & vt minori sum
ma gabellæ debito satisfaciat, nec
vẽditori, nec primo gabellario pro-
derit ea fraus, vt probat textus in. l.
104. quaterni gabel. cum. l. 12. tit. 17.
lib. 9. Recopilation. quarum legum
hæc est, vt existimo, vera ratio & in
tellectus: iunctis ijs, quæ diximus su-
pra cap. 3. num. 11.

Illa autẽ elegans, & vtilissima quæ-
21 stio est: * intelligere an in his, quæ põ
dere, numero, mensuravè, constat, pura
inceptauè, an potius cõditionalis vẽ
ditio cõtrahatur: lõga enim differen
tia est inter eas tres venditionũ spe-
cies vt ex resolutis sup. isto cap. &
in cap. 3. satis apparet. si pura vẽditio
esse intelligatur, statim debebitur de
cima: si vero incepta & inchoata vẽ-
ditio sit, donec pondus, numerus, mẽ
surauè fiat, non statim, sed cum id
euenerit, decimæ orietur obliga-
tio, vt in venditione per scripturam

diximus dict.cap.3.nume.13. quod si conditionalem eam esse fateamur, do nec ponderis, numeri, mensuræuè cõditio impleatur, decima non debebitur: cõditione autem impleta, eis gabellarijs soluenda erit, qui tempore conuentionis fuissent ex præhabita resolutione: vtilissima ergo est inspectio nostra in hac materia quò ad decimam. In qua re elegantem habemus doctrinam Gaij, Iurisconsultus in l. quod sæpè. §. in his. D. de cõtrah.
22 emptio. * & præcipuo loco notandum est, quod Baldus in l. sicut. C. de actio. empti. quem sequitur ibi Paulus Castrensis, magnam differentiam constituit inter hanc speciem: vendo tibi vinum totũ, quod est in ista vegete, aut isto dolio ad rationem decem solidorum pro qualibet amphora: & inter illam: vendo tibi decem amphoras vini, ex tali vegete, aut ex hoc dolio (quod fortè habebat & capiebat centum) ad rationem decem solidorum pro qualibet amphora. Inquit enim Baldus, quod in hac secunda specie venditio est ad mensuram, & antequam decem illæ amphoræ mensurentur, imperfecta venditio est: quia ipsa materia seu res vendita sub forma mensuræ est, non sub certo aut determinato modo, & corpore, donec mensuretur: cum in illo dolio, quod habet centum amphoras, intelligi aut videri nequeat certum corpus decem amphorarum, quod venditum sit: donec & antequam mensuratio & separatio fiat illarum decem amphorarum à reliquo vino dolij; sicque inquit Baldus, conditionaliter contractum videtur, nec statim venditio perficitur in ea specie. At in prima, vbi totũ vinum ad mensuram venditur, non propriè (inquit) ad mensuram, sed ad corpus venditio est: cum totum vinum appareat venditum: & quia mensuratio illa non vendit ad substantiam & certificationem rei, sed ad declarationem pretij, vt videamus ita, quod iustum pretium erit & quantum pro toto vino, quod facilè dignosci non posset, nisi cognita vini mensura & quantitate: at qui ista pretij incertitudo non obest, vt putat Baldus, quominùs dicamus statim venditionem perfici, quia cum certum sit natura ipsa, & arte Geometrica sciri posit, quod sint amphoræ in eo dolio, & pretium ipsum eo modo certum quoque est, prout diximus de conditione, quæ in præteritum concipitur. §. conditiones. Institu. de verbor. obligat. magisque ignoratur, quanti emptum sit totum vinum, quam in rei veritate incertum est, prout aliás dicit text. in l. hæc venditio. §. huiusmodi. D. de contra. emptio. Ecce hæc est hac de re Baldi sententia, cuius breues rationes his amplioribus verbis explicuimus, nec quidem inutiliter: Etenim
23 * doctissimus Couarru. in practic. quæstio. capit. 3. nume. 7. Baldi mentem in eo loco non percepit, existimans differentiam posuisse Baldum inter eam speciem: vendo tibi totum vinum huius dolij: & illam: vendo tibi hoc dolium vini. & ita se non percipere eam differentiam, cum vtroque casu venditum sit totum vinum, quod est in dolio, & si id dixisset Baldus, quod ipse putat, bene diceret Couarruu. quia certè ineptissima distinctio illa esset, sed non id voluit Baldus vt explicui: sed potius quod differentia sit inter venditionem totius vini, quod sit in dolio, ad rationem certi pretij pro qualibet amphora: & venditionem partis vini illius dolij ad idem pretium: putà si venderetur decem amphoras

phoras

phoræ ex dolio habenti centum, vt iam diximus.

Sed contra Baldum rectè intellectũ, & Palum eius sequacem tenet Saly. in ead. l. sicut. nu. 4. C. de actio. em
24 ptio. * ea ratione, quia quãdo totum vinum venditur ad certum pretium pro qualibet mẽsura, licet (vt inquit Baldus) rerum natura certum sit, quantum sit pretium totius vini: tamen alia ratione videtur non ad speciem & corpus, sed ad mensuram esse venditionem contractam, scilicet, quia non est determinatum pretium, vt totius vini, sed singulatim pro qualibet mensura, & sic totum corpus dici non potest venditum esse: quæ quidem argumentatio subtilis est, & satis elegans: Gregorius autem Lup. in l. 24. verb. *ò pesadas.* tit. 5. part. 5. eos autores refert, & tandem cogitandum relinquit: in id autem magis inclinat, vt accedat Salycet. sententiæ cõtra Baldum & Paulum, existimantis nullam esse differentiam inter eas species, sed vtramque venditionem ad mensuram, & sic conditionaliter esse contractam, vt dicit Salycetus, pro quo esse ait textus in. l. 2. C. de pericul. & commod. rei vendic. vbi vt dicat Imperator totius cuiusdam corporis, vini, aut olei puram fuisse venditionem, addit sine mensura fuisse contractam. & est text. similis in l. 25. titul. 5. part. 5. & apertè ab ea Baldi sentẽtia discedit Couarruuias, licet eam non bene intellexerit, vbi supra num. 7.

Ego verò laudo Salyceti sententiam: & pessimè lapsos esse Baldum, & Paulum existimo in dict. leg. sicut. dum constituunt differentiam inter eas venditionum species: & vltra iura per Gregorium supra allegata, præcipuè moueor, quia locuti sunt contra textum expressum in dicta. l. quod sæpè. §. in his. per totum. D. de contrahen. emptio. quem si intellexeris, tota hæc materia, & principalis quæstio manebit expli-
25 cata. * Inquit ergo Iurisconsultus, quod in his, quæ pondere, numero, & mensura constant, aliquando vbi de re & pretio conuenerit, perfecta venditio est, vt generaliter tradit textus. in princip. Institut. de emptio. & & venditio. & diximus supra cap. 3. aliquando autem secus est: nam si vinum, inquit, totum vel oleum, vel frumentum, vel ferrum, cera, vel id genus, quantumcunque esset, vno pretio vænierit: putà, vendo tibi totum vinum hoc, vel oleum centum aureis: statim perfecta intelligitur esse venditio, idemque in ea iuris est, quod in cæterarum rerum & specierum venditione: quia scilicet vt species quædam, vel aliquod aliud corpus venditur. Quod si vinum ita vænierit retento eodem themathe: vendo tibi vinum hoc quantumcunque erit in singulas amphoras certo pretio, putà ad rationem decem solidorũ pro qualibet amphora (idem de frumento, oleo, & ferro) quæ est propria species Baldi in dict. l. sicut. C. de actio. empti. Gaius. Iuriscon. ait, quod Sabinus & Cassius tunc perfici emptionem existimãt, cum adnumeratum, admensum, adpensumue erit totum vinum, oleum, frumẽtum, aut ferrũ, per singulas amphoras, metretas modios, aut libras: quia (inquiunt) venditio quasi sub hac conditione videtur fieri, vt in singulas amphoras, modiosuè, quos quasuè admensus ero, vel qui admensurati erunt, decendes: nam & per hoc relatiuum conditio concipitur. l. Stychus, qui meus erit. 6. de leg. 1. ratio autem illius Cassij & Sabini intelligẽtiæ est, quia (vt est euidens) emptor, cum totum vinum aut aliud genus accepturus sit

ad rationem, puta, decem solidorum pro qualibet mensura, plane in quãlibet mensuram, quæ in ea re sit, decẽ se dare promittit.

Sed modò intrat argumentũ Baldi in. d. l. sicut. quod ea conditio, *quæ in ea re sit*, immorari venditionem nõ debet, cum in præsens tempus concipiatur, & per rerum naturam certa sit, licet apud nos incerta. §. conditiones. Instit. de verb. obligat. ignoremusque magis, quantum vinum, quantumuè pretiũ totius sit, quam in rei veritate incertũ illud sit, quod non impedit venditionem perfici. l. hæc venditio. §. huiusmodi. D. de cõ
26 trahen. empt. Tamen * argumentũ istud facile reijcies, Cassij & Sabini sententiæ adhærens, cum Gaio Iurisconsultus in dicto. §. in his. contra quos omnes apertè locutus est Baldus supra, si subtiliter intelligas, hũc fuisse illorum Iurisconsultorum intellectum & mentem, vt dicerent in supradictis speciebus non statim perfici venditionem, quasi sub conditione contractam: quia licet verum sit, ita planè videri contrahi in singulas mensuras, quæ scilicet sint in re vendita: nec ista conditio sufficiens esset, immorari venditionem, prout acutè aduertebat Baldus in dicta. l. sicut. pro quo allego textum elegantem in. l. si ita stipulatus. 120. D. de verbor. obligat. tamen quia illa conditio, *quæ sint*, non nisi per factum mensuræ, ponderisué, aut numeri expediri & certificari possit: magis visa est Cassio & Sabino venditio contrahi sub hac conditione facti: *Quas mensuraueris, adpenderisuè: aut quæ admensuratæ, adpensæuè erunt*: quæ conditio planè venditionem suspendit, quàm sub illa: *quæ in aceruo doliouè sint*: vt subtiliter quidem, sed non rectè intellige bat Baldus in dicta. l. sicut. contra textum expressum in. d. §. in his. versic. quod si vinum.

Vbi extendens tractatum Iurisconsultus in versi. ergo & si grex. similẽ adnectit quæstionem de grege vendito, vt exemplũ proponeret in his, quæ numero constãt, de quibus quoque in principio paragraphi præsupposuerat: dicitque similiter, vt in reliquis vini & olei speciebus dictum est, definiendam esse: & expressissimè ait, quod si totus & vniuersus grex vendatur in singula corpora certo pretio, imperfecta venditio est, donec adnumerentur: ita vt iam ineuitabilis text. sit in eo versic. ergo & si grex. contra Baldi & Pauli sententiam supra relatam. Et quòd tota illa lex in dicto. §. in his. vsque ad versiculum. Ergo & si grex. locuta sit in casu, quo totum integrum corpus vini venditur ad mensuram in singulas amphoras, & imperfectam conditionalemque esse venditionem tradit, apertissimè constat ex seq. versi. sed etsi ex doliario. vbi quasi rem nouam, & à se non decisam, addit Iurisconsultus, quid dicendum sit, cum ex doliario pars vini vænierit, veluti metretæ centum: & constare ait (quasi dicat minus dubium esse in hac specie, quam in præcedentibus, cum aliquod totum corpus ad mensuram venit) vt dicamus conditionalem venditionem esse, & antequàm admetiatur, omne periculum ad venditorem per-
27 tinere. * Ratio autem dubitandi maior erat in ijs speciebus, de quibus locuti sunt Sabin. & Cassius, in versic. quod si vinum, quàm in hac vltima, de qua in versicu. sed etsi ex doliario, propter ea quæ in eam sententiam Bald. nostrum impulerunt, vt inter eas species longam differentiam constitueret in dicta lege, sicut. cum tamen nulla sit

ex.d.§.in his. Illud igitur adnectit. I.C.in.d.versic.sed etsi ex doliario, quod si pars vini venierit, veluti metretæ centum: imperfectam & conditionalem venditionem esse sine dubio dicendum est: idque ita verum esse siue vnum sit pretium pro omnibus constitutum, siue certum in singulas mésuras: cuius rei ratio illa est, vt existimo, quia sic se totum illud pretium daturũ emptor ait, si centum illæ metretæ sint & admensurentur: quemadmodum, si in singulas metretas certum pretium daret, supra diximus. Ea vero conditio intelligi nó potest in prima illa specie, cum védo tibi hoc totum vinum centum aureis: quia id planè, quòd præsens est, & quantumcumq; sit, vendo: ideoq; statim venditio perficitur, vt est tex. in. d.§.in his. versi. nam si omne. habesque ita (candide Lector) punctũ & explanatũ, satis tractatum. I.C.in.d.l. quòd sæpe. §.in his. ff. de contrah. empt. & optima, apertaq; iuris ratione reprehensam sententiá Bald. & Paul.in.d.l. sicut.C. de actio. empt.

Illud autem in hac materia perpetuo notabis: 28 * quod diximus de rebus mobilibus ad mensuram venditis circa text.in.d.§.in his.dicédum & obseruandũ quoque fore in rebus immobilibus ad mensurã distractis ex tex.in.l.si in venditione.§.1.D.de peric.& com.rei. vend. vbi id notat Bart. & tota communis doctorum, teste Couar. in dict. cap. pract. quæst. num. 7. ver. decimo ex his infertur. & num.10.

Effectus ergo huius nostræ disputationis ad. d. l. quòd sæpe. §. in his. 29 D.de contrahend.empt.* ille erit, vt intelligamus, ex quo tempore decima deberi incipiat in quęstione á me proposita supra num.21. ita vt quæri iustè possit, si quo tempore de venditione cóuenit ad mensuram, vnus gabellarius sit, alius autem cum appenditur, mensuraturvé: an primo, vel secundo decima debeatur: cum eo demum tempore perficiatur venditio, quo mensura pondusvè fit, vt supra resolui. Et planè videtur quod secundo debeatur, sicut in venditione ad scripturam contracta diximus supra cap. 3. numer.13. tamen ista resolutio ab ea pendet: at scilicet à venditione contracta ad mensuram, numerum, pondusvé, possit alter ex cótrahentibus inuito altero iustè recedere, antequam conditio impleatur & est verissimum non posse, quià omnino contracta venditio est, licet imperfecta, vt quælibet conditionalis sit, textus est in dicto. §. in his. versicul. quasi sub hac conditione videtur fieri. &. l.1. ibi. *Priusquam admiteatur vinum, propè quasi nondum venit.* D. de pericul. & commod. rei vend. & iam diximus. atqui á conditionali venditione non posse quemquam recedere conditione pendente, plusquam manifestum est, vt supra dixi in principio huius capitis, numero tertio. Igitur cúm hæc proposita venditionis species ad mensuram, numerum pondusvè, conditionalis sit iuxta communem sententiam, vt tradit Menochius consilio 26. numer. 28. volum. primo, & Decius consilio. 179. numero. 1. volum. 1. atque ideo nemo possit altero inuito ab ea venditione recedere, vt resoluit Couarruu. practicar. quæstio. dicto cap. tertio. numer. sexto, vt de qualibet alia conditionali venditione erit iudicandum: sicque fiet, vt cùm impleta conditione mensuræ: numeri, ponderisvè, in præteritum videatur purè contracta venditio, vt regulare est in omnibus contractibus conditionalibus, dicta lege necessario. §. quod si sub conditione. D. de peric. & quomod. rei

vend. &.l.potior.D.de qui potiores. cum ijs,quæ latè superius diximus: præcipuè in hac mensuræ conditione, quæ licet potestatiua est, potest tamen inuito altero impleri. argum. text.in.l.hęc venditio.ver.si igitur. D.de contrah. empt. & notat glossa in dicto.§.in his verbis, ad pensa.iūcta communi sublimitatione,de qua supra.num.12.magis est in nostra specie, vt dicamus primo gabellario,
30 non secundo deberi decimam:*quicquid ego ad hæc non satis aduertens aliud semel iudicauerim in loco quodam Dominicali, secundo gabellarum illiusque loci domino, ac successori adtribuens decimam pretij cuiusdam vineæ, quæ in vita alterius domini prædecessoris vendita erat ad mensuram, & numerum, in singulas vites certo pretio conuento: & postquam hic secundus dominus in dominio loci & gabellarum successerat, numeratæ probabantur vites illæ: & tamen,vt dico, & ex supra dictis constat,non nisi primo domino, & eius hæredibus decima illius venditionis adiudicanda erat: nec me piget mutare consilium Acursio laudante in prædicta.l. quod sæpe. §. in his verbis. adnumeraueris. D. de contrahend. emption.

Subsequenter in proposito huius capitis & materiæ, vtilissima illa
31 est, & elegans quæstio:* quid si tempore conuentionis initæ circa venditionem conditionalem, laicus fit venditor legi gabellario subiectus, qui postea tempore conditionis impletæ priuilegiatus & immunis reperiatur: an scilicet decimam debeat inspecto principio contractus, an non debeat inspecto fine,iuxta text. & nota.in.l.3.§.si quis cum minore. vbi Bartolus & Doctores. D. de minoribus. & quæ in simili diximus supra capit.3.ex num.23.Et profectò resolutiuè procedendo, illud sine dubio est: si conditio venditioni adiecta casualis est, vel mixta,decimam ille debeat, quamuis tempore implementi immunis reperiatur: quia cū ex causa necessaria per conditionis implementum, teneatur venditor stare venditioni, à qua interim non potuit recedere ex supra resolutis hoc eodem capit. num. 3. necessario quoque inspiciendum est principiū, ex doctrina text. & communi in dicto. §.si quis cum minore. cuius principij tempore laicum fuisse supponimus, præsertim cum ea conditio retrotrahatur, sicut purè videatur contracta venditio à principio.ex notatis supra,& in.l. filiusfamilias. D.de verborū obligat.quam in hac materia notat & allegat Bartolus in dicta.l.3.§.si quis cum minore.num. 1. versicul. quæro de quæstione. ibi. aut consistit alio euentu: Quod si cōditio illa venditioni adiecta potestatiua sit,in potestate ac voluntate vēditoris posita: quod fieri potest iuxta notata supra hoc capit. numer. 7. maior dubitatio est, quia licet verum sit, adhuc eam retrotrahi,prout contra Doctores supra explicui ex numero. 13. negari nequit, quin finis & perfectio venditionis voluntariam consequentiam habeat ad suum principium, nempe conuentionem, cum si vellet venditor conditionem, quæ erat in sua potestate, non implere, nunquam venditio fuisset perfecta, nec decimæ obligatio nasceretur: ac proinde videtur consequi ex prædicta doctrina, quod si iste venditor,qui iam est immunis per cōsecutionem sacerdocij, vel alio modo conditioni pareat,finem potius debeamus inspicere,quám principium ad iudicandam suam personā. Sed adhúc contrariū

puto

puto: immò quod impleta per eum potestatiua conditione venditionis, decimam sit soluturus inspecto principio, ex ratione de qua supra in casuali, & mixta conditione: nec obstat doctrina text. in dicto. §. si quis cum minore. nam respondeo, quod licet conditio illa impleatur ex mera voluntate venditoris, id nihil obstat in hac specie: quia hic venditor non ex vi conditionis impletæ, sed ex vi anterioris & præcedentis contractus per eum, cùm esset laicus, celebrati, & per conditionis euentum purificati obligatur, & quidem necessariò ex anteriori causa, nō voluntariè ex noua, argumentum tex. elegantissimi in l. 5. D. de conditio. & demonstratio. de qua vide Eman. Costam. lib. 2. sellecta. capit. 3. Idemque erit è contrario, si tempore contractus immunis esset, & cùm conditio impletur, tributarius reperiatur, quod facilè posset contingere in eo, qui primam coronam & beneficiū habens postea vxorem duxisset: etenim tempus contractus erit inspiciendum propter retrotractionem, ex doctrina Baldi, de qua supra. nu. 10. in fine.

Sed certè prædicta resolutio, (&
32 hoc valde nota)* limitanda est, quādo venditio collata foret in conditionem intrinsecam, sic enim Doctores vocant in l. final. vbi glos. D. de stipulatio. seruo. veluti si ita laicus vendidisset fundum: vendo tibi fundum si ad sacerdotij gradum ascendero: vel primæ tonsuræ cúm esset, sic diceret: si tale beneficium curatum aut simplex adipiscar: etenim isto casu, licet venditionis conditio impleatur, & retrotrahatur ad tempus contractus, prout regulare est, ex dicta l. filiusfamilias. D. de verbor. obligat. & notauimus supra hoc eodem capite, adhuc quidem nec primis, nec præsentibus gabellarijs quidquam debebitur ratione decimæ: Ratio hæc est elegans & verissima, quia si gabellarius petit decimam ex ista venditione, cuius conditio impleta est eo tempore, quo venditor reperitur sacerdos aut beneficiatus, illud necessariò allegare debet; & in in hoc fundatur, quod impleta conditio retrotrahitur ad tempus contractus, ita vt iam tunc impleta videatur ex regula dictæ. l. filiusfamilias. ac proinde decimam debere istū venditorem, qui eo contractus tempore erat vnus ex reliquis non priuilegiatis, & gabellariæ legi subiectis: at venditor id libenter fatebitur; sed admonebit gabellariū, quod respiciat conditionem, & inueniet talem esse; vtcumque tempore per retrotractionem fingatur impleta, appareat se clericum, aut beneficiatum esse, & hæc est ipsa veritas, quā confirmare volo aliquorum iurium authoritate, quæ vbi rectè intellecta fuerint, rem istam patefacient.

33 Et primo allego textum* qui sic debet intelligi in dicta. l. finali. D. de stipulat. seruo. vbi filiusfamilias ita stipulatus est: si emancipatus fuero, aut aliàs mei iuris factum sim, decem dare respondes? & distinguit Iuriconsult. an dolo fecerit, nec nè? cúm tamen generaliter doceat textus in dicta. l. filiusfamilias. D. de verbor. obligat. quod filius stipulatur sub conditione, in quemcumque euētum puta facta stipulatione patri adquiri: & glossa in dicta. l. final. distinguit inter conditionem extrinsecam & intrinsecā. Ego autē nō satis scio, quid sibi velint verba illius glossæ, nisi hoc ipsum velint, quomodò dicam: cum ea tamen transit Bartolus nullam rationem differētiæ cōstituens ibi, & in dict. l. si filiusfamilias. in principio. Igitur ego sic intelli-

intelligo ea iura, quod regula dictæ legis, si filius. procedit ex eo, quod impleta conditio retrotrahitur ad tempus contractæ stipulationis, quasi ea purè concepta esset conditione iam eo tempore impleta. l. potior. D. qui potiores. & quæ supra resoluimus: quo quidem tempore filius erat in potestate patris; vnde nimirum si patri intelligatur adquisita actio ex lege, placet. D. de adquir. hęred. & iam latè supra diximus ex communi omnium Doctorum sententia. istud autem omnino cessat in specie dictæ legis final. De stipulatio. seruo. Prout ego considero, quia talis est illa conditio: *Si mancipatus fuero*: vt ad quodcunque tẽpus retrotracta constituere non possit filium in paterna potestate: quocunque enim tempore fingas eam conditionem impletam esse, finges quoque necessario eo tempore filium stipulantem emancipatum esse, & sic extra patris potestatem, vt ei videri non possit adquisita stipulationis obligatio sicut regulariter in reliquis conditionibus fit, ex supra resolutis: quemadmodum & de illa conditione diximus: *Si ad sacerdotij gradum ascendero*: quod quocunque tempore fingatur impleta per retrotractionem, semper venditor reperiatur sacerdos. Vnde iustissimé distinguit Iurisconsultus in dicta. l. final. D. de stipulat. seruo, an dolo filius familias stipulatus fuerit, an verò sine dolo, vt quia forte sub ea conditione, nec alias promissor volor voluit spondere, qui filio, non patri volebat cõsulere, vt in specie. l. cum quidam. D. de hæred. institut. vt interim notes, eandem differẽtiam faciendam esse in prædicta venditionis specie, qua de agimus: vt si, *cum statim vellet laicus vẽdere*. sub ea conditione sacerdotij vẽdidisset, sperans ita fraudare decimam, nihil ei prosit, arg. tex. in dict. l. fi. D. de stipula. seruorum. quia fraus in hac materia (vt nec in alia) patrocinari non debet. l. 11. tit. 17. lib. 9. Recopilat. secus verò alias, quando constaret, nõ aliter vẽdere voluisse, nisi in eũ euentũ, vt quia si clerico non facto habitatio domus, & possessio fundi expediret: etenim deficiente dolo prædicta nostra resolutio locum habebit. Ideò autem, vt omnino explicem, prędicta doli distinctio facta non est in seruo in. d. l. fin. ff. de stipula. seruo. quia vt verè inquit glossa ibi, gestũ in seruitute, seruo nõ prodest. l. 1. & l. promissę. C. an seruus pro facto suo.

Item & secundo in eandem sententiam allego textum difficilem,
14 qui * sic debet intelligi in. l. final. C. de donatio. quæ sub. vbi mater filiæ familias donauit sub conditione, si emancipata foret: & posteá impleta conditione, non est donata res adquisita patri, eidemque marito donatricis: alias enim si adquireretur, donatio à principio non valeret, cúm videretur ab vxore facta marito, ex. l. 3. §. verbum potestatis. D. de donatio. inter virum. quod est contra regulam dictæ. l. si filius famil. cum supra notatis. D. de verbor. obligat. Sed relictis alijs, quæ à Doctoribus dicta sunt circa retrotractionem dominij, quæ non probo: verissimam rationem esse intelligo, quam fuisse diximus in dicta lege final. D. de stipulat. seruo. scilicet, quia ea cõditio: *Si emancipata fuerit à patre*, talis est, vt quocumque tempore fingatur & intelligatur impleta per retrotractionem, numquam videbitur donatio facta filiæ in potestate patris existenti, sed quidem emancipatæ: cessatque ita ratio dictæ. l. si filius familias. & dictæ legis, placet. cum adiunctis, ex dicta l. 3. §. verbum, potesta-

poteſtatis. D. de donation. inter virum.

Cæterum in eandem ſententiam non adducam breuitatis cauſa, quæ
35 circa ſtipulationem hanc: cum* mortuus fueris, vel mortuus fuero, dabis? latiſsimè dixi in longa mea repetitione, quam habui, vt gradum licentiæ acciperem, ad. l. ſcrupuloſam. C. de contrah. & committ. ſtipulat. vbi dixi, nullam fuiſſe olim eiuſmodi ſtipulationẽ, ea ratione, nẽ ab hęredibus, & contra hæredes actio inciperet, contra antiquam iuris regulam ſublatam in titul. C. vt actiones ab hæredibus, nec obſtare, quod conditionalis ſtipulatio ad hæredes & contra hæredes tranſit, vt eſt textus. in. §. ex conditionali. Inſtitu. de verbor. obligat. Nam dicebam veriſsimé ex eo tranſire, quia impleta conditio retrotrahitur ad tempus contractus, ſic vt viuo promiſſore aut ſtipulatore videretur impleta, & actio, ex tũc nata, per regulam dictæ. l. ſi filius famil. D. de verbor. obliga. vt expreſſé ait textus in præallegata. l. neceſſario. ver. quod ſi pendente. el primero. D. de per. & com. rei vend. quę 2
conſideratio procedere non poteſt in ea conditione, *Cum mortuus fuero*: vel *cum mortuus fueris*: quia ad quodcunque tempus retrotrahatur, & fingatur impleta, ſemper inueniens illum eſſe, & fingi mortuum, ac proinde non euitari prohibitionem regulæ ſublatę in dicto tit. C. vt actiones ab hæred. ex quibus plurima iura intelligebam: ſed non eſt hic locus, vt repetam, quia nolo ſuſcepta materia egredi.

Summa Capitis ſexti.

1 *Exponitur textus in. §. emptio. Inſtitu. de emptio. & venditio.*

2 *Tripliciter poteſt venditio diem recipere, & qualiter.*

3 *Tota venditione, vel ſola prætij ſolutione in diem certum collata, ſtatim naſcitur actio ad pretium, ſed obſtat exceptio.*

4 *Idem eſt ex die vel in diem vendere, aut promittere.*

5 *Taxatur Bartholomæi Philippi Luſitani intellectus ad. l. ſi ita ſcriptum. §. ſi ſub conditione de legatis. 2.*

6 *Exponitur. l. 2. D. quando dies leg. ced.*

7 *Repræhenditur communis Bartoli interpretatio ad textum in dicto. §. ſi ſub conditione.*

8 *Laudatur Doctor Emanuel Rodericius præceptor autoris, & eiuſdem intellectus ad dictum. §. ſi ſub conditione taxatur.*

9 *Traditur ſpecialis natura legati damnationis.*

10 *Taxatur quidam intellectus ad textum in. l. ſi in hnnos ſingulos. D. de cõditio. & demonſtra.*

11 *Traditur verus intellectus ad dictum §. ſi ſub conditione.*

12 *Venditione ita contracta, vt ſola rei traditio in diem conferatur, ſtatim naſcitur, & pretij, & decimæ obligatio, ita vt vtrumque ſtatim ſolui debeat.*

13 *Tota venditione, vel ſola pretij ſolutione in diem certum collata, gabella peti non poteſt à gabellario, donec dies adiectus veniat, ex Parladorij ſententia, quæ multiplici ratione ab autore corroboratur.*

14 *Proponitur ſecũda ratio illius ſentẽtiæ.*

15 *Traditur tertia ratio, & diluitur.*

16 *Quarta ratio: & qualiter liceat cariùs vendere pecunia credita, quam præſenti.*

17 *Legis gabellariæ poteſtas de ambulatoria eſt.*

18 *Quinta ratio.*

19 *Aſsignatur quædam limitatio illius ſententiæ.*

20 Ali

20 *Alia limitatio proponitur.*
21 *Assignatur sexta ratio.*
22 *Refertur Parladorij limitatio ad.l.31. tit.19.lib.9.Recopilat.*
23 *Traditur vera resolutio ad quæstionem.de qua supra.num. 13. & plures rationes pro ea assignātur, cōtra Parladorium.*
Satisfit sextæ rationi, primæ, & secundæ, de quibus suprà.nu.12.&.13. &.14.
24 *Generaliter practicanda est dicta.l. 31.Recopil. siue venditio pura sit siue in diem certum, & satisfit tertiæ, & quintæ rationis, de quibus supra. nu. 16.&.18.*
25 *Venditione in diem cōtracta, decima debetur ijs gabellarijs, qui fuerint cū contractū est, non cum dies venerit.*
26 *Propter necessitatem Regis, potest gabella ante tempus exigi.*
27 *Declaratur.l.10. in fine.tit. 17. lib.9. Recopilat.*
28 *An vēditor cedendo actiones gabellario contra emptorem, vsq; ad quantitatem decimæ, liberetur.*

Venditione in diem çertum contracta, an statim decima peti poſsit.

CAPVT. VI.

DIXIMVS de venditione pura, & conditionali: nūc de illa videamus, quę in diē certum contracta
1 erit: * nam licet.text.in.§.emptio.Inst.de emp. & vend. istius modi venditionem non referat, sed tam sub consideratione, quàm purè contrahi posse dicat: dubium non est, quin & diem quoque poſsit recipere, sicut cæteri contractus, iuxta notata in.l. obligationum facere. D. de actio. & obligatio. & quæ laté resoluit Anton. Gometius. 2. tomo. variarum resolutionum. c. 11. intellige autem me agere in hac quæstione de illo die, qui initiū prębet emptioni & venditioni, vt quia in diē aliquē certū differatur: nō autem de eo, qui adijcitur in hoc, vt eo veniente emptio & venditio finiatur, vt quia vsque ad diem aliquem certum contrahatur, iuxta notata in l. fina. cum glos. ibi, verb. & contractus. C. de legatis. Hæc enim verè pura venditio est, quamuis die finitur, & statim proculdubiò gabella debetur, de qua diximus suprá in pręfatione in scholio ad.l.1. titu.17.lib.9. Recopilat. in illa verò, quæ in diem differtur, non leuis dubitatio est, quādo decima Regalis peti queat: & hęc est quæstio nostra, de qua principaliter agimus.

Ad cuius perfectam resolutionem præmittendum est, quod ven-
2 ditio * potest diem dilatorium tripliciter recipere: Primó, cúm totus venditionis contractus in diem confertur, & ex nulla parte purus est: veluti si ita dixero, vendo tibi hanc rem in diem proximum Diui Ioannis centum aureis: & tu dicas, eam rem exque eo die, & eo pretio emptam habeo: quo casu id volumus, vt quàmuis statim contracta venditio maneat, ego non cogar ante illum diem rem venditam dare, nec tu ad pretium tenearis. Secundò, cum venditio ipsa puré contrahitur, sola autem pretij solutio in diem confertur, vt quia eius fides à venditore, vsque in eum diem habeatur iuxta textum in. §. venditæ. Institut. de rerum diuisione. &. l. procu-

procuratoris. §. penult. D. de tributo. & l. 46. titul. 28. part. 3. quo casu statim ad rem ipsam agi potest, non autem ad pretium, donec dies veniat, quia obstat exceptio, vt statim explicabo. Tertio, cum sola rei traditio differtur, veluti si ita purè vendã, vt non tenear rem venditam dare, donec moriar, vel nisi ex tali die certo: quod rectè fieri, & in pactum deduci posse resoluit Tiraquellus de retractu ligna. §. 1. glos. 10. numer. 118. & eo casu statim debetur pretium, & per venditorem peti potest, non expectato die traditionis rei vẽditæ, quia in totum, præterquam in rei traditione, purus est contractus, vt bene notat Tiraquel. in dicto loco. num. 119.

Prætereà notandum est, quod in hac tertia venditionis specie pretiũ conuentum statim peti potest, & solui debet, ex ratione tradita per
3 Tiraquellum, vbi suprà: at * in primis duobus casibus venditionum, nempé cúm vel tota venditio, vel sola pretij solutio in diem certum cõfertur, licet pretium statim debeatur, eò quod dies non est modus inducendæ, aut tollendæ obligationis, iuxta notata in dicta. l. obligationum ferè, D. de actio. & obligat. sicut conditio, cuius natura est actum suspendere, donec ipsa impleatur, vt in superiore capite latè diximus, & est. text in. l. quæsitum. & l. legata. D. de condit. & dem. ante diem quidem peti non potest exceptione obstatura: etenim cessit dies, sed non venit, vt tradit. text. & ibi notatur in. l. cedere diem. D. de verbo. signific. & resoluit laté Anton. Gometius, vbi suprâ. numer. 21.

Quod est verum, siue quis in
4 diem vendat, siue ex die: * nulla enim vtriusque locutionis differentia est, quando in vtraque id volumus, vt in diem certum contractus executio differatur: etenim passim dicitur ex die promittere, qui die certa dare promisit, vt est. text. in. dict. l. obligationum ferè, in princ. & l. sufficit. D. de condict. indeb. vt benè explicat Costa libr. 1. sellect. interp. cap. 20. quicquid inter eas loquendi species magnum discrimen constituat Ripa in. l. ita stipulatus. numer. 84. versicul. tertio. D. de verbo. obligat. vbi putat, quod legatum ex die, quasi conditionale est, & ante eius diei aduentum actio, & obligatio non nascitur, per text. in. l. 2. D. quando dies legati cedat. & videtur probare. text. in. l. si ità scriptum. §. si sub conditione. delegat. 2. vbi dicit. I. C. quod legatum ex die certo, ante diem ad nos non pertinet, nec repudiari potest, quemad-
5 modum relictum sub conditione, * quem. text. ita interpretatur Bartho. Philippus Lusitanus in bello quodam fictionum. cap. 14. litera. M. scilicet, quando ex die legatum est: quòd differre ait à legato in diem, de quo loquitur. text. in. dict. l. cedere diem, & tota materia. D. de verbor. significa. sed id falsum est, vt dixi, & rectè explicat Costa, vbi suprá.

6 Nec * obstat text. in. d. l. 2. D. quãdo dies legati cedat, quæ ex alio procedit, nempe quòd legata est res talis, cuius obligatio ad hæredes non transit, scilicet vsusfructus, qui cum persona finitur. §. fin. Instit. de vsufruct. & hæc est vera, & communis interpretatio, vt refert Gometius, vbi suprá. numer. 21. versicul. secundó limita.

Non etiam obstat. text. difficilior in. dict. l. si ita scriptum. §. si sub con-
7 ditione, * quia vt Barto. cum communi doctorum sententia existimat, quem

quem refert & sequitur Costa. dicto. lib. 1. sellect. interpret. cap. 20. legatũ in diem certum ad nos nõ pertinet, donec dies veniat propter paratam exceptionem, quam hæres habet. argum. text. in. l. si dari stipuler. D. de verb. obliga. sed aduerte, quod ista interpretatio merito quibusdã nõ placuit, quia ille text. in. dict. l. si dari. & alij similes intellegũtur in exceptione perpetua, iuxta. l. si non sortem. §. indebitum. D. de condict. indeb. licet enim tutus exceptione perpetua, iure prætorio non debet. l. creditori. C. de pactis. & l. 3. D. de consti. pecu. recte tamen dicitur vtroque iure ciuili & prętorio debere ille, qui in diẽ certũ obligatus est, prout apertè constat ex. d. l. 3. versic. fin. D. de constit. pecun.

8 Vnde * aliter Doctor Emanuel Alfonsus Rodericus Lusitanus, præceptor quidem meus doctissimus intelligebat eum text. in speciali damna-
9 tionis legato, * cuius dies non cedit, nisi agnitum sit, vt notat Iaco. Cuiacius ad Paulum, lib. 3. senten. tit. de legatis. inde dicebat, quod cum legatarius ante diem agnoscere non posset legatum propter non præsentem voluntatem defuncti, non deferebatur ei, nec debebatur ante diem. Sed aduerte, quod iuxta hanc sententiam, nec post diem deberetur legatum illud, si agnitum non esset: quod est cõtra text. in. d. §. si sub conditione ibi: *Nam nec pertinet ad nos, ante quam dies veniat.* Quasi innuat text. quod veniẽte die, absque vllo alio facto ad nos
10 pertinebit. * Atque in eundem sensum intelligebat tex. in. l. si in annos singulos. ibi: *Nouissimo die debebitur.* D. de cond. & demonst. sed in ea quoque lege aduerte, quod si Iurisconsultus loqueretur in ea specie legati per damnationem relicti, fieret, vt nec nouissimo quidem die deberetur, sed cúm esset agnitum.

11 Itaque melius intellige eum text. in dict. §. si sub cõditione. prout ego eum intellexi, cũm adhúc sub pręceptore éssem in scholis anno Domini. 1571. & quidẽ valdé puer: & adeò placuit is intellectus prædicto Doctori Emanueli Rodericio, & Doctori Hectori Rodericio eius patri doctissimo, & in Salmanticensi Academia primario regenti, quod in posterum quotiescunque erat occasio, sic mecum eum tex. intelligebãt, & honoris gratia discipulum allegabant in cathedra: intelligo ergo, quod textus in dict. §. si sub conditione. nõ ponit duas legati species, conditionalis, & in diem certum, prout hucusq; omnes putauerunt, sed vnius tantũ legati sub cõditione vel in diẽ certũ relicti alternatiuè: veluti, *lego Titio cẽtum si nauis ex Asia venerit, vel ex die diui Ioannis*: Qua in specie verum est, quod antequam dies veniat, vel conditio existat, nulla nascitur actio & obligatio ad persecutionem legati: quia licet certi sumus, debitum iri legatum si viuat legatarius, tamẽ sumus incerti, ex qua causa debeatur, debendumuè sit: Etenim si ante diem existat conditio, tãquam impleta cõditione legatum debebitur, nec dies expectabitur: quod si dies ante conditionem venerit, tãquam die veniẽte peti poterit, conditionis euẽtu nõ expectato, argum. text. in. l. si ita quis. 63. D. de verb. obligat. quia nõ vtraque causa, scilicet, diei & conditionis inhæret legato (vt in casu de quo agit Anto. Gometius. 2. tomo. varia. cap. 11. num. 33. vbi loquitur de obligatione, quæ diem & conditionem simul cõtinet, veluti: promitto aut lego tibi centum ex die Diui Ioannis, si nauis ex Asia venerit, quo casu vtrumque expectandum est) sed alterutra causa inest. l. cùm quærebatur.

tur. D. iudicatũ solui ex quo fit, q̃d cũ antequã dies veniat, vel conditio existat incerta sit obligationis causa; legatario interim mortuo ad hæredes eius nõ trãsibit legatũ, arg. text. in.l.huiusmodi.D. quando dies legati cedat.&.l.Iulianus.D. de condict. indeb.&.l.necessario.§.si ita.D.de peri.& com.rei secundum verum intellectum glossę ibi:& fortasis alibi dicemus:multa enim habeo, & quidé subtilia circa text.in dicto. §. si sub conditione. sed quia non admodum è re est illa tractare in hac materia,cõsultò prętermitto.

His ergo prænotatis aptè succedit quęstio nostra difficilis,an in prędictis venditionum speciebus statim cum contractum est, Regalis decima
12 peti queat:* & quidem in illa vltima venditione,scilicet, cum sola rei véditæ traditio in diem differtur, dubium non est,quin statim gabella solui debeat:quia cum eo casu pura véditio sit, & statim pretium debeatur & peti posit sine metu exceptionis, vt supra explicuimus.nu.2.nulla ratio est,cur non & gabella,quæ ex ipso pretio,& non ex re vendita solué da est, statim debeatur, & solui debeat,prout expresse tradit Barto.in. l.sancimus viris. & ibi Ioan. de Platea circa medium. C.de Consulibus. lib.12.vbi aiunt, quod eo casu tempus contractus inspici debet,quia & statim,& gabellarijs illius temporis gabella soluenda est, non expectato tempore traditionis rei véditę, prout iudicatum esse ait Iosephus Ludouicus in decisione Perusina.114.

At in illis duobus casibus véditio
13 num,*népé quando véditio tota vel sola pretij solutio in dié certum differtur:non leuis dubitatio est, an pretiũ & gabella sic pari passu ambulét, vt sicut pretiũ ante dié peti non potest exceptione obstatura, vt supra explicuimus.n.3.ita quoq; nec Regalis decima ante eũ dié debeatur, aut peti queat,si quidem ex pretio soluenda est,iuxta.l.1.tit.17.li.9. Recop. atqui Alex. de Imola. in lege falcidia non habetur.nu.2.D. ad legem falci. expresse ait,quod si statuto caueatur, vt ex contractu soluatur gabella: eo tempore solui debet, quo cũ effectu ex tali cõtractu agi potest, nõ anteà. quam sententiam refert & sequitur Ioan.Parladorius mouens quæstioné in proprijs terminis nostræ decimę, libro rerum quotidia. cap.3. §.7. nu. 48.allegans Rod.Suarez in tit.de las arras.§.ex quibus.num.9.& expresse volés,quod venditione in dié cõtractu expectãdus est dies à gabellario, nec ad decimam posit agere, prius quam venditor pręsentem actioné habet ad pretium die veniente. Quæ opinio & sententia multiplici ratione corroborari potest: Prima, quia cum dicta.l.1. Recopilat. expresim disponat, quod venditor soluat ratione gabellæ, vnum ex singulis marauedinis,quæ in pretio venditionis fuerint, vt supra in eius scholio explicuimus:magis videtur, vt decima exigatur eo tempore, quo cũ effectu ad pretiũ agi potest,arg.l. pœnales.§.annua.D.ad leg.fal.vbi falcidia detrahitur in terminis ipsius legati, vt notat Alex. vbi supra.

Secunda ratio,quæ allegari potest pro prędicta sententia,talis est:quòd
14 * cúm decima soluenda sit de nummis pretij, necessarium videtur legem velle, vt priús nummi & prętium ad venditorem perueniant, iuxta textus in lege, item veniunt, §. ait senatus. verb. bonæ fidei. D. de petit. hæredit. & argumen.textus.in. l. si verò remunerandi. §. final. D. mandati.&.l.insulam.§. final. D. locati. vbi si ædificium faciendũ conducam; quamuis de solutione

mercedis nihil conuenerit, possum à principio pecuniam ad impendia petere: ergo cùm lex dicat, quod venditor soluat decimam pretij, apertè videtur supponere, vt prius venditor pretium vel saltem actioné habeat: & facit, quod scripsit Paulus de Castro, in l. huiusmodi. num. 3. in fine de legat. 1. vbi ait, quod cum alicui legãtur centum, si ex ijs quinquaginta alij det: non videatur sub conditione, sed sub modo legari, quia nón nisi accepto legato posset impleri conditio: vnde rectè existimat, testatoris voluntatem fuisse, vt prius legatarius centum accipiat, quam ipse ad quinquaginta illi tertio soluenda teneatur: & eadem ratione in proposito nostræ quæstionis videtur arguẽdum, quod cum ex pretio venditionis hæc decima solui debeat, necesse est, vt prius vẽditor pretium habeat.

15 Est & tertia ratio,* quia si aliter obseruari patiamur, maximã iniquitatem admittemus, vt arguam iuxta verba Iurisconsultus in l. ita vulneratus. vers. quod si quis. D. ad legem Aqui. & ea erit iniquitas, quod si rem magni pretij ob necessitatem pecuniæ vendam, nec possim ita vẽdere, vt præsentem pecuniam habeam, sed in diem certum, & per aliquas solutiones pensionesvè, vt solet: si statim ego cogar decimam pretij conuenti nec mihi soluti, gabellario soluere, fiet, vt ad hanc solutionem opus habeam, alteram rei alterius venditionem facere præsenti pecunia in maximum meum incommodum à Christiano Rege non ferendum, alteram quoque gabellam soluturus ex venditione secunda: quod erit, vt videtur iniquissimum pati, ex l. si seruus. vers. alioqui. D. de pignorat. actio. vel in. hoc maximè reclamãte ratione illa contra tributum istud considerata per Dom. Soto. lib. 3. de iust. & iure. quæst. 6. art. 7. par. 267. in fin. sed certè nimium specialis est iste casus, vt ex eo generaliter arguatur: nã leges ad ea, quæ frequentius accidunt, adaptari solent. l. nam ad ea. D. de legibus.

16 Rursus facit & quarta ratio,* quæ videtur nimis stringere, & talis est: quia vt plurimum propter pretij dilationis beneficium cariús vẽdimus: quod euenit, iusteque fieri potest absque vsuræ metu, cum vel iustum pretiũ rei non exceditur, ex notatis per F. Antonium Cordubensem, in suo quæstionario. quæst. 84. vel fundus qui fructus ferat, locarivé soleat, dilatione ad pretium data venditur, isq; statim traditur, iuxta text. in. §. venditæ, Instit. de rerum diuis. quo casu licet cariore pretio væneat, quam vẽdi posset præsenti pecunia, nulla vsura, sed rei persecutio est, propter rei venditæ fructus, qui interim percipi possunt, prout eleganter adnotat Caro. Molinæus de vsuris. quęstio. 74. num. 492. & plures autores de hac re tractãtes allegat Pinellus in l. 2. 3. parte. cap. fin. num. 34. D. de rescin. vendit. & vide Ioan. Gutier. de iura. confirmatorio. 1. part. cap. 2. numer. 6. & Dom. Soto. lib. 6. de iusti. & iur. quęs. 4. artic. 1. ergó cùm hoc commodo dilationis gaudeat gabellarius seu fiscus, ex qua prouenit, vt propter pretij incrementum maiorem gabellam recipiat, & illud quoque in cómodũ pati debet, vt dilationem diémq; solutionis expectet. l. secundum naturam. 10. de regu. iur. & reg. qui sentit onus. eo tit. lib. 6. Nec culpare poterit fiscus aut gabellarius venditoré, quod diem adiecerit venditioni, si quidem eo facto fiscus ipse lucrum sentit crescente gabella, argumen. textus in l. cum in fundo. §. quod si mulier. D. de iure dot. ibi: *Imputari non potest, ex quo ipsa lucrum habet.* de

quo

quo agit Bartol. in. l. Vranius.num.
8.D.de fideiussor. & liberum vnicui
que est,prout voluerit, vere contra-
here & vendere, dummodo nullam
fraudem in fiscum committat, vt di-
ximus supra capit. 2. numer. 37. quia
17 * lex gabellaria non cogit sic, vel sic
vendere: quin immò eius potestas
ambulatoria est, vtpotè quæ ex libe-
ra contrahentium vẽditione & per-
mutatione proficitur, vt alias dixit
Iurisconsult.in.l.erit ergo.D.de fun-
do dotali.

Item pro eadem sentẽtia est quin-
18 ta ratio: * nam lex non vult solui ga
bellæ nomine plusquam decimam
pretij, vt constat ex dicta. l. 1. titul.
17.lib.9. Recopilat: sed sic est, quod
dies adiectus solutioni, pretium di-
minuit, vt probat text.in.l. 1.§. edi-
tiones.D.de edendo.l. fundi partem.
D. de contrahend.emptio. &. §. plus
autem.Institut.de actio.& resoluit la
tissimè Tiraquel. de retract. lignag.
§.1.glos. 18. ex num. 34.ergo necesse
est,quod dies adiectus venditioni,&
gabellæ quoque obligationi tacitè
insit,aut interusurium medij tempo
ris deducatur, iuxta notata per Bar-
tolum & Doctores in.l.in lege falci-
dia non habetur. D. ad.legem Falci.
quorũ meminit Rod. Xuar. in.l.fori
de las arras.nu. 5. alias enim,si statim
vẽditor integram decimã pretij con
uenti repręsentare teneatur,fiet aper
tiisime plus soluere,quam sit decima
pars pretij venditionis, contra men-
tem & verba prædictæ legis Regiæ,
prout in quæstione simili eleganter
resoluit Caro. Molinæus in consuet.
Parisien. 2. part.tit. 2. §.55.glos.1.nu.
40.cum sequentibus, quod ipse du-
pliciter rectè limitat. Primo quidem
19 in nu.44. *.nisi fraus fiat, & dilatio
ad soluendum pretium simuletur: nã
tunc, quôd verè actum erit, obser-
uabitur,iuxt.Rũ.C.plus valere quod

agitur, & iuxta.l.11.titul.17.lib.9. Re
copilat. vbi cauetur, vt fraudibus in
hac materia locus non fiat. Secundò
20 in numer. 46.* nisi ex alia causa ex-
trinseca concesserit venditor dila-
tionem pretij, præter eam quam su-
pra considerauimus in ratione quar-
ta,nempe vt eo pretio vendere quo
vendidit, vel quia aliter emptorem
non inuenit: sed alia potius ratione,
vt dixi: veluti si postquam purè ven-
didisset certo pretio statim soluẽdo,
fidem de eo habuerit emptori, vt gra
tiam ei faceret: nam isto casu, cum pu
ra obligatio decimæ acquisita sit ga-
bellario, in cuius damnum venditor
pacisci nõ poterit, ex regu.l.id quod
nostrum.de regu.iuris & notatis per
Bartolum, & Doct.in l.ab emptione.
D. de pactis.

Vltimô pro eadẽ sententia est sex-
ta ratio: * quia gabella videtur onus
21 iniunctum pretio venditionis, siqui-
dem ex illo soluenda est, vt constat
ex dicta.l.1. Recopil. atque ideò regu
landa videtur eadem mensura tempo
ris, qua ipsum pretium, argum. text.
in.l.nec semel.§.si in habitatione.D.
quando dies legati cedat, vt cum ga-
bellarius se fundet in venditionis cõ
tractu, necesse habeat sequi limites
ipsius venditionis, nec possit eos an-
ticipare, vt aliàs inquit Carol. Moli-
næus in consuet. Paris.1.part.titul.1.
§.13.glos.3. num.fin.

Ex quibus omnibus mirificè com
probari videtur prædicta Parladorij
sententia, de qua supra in numer. 13.
cum qua ipse securè transit in dicto
loco, existimans * secundũ eam limi-
22 tandam, & intelligendam esse deci-
sionem text.in.l.31.tit.19.lib.9.Reco
pilat. quæ post venditionem contra-
ctam quinque dies vectigali soluẽdo
præscribit, vt latius dicemus infra.c.
18.nẽpe vt intelligatur, nisi modo ha
bita fide de pretio venditio facta sit:

tunc enim putat, non solum quintũ diem expectandum, sed & eum, qui pretij solutioni ex conuentione partium adiectus sit, iuxta superius tradita.

Ego verò quamuis tot rationibus, & fundamentis prædictam sententiam firmauerim, vt cum ea in dispu-
23 tando transire sim solitus, fateri * nõ desinam, quod cum semel casus iste incidisset in litem, & iudices recusati assessor siue socius nominarer, ac definitiua sententia inter partes eum vellem decidere, hæc mihi in contrariam partem occurrerunt: primum, quod dicta.l.31. Recopilat. dùm iubet statim decimam solui post quinque dies à tempore venditionis contractæ computandos, nulla distinctione vtitur, an vẽditio pura sit, vel diem habeat: ergo nec nos distinguere debemus.l.1.§.generaliter.D.de legat.pręstã.&.l.3.D. de officio præsidis.cum notatis.

Secundum, quod licet, qui sub cõditione promittit aut vendit, nõ propriè dici potest venditor aut debitor, ea ratione, quia interim conditione pendente non est omnino contractus perfectus, vt supra explicuimus cap.5.& notatur in.l.sub conditione.D.de condit.indeb. tamen qui in diem certũ aliquid promittit aut vendit, verus est venditor & debitor vt probat text.in.l.in diem.vbi glos. & Doctores notant.D.de condictio. indeb.atq; ita verificantur in eo verba prædictę.l.1.tit.17.lib.9. Recop. ibi: *Que los vendedores.* Si ergò statim venditor est, quanuis in diem vendat necessarium sit, vt statim Regali decimæ obligetur.

Tertium quod quãuis Regalis decima iuxta pretij conuenti quãtitatẽ solui debeat, vt probat dict.l.1.Recop.ibi: *De todo el precio porq̃ vendierẽ.* Tamen non est, nec dici potest onus adiunctũ ipsi pretio, ità quod ipsum sequi debeat, & ipsius ratione debeatur: aliás enim, nisi pretiũ ad vẽditorẽ perueniret decimę locus non fieret, quod est falsum: quia cũ semel vẽditũ est, gabella debetur, quicquid de pretio posteà fiat, siue in quam exigatur, necne, vt constat ex laté traditis supr.cap.3.& cap.4.& infra.cap.14. per totũ.& quotidiana praxis ostendit: atq; ita cessat sexta illa ratio pro contraria sententia superius considerata.nu.21.sed potius est onus consecutiuum contractus venditionis & permutationis, vt aliàs dixit Bald. in l.1.num.4.C.de contra.empt, & diximus supra dicto cap.3 num.3. & cap.4.nu.8.& alibi sæpè: etenim propter ipsam vẽditionem aut permutationem soluitur, vt diximus supra cap.3.num.3.ac propterea curandum nõ est, an res tradita sit, vel pretium solutum, vt illa peti queat, prout explicuimus in eodem capit.3. in princip. & num.8. ergo si de solutione pretij non est curãdum, nec de die illi adiecto curare debemus, vt aperte cessẽt duæ illę rationes superius adductæ nu.13.&.14.quibus prior illa sententia corroborata est cum ijs quę supra diximus in Scholio ad dict.l.1. verb. totius in pręfatione.

Quartũ quod occurrit, est authoritas Petri Auendanij Doctoris peritissimi, qui in respon.29. vers. fiscus. cũ sequenti. intrepidè ait, quod quãuis fides de pretio habeatur in venditione statim debetur, ac peti potest nostra gabella: quicquid pro se malè alleget notata in.l.ab emptione. D. de pactis.etenim quæ ibi Bart.& Doctores notant, ad hoc sunt, vt gabella semel fisco debita, ex contrahentium pacto posteà celebrato non perdatur, iuxta ea, quæ dicemus infra ca.14.nu.7. vel etiã nõ differatur, iuxta ea quę cũ Carolo Molinæo supra

diximus hoc eodem capite. num. 20. at nostra quæstio versatur in hoc, an fiscus teneatur sequi & expectare ter minos, quicus venditio ipsa non ex postfacto, sed à principio contracta fuerit, ex supra resolutis.

Quibus omnibus ex vtraque parte attentè perpensis, & consideratis,
24 * durum mihi fuit in praxi recedere à verbis prædictæ.l. 31. tit. 19. lib. 9. Recop. quæ generaliter iubet, vt statim intra quinque dies post véditionem contractam gabella soluatur: & ideô pro hac vltima parte iudicandum putaui. Etenim Parladorij limitatio ad eam legem nimis licentiosa est, & non secura, immò falsa, vt ex prædictis apparet: ac mirũ est, quàm leui ipse fuerit fundamento commotus, vt generalem legem restringeret, prout ex eius scriptis cóstat. Nec obstiterunt mihi reliquæ illæ duæ rationes, quæ pro Parladorij sententia arctius videbantur stringere, de quibus videbantur stringere, de quibus supra nu. 16. & num. 18. quia regulariter illicitũ est propter tempus cariore pretio vendere, quàm præsenti pecunia venderetur, vt iam diximus dicto num. 16. nec licebit venditori, turpitudinem suam contra gabellarium allegare. l. mercalem. C. de condict. ob turp. caus. de qua re dicemus infra cap. 14. nu. fin. Et quôd dicitur, diem adiectum solutioni pretium diminuere, vt diximus supra dicto. nu. 18. verum est, quòad commodum pretij, cuius vtilitas ex ea diei & temporis adiectione diminuitur: non vero quoad quantitatem ipsiusmet pretij, cadé quippè est, siue præsens sit, siue differatur, vt patet: at in hoc materia solum inspicimus, quantum pretium in venditione deducatur, non cuius vtilitatis sit véditori, vt dicemus infra cap. 16. per totum.

Duo vero circa hanc sententiam
25 notanda sunt: * primũ, quod siue hãc (prout constanter sequor) siue illam sequendam putarem, gabella ista omnino soluenda est ijs gabellarijs, qui tempore contractus fuerint, non autem illis, qui fuissent eo die solutioni adiecto, prout videtur velle textus expressus in. l. 12. in fin. tit. 17. lib. 9. Recopil. & tradit Ioan. Plat. in. l. sancimus. C. de cósulibus. lib. 12. relatus per Tiraquel. de retractu lignag. §. 1. glos. 10. num. 119.

26 Secundum, quòd si necessitas aliqua immineat Reipublicę, Regi, vel domino, propter bellum vel ex alia causa, rectè poterit ante diem gabella exigi, vt resoluit Auilessius in. c. 2. Prætor. glos. *de mercaduria*. num. 15. sed ille quidem nó loquitur in nostra specie & quæstione, sed in terminis. l. 1. in quat. gabell. nẽpe quando quis códuxisset gabellas pro certa pecunia, & mercede in certis terminis soluéda, vt quotidie faciũt isti gabellarij: vel quãdo totũ Regnum, aut aliqua ciuitas, vel locus gabellas sui territorij códucit pro certa summa, *encabeçarse* vulgo dicimus: tunc enim quãuis pensio côuenta nó nisi certis ac designrtis terminis solui debeat, iuxta d. l. 1. in quat. gabel. adhuc tamẽ si necessitas immineat, antea peti poterit medij temporis interusurio gabellarijs dimisso.

Itaque cum proculdubio verissima sit prædicta Auend. sentẽtia: quæ habet, etiam si fides de pretio habeatur à principio venditionis, statim
27 pretij côuenti gabellam deberi: * eleganter infertur aperta declaratio, & ratio dicendi ad text. in. l. 10. in fine. titul. 17. lib. 9. Recopil. vbi cum Tabellio recusaret copiam venditionis gabellario edere, propterea quod pretium solutum non esset venditori, quasi eo casu præmatura videretur gabellarij petitio: contrarium

deciditur in ea lege, ea iusta ratione, quia cum verum sit dicere, statim cō tractam esse venditionem, statim locum habet lex gabellaria, nec vlterius de pretij solutione curare debemus, vt supra explicuimus cap.3. numero.5. siue quidem ex mora debitoris pretium solutũ non sit, siue ex vẽditionis pacto & lege pretij solutio dilata fuerit, ex prædictis.

Sed & vlteriús pro istius capitis complemento, infertur vera decisio
28 illius quæstionis,* quæ habet, an vẽditor, qui nondum sine culpa sua pretium exegit, cedendo actionem gabellario vsque ad quantitatem decimæ contra emptorem, liberetur, arg. l. item veniunt. §. ait Senatus. el segũdo, versi. bonæ fidei. D. de pet. hære. quod ita in simili voluit Caro. Molinæ. in consuet. Paris. 1. part. titu. 1. §. 23. nu. 4. in fin. Sed neutiquam in nostra decima verum est, nec in praxi recipietur: quia cũ gabella nostri Regni non ratione pretij, sed ratione cōtractus debeatur, quicquid iuxta pretij quantitatem soluenda est, vt supra explicuimus, eaque à venditore, nec ab emptore debetur, vt dicemus infra cap. 15. in principio. nulla ratio est, cur possit venditor obligationem suam personalem in emptorem transferre inuito gabellario, contra regulam. l. si mandatu meo. §. item si. cum notatis. D. mandati. & quæ dicemus in dicto cap. 15. num. 11.

Summa Capitis septimi.

1 *Datio rei in solutum vicem obtinet venditionis, aut permutationis: quod circa Regiam decimam ponderatur.*

2 *Multi sunt casus dubitabiles, in quibus vix intelligitur, an aliud pro alio soluatur, an potius quod verè debitum est.*

3 *Stipulatio interponi potest nouandæ alterius obligationis causa, aut gratia donationis.*

4 *Ex nouatione obligationis, licet aliud in nouam deducatur, quam quod in nouandam erat, decima non debetur, & nouatio valet, exposita. l. si seruum. §. final. D. de verborum obligatio.*

5 *Ex compensatione vnius rei debitæ pro alia decima non debetur: nec si alia pro alia detur in transactione.*

6 *Refertur primus intellectus ad textus in. l. si quis ita stipulatus fuerit. 57. D. de solutio. & circa eum quæritur, & resoluitur, an decima debeatur.*

7 *Quærirur de decima circa secũdum intellectum illius legis.*

8 *Infertur resolutio quæstionis circa. l. 19. tit. 11. lib. 5. Recop.*

9 *Quæritur de decima circa tertium intellectum prædictæ. l. si quis ita.*

10 *In celebri illa quæstione, quid sit in obligatione generis, multas fuisse ac varias Doctorum sententias, traditur.*

11 *Tðaditur vera resolutio in ea quæstione.*

12 *In obligatione generis, quodcumque indiuiduum soluatur, id solum intelligitur à principio debitũ fuisse: quod ex communi sententia defendit autor aduersus Caro. Molinæum, & Anton. Gometium.*

13 *Proponitur Gometij argumentum.*

14 *Confutat autor illud argumentum, tũ efficaciter, tum vtiliter ad materiam decimæ.*

15 *Proponitur secundum argumentum, quod est Caro. Molinæi.*

16 *Confutatur illud argumentum.*

17 *Propouitur & confutatur tertium argumentum.*

18 *Reprehẽditur intellectus Molin. & Gometij. ad. l. cum incertus. de legat. 1.*

19 *Verus intellectus dict. l. cum incertus.*

20 *Im-*

58 *Limitatur ea resolutio.*

59 *In prædicta iudiciali vēditione prius est deducenda decima gabellario ex pretio, quàm creditori satisfiat, etiam si priuilegiatus creditor sit, putà fiscus vel aliàs.*

60 *Proponitur species quædam difficilis in hac materia, quæ semel ex facto accidit.*

61 *Gabellaria lex Regia videtur ipso iure pretium venditionis minuere, sicut lex Falcidia minuit legatum.*

62 *Vere gabellaria lex pretium vēditionis non minuit ipso iure, quin integrum venditori manet, & ipse decimam debet.*

63 *Late declaratur, qualiter gabellaria lex operetur contra venditores in fauorem fisci.*

64 *Exponitur textus in.l.legatum ita.de legatis.2.& text.in.l.à Titio.D.de furtis.*

65 *An regalis decima debeatur in specie textus in.l.qui habebat. cum nota. de legatis.3.*

66 *Quamuis venditionis nomine appelletur a partibus, id, quod re vera venditio non est, gabella regia non debetur inspecta veritate etiam contra fiscum.*

Cum aliud pro alio soluitur an decima debeatur.

CAPVT. VII.

CVM Datio rei in solutum pro pecunia debita, vicem venditionis obtineat, prout vbique nostri Doctores pro-
1 clamant * ex rescripto Imperatoris in.l.si prædium.C.de euictio.&.l.eleganter. in prin. D. de pignor. actio. & alijs iuribus relatis per Tiraquel. de retractu lignag.§.1.gloss.14.ex nume.2.& Doctores Hispanos in.l.70. Tauri.& glossam Ioan. Matientij in l.7.glossa.7.titu.11.lib.5. Recopilat. & alibi sæpè: indubitabile videtur, quotiens res aliqua pro debita pecunia soluta erit, Regalem decimam deberi, quasi ex pura & vera venditione: sic, vt eo casu à debitore soluēte, qui eo modo rem suam vendere videatur, pendi debeat: quod si pro re vendita, pecunia soluta sit, à creditore sit illud vectigal exigendum, qui rem sibi debitam pro accepta pecunia vendere intelligitur: onus enim decimæ venditorem sequitur, vt sa-
14 tis exprimit.l.1.titu.17.lib.9.Recop. & dicemus infra cap.15. ex princip. atque ita apparere videtur ex resolutis per Bertachi.Firmia. de gabellis. 3.membro octauæ partis princ.quæstio.4.num.9. Quod si pro specie debita, res alia soluta sit, cúm eo modo permutatio rerum fieri intelligatur, iuxta textum in.l. si quis aliam. vbi notat Bartolus.num.1.D. de solutio. &.l.libera.vbi Baldus, Salyc.& Angelus, & Doctores communiter. C. de sent.& interloqut. ab vtroque deberi decimam dicēdum videtur iuxta.l.2.dicto tit.17.lib.9.Recop.& quæ de decima permutationis dicemus infra capit.17. de cuius rei veritate, quia frequēs & quotidiana est, infra laté disputabitur hoc eodem capite
2 num.44. * interim tamen, quia nonnulli sunt casus, in quibus difficile est intelligere, an aliud pro alio iuxt. dict.l.si prædiū.& alia iura: an potius quod vere debitum est, soluatur: eos dispungere & explicare oportet, vt vná sit in omnibus resolutio.

Et tota quidem disputatio versabitur circa speciē textus in. l. si quis

ita

ita stipulatus. 57. D. de solutio. vbi si quis promiserit decem in melle dare, soluere mel potest, ante quam decem petita fuerit: sit ergò ita, quod solutum est mel: quæro, an in ea specie aliud pro alio solutum sit, & proinde decima debeatur ex supra dictis. ad cuius quæstionis resolutioné distin-
3 guendum est:* quia aut ea stipulatio interponi potest nouandæ alterius obligationis causa, iuxta tit. D. & Codice, de nouatio. aut ex lucratiua causa donationis, vt. in. l. cum ex causa. D. re iudi. l. inter stipulantem. §. si ré D. de verbo. obliga. & l. si seruus legatus. §. Stichum. de lega. 1. & similibus. & primo casu, veluti, si cum mihi deberes decem in pecunia, sic est, sic stipulatus sum à te nouandi animo, iuxta. l. fin. C. de nouat. vt pro ea pecunia decem cados mellis mihi dares: dubitabilis est quæstio nostra circa decimam, cùm veré isto casu, ex vtriusque contrahentis voluntate aliud pro alio soluatur, & simus in terminis dictę. l. si prædium. C. de eui
4 ctio.* Sed adhuc dicendum est, quod eo casu decima non debetur, nec ex alia quacumque nouatione: veluti si cum deberes mihi certum triticum simpliciter, stipulatus sim à te nouandi animo centum aureos: vel è cótrario, cúm pecuniam deberes mihi, triticum aut aliam rem sim stipulatus: quæ quidem nouatio, cum id expresse agitur, rectè valet, iuxta textum in l. fundum Cornelianum. vbi Bart. notat. D. de nouatio. sicut & constitutű de alia re, quàm quæ deberetur, fieri potest. l. 1. §. an potest. D. de constitu. pecu. quo sane casu, licet emptio & véditio fieri videatur, aliud pro alio promittendo & soluédo, secus se res habet: eo quod in nouatione non habetur respectus ad ipsas res debitas, sed solummodò ad ipsas obligationes, nouandam scilicet & nouanté, quas nemo vnquam dixit permutari vel vendi, sed pristinam in aliã nouam transfundi, atque transferri. l. 1. D. de nouatio. vbi ita definitur: nouatio est prioris debiti, hoc est, prioris obligationis in aliam obligationem vel ciuilem, vel naturalem transfusio atque translatio, atque ideo quandoque contingit, vt licet res debita non extet (quæ ideo promitti nó posset ex textu in princi. Insti. de inutil. stipulat.) adhuc quidem illius obligatio ex debitoris mora perpetuata nouari queat: nempé, quia cum obligatio ipsa præcedens, non veró res ipsa debita nouãda sit, sufficit, quod obligatio præcedens subsit, nec necesse est, vt res debita in rerum natura persistat, ita probat textus elegans sic intelligendus in. l. seruum. 91. §. fin. versic. nouari autem. D. de verborum obligat.

5 Ex qua resolutione duo obiter inferuntur: * Primum, quod ex compensatione Regalis decima non debetur, quamuis quidem ex vtraque parte non pecunia, sed res aliqua debeatur: & quidem siue ea compensatio ex mutuo partium consensu fiat de ijs rebus, quæ aliàs de iure compésari nequeunt: siue secundum iuris decisionem facta sit, veluti cum ex vtraque parte res in genere deberetur, iuxt. notat. per glos. in. §. in bonę fidei. verb. iure aperto. Insti. de actio. quam sequuntur omnes communiter, vt resoluit Ias. ibi nume. 70. Nam licet, si ijs casibus verè res ipsæ solutæ ad inuicem permutarentur, decimæ Regali locus fieret, ex. l. 2. ibi: *Semejantes*. tit. 17. lib. 9. Recopilatio. & quæ dicemus infra cap. 17. ex. num. 9. adhùc compensatione facta nullum vectigal peti poterit: quia tunc nec rerum permutatio, nec vnius pro altera solutio fit, vt locum habeat decisio dictæ. l. 2. Recopilat. aut notata

per Bertachin. vbi supra, ex dict.l. si prædium. C.de euictio. sed mutua potius inter partes vtriusque debiti in concurrentem scilicet quantitatem, contributio & remissio est.l.1.D. de compensat. vnde rectè dixit Matth. de Afflict. in tract. de prothomiseos. verbo. licet enim supra diximus. nu. 35. quod in compensatione locũ non habet retractus sanguinis: quia inquit, compensare est donare, hoc est, debitum ad inuicem remittere, & cõdonare.l. Iulianus ait. D. de condi. & demonst. & l. si fundum. §. Titio fundum. delegat. 1. & ex communi sententia resoluit Sarmientus lib. 2. sellect. cap. 1. num. 11.

Secundum est, quod nec ex transactione Regalis decima deberi potest: veluti si cum centum á te peterem, equum aut fundum, qui quinquaginta valeret, ex transactionis causa dedisses mihi: aut è cõtrario, cum equũ aut fundum peterem, minorem aliquam pecuniæ sumam ex ea causa recepissem, quod persæpe contingit, iuxta notata in. l. si pro fundo. C. de transact. etenim dubium non est, eo casu tanquam ex datione in solutum decimam deberi nõ posse, quia id quod ex causa trãsactionis datur, & recipitur, nõ pro re petita seu debita datũ intelligitur, sed ex eo potius, vt à lite discedat is, qui receperit, ideoq; transactio contractus innominatus dicitur, do vt facias, ex notatis per DD. in. l. siuè apud acta. C. de trãsact. & latiús infra dicemus, cap. 17. num. 51.

6 In altero autem casu, * quando scilicet stipulatio ex causa donationis cõtrahitur, nec ab alia primæua obligatione pendet, triplicem intellectũ habet prædicta. l. si quis ita stipulatus. D. de solutio. primo enim, aut intelligimus ex illa verborum conceptione, decem in melle dabis? (idem in alia quacunque merce, vel re, putà tritico, oleo, aut vino,) semper decẽ duntaxat in obligatione esse, mel autem aut triticum, oleum, aut vinum in solutione tantum, vsque ad litem scilicet contestatam, vt verè intelligit Angel. contra Bart. in eadem. l. si quis. nu. 4. & tunc melle, aut alia adiecta merce soluta iterum distinguendum est: quia aut soluitur antequam decẽ petita essent, & eo casu sine dubio Regalis decima nõ debetur, quia licet aliud pro alio solui videatur, tamen cum ea solutio non ex noua contrahentium voluntate & pactione fiat, sed ex natura ipsius actionis & obligationis, quæ ita à principio concepta est, nulla ratio esse aut considerari potest, ex qua vel qualis qualis vẽditio resultare queat. Quod si postquã decẽ petita fuerint á creditore, lite iam contestata mers illa adiecta soluta sit per debitorem: cũ id spontanea vtriusque contrahẽtis volũtate, nõ ex ipsius obligationis natura factum sit, vt pactet ex. d. l. si quis ità. cũ ibi notatis. apertè sumus in terminis. d. l. si prędiũ. C. de euict. & quæ dicemus infra ex num. 44.

Aut secundo etiam intelligimus, sic concipi eam stipulationem, decẽ

7 in melle dabis? * vt necessario facienda sit solutio in melle, quod contingere ait Bartol. in. d. l. si quis ita. nu. 3. cũ taxata est quantitas pretij & æstimationis mellis, veluti si ita stipuler: decem mihi dabis in melle ad rationem vnius floreni pro quolibet cado? & tunc cum vtrumque in obligatione sit ex sententia Bartol. vbi supra, per text. in. l. 1. §. ante potest. D. de constit. pecu. atque ita soluto melle, aliud pro alio non soluatur, sed qđ verè debitum est, dubitare non licet, quin decima ex ea solutione non debeatur: cum simus extra terminos. d. l. si prædium.

Qua

Qua in re iam semel interrogatus
8 respondi: * etenim cuidam dominæ alimentorum alimētorum causa debebantur quingēti aurei singulis annis quòad viueret, iijque in pecunia vel tritico, quod ipsa mallet: quæsiuit à me, an posset triticum petere & recondere, vt carius posteà venderet, sine metu pœnę reuenditorum, de qua in l. 19. tit. 11. lib. 5. Recopilat. iunctis his, quæ de datione in solutum circa eam legem notat Auendanius Respon. 33. num. 4. vers. sexta. & respondi, quod benè poterat, quia verè nihil in solutum recipit, sed quod ei principaliter debitum est, ex notatis per Barto. in dict. l. si quis. num. 3.

Aut tertio intelligimus, ex prædicta stipulatione, decem in melle
9 dabis.* Decem aut mel deberi alternatiuè, prout intelligit glo. in eadem l. si quis. verb. fuerit. ibi: *idest aut mel*. Et hic casus longum tractatum habet, vt intelligamus an in eo aliud pro alio soluatur, & decimæ locus fiat ex notatis per textum in. dict. l. si prędium. & quamuis inutilis fortasse cuipiam videbitur quæstio huiusmodi, dubium in ea facit, quod videā vtrumque in ea alternatiua obligatione esse, & alterum pro vtroque solui, iuxta communē glossarum & Doctorum sententiam in. l. illud aut illud. D. constit. pecu. & l. cum is. §. final. D. de condit. indeb. & alibi sæpè: videaturque ita id, quod soluitur, in solutum alterius dari, & versari quęstionem iuxta terminos dict. l. si prędium.

Vt verò & quæstionis vtilitas, & resolutio magis appareat, supponendum est,
10 * quod in celebri illa quæstione, dum quæritur: quid sit in obligatione generis, an scilicet genus ipsum, an vero singulæ res contentæ sub genere, an nulla res de præsenti, sed demum solutione facta res soluta fingatur retró promissa, & in obligatione fuisse; multæ ac variæ fuerunt Doctorum sententiæ & opiniones, quas resoluit Anton. Gometius. 2. tomo. variar. resolut. cap. 11. num. 49. & constat ex Bart. & antiquis, & nouissimis in. l. 2. §. & harum. D. de verbo. oblig. gloss. & Bald. in. l. cum incertus. delegat. 1. & l. Mæuius. §. duorū. de legat. 2. & in. l. cū is. §. fin. vbi glos. Bart. & Docto. D. de cond. indeb. ex quibus fit vna & communis sententia in hac re: aliter autem intellexit Aretinus, aliter Socinus, & Ioan. Corasius, aliter Ludo. Roma. in dicto. §. & harum. & multa Vlda. Zasius, multa Alciatus in eodem loco. & Steph. Forcatulus in pœnu. legali. capit. 13. quorum omnium sententias cum antiquioribus reprobat, præter communiorem, quam sequitur multis nominibus declarans, nouas ac elegantissimas regulas constituendo Caro. Molinæus in tract. diui. & indiuidui. 1. parte. secundæ partis princ. quæst. 5. num. 95. per totam. Ego verò, ne immensum opus excedat huius articuli resolutio, si singula tradicitus excutiam & controuersiarum causas conferre moliar, quod elegantissimè factum reperies à Molineo vbi supra: quod pręter illius sententiam, & Doctorum resolutionem in hac re sentio, in medium proponam: lectoris sit iudicium.

Vera ergo est, & elegans resolutio
11 in hac quæstione: * quod non ipsum genus, prout in vniuerso & in abstracto concipitur (quia istud in rerum natura nihil est, sed est solum quid intellectuale, vt notant Bartolus & Doctores in dicta. l. 2. §. harum. & Baldus. in dicta. l. cùm incertus.) sed substātia specifica in obligatione generis continetur, non singulæ res generis: vnaque illa res genere seu specie quidem determinata purè debetur,

tur, solo numero seu corpore & indi-
uiduitate indeterminata, sed per so-
lutionem determinãda: ita quod vnũ
incertum de eo certo genere debe-
tur, certificandum per solutionem:
ita elegantissimé Carolus Molinęus
in dicta quæstione. 4. num. 96. & An
ton. Gometius dicto cap. 11. num. 49.
ad finem. quæ sententia & resolutio
valdè mihi placet, dum tamen inte-
12 rim addendum putem,* quod sic de-
mum ea rès incerta de genere pro-
misso purè debetur, certificanda per
solutionem, vt quæcunque de eo ge-
nere rectè soluta sit, ea sola fuisse de-
bita intelligatur, ex textu in dicta. l.
cum incertus. delegat. 1. qui mihi vi-
detur expressus, prout visus quoque
est communi Doctorum scholæ, ex
traditis per Iasonem & Doctores cõ
muniter in dicto. §. & harum. & faten
tur Gometius, & Molinæus vbi su-
pra num. 106. quicquid ipsi in hoc vl
timo articulo contra communem te
neant, existimantes erroneum id cõ-
mentum esse, nulla lege, nec ratione
fundatum.

Quod liquere Gometius existimat
13 ex eo,* quia qui hominem promit-
tit, potest soluere eum hominem, qui
post contractam obligationem na-
tus erit. l. qui decem. §. Stichum. D.
de solutio. ergo, inquit ille, solutus
homo ex obligatione generica, non
fingitur à principio debitus: quod in
prædicta specie maximè apparet, ex
eo, quod obligatio nequiret consiste
re in illo homine, qui tempore præ-
dictæ obligationis contractæ in re-
rum natura non esset. l. interdum. D.
14 de verb. obliga.* Istud vero argumé
tum fragile est, quia licet obligatio
esse non possit in ea re, quæ in rerum
natura non sit, tamen conditionali-
ter contracta per stipulationem, siue
id ex expressa siue ex tacita cõditio-
ne fiat, vt in dict. l. interdum. & l. 1. D.
de cond. & demonstr. sic retrotrahi-
tur, vt tempore contractus nata res
esse videatur, ac si ea quæ modo nas-
citur, à principio nata esset, vt tradi-
dimus supra cap. 5. nume. 19. & con-
stat ex. l. nec emptio. D. de contrahé.
emptio. ibi: *Vt cùm editus sit partus, iã
tunc, cum contractum esset negotium, vẽ-
ditio facta intelligatur:* & explicat glo.
ibi: verb. iam tunc, & verb. intelliga
tur. ad quod non aduertit Gometius
vbi supra, licet eum tex. pro se alle-
get. ita quod quãuis à principio obli
gationis genericæ, is homo qui non
esset natus, non possit intelligi sub
obligatione esse purè, sicut nec sunt
cæteri homines de mundo, vt iam di
xi: tamen cum conditionaliter qui-
cunque homo tam natus, quam nas-
citurus ita comprehendatur, si solu-
tus sit ex notatis in. l. 3. D. qui & à
quibus. cum ijs, quæ adnotat Moli-
næus vbi supra ex num. 110. & infra
dicemus. fit euidẽter, quod si aliquis
nascatur post eam obligationem cõ
tractam, & à generis debitore solua-
tur, nihil impediat, quominus natus
esse fingatur homo ille, & à princi-
pio specialiter & in indiuiduo debi-
tus intelligatur, cùm stipulatio fue-
rat contracta, argum. textus in dicta
l. nec emptio. D. de cõtra. empt. & ve-
rificetur decisio textus in dict. l. cum
incertus. delega. 1. alias enim si vera
esset Molinęi, & Gometij sententia,
nempe quod in huiusmodi obliga-
tione generis, homo quidem incer-
tus purè debeatur, non hic signatus,
nec ille, nec qui posteà solutus fue-
rit contra communem sententiam:
fiet inde necessario, quod seruus po-
stea solutus nunquam fuerit in obli-
gationem, & quod liberationi & so-
lutioni duntaxat deseruiat: essemus-
que ita in terminis dictæ. l. si prędiũ.
C. de euictio. cum supra resolutis, ex
Bertachini Firmiani sentẽtia: vt in-
telliga-

telligamus, quocunque homine solu to ex vi obligationis genericæ, aliud pro alio solui, & non solui quod vere debitum est: quod licet sic expressè velit Gometi. vbi supra, absurdissimum mihi est naturali rationi & intellectui contrarium: quod ne fiat iā apertè intelliges, quam iusta ratione & æquitate fictio illa introducatur vt scilicet seruus postea solutus, à principio videatur specialiter & indiuidualiter promissus, ac debitus, iuxta. d. l. cum incertus. de legatis. 1. cessareque itaque intelliges aliud Molinæi argumentū in dicta quæst. 4. num. 106. & locum nō fieri Regiæ decimæ, qua de agimus, in hac generis obligatione & solutione: quia vere & realiter aliud pro alio non soluitur, sed quód verè debitū & promissum est, ex supradictis.

Deinde non obstat aliud Molinei argumentum in dicto loco. nu. 107.
15 vbi ait:* quod si vera esset communis illa resolutio tradita per text. in. d. l. cum incertus fieret, quod si Stichus datus ab hærede, non erat testatoris nisi in parte, vel solum quoad vsumfructū, legatarius non habebit recursum euictionis: cessaret enim euictio, si Stichus specialiter fuisset legatus. l. serui electione. in fine: de leg. 1. l. vxor patrui. C. de legatis, sed hoc est falsum per text. in. l. 2. D. de optione. legat. l. hæres seruum. D. de euictio. & l. à substituto. §. 1. de legat. 1.*
16 Nam facilè dilues huiusmodi argumentum, si eius fallaciam animaduertas: etenim verum est, illud euenire in ea specie à Molineo proposita, sed non ea ratione, quod seruus rectè solutus, nō videatur à principio promissus & debitus, vt ille putat cōtra communem: sed ex eo, quód seruo soluto, quem integrum legatario habere non liceat (prout seruo generaliter legato licere debet ex. d. l. à substituto. §. 1. de leg. 1.) non videtur hæres soluere indiuiduum aliquod sub legato genere cōprehensum: ac proinde si soluat Stichū, qui in parte fuisset testatoris, & ita soluat vt in ea sola parte legatarij fiat, cum non verè soluat quod debet, minimè vidébitur is seruus à principio legatus, magis quā si legato homine in genere, equū solueret: si vero ita soluatur ille Stichus, vt in solidum & omni ex parte legatarij fiat, putà redempta parte aliena, cū eo modo rectè solutus sit, vt vere legatus est á testatore, vera & perfecta liberatio cōtinget: videbiturque, ita à principio legatus seruus ille, non quidem pro parte testatoris, sed in solidum: nō minus, quam si expresse dixisset testator, se legare illū Stichum totum, quod legatum nulli dubium esse potest, quin valeat. l. Iulianus. in principio. vbi Bart. & DD. de legat. 3. & notat Anton. Gometi. 1. tomo variar. cap. 12. num. 15. ad fin. versi. secūdo limita. Etenim qui seruum generaliter legat, totum quendam & integrum seruum legat, quē omnimodo legatario habere liceat, vt tradit text. in. d. l. à substituto. §. 1. de legat. 1.

Vltimò non obstat tertium Molinæi argumētum in dicto loco. nu.
17 108. vbi ait: * quod ex prædicta illa communi resolutione sequeretur aliud absurdius: videlicet, legatū factum in genere esse conditionale, saltem cum electio spectaret ad legatarium: & sic eo mortuo post mortem testatoris, & antequam eligatur, caducum fieret, nec transiret ad hæredes ex. l. vnica. §. sin autē aliquid sub conditione. C. de cadu. tollen. quod est falsum, & cōtra casum l. hæredes. §. si incerto. D. famil. ercis. & l. nec semel. §. si cui homo. D. quando dies legati cedat. Nam respondeo: quod licet verum sit, quemlibet hominem legatum

legatū & comprehensum videri sub legato generis, tali conditione si solutus aut electus sit, sic vt ea impleta, ille solus intelligatur specialiter legatus à principio, ex dicta. l. cum incertus. tamen ea códitio ad res ipsas speciales & indiuiduas pertinet, ad hoc scilicet, vt videantur specialiter legatæ, necne: at ipsa principalis legati dispositio pura est, & perfecta statim à principio, non conditionalis: consistit enim legatum in vno incerto homine purè debito, vt suprà dixi de obligatione generica: cuius, & legati similis vna & eadem est doctrina: ac proinde nimirùm si ad hæredes transeat illius modi legatū in dictis iuribus: ex quibus omnibus iā satis abundè constat, quàm iusta ratione prædicta fictio & retrotractio inducatur in dicta. l. cum incertus. de legatis primo. & quam in iusto fundamento ab ea recesserint, doctissimi viri Molinæus, & Gometius vbi supra.

Sed & eorum sententia vel ex eo maxime placere non potest, quia nō satisfaciunt textui in dicta. l. cum incertus. in quo est fundamentum firmissimum communis sententiæ: * inquiunt enim Anto. Gometius dict. 2. tom. varia. cap. 11. num. 49. in fine. & Molinæus dicta quæstio. 4. nume. 106. quod dicta. l. cùm incertus. non dixit, Stichum solutum fingi retrò legatum: sed tantum, quod hæres perinde est liberatus, atque si Stichus legatus esset. Itaque volunt solum probari in ea lege sufficientiam solutionis ad debitoris liberationem, qui se manet liberatus, ac si ea res fuisset debita & legata, quæ tamé debita & legata
19 non est, vt ipsi putāt.* Sed certe vltra quod hęc sententia falsa est, naturali æquitati, & intellectui contraria, vt supra consideraui: si bene duertas aliq uid amplius vult textus ille in dicta. l. cum incertus. etenim cum Stichus seruus solutus esset volenti creditori, seu legatario, minimé dubitari poterat apud Iurisconsultum de sufficientia solutionis ad liberationem: cum quæcumque res etiam pro alia soluta creditori volenti, perfectam liberationem pariat, ex notissima iuris regula, de qua in princip. Instit. quibus mod. toll. obliga. vnde illud amplius apertè voluit Iurisconsultus in ea æquiparatione, quam facit ibi: *Perinde eum liberatum, atque si Stichus legatus esset*. Nempé, quod liberatus est hæres soluédo Stichum, & legati generici obligatio perempta est, quasi vere rem ipsam à testatore legatam soluerit, propter retrotractionis effectū, de quo supra: & hic est verus illius legis, ac communis intellectus.

Sed vt ad alternatiuam obligationem, à qua egressa est, iuxta tertium intellectum dictæ. l. si quis ità stipulatus. D. de solutio. disceptatio nostra reuertatur: illud in ea omnino dicendum puto, quod de generica obligatione supra resolui, tam circa ipsius obligationis naturam, quam circa Regiam decimam, de qua loquimur. Ita quod si illud aut illud promittā, vnum incertū debeo, certificādū per solutionē, sic vt quodcunque solutū sit, nó pro vtroq; in solutum dari videatur iuxta dicta. l. si prædiū. C. de euictio. sed in sui ipsius dumtaxat solutionem, quasi id solum debitum fuisse intelligatur, iuxta superius resoluta in materia dictæ. l. cum incertus de legatis. 1.

20 Etenim * quod Doctores, volūt, in alternatiua obligatione vtrūque esse simpliciter, impossibile est, verum esse: quia cum debitor alternatiuè, non sit ligatus vel adstrictus vtrūq; sed alterutrū dare: impossibile est vtrūque, sed alterutrum tātum

in

in obligatione esse simpliciter, verè & propriè loquendo, vt optimè aduertit Caro. Molinæus in dicto. tracta. diuidui & indiuidui. 2. part. principa. quæstio. 6. num. 118. Immo nec verum esse potest, quod ibidem ipse Molinæus ait, vtrunque quidem in obligatione esse, non simpliciter, vt Doctores loqui videbãtur, sed alternatiuè, seu eo modo quo in dispositionem deducta sunt. Etenim id est, quod quærimus: nempè, quid sit in obligatione alternatiua simpliciter ac purè debitum: nam alternatio illa sic dubiam & incertam videtur obligationẽ reddere, vt ignoretur in qua re pura consistat obligatio, cum tamen sciamus puram esse obligationem, & statim actionem nasci:*
21 Vndè verissimũ esse existimo, in ea obligatione (vt dixi) minime vtrunque purè deberi: nec simpliciter quidem vt satis patet: nec alternatiue, vt dicebat Molinæus in dicto loco, aut electiuè vt dixi Ioan. Corasius in l. 2. §. & harum. glos. fin. D. de verb. obliga. quia ea alternatio seu electio efficit, vt nullo modo possit intelligi, vtrũque deberi purè, sed potius (velut in generica obligatione diximus) vnũ incertum ex his certis & expressis pure debetur, certificandum per solutionem, itá vt quodcunque eorũ posteà soluatur, id solum debitum intelligatur fuisse, iuxta dictam l. cum incertus. de lega. 1. quod ita expressè probat text. in l. vbi autem. §. qui illud aut illud. D. de verb. obligat. vbi dicitur, quod qui in alternatiua obligatione electionem sibi non constituit, incertum stipulatur, sibique incertum debetur: ergo neutrum purè in obligatione est, cum vnumquodque per se certum sit.

22 Nec * obstat distinctio, de qua in dicto. §. qui illud aut illud. circa electionem datam vel non datam creditori: quia generaliter adhuc verum est indistinctè, vnum incertum deberi purè in alternatiua obligatione, vt iam dixi: & quod dicit Iurisconsultus in dicto. §. qui illud aut illud. referẽdum est ad effectum obligationis, non ad veram ipsius substantiam: etenim id solum voluit dicere Iurisconsultus, si creditor electionem sibi cõstituit his verbis, vtrum ego velim: licet dubitari nequeat, quin vera ac propria ipsius obligationis substantia & natura inspecta, incertum adhùc in obligatione sit, propter incertum voluntatis creditoris euentum, quæ multis rationibus & causis vacillare potest, vt patet ad sensum: tamen cum ei liceat vel hoc tantum, vel illud tantum petere, prout voluerit, ita vt non teneatur incertam & alternatiuã actionem intẽdere, prout, cum promissoris est electio, tradit tex. in. §. huic autem qui loco. Instit. de actio. sed vnum solum, quod ipse prius animo cogitauerit, petiturus sit, certum videri stipulatum esse: quamuis interim, dum non intendit actionem, nec electione vtitur, absq; dubio non quid certum, sed incertũ potius in obligatione esse appareat. Itaque ibi Iuriscõsultus respexit potius naturam ipsius actionis, quo tẽpore esset intentãda, de quo ibi principaliter agebatur, quam quo tempore nasceretur, nempè tempore stipulationis, antequã fieret electio à creditore. Iuxta quam inspectionẽ ego considero, quod dicitur de alternatiua obligatione in dicta. l. vbi autem. §. qui illud aut illud. D. de verb. obliga. & de generica quoque dici posse: etenim si hominem, quem ego volã, à te stipulor: certum stipulatus esse dici possum, cum liceat mihi Stichũ petere, prout in alternatiua stipulatione Iurisconsultus cõsiderat in dicto. §. qui illud. & tamen negari nequit,

quit, quin in hac generica obligatione ante intentatam actionem, & electionem factam á creditore, incertũ quoddã debeatur iuxta superius resoluta ex num. 11. vbi distinctè tradidimus, in obligatione generis incertũ quoddam cõtineri, nulla facta distinctione, an creditor electionem sibi constituerit, necne: ex quibus rectè manet explicatus text. in dict. l. vbi autem. §. qui illud aut aliud. D. de verbor. obligat.

23 Igitur in summam, * qui illud aut illud promittit, non vtrunque purè debet: immò nec hoc, nec illud purè & simpliciter debet, quia de nullo eorum verum est dicere, hoc mihi debes, sed potius debet vnum incertũ ex illis rebus certis, & determinatis: vtrumque autem debet sub conditione si soluatur, prout in generica obligatione hominis, vnumquemq; sub conditione deberi supra diximus: & hoc est, quod ait Iuriconsf. in l. illud aut illud. D. de constit. pecu. vbi dicitur, quod quidam illud aut illud debuit, hoc est, incertũ quoddam ex illis: quod confirmo hac plana ratione, quia alternatiuè promittens, vnam rem tantum dare vult, ergo non vtramque puré debet: & si vnam rem soluit, nemo iniustè dicet alteram quoque puré debuisse, quia aut dicendum est, nunc quoque debere eam post solutionem alterius, aut illam rem, quæ fuisset soluta, nedum ad sui ipsius obligationem, sed & ad solutionem vtriusque poni, contra Paulum I.C. in l. á duo rei D. de verbor. obligat. quo solo argumento satis superque patere potest falsitas cõmunis sententiæ, & hæc nostra veritas confirmatur.

24 Nec * obstat text. in dicta. l. si duo rei in eo, ad quod allegatur per glossam, & Doctores in l. cum is. §. final. D. de condit. indeb. nam verba text. ibi: *quia vtraque res ad obligationem ponitur, non ad solutionem:* non id volunt, quod glossa & Doctores existimant, scilicet vtramque rem in obligatione esse, & alteram in solutione, quasi plus debeatur, quam in effectu soluendum sit, quod esset absurdum, & pené ridiculum: sed ita sunt intelligenda, quod licet verum sit, qui illud aut illud promittit, vnũ incertum debere vt supra dixi: tamẽ vtraq; res in stipulatione nominata ad obligationem ponitur, ita vt quæcunq; soluatur, illa sola videatur in obligatione fuisse & vt verè debita soluta esse iuxta regulam. d. l. cum incertus. de leg. 1. & vt, quæ taliter debita intelligi non potuerit, solui nequeat: nõ enim vtraque illa res ponitur ad solutionem dũtaxat illius incerti, quod purè debetur, sic vt vnũ incertum tantum debeatur, & vnũquoque ex illis certis nominatis solui queat, prout aliàs in generica obligatione dicebant Anton. Gometius & Carol. Molinæ. vbi supra, & dixi num. 12. iuxta quem non rectum intelligendi modũ in specie. d. l. si duo. seruus ille, cuius non potuisset obligatio cõsistere, solui potuisset à promissore, vt satis innuit, & contrariũ existimantes refellit I.C. ibi ex prædicta ratione.

25 Nec huic æquiparationi, quam facio inter genericam & alternatiuã obligationẽ, * quidquam obstat differentia inter eas cõstituta per I.C. in l. qui decem. §. Stichum. D. de solutio. nam verissima mihi est ea ratio, quam tradit Alciatus in l. 2. §. & harum. in 2. opposit. & in fine. D. de verbor. obligat. & ibidem Corasius glossa fina. quicquid aliam se meliorem tradere existimet Molinæ. vbi supra. 2. part. diuidu. & indiuid. quęstio. 7. num. 157. de qua re vide etiam D. de Franc. Sarmient. in. l. Mæuius.

§. duo-

§. duorum. delegat. 2. vbi in materia
plura bona considerat.

Sed nec illa sola est inter genericam, & alternatiuam obligationem
concordia & similitudo, præter cõ-
munem Doctorum scholam & in-
26 tellectum: * nam & alia quoque est
valde vtilis, quæ quia adusque non
sine lite, sed sub iudice est, & statui,
quod præter aliorum sententias ani
maduertere in hac materia vtile
intelligerem, non prætermittere:
operæ pretium existimaui, si intactã
eam conuenientem concordiam nõ
relinquerem, pro conciliatione dif-
ficillimorũ textuũ in lege cum is. §.
final. D. de condit. indebit. &. l. si is
cui. delegat. 2. in qua difficultate il-
lud primum, vt verissimum, statuen-
dum est, quod quemadmodum si de-
bitor generis certam rem soluerit,
putans præcisè ad illam teneri, con-
dictione indebiti potest repetere, a-
liam offerendo: ita quoque & alter-
natiuè obligatus, si alterum, putans
illud solum debere, soluerit, repeti-
tionem habet text. est de vtroque in
dict. l. cum is. §. fin. D. de condict. in-
debit. & ratio est verissima, quæ ex
supra resolutis colligi potest, quia sci
licet vna & eadem penè est vtriusq;
obligationis natura, ortus, & substã-
tia: tàm debitus enim est Stichus ex
generica illa obligatione, hominem
dare spondes? spondeo: quàm ex illa
alternatiua, Stichum aut Pamphilũ
dabis? dabo: ac proinde nulla ratio
est, aut esse potest, vt doctrina tradi-
ta in generica obligatione circa re-
petitionem eo casu concedendam,
non tradatur & procedat quoque
in alternatiua: procedit ergo autho-
ritate text. in dicta. l. cum is. §. final.
Sed obstat textus difficillimus in di-
cta lege si is cui. delegat. 2. vbi Celsus
Iurisconsultus, ait, quod si Stichus,
aut Pamphilus legatus sit mihi, &
cum legatum Stichum duntaxat pu-
tem, eum vendicauero, amplius mu-
tandæ vendicationis ius non habeo:
sicut & hæres alterutrum dare dam-
natus, si Stichum dederit, cum igno
raret sibi permissum vel Pamphilum
dare nihil repetere potest.

In hac difficultate glossa Bartol.
Baldus & cæteri Doctores commu-
27 niter existimant, * quod text. in di-
cta lege cum is. §. fina. D. de condict.
indebit. loquitur in eo, qui promisit
hominem in genere, & putans se de-
bere Stichum, eum soluit, at dict. lex
si is cui. delegat. 2. loquitur in al-
ternatiua obligatione: ratio differen
tię apud eos est, quia quid debet ge-
nus, nullum seruum debet in specie,
vt ex communiori sententia supra di-
ximus, & ideo si putans se debere Sti
chum, eum soluit, indebitum seruũ
soluisse videtur, ac proinde repetit
in dicto. §. fin. quia is non erat in obli
gatione, sed in solutione tantum, vt
postea solutus debitus videretur ex.
dict. lege cum incertus. delegat. 1. &
explicat Iason in dicto. §. final. In al-
ternatiua vero obligatione, vterque
seruus in obligatione est ex cõmu-
ni sententia, quę habet alternatiuè
debitorẽ vtrumq; deberet, vt supra
dixi num. 20. atque ideo non repetit
28 in dicta. l. si is cui. delegat. * Sed certè
cum ista solutio fundetur in falsa illa
differentia, quam inter genericam &
alternatiuam obligationem supra cõ
futauimus, & falsam quoque esse so-
lutionem satis apparet, presertim
quia iste intellectus torqueat literam
text. in dicta. l. cum is. §. fin. vbi I. C.
ex eo, quod dixit debitorẽ hominis
in genere similem esse illi, qui Stichũ
aut decem debet, illud colligit, in er-
ronea solutione genericę promissio-
nis, condictionem repetitionem, es-
se: quasi in alternatiua esset minus
dubij: & quod Doctores replicant

non esse similitudinem in eo, de quo ibi loquitur text. sed in quibusdam alijs, mera peruersio est, vt notat Carolus Molinæus in dicto tractatu diuidui & indiuidui. 2. par. num. 136.

29 Alij dixerunt, * quod dicta. l. cum is. §. final. loquitur in errore facti, prout ibi notat glossa: at dicta. l. si is cui. in errore iuris procedit. Sed falsum est, nam plane constat in dicta. l. si is cui. facti errorem fuisse, quia legatarius putauit Stichũ sibi legatum esse, nõ alterutrum: atque ideo hæc expositio nullibi recepta est. sed & Andreas Alciat. in dicta. l. 2. §. & harum. in sua glossa. verbo, eiusdem conditionis. & in lectura. charta vltima. D. de verb. obligat. aliter exposuit ea iura: faciendo quidem differentiam non inter obligationem generis, & alternatiuam, vt ante eum fuit communis opinio, sed inter contractus & vltimas voluntates: eum autem multiplici argumento reprehendit Molinæus supra numer. 137.

Tandem cùm nulla harum interpretationum placuerit Molinæo in dicto loco, prout merito placere nõ

30 debuit, * Molinæus ipse adhærens expresse decisioni, textus in dicta. l. cum is. §. final. D. de condit. indeb. refutat sententiam Celsi Iurisconsulti & sequacium in dicta. l si is cui. de lega. 2. quia (inquit) dura est, & absque æquitate, ac proinde correcta per æquissimam legem. Iustiniani in l. penultí. C. de condict. indebi.

31 Sed certè * Carolus Molinæus in hac consideratione, quæ & ante eum aliorum quoque fuit apud glossam in dict. l. cum is. §. final. apertè fallitur: quia dicta. l. penulti. duntaxat loquitur, vbi vtraque res alternatiuę promissionis soluta erat: quo casu non illud dubitabatur, an repetitio alterius esset, (nec enim dubitari poterat, quin altera res repetenda foret, cum alternatiuus creditor vtramque habiturus non esset) sed dubium erat, cuius esset electio in necessaria illa repetitione. At dicta. l. si is cui. de legat. 2. non loquitur nisi in casu, quo altera res esset soluta ab ignorante habere electionem. & omnimodo repetitionem negat, quod contrarium non est decisioni text. in dicta. l. penult. C. de cõdict. indeb. licet enim verum esse dicamus, quod si hæres ex alternatiuo legato alterum soluit, putans illud solum debere, repetitionem non habet, aliud offerendo, ex dicta. l. si is cui. nõ inde statim colligi poterit, quod si vtrunque soluerit, non habeat electionem in necessaria alterius repetitione, habebit enim ex dicta. l. penul. nam duæ illæ decisiones ad inuicem non repugnant, sed vtraque per se vera esse posset. Ergo falsum est dicere, quod dicta. l. si is cui. correcta est per tex. in dicta. l. penul. C. de condict. indeb. quicquid difficultate superatus, aliud voluerit Molinæus supra.

Ego autem prædicta iura aliter ac verissimè intelligo: & existimo, debitorem tam generis quam alternatiuæ obligationis, siue ex contractu, siue ex legato procedentis, si is alterũ soluerit, putans se illud expressè debere, repetere posse, aliud offerendo, prout indistinctè traditur in dicta. l. cum is. §. final. D. de condict. indebiti. fundamentalis ratio est, quia electione, quam vterque habet, per errorem vsus non est, ac proptereà plus debito soluisse videtur, vt in. l. qui exceptionem. D. de cõdict. indeb. cum ibi notatis. & facit text. in. §. huic autem, qui loco institu. de actio. Nec * obstat dicta. l. si is cui. 32
de legatis. 2. ibi: *Tamquam si damnatus hæres*: quia respondeo, quod text. ille

ille loquitur in casu speciali, nempè in legato damnationis, vt probatur in verbo, damnatus. Cuius legati formula & solennia verba traduntur ab Vlpia. in fragmẽtis tit. de leg. at qui speciale est in eo legato, vt quomodocumque impleatur testatoris voluntas etiam indebitè, nulla eius repetitio sit, vt probat textus, in. §. final. Institu. de obligatio. quæ ex quasi contract. Vnde cúm in eo legati genere quo illud aut illud dare hæres damnatus est, altero eorum quocumque modo soluto etiam per hęredis errorem, negari nequeat, quin testatoris voluntas impleta sit, qui alterum dari voluit, licet indebibitè quidem solutum sit, ex eo quod electione vsus non est hæres, ex notatis in dicta. l. qui exceptionem. D. de condict. indebit. fit consequens euidentissimum, ex prædicto iuris principio, vt nulla illius per errorem dati repetitio sit hæredi concedenda, etiam vt aliud offerat, prout rectè decidit Iurisconsultus in dicta. l. si is cui. versic. tamquam de legatis. 2.

33 Ex quibus * obiter infero in praxi, quod cum illiusmodi priuilegium legato damnationis antiquitus datũ, Iustiniani constitutione conseruatũ, ad reliqua quæcunque pia legata & fideicommissa extensum sit, præbeaturque his legatis & fideicommissis, quæ sacrosanctis Ecclesijs & cæteris venerabilibus locis, quæ religionis vel pietatis intuitu honorantur, relicta sunt, vt cõstat ex. d. §. fi. Instit. de oblig. quæ ex quasi cont. euidenter dicendum est, decisionem tex. in. d. l. si is cui. vers. tãquam procedere quoque hodie saltẽ in pijs legatis: in profanis autem non ita, quia ius illud antiquum, quo fundatur decisio prædictæ. l. si is cui. restrictum est, vt dixi, ad pia legata duntaxat, per textũ in dict. §. final. ita vt ea sit verissima & notanda conclusio: quod si hodie illud aut illud piæ causæ legatum sit, & hæres alterum, putans illud tantũ debere, soluerit piæ causæ, audiendus non est illud repetendo, vt aliud offerat, ex fundamentali & vnica ratione. dict. l. si ijs cui. versi. final. de legat. 2. iuncta noua Iustiniani constitutione in dict. §. final. Instit. de obligat. quæ ex quasi contra. cuius contrarium regulariter dicendum est in alijs legatis non pijs, ex generali decisione, text. in dict. l. cum is. §. final. D. de condit. indeb. quod priuilegiũ addendum est ad ea, quæ tradit And. Tiraq. de priuilegijs piæ causæ priuil. 119. & priuil. 125. & nota, quia elegans est ac valdè vtile.

Non etiam obstat textus in dicta.
34 l. si is cui. de leg. 2. in principio: * vbi per vendicationem legatus est mihi Stichus aut Pamphilus: & tamen si cum Stichũ mihi legatum putarem, eum vendicauero, amplius mutandæ vendicationis ius non habeo. Nã respondeo: quod licet textus ille prima facie videatur difficillimus, rectè tamen intellectus optimam iuris rationem habet: etenim cum mihi legatur Stichus aut Pamphilus eo ipso quod alterum volo (mea enim electio est. l. Lucio. de legat. 2.) meus fit seruus ille ipso iure. l. apud Aufidiũ. in fine. D. de optio. lega. ac si ille solus puré legatus esset, ex dicta lege, cúm incertus. & quæ supra resolui. de legat. 1. cum notatis in. l. à Titio. D. de furtis. & infra dicemus hoc eodem capite. Igitur in specie dictę. l. si is cui. vbicunque & quandocunque legatarius voluit Stichum, & eum vendicauit, quamuis ignoraret vel alterum posse petere, cũ negari nequeat, quin illum voluerit, quẽ vendicat, ipso iure legatarij sit ille Stichus, ex dicta. l. apud Aufidium.

D·de optione legata. cùm ibi notatis. nec enim voluntas variari potest in legato, etiam si apponatur verbũ, volet·l. huiusmodi. §. Stichum. vbi notatur. de legat. 1. legatarius autem dominus factus Stichi serui, iam impossibile manet, vt alterius serui Pãphili dominus fiat ex eodem legato: quia in legato non vterque seruus erat, sed alter ex illis duobus: cùm igitur iam semel vnius serui dominus factus ille legatarius, alterius serui dominus esse non possit ex eo legato, planissimum esse ait Iurisconsultus in dicta.l. si is cui. quod mutandæ vendicationis ius non habet: cũ vendicatio non nisi domino detur. l. in rem. D. de rei vendicat. quod videtur sensisse Bartolus in dicta lege si is cui. in fine. quamuis exactè non explicauit vim & decisionem illius legis.

35 Vtrùm * autem aliqua alia extraordinaria vel infactũ actione agere possit legatarius, vt vẽdicationẽque solutionẽq; rescindat propter errorẽ suum, & alterum (si velit) petat ab hærede, Iurisconsultus non disputat in dict.l. si is cui. de legatis. 2. nec præsens erat illius rei materia & dubitatio: putem autem quod possit, sicut si ita stipulatus: Stichum aut Pãphilum, quem volam, dabis? posteà obliuione existimem alterum tantum stipulatum me esse, & eum petam. Nam existimo, quod possim in factum agere, vt quem velim iterum petam, ita vt quod de debitore per errorem soluente dictum est in dicta.l. cum is. §. final. D. de condict. indebit. in creditore quoque non eligente locum habeat ex vi & natura correlatiuorum, & commutatiuæ iustitiæ, quod est elegans pro extensione illius. §. finalis. & declaratione dictæ.l. si is cui. de legat. 2. quorũ iurium hæc est vera resolutio & interpretatio, quicquid Doctores non intellixerint. Quinimmò ad perfectam intelligentiam dictæ.l. cum is. in. §. final. reducibilem ad praxim, valdè nota duas elegantes considerationes Caroli Molinæi in dicto tracta. diuidui & indiuidui. 2. par. quæs. 7. num. 139. & nu. 140.

36 Insuper ex hac tota disputatione aptè consequitur, * quod si illud aut illud legatur, vnum tantum debetur: nec mirum, quia & vnum legatum est, non duo legata, vt probat textus expressus in. l. si illud aut illud. in principio. de legatis. 2. vbi glossa Bartolus, & omnes Doctores. fietque inde, vt quemadmodum in alternatiua obligatione supra diximus, re altera soluta in alternatiuo legato, decima non debeatur iure Regio, quia non aliud pro alio, sed quod verè debitũ est, soluitur: cessatque ita dubitandi ratio desumpta ex nota. in. d. l. si prædium. C. de euictio. & quia vt dixi, vnum legatum est, & vnum soluitur, non duo legata ex dicta. l. si illud aut illud. de leg. 2. cui valde obstat text. in. l. planè. §. si ita Titio. de lega. 1. vbi ait Iurisconsultus, quod cum illud aut illud legatur, duo legata sũt: quæ difficultas adeò stringit, vt miretur glos. in. d. l. si illud aut illud. verb.

37 vnum. quæ ait: * quod vnum legatũ est, quia vnius prestatione liberatio cõtingit, sed duo legata sũt, quia duę res nominantur in legato: & ista interpretatio ab omnibus approbatur cõmuniter, vt constat ex Menes. in dict. l. si illud. num. 2. & videtur secutus Caro. Molinæus vbi supra. 2. par. quæst. 7. num. 124. mihi autem non placet, quia apertè cõfutatur ex verbis. I. C. in. l. cum illud. in prin. D. quãdo dies lega. cedat. qui ita ait: *Cum illud aut illud legetur, enumeratio pluriũ rerum disiũctiuo modo comprehensa, plura legata non facit.*

Vnde

Vnde ego aliter cum text. acci-
38 pio: * cum enim ita per vendicationem legaretur: fundum Seianum, aut vsumfructum eius sibi habeto legatarijque electio esset ex Vlpian. in fragmentis, titul. delegat. versicul. optione. velletque legatarius vsumfructũ sine proprietate vẽdicare: oppositũ illi est ex parte hæredis, quod aut totum fundum Seianum caperet, aut totum relinqueret: nam cum sibi legatus esset totus fundus aut vsusfructus non videtur legatum posse in solo vsufructu consistere, cum legatarij electio esset: veluti cum damnatus est hæres decem aut quinque dare, in quinque tantum legatum consistit: quasi prudenter lex pro hærede aut legatario eligat: & prima facie melius est totum fundum capere, quam vsumfructum dũtaxat: veluti melius est quinq; , quã decem soluere. l. si ita relictum. 43. §. final. delega. 2. & l. inter stipulantem. §. 2. & l. si ita. 109. D. de verbor. obligation. sed adhuc inquit Iurisconsultus in dicta lege planè. §. si ita delegatis. 2. quod non vnum legatum est, scilicet fundus Seianus duntaxat, ac si fundus tantum legatus esset: quo casu non posset legatarius legatum diuidere, & vsumfructum duntaxat vendicare, lege. 4. delegat. 2. sed inquit Iurisconsultus, quod duo legata sunt, scilicet, hoc aut illud: quasi clarius dicat, non vnum legatum est, hoc est, non vna res legata est: : sed duo legata sunt, hoc est, duæ res legatæ sunt, prout videtur xplicare text. in. l. Lucio. 23. delegat. 2. Itaque verbum legata, non substantiuè accipio, ita vt dicat duas esse donationes, à defuncto relictas, quod esset contra text. in. l. si illud aut illud deleg. 2. sed duæ res alternatiuè legatæ sunt, vno scilicet legato & donatione, & ideo inquit Iuriscōsultus, quòd ex arbitrio poterit legatarius vsumfructum vendicare. In summam ergo intelligendum est, quod in dict. l. planè. §. si ita. delegat. 1. non dubitabatur, vtrum cum illud aut illud legatur, vnũ aut duo lex legatum sit, hoc est vna aut duplex donatio: sed an duæ alternatiuè, vel vnica tantum res in vnico legato essent deductę in ea specie: secundum quod respondet I. C. quòd duo legata, hoc est, duæ res legatæ sunt, quanuis vnum legatum, vnaq; donatio à defuncto relicta duntaxat esset ex. d. l. si illud. deleg. 2. & erat iustissima dubitatio, quã diximus ex. d. l. 4. deleg. 2. quęq; cadere non poterat in. l. si quis seruũ. §. si ita legetur, deleg. 2. vbi ita legatum est: Sempronio decem, aut si noluerit, hominem Stichũ lego, quo casu text. ait, duo legata esse, sed vno contentus esse debet, quòd ex eo est, quia licèt in alternatiuis vnum tantũ legatũ sit, tamẽ ibi specialiter duo sunt, quod sentit I. C. dum ait, *hoc casu*, ex eo quia cum ibi vnum datum sit, si alterum noluerit potius vnũ purè, & aliud sub conditione datũ est, quã electio legata.

39 Atq; * in eum sensum. d. l. planè. §. si ita Titio. delega. 1. intelligo quoq; tex. in. l. si Titio fundus. 10. D. de vsu & vsufr. leg. vt hoc solũ intẽdat I. C. docere, quod quando ita legatur: fundum & eius fundi vsumfructũ do lego. non vna res legata sit, scilicet fundus plena proprietate, sed duę res, scilicet fundus plenus. & eiusdem vsusfructus per se: ita vt optime possit vel solum vsumfructum vendicare: quod nõ posset facere, si solus fundus fuisset legatus ex supra dictis. * Vn-
40 de planè intelliges falsam esse sententiam Bart. in eadẽ. l. si Titio. & in. l. 1. in prin. D. de iust. & iur. vbi Ias. cum latè declarat. num. 2. versicul. primò quando ponitur inter incõpatibilia,

asserentis in d.l. si Titio. copulatiuã, & pro disiunctiua, vel adscriptam esse, quod nulla efficax ratio suadere potest, effectus erit maximus, quod quando ita legatur, fundum aut eius vsumfructum do lego: prout legatũ est in d.l. planè. §. si ita Titio. de leg. 1. si vsumfructum eligam, non potero posteà fundi proprietatem petere, quia alterum legatum est. dict. l. si illud aut illud. de lega. 2. At vbi ita legatur, fundum & eius vsumfructum do lego: si vsumfructum prius agnoscam, adhùc fundum petere potero, scilicet, sine vsufructu, qui iam meus est ex lucratiua causa, quia vtrumq; mihi legatum est. & ità videtur sentire tex. ille in. d.l. si Titio. ibi: *Si vero vsumfructum habere maluerit, & proprietatem fundi repulerit, solum vsumfructum habebit:* quasi si non repulerit, sed adhúc velit proprietatem, nõ habebit vsumfructum solum, sed & dominium fundi, cui consolidabitur vsusfructus ex. §. final. Institu. de vsufructu.

Præterea & in eundem sensum. d. l. planè §. si ita. de lega. 1. eleganter infero ad intellectum tex. difficillimi in. l. si quis ita. D. de auro & arg. legato. vbi Paulus I. C. ita scribit: *Si quis ita legauerit: vxori meæ mundum, ornamenta, seu quæ eius causa paraui, do lego: placet omnia deberi, sicut cum ita legatur Titio: vina quæ vrbe habeo, seu in portu do lego: omnia vina deberi. Hoc enim verbum, seu, ampliandi legati gratia positum est.* Ecce qualiter in eo text. copulat dictio, *seu*, cuius tamen natura est distinguere. l. 1. §. sublata. D. ad Treb. & l. generali. C. de sacrosf. Eccle.

41 *sed fauore vltimæ volũtatis copulatiuã esse resoluit cõmunis Doctor. sentẽtia, vt constat ex dicta. l. si quis ita. A qua sententia meritò plurimi secesserunt dicentes, quod in. d.l. si quis ita. mirum non est, dictionem, *seu*, non distinguere sed copulare, quia posita est inter genus & speciem: & ita explicat Couarr. lib. 2. variarum. cap. 5.

42 num. 10. * Sed certe nisi viri doctissimi & dignissimi authoritas obstitisset, falsissima mihi esset illa interpretatio, cum concedat in eo tex. dictionem, *seu*, quæ est disiunctiua, contra naturam suam copulare: quod falsum est; semel quia illi Doctores non assignant rationem specialitatis in dictione, *seu*, magis quàm in dictione, *vel*, & simili: tùm quià in eum sensum Doctorum fieret, vt in dicta. l. si quis ita. legatarius non posset vinũ eligere, quod esset in portu, repudiando vinum ciuitatis: ne legatum diuidat contra text. in. l. 4. de legat. 2. nã si cui vinum omne legetur, non poterit his hoc vel illud duntaxat capere, sed aut totum agnoscere, aut totũ repudiare debet l. 2. ver. si autem. de lega. 2. quod quidem falsum est in dicta. l. si quis ita. quia poterit eligere, ex dicta. l. plane. §. si ita Titio. de legat. 1. sed & aliter cum textus. tentat intelligere, nec se bene explicat, Mencha. de succ. prog. lib. 3. §. 27. numer. 21.

Verus ergò, & natiuus intellectus est ad dict. l. si quis ita. D. de aur. & arge. lega.

43 *quod non interest, adiecta sit dictio, seu: prout aliàs communis dicebat, an vero dictio, vel, aut, & si qua similis adijciatur: quia verissimum est in ea. l. si quis ita. dictionem, *seu*, disiungere, prout eius natura fert. Ergo quod Doctores illi dixere, text. illum procedere ex eo, quod dictio (*seu*) adiecta sit inter genus & speciem, laudandum est & verissimum, prout optimè probat Præses Couarruuias vbi supra. quamui falso dicant ex eo esse copulatiuam: quia immó, vt dixi disiungit in eo text. nam ita legatum est: Titio vina, quæ in vrbe habeo, seu in portu do

do lego: in qua specie legatarius volebat omnia vina ex illa parte alternatiuæ, quæ in vrbe habeo: quæ locutio omnia vina comprehendit, etiam quæ in portu sunt. l. Cesar. D. de publi. sed hæres dicebat, quod cũ ita legatum esse: vina quæ in vrbe habeo, seu quæ in portu: visus est testator non putasse, legato vino vrbis, se & vinum quoque portus legare, vt aliquid operetur disiunctio, & alternatiua (*seu*) argu. tex. in. l. hęres meus 100. §. 1. de legē. 3. & l. 1. in princip. D. de auro & argu. leg. videaturque ita, quod aut debeat eligere vina portus, aut vina vrbis sine portu. sed respondet Iurisconsf. quod omnia vina debentur, quia illa particula alternatiuæ (*seu quæ in portu habeo*) non est eo animo adiecta, vt alteram partem restringeret, vt volebat hæres: sed potius ampliandi legati gratia: quæ verba non intelligas, id est, maioris explicationis gratia, vt fieri solet, quotiens posito genere species singulatim adijcimus, sed intellige propter electionem, vt quod vnum legatum indiuisibile erat legatis vinis, quæ in vrbe erant, nihilo alio expresso, sic vt non posset hoc vel illud vinũ capere ex dicta. l. 4. de lega. 2. per adiectionem disiunctiuæ diuideret, & duas res legatas efficeret, ad hoc vt vel ista sola vina, quæ in portu essent posset accipere reliquis repudiatis per dict. l. plane. §. si ita Titio. de lega. 1. & hæc est verissima interpretatio ad dictam. l. si quis ita. D. de auro & arg. legato. quæ sufficiant pro expositione tertij intellectus. ad dictam. l. si quis ita stipulatus. D. de solutio.

Tandem his præuisis & resolutis in hac materia, tempus est, vt reddeã ad propositam quæstionem & quidem principalem huius capitis, circa decimam interminis, textus in

44 dicta. l. si prædium. C. de euictio.* & certè quicquid Bertachius dixerit in supra allegato tract. de gabellis. 3. mẽbro octauæ partis principa. quæstione. 4. numer. 9. ex datione in solutum gabellam tanquam ex vera venditione deberi: longè aliud dicẽdum videtur his fortissimis argumentis.

45 Primo, * quia debitor vnam rem pro alia re vel pro quãtitate debita, volenti creditori soluens, magis distrahit, quàm contrahit, argu. tex. in §. is quoque versic. sed hęc species. instit. quibus mo. re contrahit. nam vna pro alia (si contrahentium voluntas non deficiat) functionem recipit. l. 2. §. mutui datio. in fine. sumpto argumento à cõtrario sensu. D. si cert. peta. & quasi res ipsa debita, soluta videtur, tex. in princip. Instit. quibus mo. tolli. obliga. ac proinde tam efficax liberatio contingit ipso iure, ac si ipsamet res debita solueretur, vt tradit Bartol. in. l. si hęres. 100. cõtra. glo. fin. ibi de lega. 1. quãuis illę species natura sua fungibilẽ permutationem nõn recipiant, quam recipiunt genera. l. sed si certos de lega. 1.

46 Secundo, * quia tantum abest, vt datione in solutum alia vẽditio fiat, quod dubitatum fuerit, an etiam pristina venditio irritaretur in specie. l. pretij causa. C. de rescind. vendit. & notat Bartolus in dict. l. 2. in princi. D. si cert. petat.

47 Tertio, * quia text. in dict. l. si prędium. C. de euictio. solum dicit, negotium quodam esse vicem & similitudinem venditionis obtinens: propter quod vtilius ex empto actio datur, nec directa cõpetit, vt in. l. elegãter in princip. D. de pigno. act. quod fauore eius inductum est, qui solutionem sibi fieri permisit ad arbitrium & iuxta commoditatem debitoris, quem noluit ad speciem debitam adstrin-

adstringere: quod autem vnius fauore inducitur, ad rationem decimæ alteri onerosam trahi nõ debet. l. quod fauore. D. de legib. & Reg. odia. de reg. iur. at qui si datio in solutum vicẽ venditionis obtinet, ex dicta. l. si prędium. sequitur, quod non est venditio: quia nullum simile est idẽ. l. quod Nerua. D. depositi. & aliud est esse tale, vel haberi pro tali. l. mercis appellatio. vbi glo. & Bart. D. de verb. sig. Bart. in. l. si maritus. §. 1. D. ad legem Iuli. de adult. immo omnis similitudo est quoddam figmentũ rei, & non propriè res ipsa, inquit Bald. in. l. 1. in fin. C. de patri. qui filios distra. & tamen verba dictæ. l. 1. titu. 17. lib. 9. Recopilat. quæ ex venditione decimã pretij solui iubet, in propria non in ficta significatione accipi debent. l. 3. §. hæc verba. D. de negot. gestis. & ita in expresso, quod datio insolutũ non sit propriè venditio, notat glossa in. l. 13. verbo, *Por otra heredad.* titu. 10. lib. 3. fori. Tiraq. de retract. ligna. §. 1. glo. 14. & Hispani Doctores in. l. 70. Tauri. Nec obstat, quod in dicta l. si prædium. C. de euictio. datio in solutum dicitur esse contractus: & sic videtur apparere, quod qui aliud pro alio soluit, nedũ distrahat, vt ego supra dixi in primo argumento, sed & contrahat quoque: quia explicandũ videtur illud verbum, *cõtractus,* prout se ipsum explicat textus in. l. cum dominam. C. de pigno. ibi: *Dominæ cõtractus & voluntas.* quæ quidem verba pro eodem scripta sunt, sic vt contractus pro voluntate ponatur, non pro contractu vero, de quo in. L. labeo. §. contractum. iuxta communẽ intellectum. D. de verbo. sig. & facit l. omnem. 20. cum glossa ibi. D. de iudicijs. ex quibus videtur, non malè hanc partem elegisse Parladoriũ lib. 1. rerum quotidia. cap. 3. §. 2. nu. 40. qui tamẽ eo solo fundamento motus est, quòd datio in solutum non propriè venditio est: ac proinde decimam deberi non posse existimat, deuians à Bertachino vbi supra.

Verum in contrarium est, (vt iam retuli) prædicti Bertachini authoritas in dicto loco: & vltra eum Caro. Molinęus in consuet. Paris. tit. 1. §. 13. glossa. 5. ex num. 46. in quæst. 10. vbi in quæstione & materia huic nostræ simillima ex communi Doctorũ sententia resoluit, quod datio rei in solutum pro pecuniario debito non tã est similis venditioni, quam vera & propria venditio, vt pote cum omnia substantialia concurrãt, scilicet consensus, res, & certum pretium, vt notant Bartolus & Bald. in. dict. l. eleganter in princip. D. de pigno. act. & ideò quicquid dicitur de emptione & venditione, habere locum in tali datione in solutũ, vt not Cynus, Bal. Saly. & Pau. in. l. libera. C. de sent. & interloq. omn. iud. Ioan. de Imola. cõsil. 8. num. 7. & alij plures relati à prædicto autore in dicto loco. num. 47.

48 * Quæ sentẽtia vltra quod pluribus fundamentis fulciri potest, valde adprobata est in hoc Regno ex longa praxi, quę habet, vt ex datione rei in solutum pro alia re debita, duplex decima debeatur, quasi permutatio sit, & locum habeat dispositio. l. 2. titul. 17. libr. 9. Recopilat. pro pecuniario autem debito, vna decima dependatur, quasi ex vera venditione: vnde vix est, vt ab hac vltima opinione queam discedere in iudicando, & consulendo.

Sed vt cõtrouersia ista componatur, & fundamentis prioris sententiæ planissimè satisfiat, sic ego distin
49 guo: * quod aut aliud pro alio soluitur à debitore consentienti & volenti creditori, & tunc nedum solutio sit, sed & contractus quoq;: quia cum ego possem rem specificè debitam

tam

tã soluere, & tu recipere: noluissem
eam, sed rem aliam soluere, & tu quo
que malueris aliud recipere, quàm
quod verè & specificè debitum tibi
est: nemo dicet, id solum nos agere,
vt soluatur debitum & solutio obli-
gationis contingat: quia si id solum
voluissemus, rem ipsam debitam ego
soluerem & tu reciperes: sed id quo-
que egisse nos, vt quod vtilius mihi
esset, retinerem alio dato: & tu reci-
peres, quod tibi esset vtilius alio re-
misso: quo modo impossibile est in-
telligere, quin nedùm solutio debiti
continget, sed & contractus vendi-
tionis aut permutationis contraha-
tur, quia sic aliud pro alio soluendo
quidam alius actus & contractus oc
cultatur, celeriter agendo, vt in. l. 3.
cum notatis. D. de donatio. inter vi-
rum. Etenim illud actũ intelligitur,
quod tibi soluerem rem debitam, &
tu receptam redderes mihi pro alia
re vel pecunia: vt autẽ ille circuitus
euitaretur, vno actu egimus, vt vnũ
pro altero solueretur: quæ occulta-
tio rem ipsam non mutat, quominus
vere contractam esse venditioné aut
permutationem dicamus, & exinde
decima Regalis debeatur.

50 Exquibus * satis responsum ma-
net primo fundamento, quo in con-
trariam partem nitebamur dicentes,
eum qui aliud pro alio soluit, magis
distrahere, quam contrahere: nam ex
prædictis constat vtrumque facere,
nempe distrahere soluẽdo debitum:
& contrahere quoque hoc pro illo
dando iuxta supra dictũ intelligẽdi
modum, & vt contingit quoque (li-
cet non sic apertè) in solutione debe
ri per errorem facta in dicto. §. is quo
que ver. sed hæc species. Instit. qui-
bus mo. re contrah. &. §. item is cui.
Institu. de obliga. quæ ex quasi cont.
nas. & est textus elegãs in. l. si in area.
ver. nam is. qui sic debet intelligi. D.
de cõdit. indeb. in quibus iuribus sol
uendo quis contrahit.

Nec etiam obstat secundum illud
argumentum, quod desumpsimus ex
dubitatione tex. in l. pretij causa. C.
de rescind. vend. quia quicquid ibi
dubitatum sit, vera decisio est pro-
hac nostra sententia: nẽpè, quod in
specie dictæ. l. pretij causa adhuc pri
ma venditio manet, quasi verè pre-
tium in numerata pecunia solutum
esset, & iterum ea pecunia à vendito
re redderetur pro pecoribus, secun-
dùm quæ supra diximus: Ita quod in
ea lege duo facta sunt: Primum, solu-
tio pretij debiti ex prima venditio-
ne: & Secundum, venditio pecorum
51 pro pecunia illius pretij: * vt absque
dubio duplicem decimã deberi ibi,
dicendum sit: vnam à vẽditore prio-
ri iuxta quantitatem pretij in pecu-
nia definiti: & alterã ab emptore sol-
uente pecora pro solutione pretij,
quia pro eadem pecuniæ quantitate
vendere ea pecora intelligitur. Vn-
de etiam ac tertio intelliges, propris-
simé stare verbum illud, contractus,
in dicta. l. si prædium. C. de euictio.
quia, vt supra dixi, vnum pro alio sol
uendo, nedum distrahitur tollendo
obligationem, sed & contrahitur
quoque vnum dando, & aliud reti-
nendo.

Quod si (vt aliud distinctionis mẽ
52 brum accedamus) * vnum pro alio
soluatur, non ex communi debitoris
& creditoris consensu, sed eis inui-
tis, vel præter eorum voluntatem: vt
quia vel debitor non habet aliud,
quod soluat, nec potest comparare
rem debitam, vt in specie text. in Au
th. hoc nisi debitor. C. de solutio. &
casibus notatis per Bart. & Doctor.
in. l. 2. §. mutui datio. num. 2. D. si cert.
pet. iunctis ijs, quæ ad dictam Auth.
hoc nisi debitor. resoluit Baeza, de
inope debitore. cap. 1. ex numer. 46.

Aufrer. in Capel. Tolosan. quæst. 68. & Greg. Lup. in l. 3. tit. 14. part. 5. vel quia creditor in defectũ solutionis, bona debitoris executioni subiecta iuxta styllum. l. fin. tit. 21. lib. 4. Recopil. adiudicari sibi fecit pro debito, cũ nullus emptor reperiretur, iuxta notata in. l. si finita. §. posteaquàm autem. D. de damn. infect. & l. à diuo Pio §. si pignora. D. de re iudicat. & l. fin. titu. 27. par. 3. & tunc, cum nihil aliud agatur i, s casibus, qui debitum solui, & obligationem tolli, minimè dicendum puto alio pro alio soluto venditionem aliquã, permutationé vè contrahi deficiente partium con sensu, argum. text. elegantissimi in dicta. l. si in area. D. de condict. indebit. vbi ex eo, quod ex defectu consensus partium, non potuit intelligi interuenisse quasi cõtractus ille, qui in solutione per errorem facta interuenire solet, iuxt. text. in. §. item is. Institut. de oblig. quæ ex quasi contra docet & infert I. C. indebiti condictionem non nasci. ac proinde* cõ
53 stat in hoc speciali casu recte dixisse Montaluum in. l. 13. ver. *por otra heredad*, in fina. verbis, tit. 10. lib. 3. fori dationem rei in solutum vicem venditionis aut permutationis non habere ad hoc, vt tacita vẽditio, aut permutatio contracta esse intelligatur, & per consequens eo casu existimo, optima ratione dicendum esse regalem decimam non deberi: & limitandam esse generalem traditionem Bertachin. & Molinæi vbi supra, quod valde etiam nota ad quæstionem, de qua infra cap. 11. in fin.

Quin immò ex prædictis ortam fuisse intelligo communem Regni
54 praxim, quæ habet:* vt ex adiudicatione rei executioni subiectæ in fauorem creditoris fama iuxta text. in dicto. §. si pignor. decisa non exigatur: scilicet (vt ego interpretor) quia necessaria quædam solutio, & debiti satisfactio est præter emendi aut vẽdendi animum, quod ex alia tamen ratione tenuit Bertachin. in dict. tract. de gabellis. 3. membro octauæ partis princip. quæst. 4. num. 10. qué refert & sequitur Parlador. dict. cap. 3. §. 2. nu. 29. nempe quia (inquiunt) re addicta creditori per iudicem de debito cognoscentem nullus potest esse contractus, qui gabellæ locum faciat, eo quod in iudicio non proprié contrahitur, sed quasi. l. 3. §. idem scribit. D. de peculio secus autem esse dicunt, si in publica subastatione alteri extraneo, aut etiam ipsi creditori pluris licitati, res illa executioni subiecta venderetur: quia tũc pura & vera venditio cõtrahitur & est, ac proinde nulla iusta ratio allegari potest, quo minus Regalis decima debeatur, quæ generaliter ex venditione debetur.

Sed quanuis, vt dixi, prædictorũ sententia & distinctio placeat; communique praxi recepta sit, ratio (qua mouétur) neutiquam placere potest: quia si adiudicatio illa creditori facta iuxta d. §. si pignorat. de se est verus venditionis contractus, nihil impedit, quo minus ita sit decretum iudicis: nã & in subhastatione illa per decretum iudicis venditio celebratur, cuius medio dominus rei, contra quem facta executio est, vendidisse censetur: factũ enim iudicis exequẽtis, ipsiusmet partis esse iudicatur. l. 1. C. si in cau. iud. pign. l. si ob causam D. de euict. & l. profectitia dos. D. de iure dot. tradit Bald. in repet. l. pater filium. num. 4. D. de inoffi. testam. & Alexand. in consi. 11. viso processu.
55 lib. 5.* ideoque nulla dubitatio est, quin ex ea subhastatione & iudiciali venditione gabella debeatur, vt præter Bertachi. & Parlador. in præallegatis locis, tenet Auenda. resp. 13. num.

num. 4. inspecta scilicet persona domini debitoris, iuxta ea quæ dicem' infra cap. 15. num. 9. & est text. expressus in. l. 9. tit. 11. lib. 5. Recopilat. quæ erat. l. 70. Tauri. vbi fit mentio gabellæ ex huius modi iudiciali venditione soluendæ. & bonus text. in. l. 7. in quat. gabell. quæ est. l. 5. tit. 18. lib. 9. Recopilat. vbi specialiter cauetur, quod ex rebus venditis ratione bullæ Cruciatæ, decima non debeatur: cúm tamen certum sit, eius modi véditionem debere iudicialem esse iuxta tradita in. l. 2. titulo. 10. lib. 1. Recopilat. ergo in contrarium est iuris regula. l. generali. §. vxori. cum notatis. D. de vsufruct. legat.

Nec obstaret, quod prædicta venditio fieret in iudicio, per quod non contrahitur, sed quasi, ex dicta. l. 3. §. idem scribit. D. de peculio. quia licet verissimum sit, ex litis contestatione, & ex sententia iudicis non proprium contractum, sed quasi contractũ procedere, vt ibi elegãter docet Bartol. tamen id intelligitur ex vi, & effectu ipsius sententiæ, quæ solam quandam infactum actionem producit, qua condemnatus tenetur stare sententiæ. l. actori. C. de rebus creditis. nec ideò sequitur, quod si per sententiam iudicis iubeatur, venditionem aliquam, aut permutationẽ, vel alium quemcumque contractũ fieri, contractus illi perderent suam naturam, eò quod ex sentẽtia prodirent, & cũ veri contractus sint, quasi contractus fierent, vt ex eis Regalis decima soluenda nõ foret: quod minimè dici debet argum. eorum, quæ de véditione ex testamento facta dicemus infra cap. 16. num. 29.

56 Itaque si quæras,* cur ex adiudicatione bonorum creditori facta gabella non debetur, cum tamen debeatur ex subhastatione publica, & in terminis dict. l. si prędium. cum supra resolutis. C. de euiction. sic aio: quod prædicta adiudicatio est quædam necessaria solutio vnius pro altero, præter voluntatem partium ex necessitate negotij contingens: ac proinde non potest aliqua siuẽ volũtaria, siue necessaria venditio resultare ex ea solutione, vt expressè tradit text. elegans in. l. si pignori. 29. ver. non idem. D. fami. ercis. vbi adiudicatio & emptio pro diuersis ponuntur: vltra quod, vt ibi dicitur adiudicatio necessaria est, & emptio voluntaria. In qua ratione non intelligas me dicere, ex eo decimam non deberi eo casu, quia necessaria venditio est: etenim si véditio aliqua esset, siue quidé necessaria, siue volũtaria, minimè dubitarũ, quin decima pretij ex ea deberetur: cũ nulla lege reperiantur exceptæ immunesuè factæ necessariæ véditiones, prout resoluam inferiús cap. 19. num. 98. Sed dico, quod cum eo casu necessaria solutio sit vnius pro altero, & nulla alia mens & intio soluentis & recipientis sit, quàm obligationem tollere & soluere, vt cõstat ex prędictis, neutiquã extrã eorũ intentionẽ resultare potest alius actus, nec vel qualis qualis véditio, ex doctrina. l. si me & Titium. D. si cert. pet. & tradit dicta. l. si pignori. & venditione autem per subhastationem tertio facta ideò debetur gabella, quia licet iudicialiter fiat ex decreto & sententia iudicis, vera quidé & spontanea ac propria venditio est ab ipso scilicet iudice, qui loco debitoris est vt dixi, & ab emptore licitante cõtracta, vt patet ex. l. 1. & 2. C. de fide instru. & iure hastæ fis. lib. 10.

57 Verúmtamen animaduertendum est * quod prædicta iudicialis venditio non statim contracta & perfecta est, cum res addicitur pluris licitanti per sententiam iudicis, iuxta termi-

nos

nos.l.fin. tit. 21.lib.4. Recopilat. vt statim decimæ locus fiat: quia immò is debitor, in qué facta executio est, pœnitere potest, & á venditione rerum suarum facta recedere, soluto debito creditori, vel emptori intra tres dies in rebus mobilibus, & intra nouem dies in immobilibus, iuxta longam huius regni cõsuetudiné, cuius meminit Castellus in.l.70. Taur. ver. *del remate.* & refert ac sequitur Couarr. lib.2. varia. resolut. cap.11. num. 3. & Dida. Peretius in.l. 4. col. 1072. tit.8. lib.3. ordinam. & Ioan. Matien. in.l.9. glos.3. tit.11. lib. 5. Recopilat. Vnde consequitur, quod cum decima Regalis nõ debeatur, nisi cum semel perfecta venditio est, vt late tradidimus supra cap.1 absque dubio dicendum sit, quo casu debitor soluat, quod verè debuerit, & à venditione recedat intra illa legitima tempora, Regalem decimam non deberi, quia semper imperfecta vẽditio fuit. prout rectè velle & sentire videtur Castellus in prædicta.l.70. Tauri. verb. *del remate* ibi: quia interim venditio nõ est perfecta, cũ res vẽdita extrahi potest per debitorem: ac proinde infert ibidẽ, locũ nõ habere retractum cõsanguinei: & obiter quoq, inferre videtur idem fore de gabella, vt scilicet non debeatur, dúm allegat glossam in. l. 2. titul. 10. libr. 3. fori. loquentem de gabella, vt ex ea patet: quamuis verè ea glossa in his terminis non loquatur, sed generaliter de venditione nulla, aut imperfecta, iuncta glossa final. in fine. in lege. 3. eiusdem tituli, & libri fori. & in hac resolutione ego resideo, 58 quam puto veram, * dum notem ampliandam non esse ad casus, quibus extra ea tempora superiores iudices decreuerint, soluto debito creditori per debitorem restituenda ei esse sua bona sub hastata ac vendita: quia cum illud fiat ex gratia potius, quam ex iure, vt benè notat Couarruuias, dicto cap.11. numer.3. præiudicare non debet gabellario, cui ius quæsitum est legitimo tempore transacto ex supradictis. Præsertim, quia si iure aliquo fiat ea rescisio, erit quidem ex remedio. l. 2. C. de rescind. venditio. & l.1. titul.11. libr.5. Recopilationis, siuè vera quidem, siue præsumpta læsio sit, vt iuxta communem Castellæ stylum & praxim notat Menesius, in dicta lege secunda, Codicis. numer.31. rescissa autem venditione ex eo remedio, iam satis constat decimam deberi adhúc, prout late trademus infra cap. 14. num.13.

Cæterum non prætercam, in huiusmodi iudicialibus venditionibus, ex quibus locum decimæ fieri diximus, * prius deducendam esse decimæ quantitatem, & ex reliqua pecunia satisfaciendum creditoribus fore, pro qua parte sufficiat: nam deducto eo, quod explicandarum venditionum causa in proxenetis, præconijs, & gabellis impenditur, patrimonij quantitas computatur. l. quantitas. vbi glossa, & Doctores. D. ad legem falcid. & l. quod priuilegium. versic. plané. D. depositi. & tradit expressè Doctor Azebedo in.l.10. nume.2. ad finem. titul.6. lib. 3. Recopilatio. resoluens aliud esse in decima executionis propter textum expressum in.l.7. titul.21. libr.4. Recopilatio. contra Auenda. in capit.17. Prætorum. nume.10. libr.1. idque ego verum esse intelligo, etiam si quantumcunque priuilegiatum & hypothecariũ debitum sit illud, pro cuius solutione facta executio est, etiam si fiscale sit: quia adhùc prius est soluenda decima huius venditionis gabellario, quàm priori creditori, fiscové satisfiat ex principali debi-

debito. Quod vt vere & radicitus intelligatur, præmitto speciem, quę nuper accidit, & de qua ipse consultus fui in Taurinensi ciuitate, cuius modo est Prætor dignissimus Pater ac dominus meus Lope à Lassarte & Molina, illiteratus quidē, sed accerrimi vir ingenij, ac summę prudentię: ea est huiusmodi.

60 Gabellarius * membri hęreditatū conuenit venditorem pro gabella, quæ ad eum pertinebat, & in illius bonis mobilibus, quæ sola habebat, facta executio est, & ex decreto iudicis venditio eorum celebrata pro maiore & oblato prętio, quod tamē vix sufficiebat debito exequentis satisfacere: ecce venit gabellarius mēbri rerum mobilium, & petit ex pretio illius iudicialis venditionis priùs sibi satisfieri pro sua decima: & quod ex reliquo debitum suum consequatur prior gabellarius exequens, siuè sufficiat, siuè nō, & iuuabatur ex pręhabita resolutione. d. l. quantitas. & l. quod priuilegium. At prior gabellarius allegabat, quod vtrumque debitum æquè esset fiscale & priuilegiatum: ac proinde secundus gabellarius nō deberet vti priuilegio suo: l. assiduis. §. final. C. qui potiores in pig. habea. de qua re late agit Tiraq. de priuilegijs pię causæ. priuileg. 26. ex nu. 4. deberetque potior esse, qui prior esset tempore, iuxta text. & notata in. l. si cum pecuniam. C. de priuileg. fisci. & quæ tradit Anton. de Fano. de pignor. 5. part. princilp. 2. m m bro. num. 42. Ego veró post longani cogitationem perpensis iuris principijs, quæ in re paruę etiam pecunię necessaria fuit, dicendum ac iudicandum esse existimaui, omnimodò ex hac iudiciali venditione hunc proprium rerum mobilium gabellariū pro sua decima esse preferendum in

61 distributione pretij: * quod vt dicerem illud prius cogitaueram, quod quotiescunque venditio aliqua contrahitur, gabellaria lex videtur ipso iure pretium minuere in parte decima, ità vt statim à principio decima pars pretij fisco gabellariovè adquiratur iuxta determinationem. l. 1. titul. 17. lib. 9. Recop. & reliqua pretij pars venditoris fiat: atque ita minime posse anteriores creditores prętēdere ius aliquod pignoris, aut prelationis in ea parte pretij, quę Regiam decimam tangit, cum ex hoc nunquam fuisse venditoris apparere videatur, argu. textus in. l. lineam margaritarum. vbi glossa verb. remanente. D. ad legem Falcid. & l. 1. §. si quis. D. quorum legato. cum concordantibus. vbi expresse dicitur, quod lex falcidia, quę statuit quartam partem bonorum hęredi relinqui, ipso iure diuidit eam partem, & resecat à legatis, ità vt legatarij non insolidum totius rei legatę domini fiāt, sed ex sua parte duntaxat, scilicet, deducta ea, quę hęredem tangit propter falcidiam: quò fiet, vt in ea materia, quāuis legatarius de facto reciperet totā rem integram legatam, & in eum irruerent creditores, circa eam quartā partem falcidię pręferendus sit hęres, quia verè eā pars nō legatarij debitoris, sed hęredis est: ac proinde nullo iure prelationis aut anteriprioritatis poterit à creditoribus excludi in rei suę persecutione, argum. textus, & quę ibi Doctores notant in Auth. fina. C. qui poti. in pign. hab. *

62 Sed certè, licet hęc videretur bona consideratio, vera non est: quia immò lex gabellaria pretium venditionis, aut actionem ad pretium competentem ipso iure non resecat, aut minuit diuiditvè: quin potius totū pretium integrum vēditori debetur ab emptore: & is est, qui solus potest ex vēdito agere ad pretium integrum, non

nō fiscus,nisi ratione pignoris, quod in bonis vēditoris habet,vt mox dicam:nihil enim fisco cum emptoribus extra casus expressos in.l.31. &.l.32.titul.19.lib.9. Recopil. sed solum is habet, aut gabellarius condictionem ex.l.contra venditorē per text. in dict.l.1.tit.17.lib.9. Recopil. Nam nec decima ecclesiastica ipso iure resecat fructus,vt tradit Petrus Rebuf. in tract. de decimis. quæst.9. num.7. ac proinde videtur manere quæstionis difficultas: quia cū solutū & exactū istud pretiū, totū vēditoris fiat, videtur,quod in eo(sicut in re sui debitoris) preuenerit causa pignoris prioris gabellarij pariter priuilegiati,iuxta textum & notata in.l.3. C.de priuileg.fisci. & quæ notat glossa in.l.is qui.verb. respondisse. D. de iure fisci. ibi. item si tam fiscus. & Fanus de pignori. vbi supra. num. 42.præmisso pro constanti,quod semper gabellarius habet ius pignoris contra venditores fisci nomine, per textum in.l.aufertur.§.fiscus.D. de iure fisci, & dicemus infra in cap.18.nu. 54.

Sed adhuc reassumendo prędictā
63 considerationem,& in proposita cōclusione persistens,aio: * quod licet lex gabellaria ipso iure non resecat pretium, aut actionem ad pretium, quia(vt dixi) tota competit venditori,aduertendum est, quod non adquiritur venditori ea actio libera,sed læsa quidem eo onere decimę,quod ex vi legis gabellariæ resultat in venditorem vsque ad decimam partem totius pretij,eo ipso quod vēdidit,iuxta dict.l.1.Recop. cum notatis supra cap.3. est enim velut seruitus quædā contractibus istis imposita, vt notauimus supra in prefatione in fine. num. 29. quod sanè onus sic vigilat ex legis agilitate, quę in instanti & velocissimè operatur l.Iulianus noster.vbi omnes notant.D. de condit. & demonst.& benè tradit D. Frācis-cus Sarmientus lib.2. sellecta. interp. cap.1.nu.23.vt tam citó sit lęsa actio eo onere Regio,quàm venditori adquisita: etenim ex illo actu vēditionis,vno & eodem tempore duę leges operātur, nempe gabellaria onerans venditorem ad decimę solutionem ratione cōtractus: & ciuilis lex quę ex contractu legitimè celebrato actionem ex vendito ipsi venditori parat ad pretij consecutionem iuxta.l.1. & totum titul.D.de actio. emptio.ita vt licet vtraque lex precedentem actum venditionis requirat,vt operetur:tamen eo secuto,instantaneè quęlibet earum producit effectum suum in fauorem illius,cui fauet absque vlla anterioritate alterius.

64 Quod* satis apparebit simili modo exemplo desumpto ex.l. legatum ita.de lega.2. vbi quamuis ad veram legati adquisitionem legatario faciēdam,& ad consecutionem iuriū hereditatis in heredis fauorem,vnus & idem actus aditionis hereditatis requiratur,iuxta.l.à Titio.D.de furtis. &.l.eam quam, cum notatis. C.de fideicomm.&.l.cum heredes.D.de adquire.posse.constat,quod herede adeunte, sic vniformiter & eodem tempore illę duę leges operātur, vt licet statim adita hereditate omnia iura testatoris in heredem transeāt,dicta.l.cum heredes. minimè dici possit, heredem dominum fieri rei per vendicationē legatę: quia tam cito operatur lex legatario fauens, quàm lex heredi consulens: & ita fit legatarij res legata, sicque in eius dominum transit ipso iure per heredes aditionem,vt nunquā (nec momento quidem)fuerit heres eam consecutus,vt optimè probat dict.l. legatum ita. in fine.delegat.2.& dicta. l. á Titio. D. de furtis. ibi. *quia ea quæ legantur.* & text.

tex. elegans in l. sed si damnum. aliàs l. peculium. la. 2. §. sed & creditor. D. de peculio. quæ sic debent intelligi. Igitur ad propositum; cũ semper ab initio actio illa ad pretium non libera adquiratur venditori, sed comitata & onerata semper eo onere Regalis decimæ, fit consequens euidentissimum, vt nullus creditor præferri queat in toto pretio integro, sed deducta prius ea parte, quam onus decimæ seu gabellæ absumit & exhaurit. Nam deducto eo onere, cum quo adquirit pretium venditor, pretij cõmoditas computari debet iuxta notata in l. non amplius de legatis 1. & id solum habere seu adquirere intelligitur iuxta dictam l. quantitas. D ad legẽ falcid. & ita teneo ad quod bene facit. l. 2. in princ. cum notatis. D. de rebus eorum, qui sub tute. cum resolutis per Pinel. in l. 1. 3. par. num. 52. C. de bonis mat. & Sarmient. libr. 3. Sellecta. 8. & circa hanc materiam iudicialis venditionis addenda est pulchra illa quęstio, quam infra resoluã cap. 13. num. 19.

Vltimò in materia istius capituli non male dubitari potest de illa ele-
65 ganti quęstione, quę habet:* an si aliquis in tantum rem propriam obliget iure pignoris pro mutua pecunia recepta, vel in plus quàm res ipsa valeat, ita quod luitionis spes reliqua nõ sit, ac proinde alienata res esse videatur, vt dicit text. in l. qui habebat. in fine principij de legatis. 3. vbi Bart. & glossa notant. & Menesius in l. prędia num. 8. C. de fideicõmis. decima regij iuris debeatur: & quidem videtur non deberi propter contractuum pignoris & venditionis discrimina. & si alienatam rem esse dixerimus; gabellamque ideò vt ex venditione deberi, iam erit ablata debitori offerẽdi debiti facultas, reique petendę ius debita pecunia soluta. Sed in contrariũ vrget, quod pignus & mutuum in fraudem decimę simulata esse videantur, & in effectu venditio celebrata: qui effectus inspiciendus potius est, quam verba cõtrahentium attẽdenda. l. 1. C. plus valere quod agitur. & l. 11. tit. 17. lib. 9. Recop. Adhuc tamen, cum interpignoris & venditionis contractus longa differentia sit, eaque magni effectus, magis puto in hac specie regulariter decimam non deberi, nisi aliter cõstet de fictione, fraude, & simulatione: quo casu ad materiam fraudis, & simulationis contractuum erit recurrendum, vt aliàs dixit Iurisconsultus, in l. quidam voluit. D. ad S. C. velleia. & ad ea, quę de probatione fraudis in materia gabellarum tradit Hippol. singu. 698. quem allegat Didac. Peretius in rub. tit. 2. lib. 8. ordinam. pag 34. colu. 2. Illud autem dixerim, quod si res tanti pignoretur, quanti valeat, & postea per longum tempus cessauerit debitor in luitione, cùm rectè posset redimere, quę est propria species dict. l. qui habebat. de legat. 3. iuxta l. si seruus depositus. §. quid est. D. de noxalibus. nec ipse creditor petat debitum, potius iudicabitur venditionẽ fuisse à principio celebratam, quàm pignus contractum: nisi res esset maiorum suorum illius debitoris, quia tunc propter rerum auitarum affectum semper durat luitionis spes, ex notatis per Tiraquel. de retra. lignag. in prę fatione num. 36. in fine. at qui vbi inciderit quęstio hęc, discretus iudex ęstimauit ex rerum, temporum. & cõtrahentium qualitate, ac circunstantijs contractus, quid statuendum sit,
66 * ita vt si verè à principio pignus fuisse intelligatur, quamuis deindè debitor pecuniam soluens se emere asseueret, & verba ipsius & creditoris in venditionem sonent, vt quia forte

forte creditor potestatem vendendi haberet, iuxta. l. non est nouum. D. de adqui. rerum dom. & quæ aliàs de iure communi & regio circa pignorũ distractionem refert Olanus in Antinomia. litera. P. num. 30. adhùc iudicetur, non venditionem, sed hypothecæ pignorisvè liberationem esse, vt ex Cyno. & Baldo. in. l. 1. numer. 2. C. si seruus extero. tradit Caro. Molinæus in consue. Parisi. titu. 1. §. 22. quæstio. 16. nu. 60. quæ doctrina signanda est: ad multa enim proderit in hac materia, vt in alia quæstione meminimus infra cap. 13. num. fin. & in cap. 10. nu. 19. in fine.

Summa Capitis octaui.

1 *REO Principali ad mercem obligato, non potest fideiussor in pecunia intercedere ex communi sententia.*

2 *Traditur differentia inter obligationem rem dari, & aliquid fieri.*

3 *Ponderatur pro communi. l. Græcè. §. si quis Stichum. D. de fideiusso.*

4 *Refertur Pauli Castrensis sententia cõtra communem.*

5 *Refertur alia Pineli sentẽtia in hac re.*

6 *Improbatur Pineli intellectus ad textum in dicto. §. si quis.*

7 *Laudatur & defenditur expositio glossæ ad eum. §.*

8 *Explicatur vera ratio text. in dicto. §. si quis Stichum, & tota materiæ difficultas eleganti distinctione componitur.*

9 *Limitatur & declaratur cõmunis doctrina, quæ habet debitorem quãtitatis respectu certe speciei, perempta specie liberari.*

10 *Traditur verus intellectus ad. l. si ita. D. de fideiusso.*

11 *Colligitur summaria resolutio totius materiæ.*

12 *L. 2. tit. 16. lib. 5. Recopilat. nedum in principali obligatione, sed & in fideiussoria locum habet.*

13 *Necessaria adhùc est hodie disputatio I. C. in dicta. l. si ita.*

14 *Acutissimè exponitur Iuliani mens in dicto. §. si quis Stichum. non satis à Marcello. I. C. animaduersa.*

15 *Male notatur Iulianus à Marcello, & non bene arguit Marcellus contra Iulianum in dicto. §. si quis Stichũ. ver. denique.*

16 *Reo principali ad mercem obligato, si fideiussor in pecunia intercedens, eam pecuniam soluat, gabella non debetur.*

17 *Assignantur elegans quædam limitatio.*

An aliud pro alio soluatur, vt decimæ locus fiat, in. l. si ita. D. de fideiusso.

CAPVT. VIII.

EX ijs, quæ dicta sũt, nouimus, qualiter ex datione in solutum Regalis decima debeatur, aut non: verùm nõ male dubitatur, an dato in solutum fiat pecunia pro merce mutua recepta, iuxta terminos. l. si ita. D. de fideiuss. ita vt eo casu obseruãda sint ea, quæ in superiori capitulo adnotauimus: atqui vt quæstio hæc apertius intelligatur, de vero illius legis intellectu agi oportet, est enim perdifficilis, & adusque à Doctoribus nõ intellecta: cuius verba hæc sunt. *Si ita fideiussorem accepto: quod ego decem credidi, de ea pecunia mille modios tritici fide tua esse*

esse iubes? non obligatur fideiussor: quia in aliam rem, quàm quæ credita est, fideiussor obligari non potest: quia non vt æstimatio rerum, quæ mercis numero habentur, in pecunia numerata fieri potest, ita pecunia quoque merce æstimanda est. Quibus verbis apertè satis videtur exprimere Iurisconsultus fideiussorem in pecunia posse intercedere, licet reus principalis ad mercē teneatur, quasi pecunia ex æstimatione, & quantitate, quæ in ea magis, quàm corpus attenditur. l. si is cui. in princip. D. de solutio. & per quam omnia æstimat, & ad qualitatem reducit. l. 1. D. de contrah. empt. eadem cum re principaliter debita senseatur.

In cōtraria verò sentētia est Accur
1 sius in ea. l. si ita. verb. potest.* existimans, q imò si reus principalis mercē debeat, non possit fideiussor pecuniā promittere: quē ibidē expresse sequitur
2 Bart. explicādo id verū * esse, cum reus principalis tenetur dare, secus autē si facere teneatur, ex ratione glossæ ita volentis in. l. si quis pro eo. gl. 1. ver. sed si facta. D. de fideiuss. & eā differentiā inter obligationē rē dari, & aliqd fieri, expresse (licet breuiter) scripsit quoq; gl. in. l. cū filiusfa. verb. neuter. in fi. D. de verb. obli. & secuti sunt oēs DD. cōiter, prout refert Ias. in. l. 2. §. mutui datio. nu. 4.
3 D. si cert. pet.* qui oēs mouentur per tex. difficilē in. l. Græcè. §. si quis Stichum. D. de fideiuss. vbi dicitur, q si quis Stichū stipulatus fuerit, & fideiussorē ita acceperit: Stichū aut decē fide tua esse iubes? inutilis est fideiussio ex nota Marcel. eo q in aliā obligationē acceptus est fideiussor, nēpe (vt videtur) in aliam rem, nā licet in Sticho cōcurrāt in decē variant reus principalis & fideiussor: quæ quantitas si eadē cēseretur cū Sticho principaliter debito, iuxta ea quæ suprà cōsiderauimus in principio, nulla videretur esse ratio, propter quā fideiussio illa, de qua in d. §. si quis. in principio iure nō procederet, cessante scilicet alio incōueniēte per Iulianū animaduerso ibi, nēpe q durior sit in ea promissione fideiussoris obligatio, quia mortuo Sticho adhuc manet obligatus ad decem, cum tamen reus principalis omnino liberaretur perempta specie, quæ principaliter ab eo debe-retur, ex. l. si ex legati causa. cum nota. D. de verb. oblig.

Tamē quia ex hac cōmuni Doctorū sentētia, & intellectu valde stringitur imò violatur text. in. d. l. si ita. D. de fideius. qui in ratione sui, apertè demōstrat reo principali ad rē obligato, rectè posse fideiussoris obligationem ad pecuniā fieri, propterea q ea per vim æstimationis rebus omnibus adæquetur:
4 * Paul. de Cast. recedit á cōmuni glossa, & Bart. intellectu in. d. l. si ita apertè ex ea colligēs, q si reus principalis ad pecuniā obligetur, nō possit fideiussor ad mercē intercedere: secus è contrario. Sed hoc ita obseruandū intelligit, qn̄ principalis ad æstimationē quoq; officio iudicis teneretur, vt quia ad id obligatione dādi vētū esset re perēpta post morā, vel quia res pmissa haberi nō posset, iuxta notata in. l. vinum. D. si cert. pet. & l. si ex legati causa. & l. si seruum. §. fin. D. de verb. obligat. qui intellectus prius fuit Baldi in. d. l. si ita. verum hoc nullam dubitationē habere posset, nec conuenit verbis I. C. in. d. l. si ita.

Vnde generaliter eam Pauli Castrens. sententiam contra commu-
5 nem, * tenet Pinelus in Rubr. C. de rescindend. vēdit. 1. part. cap. 3. num. 19. aliquibus rationibus confirmās, nec obstare inquit text. difficilem in. d. l. Græcè. §. si quis Stichum. quia ibi Iurisconsult. non videtur irritare fideiussionem, quasi sit de diuersa re

ſa re pro qua parte pecunia promittitur: ſed quia ſub diuerſa forma obligationis concepta eſt: cum principalis obligatio eſſet ſimplex ad vnam rem, fideiuſſoria autem duplex & alternatiua, quæ aduerſus iuris regulas fideiuſſoris cauſam duriorem reddit.

6 * Sed certè illa reſponſio, & intellectus Pineli prius fuit Bartoli in eo. §. ſi quis Stichum. & ab omnibus merito reprobatur: etenim licet ea diuerſitas, ſi inter reſpõſionẽ & interrogationem contigerit, iure vitiet ſtipulationem, vt in l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. D. de verbo. obligat. tamen inter obligationem rei principalis, & obligationem fideiuſſoris nihil obeſt: modo durior non fiat fideiuſſoris conditio, vt ſatis probatur in ead. l. Græcè. §. idẽ Iulianus. verſi. ſed etſi reum. vbi ſi reus ad illud & illud copulatiuè, purè ac ſimpliciter obligetur: bene poteſt fideiuſſor ad illud aut illud alternatiué intercedere: ſicut & reo principali puré aut in dié certum obligato, recte poterit fideiuſſor ſub conditione promittere, ex ea. l. Græcè. §. illud. verſi. item accepto. atque eam Bartoli interpretationem ad. d. §. ſi quis. quæ Pinelo placuit, iuſta ratione reprehendit Ioan. de Imola, ibi.

Ex quibus firma adhuc hodie eſt ea difficultas. d. §. ſi quis Stichum. aut fateri debemus veram eſſe ſententiã Accurſij & ſequaciũ in. d. l. ſi ita. qui moti ſunt. per tex. in. d. §. ſi quis. intelligentes in eo tex. probari, quod ideo fuit nulla fideiuſsio, & in aliam obligationẽ accipi viſa eſt, quia cũ reus teneretur ad vnam rem, nempe Stichum duntaxat, fideiuſſor accipitur ad duas res diuerſas ſaltem alternatiue, videlicet in decem aut Stichum: atqui ita plus re obligari videtur, quod iuris ratio non patitur in ijs, qui pro alijs obligantur, ex ea lege Græcè. §. illud. quem intellectum fuiſſe gloſſæ in dicto. §. ſi quis Stichum. optimé aduertit ibid. Ioã. de Imol. & in. l. hi qui. numer. 3. D. de fideiuſſor. verioremque eſſe putat contra Barto. & Angelum in eodem

7 loco. * Et eſt mihi verisſimus iuxta notam Marcelli Iuriſconſultus in eodem. §. ſi quis. verſic. denique. vbi vt arguat in ſuperiori caſu à Iuliano propoſito in principio paragraphi, fideiuſſorem acceptum eſſe in aliam, nedum in duriorem obligationem, proponit prædictus Marcellus alium caſum, vt priori ſimilem, in quo reperitur, quod licet durior non ſit fideiuſſoris cõditio propter electionem quam habet, nulla adhuc eſt fideiuſsio, quia in aliam obligationem accipitur, prout idem eſse in caſu ſuperiori Marcellus aduerterat Iulianum notans. Atqui certiſsimum & euidens eſt in ſpecie fideiuſsionis, de qua in dict. verſic. denique. vbi reus eſt obligatus ad decem, & fideiuſsor ad decem vel Stichum: in rem aliam, licet alternatiue, & cum electione, acceptum eſse fideiuſsorem, puta in Stichum, qui à reo principali non debebeatur. Igitur ex ſimilitudine illorum caſuum, quos aſsimilat Marcellus in. dict. §. ſi quis. aperte conſequitur, quod quẽadmodum in hoc vltimo caſu illius verſi. deniq;. ex eo conſtat inutilem fideiuſsionem eſse, quod & in aliam obligationem ſeu in rem aliam & diuerſam concipitur, putà Stichum: ita quoque intellexerit Marcellus in caſu ſuperiori, nullam fuiſse fideiuſſionem ex eo, quod & in aliam obligationem remque diuerſam acciperetur, puta in decem, ad quæ reus principalis non fuerat obligatus. Item & ex eadẽ æquiparatione iuxta Marcelli intellectum cõſequitur, quod quemadmodum ſi in ſpecie textus

textus in dict. vers. deniq; cùm reus principalis decé debebat, fideiussor acciperetur in solo Sticho simpliciter, inutilis & inefficax esset eius obligatio, vt quia in re planè diuersa intercesisset. l. si à reo. §. si reo. ibi: *quasi in aliud*. D. de fideius. ita quoq; intelligendum sit, quod si in priori casu illius. §. si quis Stichum, cum reus Stichum deberet, fideiussor acciperetur ad illam solam partem alternatiuæ, putà ad decem, nulla quoque foret fideiusio eadem illa ratione, qua si in rem diuersam obligaretur: quia in hoc potissmũ eas species & casus æquiparauit Marcellus I.C. & tãquã de simili ad simile argumentatus fuit in dicto. §. si quis per totum.

Iuxta quem intelligendi modum, qui est verissimus & necessarius ad eum text. in. d. §. si quis Stichum. in prin. cum d. vers. deniq;, omnino destructa manet generalis illa Pauli Castren. & Pineli sentẽtia: vt pote quæ contrariam habeat Marcelli. I.C. non tam ad Iulianum, & apertam iuris decisionem in dicto loco: & écontrario firmissima manere videtur glossæ, Bartoli, & omnium Doctorũ opinio in. d. l. si ita. D. de fideiusso. vt pote quæ expressum pro se habet, text. illum in dict. l. Græcé. §. si quis Stichum. eo titul. videturque ita tenendum cum communi, nisi valde obstitisset, text. in. d. l. si ita. vbi vel inepté arguit I.C. vel id quidé satis aperte probat, quod si reus deberet triticum, & fideiussor intercederet in pecunia, valitura esset fideiusio. Vtraque ergo sentẽtia & opinio iure fundatur, & à iure destituitur: neutra igitur secura est.

Sed ego quidem in hac maxima difficultate, & re tam vtili, quam vsu frequẽti verè existimo; distinctione opus esse: per quam & cõciliauimus iura, & hæc Doctorum controuersia

8 componetur. Sit ergo statuo:* quod si quis Stichum stipuletur, & fideiussorem ita accipiat: de eo Sticho centum rureos fide tua esse iubes? inutilis fideiusio erit, quia licet per pecuniam res omnes æstimentur, & per æstimationem deducantur ad æqualitatem & ferè ad identitatem cũ ipsa pecunia, vt sup. diximus in princ. istius cap. & innuit. dict. l. si ita. D. de fideius. tamen in illa specie non ita erit, propter ea, quod cum reus principalis teneatur ad speciem, eo modo intercedens fideiusor (in pecunia scilicet) ad genus teneretur: quo fieret, quod cum genus nunquam pereat. l. incendium. C. si cert. pet. durior efficiatur, & sit eo modo fideiussoris cõditio, qui mortuo Sticho adhuc maneret obligatus ad pecuniã, quæ nunquam perit, quanuis reus liberaretur perempta specie à se debita, iuxta. l. si ex legati causa. D. verb. obligat. & satis considerat text. in. d. l. Græcè. §. si quis Stichum. secundũ Iulianum ibi: propter quod, licet regulariter pecunia per æstimationem rebus omnibus adæquetur, fit eo casu, cum pecunia sit genus, vt adæquari non possit speciei: & iusta ratione dicẽdum sit, fideiusorem illum in rẽ aliam obligari, ac propter inutiliter intercedere, ex. d. l. si à reo. §. si reo. ibi: *quasi in aliud*, quo vt verissimo supposito, iam vides quã iusta ratione procedat text. in dict. l. Græcè. §. si quis. vbi cum reus principalis teneretur ad Stichum, fideiusor promisit Stichum aut decẽ dare: & bene ait Marcellus, quod in rem aliam obligatur propter decem simul promissa: nam etsi sola decẽ promisisset, nulla foret fideiusio ex supra dicta causa.

9 Nec * huic considerationi oberit, si eleganter quis replicet, quod fideiusor intercedens in pecunia duriorem conditionem non habet,

quam principalis speciei debitor; quia cum respectu illius certæ speciei fideiussor teneatur ad quantitatem, perempta specie illa debet liberari, iuxta communem sententiam Bartoli in.l.quod te mihi.num.4.D. si cert.petat.quem ibi omnes sequũtur communiter, vt refert Iason, ibidem nume 14.atq; ita videtur, quod ex ea causa vitiari non debet fideiussio, nec impediri quominus pecunia per fideiussorem promissa adæquetur speciei debitæ à reo principali: nam respondeo, quod adhúc dicendum est, duriorem fore in ea causa fideiussoris conditionem, vt verè & apertè satis probat Iulianus. I. C. in dict.§.si quis Stichum. quem in hoc non reprehendit Marcellus.nec obstat illa communis doctrina in dicta. l.quod te mihi.quia limitanda & intelligenda est, vt per Iasonem in eadem.l.quod te mihi.num. 15. versic. ego dico. nempè eo casu, quando debitor quantitatis respectu certæ speciei, posset illam speciem inuito creditori soluere. At in nostra specie, cum fideiussor solam pecuniam promiserit, eam solam debebit, & eam solam poterit pro se soluere, non speciem, inuito creditori, argum.eius, quod optimè tenet Ioann. de Imola, contra Bartolum ibi, in.l. hi qui accessionis: D. de fideiussor. licet verum est, quod poterit fideiussor, & speciem quoque extantem principaliter debitam soluere nomine rei principalis, sicut quilibet extraneus, iuxta doctrinam textus.in princip. Institu. quibus modis tolli obligatio. & ita per consequentias liberari reo principali liberato, lege fideiussor. D. de dolo. & latè dicemus infra capit. 9. numer.22. cum sequent.

10 Quod * si (vt ad aliud membrum distinctionis meę reuertã) reus principalis ad genus aliquod teneatur, putà tritici modios aliquos dare, vini, olei, vel alterius cuiusque generis, quod in pondere, numero, vel mensura consistat: vel forte debeat hominem in genere, aut equum, vel aliquod aliud animal, vel aliquam aliam rem in genere: & fideiussor eius ita accipiatur: de ea re debita decem aureos dare spõdes? non dubito, quin fideiussio rectè valeat & teneat ea aperta ratione, quam tradit Iurisconsultus in dict.l.si ita.D.de fideiusso.quia cum eo modo vterque teneatur ad genus, nulliusq; in ea re (saltẽ fideiussoris) peior conditio sit: & pecunia per æstimationem rebus omnibus adæquetur: nulla erit ratio, propter quam ea fideiussio non teneat, quasi in vnam & eandem rem accipi videatur: & hoc est, quod tradit Iurisconsultus in dicta.l. si ita. vbi qui decem crediderat, sic fideiussorẽ accepit: de ea pecunia mille modios tritici fide tua esse iubes? Et inquit Iurisconsultus, quod non obligabitur fideiussor, quia in aliam rem, quam quæ credita est, fideiussor obligari non potest, prout in ea specie obligaretur, & volens I.C. rationem reddere, propter quam in ea specie videatur fideiussor rem aliam & diuersam prommittere, sic ait: *Quia non vt æstimatio rerum, quæ mercis numero habentur*, (hoc est, quæ generaliter vendi & æstimari possunt, non solum iuxta strictam significationem, de qua in.l.mercis.66. D. de verbor. signi.) *in pecunia numerata fieri potest, ita pecunia quoq; e merce æstimanda est*, Quibus verbis aperte exprimit I. C. non quidem à contrario sensu, sed aperto & plano intelligendi & dicẽdi modo, quod si ècontrario triticũ fuisset mutuo datum, & fideiussor in pecunia illud æstimante intercederet, valitura esset fideiussio: & rectè ille

illic obligaretur, quasi non in aliam, sed in eandam rem fuisset acceptus ex supradictis.

Itaque in summam ex hac tota resolutione, & vera conciliatione, textus in dicta.l.si ita.cum dicta.l.Græcè.§.si quis. quæ adusque conciliatæ
11 non sunt:* conciliari quoque debet communis sententia, cum Pauli Castrésis, & Pineli opinione vbi supra. Vt dicamus, quod aut reus debet speciem: & fideiussor intercedens in pecunia non obligabitur: quia cum ille ad speciem, hic ad genus teneretur, fieret durior fideiussoris obligatio contra iuris regulas: propter quã differentiam consequitur, quod eo casu pecunia non adæquetur merci, & sic videatur in aliam & diuersam rem fideiussor acceptus, procedatque ita textus, in dicta. l. Græcè. §. si quis Stichum. D. de fideius. & communis glos. Bartoli, & aliorum sententia superius relata, numer. 1. Aut reus principalis tenetur ad genus, vt dixi, & tunc fideiussor intercedés in pecunia teneatur: quia cùm non fiat eius conditio deterior, sic pecunia merci per æstimationem adæquabitur in ijs obligationibus, vt non in aliam rem & obligationem diuersam, sed in eandem intercessisse intelligatur, & ita procedat decisio textus, & argum. Iurisconsul. in dict. l. si ita. D. de fideiusso. & Pauli Castrensis sententia ibi, & Pineli animaduersio in loco superius allegato, numer. 4. &.5.

Atqui notandum est, quod hæc nostra resolutio non solum est quoad ius commune vtilis, sed & hodie iure Regio necessaria. Etenim licet iure nostro cautum sit, vt quomodocunque quis se obligare velit, obligatus maneat, ex.l.2.tit.16.lib.5.
12 Recopilatio.* & istud nedum in obligatione principali locũ habeat, sed & in fideiussoriã, vt rectè tenet Gregorius Lupus in.l.6.glo.1.tit.12.par.5. & eo non allegato practicari ait Did. Peretius in.l.3. in finali glossa tit. 8. lib.3. ordinam. quem refert & sequitur Ioan. Matientius in dicta.l.2. Recopilat. gloss.3. nu.4. quicquid aliud voluerit Villalobos à prædictis non allegatus in tract. communium opinionum, sub litera. A. num. 16. tamé illud est intelligendum circa modũ obligationis contractæ; videlicet vt stipulatio, quæ olim erat in fideiussione necessaria, iuxta notata in.§.final.glo.fin. Institu. de fideiussor. &.l. Blanditus. C.eod.titu. &.l.5.§.satis acceptio. D. de verb. obligat. hodie nõ requiratur, sed vel nudo pacto fieri queat, vt bene notant prædicti Doctores Hispani. At vero quò ad reliqua requisita, quę nascuntur & procedunt ex eo, quod fideiussio est accessio obligationis principalis. §. fideiussores. Instit. de fideiussor. firmũ hodie est, & viget adhuc totum ius commune digestorum & Partitarũ: & ita hodie, sicut & olim, fideiussor obligari nó potest in rem aliam, quã quę à reo principali debetur, iuxta dictam.l.si à reo.§.si reo.D.de fideius
13 sor.* Ac proinde necessaria est quoque hodie disputatio illa superius habita circa text. in dicta.l.Græcè.§.si quis Stichum. & dicta. l. si ita. D. eodem titulo.

Sed & illud (vt rem omnem absoluam) animaduerto, & quidem verissi
14 mè:* quod cum, vt ex superioribus patet, quãdo reus principalis obligatur ad speciẽ, fideiussor intercedés in pecunia, vel ex eo dicatur in ré aliá intercedere, quia cũ eo modo illius códitio durior fiat ex supradictis, nó possit pecuniæ obligatio, rei principaliter debitæ adæquari: optimè dixisse videtur Iulianus Iurisconsul. in specie, text. in d.l. Græcè, §. si quis in

princip. quod fideiussor, de quo ibi, non obligatur, propterea quod durior eius cõditio sit, vt potè cum futurum sit, vt mortuo Sticho teneatur, vt supra explicuimus: etenim licet verissimũ quoque sit, quod Marcellus I.C. notat, in ea specie fideiussorem in aliam & diuersam rem obligari, vt supra diximus: tamen cum illud procedat ex eo solo, quod durior efficiatur eo casu fideiussoris conditio, rectè in vniuersum Iulianus ait, quod fideiussor ille non obligatur ea sola & fundamentali ratione, quia durior fit eius conditio: ex qua prouenit quoque vt & in aliam obligationẽ accipi videatur, vt notat Marcellus. Itaque si in specie Iuliani daremus, quod fideiussor eo modo intercedens non videretur in duriorem causam accipi, fideiusio illa iure procederet: quia iam tunc dici non posset in rem aliam intercedere promittendo pecuniam, quæ à reo principali non deberetur, sed potius in vnam & eandem rem propter ęstimationẽ, vt suprà diximus, ex dict. l. si ita dabimus autem illud euenire isto casu: Pone, quod reus deberet triticum in genere, aut hominem in genere, non specialiter Stichum, vt erat species Iuliani in dict. §. si quis. & fideiussor promisit illam rem à principali debitam, aut decem aureos alternatiuè: & isto casu, cum dici non possit deterior vel durior fideiussoris conditio propter electionem, quam habet, certumque ideo eo casu promittere dici potest, ex l. vbi autem. §. qui illud aut illud. D. de verbo. obligat. cum ijs, quæ notauimus supra capit. 7. numer. 22. non videbitur in aliam & diuersam obligationem accipi, dum pecuniam promittit, quæ eo casu merci principaliter debitæ rectè adæquatur: & hæc fuit proculdubio mens & iustissima Iuliani consideratio & intentio in dicto. §. si quis Stichum. dum posuit alternatiuam in quantitate, & non in alia re: quasi si ita promisisset fideiussor, Stichum aut Pamphilum fide mea esse iubeo: neutiquam diceret Iulianus ea sola ratione non valere fideiusionem, quia esset durior fideiussoris conditio mortuo Sticho, & Pamphilo superstite: sed & ea quoque plana ratione inutilem esse diceret, quia licet non esset durior conditio, esset quidem concepta in rem aliam, quàm quæ à reo principali deberetur, vt est planissimum: & prout contingit in casu proposito per Marcellum in eo. §. si quis. versic. denique. qui casus valdè diuersus est ab specie Iuliani: quia in primo Iuliani casu res extranea addita in fideiusione, erat pecunia, quæ solet eadem cum merce iudicari propter æstimationem, ex dicta. l. si ita. D. de fideius. at in secundo casu per Marcellum proposito in dicto. versi. denique. res extranea addita in fideiusione, erat quædam species, putà Stichus: qui nulla ratione & modo videri aut existimari poterat, nõ diuersa res esse ab ea, quę principaliter debebatur, putà pecunia: cum pecunia merce non æstimetur, vt inquit dicta. l. si ita. prout è contrario fit.* 15 Vnde consequitur, & aperta iuris ratione conuincitur, quam iniustè notatus sit Iulianus à Marcello in ea specie prędicti. §. si quis Stichũ. & qualiter non bene arguat Marcellus contra Iulianum in dicto ver. denique. proponendo casum valde diuersum, & in quo cessat ratio, propter quam iustissimè dixerat Iulianus in suo casu fideiussorem non obligari ea sola ratione, quod in duriorem causam acciperetur. Nam licet verum est, quod Marcellus ait, & in aliã quoq; obligationem acceptũ esse illo Iuliani casu: illud prouenit in

eo

eo casu speciali propter durioré cõditionem, quæ si deficeret, vt in casu á me proposito supra, non in aliam, sed in eandem rem, & obligationem acceptus esse diceretur, vt explicui.

Igitur ac tandé ex hac longa disputatione illud maneat, vt verissimum, constitutum:
16 * cum triticum quis, aut aliud genus mihi debeat, posse me recto iure à fideiussore pecuniam æquiualentem stipulari, ex dicta.l.si ita.sic rectè vt diximus, ac vtiliter intellecta. D. de fideiusso. quo supposito, optimé succedit quæstio nostra circa decimam venditionis: & sit ita, quod Titio credidi decem mensuras tritici, aut olei, vel vini: & ita fideiussorem accepi, de illo oleo, vino, vel tritico, quod Titio credidi, decem nummos aureos fide tua esse iubes? promittit fideiussor: & cum postea ab eo peterem, soluit promissam pecuniam decem aureorum. Bellè dubitatur, an regali decimæ locus fiat: quasi pecuniam in solutum mercis acceperim, quæ non minus iusta venditio iudicanda videtur, quam cùm rem aut mercem accipio in solutionem pecuniæ, iuxta.l.si prædiũ. C.de euictio. & quæ latè diximus in capite præcedenti. Sed adhúc dico, quod quamuis verum sit in specie dictæ.l.si prædium. decimam deberi, in hac nostra quæstione deberi non potest: quia cum fideiussor, qui soluit pecuniam, mercem non debe-ret, & reus principalis, qui mercem debebat, pecuiam mihi nõ soluerit: nullum quidem negotium cúm alterutro gestum esse in solutione videri potest, ex quo vel credi posit, aut fingi resultare venditio, argum. l.si me & Titium. D. si cert.pet. quia quod vere debitum est, soluitur à fideiussore, non aliud pro alio, vt in d. l.si prædiũ. merito ergo nec decimę locus erit.
17 * Quod præcipuè procedet, vbi fideiussor suo nomine soluit; quo casu ipse solus per solutionem liberatur, nihilque factum esse á reo principali, qui mercem deberet, intelligitur ex communi sententia Bartoli in. l. Modestinus. D. de solutio. approbata per text.in.l.11.titu.12.partit.5.cum ijs, quæ infra dicemus cap. 9.num.29 secus autem erit, si expresse fideiussor soluerit eam pecuniam nomine debiroris principalis, iuxta gloss.in.l.si quid. verb. suo nomine. D.de petitio.hæred. quia tunc, cum videatur pecuniam debitori dare, & ipsum debitorem principalem creditori soluere, vt in.l.indebitam.47.D. de condict.indeb. & ijs, quæ in simili notantur in. l. certi conditio. §. si nummos. D.si cert. petat. ex fictione breuis manus, cuius pasim in iure fit mentio, præsertim in.l.3.§. final. D. de donatio. inter vir. videri poterit negotium esse gestum cũ debitore, non minus quam si ipse soluisset, vt in. l. si prædium. C. de euictio. dummodò libenter ita receperit solutionem ipse creditor, qui alias rectè poterit eã pecuniam à solo fideiussore debitam nõ accipere nomine rei principalis, qui non pecuniam sed mercem debet: at qui nemo inuitus cogitur aliud pro alio accipere; tex. in princ. Instit. quibus mod. tolli. obligat. Effectus est: vt si creditor in hac quæstione pecuniam accipiat à fideiussore ipsiusmet nomine, & tamquam à se ipso debitam, Regalem decimam non debeat: quia aliud pro alio solutum non est, vt dixi, sed quod verè & realiter debebatur: si vero accipiat eam pecuniã nomine debitoris principalis, Regia decima debeatur: quasi ei vendiderit pro ea pecunia mercem debitam, spontè, scilicet, accipiens aliud pro alio, iuxta. dicta.l. si prædiũ. & quæ laté diximus in cap.

præcedenti. idq; per tertiam fideiusſoris perſonam: nam vendere & quẽcumque alium actum agere ſic hodie licet, ex l. 2. tit. 16. lib. 5. Recopil. ibi. *O que fue fecha a otra perſona priuada*: Iũctis ijs, quæ notat Gregor. Lupus in. l. 7. glo. 1. tit. 11. par. 5. & dicemus infra. cap. 15. quòd ita intelligendũ eſt, niſi fraus aliqua detegatur fieri ad occultandam vẽditionem eo mutui & fideiuſsionis colore quæſito contra l. 11. tit. 17. lib. 9. Recopilat.

Summa Capitis noni.

1 *AN in ſpecie l. Modeſtinus. cum ſimilibus. D. de ſolutio. Regalis decima debeatur.*

2 *Carta de laſto, vera quædam actionũ venditio eſſe poteſt.*

3 *Beneficium cedẽdarum actionum generaliter competit cuicumque debitori pro alio ſiluenti.*

4 *Generalis doctrina traditur ad cognoſcendum: an actionum ceſsio venditionem habeat, necne.*

5 *Si duo fideiuſſores ſimpliciter accipiantur, non ſunt in ſolidum obligati, ſed pro virili, ex iure Partitarum, vt Gregor. Lup. exiſtimat.*

6 *Eodem illo iure, ſi fideiuſſores accipiantur expreſſe in ſolidum, nõ prodeſt eis diuiſionis beneficium, ex prædicto Gregorio, quamuis non renuntietur.*

7 *Reprehenditur Gregorius, expoſita. l. 8. titulo. 22. part. 5.*

8 *Leges Partitarum ita intelligendæ ſunt, vt ius commune non corrigant.*

9 *Opinio Gregorij, de qua ſupra, num. 5. quæ iure Partitarum falſa eſt, iure Ordinamenti & Recopilationis defenditur.*

10 *Qualiter admiſſa prædicto Gregorij ſententia, de qua in dicto numer. 5. defendi poſsit ius nouum induci in. l. 2. titulo. 13. lib. 5 Ordinam.*

11 *Inutile eſſe oſtenditur hodie beneficium epiſtolæ Diui Adriani.*

12 *Si duo ſe hodie in ſolidum obligent, non eſt neceſſariũ, vt prædictæ epiſtolæ renuntietur.*

13 *Refertur Gregorij interpretatio ad dictam. l. 2. Ordina. vt ſcilicet in ſolis fideiuſſoribus intelligatur, non in reis principalibus.*

14 *Verè intelligitur dicta. l. Ordinamentam in reis, quàm in fideiuſſoribus.*

15 *Declaratur in quo corrigat ius commune dicta lex Ordin.*

16 *Diuiſio dict. l. 2. habet quoque locum in promiſsioni facti.*

17 *Correcta eſt hodie deciſio text. in Authent. hac ita. C. de duobus reis. nec eius renuntiatio eſt neceſſaria.*

18 *Traduntur tres nonabiles concluſiones circa ius Regium in hac materia.*

19 *Eleganter declaratur, qualiter venditio fiat in. l. cum is qui. D. de fideiuſſor. & in. l. Modeſtinus. D. de ſolutio.*

20 *Iterum exponitur dicta. l. Modeſtinus.*

21 *Explicantur plurima iura ciuilia.*

22 *Quomodocumque ſoluat fideiuſſor, reus principalis & cæteri quoque fideiuſſores liberantur, contra communem diſtinctionem.*

23 *Reprobatur communis intellectus ad dictam. l. cum in his qui.*

24 *Verè exponitur & ponderatur cõtra communem eius intellectum, dict. l. cum is.*

26 *Ponderatur & exponitur. l. ſed etſi ſerui. D. de fideiuſſo.*

26 *Ponderatur & exponitur text. in. l. & per iuſiurandum. §. fidemiuſſo. D. de acceptilat.*

27 *Traditur multarũ legum intellectus & interpretatio.*

28 *Diſpo-*

An ex cessione actionum: & cuiusque iuris, actionis, & hęreditatis venditione decima debeatur.

CAPVT. IX.

CVM Generali lege definitum sit, vt ex quacunque venditione Decima pretij exigatur fisci nomine à quocunq; venditore, & ex quacunque re, vt cõstat ex.l.2.quater. gabella. ibi: *De todo lo q̃ se vẽdiere.* Iuncta.l.1.tit.17.&.l.1.tit.18. lib.9.Reco.& cõsiderauimus inf.ca.
1 fin.in princ.* Iustissimi dubitari potest, an decima debeatur in specie. l. Modestinus.D.de solut. vbi si creditor duos reos debẽdi habens, vnũ ex eis cõueniat insolidũ, iuxta.tit. D.de duobus reis. & illi parato soluere totũ debitũ, vel etiã post solutionẽ debiti, prius tamẽ cõuẽtione habita de cedendo, actiones in alterum cedat, actionũ pretiũ recipere, & earũ vẽditionẽ cõtrahere censetur. Idẽq; licet dubitarẽ in fideiussoribus, iux.l.fideiussor.27.&.l.cũ is qui.36.D. de fideiussoribus.&.l.cũ alter.C.eod.titu.l. cum possessor.D. de censibus. & iura similia. quę actionum cessio vulgari sermone *Carta de lasto*, appellatur: & istius quidem rei disquisitio vel maximè aduerti debet, est

enim frequentissima, vt admonet Iurisconsultus in.l. legaui. D. de liber.
2 lega.* Atqui indubitabile videtur, quòd gabella debeatur, cum veram & perfectam venditionem esse satis appareat ex dictis iuribus, &. l. si dubitet in principio. ibi: *nominis vendi-tio*. D. de fideiuss. &.l. fideiussor.32. in fine prin. D. de negot. gestis. &.l. soluitur. §. fin. vers. aliud. D. quibus mo. pig. vel hypo. solui. tenetque ita expressè gabellam deberi eo casu Angel. Perusinus in dicta.l. Modestinus. num.2. D. de solut.

Sed pro cognitione & resolutione perfecta huius materiæ & quęstionis aduerte, quòd nō ex omni actionum cessione vēditio supradicta cōtrahitur: & vt verè intelligatur, præ-
5 mittendum est, * quotiens quis in solidum contra plures agere potest, & alterum ita conuenit, regulariter teneri huic solidū soluenti in reliquos actiones cedere.l. in creditore. D. de euict. cū notatis in.l. cū is qui. vbi gl. verb. præstat. & Angel. rectè declrat. nu. 2. D. de fideiuss. tradūt omnes in dict.l. Modestinus. & est text. in.l. 11. titul. 12. part. 5. quòd persæpe nimiū vtile est debitori soluēti propter ius exequendi, quod per cessionem contra alios consequitur, ex latè resolutis per Auiles. in cap. 10. Prætorum.
4 verbo. *Execucion*. num. 38. * Totiens autem in huiusmodi cessione venditio est, quoties nisi ita obseruaretur, actionum cessio nō teneret, aliàs secus: nisi cum expressè vēditur actio certo pretio iuxta titulū. D. de actio. & hæred. vend. & dicemus infra nu. 35. vt autem cessionis modus, qua de agimus, patere queat, iterum sciendū est, quod plures possunt in solidum ad vnum & idem debitum obligari principaliter, vel accessoriè, quod satis expeditum est qualiter fiat de iure communi: sed quia de iure Regio, quod magis obseruādum est.l.1. Tauri.&.l.3. tit.1. lib.2. Recopil. hoc non satis patet, ante omnia id disquirere oportet: nam & per se erit vtile, & ad introductionem nostræ quæstionis necessarium.

Itaque quamuis iure illo communi certissimū est, plures fideiussores simpliciter acceptos in solidum obligari, vt cōstat ex.l. inter fideiussores. D. de fideiussor. &. §. si plures. Institu.
5 eodem titulo.* pro virili tantum parte obligari de iure Regio Greg. Lupus existimat in.l.8. per textum ibi. titul.12. part.5. quia inquit, ea lex huiusmodi obligationem inter eos diuidit. Ex qua resolutione duo notabilia colligit, Primum, quod vbi simpliciter fideiussores obligantur, epistola Diui Adriani hodie necessaria non sit, quia iam ipso iure diuisa est
6 obligatio lege Regia. * Secundum, quôd si de fideiussores expressè obligentur in solidum, non proderit eis prædictæ epistolæ beneficium, nec erit necessarium vt illi renuntietur, ea ratione, quia inquit, epistola Diui Adriani solùm loquebatur, vbi fideiussores simpliciter obligabantur: & quanuis verum est, quod de iure communi locum habebat ea epistola etiā quando expressè insolidum acciperentur, vt probat.l. non recte. C. de fideiusso. tamē illud erat ex eo, quod cùm fideiussores obligarentur in solidum, etiam si id non exprimeretur, vt constat ex dicto. §. si plures. & eo casu epistola locum haberet, vt dixi, necesse erat, vt ad illum quoque casum epistolæ beneficium extenderetur, quo se expressè in solidum obligassent: quia id solū exprimebatur, quod alias tacitè inera, & huiusmodi xpressio ius mutare non solet.l.3. C. de fideiuss. &.l.3. de leg.1. quæ ratio cessat ex noua decisione. d.l. Partitæ.
7 Ego * verò existimo eā Gregorij inter-

7 Ego * vero existimo eam Gregorij interpretationem ad dictam. l. 8. Partitę. falsam esse: quia licet eum sequantur. Ioan. Matienius in. l. 1. glos. 2. num. 3. tit. 16. lib. 5. Recopilat. & Villalobos in antinomia. litera. F. num. 110. & ibidem Olanus. num. 32. Ego non inuenio ex quibus verbis illius l. 8. ius nouum colligatur: cúm in ea lege solum referantur ius & verba, constitutionis Diui Adriani, prout constat ex ea. l. 8. iuncto textu in. §. si plures. Institu. de fideiusso. atque ita, solum reperio statui in ea lege, quod in epistola Diui Adriani erat statutū: scilicet quod creditor non posꝭit petere nisi pro parte, repellendus exceptione, prout obseruatur in prędicta, epistola. l. inter fideiussores. cum similibus. D. de fideiusso. nō quod pro parte sit obligatio ipso iure diuisa, vt falso dicit Gregorius: & apertè constat ex ipsamet. l. 8. vbi dicitur, id locum habere, vbi omnes essent soluendo tempore litis conteſtatæ, quæ sunt verba Adriani relata in. dicto. §. si plures. aliàs autem quod vnus soluere non poterit, cæteros fideiussores onerat, ex dicta. l. Regia: quod esse non posset, si ipso iure diuideretur, obligatio, vt inquit dict. l. inter fideiussores. aut daremus, quod obligatio cuiusq; esset in pendenti, an obligandus esset pro virili duntaxat, vt quia omnes essent soluendo tempore litis contestandæ: an esset obligandus pro maiori parte, vt quia aliquis ex fideiussoribus non posset soluere vergés ad inopiam, quod esset inep- tum dicere. Itaque verissimum mihi est, quòad istud nihil noui disponi in dict. l. 8. Partitæ, sed epistolam diui Adriani transcriptam esse, prout expressè voluit Anton. Gometius. 2. tomo variar. resol. cap. 13. nu. 15. vbi eam legem allegatam tanquam con- 8 cordantem iuri communi: * & regulare est, ita nos debere eas leges intelligere, vt ius commune non lædant, aut corrigāt, vt admonet inter alios Couar. lib. 1. varia. resolutio. cap. 14. num. 5.

9 Sed quod falso dixit Gregorius Lupus de iure Partitarum, iuxta. dict. l. 8. tit. 12. part. 5. * Verissimum hodie est, & omnino seruandum attento iure Ordinamenti, quód & ipse Gregorius allegat in. d. l. 8. verbo. *Cada vno.* apertè enim decisum extat in. l. 2. tit. 13. lib. 5. Ordina. quæ est. l. 1. titu. 16. libr. 5. Recopila. quod fideiussores simpliciter accepti, pro virili parte non insolidum obligentur: quod est euidens & necessarium argumētum cōtra Gregorium, vt intelligamus non fuisse istud dispositum in dicta. l. 8. tēpore Regis Alfonsi decimi earum legum autoris, vt diximus supra in prę fatione huius operis. n. 18. aliàs enim frustra illud vt nouum & quasi ius commune corrigens, longo post tēpore Henricus Quartus, statuisset in 10 dict. l. 2. ordina. * nisi dicas, quod lex illa Partitæ diuidebat actionem inter fideiussores duntaxat, qui essent soluendo, secus inter reliquos, prout videtur colligi ex ea lege. At prædicta lex ordinamenti indistinctè diuidit inter omnes, prout admissa Gregorij sententia nō male aduertit Olanus in antinomia. litera. F. num. 37. & hoc sit, quod de nouo inducat lex Hērici: sed adhúc quæ superius diximus, veriora sunt.

Itaque attenta dict. l. 2. ordina. verissimè sunt omnes Gregorij illationes, de quibus in dicta. l. 8. verbo. *Ca-* 11 *da vno.* * Verum est enim, quod si simpliciter se obligent fideiussores, necessaria non erit eis epistola diui Adriani, quia ipso iure diuisa est obligatio: si vero non simpliciter, sed expressè in solidum se ipsos obligauerint, illud noto: quod quāuis de iure commu-

communi eo quoq; casu epistola D. Adriani subueniret. dict. l. non rectè. C. de fideiuss. contrariũ est hodie obseruandum, non solum de iure nouo prædictæ. l. 2. ordin. & d. l. 1. Recopil. quæ obligationis modum, vtcunq; illa contracta fuerit, expresse seruandum esse aiunt, vt bene notat Ioann. Matient. in dict. l. 1. Recopil. gloss. 3. Sed & iure quoq; Partitar. quo Gregor. loquitur, propter expressam decisio. d. l. 8 tit. 12. part. 5. quæ eo casu, quo expresse obligarentur in solidũ fideiussores, diuisionem non admittit, non tam ex ratione Gregorij supra relata. num. 6. quam ex ea fortassis, quòd credere lex illa Partit. satis renuntiatũ esse diuisioni eiusq; beneficio, eo ipso quòd expressè quilibet fideiussor promitteret, sed daturum facturumvè esse in solidũ, quicquid alias subtili iure obseruasset Im-
12 perator in d. l. non rectè. * Estque ita verissimum quod Gregor. ait in. d. glos. non oportere necessariũvè esse creditoribus, vt fideiussores, qui se expresse in solidum obligassent, diuisionis beneficio renuntient: quia inquam, eo casu talem diuisionem lex ipsa partitæ non admisit, in hoc sólo ius nouum inducens: quam secuta est, saltem non emendauit. d. l. 2. ordi. vers. *saluo*. Vnde & illud quoq; intelliges, non esse cur putet glossator in dict. l. 1. Recopil. glos. 3. vtilem fore hodie renũtiationem illam eo casu, quo expresse in solidum se obligauerint fideiussores: quia licet aliquid obijci posse videatur contra dictam. l. 1. Recop. vt intelligamus in ea hoc decisum non esse, vt ille ait: nulla dubitatio esse potest, quin attẽta. d. l. 8. partitæ. in princip. necessaria non sit ea renuntiatio ex supra dictis: quod aduertisse, aliquando poterit esse vtile in praxi, vt notat Olanus in dicta antinomia. litera F. num. 37.

Præsertim, quia tantũ abest, quod quis possit obijcere prædictam. l. 1. Recopil. non loqui in fideiussoribus, sed in duobus reis debendi (vt ille
13 glossator timet)* quod Gregor. Lup. in dict. l. 8. Partit. verbo: *cada vno*, existimauerit necessarium esse, eam legem intelligere in ijs, qui accessoriè obligantur, nó in ijs qui principaliter tenentur: quia inquit, si de reis principalibus lex illa ordinaméti loqueretur, nihil de nouo induceret, quod iure communi esset contrariũ, propter antiquam decisionem text. in l. reos. §. cum in tabulis. D. de duobus reis. Sed vtrumque potius dicen-
14 dum est:* nã lex illa generaliter agit de ijs, qui se obligãt: & ita nó minus de ijs, qui principaliter obligantur, quam de reliquis, & è contrario intelligenda est, vt scilicet in dubio, nisi aliud expresse agatur, pro parte & viriliter obligari censeantur, quod ita intellexit Didac. Peretius in dict. l. 2. ordin. dum se remittit ad notata de duobus reis, & tenet quoque contra Gregorium Ioann. Gutier. de iura. confi. 1. part. cap. 23. num. 10.

Nec obstat cõsideratio Gregorij, quasi iam illud pridé dispositum esset de iure communi in duobus reis, per text. in dict. l. reos. §. cum in tabu-
15 lis.* Quia ea lex loquitur, quando nó constat de modo promittendi, sed tãtum reperitur scriptũ, duos promisisse aliquam quãtitatem, vt vere intelligit gloss. fin. ibi. at modi sunt de iure communi quibus si se obligent duo pluresvè, correi efficiuntur, ac perinde in solidum obligantur, licet expresse illud non dicant, vt constat ex resolutis per Bart. & omnes in. l. 2. D. de duobus reis. & §. duo. Instit. eo tit. & laté per Ronchegallum in dict. §. cum in tabulis ex nu. 70. quos modos, quicunq; illi sint, corrigit & tollit dict. l. 20. ordina. quæ vult, vt genera-

generaliter & indistinctè intelligantur obligati pro parte, nisi expressè obligentur insolidum: atque ita quã uis appositum sit distributiuum, quilibet, aut verbum, eadem, vel simile, non proderit, correcto iure communi de quo per Ant. Gomet. 2. tom. varia resolut. cap. 12. nume. 1. & Doctores vbi supra. Nec habebit hodie locum dispositio, text. in dicto. §. duo. Instit. de duobus reis. nisi expresse in ea verborum cõceptione, de qua ibi, verbum, *Insolidum* apponatur, quod
16 est notabile ad eas leges Regni:* quas obiter nota in quacũque promissione procedere etiam facti, quod de sui natura indiuiduum est. l. vbi autem. §. qui id quod. D. de verbor. obligat. qualiter vero illius obligationis diuisio inter promittẽtes fiet, agit Gregor. Lupus in. l. 10. titul. 12. partit. 5. glos. 2.

Atqui, quemadmodum diximus sublatum esse hodie beneficium diui Adriani,* ita quoque dicendum
17 est, correctam esse hodie decisionem tex. in Authen. hoc ita. C. de duobus reis. quæ dicebat, quod quamuis conuentum expresse esset inter reos, vt quilibet teneretur insolidũ, nihilominus si ambo essent idonei, non nisi pro parte cõuenirentur: etenim in prædicta. l. 2. ordin. & dict. l. 1. Reco. expressè statuitur, vt pactum & modus obligationis obseruetur omnino: Quo fit, vt necessaria nõ sit illius authenticæ renuntiatio, quo casu se expressè aliqui insolidum obligauerint, vt bene notat Ioan. Gutier. vbi supra cap. 23. nume. 10. quicquid Tabelliones ad maiorem cautelam renuntiationes istas quotidie interponant.

Igitur ex hac tota resolutione vel maxime tres istę conclusiones notã-
18 dæ sunt.* Prima, quod dicta. l. 2. ordina. ius nouum induxit generaliter tã in principaliter obligatis, quam accessoriè. Secunda, quod dicta. l. 8. Partitæ, solum transcripsit ius commune, dispositionem nouam non inducens, nisi in derogatione dictæ. l. non rectè. C. de fideiuss. Tertia, quod tũc demum duo pluresuè, siue principaliter, siue accessorie obligantur in solidum ad idem debitum, si ita se expresse obligent, aliâs pro parte obligari intelliguntur: quicquid de iure communi & Partitarum aliud esset dispositum, vt satis constat ex supra resolutis.

Quibus præhabitis, ad nostram principalem quæstionem veniamus
19 hoc exemplo:* Pone, quod duo pluresuè fideiussores expresse se mihi in solidum obligarunt pro aliquo: & vnus ex eis fideiussoribus à me conuentus in solidum virtute dictæ. l. 2. ordinam. & dicta. l. 1. Recopilat. totã pecuniæ debitæ quantitatem offert, ita vt in alios fideiussores & reũ principalem ei actiones cedam: quæ est propria species dictę. l. cum is qui. D. de fideiusso. Et certè in hoc exẽplo, quamuis nihil de actionum vẽditione dictum appareat, si postea cedam actiones ei fideiussori solidum soluẽti, vera venditio & emptio agitur, ea ratione, quia nõ in solutionem debiti eam pecuniam accipio, sed pretiũ potius cedendarum actionum datũ intelligitur, vt expressè tradit text. in dicta. l. cum is qui. & cõtingit quoque in specie dictæ. l. Modestinus. D. de solutio. quæ in duobus tutoribus loquitur: qui quidẽ correi sunt, vna & eadem obligatione pariter obligati. l. 2. C. de diuid. tutela. vbi Bald. & Salycet. ac reliqui Doctores notant. Etenim si in solutum debiti principalis eam pecuniam acciperem, cum solutione vnius fideiussoris, aut correi principalis, tota dissoluatur obligatio, vt tradit text. in princ. Instit. qui-

quibus mod. tolli obligat. &. §. si plures. ver. sed si ab vno. Instit. de fideiu. &. l. 2. D. de duobus reis, & infra explicabo. iam solutionē secuta vel nō essent actiones, quas reo vel fideiussori soluēti cederem, aut si cessissem eas ante solutionem, solutione secuta extinguerentur, vt tradit expresse text. in dict. l. Modestinus. ibi. *Cum nulla actio superfuerit.* vbi Bart. Bald. & Paul. & Ange. & omnes Doctores notāt, & tradit quoque l. 1. ver. *e esto es.* tit. 12. part. 5. tamen cúm à principio id cum fideiussore aut reo soluēte egerim, vt ei actiones meas aduersus alios darem, eas mihi retinuisse videor, non vt agam, quia iam mihi satisfactum est, sed vt cedam, vt inquit Bald in dict. l. cum is qui. & per consequens pecuniam illam non in solutum, sed in actionum pretium accepisset nec actiones ipsæ tam sunt solutæ, quam venditæ & translatę: & hoc est argumētum & consideratio I.C. in dict. l. cum is. ibi. *Et ideò habet actiones, quia tenentur ad ipsum, vt præstet actiones.* D. de fideiussor.

20 Ex qua* consideratione apertè cō sequitur, eādem venditionem intelligi ac fieri, vbi iam ante solutionem pecuniæ actiones mandassem, vt intelligamus pecuniam postea datam creditori, nō tam in solutionem debiti, quā in pretiū mandatarū actionum datam esse: alias enim solutione ipsa extinguerentur actiones, cùm plus quám manifestum fit, post actionem cessam alicui, cedenti tanquam directarum actionum domino solui posse, totamque actionem & obligationem perimi, vt probat text. in. l. 3. C. de nouatio. vbi omnes Doctores notant, & Bart. in. l. 1. num. 20. D. de noui operis nunt. & in. l. facta. §. si hęres. & ibi Paul. Castr. D. ad Trebel. & idem Paul. & Ias. num. 11. in. l. si cum emptore. D. de pact. & hoc est, quod tradit text. in dict. l. Modestinus. ibi. *Quod si ante solutionem hoc factum est,* D. de solu. licet non ita expreesè Doctores notent.

21 Quin* immô in eundem sensum, quo prædicta iura declarauimus, intelligenda quoque est actionum venditio fieri in. l. fideiussoribus. 17. ibi. *Vendere cæterorum nomina.* D. de fideiussor. & in. l. cum alter. C. eod. titul. vbi nō principalis obligatio, sed hypothecaria in soluētem transfertur, & ante solutionem debiti fieri debet, vel pactum de cedendo præcedere ex prædicta resolutione: quo casu vēditio iuris pignoris apertè contrahitur: aliás enim si data pecunia pro solutione esset, non pro pretio, vinculum pignoris cum actione principali solueretur. l. 1. in principio. D. quibus mo. pi. vel hypot. & solutum esse pignus cum pactum de cedendo non præcessit, apertè sentit dict. l. cū alter. si vera illius legis mens consideretur, vnde venditio pignoris esse dicitur in. l. fideiussor. in fine prin. D. de negot. gestie, quanuis aliquādo manet dignus principali obligatione sublata, ex glos. in. l. si hæres pecuniam. verbo. ipse admitteretur. D. ad Trebell. Item & actionis vēditio cōtrahitur in. l. cum possessor. D. de cēsibus, vbi intellige non de tempore cessionis factæ dubitatum esse principaliter, sed supposito, quod congruo & debito tempore facta esset iuxta ea, quæ supra diximus ad dict. l. Modestinus. & ad dict. l. cum is qui. adhuc de viribus cessionis dubitauit I.C. venditionem fieri ait, non solutionem ex supra resolutis. Igitur in his omnibus casibus dicēdum videtur, Regalē decimam deberi tanquā ex vera & perfecta venditione, propter generalitatem textus in dicta. l. 1. titul. 17. libro. 9. Recopilatio. cum adnotatione Angeli de Perusio in. d. l. Mo-

l. Modestinus. num. 2. supra relata.

Atqui, quod supra diximus, cessis actionibus fideiussori soluenti, emptionem & venditionem contrahi, iuxta text. in dict. l. cum is qui. D. de
22 fideiussor.* generaliter verum est de iure communi, siuè simpliciter, siuè suo, siue rei principalis nomine soluat: quia quomodocumque per eum solutio fiat, & ipse & reus principalis liberatur, propter relationé vnius obligationis ad aliam, ita generaliter tradit textus in dicto princip. Instit. quibus mod. tolli. obliga. versi. idem ex contrario. & reo liberato cęteros quoque fideiussores liberari necesse est per consequentias, vt tradit text. in. l. fideiussor. D. de dolo. atque ita consequitur, quód vt fideiussor soluens in solidum creditori, actiones in reum & reliquos confideiussores assequatur, necessarium ei est, vt nullo modo debitum soluat suo vel alterius nomine, sed in pretium actionũ pecuniam det, prout inter correos faciendum esse ait I.C. in dict. l. Modestinus. quicquid Bart. & omnes Doctores aliter dicant distinguentes. Qui tandem resoluũt, nunquam reũ principalem per fideiussoris solutionem liberari, nisi cũ expresse ipsius principalis nomine facta sit, vt tradit Bart. in dict. l. Modestinus. num. 4. ver. secundo casu, qué ibi omnes sequuntur, & tradit Angel. in dicto prin. Instit. quibus mod. tolli. obliga. estque perpetua omnium traditio & doctrina.

Ex qua Bartolus, & omnes intelli-
23 gunt,* quod in specie dict. l. cùm is qui. de fideiusso. post solutionem pecuniæ, etiam nullo præcedéte pacto de cedédis actionibus, facta fuit cessio: eò quod soluente fideiussore simpliciter, suo is potius nomine soluisse videtur, vt ipsi putant, & contra glos. ibi notat Bartol. in. d. l. Modestinus. num. 3. & num. 4. versi. tertio. ac proinde cæteros fideiussores & reũ principalem non potuisse liberari. l. si filiusfamil. D. de in rem verso. Sed profectô si hoc ita esset, nunquã I.C. diceret in ea lege actionũ venditionem cõtrahi, vt validã cessioné esse ostenderet, sed simplicem quandam actionum cessionem rectè fieri asseueraret absque vlla venditionis cogitatione: & succursio per nominum venditionem facta á I.C. in. d. l. fideiussoribus. 17. D. de fideiussorib. esset superuacua: quia ibi cum adhuc fideiussor non soluisset debitum, facilius erat illi consulere vt simpliciter vel expresse suo nomine proprio soluerет, & actiones ei simpliciter cederétur à creditore absque vlla venditione, cum planè is casibus superessent post solutionem, iuxta doctrinã Bar. & communem: ac proterea nunquã istam nominum venditionem Iurisconsulti induxissent in fideiussoris soluentis persona, quam tamé vt necessariam ad actionum consecutionem passim inducunt in iuribus supra allegatis: quemadmodum nó induxerunt inter dispariter & principaliter obligatos, velut reum principalem & mandatorem, mandatori enim soluenti actiones credũtur simpliciter à creditore aduersus principalem sine venditionis cogitatione, vt omnes Doctores agnoscunt, quia solutione, illius alter non liberatur. l. Papinianus. & infra dicemus. D. mãdati.

Cum igitur in dicta. l. cum is qui.
24 D. de fideius. expresse dicatur,* quod si fideiussori solidum soluenti actiones in reliquos fideiussores & rem principalem ceduntur, vendicio cõtrahitur, necessarium est intelligere non ex alio esse, quàm quòd solutione illius reliqui omnes liberarentur: nec tamen constat, expresse rei principalis

hic est verus intellectus, & ex mente Bartoli in dicta.l. Modestinus. nu. 4. versi quarto.

Ergo ex prædictis consequitur,
28 quod * regula & doctrina textus in
dicta.leg. Modestinus. generalior est, quam Doctores putant : procedit enim in pariter obligatis, veluti correis debendi, vt rectè & indistinctè ipsi Doctores notant & constat ex Bartolo ibi. numer. secundo & quarto. & procedit quoque in dispariter obligatis, scilicet accessoriè & principaliter, veluti inter fideiussores & reum principalem, quomodocumque solutio fideiussoris interueniat, siue quidem suo nomine, siue simpliciter quia eadē ratio versatur in ijs, quæ in correis, vt supra explicuimus : quicquid Bartol. & Doctores communiter aliter teneant. Itaque generaliter dicendum est, si fideiussori soluenti actiones cedi non posse per creditorem, nisi cum ante solutionem, vel in ipsa solutione conuenerit de cedendis actionibus, prout in correis pariter obligatis decisum extat in dicta lege Modestinus. Atq; ita vel in vno saltem casu, nēpé quā-
29 do fideiussor simpliciter soluit, * ad
probatum est in.l.11. ver. final. titul. 12. partit. quinta. adprobata sententia glossæ in.l. Papinianus. D. mandati. & Azonis in summa. C. de fideiussor. contra prædictam Bartol. sententiam, quam suprà confutaui, vt benè notat Gregorius Lup. in dicta l.11. Partitæ. verb. *no en el suyo.* Quicquid in primo illo casu, quando scilicet fideiussor suo nomine soluit, expresse ad probauerit lex illa partitæ in principio, dictam sententiam Bartoli, qui voluit, vt eo casu, quandocunque actionum cessio fieri posset etiam sine pacto præcedente de cedendis actionibus, vt supra retuli: quæ decisio omninò erit apud nos seruanda, quamuis contrarium de iure communi esset dicendum ex supra resolutis, ex quibus obiter intelliges, in quo sit antinomia iuris ciuilis & regij circa hanc materiā, quicquid non rectè satis explicuerint Villalobos in sua Antinomia, litera. F. num. 107. & Olanus ibidem. nu. 38.

Cæterum prædictis omnibus, quę de actionum cessione diximus iuxta materiam, & communem intellectū
30 dict. l. Modestinus.* non obstat text.
qui vt difficillimus allegari solet in. l.1. §. nunc tractemus. ver. & si forte. D. de tutelis & ratio. distrah. vbi quo casu actiones non ceduntur tutori soluenti aduersus alium tutorem, adhuc ei actio superest: contra id quod diximꝰ, solutione secuta nullas actiones remanere ex dict. l. Modestinus. Nam rectissimè respondeo cum Bartolo ibi. fatendo argumentum : verum est enim, quod vtilis actio datur per legem huic tutori, qui sibi per cessione non prospexit: sed hoc non implicat, nec contradicit doctrinæ Modestini in dict. lege Modestinus. vbi solum dicitur, quod si tutor soluens in solidum per pactum credendarum actionum, aut per cessionem ipsam sibi non consuluit, non poterit postea pupillus actiones cedere, quæ fuerunt extinctę per solutionē: & quia I.C. in ea lege solum agebat de vi solutionis quoad actiones directas, & nexum propriè ac veræ obligationis, vt indicat Rubrica, nō de pleno iure & remedio tutoris, sicut text. in dicto. §. nunc tractemus. cuius hæc erat propria materia, & principalis disputatio, vt colligitur ex Rubrica, sub qua situs est: ideo Modestinus non adiecit, quod in defectum cessionis, quę per pupillū erat facienda, si iuxta regulas iuris ciuilis à soluente tutore fuisset petita, lex ipsa dabat ex speciali priuilegio actionē vtilem

vtilem qua posset aduersus contutorem experiri, prout dicit textus in dict. §. nunc tractemus. Qui tantum abest, vt obsit doctrinæ Modestini, quod si recte consideretur, potius est textus expressus, & concordans cum dicta lege Modestinus. vides enim, quod si tutor soluens non petijt suo & debito tempore à pupillo, vt actiones aduersus contutorem cederet, iam post solutionem nullum iuris ordinarij remedium habet, vt à pupillo consequantur actiones: quod non ex alio esse potest, quàm quod solutione debiti extinctæ sunt, vt euenit in dicta l. Modestinus. atque ideo in defectum earum actionum, à lege ipsa data est ei vtilis actio, vt contra contutorem experiatur: aliàs enim si actiones superessent post solutionem in eo. §. nunc tractemus, ver. & si forte. solum diceret Iurisconsult. quod actio vtilis erat tutori aduersus pupillum, vt quamuis pactum non esset, eas actiones cederet: & tamen ait, quod vtilis actio est aduersus contutorem: ita quod si textus ille bene consideretur, potiùs est pro communi intellectu dictæ leg. Modestinus. de solu-
31 tio. quàm eũ impugnat.* Quicquid illius text. & aliorum iurium & rationum difficultate superari, vel forte nouitatis studio aliqui viri doctissimi tentauerint generalem regulam constituere dicentes, quod quomodocunque quis reus debendi aut fideiussor soluat, etiam nullo pacto præcedente, posit postea actionum cessio fieri: & quod actiones adhuc maneant eo colore, quòd ille soluens etiam si non expresserit, tacitè videatur paocisci, vt actiones cederentur: qua regula supposita voluerunt intelligere doctrinam text. in dicta l. Modestinus. in vnico & singulari casu: nempe, quando extraneus aliquis non obligatur, pro tutore resoluit, & volebat contra eum sibi actiones cedi á pupillo cuius considerationis autor fuit Carol. Molinæus accutissimi vir ingenij in prima lectione Dolana. Sed certè quamuis ea regula æquissima mihi videtur, si iura paterentur, merum quoddam somnium est, & contra omnia iura, resque mille difficultatibus & diuinationibus plena, & quę difficiliorem immò inexplicabilem reddit textum in d. l. 1. §. nunc tractemus ver. & si forte. D. de tut. & ratio distrah. secundũ quod supra considerauimus.

Vides igitur ex hac longa disputatione, quæ ad perfectam istius nostræ quæstionis resolutionem necessaria fuit, quibus casibus ex actionũ cessione, quæ vulgo *carta de lasto* appellatur, emptio & venditio contrahatur, vt de Regali decima non immerito dubitare liceat, propter generalem ordinationem textus in dicta l. n. titul. 17. lib. 9. Recopilat. vt superius cõsiderabam in principio istius
32 capitis.* Sed proculdubio dicẽdum est, eam decimam non deberi, quia licet vera venditio contrahatur, vt constat ex supradictis, scitum est, quod omnis actio talis esse iudicatur, qualis est res, ad quam competit. l. si ad resoluendam. C. de prædijs mino. & ipsius rei debitæ naturã & qualitatem assumit. l. 1. vbi gloss. & Doctores notant. C. si aduersus transactio, vt latè comprobat, & resoluit Tiraq. de retr. lig. §. 1. glos. 7. ex prin. atq; ita actione vendita ad pecuniã competẽti, locum habet priuilegiũ, de quo in l. 34. ibi: *ni de la moneda amo-*
33 *nedada.* titulo. 18. lib. 9. Recopil.* vbi specialiter statuitur, quod ex moneta in aliam monetam redactã, veluti cùm pecunia grossa pro minuta datur, aut minuta pro grossa gabella nõ debeatur, quamuis eo modo vera

permutatio contrahitur, vt tradit Couarruu.lib.3. variar. resolut. cap. 7.numer.2.verb.non oberunt huic. & disputat Pinelus in Rub.C.de resc. vend. 1. parte. cap.3. num. 15. Quod quotidiè fit ad commodiorem vsum pecuniæ, & vtilis campsorum negotiatio est, quibus lucrum taxatur in. l.4.titul.18.lib.5. Recopilat.agitque de his Couar.in tract.numismatum. c.7.ex nu.4.& Nauar.in Coment.de cambijs super cap. fin. de vsuris.nu. 20.vbi & verã quoq; pecuniæ venditionem fieri posse recté existimat, de quo videtur bonus textus in.l.lege Cornelia.verbo,eadem lege.D.ad l. Cornel. de falsis, atque ita quotidiano vsu, perpetuaque praxi receptum est, vt ex huiusmodi actionum cessione Regalis decima non exigatur, nusquam enim gentium exactam vidi, vel audiui: Quamuis veré actio ad quacumque rem competens, à re ipsa valde differt, est enim ius incorporale, vt tradit textus in principio Institut.de rebus corpo. & incorpo. Nec obstat, quod Doctores notant in l.Gallus §.nunc videndum. D. de liber.& posthum. vt refert Alciatus in l.Labeo & Sabinus. 14. gloss. fin.
34 D.de verbor. significatio.* quod si statuto caueatur, vt venditor rei suæ gabellam solueret, non erit ab eo soluenda, qui rem sibi debitam venderet, etenim id aliam rationem habet, nempe quia quod mihi debetur, meum adhuc non est.l.si pœnæ. §. quanuis.cum l.repetitio.D.de condiction. indebit. secundum veram Stellæ interpretationem in Repetition.dictæ leg repetitio. & probat text.expressus in.l. Quintus Mutius 27 §. argento. D. de auro & argent.legato.at ille, qui actionem ad equum, vel ad pecuniam competentem vẽdit, equum, vel pecuniam ipsam vendere intelligitur ex supra resolutis: præsertim, quod Doctores loquuntur in statuto, quod interpretationem extensiuam non recipit, vt ait Bart.in dicto.§.videndum nu.3.&.4.nos verò loquimur in dispositione legis, cuius hæc semper fuit recepta interpretatio, atq; ideo mutari nõ debet.l.minimè.&.l.si de ea.D.de legibus.

Ex quibus primò declarandum est, quod sine distinctione dixit Parladorius lib. rerum quotid. cap.3. §.
35 2.numer. 27.* nempè, quod si quis data pecunia procurator in rem suã constituatur, vel ei actio aliqua vẽdatur, ita demum ex pretio dato vectigal soluendum sit, si ad pecuniam non competat ea actio, quæ venditur, vt contingit in specie.l. per diuersas.C.mandati.&.l. ab Anastasio, eo titul. etenim eo casu, licet vera vẽditio contrahitur, vt probant ea iura, &.l. si nomen. &.l. emptori nominis.l.nomina.l.multũ interest.& alia mille.D.de hæred.vel act. vend. gabella non debebitur ex priuilegio dictæ.l.54.titulo.18.lib.9. Recopilat. aliàs secus. Nec obstat praxis,
36 quæ habet,* ex constitutione census ad pecuniam, decimam deberi, vt infra dicemus, capit.10.num.5. Nam respondeo quod in censibus vel maximè inspicimus res ipsas corporales & immobiles, super quibus census ipsi constituuntur, vt ex infra dicendis apparebit dicto cap.10.num. 4.18.& 20. præterquam quod longa differentia est inter obligationem personalem ad annuam pensionem, & simplicem obligationem vnius summæ: hæc enim mobilis est, & pro pecunia ipsa reputatur, illa verò immobilis, longeque à pecunia distat, vt dicemus infra dicto cap.10. num.final.

37 Secundò infertur,* quod diximus de actione vendita ad pecuniam com-

competenti, dicendum quoque fore de alijs actionibus competentibus ad res priuilegiatas: veluti si Titius debeat mihi librum, & eam actioné cessero tibi pro iusto pretio decem aureorum: vt isto casu Regalis decima non debeatur ex ea venditione, quasi liber ipse venditus sit, cuius priuilegium extat in l. 34. tit. 18. lib. 9. Recopilat. generaliterque ità obseruare oportet, vt cuius rei venditio corporaliter facta immunis est, & actionis quoque ad eam rem competentis iusta venditio eodem gaudeat priuilegio, quia pro eodem reputantur res ipsa & actio, quæ ad eam competit, dicta. l. ad resoluendam. vbi Doctores notát. C. de prædijs minor. quę est optima declaratio & extensio ad totum tit. 18. lib. 9. Recopilat.

38 Tertio infertur: * quod si hæreditatem mihi competentem & iam delatam pro pretio vendidero, iuxta l. cum hæreditatem. D. de action. & hæred. vendi. & l. 1. C. de euiction. quo casu decimam deberi manifestum est, iuxta distinctionem, quam scripsimus supra capit. 2. numero. 18. & eo loci, quo supra resoluimus cap. 4. num. 39. quamuis isto casu attenta subtili locutione iuris ciuilis, & prout verbum hæreditas, sonat vniuersitatem iuris tantum, etiam sine vllo corpore hæreditario consistentem l. hæreditas. D. de pet. hæred. & l. hæreditatis appellatio. D. de verb. signifi. vbi bene explicat Alciatus, vendens hæreditatem solúm affirmet se hæredem esse, idque præstare debeat, non enim vendit spem vel fortunam incertam, sed ius ipsum hęreditarium dict. l. cum hæreditatem. cum legibus sequentibus, quę sic debent intelligi. D. de hæred. vel actio. vend. sicq; appareat, cum venditoré nihil affirmare de singularibus rebus hæreditarijs, imò harum respectu est sicut ille, qui vendit aleam vel quidquid iuris, atque ideò earum nomine nec satisdare, nec cauere debet, nec de euictione tenetur, iuxta text. & notata in l. 1. C. de euiction. l. 2. in prin. D. de hæred. & act. vend. & quæ ex communi Doctorum sententia resoluit Anton. Gomez. 2. tomo varia. cap. 2. num. 44. tamen negari nó potest inspecto euentu & effectu prędictæ venditionis, quin & res ipsæ hæreditariæ (si quæ sunt) vẽdi & emi censeantur, & quidquid sit in hæreditate tempore véditionis, vt apertè probat text. in dicta l. 2. §. 1. ibi. *Id videatur venijsse*. D. de hæred. & action. vend. & patet ex alio. quia bona fide & longo tempore emptor hæreditatis res particulares præscribit. l. 2. C. de peti hæd. & bene explicat Carol. Molinæus in consuet. Parisi. tit. 1. §. 23. num. 35. quæstio. 9.

39 * Ita vt si in hæreditate sit res aliqua priuilegiata, cũ illa vendi intelligatur, ipsa hæreditatis véditio immunis sit, pro qua parte pretium venditionis prædictæ rei hæreditariæ correspondet, iuxta superius tradita: & nedũ si res ipsa priuilegiata in hæreditate reperiatur, sed etiam si sola actio ad illam rem cõpetens sit, prædicta resolutio procedet, quia vt diximus, pro eodẽ haberi debent ex d. l. si ad resoluendã. C. de prędijs mino.

40 Quin * immò & quarto, ex prędicta resolutione sub infertur elegans expositio iuxta nostrã materiã ad l. si iactum retis. D. de actio. emp. nempe, quod licet verũ est in specie illius legis captum piscium vel auium emi, ita vt aleę & spei, nó ipsorũ piscium aut auium emptio & venditio sit, vt probat apertè text. in l. nec emptio. in fine. D. de cótrah. empt. & bene explicat Bart. in l. cotem. §. qui maximos. nu. 4. D. de publica. tamen cum

inspecto euentu & effectu venditionis, negari nequeat, quin & ipsi pisces & aues, quę captę postea fuerint, venditę intelligantur, cum ex eo cõtractu ad emptorem pertineant; quẽadmodum de rebus hæreditarijs diximus: & quia si perceptionem & sic spem fructum alicuius fundi tibi donauero, fructus ipsi postea collecti donati esse intelligũtur. l. in ædibus. §. 1. D. de donatio. de qua agit Bart. in dicto. §. qui maximos. nu. 9. & faciũt notata per Alciatum ad eam. l. si iactum in commentarijs eius quod interest. glos. 2. nume. 9. fit consequens necessarium, vt quasi ex piscibus & auibus venditis Regalis decima debeatur. Quod si missis retibus nulla piscatio fiat, quamuis vera adhuc & perfecta venditio manet, tamẽ quia in sola ac nuda spe, & in intellectuali incorporaliq; iure & fortuna consistit. l. 11. titul. 5. part. 5. & quæ notat Barto. in dicto. §. qui maximos. numer. 4. nulla decima soluenda erit ex communi & recepta praxi, quæ habet, vt ex nudi iuris reique incorporalis venditione gabella non debeatur.

41 Id etenim* antiquo vsu receptum videmus, vt non nisi ex reali & corporali venditione regalis decima exigatur, saltem cum ius venditum nullam rem corporalem secũ trahit: veluti in iuribus vrbanorũ & rusticorum prædiorum obseruare licet: ex quorum venditione, quamuis quidẽ ea vera & perfecta sit, vt tradit I. C. in. l. cum manu fata. versic. huius rei. D. de contrah. empt. nullã videmus gabellam deberi, eo quod iura incorporalia sunt. §. vnico. in fine. Institu. de rebus corpo. & incorpora. nullamque rem corporalem secum trahũt, quæ vendi videatur: prout alias in venditione iuris hęreditatis, & actionis cõsiderauimus, & in iactu etiam retis, cũ realis piscatio subsequitur: & prout in venditione vsusfructus, de qua latè egimus supra capit. 2. nu. 50. considerandum est: quia licet seruitus personalis, & ius incorporale sit, ex dicto. §. vnico. ibi: *Et ipsum ius vtendi fruendi.* cum glo. ibi. tamen cũ per vsumfructum emptum res corporales, quales sunt fructus, adquiramus, immo emere videamur, argum. textus in dicta. l. in ædibus. §. 1. D. de donatio. cum supra notatis numer. præced. proculdubio gabella debebitur. quo autem in loco soluẽda sit, diximus supra cap. 4. num. 30.

42 Quæ resolutio * eleganter extendi potest ad speciem textus in. l. cum constet. §. 1. D. de aqua quoti. & æstiua: vbi inter eos, quis certis horis aquam ducebant, temporum permutatio facta est: vt scilicet ex ea permutatione, quæ quotidie potest contingere, regalis hæc decima non debeatur: quia dato quod vera illa permutatio esset (quod non puto) non ipsa aqua, quę vel aliena vel publica erat, sed tempora ipsa permutantur, vt Iurisconsultus ait: atque ita cũ res corporalis deficiat, decimæ locus non est ex prædicta praxi. Ideo autem dixi me non putare verã illam permutationem esse, quia vt existimo, in ea lege, verbum permutatio illud significat, quod commutatio aut variatio temporis, in quem sensum aliquando vsurpari solet, vt aduertimus supra cap. 1. num. 41. ex ea vero temporis variatione nõ rerum permutatio resultat, quę gabellam parit, sed innominatus cõtractus facio vt facias, patior enim te in hora mihi permissa aquam ducere, vt me in hora tibi permissa eandem ducere patiaris. Quinimmo & illa praxis exẽplificari potest in fumi vẽditoribus, de quibus loquitur text. in. l. item apud Lebeonem. §. idem ait. D. de iniurijs.

iurijs. ij sunt, qui futurum sententiæ euentum alijs denuntiant pro pecunia, vt eleganter explicat Iacob. Menoch. de arbit. iudic. quæst. casu. 344. vt scilicet regali decimæ non subijciatur, quia inanis quædam & imaginaria venditio est, nó realis, vt ad sensum patet.

Vltimo colligitur ex prædictis fundamentalis ratio illius praxis, quę
43 habet: * vt ex officio Tabellionatus, decurionis, procuratoris, Thesaurarij, commentariensis carcerum, depositarij generalis, & alijs officijs publicis iusto pretio venditis, nulla Regalis decima debeatur: nempe quia iura incorporalia sunt nulli rei corporali admixta. Quin immò & ideò ex eorum iurium venditione gabella non debetur, quia licet cum Rex ea officia vendit alicui, veram venditionem contrahat, transfert enim mercem, nempe officium illud, pro certo pretio, & pecunia, atque ita succedit regula textus in. l. naturalis. §. & siquidem. cum ibi notatis. D. de præscript. verbis. ideoque eam rectè venditionem appellat Auilessius de syndicatu. capit. 3. gloss. 1. numer. 18. eam quam iniustam & illicitam esse in quacumque priuata persona, præter ipsum Regem, cui speciali ratione permissa est. tradit Dominic. Soto, libr. tertio. de iustitia & iure. quæstio. 6. articul. 4. conclusio. 3. & plura in hanc rem cumulat Doctor Azeuedo ad Curiam Pisanam, libro quarto, capite finali. tamé cum Tabellio, & quicunque alius officialis publicus ex prædictis emptú à Rege officium in alterius fauorem renuntiat pro pecunia, non tam véditionem, quam innominatum contractum, facio vt des, videtur contrahere: agitur enim, vt renuntiem in tuum fauorem, & tu mihi pecuniam des: cæterum officium ipsum à manu Regis consequeris: prout de Ecclesiastici beneficij renuntiatione dicitur, iuxta resoluta per Pinelum in. l. 2. prima part. cap. 3. numer. 16. C. de rescindend. vendit. & Menesium ibi. num. 18.

Summa Capitis Decimi.

1 *Quadruplex annui redditus eiusq́; natura explicatur.*

2 *Omnia requisita per motum propriũ Pij Papæ Quinti in constitutione cẽsus pecuniarij, pro forma obseruari debent.*

3 *Taxationes pretij in censibus definitæ lege Regia, tam Ecclesiasticos, quã seculares obligant.*

4 *Ex cõsignatione census pro pecunia, vera emptio & venditio contrahitur.*

5 *Ex consignatione prædicti census perpetui vel redimibilis, decima debetur: exposita. l. 10. titul. 17. lib. 9. Recopilationis. contra Menchacam.*

6 *Qui pecuniam in censum recepit, debitor est illius decimæ: exposita. l. eos. versicul. si quis autem. C. de vsuris.*

7 *Item & impensam instrumenti soluere tenetur.*

8 *Si eum censum, quem iam in bonis alterius constitutum habeo, alij tertio dedero pro pecunia, decimam debeo.*

9 *Quod si illum pro re specifica vel generica dedero, permutatio est, & duplex decima debetur.*

10 *Ex redemptione census redimibilis, noua decima non est soluenda: & ratio explicatur.*

11 *Secus est si cẽsus perpetuus redimatur.*

12 *Si census aliter quàm per pecuniam redimatur, noua gabella debetur.*

46 Cen-

76 Si ius aliquod quod vulgo iuro appellamus, pro pecunia vendidero: communis praxis recepit, vt gabella non debeatur: cuius rei ratio ostenditur.
77 Tradit autor, quid sentiat de ac re.

Qualiter ex annui redditus constitutione decima debeatur.

CAPVT. X.

PRO Introductione istius practicabilis, & necessariæ quæstionis, qualiter ex annui redditus constitutione regalis decima de-
1 beatur: sciendum est, * quadruplicẽ annui redditus censusq; naturam esse (non hic agimus de illis censibus, quos inter Regia tributa annumerauimus supra in pręfatione num. 14.) Primus ille est, qui vsurarum succedaneus consignatiuus dicitur, eo quod in re propria consignari, & constitui solet pecuniario pretio in fauorem emptoris: de quo est text. in extrauagan. 1. & 2. de empt. & vendit. inter communes, & iste quidem vel redimibilis esse potest, cuius pretium ad rationem quartæ decimæ in hoc regno taxatur per l. 6. titu. 15. lib. 5. Recopila. vel potest esse perpetuus, qui nũquam redimatur, de cuius pretio agit Couarruuias lib. 3. varia. resolut. cap. 9. num. 5. quinimmo & ille quidem, qui redimi potest, perpetuus dicitur, eo quod perpetuo durare potest, dũ non redimitur, argum. text. in l. suf-
2 ficit. D. de condict. indeb. * Et vtriusque constituendi forma traditur à Do. Papa Pio Quinto, inter Motus proprios, qua in vtroque foro tam seculari, quam Ecclesiastico egredi non licet, sed vide infra num. 20. in fine.

Secundus est, quem ad certum vel incertum tempus constitutum, temporalem appellamus: de cuius iustitia & pretio agit Do. Soto, libr. 6. de iust. & iur. quæst. 5. art. 2. & Couarru. vbi supra, cap. 7. num. 3. & qui ad vitam constituitur, taxatur hodie ad rationẽ vnius pro septem, & ad vnius hominis vitam duntaxat constitui posse declaratur in pragmatica prudentissimi Regis nostri Philippi II.
3 lata hoc anno 1583. * quæ tam Ecclesiasticas, quã seculares personas obligat, sicut altera taxatio prædictæ l. 6. titul. 15. libr. 5. Recopilatio. circa quam id in praxi receptum esse tradit Mexia Pontius in pragmatica panis. concl. 5. num. 39. in fine. & resoluit Dida. Peretius in Rub. titul. 2. lib. 8. Ordina. pag. 32. col. 2.

Tertius est, quem prædialem, siue realem, aut reseruatiuũ dicimus: cũ res aliqua immobilis ita datur, vt recipiens, annuum quid (de quo conuenerit) domino præstet: quo quidẽ casu dominium rei tam directum, quã vtile in accipientem transfertur, solo illo censu in fauorem domini dantis reseruato, vt notat glossa in capit. constitutus, verbo iuxta ratam. de religio. domi. & dicemus infra numer. 45. & de hoc videtur esse tex. in l. final. C. de rerum permuta. & in dicto cap. constitutus, secundum prędictã glossam ibi. eiusq; iustitia manifesta est, vt notat Dom. Soto, vbi supra, arti. 1. in princ. & redimibilis quidem, vel perpetuus, qui nunquam redimatur, reseruari potest, iuxta ea quæ resoluit Couarru. vbi supra cap. 11. per totum.

4 Quartus & vltimus census is est, qui à Rege nostro super iuribus suis Regijs constitui solet in fauorem emen-

ementis, vel donatarij, quem *juro* vulgus appellat: de quo & eius pretio agit text. in prædicta. l. 6. Recopilat. in fine. isque vel perpetuus, vel temporalis esse potest: de vtroque enim agit. l. 9. titu. 10. lib. 5. Recopilatio. & l. 55. in quater. gabella. vbi longe minus erat pretium, quam hodie est, vt considerat Menchaca, de succesſio. creati. 1. part. lib. 3. §. 28. num. 28. versic. idemque intelligédum est, in impresſione Salmanticensi. Qui vel in hoc solo ab illo consignatiuo distinguitur, de quo supra nu. 1. quod hic à solo Rege cóstituitur, ille vero à quacunque priuata persona consignatur.

Quibus præuisis aptè succedit quæstio nostra difficilis, an ex cuiusque annui redditus cóstitutione Regalis decima debeatur: & quia in vnaquaque, ex prædictis, census specie diuersum ius est obseruatur, de vnquaque etiam particularis disputatio & resolutio necessaria est.

Et primo: sicut iam communi vsu & frequenti omnium authoritate, tá in iure, quam in Theologia, immo Pontificia declaratione constitutũ extat, licitos esse annuos redditus per pecuniã consignatos iuxta decisionem prædicti motus proprij super forma creandi census, & iuxta moderationem dictæ. l. 6. tit. 15. lib. 5. Recopilat.

4 Indubitabile * quoque est apud omnes, ex istius annui redditus constitutione veram emptionem & venditionem contrahi, vt resoluit Gregor. Lupus in. l. 28. tit. 8. part. 5. verb. *a censo*. & latisſimè Couarr. dicto lib. 3. varia resolut. cap. 7. num. 2. etenim vt ille resoluit cum Carolo Molineo de vsuris. num. 20. ius quoddam percipiendi annuam pecuniam pretio emitur, & emi potest, sicut iurisdictio, ius percipiendi tributũ, aut fructus alienę rei: vel quidem res ipsa cẽsui supposita & obligata, vsq; ad sortis quantitatem vendi intelligitur, iuxta ea quæ infra dicemus, num. 18. cum sequentibus. Quinimmo quod eo casu vera emptio & venditio cótrahatur, tex. est Auth. vt hi qui obligatos se habere. §. quoniam. versic. licebit. iuxta glossam ibi. verb. redditus. in. 2. expositione, & tradunt expresſisſimè tex. in dict. extrauag. 1. & 2. de empt. & vend. quicquid Baptista Villalobos in tract. com. opinio. litera. L. nu. 132. locationi attribuat.

5 Hin ergo proculdubio consequitur, * vt ex eiusmodi census cóstitutione (vt poté quæ vera ac realis venditio sit) Regia decima debeatur iuxta pretium & sortem datam, propter regulam. l. 1. titu. 17. lib. 9. Recopil. & quidem statim eo ipso, quod census realiter constituitur; vt tenet Carol. Molinæus de vsuris. quæstio. 6. num. 129. versic. pulchré autem, & practicari resoluit Didac. Peretius in dicta Rub. titul. 2. lib. 8. Ordin. pag. 33. col. 2. & Auendanius responsio. 23. num. 1. & Ioan. Parladorius libro rerũ quotidia. cap. 3. §. 4. num. 38. &. §. 8. num. 49. pro qua sententia est text. mihi expressus, qui sic debet intelligi in. l. 10. versi. *Y que los dichos*. ibi: *empeñamietos*. tit. 17. libr. 9. Recopilat. & l. 101. ibi: *empeñamiẽtos*. in quat. gabella. vbi expresſé iubentur tabelliones pignorationum copiam edere gabellarijs, quasi ex eis gabella soluenda sit: & certè nisi de hac census constitutione & reali pignoratione intelligatur, iuxta ea, quæ ex sententia Speculatoris, & Bartoli notauit Auendanius. dict. responſ. 23. numer. 3. non videtur posse aptè intelligi illa lex. Etenim perabsurdum est, & contrà omnes leges Regias de hac gabella loquentes, verbum illud, *empeñamientos*, accipere pro emphyteusi, quasi

ex

ex ea, sicut ex venditione & permutatione, Regalis decima debeatur, prout malé interpretatus est Méchaca de succes. creat. 1. part. lib. 3. §. 28. num. 28. vers. idemq; similiter in impressione Salmanticensi: & notauimus supra cap. 1. num. 42. ita vt meritò, & fortassis consultò in secūda æditione Venetiana, eam expositionem omiserit. Vel intellige, quod in dict. l. 10. Recopil. & dicta l. 101. quaterni gabella solum iubetur Tabellionibus, vt omnium illorum contractuum copiam edant gabellarijs, non quia ex omnibus gabella debeatur (ea enim specialibus legibus desi nitum est, ex quibus cōtractibus soluenda sit, vt cōstat ex præfatione huius operis) sed quia in omnibus esse potest aliqua vel occulta venditio, sed permutatio sub alterius contractus titulo, & nomine celebrata in fraudem gabellariorum, vel aliàs aduertit. l. 11. dicto titul. 17. lib. 9. Recopilationis, atque ideo nedùm eorum contractuum, ex quibus plane gabella debetur, nempe vēditionis & permutationis, sed & generaliter omnium alienationum copiā edere iussi sunt tabelliones in dict. l. 10. in principio. ibi. *Enagenamientos.* ex quo nō ideò arguere licebit ex quacumque alienatione gabellam deberi, contra ea, quæ resoluimus supra dicto cap. 1. num. 37.

6 Aduertendum tamen est, * quod eam decimam nō soluet emptor, hoc est, is qui pecuniam in censum dat, prout volebat Molinæus dicto loco, & prout de iure esse Doctores existimant per textum in. l. debet. D. de ædil. edicto. de cuius intellectu agemus infra capit. 15. is principio. sed venditor, hoc est, is qui pecuniam in censum recipit, eoq; iure vtimur: est enim is, qui censum in re sua in alterius fauorem constituens, vendere intelligitur, iuxta ea, quæ diximus supra numer. 4. iure autem nostro decima à venditore debetur, dicta. l. 1. tit. 17. lib. 9. Recopilationis. Nec obstat, quod qui annuam pensionem & redditum vendit infimo illo pretio, quale apud nos est vnius pro quatuordecim iuxta dictam legē. 6. Recopilatio. nullo amplius onere grauari debet, argument. text. in. l. eos. versicul. si quis autem. ibi: *interdicta licentia.* cum gloss. verb. vel sportularum. C. de vsuris. quia id ita intelligendum est, ne facto emptoris vllo modo grauetur, & oneratur venditor, vltra quàm sit omnus istud vnius pro quatuordecim vt dixi: Cæterùm si extrinsecus præter formam contractus, sine culpa, & facto emptoris, in aliquo grauetur venditor, putà per legem gabellæ onus generaliter venditoribus imponentem, vt apud nos est, nullatenus excusari poterit: nec istud in consideratione est, quantum attinet ad iustitiam contractus, vt bene explicat & tradit Carolus Molinæus de vsuris. quæstione quinta. numer. 124. & ea onera, quæ de iure & natura contractus venditionis ad venditorem expectant, istum censualem subire consentit Motus proprius Pij Quinti Pōtificis Maximi. versicul. sicuti etiam annullamus. atque ita dubium esse non potest, quin ille decimam Regalem debeat.

7 * Quin immò & impensam instrumēti tenetur soluere, quia de iure talis impensa propria illius est, qui se obligat ex resolutis per Tiraquellum de retract. conuentio. §. 6. gloss. secunda. numer. 24. & Montaluum in leg. 1. titul. 8. verbo *recibir*, lib. primo Fori. & expressè in proprijs terminis, quòd gabellā, & impensam instrumenti soluere teneatur is, qui pecuniam in censum recipit, sentit & tradit Licentiatus Pizarro in

glossa

glossa Ordinationis de Guadalupe, in quarta cōditione, verbo, *comprar*, fol. 25, col. 1. versi. quarta, quia ibi ex pensis & gabellis, & inferius, col. 4. in fine. ibi, deducta gabella & expensa chartæ censualis.

Atqui quod de censu constituendo diximus, facilius procedit in censu iam constituto: est enim eo casu clarior & manifestior venditio, vt in alio proposito considerat Didacus Couarr. d. lib. 3. varia. resolutio. cap. 7. num. 2. versi. quartò, omnium consensu. & ad finem illius numeri. vbi allegat Abbatem quæstione. 5. incipit, Augerio. num. 9. versi. ego autem meliore consilio. qui rectè declarat, quòd si censum, quem in bonis Petri habeo constitutum, Ioāni cessero pro pecunia, propria ac Realis ditio contrahitur, pretium enim & merx est, siue perpetua, siue temporalis
8 venditio sit. Atque * ideò indubitabile est, quod eo casu Regalis decima debeatur, vt bene notat ac sæpissimè in practica iudicatum esse tradit Dida. Peretius in præallegata Rubrica, tit. 2. lib. 8. Ordinam. pagin. 34. colum. 1. & eo quidem in loco soluēda erit, vbi bona primitùs censui supposita sita fuerint, vt rectè tradit Ioānes Parlador. dicto libro rerum quotidia. cap. 3. §. fin. in fine. sicut quando à principio constituitur, vt dicemus
9 infra num. 20. * Quin immò si eum cēsum pro aliqua re specifica, vel generica dedero, putà domo, vel tritico, vera permutatio erit, & decima duplex debebitur iuxta l. 2. tit. 17. lib. 9. Recop. iunctis ijs, quæ tradit Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. glos. 14. num. 12 2.

Sed quamuis in prædictis casibus
10 decima census debeatur, vt dixi: * Illud constat, quod si posteà census ille à debitore redimatur reddita sorte principali, iuxta essentialem naturā census redimibilis, & formam pacti in venditione seu constitutione adiecti: non iterum debebitur decima, quia illa solutio sortis, distractus est potius, iuxta. l. 2. C. de pactis inter emptor. de quo latè agit Couarr. vbi supra. cap. 8. quám vllus nouus reuenditionis contractus, vt benè resoluit Didac. Peretius vbi suprá. pagin. 34. colum. 1. & Monterrosus in praxi. tract. 7. fol. 153. pagin. 2. & Menchá. lib. 1. controuers. vsu frequent. cap. 11. num. 16. iunctis ijs, quæ de pacto reuendendi dicemus infra cap. 14. ex num. 37. vbi benè latèque explicabimus: ideò retroacta ista venditione, quæ semel ex omni parte consumata est, nouam venditionem non resultare, sed antiquam rescindi, ac proinde nouam decimam non deberi, contra regulam. l. 2. & l. 3. D. de rescindend. vendit. quia sic à principio contractum & venditum fuit, vt quandocumque distrahi posset: vide quæ ibi dicentur, quia huc transcribi debēt ne iterum repetam.

Ex qua vera resolutione colligen-
11 dū est, * quod si census iste pecuniarius à principio ita iusto pretio constituatur, vt nō redimibilis, sed perpetuus sit, iuxta ea, quæ diximus supra in principio. & quæ tradit Couarru. lib. 3. variar. resolut. cap. 9. nu. 5. fiet, quod si partes velint posteà ex communi consensu eum censum redimere principali sorte emptori reddita, noua proculdubio gabella ex ista redemptione debeatur: quia noua & perfecta venditio est, nō distractus, ex ijs quæ dicemus in dict. cap. 14. num. 9. & 40. in fine. quod ita in proprijs terminis expressè & eleganter tradit Didacus Peretius in dicta Rubrica. titul. 2. lib. 8. Ordinam. pagin. 34. colum. 1. in principio. ibi secus. si clausula redimendi non esset apposita.

Sed

12 Sex & aliud quoque colligitur, * nempè quod si census per pecuniam constitutum, & per eandem redimibilis, per aliquam aliam rem ex partiũ consensu redimatur, veluti fundo dato, prout quotidie solet contingere iuxta speciem. l. si quis argentũ. §. si verò. C. de donat. de qua agit Tiraquellus de retract. linag. §. 1. gloss. 6. numer. 20. cum sit verus distractus ille, qui per actus retrosimiles non fit. l. 1. C. quando liceat ab emptio. & l. secunda & tertia D. de rescind. vendit. verus & nouus contractus esse intelligetur, nempe reuenditio illius census, aut permutatio quidem pro illo fundo, iuxta tradita in dict. cap 14. num. 9. & 40. in fine. vel, cum fundus ille sponte detur, & recipiatur loco pecuniæ, quæ aliàs pro redéptione census erat soluenda, locum habebit resolutio tradita supra cap. 7. iuxta. l. si prædium. C. de euictio. ideoq; non dubito, quin isto casu ex tali cẽsus redemptione noua decima debeatur: quod ita semel in praxi obseruatum vidi.

Verum hoc ita intelligendum est
13 * quando fundus ille in redemptionem datus, non esset ex ijs bonis, quę specialiter & limitatè essét prædicto censui supposita & obligata, pro casu rectè procedit præhabita resolutio ex prædicta ratione: secus vero, si fundus ille esset ex suppositis & idé censui obligatis, quia eo casu licet distractus & redemptio census aliter fieri videatur, quàm de iure & ipsius census natura facienda esset: adhuc quidem ea in re nullus est venditionis aut permutationis cõtractus, sed simplex quædam cessio rei hypothecatæ & censuratæ in fauorũ censuarij celebrata: per quam cætera bona, quæ simul obligata fuissent libera manent: quia cum res illa ex partium consensu tam in proprietate: quam in possessione ad censuarium translata, sortis principalis censusq; solutionem & satisfactionem faciat, cætera bona liberari necesse est, instar correorũ l. 2. D. de duobus reis. Nec dici potest is fundus in totum vel in partem in solutum debiti aliorũ bonorum datus esse, ita vt locũ habeat prædicta l. si prædium. C. de euictioni. & quod de fundo libero in census redentionem dato supra diximus numer. 12. quia & ipse quidem in redéptionem istam datus, totum integrumque censum debebat, ac ipse solus & nulla alia res in prædicto cẽsui esset supposita: hæc enim est natura & effectus pignoris, vt quęlibet res ex pluribus hypothecatis & suppositis, in solidum teneatur, vt benè in hac census materia resoluit Didac. Peret. vbi supra, pag. 34. col. 2. in fin. versi. quęritur etiã vtrum: quicquid pro rata, & pro cuiusque fundi & rei qualitate censum istum in bonis obligatis constitui, intelligat Didac. Couarru dict. lib. 3. variar. resolutionũ. capite. 7. numer. 8. quò fit, quòd cùm ipse fundus in solidũ debeat censum, pro quo redimendo datur, non tam vendi aut permutari, quàm cũ onere suo simpliciter cedi & transferri videatur, quamuis per consequentias pacti, huiusq; cessionis & redéptionis effectum, cætera bona, quæ alias erãt obligata, libera maneãt propter quod videtur habere locũ illa doctrina, quæ desumitur ex l. mortis causa capitur. §. finali. D. de donat. mortis causa, & quę dicemus infra ex nu. 17. sed, vt explicui, simplex quędã cessio est, qua gabellã nõ deberi dicemus infra nn. 75. Atq; ista quidem resolutio procedit nedum eo casu, quo res ista obligata vero domino census in redemptionem datur: sed etiam eo casu, quo alicui extraneo data sit hac lege, vt ipse solus totum eum censum recog-

recognoscat & soluat, & immunem indemnemque obseruet eum, qui eã rem dat, ab obligatione cæterorum bonorum, quę apud ipsum prædicto censui obligata manent: quia cum verè ex eo pacto & cessione nihil amplius agnoscat, vel maius onus in se recipiat, quám quod verè à re ipsa debetur, nihil pro re illa dare dici potest, quominùs simplex cessio sit, vt diximus: atque ita semel in facto respondi.

Sed antequam hinc discedam, ani
14 maduerto, * quod cũ census aliquis super multis bonis per pacuniã constituitur & consignatur, licet verissimum sit, quod si ea bona diuersos dominos & possessores peruenerint, vnusquisque etiam rei minime possessor & dominus ad totum & integrum censum teneatur, cumque soluere, vel rei cedere debeat, vt adnotat Paretius vbi suprà: quia vnaquæque res in solidum eo censu affecta est: tamen cum de acquirenda gabella illius census quæritur, vt quia eã bona, super quibus constituitur, in diuersis territorijs sint: (ibi enim, vbi bona sunt, Regalem decimã soluendam esse diximus supra capit. 4. num. 31.) necessaria est illa census distributio, quã pro rata & iuxta qualitatem, quantitatemque rerum, quæ in vnoquoque territorio sint, Couarru. considerat in d. cap. 7. num. 8. ex Guido. Papæ, quæst. 432. & Cassanęo in consuet. Burgund. Rubr. 5. §. 2. nu. 35. eaque apud nos isto casu singulari in praxi seruatur: vt scilicet, quia in solidum vnicuiq; loco gabella solui non potest nec debet, tantam partem illius decimæ vnusquisque gabellarius habeat, quãtam rerum prędicto censui suppositarum in suo territorio esse constiterit per iudicialẽ omnium bonorum ęstimationem, vt bene notat Ioan. Parladorius vbi suprá dicto capit. 3. §. fin. ad finem. in hunc modum: quod si census mille aureorum super multis bonis valentibus quinque mille aureis constituatur, consignaturque, quorum bonorum quinta aut quarta pars in vno territorio sit, tanta quoque gabellæ portio in eo soluatur, cæteræ autem gabellæ partes, prout diuisa & separata esse reliqua bona cõstiterit, facta cõputatione secũdum omnium & cuiusque fundi valorem, respectiuè distribuantur. Quo fiet, vt iste venditor multorum iudicia subeat, quia in vnoquoque loco pro rata gabellæ conuenietur: etenim ratione gabellæ in quocunque loco soluendæ iuxta decisionem l. 5. & l. 9. titul. 17. lib. 9. Recopil. Forum sortitur, argument. text. in l. contraxisse. D. de act. & oblig. vt aduertimus suprà cap. 4. num. 13. versi. ex quibus.

In qua sanè computatione rectè
15 Parladorius aduertit, * solum consideranda esse ea bona, quæ specialiter limitateque sint censui supposita & obligata, nec habendam esse rationẽ eorum, quæ generaliter obligantur: quia, vt ille inquit, specialis hypotheca efficacior est, quam generalis. Immò ego idem affirmo ea fundamentali & concludenti ratione, quia licet ante Motum proprium Pij V. Põtificis Maximi, de quo supra probabilis multorum sentẽtia esset, vt annus redditus ad pecuniã in persona venditoris cum generali bonorum obligatione constitui posset, nulla re immobili specialiter supposita, vt resoluit Didacus Couarru. dict. lib. 3. variar. resol. cap. 7. num. 5. & tradit expressé Domin. Soto, lib. 6. de iusti. & iure. art. 1. cõclusione. 4. in primo Corollario, quo casu, cum principaliter in obligatione personali census consisteret, habenda non esset bonorum ratio, quoad locum soluendę Rega-

Regalis decimæ, sed ipsius potius cótractus iuxta.l.15.tit.17.lib. 9. Recopilat. nisi adhuc census inter immobilia connumeraretur ex traditis infra isto cap. num. final. hodie tamen per prædictum Motum propriũ Pontificis Maximi confirmata est communis DD. sententia, quæ habet vt census constitui nequeat nisi super certis fundis & rebus immobilibus limitatis & destinatis, aliàs illicitus & vsurarius céseatur, vt resoluit Couarru. licet ab ea sententia discedat, dicto cap.7.num.5. sed eam sequitur Dida. Peret. in dicta Rubrica, titu.2. lib.8. Ordinam.pag.36.col.2.in fine. & comprobat prædictus motus proprius in principio.ibi. *Et quæ nominatim certis finibus designata sit.* Vnde cósequitur, quod cum ad census constitutionem generalis bonorum obligatio insufficiens sit, quamuis vltra determinatam certorum bonorum suppositionem, addita illa fuerit, nihil operetur nec ad census scilicet persecutionem & securitatem, nec ad Regię decimę diuisionem, qua de agimus, secundũ quæ supra diximus: atque ita teneo, & tenendum existimo, prout semel practicari feci contra aliquorum aduocatorum consilium, qui (vt puto) non rectè perpendentes, contrarium consulebant.

Illa autem elegans & necessaria
16 quæstio est: * quid iuris, si quis vendat rem mille aureis, ita vt quingéti ex eis venditori soluantur, aliorum verò censum emptor agnoscat, cui alias res illa vendita anteá erat obligata & supposita: an scilicet ex sola illa quingentorum pecunia realiter venditori soluenda: an vero ex toto integroq; mille aureorum pretio in venditione declarato Regalis deci-
17 ma pendi debeat. * In qua quæstione Didac. Peretius in dicta Rubri.tit.2. lib.8. Ordinam. pagin. 35.column.2. versi. dubitatur. facilè respondet. ex illa pecunia duntaxat, quæ venditori soluenda est, gabellam deberi, non verò ex quantitate census qué emptor agnoscit, nihil autem allegat: & idem sentit Ioannes Parladorius vbi supra, cap.3. §. fin. num.53. ibi. neque illud interim omittam.

Ego verò penitus cósiderans animaduerto, rem hanc videri cum distinctione esse definiendam: etenim duplex est modus constituendi census in re propria. Primus ille est, qui principaliter in personali venditoris obligatione consistit, adhibita generali bonorum hypotheca, quem licitum esse multi putant, vt diximus supra num.15. vel potius certa re immobili vltra venditoris personã obligata & supposita: quo casu licitum esse censum apertè decidunt text. in extrauag.1.& 2. de empt. & véditio. inter communes. Secundus vero est ille, qui super certo fundo ita limitate constituitur, quod nulla sit personæ constituentis siue vendentis obligatio, nisi ratione ipsius rei censuatę, cuius est possessor & dominus, vt tradit Couar. dict. lib.3. variar. resolut. cap.7. num.5. in fine, & in hoc vltimo casu planè videtur procedere prædicta Peretij resolutio, quia cum census iste ad rem illã limitatus pars fundi sit, vt potè qui ei inhæret. atq; ideo ego videar eo casu id tantũ habere in fundo, quantum ipse fundus vltra césus quantitaté valet: id quoque tantum vendere intelligor, cũ fundum eo censu oneratum vendo, argum. text. in. l. si fideicomissum. §. tractatum. D. de iudicijs. & l. generali cap. §. fin. versi. item quæsitum. D. de vsufruct. leg. vbi quantum realia tributa valent, id minus in bonis esse computatur: & eo minus ratione illorum bonorũ collectatur possessor in seruitio Regis, vt obiter notat Auen-

tât Auend. respons. 23. nu. 2. vbi rectè quoq; ait, quod & dominus census eo in loco collectatur & seruit, vbi sunt bona censuata, quasi partem eorum bonorum habeat, & idem tradit lib. 2. de exequẽd. mandatis. cap. 14. num. 15. at in priori censu personali, siue in eo sit generalis, siue specialis bonorum hypotheca, non videtur posse procedere prædicta resolutiõ: quia cũ, etiã si fundũ illũ censui obligatum vendam & alienem, adhuc cõtra me duret personalis illa actio & obligatio, in qua census ille principaliter consistit, vt resoluit idẽ Couarr. vbi supra. num. 6. ver. hinc etiã deducitur. & per pactum venditioni adiectum fiat, vt redditum illum, ad quem ego personaliter obligatus sum ex priori venditionis cõtractu, quo illum cõstitui & cõsignaui, emptor soluat, atque ita eius solutione ego liberet, iuxta regulã tex. in prin. Institut. quibus mod. toll. oblig. pars pretij esse videtur ea pensionũ quãtitas, quæ ab emptore soluetur: quia eo pacto tantam pecuniam accepisse videor, vltra eam quæ realiter numerata est, in quantam à censuarij obligatione sum liberatus, per text. in. l. mortis causa capitur. §. fin. D. de donat. mortis causa. atq; ideo videtur ad rationem decimæ in pretio esse numerandam, ex notatis in l. fundi partem. D. de contrahend. emption. & quæ dicemus infra capit. 15. per totum, & quod tradit Ioan. Faber in. §. pretium autem. Institut. de empt. & vend. vbi inquit, quod si fundum vẽdo decem aureis in pecunia mihi soluendis, & insuper eo pacto, quod emptor soluat Titio alios decẽ, quos ei debeo: viginti in pretio sunt ex eis omnibus vẽtę & laudimia soluãtur.

Sed certè quamuis prędicta distinctio satis benè procedere de iure videatur: * tamen, cum prædictus motus proprius Pij Quinti super forma creandi census, in his annuis redditibus per pecuniam cõstitutis nedum specialem bonorum & rerum immobilium suppositionem pro forma requisierit, vt dixi supra nu. 15. sed & ita res illas inspexerit, vt quasi ius quod dã reale quẽcũq; cẽsus consignatiuũ esse declarauerit, eò ꝙ eatenus illum extingui voluerit, quatenus bona ipsa censuata perierint: quicquid aliud ꝓpter superstitẽ personalẽ vẽditoris obligationẽ ante prædictũ motum propriũ defendat Couarr. vbi supra, cap. 7. nume. 5. ver. primum. & consuetudine obseruari dicat Ioan. Matientius in. l. 1. gloss. 1. num. 5. tit. 15. lib. 5. Recopil. Tiraq. de retr. lign. §. 6. gloss. 1. ex nu. 6. & Dom. Soto dicto lib. 6. de iust. & iur. quæst. 5. arti. 1. cõclusion. 4. atque ita hodie appareat, quod prædicta differentia constituẽdi census non procedat, sed vnicus modus sit, nempe datus in prædicta Pontificia constitutione, per quam hodie nullus census personalis, sed realis potius ad certum (inquã) prædium limitatus esse debet, aliàs fœneratitij contractus vitium incurrit: generaliter dicendum est, quod rem censuatam habens, tantum videatur habere & vendere in ea re, quantum vltra censum res ipsa valet, iuxta textum in dicta. l. si fideicommissum. §. tractatũ. D. de iudicijs. &c. l. generali cap. §. fin. in fine. D. de vsuf. leg: prout in simili quęstione feudalis materię resoluit Lud. à Peguer. de feudis. ver. 1. limit. 21. nu. 182. vbi etiã ante prædictũ Mot. propriũ, qui hęc clariora reddit: inquit: quòd si legatur res feudalis, quæ esset censuata, nõ debetur laudimiũ valoris totius rei, sed deducto onere census, & expresse, si vendatur res feudalis paruo pretio soluendo venditori, vt quia erat censuata, & emptor recipit eã cum suo

18

onere, quod laudimium debeatur ex solo illo pretio recepto duntaxat, nõ ex toto valore, quo æstimata res est tenet Tiraquel. dicto. §. 6. glos. 1. nu.
19 8.* sic vt in quæstione supra posita generaliter asseuerare debeamus cũ Didaco Peretio, decimam soluendã esse illius pretij duntaxat, quòd ad venditorem peruenturum est, non inspecto pretio census, qui etiam inuitis contrahentibus transire debebat cum re, eo quod ipsi rei censuatæ inhæreat, iuxta notata in. l. 1. C. sine censu vel reliquis. & ipse venditor eo facto, quod rem censuatam in alium transferret, prout ei licet ex prædicta Pontificis constitutione, ver. quemadmodum nec pactum auferens, maneret liberatus, quanuis nihil de agnoscẽdo redditu caueretur ex traditis infra num. 75. nisi in casum euictionis alicuius rei ex obligatis, vt eleganter resoluit Aluarus Valascus de iure emphyt. quæst. 32. nu. 14. ver. sed & illud sequitur. adeò, vt quanuis in fundi venditione pactum sit, quod redditum emptor soluat aut redimat, indemnemque ab eo censu venditorem obseruet, etiã ratione aliorum bonorum, quæ eidem censui simul cum re illa vendita obligata manerent apud eum, considerari nequeat aliquid ex eo pacto venditori adquiri, iuxt. dictam. l. mortis causa. §. final. cum verè emptor nihil aliud recognoscat, quàm verum & proprium omnus ipsius rei, iuxta tradita supra. nu. 13. nec loco pretij cedere illud pactum de agnoscendo cẽsu per emptorem dici potest: quia ipso iure ita esset faciẽdũ, vt dixi, quicquid contra se dicat Peretius in dict. loco. ibi: vt liberetur dominus dom9, & recipit loco pretij, errat enim inaduertenter, quia si ex eo pacto vẽditor liberaretur ab onere cẽsus & empto in se reciperet, ꝓpter solũ pactũ, nõ vero ratione rei, cuius possessionẽ ingreditur, fieret, vt gabella crescere ex eo pacto, contra id qđ Peret. vult, ex notatis in. l. fundi partẽ. D. de cõtrah. empt. & quæ supra dicebamus. nu. 17. Præsertim quia, sciendum est, quod quamuis ex eo pacto de agnoscendo & soluẽdo redditu per emptorem, aliquid venditori immediatẽ adquireretur, puta ipse census, vt quia illum in vẽditione rei suæ, quæ alias esset libera, vltra pretium in pecunia soluendum reseruasset: pactũ illud nõ esset pars pretij, nec illud augeret, vt cresceret gabella: quin potius rem ipsam vẽditam diminueret, ex eleganti doctrina quam trademus infra cap. 15. num. 33. & dicemus infra hoc eodem cap. nu. 74.

Itaq; in specie proposita dicendũ est, quod ex eo pacto de agnoscendo antiquo censu, quo res ipsa vendita erat onerata, nõ augetur pretiũ venditionis, nec partẽ eius fieri: quia eo pacto solũ expressum est, quod aliàs inerat de iure, nẽpe vt nouus possessor tributum illud reale ac censum agnosceret, ex notatis in. d. l. 1. C. sine censu vel reliquis. & cum hodie ex prædicto motu proprio, re censuali in alium translata, nulla personalis obligatio ad censum contra vẽditorem supersit, vt supra explicuimus: quicquid aliàs Couar. vbi supra. d. c. 7. nu. 6. vers. hinc etiã deducitur, cõstat, quod non ex eo pacto, sed ex rei translatione, à cẽsus omnere liberatur venditor & oneratur emptor, nihilque amplius ex ea venditione resultat venditori, quàm pretiũ in pecunia soluendum. Nec obstat, quod venditor dixerit, se mille aureis vendere eum fundum, vt proposui suprà num. 16. & ferẽ semper in huiusmodi venditionibus dicitur: quia re vera ex ijs, quæ inter contrahentes de solutione & declaratione pretij acta

acta sunt; manifestè apparet in solis quingentis aureis in pecunia numerata vẽditori soluẽdis totã venditionem cõsistere: pactũ enim de agnoscendo redditu, reliquã partẽ pretij & rei venditę absorbet ac diminuit, ita vt apertè vẽditor videatur, ideo valorẽ census consigati expressisse eo pacto, vt sciret emptor nõ reliberã, sed eo censu tributariã & oneratã emere, vt explicabimus infra c. 15. n. 47. in fine: nihilq; re ipsa interest, aut differt, quod rem vendam tibi quingentis aureis, quã declarem aliorũ quingentorũ censu affectã esse, vel quod dicam eam rem mille aureis vẽdere, ita vt quingẽtos mihi soluas, & aliorum censum agnoscas, quo res ipsa ab antiquo fuerat onerata: idẽ enim effectus est vtroque casu, quãuis verba differant. Atqui cõstat in hac gabellarum materia tam pro veditore, quàm contra eum rei actæ veritatẽ inspiciendam esse potius, quàm verba; prout ex Bald. in. l. 1. C. si seruus extero: tradidimus supra cap. 7. nu. fin. quicquid inter eas species aliqui practici voluerint differentiam constituere ad effectum decimæ, qua de agimus: sed semel ego iuxta prædictam resolutionem iudicaui, & confirmata sententia fuit, quæ ex sequẽtibus adiuuatur.

20 Nempe * ex vera illa praxi, quæ habet, eo loci soluendam esse decimã census, quo res censuata sita sit, secũdum quæ supra diximus, num. 14. & cap. 4. num. 31. eo quod res ipsa quasi vendi intelligitur, vt expresse tradit Didac. Peretius in dicta rubri. titu. 2. lib. 5. ordinament. pagi. 33. col. 2. ibi quippe cum res venditur, super qua fundatur, & est text. expressus in l. 3. ibi *las heredades que compran*, titul. 15. lib. 5. Recopil. vt existimat Ioan. Matientius ibi. glos. 1. id quod ego intelligo ea ratione procedere, quia cum census iste consignatiuus ius quodam reale sit, & ita quidem rei ipsi censuatæ inhærens, vt quo ad eã sortis quantitatem, omnem rei fructum & vtilitatem consumat: quia vt experientia docet, nulla res immobilis, quæ valeat mille aureis in plena proprietate, tot fructus tantamq; vtilitatem fert, quantam mille aurei in pecunia ad rationem quartæ decimæ: meritò census ille vna & eadem res cum re ipsa cõsignata esse censetur, quia proprietas sine fructu nullius ferè pretij est in istis immobilibus, quorum æstimatio ex fructuũ collectione perpendi solet. l. pretia rerum. vbi Bart. tradit. D. ad. l. fal. & facit text. in prin. Insti. de vsufruct. ibi. *ne tamẽ.* censetur autem vna & eadem res nõ non generaliter, sed respectiuè iuxta rei quantitatem & valorem, qui principali census sorti correspõdeat: ita vt si fundus mille valeat, quingenta autem in annuum redditum super eo fundo consignandum data sint, dimidia fundi pars pro indiuiso vendita esse intelligatur, prout ex alijs tradit Licentiatus Pizarro in ordin. de Guadalupe. verb. *o en cõpra de heredad*, statim circa principium glossæ, non verò totus fundus, vt cessat absurdum, de quo per Auendan. respõ. 12. num. 4. ver. quis enim asserat, atq; ita accipienda sunt, & omnia, quæ supra resoluimus. Neque enim placet, nulloque modo admittẽda est fictio illa breuis manus, quam in hac materia considerat Anto. Gomez. in. l. 68. Tauri nu. 2. ver. ex quibus ego infero. quem refert & sequitur Matientius vbi supra: melius namque ipse naturam istius census explicat in eodem loco ver. vel aliter & secundo, cum qua expositione videtur optimè residere. Atqui ex prædicta quasi venditione rei, quæ ex census cõstitutione resultat, dixit Bal. in. c. 1. ad audientiam. de rescriptis. relatus per Tiraq. de retra. lign. §. 1. glos. 6. num. 6.

quod qui rem immobilé vendere nó potest, non potest annuũ redditũ su per ea cóstituere: quæ omnia vel hodie maximè procedunt, attéta dispositione prædicti Motus proprij, á quo in hac materia (vt supra admonuimus) recedendum nó est, nisi eius obseruantiam suspendat Regia supplicatio, de qua in comitijs habitis Madriti, anno. 1585. petitione. 2.

Quãuis quidem & illud adnonan-
21 dũ est, * quod propriè res césuata védi & alienari dici nó potest, eo quòd apud ipsum census venditoré in plena proprietate mánet: is enim est: qui res illá vtitur & fruitur, eiusque vacuá possessioné habet: emptor auté nó ipsius rei possessioné, vsũ aut proprietatem consequitur, sed redditum pecuniarium dumtaxat, qui potius verèque venditus est, vt diximus supra numero. 4. & bene tradit Palat. Rub. in. l. 68. Tauri numero. 2. quem refert & sequitur Anto. Gom. vbi supra. & latissimé àc perdoctè resoluit Auéd. res. 12. per totũ. Quo fit, vt cũ res illa à véditore census non exeat, sed apud eum maneat, quãuis patrimonialem esse cótingat, locũ nó habeat retractus sanguinis, cũ césus super ea constituitur: cessat enim ratio legis, vt bene resoluit Couar. lib. 3. variar. resolu. c. 11. nu. 5. verb. his profectò. & Castellus in. l. 70. Taur. gloss. mag. col. 4. ver. ex quo vnum singulariter infero. ibi: si enim illa impositio census. & Matien. in. l. 7. gl. 1. n. 17. tit. 11. lib. 5. Reco. imò cũ censuarius verus rei censuatæ dominus nó fiat, si res illa postea vendatur à censuali, retractum nó habet vt socius, iuxta. l. 55. tit. 5. par. 5. vt bene notat Auédanius dicto responso. 12. & responso. 23.

Quibus omnibus sic rectè expo-
22 sitis & declaratis, * iam satis constat non obstare ea, quæ supra opposuimus. numer. 17. de doctrina Ioannis Fabric. in. §. pretium autem. Institu. de emptio. & venditio. vbi ait, quod si rem meam vendo decem aureis, ita vt alios decem, quos Titio debeo, ei soluas: ex viginti laudimium, atque ideò gabella debetur. Etenim illud verum est & procedit, quando ego decem illos aureos ex personali mea obligatione deberem, siue res vendita hypothecata esset pro illo debito, siue non: quia certè eo casu & illis quoque decem aureis, vltra reliquos mihi soluendos, vendita res esse intelligitur ex allegata. l. mortis causa capitur. §. fin. D. de dona. mor. causa. nec de hoc vlla dubitatio esse potest: secus auté est, quãdo ego decé illos aureos, vel aliá expressam summã ratione rei venditæ deberé: quia tunc, cũ ex pacto nihil mihi acquiratur, sed id quod aliâs nullo etiã pacto interueniéte de iure erat faciédũ, expressum sit: népe vt tu, qui illius rei véditæ proprietaté, & possessionem acquireres, onera realia agnosceres, iuxta notata in. l. 1. C. sine censu vel reliquis. atque ideo cesset ratio adquisitionis, de qua in dicta. l. mortis causa. plane consequitur, vt pactum illud pars pretij non sit, nec ex eo laudimium, aut gabella augeatur, quin potius rem ipsam venditam diminuat, cum circa eam versetur, ex traditis supra numero. 19. & quæ dicemus infra nu. 74.

Itaque (vt repetam, & decla-
23 rem) si rem * vendo decem aureis, & insuper eo pacto ac lege, vt decem alios, quos Titio debeo, ei soluas: ex viginti Regalem decimam soluturus sum, quia tanti vendidi, ex doctrina Ioannis Fabri in dicto §. pretium autem. Nec obstát, quod tradit idem Faber, sibi vt videtur contrarius, in. §. item pretium. Instituta de emption. & venditione. dum ait, quod si rem tibi vendo eo pacto, quod creditoribus meis

satis-

ſatisfacias, ſatisfactio illa non erit de pretio: quia non eſt quid certum, & ſic ex eo nō debebuntur ventæ & laudimia, ac per cōſequens & nos dicere debemus, quod ex ea couētione Regalis decima nō debeatur, in quā rem allegat Faber. l. hæreditatē. D. de
24 donatio, * quæ lex nō multū arridet Tiraq. ad hoc propoſitū, vt ipſe ait de ret. lig. §. 1. gloſ. 14. nu. 114. nec immeritò, quia pactū illud de ſoluendis debitis hęreditarijs, circa onera ipſius rei verſatur, atque ita pretiū eſſe nō poteſt, licet quātitas debiti exprimeretur, ex traditis ſup. nu. præced. atq; ita nec vēditio eſſe potuit in ea lege, niſi vltra pactū pecunia interueniat, vt in terminis. l. 2. C. de hæred. vel act. vē. Vbi obiter nota ꝙ gabella ſoluetur ex ſola pecuniā data vēditori, nō autē ex ęſtimatione pacti, qa cū circa rē verſetur, nō eſt pars pretij ex regula tradita infr. c. 15. n. 33. Verū hoc dictū Fabri priori doctrinę non obſtat, vt dixi: qa diuerſa eſt hæc ſpecies ab ſpecie priori, in qua debitū & liquidū & in pecunia eſſe ſupponitur: veluti cū ſic vendo, vt decē, quæ Titio debeo, ei ſoluas, quo caſu vera vēditio eſt, quia nihil intereſt, an vēditori ſoluas pretiū, an creditoribus illius eo mādāte certā pecunię quātitatē: quia & iſtud quidē certū pretiū erit, nō minus quā cū ſic vēdo: quātū pretij in arca habes, iuxta. l. hæc vēditio. §. huiuſmodi. D. de cō. emp. ſecus autē eſt, cū ſic vēditur, vt creditoribus meis ſatisfacias, nō expreſſo debito: quo caſu incertū in conuentionē deducitur. l. vbi autē. §. qui vero. D. de verb. oblig. ac proinde pretiū dici nō pōt ex prædicta ſententia Fabri, quia certū eſſe debet. §. pretiū. Inſtit.
25 de emp. & vēd. ſicq; * ſpecificata fuiſſe debita credēdū eſt in ſpecie textus aliàs difficilis in. l. Stichus. §. Titius. D. de cōd. indeb. cū I. C. dicat venditionē eo modo factā eſſe: vel dicēdū eſt, vltra illud pactū pecuniā aliquā certā pro pretio interueniſſe, quo caſu quodcūq; pactū ſiue certū, ſiue incertū pars pretij eſt, ex notatis in. l. fundi partē. D. de cōt. emp. ꝙ nō explicuit Scæuola breuiſsimus iuris autor in. d. §. Titi9. quia nō ea erat principalis dubitatio, & hęc eſt vera reſolutio in hac re, quæ colligitur ex Tiraquel. vbi ſupra.

Sed vt hæc omnia apertius intelli-
26 gantur, * ſciēdum eſt, quod huiuſmodi diſputationis cardo & reſolutio cōſiſtit in intellectu, tex. difficilis in. d. l. vbi autem. §. qui verò. D. de verb. obl. vbi inquit Vlpian. quod qui ita ſtipulatur: quod mihi Seius debet, dare ſpōdes? & qui ita ſtipulatur, quod ex teſtamento mihi debes, dare ſpondes? incertum in obligationem deducit, licet Seius certū debeat, vel ex teſtamento certū debeatur: quāuis, vt inquit Vlpian. I. C. iſtę ſpecies vix ſeparari poſſunt ab ea in qua quis ita ſtipulatur: triticum, quod in horreo eſt dabis? in qua certum promittitur ex eodē Vlpian. in ver. ſed qui vinū. eiuſdē. l. vbi autē. §. illud. D. de verb. obli. difficultatemq; proponit in eodē. §. qui vero. verſ. & adhuc occurrit, quod magis placuit Ioanni, vt ſcilicet in illis primis ſpeciebus certū quoq; eſſe intelligatur. Sed cōtrariū tenuit Bulgarus apud gloſſ. ibi. ver. vix. & quidem DD. omnes cum Ioāne exiſtimant, nullā differentiā eſſe inter eas ſpecies: & Vlpian. I. C. ſe ipſum corrigere in ver. quāuis iſtæ ſpecies, ſed iſtud Doctorum dictū nec literæ illius legis, rectiq; ſermonis rationi conuenit, nec veriſimile eſt, cū nemo ſe ſtatim corrigere præſumatur. l. nam ad ea. D. de conditio. & demonſtration. prout optime aduertit Ioan. Coraſius in dicta. l. vbi autē.
27 §. illud. num. 3. qui * dum quęrendam

 ſibi

sibi esse putat rationem differentiæ inter stipulationem vini, tritici, aut olei, quod in horreo est: & stipulationem, quod mihi suis debet, vel quod mihi ex testaméto debes: cur scilicet in hanc incertum, & in illam certum deducatur: eam rationem esse existimat, quia in stipulatione eius, quod in horreo est, certitudo nullo velamento cōtegitur, sed cōiecto in horreum oculo statim demonstratur, an triticum sit, nec nè? in stipulatione verò eius, ꝙ debetur vel à Seio, vel ex testamento, non ità: cum debiti probatio ad oculum non demonstretur, sed testibus aut instrumétis opus sit: quod etiam controuerti plerumque videmus, nec omne, quod ex testamé to relictum est, statim deberi dicitur: permulta enim accidere possũt, quæ vel legatum omnino tollant, vel aliqua ex parte diminuant, vt æs alienũ & Falcidia, iuxta. l. si vniuersæ. C. de

28 legatis. hæc Corasius: * qui dum bene á Doctoribus dissentitur, Vlpiani sententiam non recté & omnino satis declarat: supponit enim incertũ fuisse in ea lege, an Seius aliquid deberet, vel aliquid ex testemento deberetur: quod probabile non est: quia nemo tam supinus erit, qui quod nesciret an sibi deberetur, ab altero vt tale stipularetur, nimium enim præmatura esset stipulatio, argum. text. in. l. quidam referunt. in princ. D. de iure codicillorum. & præterea possibile est, quod contrahentes scirent, aliquid à Seio, vel ex testaméto deberi, licet quantum, qualeq; illud esset, ignorarét: qui casus sub generali Vlpiani decisione videtur comprehensus, & tamen in eo cessat ratio decidendi, quam Corasius assignat: quin potius intelligo, dato etiam, quod cō staret, aut cōstare posset facillimé, aliquid à Seio, vel ex testamento, vel aliquo instrumento liquido & guarentigio indubitabiliter deberi, nihilominus Vlpianum voluisse & verum esse, quod qui non expressa quantitate ita diceret: quod Seius debet, vel quod ex testamento aut aliter mihi debetur, dare spondes? incertũ stipulatur, re quidem ipsa specta, nó euentu debiti & obligationis, atq; ita inquit Vlpianus id verum esse, quamuis certum à Seio, vel ex testamento debeatur: nec dixit, quamuis certum esset Seium & promissoré veros debitores esse: innués apertissimè rationem dubitandi eam fuisse, quòd vere res debita certa erat, atq; ideo videretur, facta relatione ad illam, certũ stipulari: nó quòd incertitudo esset, an aliquid vere deberetur, nec nè? prout videtur Coras. accepisse, cuius mihi ideò interpretatio nó placet.

Vnde ego illam verissimam, differentiam inter prædictas stipulationũ

29 species constituo: quod* quando sic stipulor, vinum, aut oleũ, aut triticũ, qđ in horreo est: licet incerti sumus & ignoramus quantũ & quale triticum, oleum, aut vinum sit, tamé certi sumus, & aperte cognoscimus, certũ in se esse illud, quod in horreo sit, si quod est: nec enim in rei veritate triticũ illud, oleũ, aut vinũ incertũ esse potest rerum natura: quam rationem tradit in simili idem Vlpian. in. l. hęc venditio. §. huiusmodi. D. de cōtrah. emp. vbi certo pretio vendit, qui ita vendiderit, quantum pretij in arca habeo: eò quòd magis ignoratur, quantũ pretiũ sit, quám in rei veritate incertũ est. Quod subtiliter intelligo, licet partes ignorarét & omnino nescirent, an aliqua pecunia in arca esset: quia tunc vel statim nulla esset venditio nullo pecuniæ corpore in arca existente: vel statim valeret aliqua pecunia existente, quã impossibile est incertã esse, iuxta. l. si ita stipulatus fuero. 120. D. de verb. oblig. vbi

vbi vel statim nullam esse stipulationem intelligo, si centum aureorum, summa non sit: vel statim validam & certam existere, si summa illa nó deficiat: quia quamuis interim incerti sumus, an stipulatio valeat iuxta. §. penul. Instit. de verb. obligat. certi quidem sumus, quod si valet certissima est, iuxta tex. in dict. l. vbi autem. §. illud. ver. sed qui vinú: &. d. l. hæc venditio. §. huiusmodi, atque ita nullo tépore incerta stipulatio dici potest, sed aut certa, aut nulla, in specie dict. l. Ita stipulatus, circa quam cum l. si seruus. §. qui quinque de legat. 1. agit Eman. Costa lib. 1. sellect. interp. c. 2. Hinc igitur, vt ad propositum redeá, consequitur & fit: quod si ita stipulor, quod Seius debet, aut quod mihi ex testaméto debetur, dare spondés? incertú videor in stipulationé deducere: quia promissor omnino incertus est, salté in stipulatione nó certioratur, quid, quantú, qualeq́; promittat, & an illud, quod promittit in rei veritate certú incertúvè sit, certáq́; in se quãtitaté habeat, necne: forsan enim factum est, quod mihi Seius debebat, vel ex testaméto erat mihi legatú, putà domú reficere, aut ædificare, vel etiá alicuius rei interesse, quia forté domus refecta aut ædificata non est, iuxta. l. stipulationes. ver. Celsus. D. de verb. oblig. &. l. 1. in fine princip. D. de actio. empti, quæ de se incerta sunt, vt cóstat ex eadé. l. vbi autem. §. qui id quod. vel etiá homo generaliter sine proprio nomine, aut vinum, frumétúvé sine qualitate, expressa tamen quantitate debetur: quo casu incertum quoque debetur, ex eadé. l. vbi auté. inprincip. vt rectè explicat Car. Molinæus de vsuris. quæst. 92. 698. Vnde cú in hac specie omnimoda promittentis incertitudo sit, quatenus ex ipsa verborum conceptione conijci potest, licet re vera ꝓmissa res certa sit, rectè aut Vlpiani in. d. §. qui vero incertú videri illú in ꝓmissioné deducere ex regula. l. stipulationé quędá. 74. cú princip. eiusdé. l. vbi auté. D. de verb. oblig. Nec huic sentétiæ quidquá obstat difficultas, quæ occurrit Vlpiano in. d. §. qui vero. ver. & adhuc: ná respondeo, id ex eo esse, quia obligatio fideiussoris, cum accessio obligationis principalis sit. §. si de fideiussores Instit. de fideiussor. nimirum si alteram naturam non capiat, propter consequentiam vnius ad alteram obligationem; vt bene explicat Corasius vbi supra, in dict. ver. & adhuc: qui etiam ibidem in dicto. §. illud. num. 4. recté explicat. l. ait Prætor. §. 1. D. de re iudicat. vbi aliud specialiter interpretatur. I. C. ideo, vt certa sit lata sententia, iuxta textum in. §. curare. Instit. de actio. quasi contrarium regulare sit in huiusmodi pronuntiationibus.

Ex qua optima resolutione vere intelligitur tex. difficilis in. l. debitori tuo. C. de pactis. vbi hæres scriptus cedés alteri hęreditaté, stipulatus est, quod sibi & cęteris creditoribus deberetur, dari: & generaliter inquit tex. actioné ex stipulatu competere, quę ad certú nó datur. l. si quis certú. D. si cert. pet. & tex. in prin. Insti. de verb. oblig. cú tamé debita, quæ in stipulationè deducta sunt, certa essent. & gloss. Acurs. in. d. l. debitori. explicat, ex stipulatu, id est, ex stipulatione, quod improbat Bal. ibi, quia tex. destruit ea expositio: *. ipse tamé elegáter distinguit: cú mihi dari stipulor, aut cùm alteri dare stipulor quia in prima stipulatione, si certum deducatur, certi cóndictio cópetit: in secunda vero omnino incerti datur, & sic stipulatu, quia ea stipulatio valet ratione mei interesse. l. stipulatio ista. §. si stipuler. D. de verb. oblig. &

§.fina.Institut.eo.tit.& in specie probat text.elegans in.l.liber homo.§.fi. D.eod.vnde concludit Baldus, quod ex ea parte, qua stipulatus sum cæteris creditoribus solui in dict.l. debitori tuo. ex stipulatu actio est, quia pro ea parte incertum in stipulationem deduxi, scilicet meum interesse, ne ab illis ego hæres conueniret.l. 2. C.de hæred.vel actio.vend.&.l. fina. D. si quis in ius vocatus. reprobata glos.ibi.& in.l. certi condictio.ver. ex certo. in prima expositione. D.si cert.petat.pro altera tamé parte, qua mihi dari quod deberetur, si hæreditatem non adissem nec confusa esset obligatio, stipulatus sum: inquit Bald.certi condictio competit.& ita intelligit text. in dict.l. debitori tuo. C.de pactis. Sed certè cum generaliter dicat Imperator in ea lege actionem ex stipulatu dari, & Baldus cum distinctione probet, iam vides, qualiter ipse Baldus non minus textū destruat, quàm glossa ex mente Baldi destruebat in relata expositione.*

31 Itaque ego planè intelligens eū text. sic aio: quod generaliter competit actio ex stipulatu, quia pro vtraque parte incertū est in stipulationé deductum ex text. in dict.l. vbi autem. §.qui verò.D.de verbor.obligat.secū dum verum illius legis sensum & intellectum supra traditum, qui mirificè confirmatur ex.d.l. debitori tuo. sic rectè & necessario intellecta. C. de pactis.

Igitur ex prædictis certissimum manet, quod si ita védo, vt quod debeo creditoribus meis soluas: incertum in conuentionem deduco: vt verè dixerit Ioan. Faber.vbi supra, eo modo venditionem non contrahi, quæ certum pretium requirit. §. pretium autem. Instit.de empt.& vend. Atque ideo ex ea conuentione gabellam non deberi videatur. Sed notan-

32 dum est, * quod cum non ex venditione sola, sed ex permutatione quoque Regalis decima pendi debeat.l. 2.tit.17.lib.9.Recopila. & latè dicemus infra cap. 17. atqui negari non possit, quin in prędicta specie vel innominatus contractus sit do vt des, vt est text.expressus in.l.2.C. de condictione ob causam. cū ibi notatis. per glos. & Docto. in quo non illud requiritur, quod certum vel incertū in conuentionem deducatur, vt constat ex notatis per Doctores in.l.1.C. de rerum per. & resolutis infra dicto cap. 17. num. 7. fit consequens, vt in omnem euentum ex huiusmodi conuentione decima debeatur. Nec inutilis ideò est quæstio ista, an scilicet eo casu tanquam ex venditione, an verò tanquam ex permutatione Regalis decima debeatur: quia si quod creditoribus meis debeo; non pecuniam, sed quid aliud genericum aut specificum esse constet, cum innominatum contractum eam conuentionem esse dixerimus, duplex gabella exigenda erit ex prædicta.l.2.Recopilatio. quod si venditionem esse à principio diceremus non nisi vnica gabella seu decima deberetur, iuxta.l.1.tit.17.lib.9.Recopil.quia contractus, qui semel constitit, tractu temporis non mutatur.l. insulam.versic. neque enim.D.de verb.obligat.

Ex quibus manifestè liquet veritas decisionis Tolosanæ apud Aufre

33 rium quæst.278.quæ habet,* quod si aliquis dat omnia bona sua cum pacto, quod donatarius alimentet donantem, & soluat eius debita: ex tali conuētione debetur laudimium seu quinquagesima, quia inquit, non est mera donatio. Immò & decima Regni nostri debebitur, vt tradit Castellus in. l. 69. Tauri.verbo.*donacion*, in additione.ver.sed dato, quod valeat, quia vt resoluimus, innominatus cōtractus

tractus est do vt des. Sed contrarium tenet Ioan. Parlador. lib. rerum quotid. capit. 3. §. 2. in fine. dicens neminem fore, qui non videat falsum esse illud Castelli dictum: etenim, inquit, ea conuentio nihil cum venditione aut permutatione commune habet. At verò, vt dixi, si ad præhabitam resolutionem attendamus, non multū eam conuentionem à prædictis contractibus differre cōperiemus: quia si debita illa donatoris in pecunia forent liquidè explicata & expressa, apertam vēditionem esse fatebimur ex. l. Stichus. §. Titius. D. de condictio. indeb. & quę diximus supra nu. 24. cum sequenti. quod si non exprimantur, quāuis vēditio esse nequeat propter pretij incertitudinem, iuxta relatam sententiam Ioan. Fabri vbi supra dicto num. 24. impossibile est, quin sit permutatio: quia vbi existente pecunia certa venditio est, si res alia loco pecuniæ interueniat, permutatio est ex regul. l. naturalis. §. & si quidē. D. de præscrip. verbis. atq; ita indubitāter diximus, supra. num. 32. quod in omnem euentum ex ea conuenentione gabella debetur, vt satis confirmata maneat prædicta Castelli sententia, saltem quò ad debiti quātitatem, quod in eo pacto deductum fuerit.

Sed adhuc non ideò malè locutū esse Parladorium existimo in suo ca-
34 su: * ad cuius rei euidentiam notandum est, quod regulariter pactum in rei traditione appositū valet, & vestitur cohærentia traditionis, vt docet text. in. l. in traditionibus. D. de pactis. vbi Doctores notant; & in. l. legem. C. eo. tit. & l. rebus. C. de rerum permut. istud autem dupliciter potest contingere. Quia aut potest fieri, vt facta relatione pacti ad traditionem, contractus innominatus resultet, veluti si fundum meum tibi dedero eo pacto, vt domum tuā des mihi, vel vt pro me Romam eas; aut aliquid aliud facias: quo casu verus innominatus contractus est do vt des, vel do vt facias, iuxta. l. naturalis. §. & si quidē. &. §. aut cum do. D. de pręs. verbis. & tunc nulla dubitatio est, quin pactum illud valeat & vestiatur: & rei interuentu vestiri dicitur, quod est generale in ijs contractibus, vt tradit gloss. in dict. l. in traditionibus. & contra Iacob. Butri. defendit ibi Bartol. num. 1. aut potest fieri, vt ex prædicta relatione pacti ad traditionem, nullus innominatus contractus resultet, & adhuc pactū illud efficax est cohęrentia traditionis vestitum, ex generali regula dict. l. in traditionibus. veluti si rem dedero tibi, vt eam mihi aut Titio post tempus restituas, iuxta. l. 2. & l. quotiens. C. de donatio. quæ sub modo. quo casu non contrahitur, do vt des: quia non propter pactum restitutionis res data est, sed liberalitatis causa, & tota conuentio circa vnam & eandem rem versatur: sicut cùm dotem do, vt post solutum matrimoniū restituas, nullus est innominatus cōtractus, do vt des: sed solum pactum rei traditione vestitum, vt eleganter contra Bartolum explicat Alexan. de Imol. in dict. l. legem. num. 3. C. de pactis. quem refert & sequitur Iason in dict. l. in traditionibus. num. 1. cuius quidē distinctionis ille apud nos est maximus & notandus effectus: quod primo modo re tradita cū adiectione pacti, Regia gabella quasi ex vera permutatione debebitur, iuxta. l. 2. tit. 17. lib. 9. Recop. in secundo autem non ita. prout notabimus infra cap. 17. num. 7. Igitur si bona mea dedero tibi eo pacto, vt debita mea soluas: verus est innominatus cōtractus do vt des, quia vnum pro alio datur, iuxta cōsiderationem desumptā

ex.l.mortis causa.§.fin.D. de donat. mortis causa.de qua supra ex. nu. 17. ita vere dixerimus cum Castello in. d.l.69.Tauri. Regiam decimã ex ea
35 conuẽtione deberi. *At si ita dedero bona mea, vt alimenta mihi præstes: secus fore videtur, quia ita videor dare, vt ex bonis meis, quæ tibi dono, me alimentes: præsertim si tandiu tibi donauero, quandiu mihi alimenta præstiteris, atque ideo cum tota conuentio circa bona mea versetur non minus quam cum ita rem do, vt partem eius, vel totã ipsam rem post aliquod tempus restituas, vt supra dixi, fieri nequit, vt innominatus contractus do vt des, aut permutatio resultet, quæ est vnius rei pro alia redatio siue concessio, vt tradit. leg.1. vbi Gregor. notat, titul. 61. part. 5. & dicemus infra numer. 52. sed est quidem pactum quoddam modum cohærentia traditionis vestitum iuxta dictã legẽ in traditionibus. D. de pactis, & probat textus expressus in. l. 3. in fine. C. de contrahend. empt. ita vt vere quoque dixisse appareat Ioã. Parladorium vbi supra, nullam ex ea conuentione gabellam deberi: quia licet ipse nihil pro se adducit, verum esse constat ex eo, quod eo casu nec venditio est, cum pretium deficiat, nec permutatio quoque esse potest, quæ sine re duplici constare nequit, vt dixi.

Ex qua resolutione inferri potest ad speciem text. in. l. fin. C. de rerum
36 permutat.* vbi res ea lege data est, vt mẽstruũ quid á donatario prȩstetur: vt si quæratur an ex ea conuentione Regalis decima soluẽda sit, ita distinguamus: quod si ita res detur, vt quid aliud à re ipsa & eius fructibus separatum ac diuersum præstetur, vt quia fortè infructifera, licet pretiosa res illa sit: vera permutatio & innominatus contractus si do vt des, quia vnũ pro alio datur: ac perinde ex supra resolutis gabella debetur. Secus autẽ si id menstruum ex re ipsa & eius fructibus esset deducẽdũ, veluti cũ rem fructiferã in censum do, vt inferius dicemus: quia tunc cum non duæ res sint, sed vnica tantũ versetur, permutatio & innominatus cõtract⁹ esse nõ potest ex prædictis, sed pactum nudũ rei traditione vestitũ, iuxta dictã. l. in traditionibus. D. de pact. Quin imò & in prædicta alimẽtorũ specie, de qua supra nu. 35. eadẽ distinctio faciẽda est: enim si equum velocẽ, aut gemmã, vel margaritam pretiosam, aliamvẽ rem infructiferã dedero, vt alimẽta mihi prȩstes, quoad vixero: non dubito, quin innominatus cõtractus, do vt des, & permutatio sit, vnum enim do, vt aliud mihi præstes & des, iuxta d. l. naturales. §. etsi quidẽ. D. de prȩs. ver. quicquid innominatum contractum, do vt facias, esse dixerit gloss. in dict. l. 3. ver. vt te. C. de contrahẽ. emptio. atque ita proculdubio gabella debebitur, quæ omnia nota, quia quotidiana sunt, & ad plurima applicari possũt, prout ad quæstionem valde vtilem, & vsufrequentem applicabimus infra, num. 53.

Sed vlterius (ne materia census egrediamur) optima illa dubitatio
73 est: *quid si rem censuatã vendidero, non quidẽ cum suo onere census impositi, aut eius mentione facta, vt in quæstione, de qua sup. nu. 16. sed vt liberam potius certo pretio: postea autem cum emptor rem tributariã esse resciret, ex vendito ad pretium à me conuentus, quantitatem census è pretio deducat, censumq́; recognoscat, iuxta terminos text. in. l. in vẽditione. D. de actio. emptio. an decima ex toto pretio cõuento debeatur, an ex solo eo, ꝙ deducta census quantitate solutum fuerit venditori, & proculdubio

dubiò aio, decimam totius pretij esse soluendam, quia verè tanti venditares est, & verificātur verba legis Regiæ, quæ de venditionis decima lata est in l. 1. tit. 17. lib. 9. Recop. ibi: *De todo el precio porque vendieren*, quamuis enim vendendo vt liberam rem illā censuatam, in crimen stellionatus inciderim. l. 3. D. de crim. stelli. ideoque possit emptor contractum rescindere pretio repetito, si vellit, iuxta l. 63. tit. 5. part. 5. & quæ in terminis notat Peretius in d. Rubr. tit. 2. lib. 8. Ordi. pag. 29. col. 2. benè tenet & valet venditio ipso iure in tota re, non deducta parte, quæ censui correspōdet. Quin imò si rem alienam vel communem certo pretio vendidissem vt meam, & quia resciuisset emptor alienā esse, pretium mihi non soluerit, aut partē pretij pro quātitate alienę partis deduxerit, iuxta terminos l. si post perfectam. & quæ ibi notātur. C. de euict. adhuc decima totius pretij in tuto erit, quia verum est, me eo pretio vendidisse, & validam venditionem contractā esse. l. rem alienam. D. de cont. empti. cum notatis sup. in scholio ad d. l. 1. Recop. verb. *vendiderint*. & dicemus infra cap. 14. nu. 23 & cap. 15. nu. 6. atque ita plusquam semel iudicaui, & obtentum est, hisque explicit hic articulus.

Veniamus ergo ad alium censum, quem vitalem aut temporalem diximus supra in principio istius capitis, nu. 2. vers. secundus est. * ex cuius co-
38 stitutione magnoperè litigatum vidi, an regalis decima debeatur, sicut ex reliquis consignatiuis censibus, perpetuis, aut redimibilibus eam deberi supra resoluimus: & Peretius in Rub. tit. 2. lib. 8. Ordin. pag. 33. col. 2. generaliter, ait, quòd ex cōtractu anni reddit⁹ gabella debetur: nec distinguit inter census perpetuos, & temporales, quamuis de his omnibus supra egerat in eadem Rubr. ex pag. 28. col. 2. Et quamuis multi Hispani autores de hac census gabella mentionem fecerint, nullum video, qui quoad illam inter prædictos contractus aliquam differentiam cōstituat: quales sunt prædictus Peretius in loco allegato, & Ioan. Parlado. lib. 1. rerū quotidia. cap. 3. per totum. præcipue in §. 8. vbi latè de hac census gabella egit Auendanius responso. 23. nu. 1. Monterrosus in praxi. tractat. 7. fol. 153. & Menchaca lib. 1. controuer. vsufreq. cap. 11. nu. 16. At qui ego vnam & eadem rationem soluendæ decimæ ita in vtroque cēsu esse existimo, vt nullam dubitandi rationem animaduertam: quia vera in vtroque venditio est, per quam hic non minus, quam ille iustificatur, vt constat ex traditis per Do. Soto lib. 6. de iust. & iur. quęst. 5. artic. 2. in prima & secunda cōclusione. & per Couarr. lib. 3. variar. resolut. cap. 7. nu. 3. & cap. 9. ex nu. 7. & Didac. Peretiū in dicta Rubr. tit. 2. libr. 8. Ordin. pag. 30. col. 2. ver. quarta cōclusio sit. cum sequentib. columnis, vsque ad pag. 32. col. 1. in princip. ibi. manifesta est emptionis, venditionisque ratio, eodemque modo loquitur Regia pramagmatica lata hoc anno 1583. quæ his vitalitijs censibus modū imponit. Sic * vt manifestissimè 39
appareat, falsum esse dictum quoddā notabile & valdè notandum in hac materia, si verum esset, doctissimi viri D. Francisci Sarmi. lib. 7. selle ctar. interp. cap. 1. nu. 40. vbi ait, cēsum ad vitam constitutum non venditionē esse, sed aleatorium quemdam cōtractum, quasi ex nunc cum cōstituitur, sortem tibi dederim si moriar, tu autem des mihi pensionem annuam si viuam: prout similiter ludum fortunæ, puta taxillorū, aut chartarum, reciprocam quandam promissionem, seu dationem esse dicimus, sub cōtrarijs conditionibus, si plura pūcta fortuna mihi aut tibi dederit, prout ex

S. Tho-

S. Thom. 2. 2. quæst. 32. artic. 7. Imola & Doctoribus in cap. penul. de vita & honest. clerici. tradit Andr. ab Exea, de pactis, nu. 442. ad medium, vt eam conuentionem non rectè innominatum contractum, do, vt des, appellauerit Do. Sot. lib. 4. de iust. & iur. q. 5. artic. 2. in. 5. conclus. cum sit potius, vt dixi, reciproca quædã datio sub casuali illa conditione cõtracta: quemadmodum si tibi promisero decem dare, si Rex venerit, & tu mihi si non venerit: quod licitũ est ex. l. si quis ita fuerit stipulatus. D. de verbor. oblig. quod quidem si ita in vitali censu procederet, facilè intelligerem ius ex illiusmodi contractu decimam non deberi, quæ vel ex vẽditione, vel ex permutatione soluẽ. l. 1. & l. 2. tit. 17. lib. 9. Recop. Sed certè contrarium ex præhabitis cõstat: est enim, vt dixi, vera & perfecta vẽditio: at qui Carollus Molinæus, quẽ vir ille doctissimus pro se allegat, in tractatu de vsuris. q. 72. passim, ait, emptionem & venditionem census vitalis: in quo aliter aleam considerat, quàm vir ille videtur accepisse: considerat enim vt alea est in vera & perfecta venditione iactus retis, de qua in. l. si iactum retis. D. de actio. empti. & diximus supra cap. 9. n. 40. Sed & præterea cùm hic census vitalis constituitur, nedum vera emptio

40 & venditio cõtrahitur, vt diximus,* sed etiam rei immobilis suppositio interuenit, & necessaria est, sicut in reliquis perpetuis censibus desiderari diximus supra nu. 18. est enim proprij motus Pij. V. super forma creandi cẽsus, generalis decisio, omnes annuos redditus cõtinens tam vitales, quàm perpetuos, nec de hac re vlla vnquam dubitatio fuit: ita vt in hoc non minus, quàm in illis, res ipsę suppositæ venditæ esse intelligantur: in illis quidem perpetuò, in hoc autem temporaliter vsque ad incertum tempús vitæ illius, cuius mortali fato cẽssus ille fuerit limitatus, iuxta ea quæ superiús late resoluimus ex dict. nu.

41 18.* Constat enim temporales rerum venditiones fieri posse, sicut perpetuas, vt notatur in. l. fin. vbi glo. verbo, contractus. C. de legat. & resoluit Tiraquel. de retract. lign. §. 1. glos. 14. nu. 88. quin autem ex quacumq; venditione, siue temporali, siue perpetua, Regalis decima debeatur, dubitare non licet: quomodocumque enim verum sit, venditionem esse cõtractam, legi Regiæ locus fiet, vt tradidimus supra in pręfatione, in scholio ad. l. 1. tit. 17. lib. 9. Recopil. verb. vendiderint. Itaq; ex prædictis ego non video, cur ex istius modi census vitalis constitutione per pecuniam facta, Regalis decima non debeatur, eisdem regulis seruatis, quas in censu perpetuo consignatiuo supra tra-

42 didimus per totum caput:* ita vt mirari non desinam, quod cùm ita semel, me quidem consulente, in fauorem gabellarij iudicatum esset, per Regios ac supremos iudices Vallisoletanæ Chancellariæ reuocatũ fuit.

Aduerto autem, quod aliquando & persæpè census iste vitalis constitui solet super iure aliquo, quod forte vẽditor à Rege habet (*juro* vulgus appellat) de quo dicemus infra nu. 76. quod rectè fieri potest, quia ius illud ꝑ re immobili iudicatur ex Clemen. exiui. §. cumq; annui redditus. de verbor. signific. & notat Auend. de exequen. manda. lib. 2. cap. 14. nu. 15. in fine. & verificantur verba Pontificis in prędicto motu proprio, in princip. ibi: *Nisi in re immobili, aut quæ*

43 *pro immobili habeatur.* Et* isto quidẽ casu ex tali censu super eo iure constituto gabella non debebitur ea singulari ratione, quia nec si ius ipsum à domino vẽderetur, exigi posse propter communem praxim, de qua agemus infra hoc eodem capite nu. pen.

Quin

Quin imo nec si perpetuus cẽsus super eo iure consignaretur, decima petenda erit ex prædicta ratione: & si simul in eo iure cum alijs rebus immobilibus fuerit cõsignatus, pro rata illius iuris erit decima defalcãda: quia cum in his censibus vel res ipsę suppositæ maximè inspiciantur, tam vt diuidatur gabella, quàm vt ipsa peti queat, vt latißimè supra resoluimus isto capite, effectus iste necessariò consequuntur & dimanant: quos notare oportet pro limitatione eorum, quæ tradidimus supra, nume. 5. & numer. 14. Itaque quod dicimus, ex vitali & perpetuo censu Regiam gabellã deberi, ita veré accipiendũ est, si super alijs annuis redditibus, præter hæc Regalia, quæ *juros* dicimus, vel immobilibus rebus census illi constituantur: quia cum res illæ suppositæ perpetuò, aut temporaliter vendi intelligantur, nulla ratio est tam in temporali, quàm in perpetuò, cur gabella solui non debeat, ac si verè & realiter res illæ venderentur.

Sed quamuis hęc ita difficilia esse videantur, maior ac difficilior dubitatio est in censu illo reali, seu prędiali, aut reseruatiuo, de quo diximus supra num. 3. vers. tertius est. 44 * nempè; cum fundum meum do tibi ad censum annuum certæ quantitatis mihi soluendæ, eumque redimibilem: ita vt quotiescumque dederis mihi, aut hæres tuus, vel quicumque rei possessor tantam pecuniam, quanta valet is annuus redditus in fundo illo reseruatus, ad rationem illius pro quatuordecim vel pluribus, iuxta moderationem l. 6. titu. 15. libr. 5. Recopila. redemptus sit, & fundus ipse liber apud te maneat sine onere & cẽsu: quod quotidie videmus fieri. Ex hac ergo census specie magis dubitare licet, an Regalis decima debeatur: & si quidem debeatur, quo tempore & cui gabellario soluenda sit, an tẽpore constitutionis, an verò tempore redeptionis: quod vt plenè cognosci queat, disputare oportet, quis sit iste contractus, scimus enim ex sola venditione & permutatione Regiã gabellam deberi. l. 1. & l. 2. tit. 17. lib. 9. Recopila.

45 Et primò videtur, * quod hæc datio fundi in censum, mera sit, ac propria emphyteusis, atq; ita ex ea nulla decima debeatur ex traditis supra c. 1. num. 4. & hoc eodem capite nu. 5. differt enim emphyteusis á venditione & permutatione, & reliquis contractibus, vt tradit text. in. §. adeò. Instit. de location. & conduct. sed in cõtrarium est veritas, & communis Doctorum sententia, quia in contractu cẽsuali, de quo agimus, dominiũ rei tam directum, quàm vtile in recipientem transfertur: in emphyteusi autem non, nisi vtile, directum verò apud concedẽtem manet, vt est glos. in cap. constitutus. verbo, iuxta ratam. in fin. de religio. domi. quam sequuntur Doctores communiter, vt dicit Abbas ibi nu. 20. Ias. in. l. 1. nu. 39. C. de iure emphyt. & resoluit Iulius Clar. lib. 4. senten. §. emphyteusis. q. 1. & Anto. Gom. & Palac. Rubeus in l. 68. Tauri. num. 2. & alij plures passim notant.

Præses autem Couarr. libr. 3. variarũ resolutio. cap. 11. per totum agens de hoc contractu censuali, vt inquirat, an in eo retractus sanguinis locũ habeat, & an statim vbi fundus datus est in censum, vel postea cum census redimitur, consanguineus poßit retrahere iuxta. l. 7. tit. 11. lib. 5. Recop. 46 * existimat, & tradit in dicto loco. nu. 6. vers. quinta ratio. in hac datione fundi in censum redimibilem, iuxta speciem propositam, duos contractus sub vnius nomine contingere: atque vtrumque emptionis & venditionis esse. Primũ, scilicet, ipsius fun-

di pro pretio & pecunia, per quam census redimi debeat & possit: alterum vero census constituti, iuxta ipsius pretij quantitatem, ad rationem vnius pro quatuordecim cum pacto redimendi, iuxta d. l. 6. Recop. at qui hunc vltimum á priori distingui, cũ in eo sit venditor ille, qui in priori nomen emptoris habet: putat enim Couarruuias, vt ibidem ipse explicat, num. 6. versi. tertio, quod quando ego do tibi hũc fundum pro decem aureis annuis mihi soluendis, cum pacto redimendi: ego videor fundum illum purè tibi vendidisse pro pretio centum & quadraginta aureorum, quibus census ille redimi debet: & tu videris pretiũ illud breui manu mihi soluere, & ego tibi iterum dare, ac soluere pro pretio illius annui redditus decẽ aureorum, quẽ à te emo, argum. eorum, quæ de fictione breuis manus tradunt Doctores in l. certi cõdictio. §. si nummos &. l. singularia. D. si cert. pet. & latê agemus infrà cap. 11. ex num. 11. atq; ita infert Couarruuias, quod statim ac fundus ille patrimonialis in censum datus est, locum retractus habet: quia purè eo tempore fundus venditur, & succedit dispositio dictæ. l. 7. Recopilat. & nos possumus ex eadem resolutione ad nostram quæstionem colligere, quod ex eiusmodi datione rei in censum, nedum vnica, sed duplex quoque Regalis decima solui debeat ex venditione duplici: prima quidem à me, quia fundum tibi vendidi centum & quadraginta aureis: & altera à te, quia eodem pretio, censum decem aureorum mihi vendidisti: ex quo contractu decimam deberi, iam suprâ resoluimus, num. 5. & nemo est, qui dubitet, vbi duplex venditio est etiam eiusdem rei duplicem gabellam deberi, vt dicemus infrá cap. 13. num. 3.

47 Sed profecto * hæc sententia rectè proculdubiô procedit; quando partes ita expressé contraxerunt, vt primo fundi venditionem facerent certo pretio statuto: ac deinde ex pretio illo censum constituerent, siue in eadem scriptura, siue in diuersis, iuxta priorem speciẽ propositã à prædicto Couarruuias in principio illius cap. 11. eo quod verè, apperteq; eo casu partes voluerunt duos contractus efficere: atque ita ab eorum voluntate recedendum non est. l. ille aut ille. delega. 3. nec locus coniecturæ relinquitur. l. continuus. §. cum ita in fine. D. de verb. obligat. ita vt proculdubio dicere debeamus, in ea specie duplicem gabellam deberi; nempè ab vtroque venditore, vt explicui.

48 At verò valdè dubia, immò planè falsa ea sententia est, * quando nõ ita distinctè duos contractus efficiẽtes partes contraxerint, sed vno cõtextu & orationis spiritu ita dixerimus, quod ego do tibi hunc fundum in censum pro decem aureis annuis mihi soluendis, eo pacto, vt datis cẽtum & quadraginta aureis, quæ est legitima sors ad rationem vnius pro quatuordecim iuxta leges Regias, possis redimere: & tu ita agnoscis sub eo censu, annuoq; redditu fundum illum à me recipere, adhibitis clausulis & pactis, quæ in huiusmodi contractu censuali adhiberi & adscriptio solent. Hæc enim posterior species valdè differt à priori, vt ex sequentibus apparebit, quamuis vt similes & æquales proposuerit Couarr. in dict. cap. 11. in prin. ibi. sic & eadem quæstio proponitur. & quamuis idem ius in vtraque esse dicat Io. Matientius in. l. 7. tit. 11. glo. 1. nu. 24. libr. 5. Recopilat. & earum quidem differentia, vel ex eo potissimũ constat, quod census qui ex hac posteriori specie resultat, natura differt à cẽsu prioris speciei: est enim hic posterior

sterior re ipsa data sine pecunia constitutus & contractus: qui proculdubio licitus est ab vsuræ labe longè distans, & lógiùs quam cæteri, qui per pecuniam constituuntur: nec ideo locū in eo habet decisio proprij motus Pij. V. super forma creandi census, de quo latè supra egimus: & à cæteris eum distinguens reseruatiuum appellat D. Soto lib. 6. de iust. & iur. q. 5. artic. 1. in princ. & nos distinximus supra num. 3. vers. tertius est. ille vero census qui ex priori illa specie resultat pecuniarius, & consignatiuus est, quia apertè ex expressa partium voluntate pecunia emitur, & constituitur super re vendita, vt iam

49 diximus.* Ita vt magnopere animaduertendum sit, quod si census ille, de quo in specie priori, de qua supra nu. 47. sine præsenti & numerata pecunia constituatur, nullus erit hodie ex dispositione prędicti motusproprij: quia licet pretium illud, per quod cóstituitur, verè & realiter á venditore census deberi constet ex emptione fundi dati, adhuc ex eo debito sine reali interuentu pecuniæ census hodie conitusti nequit ex prædicta Póntificia constitutione, ibi: *Non autem prius recepto, integro, iustoque pretio.* Et infra ibi: *Pro censibus temporis, vel præteriti.* Quæ ita in praxi seruaretur, quicquid aliud contra expressam illam decisionem voluerit Petrus à Salazar in tracta. de vsu & consuetud. cap. 8. ex n. 45. nisi regia supplicatio obstitisset, de qua supra nu. 20.

Quin imò tantùm abest, quod in hac reali census cóstitutione duplex venditio sit, iuxta sententiam Dida. Couar. vbi supra: vt verissimum sit potius nullam venditionem contrahi, neque fundi dati, neque census cóstituendi: est enim ea conuentio pactum quoddam rei traditione vestitū, ad quod præscriptis verbis actio datur, iuxta text. elegantem in. l. fin. C. de rerum permut. iunctis ijs, quæ diximus supra num. 36. & quę dicemus infra nu. 52. & nu. 53.

Cæterum Auendanius expressè agens de gabella istius census, in res-

50 pos. 29. * vt indubitabile præsupponit, Regalem decimam ex eo deberi, non quidem duplicem, vt ex præhabita Didaci resolutione colligendú videbatur, sed vnam dumtaxat: hoc enim vt vero promisso, id tátú principaliter agit ac disputat in eo respóso, cui gabellario decima illa debeatur: scilicet an gabellario illius anni, quo res in censum datur, an vero illius, quo census postea redimitur: & resoluit gabellario prioris anni esse soluendam, statim quidem cum res in censum datur, non expectato tempore redéptionis: nec illud disputat, quod modò nos in dubiú reuocam⁹, scilicet, qui sit iste cótractus censualis, vt ex eo decimá venditionis, aut permutationis deberi asseuerimus. Obiter tamé, & vt indubitabile tradit in principio illius respósi, ibi: vt datis decémillibus césus ille tanquá emptus non solueretur: & deinde in vers. & primo. & vers. fin. idé significat. quod cum fundus aliquis in censum redimibilem datur, venditio có trahitur non quidem in ipso fundo, nec in reseruati census constitutione, vt falsò putat Couar. in dict. cap. 11. num. 6. sed in census redemptione: ita quod, cum de redimendo censu illo reseruatiuo & reali paciscimur, ego videar censum illum meú in re mea reseruatum tibi védere pro illa sorte, atque ita ego, qui rem in césum dedi, decimam debeam: non tu, qui potius pro illa sorte principali postea soluenda cum volueris, censum illum meum videris emere. At qui si venditio ista non in redéptione census, sed in ipsius constitutione con-

contraheretur, iuxta sententiam Couarr. vbi supra, & prout in alijs censibus consignatiuis contrahitur, vt diximus supra, num. 4. non ego, sed tu qui esses venditor census, gabellam esses soluturus, ex traditis supra nu. 6. ex quibus omnibus iam vides (lector optimè) quanta sit horum Doctorum contrarietas in hoc passu difficili, & quotidie practicabili: Couaruuias enim duas venditiones considerat: Auendanius autem vnicã dũtaxat, eamque diuersam ab illis duabus, vt explicuimus.

51 Sed & praeterea nota,* quod quotidiana praxis in pluribus istius Regni locis obseruata longê ab vtriusq; autoris sententia distat: haec enim sic se habet: quod cum ego do fundum meum in censum redimibilem, vnica dumtaxat gabella debeatur, quasi vnica etiam venditio contrahatur, à me quidem, non ab eo qui fundum recipit: in quo praxis ista Auendanij sententiae consonat. Cęterum illa gabella non soluitur eo tempore, quo res in censum datur, nec illius tẽporis gabellario, vt aliás putat Auendanius, sed eo potius tempore, quo census redimitur, & illi quidem gabellario, qui illius etiam temporis gabellas conduxerit: & quia ab antiqua practica non est recedendum, vt inquit Baldus in l. illud vsitatissimum. D. de excusa. tutor. & probat tex. in l. si quis donaturus. ibi: *vsitatum est*. D. de vsufruct. & communis obseruantia tanquam lex seruari debet, & minimè sunt mutanda, quae certam interpretationem semper habuerunt. l. si de interpretatione. & l. minimè. D. de legibus. quomodo argumentatur Bald. in cap. 1. de feudo sine culpa non amittendo. in vsibus feud. dicens, & ita seruat practica, quae est vera intellectrix legum: ego amplector istius praxis sententiã, & secundũ eã hanc nostram quaestionem resoluendam esse aio: cũ quia ita vsitatum est, vt ait d. l. si quis donaturus. & Doctores de hac re agentes nõ satis sibi cõstant; vt ex praedictis patet: tũ, quia sic se habere iuris veritatẽ existimo: quod vt explicem ita resoluo.

Et aio, quòd quando ego do tibi fundum meum in censum siue perpetuum, siue redimibilem, non ego vẽdo tibi fundum, quia nullum pretiũ est, vt expresse tradit Car. Molinaeus in consuet. Paris. tit. 1. §. quaest. 19. nu. 56. nec ex eadem ratione tu vendes mihi cẽsum aliquem super illa re cõstituẽdum, cum nullum pretium sit: quicquid per breuis manus fictionẽ vtriusque rei venditionem fieri voluerit Couar. d. cap. 11. num. 6. cuius sententia eo solo casu rectè procedit quando ita expresse dixissem: quod vendebam tibi fundum tali pretio, & quod ex pretio solueres mihi censum, vt notauimus supra nu. 47. cum animaduersione, de qua in nu. 49.*

52 Nec pręterea eo casu aliqua permutatio est, nempè fundi pro cẽsu in eo constituendo per te, postquam fundus esset tuus: quia licet illud nõ male dicendum videretur, eo quod si pecuniam dedissem pro eo censu à te constituendo in re tua, emptio & vẽditio esset, vt diximus sup. num. 4. ac ideo si rem dedero pro tali censu, permutationem fore videatur, iuxta regulam. l. naturalis. §. etsi quidem. D. de praesc. verbis duplicemq; ideò gabellam deberi ex. l. 2. tit. 17. lib. 9. Recopi. cum notat. sup. num. 9. secus se res habet: ea singulari ratione, quia cum census constitutus in re, & ipsamet res cẽsui supposita, respectiuẽ iuxta census quãtitatem, pro eodem habeantur, vt satis constat ex traditis supra nu. 18. & nu. 20. nõ poterit permutatio aliqua intelligi in hac damnatione rei in censum, cum

duae

duæ res non sint; prout necessarium est ad hoc, vt permutationis contra-ctus celebretur: est enim illa vnius rei pro alia re datio siue concesio. l. 1. vbi Grego. tit. 6. part. 5. & dicemus infra cap. 17. num. 7. licet vltra earum sit pretiũ vel merx, nõ distinguatur. l. 1. D. de re. perm. & diximus supra. n. 35. sed vnica potius res dũtaxat reperitur. nempe res ipsa censuata, quæ, vt dixi, eadem est cũ ipso censu. Quæ sanè resolutio ex ijs, quæ statim dicam, euidentius apparebit.

53 Qui ergo sit iste cõtractus textum *habemus docẽtem in. l. fi. C. de rer. perm. qué rectè ad hoc allegat Dom. Soto lib. 6. de iust. & iur. q. 5. art. 1. in prin. vbi dicitur, ꝙ si dedi tibi fundũ, vt menstruũ annuũ vè quid mihi præstes: quæ ex nostra species, nulla mihi nominati cõtractus actio cõpetit, sed prescriptis verbis actio datur ergo nulla, vt dixi, in eo cõtractu vẽditio est, vt aliás putabat Couarr. vbi supra, & aduerti supra. num. 49. vers. quin imò. sed est potius pactũ quoddã nudũ rei traditione vestitũ: quia vt inquit ea. l. sic. benè mihi licet in traditione rei meæ quãcumq; legẽ dicere, & efficax pactũ apponere, iuxta terminos. l. in traditionibus. D. de pactis vbi DD. notant, &. in. l. lege. C. eod. titu. &. c. cũ dilecti. vbi Abb. n. 3. de donati. quo casu quãuis præsępe & regulariter innominatus contractus resultare soleat, nẽpe do vt des, aut do vt facias, iuxta. l. naturalis. §. et si quippé. &. §. at cũ do. D. de præs. verbis. veluti in ea specie, cũ rem do eo pacto, vt aliã rem mihi des, vel vt aliquid pro me facias, vt notat Bart. cũ glos. ibi in. d. l. in traditionibus. n. 1. tamen id procedit & locum habet, quando vnum datur, vt alia res diuersa datur: secus autẽ cum res datur eo pacto, vt aliquid ex eius fructibus menstruum annuumvé, vel in aliud aliquod tempus detur: quia tũc enim non duæ res in conuentione sint, sed vnica, quæ datur, duntaxat, quæ eadem vel in parte, vel in fructibus, cuius pars sunt, postea redditur. l. fructus cum notatis. D. de rei vendicat. nullatenus fieri potest, vt innominatus contractus do vt des, aut permutatio ex prædicta conuentione resultet: sed est quidem, vt dixi pactum quoddam nudum traditionis cohærẽtia vestitum iuxta. d. l. in traditionibus. & quæ tã eleganter, quã vtiliter in hac materia tradit Alexan. de Imola in. d. l. legem. nu. 3. C. de pactis. & resoluimus supra. nu. 34. ꝙ quidé ita euenit in hac datione rei in censum, quia cum talis census constitui nequeat nisi ex re fructifera, cuiꝰ frũctus valeant ad annui redditus solutione, iuxta cõmuniorẽ Theologorum & Iuristarum sententiã, quã resoluit Did. Peret. in rubr. tit. 2. lib. 8. Ordin. pag. 36. col. 2. in fin. à qua ipse ait nõ esse recedendũ: qui rẽ ita in cẽsum dat, vt quid annũ sibi præstetur in pecunia vel alia re, similis est illi, qui re data, specialiter aliquid ex eius fructibus sibi dari pacisceretur: annuus enim redditus & census hoc sonat, vt ex resoluatur. l. patrimonij. & l. fundi Aebutiani. D. de vsufruct. leg. quas ad hoc allegant Innoc. & Doctores in cap. in ciuitate. de vsur. relati per Licent. Pizarro in gloss. ordinationis de Guadalupe. verb. *o en compra de heredad.* in principio.

54 Est tñ aduertẽdũ, ꝙ quãuis cẽsusiste reseruatus, videri nõ possit in fundo illo cõstitutus, dũ fũdus ipse meus durat, qa res sua nemini seruit. l. vt frui. D. si vsusfr. pet. &. l. in re cõmuni. D. dę seruit. vrba. atq; ideò necessarium sit, ꝙprius fiat tuus: tñ nõ ideo à te cõstitui dici potest pro illa re & fũdo à me in censum dato: sed potius intelligendũ est, quod tu accipis eũ fundũ

N cum

cum eo censu, qui per pactum in rei traditione appositum, dominij in te transferendi causam præuenit, quasi iam ab antiquo tributarium tibi dedissem, argument. text. in. l. 1. §. final. cum. l. sequent. D. de rebus corũ qui. cum notatis ibi per Doctores, & Pinelum. in. l. 1. C. de bon. mat. 3. part. nu. 52. & D. Fran. Sarm. lib. 3. sellecta. interp. cap. 8. num. 8.

Itaque ex prędictis clare constat,
55 ꝙ * contractus iste censualis nec est emptio neq; vẽditio, nec permutatio aut aliquis alius innominatus cõtractus do vt des: quę solę conuẽtiones Regalẽ decimam pariũt iure nostro: sed est pactũ quoddã nudũ ipsiusmet rei datę traditione vestitum, iuxta. l. in traditionibus. D. de pact. ita vt appareat nullam ex ea conuentione gabellã deberi. Sed quia in quęstione nostra adiectum est. vt quotiescumque dares mihi centum & quadraginta aureos, census decẽ aureorũ in re illa reseruatus esset redẽptus, & fundus apud te liber maneret: videtur, quod ex ea redemptione, iuris illius venditio per me fiat eo pretio, & tu emere videaris: do enim pro pecunia quod meum est in illa re, iuxta l. naturalis. §. etsi quidem. D. prę. verbis. prout non male videtur voluisse Auenda. d. respõs. 29. atq; ideo ex eo contractu gabellam deberi, vt tenet idem Auendanius, & antiqua praxis obseruat, vt notauimus sup. n. 50. & 51. cum qua resolutione interin trãseundo, plura in praxi notabilia colliguntur.

Primum (idque manifestum, &
56 necessarium) * quod cũ gabella ista non ex constitutione census prędialis reseruatiui, sed ex eius redemptione debeatur, quia in hac, nõ in illa, vẽditio est, vt explicui: apertè fiet, ꝙ si fundus in censum perpetuum detur nullo tẽpore redimibilem, prout fieri potest ex traditis supra nu. 3. nulla vnquam ex eo contractu gabella debebitur nostro iure, nisi forte postea vere & realiter ex mutuo partiũ consensu census ille data pecunia redimatur, quia tunc vera venditio erit, & gabella debebitur ex traditis supra isto capite nu. 11.

57 Secundum colligitur, * quod si res detur in censum redimibilem, cũ ex illo redemptionis pacto ipsius cẽsus venditio contrahi videatur, vt diximus: fiet, vt statim ex eo tempore cõuentionis gabella debeatur: id enim regulare est, vt eo ipso quod venditio contrahitur, gabellę oriatur obligatio, quamuis nec res tradita, nec pretium solutum sit ex resolutis supra cap. 3. atque ita expresse in proprijs terminis tenet Auendanius in dict. resp. 29. per totũ. Sed in contrarium se habet communis praxis diu obseruata, vt admonimus sup. nu. 51. nẽpè, ꝙ gabella ista nõ debeatur, nec soluatur, nisi eo post tempore, cũ cẽsus ille redimitur: à qua practica (vt dixi) recedendum non est: prę sertim quia (vt ego interpretor) iustissima iuris ratione fundatur, ita vt eã vbique locorum obseruandam esse existimem. Etenim licet verissimum esset, à principio, cum res in cẽsum datur & de redimendo censu paciscimur, veram illius census certo ac designato pretio venditionem cõtrahi: sciendum est, quod non pure contraheretur, vt patet, sed conditionaliter quidẽ, si pecuniam sortis mihi dederis: tunc enim cum sors principalis ab emptore datur, census redimitur, non antea: at qui cõstat conditione venditionis pendente decimã nõ deberi, donec ea impleta vẽditio purificetur, vt latè resoluimus sup. c. 5. n. 1. purificatur autẽ, vt patet, ea cõditio, cũ cẽsus redimitur: ideoq; iustè eo redẽptionis tẽpore gabella debetur,

tur, non antea, secundum communé praxim, & veram iuris rationem.

Verùm hæc interpretatio, & intellectus illam habet difficultatem:
58 * quod si ita intelligimus venditum esse censum, si emptor censualis pecuniam sortis dederit, & redimere voluerit: fiet iam, vt nullo vnquam tẽpore gabella debeatur, quæ ex venditione nulla nõ debetur, vt dicemus infra. c. 14. nu. 1. etenim venditio cẽsus, quæ secundũ eum sensum in emptoris volũtatem confertur, nullius momenti erit à principio, iuxta regulam l. in vendentis. C. de contrah. empt. atqui etiam fieret, vt ego non teneret (etiam oblata sorte) redemptionem census admittere, vtpote qui ex illa venditione in emptoris volũtatem collata, atque ideò nulla, non obligaret, ex eadem iuris regula. Vnde Auendanius hac difficultate superius in dicto responso. 20. vers. neque potest, sumat, istam venditioné puram esse, ideòque statim cũ res in censum datur, gabellam deberi non expectato tempore redemptionis: & validam eam venditionem esse ait, quia eius substantia nõ confertur in voluntatem emptoris censualis, qui debet censum redimere, sed solũ confertur tẽpus, quando velit redimere: quo casu cõtractus valet, nec voluntarius dici potest ex notatis in. l. centesimis. §. fin. D. de verbo. obligat. & præterea inquit, quod licet ex volũtate promissoris contractus pendere nõ possit. l. sub hac. D. de acti. oblig. rectè potest pendere ex voluntate eius, cui adquiritur, vt notat Paul. Castrensis in. l. Pomponius, la. 2. D. de negot. gestis. & sic in isto casu pendere potest ex voluntate censualis, quando velit redimere: quia in eius fauorem tale pactum adiectum est: nec ideò contractus nullus erit, sed obligatorius.

Sed in hac resolutione vir ille practicus, & valde doctus tripliciter errat manifestissimè: primò * dum ait, quod hæc census redimendi vẽditio pura est, atque ideò statim gabella debetur: quod quidem nedum falsum esse constat ex eo, quod videamus eam venditionem à futuro redemptionis euentu pendere, atque ideò impossibile esse, quod pura sit, aliás enim & ego agere possem, vt redimeres, quod est perabsurdam: sed & iniquissimum esse patet ex eo, quod cum cẽsus iste etiã natura sua redimibilis, perpetuò durare possit censuali nõ redimẽte, qua ratione non iniustè perpetuus dicitur, argum. textus in. l. sufficit. D. de condict. indebit. & in hoc censuali contractu non nisi ex redemptione gabella debeatur, vt supra probauimus numero. 55. fieret, quod si census iste nunquam redimeretur, vt potest contingere, & statim á principio gabella exigeretur iuxta Auendanij sententiam, indebitè esset exacta, & præterea fieret, quod vnus rei possessor censum redimeret, & alius gabellam redemptionis solueret; quod rationi non congruit. 59

60 Secundo errat, dũ ait, * quod substantia istius cõtractus circa censum redimendum, non confertur in voluntatem cẽsualis, qui eum debet redimere: sed solum confertur tempus quando velit redimere. Quia immò potius, qui censum debet, non tenetur eum redimere: ea est enim illius cẽsus natura & iustitia principalior, præcipuè cum per pecuniam constituitur, quod semper sors principalis intelligitur alienata, & nunquam à domino census peti potest, vt eleganter præter Theologos præcipuè Dominicum Soto lib. 6. de iust. & iure. quæst. 5. artic. 3. tradit Carolus Molinæ. de vsuris in princ. num. 21. & in

quæstio.69.nu.443. & omnes de hac materia agentes ita notant: ac præterea si sola electio temporis collata esset in censualis arbitrium, fieret, quod eo mortuo finiretur & redemptionis obligatio ex vtraque parte periret, iuxta decisionem dictæ.l.cétesimis. §. fin. in princip. cuius contrarium in hac census redemptione obseruatis.

61 Tertiò errat in alia responsione,* quã adducit ex Paul. Castr. in. d. l. Põponius. D. de neg. gest. quia illud procedit in promissione simplici in qua nõ sit nisi ea obligatio, quæ adquiritur illi, in cuius volũtatem cõfertur: veluti cũ promitto tibi decem, si volueris: valet enim talis promissio, sicut & legatũ relictum, si voles. l. si ita legatũ. §. illi si volet. de leg. 1. vbi Baldus. & Ioan. de Imol. ité tenẽt, reprobata glossa. in. l. á Titio. §. fin. D. de verbo. obli. quã reprobat etiã Salyc. in. d. l. in vendentis. nu. fin. C. de contrah. emp. & tenet Bar. in. d. l. cẽtesimis. §. final. in princip. D. de verbor. obligat. at in contractibus vltrò citroque obligatorijs nemo est, qui illud dixerit: generalis est enim iuris ciuilis regula, vt nec in védentis, nec in ementis voluntaté cõtractus substantia conferatur, vt extat per Alexand. in dicta. l. centesimis. §. fin. nu. 4. & 5. Vnde cùm ex hoc redimendi pacto, de quo in isto contractu censuali, verus & integer venditionis contractus resultet, iuxta ea quæ superius diximus. num. 55. non potest in eo prædicta Auendanij resolutio

62 procedere: * quamuis verũ est, quod si ex eo pacto non contractus, sed prioris venditionis distractus proficisceretur, non malè dixisset Auendanius: posset enim eo casu redemptio illa in redimentis voluntatem conferri, iuxta terminos. l. 2. C. de pactis inter emptorem. quia tunc simplex est emptoris obligatio, qui eo pacto in fauorem venditoris obligatur redimere, & priorem venditionem retroagere ad venditoris arbitrium: & sic procedit in eo eadem ratio, quam stipulatione & legato supra considerauimus: Quin immò eo casu, quamuis expressa conditio, si voles, adijceretur in retrouendendi pacto, iuxta materiam dictæ. l. 2. non vera conditio esset, vt morte periret, sed quasi admonitio quædam, iuxta. l. si decem cum petiero. D. de verbor. obligatio. vt vtrumque tradit eleganter Tiraquel. de retract cõuentio. §. 1. gloss. 6. numer. 16. quæ omnia valdè notabilia sunt in hac materia.

Itaque quidquid Auendanius dixerit in prædicto respõso. 29. verius

63 * est istiusmodi venditionem, de qua agimus, quæque ex prædicto redimẽdi pacto resultat, sub cõditione fieri: atque ideò non nisi posteà redemptione secuta gabellã deberi ex obseruata praxi, vt dixi. Nec obstat, quod illa conditio talis sit, vt in voluntatem censualis emétis conferri videatur, offensa regula dictæ. l. in vendentis. C. de contrahenda emptio. quia vltra quod in nostro proposito nihil obstet, eo quod cum de gabella quærimus, illud necessario supponimus, quod census redemptus est, atque ita venditio veré & realiter contracta, iuxta ea quæ diximus supra numero. 55. & sic nihil interest quoad nostram gabellam attinet, an ea redemptio, quæ iam est inesse deducta, ex valida vel inualida conuentione proficiscatur: quidquid enim illud sit, verum est, iam census venditionem à partibus cõtractam esse, quod gabellario sufficit vt patet: adhuc vt veritatem propositæ difficultatis assequamur, ita respõdeo, quod secũdum regularé illius pacti conceptionem,

ptionem, non ita concipitur, si voles redimere, redemptus sit sensus iste in re illa reseruatus: alias enim ex sola censualis voluntate is esset redemptus, & res libera remaneret, quod est per absurdum, sed ita potius concipitur, si tantam* pecuniam in redemptione dederis, vt proposuimus supra numer. 44. quibus verbis, licet vera conditio ex eis dimanet, vt probat textus in dicta l. 2. C. de pactis inter emptorem & venditorem.
64 ibi. *satisfacere conditioni.** (quod verbum tam pro pacto ipso venditioni adiecto, quam pro ipsa conditione, sub qua illud pactum cóceptum est, accipi potest) minime offenditur regula dict. l. in vendentis, quamuis vera & perfecta ex eo pacto vẽditio cẽsus resultet: quia licet ea conditio, si forté dederis, sic in tua potestate sit, vt si nolis pecuniam dare, atque ita conditionem implere, nũquam possit venditio esse purificata & perfecta, non ideo dici potest in tuum arbitrium conferri, veluti si ita diceretur, si voles, iuxta dictam. l. in vendẽtis. quia inter eas conditiones longa differentia est, iuxta. l. nõnunquam. cum notatis. D. de cond. & demonst. qua ratione dubitari nõ potest, quin illo census venditio valeat non minus,* quam si ita vẽderetur, si Capi-
65 tolium ascendenris: quæ códitio potestatiua est, sicut illa, de qua in nostra quæstione, nempe si tantam pecuniam dederis, sit tibi vẽditus iste census eo pretio: iuxta veram Romani & Baldi sententiam, quam refert Salycet. in dict. l. in vendentis num. 7. quicquid ipse cogitandũ relinquat. C. de contrah. empt.

Tertiũ principale, quod ex prçhabita resolutione colligitur, hoc est: quod cum prædicta census venditio códitionalis sit vt probauimus: atqui ea sit conditionis natura, vt cum impleta fuerit, sic ad tempus gesti cõtractus retrotrahatur, vt á principio videatur purè facta venditio, iuxta regul. text. in. l. qui Balneum. & l. potior. D. qui potio. in pig. hab. & notata in. l. si filiusfam. D. de verb. oblig.
66 fiet,* quod facta census redẽptione, atque ita conditione venditionis impleta, nõ debebitur decima ijs gabellarijs, qui eo redemptionis tempore fuerint, sed illis potius, quos tempore rei incensum datæ fuisse constiterit, iuxta verissimã resolutionẽ à nobis traditam supra cap. 5. nu. 10. cũ Anto. Gom. 2. tom. varia. c. 11. nu. 30. versi. tertius effectus. Verumtamẽ in contrarium se habet prædicta cõmunis practica, quæ his vltimis gabellarijs cõmodum gabellę defert, ita vt cũ census redimitur, decima deberi incipiat, eaq; gabellarius eius temporis potiatur. Et ab ista communi praxi recedendum non esse existimo vt iam supra dixi; nec quidem immerito, aut sine causa: quia quamuis verissimum de iure sit, quamcunque conditionem contractui adiectam ad tempus conuentionis retrotrahi, cum impleta fuerit, ex generali Regula dictæ. l. qui balneum. & dictę. l. si filiusfamilias. in potestate tua conditione, (qualis hæc est qua de agimus) communis Doctorum sententia contrarium obseruat, vt constat ex traditis per Antonium Gometium vbi supra dicto capitulo. 11. numer. 30. verbo, limitata tamen. & Couarruuias in practica. quæstion. capit. 39. numero secundo, & quamuis etiam eam communem resolutionem ac limitationem falsam esse ostenderimus supra capit. quinto. numer. 12. tamen cum in hoc puncto communis omnium praxis prædictam Doctorum sententiam obseruauerit, vt scilicet in hoc casu ea potestatiua

conditio venditionis non retrotrahatur, atq; ideo ex nunc deberi incipiat Regalis decima, & per inde gabellarijs huius temporis debeatur nó puto propter auctoritatem vtriusq; nempe praxis, & communis sententiæ, in iudicando & consuledo ab eis esse recedendum: quicquid, vt dixi, contrarium de iure verius sit.

Quarto & vltimo, ex hac tota cẽsus prędialis disputatione colligitur:
67 * quod, quamuis regulariter ex census redemptione Regalis decima nó debeatur, eò quod distractus sit, vt explicuimus supra hoc eodem capite num. 10. secus est & obseruatur, cum census iste prędialis ac reseruatiuus redimitur, eò quòd talis redéptio verus est venditionis contractus, non distractus, vt explicuimus supra numer. 55. Etenim cum ego do tibi fundum in censum, & paciscor vt illum possis certo pretio redimere: id ago manifestè, quod census ille meus in eo fundo meo reseruatus, iuxta regulam textus in. l. traditionibus. D. de pactis, & quæ diximus supra. nu. 53. tuus fiat eo pretio, statim extinguatur in tua persona, eò quod tibi res tua seruire non potest. l. vti frui. D. si vsusfr. peta. & l. in re cómuni. D. de seruit. vrba. atq; ideo apparet verá illius census emptioné & venditioné contrahi pro ea pecunia: non minus, quám si nudam proprietatem fundi tibi dedissem vsufructu eius mihi reseruato, quem tu postea per pecuniam redemeris:
68 * quo casu dubitare non licet, quin vera vsusfructus venditio contrahatur, siue ex præcedenti conuentione redemptio fiat, siue ex nouo & subsecuto consensu: quia veré quod meum est, per pecuniam consequeris, iuxta legé naturalis. §. & si quidem. D. de præscrip. verbis. quãuis statim in tua persona per dominij consolidationem extinguatur & pereat ex. §. final. Institut. de vsufructu, & quod proprietarius cuiusuis fundi, vsumfructum eius possit emere, expresse tradit cum communi sententia Didac. Peretius in. l. 1. titul. 7. lib. quinto Ordinam. pagin. 139. per textum in. l. si in emptione. §. item si emptor. verb. suæ rei. D. de contrah. emptio. & l. si aliquam rem. D. de adquir. possess. & tradit quoq; Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 7. nu. 60. Itaque (vt redeam) licet census ille meus in re mea reseruatus, cum eum per pecuniam redimis, statim pereat & extinguatur ex ratione dict. l. vti frui. non ideò minus rectè dicitur, se illum emisse, & per emptionis contractũ lucrifacere, argum. tex. elegantissimi in. l. si tibi homo. §. fi. de leg. 1.
69 l. ita vt obiter intelligas, * inter pactũ retrouendendi in his annuis redditibus, & illud quod in rebus corporalibus véditis adscribi solet, non rectã posuisse differentiam Licentiatum Pizarro in glossa ordinationis de Guadalupe. in. 4. conditione. verbo, *comprar*. fol. 23. col. 3. vbi probare intendit, quod venditor census, cùm eum postea redimit reddito pretio, nihil acquirit: sicut ille, qui ré corporalem vendidit, & redimit. iuxta l. 2. C. de pactis inter empt. quia immò & ille quoque adquirit ius reale, quod in re sua vendiderat, licet statim per consolidationem extinguatur.

Ergo hoc vltimum corollarium reassumédo dico, quod ex istius modi census prædialis redéptione, vera eius véditio resultat, non distractus, sicut cum vendis mihi censum super re tuá consignandum certo pretio, eúmque redimibilem, quem postea redimis, quia cum eo casus census venditio præcesserit, retroacta modo: per redemptioné venditione distractus fit, iuxta tradita supra dicto

num.

nume.10. At in ista census prædialis origine & constitutione nulla cẽsus venditio aut permutatio præcessit, sed rem tibi ita cẽsuatam dedi, vt explicuimus supra num.54. atque ideo data à te mihi pecunia pro illius census redemptione distractus non est, sed potius verus contractus, ac propria & vera venditio esse dici potest, vt dixi, ideoque ex ea gabella debetur, prout videmus quotidie solui.

Sed certè quamuis hæc ita bene explicata & resoluta esse videantur, iuxta Auendanij sententiam, cũ qua interim transeundum esse diximus

70 supra num.55.* adhuc si verum amamus, & rem volumus acu pertingere, veramque & genuinam istius censualis contractus naturam perfectissime & ad extremum agnoscere: ego aliter sentio & ab omnibus sentiendum existimo: intelligo enim, quod quando res in censum redimibilem datur, vnum negotium est, non duo contractus, vt aliàs dicebat. I.C. in.l. 2.§.adeo. D. locati. vt quemadmodũ cum res immobilis in censum perpetuum nunquam redimendum datur, nulla venditio aut permutatio est, atque ideo nulla gabella debetur, vt diximus supra numer.56. cum superius resolutis: est enim eo casu simplex quædam datio rei cum eo pacto de præstando perpetuo redditu: quod quidem, licet nudum, rei traditione vestitur: iuxta.l. in traditionibus. D. de pactis. & quæ diximus supra nu. 53. ita quoque & eadem ratione dicẽdum sit, cum res in censum redimibilem datur, nullam venditionem aut permutationem esse nec in datione, nec in redemptione: sed nudum pactum de præstando censu redimibili, rei traditione vestitum: solumque differant hæc duæ conuentiones in diuersa natura census reseruati: in illa enim perpetuus, in hac autem redimibilis reseruatus est. Et præterea intelligo, quod ex istius redemptione, aut redimẽdi pacto nullus nouus contractus, puta venditionis, resultet, prout aliás cum Auendanio dicebamus supra num.55. quia hæc redẽptio pacto illo expressa & declarata, non tam ex noua conuentione & nouo contractu procedit, quàm ex natura essentiali ipsiusmet census reseruati, qui aliás nisi pactum illud redẽptionis contineret, illicitus & quasi vsurarius foret, vtpotè iusto pretio deficiente: quod tunc demum ac prę cipuè verum esse apparet, cum cẽsus ille ad rationem vnius pro quatuordecim iuxta verum pretium & valorem rei datæ, fuisset reseruatus: quo casu necessariò, vellem nollem, redimendi facultatem debui concedere, ne excederem taxationem legalẽ, de

71 qua in.l. 6.tit.15.lib.5. Recopil. * quã & in censibus istis prędialibus obseruandam esse existimo, perpenso vero valore & pretio rei datæ, eadem enim ratio est & verba illius legis sunt generalia, ibi: *Y censos que en otra manera se fiziere*, prout contra Mexiã in repet.l. Toleti.2.par.fund.2.ex nu. 18. rectius tenet Olanus in Antinomia.litera. A.ex num.101. Quod vt apertè intelligatur, huic exẽplo subijcio: pone, quod fundum valẽtem cẽtũ & quadraginta aureis ad summũ, dedi tibi in censum decem aureorũ, qui mihi quotannis præstaretur, donec cum prædictis cẽtum & quadraginta aureis mihi datis velles redimere: quæro, vnde prouenit ea redimẽdi facultas à me tibi concessa? nónne ex meo gratuito & liberali consensu, qui volui, vt censum illum in re mea reseruatum tibi haberes pro cẽtum & quadraginta aureis mihi soluendis, in quo tu ipse consensisti? nõ profectò: sed prouenit potiùs ex essẽtia & natura census reseruati, qui cũ

 inspe-

inspecto valore rei datæ, ad rationẽ quartæ decimæ reseruatus sit, necessariò debuit esse redimibilis ex dict. l.6. Recop. ergo si ea redemptio necessario debuit concedi, venditio in ea concessione non cõtrahitur, quæ est actus voluntarius nõ necessarius, l. nec emere. C. de iu. deli. nullamque ideo rationem esse apparet, propter quam ex eo pacto gabella debeatur. Nec obstat quod supra dicebamus num. 67. nempè, quod cũ venditio cẽsus in hac specie nõ præcesserit, eius redemptio nõ potest dici nec esse distractus, atque ita deficiat illa ratio, propter quam ex census redemptione gabellam nõ deberi superius diximus nu. 10. quia id quidẽ parũ cõcludit, vt aperte in hac specie demõstro. Pone enim, quod dotis vel donationis causa censum tibi concessi & cõstitui in bonis meis cũ redimẽdi facultate, quod rectè possum facere, iuxta tex. in. l. si quis argentũ. §. si verò. C. de donat. & quæ tradũt Couar. lib. 3. varia. resolu. cap. 7. num. 2. ver. quartò, omnium consensu. & Domi. Soto lib. 6. de iust. & iure. quæst. 5. artic. 1. in prima conclu. quæro nõ ne, cum postea redimo eum censum data pecunia, ego dicar in ea redemptione, vel in pacto redimendi donationi adiecto, cẽsum à me donatum emere, & te gabellæ debitorem fieri, eo quod nullatenus dici possum distractũ facere? minime quidẽ, quia vere nihil emo, aut aliquẽ contractum redimendo efficio, sed essentiali natura illius census à me cõcessi donatique vtor: concessi enim, inquẽ bonis meis constitui censum non simpliciter & perpetuum, sed natura redimibilem: duplex enim est censum species, alij redimibiles sunt, alij irredimibiles & perpetui, vt supra diximus nu. 1. ergo si redimã censum redimibilẽ, nihil aliud ago, quã redimere & dissoluere, quod natura sua redimibile & dissolubile est.

Sed cur inquies gabella debetur ex cẽsu prædiali, cum redimitur, iuxta obseruandam praxim, de qua sup. num. 51. si verum est, quod ex nulla eius parte, nec in constitutione, scilicet, nec in resolutione vlla venditio

72 contrahitur? * & dico, quòd quando fundum meum in censum redimibilem do, quem tu postea redimis, illud tandem & in effectu apparet, me fundum meum in te alienasse, & pecuniam tuam accepisse: quod negotiũ si à principio vno actu, vnaq; cõuentione efficeretur, aperta venditio esset ex reg. l. naturalis. §. & si quidẽ. D. de præs. verbis. atq; ideò videtur, & ab omnibus præsumptum est, veram illius fundi vẽditionẽ per istius modi censualis conuentionis anfractũ & circuitũ occultari, prout aliás quotidie, si aliter obseruarem⁹ (aperta fraudibus via latissima) occultaretur: quotidie enim qui tibi vellet vẽdere, in cẽsum redimibilẽ daret, quẽ tu postea altera die dato pretio redimeres, defraudata gabella Regia que decima venditionis: quod ne fiat, generaliter ac merito obseruatum est, vt cũ res in censum redimibilem datur, si ille postea redimitur, gabella debeatur tanquam ex occulta reali venditione: secus autẽ dum non redimitur, quia interim nulla sunt vẽditionis vestigia deficiente pecunia, & pretio. §. itẽ pretiũ. Insti. de empt. & vend. sed solum censualẽ contractũ à vẽditione & permutatione distinctum esse apparet: & hæc est vera istius articuli definitio.

Sed & vlterius pro perfecta resolutione huius quęstionis, qua de gabella ex cẽsu prædiali soluẽda quærimus,

73 * animaduertendum est: quę supra resoluimus, intelligẽda esse, cum res ita datur, vt redditus annuus præstetur,

stetur, nulla alia re vel pecunia interueniente, iuxta speciem propositam supra nu. 44. cæterũ si ita detur, vt præsentẽ aliquã pecuniam soluas, & insuper certum aliquem redditũ pręstes, vt tradit Anto. Gomet. in. l. 68. Tauri. nu. 2. ver. quidam est censuarius. aliter dicendum est quia verè eo casu perfecta puraque fundi venditio contrahitur à principio: est enim pecuniariũ pretiũ, iuxt. l. naturalis. §. & si quidẽ. D. de pręs. verbis. quãuis si solũ pactum de pręstando redditu interuenisset, emptio & venditio non foret ex supra resolutis: argum. text. in. l. tenetur. §. 1. ff. de actio. empti. vbi si pecunia interueniat simul cum pacto, venditio est: quod si solum pactum sit, venditio non contrahitur: atque ita qui eo modo rem in cẽsum dat, eam vendere ait Iason in. l. 1. nu. 48. C. de iure emphy. & est planissimum, ac indubitabile: ita vt à principio & statim ac res in eum cẽsum datur, Regalis decima debeatur non minus, quàm si simpliciter sola præsenti pecunia venderetur, iuxta tradita supra cap. 3.

Illud vero in ea specie difficile esse
74 se potest,* qualiter decima illius venditionis computari debeat: nempè, an pactum illud de soluendo redditu ita pars pretij sit, iuxta. l. fundi partem. cũ materia. D. de contrah empt. vt pecuniarium pretiũ, quod simul cũ eo pacto datum ac numeratũ est, augere videatur, necne: cuius rei ille erit maximus effectus, quod si pretiũ augere dixerimus, eueniet, vt Regalis illa decima, quæ ex toto venditionis pretio soluenda est, iuxta. l. 1. tit. 17. lib. 9. Recopila. ne dum ex illa pręsenti pecunia data, siue conuẽta, sed etiam ex illius pacti æstimatione deducatur, iuxta doctrinã Baldi consi. 164. incipit maritus. in fin. lib. 1. quã refert & sequitur Carol. Molinæus in consuet. Paris. tit. 1. §. 24. nu. 1. & de qua magnum festum agemus infra cap. 15. per totũ. Sed in hac difficultate resolutiuè aio, Regalẽ decimã, quæ statim ex eo contractu soluenda est, ex sola pecunia conuenta solui debere, non etiam ex ęstimatione pacti, quia illa sola pretium est in ea venditione: pactũ vero de præstãdo redditu, non est pars pretij, nec illud auget: sed potius est onus quoddã reale, quod rẽ ipsam vẽditam diminuit: sic enim illam aggrauat, vt non nisi paruam illam pecuniã, quę data siue conuenta est, valere videatur, quamuis quidem si libera venderetur, maioris quantitatis & pretij digna foret: itaq; in eo contractu merx vendita, fundus ille est, eo onere & censu aggrauatus, pretiũ autẽ sola pecunia statim data, atq; ita ex ea sola gabella debebitur, ex elegati doctrina, quam trademus infra cap. 15. nu. 33. quo in loco de materia pactorũ, quæ venditionibus adijciuntur, latissimè agendum est, iuxta dictã. l. fundi partem. D. de contrah. emp. quemadmodum & cum res antiquo censu aggrauata paruo pretio venditur, ex sola pecunia data regalem decimam deducẽdam esse superius diximus hoc eodem capite, nu. 16. cum sequentibus. Aduerto autem, quod cũ postea census ille reseruatus redimetur ab emptore, dubitandum non est, quin iterũ ex illo pretio redẽptionis alia gabella à fundi domino debeatur, quasi modo ex ea parte occulta fundi venditio detegatur, iuxta tradita supra num. 72. quæ & in hoc quoq; casu ex idẽtitate rationis locũ habẽt Sit ergo ita exẽpli gratia, quod fundum valentem quingentis aureis, vẽdidi tibi pro centum aureis statim in pecunia numerata mihi soluẽdis, & insuper eo pacto, vt censũ viginti & octo aureorum mihi præstares, cum

redimendi facultate, datis mihi quatuorcentis cum volueris: quæritur qualis & quanta gabella ex isto contractu soluenda sit: & dico ex prædictis, quod statim ex tempore conuẽtionis soluenda est decima centum aureorum dumtaxat, quibus totum illius venditionis pretium consistit, quia cum res eo cẽsu onerata venierit, non plus valuit: cæterum si emptor postea censum redemerit datis quatuorcentis aureis, decimam quoque ex illis debebo eo tempore, quasi & ijs etiam fundum meum videar vendidisse, eo quòd in effectu illam quoquè pecuniam, qua census redimitur, pro fundo meo accepisse cõstat: aliter fraus fieret, iuxta ea, quæ considerauimus supra nu. 72.

Atqui pro calce istius articuli, quo
75 de censu prædiali quæsitum est, * illud dubitari potest, de quo semel cõsultus fui: nempe quid iuris erit, si rem immobilẽ, recipiam in censum redimibilem, siue perpetuum, iuxta ea quæ latè supra resoluimus, & postea nolim redimere censum, nec rem tributariam habere, sicqué eam reddam suo antiquo domino, vel alij cesserim: an Regalis decima debeatur? & quidem ita iudico distinguendum, quia aut simpliciter cedo rem illam, vt habeo, nullo pretio recepto, vt quia dixi, rem tuam tibi habeto cum suo censu, quo onerata est: quod fortè facere possum etiam inuito domino census, ea ratione quòd qui respectu alicuius rei tenetur, ei cedẽdo liberatur. l. is cum quo in fine D. de aqua pluuia arce. & tradit Aufrerius in quæstio. Tholosa. 404. præsertim cúm hodie attento motu proprio Pij Quinti Pontificis maximi (si obseruandus est) nullius considerationis sit in censibus personalis actio, sed res ipsæ obligatæ maximè inspiciantur, vt aduertimus supra num. 18. qua personali obligatione deficiente, dominum rei censuatæ non nisi ratione rei & eius possessionis teneri constat ex traditis per Couarr. lib. 3. varia. resolut. cap. 7. num. 6. ver. hinc etiam deducitur. ac proinde cessare videntur fundamenta, quæ inde contrarium allegari queunt ex traditis per Tiraque. de retra. ligna. §. 1. glo. 6. ex nu. 20. quod facilè in eo procedet, qui nondũ censum recognouisset: & illo quidẽ casu, vbi simpliciter siue antiquo domino, siue alij extraneo cessi sine pretio, nulla ratio est, cur decima debeatur: simplex enim illa cessio longè distat ab emptione & permutatione cum sit gratuita. Aut cedo illam rẽ pro aliqua pecunia mihi data, vel aliquibus debitis pensionibus annuis mihi remissis: & tunc aperta vẽditio est, & gabella debetur iuxta receptã quaotitatem, ex ijs quæ in alia materia resoluit Tiraquel. vbi supr. glos. 14. ex nu. 110. & §. 34. glo. 1.

Tandem igitur, vt ad summam
76 istius capitis lineam deueniamus: * sciendum est, quod si quis habet ius aliquod perpetuũ, redimibile, aut tẽporale super iuribus Regalibus, puta gabellis, salinis, aut alijs vassallorum tributis constitutum, iuxta. l. 9. & l. 17. in princip. tit. 10. lib. 5. Recopila. quod *juro de heredad*, o *juro de por vida*, vulgo dicimus, estque illa quarta census species, quam præsupposuimus supra num. 3. ver. quartus. & illud tibi vendiderit certa pecunia ex cõcessione dict. l. 17. vt videmus quotidie: antiqua praxis recepit, vt Regalis decima ex ea vẽditione non exigatur, eo quod Regius Senatus huiusmodi lites nunquam voluit definiri: cum tamen quotidie videamus, quod si quis habet censum in bonis Petri constitutum, & alij cedit pro pecunia, Regia gabella grauatur, ex

tra-

traditis supra num. 8. Ego vero, quãuis quod indecisum Regius Senatus habet, definire nõ ausim, vtiliter animaduerto, eam posse differẽtiam ac non contẽnendum discrimen inter prædictas venditionum species constitui: quod qui censum in bonis alterius acquisitum habet & vendit, bona ipsa censuata vẽdere intelligitur pro ea parte, qua pro indiuiso affecta sunt & censui correspondent, cùm vel maximè in ijs censibus res ipsæ obligatæ respiciantur, vt adnotauimus supra nu. 18. & nu. 20. At ea iura, quæ quis à Rege habet, cum non super re aliqua corporali sita sint, prout regulariter census constitui solet: sed super alijs iuribus Regalibus, ijsque pecuniarijs (qualia sunt vectigalia, & cætera Regia tributa) constituantur & consignentur, prout ex eorum iurium instrumentis & scripturis constat: euenit, vt pro pecunia ipsa, quæ exigitur, reputentur, sicut de actione & obligatione personali ad pecuniam debitam, diximus sup. cap. 9. nu. 32. ac proinde, si is qui à Rege emit, habuitvè ratione aliqua, ius illud tertio vendiderit, quamuis veram venditionem contrahat, de quo nemo dubitare potest, & constat ex verbis dictæ. l. 17. tit. 10. lib. 5. Reco. vbi loquens de his iuribus ita ait: *que las tales Vniuersidades, y personas, puedã vender, dar, donar, trocar, y cambiar, y enagenar las dichas mercedes.* & in. l. 17. eodem tit. & lib. ver. *los marauedis de juro que se compraron por razonables precios.* & alibi sępè: id quod iusta ratione verum esse, licet pecuniæ venditio fieri nequeat, resoluit Do. Frãcis. Sarmientus lib. 2. sellect. interpre. cap. 1. nu. 13. decimam non debere illum vulgo existimatum est, tanquã (vt ego suspicor) ex pecunia vendita semper mutata, propter. l. 34. ibi: *ni de la moneda.* tit. 18. libr. 9. Recopil. & quæ diximus supra dicto capit. 9. num. 33.

77 Sed profectò,* quicquid illud ita recipiendum sit in venditione nominis, seu actionis personalis ad vnam summam pecunię competẽtis, ex notatis supra in eo cap. 9. nu. 32. aliud dicendum fore videbatur in venditione illorum iuriũ ad annuam pecuniã competentium: Etenim magna differentia est inter obligationem personalem ad annuam pensionem, & simplicem obligationem vnius summę, vt tradit eleganter Baldus in. l. etiã. num. 8. C. de execut. rei iud. præsertim si annua illa pensio etiam super re immobili non constituta, à Rege vel Republica debeatur, prout est species nostra: quia tunc, licet nulla res immobilis & corporalis in eo iure sit præter pecuniam, pro immobili iudicatur ius illud, vt resoluit Tiraquel. de retra. ligna. §. 1 glos. 6. nu. 14. vt merito dixerit Auenda. de exequen. manda. lib. 2. cap. 14. nu. 15. habẽtes ea iura collectari debere eo in loco, vbi habẽt, quasi ibidem res immobiles possideant, iuxta regulam. l. 5. tit. 9. lib. 7. Recopil. & quæ de iure communi tradit Decius consil. 694. volu. 4. nullamque ille differentiam constituit inter iura ista Regalia, & cæteros annuos redditus, quos census appellamus: nam licet ea iura ad certam pecunię quantitatem mobilem & fungibilem cõpetant, & nulli rei corporali & immobili inhæreãt: tamen, quia in prima aut altera exactione non consumuntur, sed restãt, & successionem quãdam, vt fructus alicuius fundi renascentes, habent: non iudicantur à re, quę soluitur, sed á duratione & continuatione: atque ita à pecunia ipsa, quæ soluitur, valdè differre intelliguntur, vt ex communi sententia resoluit Carol. Molinęus in cons. Paris. tit. 2. §. 57. nu. 21.

Sed

Sed certè cum id totum quod in ijs Regijs iuribus agitur, tã scilicet in eorum origine, fundatione, & constitutione, quam in pensionum solutione, in pecuniam recidat, quæ priuilegiata est, vt dixi, non videtur increpanda ea praxis, sed obseruanda quidem; prout quotidie obseruari videmus.

Summa capitis vndecimi.

1 *Regulariter & indubio æstimatio venditionem facit.*
2 *Si res æstimata sic detur, vt non res, sed æstimatio ipsa reddi debeat, emptio & venditio est.*
3 *Si vero ita res æstimata detur, vt non æstimatio, sed res ipsa reddatur, nulla venditio contrahitur.*
4 *Quod sic detur, vt vel res vel æstimatio reddatur, gabella an debeatur, necne, resoluitur.*
5 *Vltimo, si simpliciter res æstimata datur, nec exprimitur quid reddi debeat, quid dicendum sit, declaratur.*
6 *Qui rem æstimatam ludit, Regalem decimam non debet.*
7 *De qua æstimatione intelligenda sit regula, de qua supra nu. 1.*
8 *An gabella debeatur in specie. l. si pro mutua. C. si cert. pet.*
9 *Qualiter mutuum, nec venditio contrahatur in ea lege.*
10 *Ostenditur cur stipulatio necessaria fuerit pro vsuris præstandis in dict. l. si pro mutua.*
11 *Resoluitur quæstio, de qua supra nu. 7.*
12 *Late agitur de intellectu. l. qui negotia. D. de mandati. cum. l. rogasti. & l. singularia. D. si cert. pet.*
13 *Exponitur. l. si remunerandi. §. apud Iulianum. D. mandati.*
14 *Exponitur. l. idemque. §. si quis Titio. D. eodem tit.*
15 *Exponitur. l. si ex pretio. C. si cert. pet.*
16 *Ex litis æstimatione, an regalis decima debeatur.*
17 *Æstimatione soluta propter moram, iuxta. l. vinum. D. si cert. petã. an decima debeatur.*

Qualiter & quando ex æstimatione decima debeatur.

CAPVT. XI.

RVrsus non leuis dubitatio fuit apud veteres, cum res æstimata vendenda datur, vtrũ emptio & venditio propter adiectam æstimationem contraheretur: an locatio, quasi rem vendendam locasse videar: an conductio quasi operas vendentis conduxissem: an vero mandatum esset: & magis placuit de æstimato actionem proponi, quasi nullus ex prędictis contractibus eo casu celebretur, vt tradit. I.C. in. l. 1. in princip. D. de æstimatoria. Quod qualiter sit intelligendum, tradunt ibi gloss. Bart. & Doctores, & in. l. si vt certo. §. nunc videndum. D. commodati. & in. §. actionum. præcipuè Angel. & Ias. super glos. verb. de ęstimato. Instit. de actio. * Regulariter
1 enim & in dubio æstimatio vẽditionem facit. l. 1. §. cumq; ex stipulatu. vers. ęstimatarum. C. de rei vxoriæ actione. l. 3. & ibi Bart. D. locati. & in alijs iuribus, cum Doctoribus relatis per Tiraquellũ de retract. ligna. §. 1. gloss. 14. nu. 20. vnde & in dubio, ac regulariter quoque dicendum videtur, quotiens rei cuiuspiam æstimationem viderimus, Regalem decimã deberi,

deberi, cum venditio esse præsumatur, iuxta generalem decisionem. l. 1. tit. 17. lib. 9. Recop.

Sed vt in hac re propter effectum gabellæ valdè necessaria, certam regulam habeamus; hæc est omnium Doctorum summa & resolutio, præcipuè Bartoli in. d. §. nunc videndũ.
2 nu. 4.* aut enim res sic æstimata datur, vt non res sed æstimatio ipsa necessario reddatur, & tunc aperta emptio & venditio est, ac proinde Regalis decima soluenda erit: quod per sępe solet contingere, cum volo tibi vendere, & tu vis emere, pretium autem ad manum non habes: & sic do tibi rem æstimatam certo pretio, vt eam vendas tuo periculo negotiationis tuæ causa, ęstimationem autem des mihi tali die, vel prout sæpe dicitur, *que me vais pagando como fueredes vendiendo*: quod sane negotium vi ipsa & effectu pura quædam venditio est fide habita de pretio, de qua laté diximus supra cap. 6.

3 Si vero * ita res æstimata datur, vt non ęstimatio, sed res ipsa reddi debeat, veluti si rem tibi dedero ad ostẽtationẽ & pompam, dicisvè gratia, vt persępe fieri solet, & tradit I. C. in l. 3. §. fin. cum. l. sequenti. D. commodati. quam explicant Duarenus lib. 1. disputatio. cap. 47. & alij relati per Couarru. lib. 4. variar. resolutio. cap. 8. & tu ęstimatã recipias: sine dubio nec vẽditio est, nec decima debetur, quia dominiũ apud me manet, quod est contra naturam venditionis. l. cũ manu fata. in fin. D. de contrah. emp. & explicuimus supra in cap. 1. nu. 2. ideò autem æstimata datur eo casu, vt si in aliquo diminuata res sit, aut deperdita, alio pretio quam quo taxata fuerit, nó reposcatur, iuxta tex. & ibi notata per Doctores, in. l. si inter virum. C. de iure dotium.

4 Cæterum * si ita res detur, vt res ipsa aut ęstimatio eius reddatur, siue quidem ęstimatio àprincipio expressa certaque sit, siue non: quãuis glos. & Doctores controuertant in. d. l. 1. §. ęstimatio. & in dicto. §. actionum. verb. de ęstimato. cuius periculũ sit dantis, scilicet, vel recipientis, si forte res illa aliquo casu fortuito perdatur: dubium non est inter eos Doctores, emptionem & venditionem eo casu non contrahi, scilicet, si res illa vendẽda datur, quin potius innominatum contractum fieri, ex quo de ęstimato actio competit, iuxta dictã l. 1. D. de ęstimatoria. vt bene eo casu dixerit Ioan. Parladorius lib. rerũ quotidian. cap. 3. §. 2. num. 32. Regiã gabellam non deberi. Si vero res illa non vendenda, sed vt apud recipientem maneat, sic data fuerit, vt vel res ipsa vel ęstimatio eius reddatur, vt dixi: dubium non est, quin æstimatione data vel recepta, venditio esse intelligatur, vt Regali decimę locus fiat: interim autem venditio esse dici nó potest, vt probat tex. in. l. quod fundus. D. de fundo dotali. & l. plerũque. §. fin. D. de iure dot. de quo agit Carol. Molin. in consuet. Paris. tit. 2. §. 56. nu. 41.

5 Quod si simpliciter res æstimata tradatur,* nó expresso eo, quod reddẽdũ sit: bene distinguit Bartolus in dicto. §. nunc videndum. num. 4. ad medium. quem vbique Doctores sequuntur communiter. Quod aut illud sit super negotio, quod venditioni repugnat, & emptio & venditio non inducitur, vt in. l. cum duobus. §. dãna. D. pro socio. de qua agit Bal. in. l. 3. D. locati. & in specie text. in l. 1. §. si in alea. D. quarum rerũ actio non datur. iuxta tertiam interpretationem glossę ibi, verb. vendam. videlicet cum rem æstimatam ludo: quod quotidie potest contingere, vt eo casu Regalis decima non debeatur,

tur, quia id negotium venditioni repugnat, cum nullum pretium recipiam, & id totum, quod agitur, ludus est super ea re sic æstimata: cuius ludi naturam supra explicuimus cap. 10. nu. 39. Et euenit quoque in specie text. in. l. seruos. D. famil. ercisc. vbi dicitur, quod æstimatio illa, quæ rerum hęreditariarum fieri solet inter cohæredes, vt earum diuisio commodior fiat, venditio non est, quia non vendendi, sed diuidédi animo factã videri placuit. Vnde recte dixit Mõtaluus in. l. 2. verb. *con apreciamiento.* tit. 4. lib. 3. Fori. quod quamuis regulariter ęstimatio véditionem faciat, eo casu venditio non est, nec vectigali Regio locus fiet, vt latius dicemus infra cap. 20. nu. 44. & facit textus in. l. si fundum sub conditione. §. si libertus. de legatis. 1. & l. cum pater. §. pater qui filio. de legat. 2. cum notatis per Socin. in cons. 39. nu. 7. vol. 1.

Si vero negotij natura non repugnat, emptio & venditio est, & hæc
6 est illa,* de qua Doctores dicunt, regulariter & in dubio venditionem inducere, iuxta text. in. l. 3. D. locati. & l. 1. §. ęstimatarum. C. de rei vxor. actio. l. plerumque. & l. quotiens. D. de iure dot. & l. 16. tit. 11. part. 4. atq; ita his casibus, tanquam ex vera venditione Regia gabella debebitur. Quod intellige verum esse, nisi in datione dotis ea æstimatio fiat, quia quomodocũq; fit, siue in quã venditio resultet, siue non, Regium vectigal non debetur, speciali priuilegio, de quo in. l. 35. in princ tit. 18. libr. 9. Recop. cum ijs, quæ dicemus infra d. c. 20. ex nu. 35.

Hac ergo communi distinctione sic statuta, & ad effectum gabellę no
7 stræ dexterę applicata:* difficile adhuc manet, an emptio & véditio cõtrahatur, & Regali decima locus fiat in specie. l. si pro mutua. C. si cert. petat. & l. pro auro. secundum communem eius intellectum, de quo in glo. ibi. C. de vsuris. vbi cum rogasses me, vt mutuã tibi pecuniam crederem, nec eam haberem: lácem, aut equum, vel alias species vtriusq; cõsensu æstimatas dedi, vt earum æstimatio statim tibi mutua esset, quicquid de illis rebus postea fieret & procul dubio videtur, quod eo casu emptio & venditio sit, eo quod sic dederim tibi æstimatas res, vt non res ipsæ, sed earũ ęstimatio redderetur, iuxta primũ distinctionis membrum, de quo supra nu. 2.
8 * Sed adhuc contrarium puto, & verum est venditioné, scilicet nõ esse, nec decimæ locũ dari: quia cõmunis illa doctrina, de qua in dicto num. 2. procedit, & locũ habes, quando nihil aliud agimus, quã rem distrahere, seu alienare, & de certa æstimatione reddéda paciscimur: quod sane euitare nequit, quin emptio & venditio sit, do enim rem pro pecunia, & succedit regula. l. naturalis. §. & si quidem. D. de præscrip. verbis. At in specie dict. l. si pro mutua. & dictæ. l. pro auro. contrahentes nõ tam volunt vendere & res datas alienare pro pecunia, quàm mutuum facere: atque ita contracti negotij natura repugnat, vt emptio & venditio sit, prout aliàs diximus supra nu. 5. circa speciem. l. cum duobus. §. dãna. D. pro socio. vbi æstimatum pecus datũ est, & nõ venditio, sed societatis contractus celebratur: & præterea rerũ æstimatio venditioné non inducit, sed diuisionem hæreditatis, seu bonorum, in. l. seruos. & famil. ercisc. quia hoc agere partes voluerũt, vt iam diximus. Quo etiam pacto moderanda videtur doctrina illa Bartoli, de qua in illo primo membro distinctionis tradito supra numer. 2. qui enim vendit, magis eget pecunia & vsu pecunię, quam vult assequi,

quam

quàm re, vel vsu rei, quæ venit: emptor autem, qui verè emptor est, non certat de acquirendo vsu temporario æris alieni, sed de perpetua adquisitione rei pro ære suo, iuxta tradita per I.C. in l. 1. in princ. D. de cõtrah. emption. Qui vero mutuaturus, sed qui non habet pecuniam ad manum, vel si habet, dare non vult, ideô dat æstimatas res, vt statim æstimatio cedat in mutuum, non dicitur venditionem, sed mutuum cõtrahere, quia principale propositum attenditur. l. si quis nec causam. in princ. D. si cer. petat. & quia, quod efficacius est, nullus fuit vendendi animus, sed mutuãdi: & qui res illas accipit, non certat de acquirendo eas res, sed de habendo & fruendo, mediãtibus dictis speciebus, aliquo ære alieno, quo indeget. Quin imò si quis contractus prę ter mutuum geritur in ea specie, innominatus est, do vt aliquid obtingat, do enim vt rei æstimatio mutua sit, iuxta generalem traditionem Iurisconsulti in. l. Senatus. §. nec dubitauerunt. D. de donat. causa mortis. ita Carol. Molinæus de vsuris. q. 85. num. 664.

At qui quod eo casu venditio nõ
9 sit, * aperte conuincitur ex ipsamet l. si pro mutua. C. si cert. petat. quia si venditio aliqua foret siue principaliter, siue incidenter (quod gabellæ non obesset ex resolutis infra cap. 16. num. 29.) vsura quidem citra vinculum stipulationis deberi posset in ea lege, nudo pacto de præstãdis vsuris, quia vel propter venditionem illam tale pactum vestiretur, ex. l. in ilo. vbi glo. verbo, si pactus. C. de pactis inter emptorem. l. Iulianus. §. ex vendito. D. de actio. empti. & l. curabit. D. eod. titu. & tamen contrariũ innuitur in dicta. l. si pro mutua. iuxta. l. quamuis. vbi Salicet. & Doctores notant. C. de vsuris. non ergo venditio est in illa specie, nec æstimatio, de qua ibi, illam inducit, quin potius mutuum dumtaxat, & vel innominatus contractus, do vt aliquid obtingat, vt dixi: atque ita manifestũ erit, eo casu Regalem decimam non deberi.

Sed adhuc in hac quæstione, vt verè resoluam, * mihi videtur verissima. Neruæ distinctio cum Vlpiano Iurisconsulto. in. l. rogasti. D. si cert. petat. qui aliàs existimabat, multum interesse, venalem habui hanc lancẽ vel fundum, quem æstimatum dedi, necne: vt quoad nostrã speciẽ aliud in vno, aliud in altero casu dicendũ sit, quoad gabellę solutionẽ: vt quo casu rem venalem habui, eamque tibi æstimatam dedero, vt eius pretio & æstimatione vtereris tãquam mutua, non vendidisse minus, quàm mutuasse videar, sicque decimæ Regali fiat locus. Quæ sane conuentio multum mihi videtur accedere ei negotio, quod vulgari sermone *Mohatra* dicimus, de quo agit text. in. l. 29. titu. 4. lib. 3. Recopilatio. Quod si non fui proposito hoc, vt eam rem venderem & alienarem, quia venalẽ quidem non habebam, sed hæc sola causa dandi rem fuit, vt tu eius æstimatione vtereris, medianteque ea re, cuius esset facilis venditio, pecuniam, qua indigebas, inuenires, haberesq; (vt persępe solet contingere inter amicos) credidisse mutuasseque magis, quam vendidisse videor, vt præcipiunt ea iura: nullusq; legi nostræ gabellarię locus fiet ex parte mutuãtis, qui res illas ęstimatas dederit, sed ex parte mutuatarij, si eas vendiderit.

Sed profecto, vt quęstio ista om-
11 nino resoluatur, * illud animaduerto, quod in hac quęstione & in specie dict. l. si pro mutua. etiam si res venalis non esset, nihil minus videor facere,

facere, quàm mutuare, videlicet, cũ sic do rem æstimatam centum, vt statim ea centũ mutua habeas: quia in eam speciem mutuum cadere, cõtra substantiam & naturam mutui est, eo quod nulla pecunia ex altera parte proficiscitur, nihilque est, quod ex meo tuũ fiat, iuxta. l. 2. §. appellata. ff. si cer. pet. & §. item mutuum. eadem lege. nec satisfacit decisio text. in. d. l. si pro mutua. &. d. l. pro auro. quæ eo casu mutuum cõtrahi dicũt: cum quibus concordat text. in dict. l. rogasti. D. si cert. petat. quia in contrarium est tex. in. l. qui negotia. vers. his argumentum. D. mandati. vbi in iustiori specie mutuum non est: veluti cum pecuniam mutuam dare vellem, & argentum vendendum dedissem, vt pecunia ex ea venditione redacta, credita tibi esset: & tamen ibi licet in tempus mutui contracti pecunia est, mutuum non esse Iurisconsultus ait, ea ratione, quia cum ea pecunia à te ex argenti venditione redacta mea non sit, tua ex mea fieri non potuit, nec nuda conuẽtione sine re mutuũ contrahitur, sicq; deficit substantialis mutui requisitũ de quo in dict. §. appellata. & dicto. §. item mutuum. Quin imo ex eadem ratione tradit ille tex. in dicta. l. qui negotia. in princip. quòd si conueniat, vt pecuniam quám ex mandato mihi debueris, tãquam creditam habeas cum vsuris semissibus, credita non fiet, nec vt talis peti poterit: cõtra textum expressum in. l. singularia. in fine, vbi contrarium in eadem specie deciditur. D. si certum petatur.

Sed adhuc his non obstantibus, pręhabita resolutio tenẽda est: quia verè his casibus mutuum contrahi intelligitur fictione breuis manus, quæ efficit, vt pecunia ex illis speciebus æstimatis redacta vel redigenda, mihi videatur â te soluta, & iterũ tibi á me credita, prout expressè docet dicta. l. singularia, in fine. Nec obstat Africani decisio in dict. l. qui negotia per totum in princip. quia vltra ea, quæ Doctores communiter tradiderunt in dictis locis, & quæ nouissimè tradunt Ioannes Corasius lib. 6. miscella. cap. 16. & Carolus Molinę. seu Gaspar Gaballinus in tractat. de vsuris. quęstione. 84. ex numero 645. ego omnium facillimè & verissimè sic interpretor: & noto verissimum esse illud, quod & ex textu ipso in prædicta. l. qui negotia manifestè patet, & tradit quoque Carolus Molinæus in præallegata quæstione, nu. 646 nempè, principaliter quæsitũ dubitatumque esse ab Africano in ea lege, an ex cõuentione, de qua ibi, vsuræ conuentæ peti possent: quia de principali sorte pecuniæ nulla poterat esse dubitatio, quin hac vel illa actione deberetur, atque ita non nisi đ nomine actionis dubitaretur: tamen quia ea principalis vsurarum quæstio ad Iurisconsultum delata principaliter, & omnino ẽpdebat ab ea quæstione, an in prædicta specie mutua pecunia esset, necne: etenim si non esset mutua, sed ex mandato debita, rectè tanquam in bonæ fidei contractu ex nuda pactione vsura deberetur, re adhuc integra, prout in deposito debetur in. l. Publia. §. Lucius. D. depositi. & diximus supra. num. 9. etiam si ex postfacto conuentio illa adijceretur, vt in. l. dùm dos. D. de pactis dotalibus. vbi pactio patris filiam dotantis, qui ex interualo & post dotem datam paciscitur, nuda non est, sed ad agendum efficax, quia adhęret obligationi restituẽdæ dotis matrimonio soluto, quatenus ea obligatio cõmunis est patri & filiæ. l. 2. §. quod si in patris. D. solut. mat. si vero mutua pecunia esset,

vsurę

vsuræ illę citra stipulationis vinculũ non deberẽtur, nec peti poterant, iuxta. l. quáuis. cũ notatis. C. de vsuris. ideò principaliter quæsiuit Africanus, an ex ea causa pecunia vt credita deberetur: & respondens, ait, vt creditam peti nõ posse: alioquin, inquit; dicendũ fore, ex omni cõtractu nuda pactione creditá posse pecuniá fieri. Sed hic obstat text. in. d. l. singularia in fin. vbi in eadem facti specie contrarium statuitur.

In qua difficultate Ioannes Corasius, vbi sup. solũ aduertit aliquas esse qualitates in specie. dictæ. l. qui negotia, quæ in dicta. singularia. non interuenerunt: nec satis exprimit realẽ ac substantialẽ earũ effectũ, vt diuersum ius statueretur: & Carolus Molinę. late resoluens in d. q. 84. in effectu concludit, & vult, quod in d. l. qui negotia. nedũ mutuũ est, sed ꝙ & mãdati actio superest, eo quod mutuatarius generalis esset procurator, cuius actionis & obligationis fomẽto, vsurarũ pactio vestiretur, iuxta. l. si remunerãdi, §. apud Iulianũ. in fin. D. mandati. Sed certè, si hoc vellet I. C. in. d. l. qui negotia. nõ ita absolutè negasset, vt creditam pecuniam peti posse: nec tàm lõgo tractatu opus erat, vt illud præciperet: nec secundum hunc sensum bene applicatur ratio & argumentum Iurisconsulti, ibi: *Alioquin dicendum.* Sed & ex alijs plurimis admitti non potest hæc interpretatio, non moror, alij viderint.

Ego sic planè explico: quod si in dict. l. singularia. in princip. & in fine. mutua pecunia est, id quidem singulare est, & contra naturam & substantiam mutui, ex. d. l. 2. §. appellata, vt fatetur I. C. in. d. l. singularia. atq; benignè esse receptũ omnes agnoscunt, vt ait African. in. d. l. qui negotia. vers. itẽ quod. D. mandati. cũ ex fictione breuis manus fiat, vt iã dixi, de qua in. l. 3. §. fin. D. de donatio. inter virum. idq; mutuantis fauore. l. certi cõdictio. §. si nummos. D. si certũ petat. prout ibi, & in. d. l. singularia. Bartol. nu. 5. & vbiq; omnes Doctores consentiũt. Hic autem fauor in specie dict. l. qui negotia. locũ habere nõ potuit, quia potius si ex fauore mutuantis creditam pecuniã esse diceremus, in odium eius obseruaremus hoc ipsum, cui voluissemus cõsulere, contra. l. quod fauore. D. de legibus, eo quod, si credita ea pecunia sit, vsuras promissas non posse credi tor petere, vt dixi ex dict. l. quamuis, C. de vsuris. qui tamen aliter procuratore absente, cum quo volebat cõtrahere, non potuisset sibi per stipulationem consulere, ex. §. item verborum. Institut. de inutili. stipulation. igitur de stricto iure mutui disputandum fuit Africano, an credita pecunia esset in dict. l. qui negotia. & creditam non esse rectè respondit ea ratione, quia nuda pactione, id est, sine re & facti ministerio, prout optimè ea verba explicat Caro. Molinæ, vbi supra, nu. 650. pecunia credita fieri
51 nõ potest. Est enim mutuũ ex contractibus, qui re contrahuntur, tex. in princip. Instit. quibus modis re contrahi obliga.

Nec obstare Iurisconsultus ait, quod si pecuniam depositam conuenerit simplici pacto, vt creditam habeas, credita fiat, vt cõstat ex l. certi condictio. §. deposui. D. si certum petatur. quia tunc nummi qui erant mei, tui fiunt, iuxta textum in. §. interdum. Instituta de rerum diuisione: & sic obseruatur regula dictæ legis secundæ. §. appellata. Nec prætereá obstare, quod si à debitore meo iussero te accipere pecuniam, credita fiat, ex dicta l. singularia. in princip. quamuis ea pecu-

O nia

nia mea nō est: quia, inquit, benignè id receptum esse: idemq; euenire ait in versi. his argumentū. cū quis mutuā pecuniam dare volens, argentū vendendū dedisset: quia nihilo magis ea pecunia vt credita peti poterit scilicet quā in precedenti specie, in qua benignè receptū diximus, vt mutuum fieret, prout in hoc puncto rectè interpretatur & explicat eū textum Carolus Molinę. vbi supr. num. 652. Nec ex his casibus veretur Africanus, quod replices, cur non & in principali quoque specie, de qua in ea. l. qui negotia. benignè illud recipiatur, vt credita pecunia sit, cum eadem sit iuris ratio, vt ait dict. l. singularia. versi. quod igitur. quia apertum omnibus esse intellexit, quod ineptissimum foret in hac specie ex benignitate iuris, & mutuantis fauore illud admittere, quod eidē esset damnosum amissis vsuris, ex dict. l. quod fauore. D. de legibus. ideòque no explicuit.

Itaq; concludit I. C. eā pecuniam, ex qua conuenit, vt vsuræ aliquę soluerentur, vt creditā peti nō posse stricto iure mutui inspecto: quāuis aliud benignè esset dicendū, si huiusmodi benignitati & fauori vsurarum exactio nō resisteret, vt contingit in. d. l. singularia. & d. l. rogasti. in quibus vsurarum pactio nō fuit, vt bene pōderauit Io. Corasius vbi supr. sed nō satis explicuit & cōtingit quoq; in d. l. si pro mutua. & d. l. pro auro. quia ibi non vsurarū pactio, sed stipulatio fuit, quę etiam in contractu mutui interponi potest ex d. l. quāuis. C. de vsuris. sicq; illi fauori datus est locus in illis iuribus: qui cūm ex prædictis dari non posset in dicta l. qui negotia. optimè Africanus negat in sua specie creditam pecuniam fore, & eā creditæ pecunię cōuentionem inutilē esse: estq; antiqua mandati obligatione pecuniā debitā manere in specie, de qua ibi, ac ꝓpter eā vtile quoque manere vsurarum pactum: sunt enim duo distincta & separabilia, nihil de se commune habentia, conuentio mutui, quę est inualida tanquam contraria iuris regulæ, & pactū vsurarum, quod est validum propter mādati obligationem, quæ superest: ac consequenter vtile per inutile non vitiatur. argum. text. optimi in. l. si ita stipulatus. 126. §. Chrysogonus. versi. sequens. D. de verbor. obligat. Præsertim, quia cūm ex voluntate domini ea vtatur pecunia procurator, ęquum & iustum fuit, vt & nummi suo periculo essent, quamuis verè nō vt creditā, sed ex mandati obligatione pecuniam debeat ex prędictis: & præterea quāuis eius periculo illa pecunia esset, vsuras conuentas debeat, quia verè mutuum non est, sed verus mādati obligatio durat, & ita locum non habet regula dictæ. l. quāuis. C. de vsuris. & hoc est, quod tradit dicta. l. qui negotia. in principio. versiculo, & in proposito. cuius hæc est vera ac genuina interpretatio, & intellectus.

12 Nec huic * nostræ resolutioni obstat textus in. l. si remunerandi. §. apud Iulianum. D. mandati. vbi creditæ pecuniæ conuentio cum vsuris rectè valet, & neutrum vitiatur. Nā respondeo, quod ibi generalis procurator fuit, & quamuis pecunia ex mādato debita in creditam transijt, iuxta dictam. l. singularia. in fine. D. si certum petatur. cum ijs quæ dicemus infra numero. 24. versiculo, secundò. adhuc superfuit generalis mādati obligatio, qua vel á se ipso, sicut á quolibet extraneo debitore, debitam pecuniam tenebatur exigere, cuius obligationis vestimento vsurarū pactio vestiri potuit, quamuis pecunia ex solita benignitate mu-

tua fieret, vt dixi:cessatque ita ratio quam supra considerauimus ad dictã legem qui negotia. vbi cum innuat Iurisconsultus, pecunia in creditum abeunte non superesse bonæ fidei obligationem, cuius fomento vsurarum pactio valere posset,vt supra explicuimus: apertum & manifestum manet,quod procurator, de quo in ea lege,non generalem habebat bonorum administrationem,sed particularem duntaxat,ex qua pecunia illa redacta & debita erat: quicquid Carolus Molinæus aliud voluerit vbi supra nu. 649.

3 Nec prætereà * obstat text. in. l. idemque.§.si quis Titio.D.mandati. vbi videtur probari, quod si conuenit,vt pecuniam ex mandato debitã mutuam habeas sub vsuris:vt credita pecunia peti potest, vsuræ autem nullo modo, nisi in stipulationem deductæ fuerint. Atque ita ex ea lege colligendum videtur, quod vt mutuum teneat, vsurarum pactio irritatur: cuius contrarium probari diximus in dicta.l.qui negotia. D.mandati. nempe quod, vt vsurarum pactio teneat, creditæ pecuniæ conuentio inutilis est, prout iam latè explicuimus. Nam respondeo,quod in dicto.§.si quis Titio.de mutuo duntaxat conuentum est, non de vsuris: atque ita dubium non fuit, quin pecunia ex mandato debita in creditã transiret,iuxta dict.l.singularia.D.si cert.petat. & mandati obligatio spiraret,propter quod,inquit I.C.quod cũ nulla mandati obligatio supersit, peti non poterunt aliqui vsuræ, quæ scilicet in bonæ fidei iudicis & contractibus post morã peti possũt officio iudicis,vt probat.l.Lucius Titius. cum notatis.D.depositi. nisi, inquit, in stipulationẽ deductæ fuerint. Nec tetigit casum illũ I. C. quid si nudo pacto à principio de vsuris cõuenisset:quia ille alius & longior tractatus est,quem disputauit Africanus in d.l.qui negotia.

Rursus(vt omnem lapidẽ moueã)
14 * non obstat text. difficilis in. l. si ex pretio.C.si cert.petat.vbi probatur, quòd si nudo pacto cõueniat, vt pecunia debita ex pretio venditionis, mutua esset sub vsuris,nec mutuũ tenet,nec vsurarũ pactio conseruatur adiumẽto obligationis ex vendito, ꝑut cõseruari diximus propter obligationẽ mandati in.d.l.qui negotia. D.mandati.ex traditis supra num.11. vers.itaq; concludit. circa quã legẽ Caro.Molineus in dicto tractatu de vsuris.quæstio. 85.ex nu.661. existimat ex nudo illo pacto,de quo in. d. l.si ex pretio.ver.si vero.mutuũ cõtrahi,vt in.l.singularia.in fine.supra allegata : sed quod perinde vsurarum conuentio nulla est, propter regulã dictæ.l.quamuis.C.de vsuris.putatq; etiam præcedentem ex vẽdito obligationem manere,nisi nouandi animo pactum de credẽdo fiat per text. in.l.fin.C.de nouatio. Idemque esse, ait in dict.l.singularia.in.fi.D.si cer. petat.vt quamuis pecunia aliás mandati actione debita,credita fiat,tamẽ & vetus mandati actio duret ex.d.l. si ex pretio.in quibus dictis multipliciter errat Molineus, ita vt demirer sic lapsum fuisse virum doctissimum & accutissimum. Et primò errat,dũ putat veteri obligatione manẽte, pecuniaque debita in creditum translata, vsurarum pactum nullum esse in dicta. l. si ex pretio. cum si ita foret,vel ex mandati,aut venditi obligationis causa tenere debuisset vsuraria pactio,prout ipse fatetur,& verum est fieri in dicta.l.si remunerandi.§.apud Iulianum. D. mandati. ex traditis supra numero.12. Secundò, quod magis mirandum est, Molinæ. errat , dum putat in specie dictæ.

l.singularia. in fin. pecunia in creditum translata, veterem quoq; mandati obligationem manere: quod est impossibile fieri tã in eo textu, quã in dicta.l.si ex pretio.vers.si vero. secundum illius intellectum: quia si in creditum pecunia transit in dicta.l. singularia. ex eo est, quod benignè intelligitur fictione breuis manus fieri, vt videaris pecuniam, quàm ex mandato aut ex vẽdito, vel alia quacumque ratione debes, mihi soluere: & rursus à me eã ad te in causam mutui proficisci, vt expressè docet d.l. singularia. in fine. ergo planũ est, te liberatum manere á præcedenti obligatione, quasi solueres: non minus, quã si quod tibi debeo, volũtate tua Titio soluam, liberatus maneo: quia videor ego tibi, & tu illi dare. l.3.§.final. D.de donatio. inter virum. & ferè in propria specie dict.l.singularia. in fine. ea ratione primam obligationem solui, expressè tradit textus in.l. si mulier debitori. 77. D. de iure dot. atque ita consequitur ijs casibus solam mutui obligationẽ manere posse, vt expressè docet textus in dict.l. idemque. §. si quis Titio. ibi: *Mandati eum non acturum*. quę verba sic debẽt intelligi. D. mandati. Ex quo iam tertiò errare Molinęum constat circa dictam.l.si ex pretio. vers.si vero. dũ putat pecuniã ex pretio venditionis debitam, creditam per pactum fieri, iuxta dictam.l.singularia. in fin. quia imò, cum textus ille dicat huiusmodi placitum nihil de præcedenti mutasse obligatione, sicque expressum sit, pristinam ex vendito obligationem durare, impossibile est, eam debitam quãtitatem creditam factam esse: quia fictio breuis manus, quæ mutuum induceret, necessariò tolleret priorem obligationem, vt in dicto. §. si quis Titio. & supra dictis.

Vnde verius & necessarium est intelligere, quod in dicta.l.si ex pretio. versi.si vero. pacto illo nudo mutuum non contrahitur, nec vsurarũ pactio tenet, nec aliquid ex præcedẽti mutatur obligatione, vt expressè ait ille text. in fine, & ibi glossa, Baldus & Salicetus, & omnes intelligũt communiter: ea vera & præcisa ratione, quia contrahentes non voluerunt pecuniã, quæ ex pretio vẽditionis debebatur, in mutuam transferre fictione breuis manus, de qua in d.l. singularia. D.si cert.petat. aut in. d.l. qui negotia. D. mandati. quia tunc proculdubio ibi statueretur, quod in prædictis legibus statutum est, iuxta ea, quę latè resoluimus nu. 11. sed voluerunt potius priorem illam obligationem nouare, & in secundã trãsfundere, iuxta.l.1. & per totũ. D.de nouatio. id autem nudo pacto citra stipulationis solennia fieri non potuit, quia nouatio stipulationem requirit, vt notat gloss.in.l. cum dos. verb. conuentum. D.de pactis dotali. iuxta.l.auia. C.de iure doti. & resoluit Andreas ab Exea de pactis. num. 468. fallẽtia. 45. atq; ita quicquid eo modo actum est in dicta. l.si ex pretio. nullius momenti esse dignoscitur. Et hic est verus illius legis intellectus: cum quibus satis explicatus manet hic articulus.

15 Cęterùm pro complemẽto istius materię * dubitari potest, cum quis in rem actione proposita litis ęstimationem recipit, an quasi venditor regali decimę obligetur, iuxta.l. & ex diuerso. §. fina. & l. eius rei. D. de rei vendi. cum.l.2.§. fina. & l.3. pro emptore. & l.si propter. D. rerum amotarum. vbi Bartolus & Doctores notant, & quod tradit Baldus in.l.si culpa. numer.3. D.de rei vendica. dicẽs, quod actor accipiendo litis æstimationem, contraxisse videtur; nam vbi

vbi est pretium, ibi intelligitur esse venditio l. fina. C. de prædijs curiali. lib.10. vt resoluit Alex. in l. si quis ante. nu.9. D. de acquir. possess. & diximus sup. cap.1. n. 39. At qui Ioann. Pariador. dicto lib. rer. quotidianar. cap.3. §.2. num.31. resolutè ait, ex huiusmodi litis æstimatione vectigal non deberi, quia non propriè venditio est. Sed cũ manifesta quædam in solutum datio sit, obseruari debebit distinctio, de qua supra cap.7. ex numer.49.

Quod & ad illam quæstionem ex
16 tendi potest:* quod si genere mutuo dato, non illud, sed æstimatio reddatur propter moram debitoris, iuxta notata in l. vinum. D. si certum petat. & l.8. tit.1. partit.5. an regalis decima debeatur. Sed putem, quod non, quia ea æstimatio non ex mutuo cõsensu debitoris & creditoris, sed ex natura contractus mutui proficiscitur, & soluitur, vt ex eis iuribus satis apparet. Quod sane sic obseruandũ erit, nisi fraus aliqua occultande vẽditionis eo mutui colore, ex aliquibus coniecturis detegatur: quia tũc, id, quod verè actum erit, obseruabitur ex l.11. tit.17. lib.9. Recopila.

Summa capitis. duodecimi.

1 *Qui ex aliena materia speciem facit, & sibi adquirit, quamuis domino materiæ æstimationem seu pretium soluat, decimam non debet.*

2 *Declaratur veterum Iurisconsultorũ contrarietas, & cuiusque sententiæ ratio, de qua in l. adeo. §. cum quis. D. de acquir. rer. domin.*

3 *Exponitur textus in l. seruum filij. §. si pocula. de legat. I. cum l. lana. de legatis.3.*

4 *Traditur vera ratio decidendi ad textum. l. qui vsumfructum. D. de vsufructu.*

5 *Declaratur qualiter picta tabula picturæ cedat.*

6 *Exponitur. l. in rẽ actio. §. sed id quod. D. de rei vendica.*

7 *Tabula non cedit incisioni, cum ad antiquam materiam & formam reuerti potest, licet picturæ cedat.*

8 *Ratio differentiæ inter figuram incisam & pictam, eleganter exponitur, & quid iure Regio statutum sit.*

9 *Qui alienam materiam corrumpit, nõ fit eius dominus, nisi aliam speciem fecerit: quod bonis exemplis declaratur ad praxim.*

10 *Exponitur. l. de eo. §. si quis. D. ad exhibendum.*

11 *Exponitur textus in. §. cum ex aliena. ibi. frumentum. Institu. de rerum diuisio.*

12 *Improbatur Pauli Castrensis intellectus ad leg. mortuo boue. in principio. de legatis.2.*

13 *Qui habet gabellas bestiarum, quæ vẽduntur, non habebit gabellam eius bestiæ, quæ mortua vendita fuerit.*

14 *Refertur alius intellectus ad dictam l. mortuo boue.*

15 *Improbatur communis ratio assignata ad textum. in l. si grege. in fine. de legatis.1.*

16 *Verè exponitur text. in dict. l. mortuo boue.*

17 *Decisio text. in princip. Institu. de inutili. stipulat. procedit quoque in equo aut boue.*

18 *Exponuntur. l. lana. de legatis.3. & l. quod in rerum. §. final. de legatis primo.*

Si quis ex aliena materia speciem sibi facit, & pretium soluit, an decimæ locus fiat.

CAPVT. XII.

TAndem vt omnes casus absoluamus, in quibus nō iniustè dubitari potest, an aliqua venditio sit propter decimā, illa quoq; elegās & iocūda
1 quæstio se offert: *an si cū quis bonę fidei possessor ex aliena materia speciē facit, ac propterea eius dn̄s fiat, iuxta tex. in. l. adeo. §. cū quis. D. de acq. rer. domi. & §. cū ex aliena. Inst. de rer. diuis. quiq; ad pretiū materię tenetur antiquo dn̄o in factū actione, ex. l. in rē actio. l. 1. §. itē quęcūq;. D. de rei vend. & notat glo. in. d. §. cū ex aliena. verb. vel spicas. quę cōmuniter à Doctoribus approbatur, vt ait Ias. ibi, in additione ad Porciū, aliqua videatur venditio contrahi soluto pretio, sic vt Regali decimę locus fiat, iuxta generalē decisionē. l. 1. titu. 17. lib. 9. Recop. & breuiter ac verissimè resoluo, nullā venditionē fieri, eo quod vēditio mutuo cōsensu peragitur. l. 1. D. de rer. permu. At qui in hac specie bonæ fidei possessor cum dn̄o rei nullū negotiū habuit, vt patet: sed cū is naturali ratione dn̄s fieret eius rei, quā facit, iniquūq; esset, eū cū aliena iactura locupletari, ad materiæ pretiū obligatur, nō ad rem: & sic, quāuis pretiū nec rē soluat, nulla rei emptio ac vēditio considerari potest, sed interesse solutio ex ęquitate. l. si me & Titiū. cū notatis. D. si cert. pet. imò nec in solutū datio dici potest, vt locū habeat notata in. l. si prædiū. C. de euictio. & quę resoluimus supra. c. 7. verū tamē, vt quæstio hęc in sua principia pro & exacto eius, & aliquorū iuriū intellectu resoluatur, ratio illa naturalis, propter quā possessor ille rei alienę dn̄s fiat, explicāda est, & tota materia resoluenda, quamuis magnus rei breui assuatur calceus.

2 Atqui scire oportet, * q̄ si quis ex aliena materia speciē sibi fecisset, dubiū fuit apud veteres vter speciei futurus esset dn̄s iure naturali, is ne, qui materiā in speciē verterit, an vero is qui materiæ dn̄s fuerit: & Cassius hūc Proculus illū defendebat: prævaluit tamē media sentētia rectè existimantiū, si species facta ad antiquā materiā reuerti possit, veriùs esse q̄ Cassius existimauit: si nō possit reuerti, veriùs esse q̄ Proculo placuit, vt ex varijs exēplis enarrat Gaius. I. C. in. dict. l. adeo. §. cū quis. & Imperator in. d. §. cū ex aliena. Proculi vero ea elegans & vera ratio fuit, q̄ cū ex aliena materia quis speciē facit, antiqua illa res sumēs nouū esse ex noua forma, quæ dat esse rei. l. si is qui. 80. §. quæ d[illegible]. D. ad legē Falcid. videtur cōsumi, & alia res esse incipere, quę antea nullius fuerit, vt exprimitur in. d. §. cū quis. ibi: *quia quod factū est, antea nullius fuerat*: nā mutata forma pœ̄ interimit substantiā rei, vt in alia materia tradit tex. in. l. Iulianus. §. si quis rē. D. ad exhib. ideoq; merito antiquus dominus desinit ius habere, quasi illa res cuius dn̄s erat, iā non extet, sed extra naturā sit ex Sabini & Pedij sententia, qui res abesse dixerūt, quarū corpus manet, forma mutata est. l. mulieris. 13. D. de verb. sign. & quasi rei nouę, quę nullius est, nouā speciē faciēs eāq; possidēs, dn̄s esse incipit natura

li ratione, quæ ꝙ nullius est, occupā-ti concedit. §. fere. Insti. de rer. diuio. vt bene adnotat Iason in additione ad Christoph. Porcium in. d. §. cum ex aliena. hinc est, vt suo nomine eũ facere necessarium sit, vt sibi acqui-rat, vt exprimit text. in. d. §. cũ quis. vbi glo. verb. suo nomine. & l. quic quid. §. vbi. D. de adquir. rer. domin. imo & bona fide, ne dolus ei patroci netur. l. de eo. §. si quis. vbi glo. & Do ctores notant. D. ad exhiben.

Cæterũ, quia ea consumptio, & mutatio rei non potest ita necessariò intelligi, cum noua species facta ad antiquam suam materiam, & formā reuerti potest: eo casu magis obti-nuit contraria Cassij sententia, quæ habet, eũ esse dominium speciei, qui materię dominus fuerit. l. in omnib⁹. D. de acquir. rer. domi. sub illa enim specie, antiqua materia & forma im-plicita esse intelligitur, ad quam spe-cies illa facilé reuerti potest: nunquā que ita materię potentia victa est, vt species facta illi⁹ vires effugiat, quin potius illa præualet, vt tradit textus in. l. quæsitum. §. illud. de legatis. 3. Ex qua eleganti rerũ & materiarum differentia factum est, vt legato ar-gento, poculum ex eo factum lega-to cedat: & legatum poculum, etiam si ad rudem materiam, vel ad aliam speciem reducatur, nihilominus de-beatur, ex. l. seruum filij. §. si pocula. de legat. 1. quia scilicet adhuc prio-ris rei & materiæ legatæ potētia du rat. Secus autem obseruatur, si lana legetur, quia vestis ex ea facta legato non cedit. l. lana. 88. de legatis. 3. ea ve ra ratione, quia cũ talis vestis ad anti quam materiam legatam reuerti ne-queat, nihil ex re legata manere vi-sum est ex ratione Proculi, de qua su pra:* ita vt planè reijciendum sit Iu
3 liani exemplum, de quo in dicto. §. si pocula. ibi: *item si lana.* fuit enim ille Iulianus Cassij successor, vt refertur in. l. 2. in fine. D. de origin. iuris. cu-ius antiqua & generalis sententia erat, vt noua forma nihil de iure prio ris materiæ immutaret, vt supra retu limus ex dicto. §. cum quis. atq; ideo eius responsum exponens Vlpianus in dicto. §. si pocula. mediæ illius sen tentiæ mentionem non fecit, quin potius interim obseruatis Iuliani principijs, totam vim iuris in dura-tione vel mutatione voluntatis te-statoris constituit: & hunc puto esse verum illius textus intellectum præ ter ea, quæ glossæ & Doctores adno tarunt, distinguētes an viuo, vel mor tuo testatore vestis facta esset. Quin imò eadem rerum distinctio obser-uatur in re pignorata. l. si conuene-rit. §. si quis. vbi Bartolus num. 4. be-
4 ne explicat. D. de pigno. action.* Se-cus vero in vsufructu: nam quomo-documque res mutatur, siue talis sit, quæ ad antiquam formā reuerti po-test, siue non, vsusfructus perit. l. qui vsumfructũ D. de vsufruct. cuius ea vera & elegans ratio est, quia licet in poculo facto materia esse videatur, cuius vsusfructus datus est ex prædi ctis, tñ alius est vsus & fruct⁹ hui⁹ po culi, ali⁹ materię, vel poculi prioris.

Itaque ex prædictis satis constat, quòd si in aliena tabula figuram in-cidero, & de figuræ dominio quæra-tur, distinguendum est, qualis mate-ria tabulæ fuerit: vt si talis sit, quę post incisionem ad antiquam for-mam vel ruditatem reuerti non pos-sit, dominus tabulæ ipse sim: quod si reuerti queat, prioris domini ius ma neat. Sed bellè dubitari potest, an & in hoc vltimo casu ius artificis præualere debeat, ex eo quod de fi-
5 gura picta traditum est.* Nam licet longa inter veteres disputatio fuit, an qui in aliena tabula figurā pinxit, dñs tabulæ pictæ fieret, an is, cuius

tabula esset, picturæ quoque dominus remaneret, vt refert textus in. §. si quis in aliena. Instit. de rerum diuisio. magis placuit tabulam picturæ cedere, vt tradit Gaius Iurisconsultus in l. qua ratione. §. sed non vti. D. de acquir. rerum domin. ita vt manifestum appareat, falsò ei aliud imponi in lib. 2. Institu. titu. 1. vers. quod & de tabula. & ratio fuit, quia olim ars ista pictoria plurimi habebatur: atque ideò ridiculum videbatur, picturam Apellis, vel Parrasij in accessionem vilissimæ tabulæ cedere, vt inquit Iustinianus in dicto. §. si quis. id quod sine rerum & materiarũ distinctione admissum est, vt bene notat Azo apud glo. in dict. §. sed non vti. verb. placuit. & probat generalitas. l. 37. tit. 28. par. 3. quod priuilegiũ non male in illius artis pictoriæ laudem retulisset Tiraquel. de nobilita-

6 te cap. 34.* Nec obstat textus in. l. in rem actio. 23. §. sed id quod. D. de rei vendica. vbi ita ait Paulus Iurisconsultus: *Sed id quod in charta mea scribitur, aut in tabula pingitur, statim meum sit: licet de pictura quidam contra senserint propter pretium picturæ: sed necesse est, ei rei cedi, quod sine illa esse nõ potest.* Nam ex ijs verbis non cõtrariari Iustiniano Paulum existimo: quin potius recepta admissaq; ea picturæ exceptione, generalem regulam constituere dicẽtem, quod licet illud de pictura ita sit, tamen generaliter necessariũ est, vnũquodq; ei rei cedi, sine qua esse non potest. Vnde ex prædictis videtur dicendum, eum qui inciderit, dominum quoque tabulę fieri, siue quidem ænea, siue linea sit, non seruata distinctione, de qua sup. eadem enim vtriusque videtur ratio, nam & ridiculum quoq; videtur, vilissimæ æris tabulæ Lysippi incisionem cedere, propter cuius celebre artificiũ Alexãder Magnus Rex Macedonum Aristotele præceptore dignissimus, edicto vetuit, ne quis se præter Appellem pingeret, aut alius Lysippo duceret æra, quæ faciem Regis simularent, vt refert Horatius lib. 2. episto. 1.

Nihilominus autem vere intelli-
7 go,* dominum rasæ tabulæ, quę ad antiquam materiam reuerti possit, incisæ quoque figuræ dominium cõsequi, quamuis aliud in pictura cautum sit, quia alia incisionis ratio est, alia picturæ: nempe, in pictura datur & est quid corporeum à tabula abstractum vel intellectu ipso, cui possit tabula cedere. l. si imaginem. 12. D. de auro & argen. legat. sunt enim emblemata, siue incrustrationes illæ penicillis factæ, quibus tabula cedit propter maius pretium figuræ: arg. text. in. l. quicquid. §. cum partes. D.
8 de acquiré. rerum domiñ. At* vero in incisione figuræ, nulla rei additio seu impositio est: quia forma illa à natura tabulæ initium sumit, eo quod in ea vltra antiquam tabulam nihil aliud est, quam partiũ separatio. Etenim cælator, qui figuram incidit cælaturam non facit, sicut pictor ẽ contrario picturam facit, aliquid addẽs de suo: sed cælo distinguit & explicat, quod alias ex natura sua in tabula erat, ita vt iam ex artificis operavisu & oculis percipi possit, quod antea erat ex partium cõiunctione obnubilatum & occultum: itaq; in incisione nihil dorporeum est, cui tabula ipsa cedat: nam quicquid corporis est, tabula ipsa est. Sed quãuis hoc ita disputationis gratia & pro vera huius materię cognitione, iure subtili dictũ fuerit, cõtrariũ deciditur in l. 36. ibi: *Debuxasse o entallasse.* quod est Latine incidere vel excidere. tit. 28. partit. 3.

9 Rursus adnotandum est,* quod dicitur, eum qui speciẽ fecerit ex aliena

na materia, quę ad antiquam ruditatem reuerti nequeat, dominum fieri: non ea sola ratione niti, quod res antiqua non extet: sed & in ea, quod alia ac noua res esse incipiat, vt supr. explicuimus num. 2. & clare sentit I. C. in dict. l. adeo. §. cum quis. versic. videntur. ibi: *non nouam speciem facit*, quod verbum rem perfectam & consummatam significat, nó cœptam, vt aliàs dicitur in l. 1. §. fi. D. quod quisque iuris. & notat Iason ex Fulgosij sententia in dicto. §. cum ex aliena. in additione ad Christop. Portiũ, ibi, super glo. verbo, facta. quæ iuste ab eisdem reprobatur: aliàs enim, si solũ ea, quæ rei antiquæ essent (quamuis res antiqua nó extaret) superfuerint, nec noua species facta sit, dubiũ non est, quin adhuc domini prioris ius maneat ex. l. solum. §. meum est. D. de rei vendi. itaque si alienas vuas quis expresserit bona fide, & nondum vinum factum sit, nec noua substantia producta ex facientis opera, sed solũ mustũ expressum extaret, quod torti uum appellat Cœlius Rhodiginus lib. 28. lectio. antiqua. c. 37. id quod à pressura prima vinaceorum circuncisso pede exprimitur: proculdubio mustum illud, & reliqua omnia, quæ ex vuis superfuerint, apud antiquum dominũ remanebũt, nec exprimẽtis fiét. Idéq; erit, si alienas oliuas ex bona fide asinaria mola attriueris, & nódũ calidis aquis oleũ confeceris: quia tũc oliuarũ dñs ius suũ retinet, & védicare poterit, itavt quãuis post litem contestatam, quę te in mala fide cõstituite, iuxta notata in l. si post acceptũ. & l. si à bonę fidei. D. de rei vendi. noua species olei, vel vini per fecta sit, tua non erit, ac perinde non in pretio, sed in re ipsa condemnaueris.

10 Nec * obstat text. in l. de eo. §. si quis. D. ad exhibend. vbi à contrario sensu videtur probari, mustũm fieri eius, qui bona fide alienas vuas expresserit: nam respódeo, quod verbum illud, mustum, necessario accipiendum est pro vino, propter verbum fecerit: nam qui vuas exprimit mustum non facit, sed elicit, sicut & qui excutit spicas, frumentum nó facit, sed detegit, vt ait tex. in dicto. §.

11 cum quis. vers. videntur. Cuius * verissima exceptio addenda est Iustiniano in dicto. §. cum ex aliena. qui simpliciter retulit verba Gaij I. C. de quibus in dicto. §. cum quis nec peruenit ad exceptionem, de qua in dicto versic. videntur. eo quod satis in legibus Digestorum exprimeretur.

12 Nec * etiam obstat text. in l. mortuo boue. in princip. de lega. 2. vbi si legatus bos moriatur, atque ita non extet, nec corium nec caro debetur legatario, quamuis ex re sua vel sibi debita superfuerint: & Paul. de Castro ait, ꝙ is. text. loquitur in actione ex testaméto, quę est stricti iuris. §. actionum. Instit. de actio. atq; ideò euenire, quod si bos legatus moriatur sine facto & culpa hæredis, nihil peti queat, eo quod vere & realiter

13 bos mortuus, bos non est. * Vnde rectè dixit Barto. in l. cum delanionis. in princip. D. de fund. instr. quod qui bestiarum gabellas habuerit, nihil eo nomine habiturus est, si mortua bestia vendatur: quod hodie poterit esse vtile propter diuersa gabellarum membra, quę in vno quoque loco esse solent: secus autem, inquit, fore in actione ex empto, quę est bonæ fidei, nam & coriũ & caro, & omnia quæ supersunt, mortuo boue peti poterunt. l. venditor. in fine. D. de hęred. vel actio. vend. & l. tenetur. §. 1. in fine. D. de action. empt. Sed certè ego non satis video, qua iusta ratione, qui legitimé stipulatus est bouẽm, isque sine culpa & mora promissoris mo-

riatur, non posit reliquias petere, etiam actione ex stipulatu, seu certi conditione, quæ est stricti iuris.

14 Vnde alij voluerunt, * ꝙ bos ille mortuus est viuo testatore, ita vt cũ cessurus erat legati dies, iã bos, & ita res legata, non extaret, ideoq; merito legatũ non tenere, vt reliquię peti poßint: secus autẽ fore, si post mortẽ testatoris, & diẽ legati cedentem moreretur, quia tũc, cũ legatarius factus esset dominus legati bouis, ex notatis in. l. à Titio. D. de furtis. & l. si ita sit. de lega. 1. & illius quoq; erũt quæ superfuerint, iuxta dictã. l. solũ. §. meũ est. D. de rei vendicat. ita glo. in dict. l. mortuo boue. & in. l. lana. verb. facta. de legat. 3. Sed certe contra primum & secundũ istum intellectum est tex. elegans in. l. si grege. in fi. de lega. 1. vbi insula legata, si cõbusta esset, area vẽdicari potest actione ex testamẽto, quamuis incendiũ, viuo testatore, & ante quam dies legati cederet, contigisset, cui textui respondent Baldus & Paulus in dict. l. mortuo boue. ex eo illũ procedere, quod principalior pars insulæ vel dom⁹ superfuerit, scilicet area: sicut & Carina nauis in. l. quod in rerum. §. fin. de legat. 1. & l. Minicius. D. de rei vendi. coriũ autẽ & caro non est principalior pars bouis, sed anima sensitiua, quæ cũ corpore extincta

15 est. * Verũ contra hanc responsionẽ allego tex. bellißimũ in. §. si grex. Instit. de legat. vbi si grex legatus fuerit, & quãdocũq; siue viuo siue mortuo testatore ad vnã ouẽ peruenerit, ꝙ superfuerit, vendicari potest: scilicet ne dum ouis aut bos superstes, vt ait tex. in. d. l. si grege. de legat. 1. sed & coria & carnes cæterarũ ouium, quæ perierunt, vt aperte probat verbũ illud neutrum & generale, *quod superfuerit vendicari potest*, de quo in prę d. §. si grex. nam si sola ouis superstes vendicãda foret, nõ diceret Iustinianus, quod superfuerit, sed poti⁹ quæ superfuerit vendicari potest, solam ouem superstitem ac vendicandam referendo.

Vnde ego in hac generali sententia

16 tia sum, * quod siue bos vendatur, siue promissus, siue legatus sit, isque postea quandoq; sine debitoris facto perierit, & corium & caro creditori emptori, & legatario debetur, ex. d. §. si grex. & l. venditor. & l. tenetur. supra allegatis. eo quod ex re sua, vel sibi debita superfuerint. Nec obstat d. l. mortuo boue. in princip. de lega. 2. quia licet eius verba sic omnes adusque perceperint: mortuo boue, qui legatus est: scilicet si mortuus sit bos, qui antea legatus est ego contra iusteque magis, nec minus obseruato recto Latinitatis sermone sic accipio: id est, si mortuus fuerit bos, qui postea legatus est: quasi dixerit, si bos mortuus legetur, nec coriũ, nec caro debetur, quamuis extent apud hæredem: quod & stipulatione quoque obseruatur, vt probat text. expressus in princi. Instit. de inutili stipulat. vbi si quis rem, quæ in rerum natura non est, aut esse non potest, dari sibi stipulatus fuerit, veluti stichum, qui mortuus est, quem viuere credebat, aut hypocentaurum, qui esse non potest, inutilis stipulatio est, quasi impoßibilis. l. si homo. 69. & l. inter stipulantem. §. pe. D. de

17 verbor. obligation. * Nec vlla ratio est, cur non idem sit in boue mortuo quod in sticho, cuius corpus posset quoque esse vtile propter artem medicam, vel anatomiam: præsertim cum serui mortui caro & ossa eiusdem domini maneant, cuius & seruus ipse erat: quamuis propter hæc principaliaer de statu defũcti agi nõ poßit, iuxta textum in. l. 13. & quæ ibi glossa & Baldus notant. C. de libe-

liberali causa, atque ita æquè in vtroque (scilicet tã in boue mortuo, quã in sticho) loquitur. l. 21. tit. 11. part. 5. quicquid glos. in. l. in actionibus. verbo, plane. ff. de in litem iura.

18 Nec* prædictis obstat. l. lana. ver. naue. de legat. 3. vbi naue legata dissoluta, quod superest non debetur: quia testator dissoluens videtur à legato recedere: argum. tex. §. si rẽ suã. Instit. de legatis. Nec iterum obstat l. quod in rerum. §. fin. de legat. 1. vbi si nauis legata omnino reficiatur, nihil legatario debetur: nam respõdeo, quod refecta nauis nõ debetur, quia alia est, quàm quæ legata fuerit: trabes autem, quæ ex prima naue legata superfuerint, ego nõ dubito, quin debeantur legatario ex supra resolutis, quicquid. I. C. ibi non exprimat aliud agens.

Summa capitis. decimitertij.

1 *AN duplex decima debeatur in specie. l. quotiens. C. de rei vendicat.*

2 *Ex vna & eadem re sæpius vendita, non nisi semel gabella debetur iure communi.*

3 *Secus est de iure Regio, quia totiens decima debetur, quotiens etiam vna & eadem res vendita fuerit: & ratio assinatur.*

4 *Si de promissione de vendendo soluta est gabella, non debetur iterum ex vẽditione secuta.*

5 *Assignatur eius dicti ratio.*

6 *Soluta gabella de venditione, an debeatur de cessione iuxta statutum, vt ex omni contractu gabella soluatur.*

7 *Resoluitur quæstio, de qua supra, numero. 1.*

8 *Qui semel vendidit, & ratione aliquã a venditione discedens iterum vendiderit eandem rem, duplicem gabellã debet.*

9 *Refertur iudicialis sententia autoris in casu valde frequenti.*

10 *Ex redhibitione noua gabella non debetur.*

11 *An renouata vel reformata venditione, duplex decima debeatur, cum eleganti distinctione resoluitur.*

12 *Traditur elegans adnotatio.*

13 *Qui emit triticum & postea tradidit Seio recepto pretio, quo emerat declarans se illius nomine emisse à principio: an videatur reuendere contra leges Regias, & an nouam decimam debeat.*

14 *Exponitur textus in. l. 19. tit. 11. libr. 5. Recopil.*

15 *Resoluitur quæstio, de qua supra nu. 13. cum tribus declarationibus traditis num. 16. 17. & 18.*

19 *Si in iudiciali venditione bonorum debitoris emptor cesserit rem emptam creditori, prout quotidie fit, an noua decima ex ea cessione debeatur.*

20 *Resoluitur ea quæstio cum eleganti distinctione.*

21 *Declaratur praxis quædam obseruata in cessione illa, de qua suprà num. 19. & eius effectus ostenditur.*

22 *An ex retractu consanguinei, vel socij, aut alias, noua gabella debeatur.*

23 *Inanis dubitatio est eorum, qui quærunt, an recissa venditione per retractum, tota gabella à fisco repetatur.*

24 *An ex intermedijs vẽditionibus, quæ inter primam venditionem & retractum celebratæ fuerint, gabella debeatur.*

25 *Resoluitur rectè deberi ac peti posse.*

26 *Idem est in terminis. l. 2. C. de pactis interempto.*

27 *Si res legata sub conditione, interim ab hærede vendatur, gabella debetur, quamuis impleta conditione legati, venditio videatur resc indi, & ratio assignatur.*

28 Si

28 *Si emptor rei patrimonialis, rem ipsam vendiderit consanguineo, qui poterat retrahere: an alia decima sit soluenda.*

29 *Late traditur Caroli Molinæi resolutio in ea specie.*

30 *Traditur autoris animaduersio.*

An ex vna & eadem re sępius vendita multiplex decima debeatur.

CAPVT XIII.

POstquam in superioribus capitibus accuratè egimus ex quacunq; vera venditione decimā pretij deberi: illudq́ue etiā inquisiuimus, in quibus cōtractibus vel patens, vel occulta venditio sit, ne modo aliquo istius modi gabellæ
1 debitum ignoretur:* apposite quæri potest circa speciem textus in.l. quotiens.C. de reiuenditat. cum duobus in solidum & separatim vna ac eadē res ab vno & eodem domino venditur: de qua re agit Anton. Gomet.2. tomo variar. resolut. cap.2. num.20. & Couarru.lib.2.variar.cap.19. & est text. in.l.50 tit.tit.5.part.5.an duplex decima debeatur ex venditione duplici, quæ in ea specie geritur. Et videtur quidem id non esse admittendum: argum. text. in.l. interdū.§.quotiens. D. de publica. & quæ tradunt glos. in verb. veterana. Bart. & DD.
2 ac præcipuè Angel. ibi.* dum dicūt, quod ex re semel gabellata, non debet iterum gabella solui, licet pluries vendatur, ne nimis grauētur sub iecti sæpius præstando vectigal pro eisdem rebus sæpius venditis: & notauit quoq; Aufrerius in quæst. Tholosan.451. Sed profectò istud argum. inefficax est ad propositū, cum plusquam certissimum sit iure nostro Re
3 gio,* ex quacunq; retot decimas deberi, quot vēditiones illius interfuerint, vt consuetudo ipsa & quotidiana praxis demonstrat, ac insinuat.l. 10.tit.18.lib.9. Recopil. vbi speciali fauore statuitur, quod ex rebus bello captis pro prima earum rerum venditione decima Regalis non debeatur. Et ratio illius praxis est, quia nostra decima nō est tributū rebus impositū, sed ipsi cōtractui venditionis: ac proinde non inspicimus, an vendatur ea res, quæ nunquam venierit, an quæ sæpius venalis fuerit, prout aliàs in tributo rebus imposito rectè considerant glos. Bart. & DD. in d.§. quotiens. sed quotiescunque verum fuerit, me vendidisse, necessario gabellæ obligationi subiicior ex generalitate.l.1.tit.17.lib.9. Recopil. nullo rei vēditę respectu habito, vt alias dicemus infra cap.20.num.1.

Illud vero proculdubio verissimū est, ex vna re, & vno eodemque contractu venditionis non nisi vnicam gabellam deberi, nec amplius peti posse, vt resoluit Corneus consi.106. num.4. volum.4. & disponit.l.73. in quater gabella. At in specie, qua de agimus, circa dict. l. quotiens. C. de rei vend. Nec istud quadrare potest, quia duæ veræ ac perfectæ venditiones sunt, & sic nimirum videtur si duplex decima debeatur ex præhabita doctrina.

Vndę commodior videtur alia decisio Bartoli in dict.l. interdum.§. quotiēs. in finalibus verbis. D. de publica. vbi expressius videtur dubitationem nostram dissoluere, dum ait:
4 * quod si promisi rem vēdere, & de promis-

promiſsione ſoluta eſt gabella, non debet iterum ex venditione ſolui, ſed & iſtud valde diuerſum eſt à no-
5 ſtra ſpecie.* Etenim ex eo procedit, quia quãuis in ſtatuto, de quo loquitur Bartol. ex quocunque contractu gabella debeatur, & promiſsio de vẽdendo, ac venditio ipſa poſtea ſecuta duo cõtractus ſint. l. in bonæ fidei. verb. ſi tamen, & ibi gloſ. iuxta literam, conductorũ. D. de eo quod certo loco. & quidem nimium diuerſi, vt quo ad noſtram gabellã dicemus infra cap. 17. num. 41. Tamen quia in ea quęſtione promiſsio de vẽdendo eſt quid acceſſorium & præambulũ quoddam venditioni cohærens, quæ poſtea ſecuta fuit, vnica gabella quaſi ex vno contractu meritò debetur, vt colligitur ex traditis per Bertach. de gabellis. 5. p. prin. nu. 3. cũ traditis n. 12. & 14. ſicut & alias, eodẽ ſtatuti Themate retento, ſi ſoluta ſit gabella vẽditionis, & quæratur an eſt ex ceſsione quoque ſoluenda ſit, DD.
6 ita diſtingũt:* Aut ceſsio eſt executio ſiuè exercitium contractus vẽditionis, vt quãdo procurator cedit domimo, & non ſoluitur noua gabella: aut eſt contractus de per ſe non oriens ex priori, & tunc noua gabella debetur, quia vbi nouum factum, ibi noua obligatio, ſed vbi vnum & idem factum, non dicitur noua obligatio, ita Baldus in. l. cum per eos. C. ſi quis alteri vel ſibi. cui ſubſcribit Bertachin. vbi ſupra quæſt. 11. & refert ac ſequitur gloſ. Peregrin. verb. vectigal. quæſt. 1. & Ioan. Parlador. lib. rerum quotid. cap. 3. §. 2. num. 27. At in noſtra ſpecie prædictæ. l. quotiens. C. de rei vend. nõ vnum factũ eſt, ſed duplex, & vnaquæq; principalis venditio.

Sed adhuc quidem exiſtimo, quod
7 * quamuis in ea ſpecie verè ſubtili iure dici poſsit, ac debeat duplicem venditionem contractã eſſe, ac proinde quoque videatur duplicem gabellam deberi, ſecus dicendum eſt: quia lex gabellaria ita ex venditione vectigal deberi ait, vt iuxta ipſum venditionis pretium ſoluendam eſſe dicat, debetur enim decima pretij, vt ſatis conſtat ex. l. 1. tit. 17. lib. 9. Recopilat. Igitur ſi in duplici venditione non niſi vnum pretium eſt verè & realiter, vt quia vtraque venditio ad vnicum duntaxat pretium tendit ac dirigitur, iſtius pretij decima ſemel ſoluta per venditorem, legi Regiæ ſatisfiet: & hoc eſt mihi efficax & ineuitabile argumentum, vt hanc ſententiam teneam, quæ facilè videri meo in praxi recipietur: etenim qui bis contrahit in ſpecie dictæ. l. quotiens, vnicam, vnius rei alienationẽ & vnicum pretium quærit, non duplex, licet emptorem mutauerit, alterum decipiens. Putem autem regulã dam eſſe decimam iuxta pretium vẽditionis, quæ cum effectu tenuerit ex deciſione illius. l. quotiens. C. de rei vend. cum notatis per Doctores ibi, & in præallegatis locis.

Diſsimilis verò eſt ille caſus, cum
8 quis * rem ſuam vendit certo pretio, & poſtea à priori iſta venditione diſcedens mutuo contrahentium conſenſu vel alia ratione, iterum rem illam vendit eidem vel alteri emptori ex nouo contractu: quia iſto quidem caſu duplex proculdubio gabella debetur. Prima ex priori venditione, ex qua cum ſemel fuerit ius fiſco quæſitum, non potuit per contrariũ vẽditoris cõſenſum aut iudicialẽ vẽditionis reſciſsionem ei auferri, per notata in. l. ab emptione. D. de pactis. & in. l. debet. D. de ædil. edict. & quæ dicemus infra cap. 14. num. 7. & nu. 10. Altera ex ſecunda vẽditione, quę ſecuta eſt, eſt enim vtraq; vera ac diſtincta venditio non in idem tendẽs pro

pro diuersis temporibus, prout aliás dicebamus in specie.d.l.quotiés. At-
9 que * ita ego sæpe iudicaui in quadá feria, vbi vsu venit persæpe, ꝙ quis vendit mulam aut aliud animal purè certo pretio, & gabellam soluit, remque tradit emptori pretio accepto: statim auté emptor ille agnoscés vé ditũ animal vitiosum esse, iudicé adeũdo redhibet véditori pretio repetito, quo casu soluta gabella nó repetitur, imò nó soluta rectè per gabellariũ exigitur ex d.l.debet.& quę notabimus in.d.c.14. nu.10. his actis, ille venditor mulęq; dominus, aut alterius cuiusuis animalis, accedit iterũ ad locũ publicum rem illã redhibitam vænalem exponens, & facto pretio alij vendit: quærebatur, an iterũ decima deberetur ex reuéditione illius animalis redhibiti, cuius iam semel paulò antea soluta erat: & sæpe iudicaui nouam gabellam deberi, ac soluta est.

Sed quia redhibitionis mentio-
10 nem feci, notandum est:* quod licet redhibita re ex iuxta causa, gabella soluta non repetitur, vt dixi, ex ipsa quidem redhibitione alia noua decima nó debetur: quia licet is qui redhibet, retrouendere intelligitur, vt probat.l.si duobus, ibi, *hunc enim perinde haberi, ac si retrorsus homo mihi venijsset*. D.de diuer.& temp. præcript. & tradit glos.in.l. qui fundum.§. qui bona fide.verb.emptor. D. pro emptore, proprié venditio nó est, vt probat.l.si hominem in fine.ibi: *quoniam ea venditio propriè dici non potest*. D. de vsucapio.per quem text. ita expressè decidit Angelus ibi.num.1. Quod si de qualibet venditione debet gabella solui, ex redhibitione nó debebitur, quia vt dixi, non est propriè venditio: quod refert & sequitur Tiraquel. de retract. conuent. §.6. glos. 2.num.17.

Rursus in materia istius capitis
11 elegans quæstio est: * an duplex decima debeatur circa speciem text. in.l. pacta conuenta.in princ.D. de contrah.empt.&.l.2.D.de rescind.vend. cum similibus. vbi véditione semel contracta, & re adhuc integra, de augendo, vel minuendo pretio conuenit: quo casu iura illa dicunt, à priori contractu recessum esse, & nouã emptionem & venditionem intercessisse: quod ibi glossa intelligit, cum ex interuallo de minuendo vel augédo pretio actum est, argum.l.nam ad ea. D. de condit. & demonst. sed illa est communis & vera distinctio: Quod aut prima venditio repetitur pro eodem pretio, nihilo immutato, & tũc secunda venditio nulla est, ex.l. si id quod in prin.D. de resc. vend. ita vt proculdubio noua gabella nó debeatur, iuxta notata in. l. 2. C. de eunuchis. & quæ dicemus infra cap.14.n. 1. aut quidé prima véditio alteratur per verba apta ad renouationem cótractus, veluti in hoc exemplo: res, quam tibi vendidi pro viginti, védita sit tibi pro decem, aut è contrario si pretium augeatur: & tunc á priori venditione recessum videtur, & noua venditio cótrahitur: ita vt ex hac vltima agendum sit, & noua gabella pendi debeat, atque ita euenit in specie dictæ. l. pacta conuenta, & dictę.l. 2. Aut immutatur prior venditio per verba non apta renouationem, sed ad informandum prioré contractum, veluti si cum rem tibi pro decem vendidissem, postea inter nos conuenerit, vt huic pretio aliquid addatur vel minuatur: & tunc non est noua venditio, nec noua gabella debetur, sed prior cótractus manet per posterius pactum reformatus, iuxta textum in.l. si vnus.§.pactus ne peteret.verb. quid si nó vt totũ.D.de pact.vbi ita tradit glos. ver. immi-

imminueret. & distingunt Bartol. & Angelus in.l.iuris gentium. §. adeo. D.de pactis. & sequitur Alexand.ibi expreisè ponderantes necessariam esse hanc doctrinam & distinctioné ad effectũ gabellæ, qua de agimus: & cum eis trasit Ioan. Parladorius dict. cap.3.§.5.num.41. & sequitur Tiraquellus de retract. conuent. ad finem tituli. quæst.38.nu.168.

Ego vero quotiens is casus in praxim venit,

12 * nempe quod venditione semel cõtracta pretium alteretur: semper intelligam ita factum esse, vt prior venditio reformetur, non vt noua contrahatur: quia cum vere nõ sint partes in totum à venditione recedere, sed vel pretiũ augere vel minuere, verisimilius est hoc solum eos effecisse, nec nouam véditionem superfluo contrahere. Ita vt animaduertendum sit, quod si per posterius pactum prius pretium minuatur, id fisco & gabellario non noceat, quia iam fuit eis à principio ius quæsitũ, & ita iuxta prius pretium decima cõputabitur, argum. eorum quæ in alia quæstione notat Tiraq. de retra.lig. §.1.glos.18.ex num.50 per totã quæstionem. Quod si actum sit fisco proderit, quia vere tãti res véditur, atq; ita locũ habent verba dict.l.1.tit.17. lib.9. Recop. ibi. *De todo el precio por que vendieren*, iuxta ea, quæ dicemus infra cap.14 num.17.

Insuper quæri potest de hac quæstione quotidiana, & valde necessaria:* Titius à Gaio emit fundum, vel

13 rem aliam mobilem simpliciter vel expresse suo nomine: deinde rem illam tradidit Seio recepto eodem pretio, declarando tamen, quod ex illius mandato emerat, & ad eiusdem Sei commodum & vtilitatem, & quod ei tradebat agnoscendo bonam fidé ex causa mãdati: ecce gabellarius petit decimã à Gaio primo venditore, & de hac nullum est dubium: & iterum aliam decimam vult à Titio cõsequi, quasi secũdo vendiderit, & de hac est nostra quæstio. Atqui istud millies euenit, & semel in facto habuit circa materiã reuenditionis tritici, de qua in.l.19.tit.11.lib.5.Recop. emerat enim quidam ducentas fanecas tritici certo pretio infra modum pragmaticæ illud moderantis: ac deinde tradidit & cessit Petro centum fanecas eodemmet pretio, quo ipse emerat: & accusatus est, quod emisset, & reuendidisset contra prohibitionem dictæ legis Regiæ: atqui etiã ex eadem ratione accusari poterat, quod gabellam non soluisset, & eam occultasset contra prohibitionem.l. 31.tit.19.lib.9. Recopil. Nec excusabat eum, quod nihil in reuenditione lucratus esset, quia amplius & simulatê accepisse eum in secreto allega-

14 bat accusator: Præsertim,* quia generaliter reuẽditio prohibita est in dict.l.19.non expectato eo, an lucrosa damnosavé fuerit véditori, prout videtur sentire Auendanius resp.33. nu.4.ver.octaua, nã & solus animus reuendendi locum facit dispositioni illius legis, ex eodem Auendanio. & Ioã.Matiét.in prædicta. l. 19.glos.2. num.3.illa ergo allegatione maximè iuuatur accusatus, quod diceret ex mandato Petri centum illas fanecas tritici emisse ad illius commodum & vtilitatem: atque ita illas ei tradidisse recepta sua pecunia, non reuendendo, sed bonam fidem agnoscẽdo, vt in priori quæstione dixi: & quidé vtraque quæstio ab vna & eadem resolutione pendet, quæ petenda est à Carol. Molin. in consuet. Paris.tit.1. §.23.quæst.5.num.21.

Ex cuius autoris dictis, & ijs quæ

15 ipse addã, sic resoluo:* quòd ex prædicto facto fundatam habet intẽtionem suã tam gabellarius ad decimã in prio-

in priori quæstione, quam denuntiator ad pœnam in secunda: quia vere nullo alio inspecto & inuestigato, datio tritici fundivè est pro pecunia, ac proinde necessarium, vt venditioné contrahi asseueremus iuxta.l. naturalis.§. & si quidem. D.de præscript. verbis. Nec obstat ꝑtestatio, seu declaratio Titij, quia facta ex interuallo postquã iam ipse sibi emerat, & fit à persona suspecta, & subsistente materia fraudis aut simulationis, prętextu agnitionis bonę & debitę fidei ex simulata causa mandanti, cũ sit noua ac vera venditio, arg. eorũ quæ notãtur in.l. qui testamentũ. D.de probatio. & quę resoluit Did. Per. in.l.1.tit. 7.lib.5. ordina.pag.207.col.1. & notat glos. in.l. si donatione. verb. postulas. C.de collat. Menochius de arbi. iudi. quæstio. casu. 132. Auendan. de exequen. mandatis.2.part.c.29.

Poterit autem Titius dupliciter se excusare tam á solutione decimæ,
16 quàm à pœna reuenditoris: * Primò si legitimè probet mandatum sibi factum præcessisse ad emendum fundum, triticumvè pro Seio vel Sei nomine: quia tunc quamuis Titius emerit de sua pecunia, concipiens verba in sua persona, & suppresso tacitoq; Sei nomine: quo casu & ipse Titius obligatur, & sibi soli obligationem adquirit tam iure communi, quàm Regio, etiã stãte.l.3. tit.8.lib.3.ordin. quę est.l.2.tit.16.lib.5.Recop. vt optime notat Greg. Lupus in.l.8. verb. *le entregue*. titul.11.part.5. & dicemus infra cap. 15. num.4. adhuc si eã rem emptam Seio restituat tanta pecunia recepta in effectu non est nisi vnica venditio: nam restitutio rei, quã Titius in Seium facit, reuenditio non est, sed liberatio debitæ fidei, siue implementum, & satisfactio suscepti mandati, ideoque noua decima non debebitur, nec committeretur pœna reuenditoris: ad quod faciũt quæ tradit Baldus in.l. cum per eos. & Salycetus ibi. num.2. C. si quis alteri vel sibi. & nos retulimus supra nu. 6. Præsertim, quia licet in actu quem gerit procurator, non dicat se facere procuratorio nomine, tamẽ propter mãdatum præcedens intelligitur facere eo nomine, secundum Dynum & Bald. in.l. post dotem. D. soluto mat. Bart. & Angel. in.l. qui in aliena.§. is qui putauit. D. de adquir. hæred. & Bart. in.l. qui seruum. per text. ibi. D. de interrog. actio.

17 Secundò, excusabitur Titius, si probet * se à principio nomine Sei emisse: quia tũc, quamuis de pecunia propria emerit, nec aliter constet de præcedente mandato Sei, vnica venditio erit, non duplex: & sequens restitutio facta Seio pretium à Titio expensum reddenti, non erit reuenditio, sed restitutio rei vero suo domino, quia ex traditione facta Titio, nihil ei, sed totum Seio quęsitũ fuit, cuius nomine facta est.l. si procurator. D.de adqui. rer. dom. l. per procuratorem. C. de adquir. poss. Immò licet eo casu actio & obligatio ex empto non Seio, sed ipsi Titio adquiretur de iure cõmuni, saltem directa, quæ alteri per alterũ adquiri nõ potest eo iure, sed tãtum vtilis mediãte cessione, vt probat.l. possessione.§. final. D. de adqui. posse. & aliquãdo sine cessione, vt probat.l. Iulianus.§. si procuratori. D. de actio. emptio. &.l. si procuratori. vbi glos. & Doctores, D. de verbor. obligat. & bene notat Carol. Molinæus vbi supra nu. 22. tamen hodie nostro iure regio in hac secũda specie, vbi Titius expresse nomine Sei emeret tã dominiũ. vt commune ius est ex dict. l. si procurator. quàm directa actio, & obligatio ipsi soli Seio adquiretur ex dicta.l. 3. ordi. quę hodie expressior est in. d.l.2.

tit.16.

tit. 16. lib. 5. Rec. vt benè notat Greg. Lupus in. l. 7. gl. 1. tit. 11. part. 4. atq; ita eo secundo casu nulla dubitatio esse potest, quin ex restitutione illius rei Seio facta, nulla vēditio resultet, nullaq; decima debeatur, aut comittatur pœna dict. l. 19. ti. 11. lib. 5. Rec.

18 Si vero, * vt propositam quæstionem omninò resoluā, Titius ille emerit fundum, triticum vè nomine suo proprio, vel simpliciter, & postea declarans nomine Seii emisse, ac de eius pecunia, prędicto Seio tradiderit, nec appareat de aliqua secunda numeratione pretij, nec etiam de præcedenti mandato: dicendū est, quod cum de pretio aliquo non constet in hac rei traditione, nulla venditio esse dici potest, quæ & rem & pretium requirit. §. pretium. Instit. de emp. & vend. & l. 2. D. eo tit. & ita ex hac restitutione, & declaratione non habebit gabellarius, aut denuntiator fundatam intentionem suam, nisi ex aliquibus cōiecturis probare queat, pretiū occultè & simulatè intercessisse, vel rem aliam datam esse, ita vt venditio, aut permutatio aliqua detegatur, ex quibus decima soluenda sit, iuxta ea quæ diximus supra in scholijs ad. l. 1. verb *pretij*. tit. 17. lib. 9. Reco. nè fraudi locus fiat.

Sed quid erit in hac quotidiana specie, de qua non malè dubitatur? * scitum est, ex iudiciali venditione bonorum, inquibus facta est executio, Regiam decimam deberi, vt resoluimus supra. c. 7. nu. 54. sed fere semper contingit, vt postquam emptor licitationē fecerit, & ei vt maiori licitāti periudiciale decretum res addita est, cedat omne ius suum creditori, qui eū supposuerat, vt est quotidiana praxis, & tradit Couarr. libr. 2. variar. resolut. capit. 11. numer. 3. & tunc dubitatio non leuis, esse potest, an ex ista cessione altera gabella debeatur: Et prima facie inanis videbitur quæstio, nisi diligēter animaduertas, quod in ea cessione latens & occulta est venditio illius iuris & actionis, quam emptor ille habet ad persecutionem rei emptæ, ex qua iuris venditione gabellam deberi satis constat ex traditis supra capit. 9. sed dices vbi est pretium? quià iste cedēs nihil recipit, nullaq; pecunię numeratio est, & vēditio sine pretio nō consistit l. 2. D. de cōtra. emp. * Pro inteligētia vero nota, quod iste emptor non simpliciter cedit ius suum creditori, ita vt eam actionem, sibi cōpetentem cedat absque vllo onere, quo casu apertum esse nullam venditionem contrahi sine pretio: sed cedit quidē eo onere & pacto, vt pretium à se debitum rei domino propter emptionem, cessionarius ipse soluat, vel in partem debiti sui compenset & cōputet: quo casu, cum cedēs emptor ab obligatione sua liberetur facto cessionarij, tantam pecuniam videtur breui manu recipere pro actione cessa, quantam ipse esset soluturus, ex causa emptionis pro rei pretio, argu. textus in. l. mortis causa. in fin. D. de donat. causa mortis. & quæ tradidimus supra cap. 10. ex nu. 16. ex quibus manifestè apparet, quod talis est cōtractus, vt rem à me emptā accipias, & habeas, cessa á me tibi actione, & debitum meum ex priori emptione ortum soluas: quo genere contractus vēditionem fieri apertè probat. l. fina. §. Titius. D. de condict. indeb. & notauimus supra dict. cap. num. 25. altera ergo decima debetur ex prædicta cessione, quia venditionem habet ex prædictis. Igitur dubitationem istam resoluo fatendo argumentum: existimo enim sic se habere veritatem, vt dixi.

19

20

Sed ne resolutio hæc decipiat eos, qui rem attentius non considerauerint,

uerit, animaduerto: quod cesio huiusmodi, vt plurimum fieri solet ab emptore, qui in emptione & licitatione ipsa fuerat protestatus, sic dicens: dare se pro bonis executioni subiectis tantam pecuniam cum cesionis beneficio, *con beneficio de traspaſſo*, vulgò dicitur: atq; ita post finalẽ rei addictionem voce præconis factam in actis processu, emptor ille extraneus cedit creditori ius suum, vt
21 supra diximus: * & sępènumero dubitaueram, quid operaretur adiectio illa verborum, *cõ beneficio de traſpaſſo*: Sed intellige effectũ illius praxis eũ esse, quod emptor sic emit, vt delegãdo alterum idoneũ suo loco, ipse maneat liberatus ipso iure nouata obligatione, quam delegationẽ, aliàs neutiquam posset facere inuito vẽditore, reiq; domino per textum in. l. si mãdato meo. 45. §. item si. ibi. *aut si nolit creditor obligationem mutare*. D. mãdati. facta ergò prædicta cesione & delegatione in specie supradicta, cũ cesionarius in se directam actionem suscipiat, qua cedens tenebatur ad pretium, idque ipso iure virtute nouationis fiat iuxta totum titul. D. de nouat. quamuis ipse pretium rei ex priori emptione debitum soluerit, nihil poterit videri breuis manus fictio ne ad emptorem cedentem peruenire, qui nõ ex solutione debiti, sed ex obligationis suæ nouatione manet liberatus: cessatque ita consideratio desumpta, ex dicta. l. mortis causa. in fine. D. de donat. mortis causa. & restat solum esse in ea conuentione simplicem quandam cesionem illius actionis, ex empto competentis emptori ad rem, & delegationem quandam obligationis suæ ad pretium soluendum: Ex quibus causis decimam nõ deberi perspicuum est, quia nulla, venditio permutatiovè est. vt diximus supra. c. 7. nu. 4. Magni ergò effectus est illa adiectio, *cõ beneficio de traſpaſſo*, quià aliàs cedendo emptor ipse non remaneret liberatus, sed adhuc obligatus ad pretiũ, donec cesionarius solueret, vel in partem debiti compensaret: & pręterea ex ea cesione noua decima deberetur: quia resultaret secunda venditio ex supra resolutis, quę sunt verisima & pasim obuia, nota ergò illa iuxta consilium. I. C. in. l. legaui. D. de libe. lega.

22 Cæterum quæri potest, * si quis vendat rem patrimonialem & sui generis, quam posit cõsanguineus retrahere ex. l. 13. tit. 10. libr. 3. fori. quæ est hodiè. l. 7. tit. 11. libr. 5. Recopilat. vel vendat rem cõmunem, in qua socius retractum habet, iuxta. l. 55. tit. 5. par. 5. quam declarat. l. 14. dict. tit. 11. libr. 5. Recop. & vltra Greg. Lupum in dicta. l. 55. partitæ. agit de ea re Couar. libr. 3. varia. resolut. cap. 14. num. 6. versi. primo. in fine. & Segura in. l. filius dum in ciuitate. in fin. D. de verb. oblig. & glossatores omnes in. l. 70. Tauri. an ijs casibus facto retractu duplex decima debeat, quasi duplex venditio sit: nempe prima in extraneũ, & secunda in retrahentẽ. Atqui resolutiuè dicendũ est, non nisi vnicam gabellam deberi: vt benè tradit Montaluus in. l. 61. glos. vnica. in fine. tit. 5. par. 5. quia ille retractus non est resolutio, annullatio vè contractus prioris, & eiusdem repetitio: sed potiùs est in prioris emptoris locum, alterius subrogatio per legem inducta, sine nouo venditoris, aut primi emptoris contractu & consensu, vt benè tradit Ant. Gometius in dict. l. 70. Tauri nu. 30. atq; ita vnus est & idẽ cõtractus vẽditionis, sola emptoris persona mutata: propter quod translatoriã esse dicit legem retractus Carol. Molineus in consuetud. Parisi. titul 1. §. 13. gloss. 5.

num.

numer.33. proindeque non nisi vnica gabella deberi potest ex doctrina Baldi in. l. cùm dotem. nu, 4. C. de iure dot. vbi inquit, supposito statuto, quod de quolibet cōtractu soluatur gabella, si vnus contractus in alium trāsfusus & trāslatus sit, vnicā gabellam deberi, nō duplicē: quem ad materiā retractus refert & sequitur Tiraq. de retra. ligna. §. 29. glos. 1. num. 3. & in specie nostræ doctrinæ Regalis, resoluit Io. Matientius in dicta. l. 7. Recopilat. glo. 3. num. 17. Quamuis aliud in materia fœudali non rectè voluerit Boerius relatus per Tiraquel. vbi supra. num. 4. & Ludo. á Peguera de fœudis. versi. 1. ampliat. 16. num. 91. qui allegat text. impertinentem in. l. si seruus. §. cum igitur.
23 D. de euictio. * Quo fit, cùm per retractum non annulletur, vel rescindatur prior vēditio, sed eius effectus in retrahentem beneficio legis trāsferatur, & in omnem euentum res vēdita maneat, vt inanis dubitatio sit, qua queritur, an eius venditionis decima à fisco repetatur quasi indebita, prout in materia fœudali dubitarūt Doctores relati per Tiraq. vbi supra nu. 1. & in nostra specie Ioann. Garsia de expensis & meliorat. c. 18. num. 48. & Matientius in dicta. l. 7. num. 12. glos. 3.

Illa verò iustior dubitatio est in
24 hac specie: * constat retractū istū sanguinis locum habere, etiā si intra legitimos nouem dies, de quibus in. d. l. 7. tit. 11. libr. 5. Recopilat. primus ille emptor alij vēdiderit, & alius alij, ita vt per plures manus res vendita transierit: nā adhuc proximior iure suo vti potest, & rē consequi intra legitima tēpora, ex resolutis per Tiraq. de retra. lign. §. 12. gl. 1. ex principio. Sit ergo ita, quod cōsanguineus rē patrimonij sui consequatur oblato pretio, iuxta solennia dictæ. l. 7. Recopilat. & modò ego dubito, an ex omnibus illis venditionibus inter medijs, intra tempora retractus celebratis decima debeatur: an vnica sola decima prioris & efficacis venditionis soluenda sit, quasi reliquæ omnes venditiones in hanc vnā consanguinei retrahentis emptionē trāsfundantur, & ea vnica emptio in locum omnium subrogetur autoritate prædictæ. l. 7. quæ in quemcunque euentum vult, vt propinquus prioris venditoris rem habeat soluto pretio intra tempus legitimū, vt probatur in ea lege, ibi, *Si diere el pretio porque es vēdida la heredad, ayala.*

Et certè, licet in hac re longa ac fusa materia pertractāda se offert, bre-
25 uissimè, ita resoluo: * quod iste cōsanguineus non in locū omniū emptorū succedit, sed in locum illius dūtaxat, quia à priori vēditore habuit rē patrimonialē, prima enim vēditio retractui causam dedit, vt patet ex ipsa lege Regia: ac proinde fit, quod cū per retractū istius consanguinei, ius extranei emptoris resoluatur, & per consequens illis omnibus, qui ab eo causam habuerunt, per intermedias venditiones, nullum ius maneat, ex regula. l. nemo plus. D. de regu. iuris. & cap. nemo potest. eo tit. lib. 6. rectè agere possit consanguineus contra quemcunq; rei patrimonialis possessorem actione, vel conditione, ex lege in rem scripta, vt putat Ant. Gometius in. d. l. 70. Tauri num. fin. cōsignato pretio, vt illud habeat, qui de iure fuerit habiturus iuxta latè tradita per Tiraquel. in. dict. §. 12. gloss. 1. quæ non disputo: & prouenit etiam, quod intermediæ illæ venditiones intra tempora retractus factæ non resoluuntur, nec rescinduntur quidē quoad ipsos contrahētes, sed quoad consanguineū duntaxat, qui rē aufert á quocūq; possessore, eā ratione,

 quia

quia tãquam de re aliena factæ sunt: ac proinde nulla ratio esse potest, cur ex quacumq; intermedia véditione regalis decima nõ debeatur. Quéadmodũ si is, qui emisset cũ pacto de re

26 trouendẽdo,* iuxta l.2. C. de pactis inter emp. interim, dũ re ipsa frui potest nõ oblato pretio, illã alij védiderit, & alius alij, ita vt per mille manus ambulauerit: & prior véditor ex vi pacti præcedẽtis rẽ auferat secundo emptori, siue vi actionis in rẽ, siue ex vi pignoris, nihil enim ad hoc interest, iuxta resoluta per Tiraq. de re tract. conuen. §.3. glo. 1. ex prin. nulla dubitatio esse potest, quin tot decimę debeantur, quot intermediæ véditiones intercesserint vnius & eiusdẽ rei ex traditis supra nu. 3. licet ex pacto prioris véditionis omnes illæ ad nihilũ reducãtur sublata re: quia re vera venditiones illæ interuenerũt, & quidẽ validæ, nec in præteritũ resolutę sunt, propter quod succedit regula & doctrina tradita infra c.14. nu.10. cum seqq. quæ valdé notãda est: & vide ibide d.c.14. nu.54.

27 Quin imò si is, * qui emisset cũ pacto legis cõmissoriç, vel addictionis in diẽ, alij tertio eandẽ rẽ sibi traditã vendiderit idẽ ius erit: nã licet adueniẽte pacti cõditione ius omne tâm prioris emptoris, quã secũdi ipso iure resoluatur, iuxta l. si hominẽ. D. de vsucapio. & explicabimus infra d.c. 14. nu.24 nõ tamẽ resoluitur illa intermedia véditio, quę pura fuit, licet sublata re ad non causam reducatur: atq; ideo impossibile est, quin ex ea regalis decima fisco debeatur, quamuis ex priori illa véditione, quæ per cõmissum pactũ ipso iure resoluitur, vt dixi, soluenda nõ sit ex resolutis in d.c.14. nu.20. & faciũt ea, quę notat Bart. in l. fina. §. sin autem sub conditione. C. communia de legatis. dũ ait, quod si hæres rem legatã sub cõditione, interim dũ pẽdet cõditio alicui védiderit, quãuis postea impleta legati cõditione res illa ab emptore auferatur resoluto ipsius & hæredis iure, adhuc gabella illius véditionis gabellario d̃betur: & cũ eo est cõmunis Doctorũ sentẽtia, vt tradit Iason in d.l. fin. §. sed quia nostra nu.8. estq; verissima, vt explicabimus infra d.c.14. ex nu.22. ea præcisa elegãti ratione, quia licet dominiũ rei véditæ, quod erat apud hæredẽ & emptorẽ, ipso iure resoluatur, vt bene explicãt Ias. & DD. in dicto loco, nõ resoluitur véditio illius rei inter ipsos cõtracta, quæ licet de re aliena facta esse fingatur ex dispositione text. in d. §. sin autẽ. bene potuit cõsistere ex regul. l. rẽ alienã. D. de contrah. emp.

28 Vltimò nõ inutilis quæstio est in hac specie.* Si ita, quod védita re patrimoniali accidit cõsanguineus ad emptorẽ, qui non reliquit ei rẽ patrimonialẽ per formã retractus, iuxta d.l.7. Reco. quo casu, si inquã eo modo relinqueret, nõ nisi vnicã decimã deberi diximus: sed reliquit potius per formã spõtaneę véditionis, dicẽs se illi vendere rẽ illã, quã tali pretio emerat, & tũc dubiũ est, an duplex decima debeatur, quasi alia noua & spõtanea véditio cõtrahatur. Quam quæstionẽ in materia simili tractat Carol. Molin. in consuet. Paris. tit.1. §.23. q.12. nu.40. & quia ille doctissimus iuris autor diligẽtissimè, prout solet, rem totam disputat, eiusq; resolutio consona est iuri nostro Regio decimali, quod vix contingit in omnibus suis cõmentarijs, prout in epistola proœmiali lectorẽ admonuit: breuissimè ego resoluã quæstionem nostrã, illius viri doctrinę adhęrẽdo.

29 Sic ergo distinguo,* quod aut hęc secunda venditio fit post tempus retractus elapsum, nempe post nouem illos dies, de quibus in dicta l. 7. tit. 11. lib.

lib. 5. Recopilat. & tunc indistinctè dicendum est, quod quomodocumque siue per viã retractus, siue per viã vẽditionis emptor ille dimittat rem à se emptã cõsanguineo, siue pro eodẽ siue pro diuerso pretio, re vera est noua ac spontanea venditio, & altera decima debetur proculdubio: ita vt quẽadmodũ ille emptor cõueniri nõ poterat iure retractus à cõsanguineo propter tẽpus elapsum, nõ possit quoq; se ea exceptione tueri, conuẽtus á gabellario pro decima suæ reuenditionis.

Aut vero hęc secũda vẽditio sit intra tẽpus retractus, nẽpe intra nouẽ illos dies, & ei, qui iure proximitatis retrahere poterat: & tũc subdistinguendũ est: quiá aut ista secũda vẽditio fit difformiter, puta maiori vel minori pretio, quã prius fuerat vẽdita, vel alijs pactis, oneribus, & conditionibus: & tũc absq; dubio dicẽdũ est omnino deberi aliã decimã, quia propter difformitatẽ pactionũ, qualitatũ, & formę, nõ potest esse nec cẽseri trãslatio primæ vẽditionis: sed necesse est, quod sit prorsus noua & diuersa venditio, per ea quæ in simili notat glossa finalis in cap. hi qui. & ibi Doctores de præbendis. lib. 6. & alij Doctores allegati à Molinæo vbi supra. Ex qvibus habes optimam declarationem ad ea quę tradidimus supra hoc eodem capite num. 22. nẽpe, quod ita demum verum sit dicere: ex retractu consanguinei decimã nõ deberi, si modò nihil innouetur mutetur vè ex priori vẽditione, obseruata omnino forma text. in. d. l. 7. Recop. alias enim, si primus emptor & cõsanguineus aliquid de nouo paciscãtur siue in fauorẽ vnius, siue alterius, alia noua vẽditio cẽsenda sit, & noua decima debeatur ex prædicta ratione: q̃a cũ differãt act⁹ prior & posterior, nõ potest videri vnius in alterum transfusio.

Quod si, vt ad alterũ mẽbrũ subdistinctionis deueniã, dicta secũda vẽditio fit eodẽ pretio & eisdẽ pactis & cõditionib⁹ vẽditionis prioris: videtur, inquit Molin. nouũ ius nõ deberi, quasi in veritate hæc nõ sit noua & spõtanea vẽditio, sed potius vera retractus agnitio, cũ omnino cõformetur dimissioni per retractũ in pretio & reliquis cõditionibus. Sed contrariũ tenet prædictus Molin. nẽpè, vt aliud nouũ ius debeatur, quasi ex alia noua vẽditione, & mouetur his fundamẽtis: quia, inquit, intẽtio eius qui illud ius habitur⁹ est, scilicet pãtroni in sua materia & quæstione, & gabellarij in materia nostra, qua de agimus, fũdata est in forma cõtract⁹ qui est cõceptus per modũ nouæ & volũtariæ vẽditionis, & nõ per modũ simplicis agnitionis retractus: & sic apparet, q̃ nõ habuerũt cõtrahentes intẽtione practicãdi retractũ ꝓximitatis, sed de nouo vẽdẽdi: & si aliter voluissẽt, expressissent: & verba adiuuãt gabellariũ, & cõtrahẽtes cõdemnãt: & certũ est, q̃ potuit cõsanguineus ius suũ retractus contẽnere, & emere à volẽte vẽdere, vt ad sensũ patet. Præsertim, quia, inquit, Moli. moueri potuit cõsanguineus ad emẽdũ magis, quã ad retrahẽdũ ex eo, quia si retraheret, soluisset omnes expensas prioris vẽditionis, vt verũ est ex d. l. 7. Reco. & l. 70. Tauri. vbi DD. nostri late explicãt. Etenim emptor, à quo retrahitur, immunis seu indẽnis manere debet: at emẽdo, non soluet nisi solũ pretiũ, d̃ quo cõuenerit. Itẽ q̃a emẽdo habebit primũ emptorẽ obligatũ de euictione, & etiã vẽditorẽ vẽditoris suis, & vtriusq; bona: sed retrahẽdo, nõ haberet obligatũ, nisi solũ priorẽ vẽditorẽ, quia agnoscens retractũ in nullo obligatur, sed ab obligatione & cõtractu eximitur. Ex quibus patet, inquit Caro. Molin. quod quantumbumque sub eadem

forma, & ſub eodem pretio, & quantitate fiat ſecunda venditio, non poteſt illa legali retractui conformari, ſed formaliter & effectualiter differt & ita tenet aliud nouum ius deberi, & in hoc reſidet.

30 Ego * vero maturè conſiderandũ & animaduertendum puto in hac materia & quæſtione, nec ſic generaliter ſtandum eſſe Caroli Molinęi ſententię, & reſolutioni, vt omnino verbis contrahentiũ ſeruiamus: quia potius, ſi facta mentione retractus & iuris proximitatis conſanguinei rẽ patrimonialem petentis, emptor illius rei eam cedit cõſanguineo pro eodẽ pretio, & eiſdem cõditionibus & impenſis, quibus ipſe emit, ſic tradens, vt erat ex vi legis Regiæ traditurus, iuxta l. 7. tit. 11. lib. 5. Recopila. & ſic recipiẽs pretium & impenſas, vt erat recepturus ex eadem lege nullo innouato & mutato (hæc enim eſt ſpecies, de qua agimus in hoc ſecundo membro) abſque dubio dicendum puto, quod ſiue per formam & verba ſonantia venditionem illud fiat: ſiue per formam & verba ſonantia retractum ſimplicem, non alia & noua decima debeatur: quia, quicquid à partibus dictum ſit, re vera ſolus retractus peragitur, & iſtud præualet ex Rubr. C. plus valere ꝙ agitur. ac per conſequẽs eo caſu emptorẽ illũ obligatum non fore de euictione, ſi forte res illa patrimonialis vendita nõ propria venditoris, ſed alterius potioris cõſanguinei eiuſdem familię eſſe reperiatur: vel etiam alterius extranei, cui parentes iſtius cõſanguinei retrahentis antea legaſſent, donaſſent, aut vendidiſſent cum traditione: quia cum re vera retractus fiat, vt dixi, nõ venditio, illius non iſtius natura inſpicienda eſt, ſiue pro fiſco, ſiue contra eum, quicquid partes verbis expreſserint ex traditis ſupra capit. 7. numero final. niſi aliud expreſsim cõſtet facere voluiſſe contrahentes, vt quia nominatim dixiſſent, malle ſe emptione vti, quàm retractu: vt quia mallet conſanguineus ab emptore iſto emere, quã retrahere, & cauſam titulumque & ſcripturam habere, & petere à venditore fortaſsis ſibi inimico & infeſto: vel alia ratione conſtaret ex aliquibus coniecturis, non retractum, ſed reuenditionem fieri pro eodem pretio prioris venditionis, vt quia ſe obligaret emptor iſte de euictione: tunc enim cum in aperte ſit, quid partes facere voluerint, nempè venditionẽ contrahere, minimè dubitãdũ exiſtimo, quin vera ſit Carol. Molin. reſolutio. Etenim negare non poſſumus, quin rectè poſsint, ſi velint, iſte conſanguineus & emptor nouam illius rei emptionem & venditionẽ efficere, & retractu legali quantũuis permiſſo nõ vti: quod quidẽ ſi ab illis actũ ita ſit, neutiquã quoque dubitari poteſt, nec debet, quin alia ac noua decima fiſco debeatur, ex alia nouaq; venditione inter illos contracta: & ita teneo. Erit autem hoc totum vel diſcretioni iudicis de cauſa cognoſcentis maximè tribuendum, qui iuxta verborum perſonarum, & rerum qualitates, quid in ea reſtituendum ſit, iudicabit.

Summa capitis. decimiquarti.

1 *Ex venditione, quæ nulla eſt, Regalis decima non debetur.*

2 *Venditio nulla, nõ eſt propriè venditio.*

3 *Traduntur optima exempla vẽditionis nullæ, quibus materia explicatur.*

4 *Ex venditione ſimulata & imaginaria, Regalis decima non debetur.*

5 *Si laicus pretio vendiderit ius ſepulchri quod in æde ſacra haberet, an decimam*

cimam debeat.

6 *Remisso pretio, vel re vendita remissa, qualiter adhuc venditio maneat, nec ne, explicatur.*

7 *Venditione rescissa ex communi partium consensu, etiam cum res esset integra, decima adhuc debetur.*

8 *Quid si traditio rei, vel pretij solutio intercesserit in venditione, ibidem ex optima distinctione resoluitur.*

9 *Declaratur materia textus in. l. 1.C. quando liceat ab empt. disced.*

10 *Rescissa venditione per redhibitionem adhuc decima debetur.*

11 *Traditur elegans & necessaria doctrina in hac materia.*

12 *Exponitur. l. debet. D. de ædilit. edicto.*

13 *Rescissa venditione ex remedio. l. 2. C. de rescindend. vend. decima adhuc debetur.*

14 *In cuius damnum eius decimæ solutio sit, variæ sunt Doctorum sententiæ.*

15 *Resoluitur illud onus semper venditorem sequi, siue ipse læsus recisionem petat, siue emptor.*

16 *Si sciens emptor venditorem decipiat, perindeque venditio rescindatur, dãnum decimæ resarcire debet vẽditori.*

17 *Qualiter decimæ computatio facienda sit suppleto pretio, vel parte eius restituta in materia dictæ legis. 2. declaratur.*

18 *Qualiter decima solui debeat, necne, in specie. l. si sponsus. §. circa venditionẽ. D. de donatio. inter vir.*

19 *Resoluta venditione ex pacto directo legis commissoriæ, & addictionis in diem, laudimium nec ea non debetur.*

20 *Imo nec Regalis decima debetur eo casu, iuxta communem sententiam.*

21 *Qui grauatus est dare sub conditione, si interim vendat eam rem, decimam debet: quamuis postea existente conditione legati alienatio resoluatur.*

22 *Notatur Antonius Gometius in hac materia.*

23 *Exponitur. l final. §. sin autem. C. comun. delegatis. reprehenso Carol. Molinæo.*

24 *Qualiter pactum legis commissoriæ, & addictionis in diem, venditionem resoluat, exponitur.*

25 *Defenditur & declaratur communis sententia, de qua supra nu. 20. ab impugnatione Gometij.*

26 *Resoluitur magna quædam difficultas, quæ contra communem posset considerari.*

27 *Declaratur dictum quoddã Pauli Castrensis, quod male contra dictam cõmunem allegat Gometius.*

28 *Limitatur prædicta communis sententia.*

29 *Notatur maximus effectus in hac materia decimæ ex eo quod venditio resoluatur ipso iure, vel quod per iudicem ex præcedenti etiam causa rescindatur.*

30 *Absque dubio decima non debetur resoluta venditione, iuxta speciem tex. in. l. 3. D. de contrah. empt.*

31 *Notatur duplex error Mẽchacæ in hac materia, & exponitur. l. eum qui. in princ. D. de in diem addict.*

32 *Dubitatur & resoluitur circa decimã cũ res maioratus ac restitutioni subiecta venditur.*

33 *Qualiter ex vẽditione fundi dotalis decima deberi possit, necne: quæ doctrina ad res minorum extenditur.*

34 *Contracta venditione contra pactum de quo in. l. si creditor. §. fin. D. de distra. pign. an decima debeatur, necne.*

35 *An rescissa venditione ex pacto manus iniectionis, decima repetatur.*

36 *Rescissa venditione ex pacto de retrouendendo, siue verbis obliquis, siue directis concepto, iuxta. l. 2. C. de pactis inter empto. soluta decima non repetitur.*

37 *Distracta venditione per illud pactũ, noua decima non debetur.*

Ex venditione nulla, iustisvè causis resoluta, an decima debeatur.

CAPVT XIIII.

SVccedanea est superioribus quæstio, & ea quidem tam vtilis, quàm difficilis: an ex vêditione rescissa, vel legitimis de causis resoluta, decima adhuc debeatur: vel si soluta iã sit, repeti possit, vt indebita ex capite condictionis sine causa, eo quod vel ab initio sine causa soluta decima est, vel causa, propter quam soluta fuit, iam cessauerit resoluto contractu, iuxta notata in.l.si fullo.& toto tit.D.de cõdit.sine causa.

Ad cuius quæstionis resolutionẽ
1 supponendum est,* quod ex contractu nullo non debetur gabella, quæ aliàs per statutum aut legem ex contractu debeatur, vt est text.notabilis in.l.2.vbi Baldus & Salice. expressé notát C.de Eunuchis. & ex cõmuni sententia resoluit And. Tiraquellus de retractu lignagier.§.1.glossa.3.numero.7. ac in terminis nostræ decimæ, qua de agimus tradunt Pe. Auẽdanius responso 13.numero.3.& Gomez Arias in.l.65.Tauri.numero.14. Montaluus in.l.3.glossa fin titul. *De las Vendidas*.lib.3.Fori.cum quo trãsit Castellus in.l.70.Tauri.verbo. *Y el Alcavala*.ac resoluit Did. Peretius in.l.1.titu.7.lib.5.Ordina.pagi.196. in fine. cum Dida. Segura in.l.1.§.si vir.nume.157.versi.nono nemo præsumitur.D.de adqui.posse.& vera & tenenda sententia ea iusta ratione, quia verba.l.1.titu.17 lib.9.Recopilat. quæ de venditoribus loquitur, cũ effectu sunt accipiẽda.l.1.§.hęc autem verba.cũ notatis.D.quod quis-
2 que iuris.*.& proprie loquendo, dici non potest venditio illa, quæ nulla est, ex bona glossa in.l.1.verbo.cõtractus.C.ne licere habita.lib.11.de qua re, vltra allegata per Tiraquel. vbi supra numero.6.agit Andr. Alciatus in cap. placuit.numero.90.de præscriptioni.& in.l.Labeo.la.1.verbo.emerit.D.de verb.signi.

3 Itáque exẽpli gratia, * si quis emerit rem suam siuè sciens, siuè ignorans, decima à venditore non debebitur, quia ea venditio nulla est.l.suæ rei.D.de cont.empt. &.l.8.tit.5. partit.5.quod explicat D.Peretius in dicta.l.1.Ordi.pag.193. colu.2. Item & ex venditione liberi hominis, loci sacri, & religiosi, ac denique cuiusque rei iure inalienabilis, decima nõ debitur: quia earum rerum nulla venditio est, vt tradit textus in.§.final. Inst.de emp.& vend.&.l.15.titulo.5. part.5.l.si in emptione.§.omnium. D de contr.emp. quamuis aliquando propter venditoris dolum, ex eo contractu, qui nullus in effectu est, actio ex empto cõpetat, iuxta distinctionem textus in.l.4. cum duabus seq.D.de cont.empt.agit Gometius 2.tomo varia.reso.cap.2.num.50.& nè singulos casus prosequamur, illud pro regula statuere sufficiat, vt quotiescumque alicuius rei venditio fiet si eam de iure tenere intelligas, decima debeatur: secus si ea venditio iure non subsistat lege vel natura prohibita, siue ratione rei venditæ vt in prædictis: siuè ex defectu solennitatis, vt in.l.lex quę tutores.C.de adm. tuto.& dicemus infra num.45. siuè ex defectu autoritatis requisitæ, vt in venditione facta per vxorem sine licẽtia mariti.l.2.tit.3.lib.5.Recop.

P 5 cum

cũ notitis per Doctores Hispanos, in.l.55. Tauri. siue propter incapacitaté personæ, vt in furioso & prodigo, cui bonis interdictũ est. l. is cui. D de verbo. obliga. siue propter dolũ danté causam venditioni, vt dicemus infra nu. 56. siue ex fraude in legé commissa. l. si libertus minorem. D. de iure patro. siue propter simula-
4 tionem,* quæ efficit, vt nulla venditio sit, & tãquam corpus sine anima, vt dixit Bald. in. l. 1. C. plus valere qđ agitur. Vnde imaginaria venditio dici solet ex communi senten. ia. l. nuda. D. de cont. emp. & l. imaginaria. D. de reg. iur. resoluit Pinel. in. l. 2. C. de res vend. 1. parte. cap. 2. nume. 28. atque ideo nullus est illius venditionis effectus quoad decimã, sicut nec quoad alia, vt tradit Tiraq. in dict. §. 1. glo. 2. ex num. 12. & dicemus infra num. fin.

5 Hinc * ex facto Consultus Ioan. Parlador. lib. re quotid. cap. 3. §. 3. numer. 36. cũ laicus quidam sepulchrũ, quod in æde sacra habebat, pretio védidisset, decimam non deberi respódit: quia, inquit, nullus esset contractus omni iure, ex textu in cap. abolendæ. de sepulturis. l. locum. C. de religiosis & sump. fun. & l. 1. tit. 13. parti. 1. Verũ illud in hoc Paladorij responso dubitationẽ facit, quod ex eo inquiunt illa iura, sepulchrum vendi non posse, quia cum sit terra sacra vel religiosa, in nullius bonis est, atque ideo cõmercium eius haberi nequit ex dicto. §. fin. & d. l. 15. Partitę. At videmus istud procedere quoad proprietaté sepulchri, duntaxat: secus quoad vsum, qué bene potest habere laicus in bonis suis, ad hoc, vt nullus præter eum sepeliri possit eo in loco, vt ex alijs tradit Abbas in. d. c. abolédæ. n. 5. & Syluest. in sum. ver. sepultura. nu. 3. & Anchar. cons. 113. nu. 3. quorũ resolutioné ea iusta ratione fũdari intelligo, quia illud ius vtẽdi proprietaté rei nó lędit, ex aliàs resolutis per Doctores præcipué Paul. Castré. in. l. 4. nu. 2. D. de seruitut. dũ reddit rationẽ, quare vsusfructus ad tẽpus cõstitui possit, nó auté aliæ seruitutes: atq; ideo in nostro casu nullũ inconueniens est, vt quis eũ vsum habeat in re sacra & religiosa: præcipuè, quia ille vsus, quem DD. dicunt apud Abbaté in. d. c. abolédæ. nu. 5. & Syluest. vbi supra, non est propriè accipiendus, vt seruitus formalis esse intelligatur, de qua in titul. Instit. de vsu & habitat. quia nulla quidem seruitus esse potest in ijs rebus, quæ in nullius bonis sunt, vt tradit text. in. l. 1. & Doctores vbiq;. D. de vsu & vsufr. lega. & expressè in re sacra & religiosa exéplificat eãdẽ legẽ Ioan. Lãgouallius in repe. l. imperiũ. 4. parte. folio. 54. D. de iurisdictione omniũ iudicum. sed accipiendus est potius pro facultate & commoditate vtendi, quæ differt à vera seruitute vsus, vt satis colligitur ex dicta. l. 1. & ex l. necessario. §. final. ff. de pericul. & commod. rei vendi. & l. si vsusfructus in fine. D. de iure dotium. Si igitur (ad superiora & tactam difficultatem redeundo) hæc facultas vtendi capella & loco sacro in persona laici esse potest, quia à re ipsa sacra differt, & ipsam non lædit, aut tangit: videtur quod & ipsa vtédi facultas nihil in se religionis & spiritualitatis habeat, ac proinde in aliũ tertium ab ipso domino absque labe Simoniæ cedi queat pro pecunia: & vẽditio valeat, ac decima debeatur. Etenim cum hæc facultas, & ius istud sepeliendi vel sedendi in eo loco, licitè & absq; labe simoniæ laico ab ecclesia védatur, eo quod non quid sacrũ aut religiosũ vęncat, sed ius quoddã honorificũ & temporale illic potius, quàm illic sepeliẽdi, vt explicat

Do-

Do. Soto libr. 9. de iustit. & iur. quæst. 7. art. 1. in responsione ad. 3. argu. nō video, cur non & iste laicus posit ius illud á se pecunia emptum alij quoque vendere pro pecunia, sicut & gratis dare & in alium transferre potest. Nec obstat textus in dicto. c. abolendæ: cum alijs, quia expresse loquuntur, cum res ipsa sacra & locus sacer venderetur, quod aperte fieri nequit, sed vide Molinam libr. 1. de primog. Hispan. cap. 24. numer. 40.

Cæterum vbi de simoniaca alicuius rei sacræ & religiosæ venditione constiterit, quamuis de facto procedat iure cessō in emptorem, & pretio, à veditore retento, ex vtriusque partis consensu: ac perindè videatur Regalem decimam deberi ex eleganti doctrina, quam trademus, infra nu. 47. Secus se res habet: quia licet ea doctrina vera sit, tamen in isto casu, quo de agimus, non procedet ex eo, ꝙ cum ista venditio sit turpis & simoniaca, ac perinde pretium receptum teneatur vēditor restituere, ex resolutis per Domini. Soto. vbi supra. quæst. 8. art. 1. neutiquam poterit Rex, nec qui ab eo causam habet, partem illius pretij accipere, ex doctrina Beati Thomæ in epistola ad Ducissam Brauantiæ, quem refert & sequitur Syluester in summa. verb. Iudęus. nu. 13. vbi ait, quod non possunt domini exactionē alicuius tributi facere in Iudæos, qui nihil habent præter vsuras: quia cū iudæi ipsi licitè retinere nequeant, quę eo modo turpiter adquisierunt, consequenter, nec domini recipientes collectas à talibus, licite retinere possunt, & facit, quod de rebus illicitis nulla est societas & diuisio. l. cæteræ. versi. sed & si quid. D. fam. erci. & l. 2. vbi Greg. verb. *vsura*. titul. 15. part. 6. & vide quæ dicam infrà cap. 17. num. 10. 18.

Atque in proposito venditionis
6 nullæ, quæri potest: * Quid si venditio rectè contrahatur, pretium autē remiserit vēditor, aut emptor rem: & quid si ea remissio, ex interualo fiat, venditio adhuc manet & tenet, ac proinde decima debebitur, arg. textus in. l. si sibi habitationem. D. locati. secùs si in continenti remissio fiat: quia nulla videbitur venditio contracta ex. l. cum in venditione. D. de contr. empt. prout explicat Tiraquellus. de ret. lig. §. 1. glossà. 14. nu. 123. sed certè, etiam eo casu, quo in continenti remissio fiat, eleganter áduertit Caro. Molinæus in Consuetud. Parisiensi. tit. 1. §. 13. quæst. 13. num. 55. venditionem manere posse. Veluti, si cum animum haberem donandi tibi non prædium, sed pretiū ipsius, prædium tibi vendidi, & pretium statim remisi: tunc enim manet venditio prædij, quāuis in continēti pretium donationis causa remisero: quia non cadit donatio, nisi super pretio, nec habebit locum dicta. l. cum in venditione. Idque, inquit Molinæus, frequenter vsu venire potest: putà, si donator nō vult excludere propinquos suos á retractu, sed pretium donare vult emptori: quo casu locum habebit ius fœudale, & nostra quoque decima, sicut ex vera venditione, debebitur. Atqui ego huic Caroli Molinæi considerationi consentio, quàmuis non omninò eum probare videatur Tiraquellus vbi suprà: pro quo allego textum expressum & elegantem in. l. si sponsus. versi. circá venditionē. D. de donation. inter vir. vbi similiter distinguit Iuris Cōsultus, an maritus vendiderit vxori eo solo animo, vt donaret rem: quo casu, siuè toto pretio, siuè in parte remisso, venditionem nullam esse ait, quasi tota venditio donatio sit: An verò animum

animum vendendi habuerit, & inciden ter partem pretij, vel totum pretium vxori remiserit, & tūc quia animus donandi in pretio fuit, nō in ipsa re, venditio rei tenet, & pretij donatio reuocatur. Effectus est maximus in proposito illius distinctionis, quod primo casu tanquam de venditione nulla, decima non debebitur ex supra resolutis: secus autem in secūdo, quia ipsa venditio tenet: qualiter autem in ea secunda specie decima cōputari debeat, dicemus infra nu. 18.

His ergo suppositis, succedit quęstio nostra principalis, quid iuris erit, si à principio venditio teneat, postea vero ex aliqua iusta causa rescindatur, aut resoluatur: an adhuc ius decimæ integrum maneat, necne? in qua quæstione plurimi casus sunt, ijq; diuersi, ideò sigillatim vnusquisque resoluendus est, tam vt res ipsa, qua de agitur, melius cognoscatur, quàm vt cuiusque resolutionis ratio hac in re intelligi, & doceri queat.

7 Et primo, * cûm dubium nō sit, quin ab emptione & venditione, integris omnibus, cōsensu eorum, qui inter se obligati sunt, recedi possit, vt notat I.C. in l. ab emptione. D. de pactis. l. prout quidque. D. de soluti. etenim quod consensu contractum est, contrariæ voluntatis adminiculo dissoluitur, vt tradit text. in l. 1. C. quan. liceat ab empt. non iniustè dubitabitur, an ex ea vēditione per contrarium consensum dissoluta, decima non debeatur? In qua re communis & vera resolutio est ex sententia Baldi, & Pauli Castrens. in dict. l. ab emptione. num. 4. vt resoluit Iosephus Ludouicus decisione Perusina, 113. quod cū semel fuerit contractus venditionis perfectus, & propterea ius quæsitum fisco & gabellario, ex l. 1. tit. 17. lib. 9. Recop. iūctis ijs, quæ tradidimus supra cap. 3. in principio. non poterunt partes ab eo recedere in præiudicium fisci, ex regula. l. ius nostrum. D. de regul. iuris. & l. quod nostrum. eod. tit. & in specie nostræ decimæ resoluit quoque Didac. Peretius in dict. l. 2. tit. 7. libr. 5. ordina. pag. 196. col. 1. ver. sed dubium est. & voluit Montal. in repertorio legum regni, verb. vectigal. ver. nota quod licet. quicquid ipse aliud tenere videatur in. l. 2. glo. fi. tit. 10. lib. 3. fori.

8 Si vero * non integris omnibus, (vt in casu præcedenti) á venditione partes discesserint, sed postquam ad traditionem rei vel pretij solutionem transijssent, magnopere dubitatur, quid iuris erit? non quidem propter vnicam gabellam, quám ex prędicta resolutione & in hoc quoq; casu deberi constat: sed propter duplicē, quasi distractus ille noua quædā reuēditio videatur, & certè si ita venditionem resoluerint, vt actus priori similis retro agens venditionem intercesserit, iuxta text. in dict. l. 1. & quæ ibi notātur, & statim subijciā. C. quando liceat ab empt. disce. non nisi vnicam gabellam deberi dicendum est, vt in casu priori rei integrę, quo supra num. 7. eadem enim ratio est. Si vero actus priori dissimilis intercesserit, veluti cum tibi decē aureis vendidissem & rem tradidissem, postea id egerimus, vt datis à me tibi duobus aureis, vltra decem, quibus vendidi, vel fortè duobus mihi retētis & à te deperditis, rem venditam reciperem: non tam priorem venditionem resoluisse, quàm nouam con traxisse videbimur ex. l. 1. & l. 2. D. de rescind. vendi. ita vt alia noua decima quasi ex altera noua venditione soluenda sit, iuxta pretium secundo loco definitum: de qua re videndus est Tiraquel. de retract ligna. §. 1. glos. 2. nu. 41. & de retra. conuentio.

§. 6.

§.6.glos.2.cuius sanè & aliorum Doctorum resolutio cũ hoc distinctionis sale accipienda est: in eũdemque modum intelligi debet resolutio Pineli in.l.2.C.de rescind. vend. 2.par. cap.3.num.36. versi. secus in resolutione. & quod tradit in materia feudali Ludou.à Peguera de feudis, vers. 1.ampliatio.15.num.89.

9 Illud autem in hac re attentius animaduerte, *ꝙ distinctio prędicta inter actus retrosimiles, & dissimiles, iuxta dict.l.1.C.quãdo liceat ab emp. nõ est generaliter intelligẽda in quacũq; vẽditione re nõ integra, etenim duntaxat procedit in ea venditione, quæ nec omnino perfecta est omni perfectione, nec omnino in ea est res integra: veluti cum vel ex altera parte impletus est contractus re tradita, vel pretio soluto: quocũq; enim horum casu locum habet illa doctrina actus retrosimilis, iuxt.dict.l.1.C. Secus verò, si vtrumque factum sit, nempe & res tradita, & pretium solutum: quia isto casu siue contrahentes discesserint per modum & formam distractus, & per actus retrosimiles, siue alio modo, verè & secunda ac noua venditio, manente prima: quia post eius vltimam perfectionem nõ potest haberi pro infecta, ex dict.l.2. &.l.3.D.de rescind.vendit.ac proinde isto casu vltimo, quomodocunq; & quibuscunque verbis (quibus lex imponenda non est, sed rebus) cõtrahentes distraxerint, nouam decimã debiturus est reuenditor, ex optimè resolutis & traditis per Carol. Molinæum, qui sic videtur ea iura intelligere & conciliari in consuet. Parisi. tit.1.§.22.nu.19.&.20. & bene nota, quia elegãtissima hæc distinctio est, communi sensui & legali æquitati prædictorum iurium valde consona, & ad praxim apprimè vtilis & necessaria.

10 Præterea sciendum, * quod si res puré vendatur alicui certo pretio: & postea emptor propter iustã causam rem emptam redhibuerit venditori iuxta ædilium edictum, de quo.D.de ædil.edict.& in.l.63.cũ sequent. tit. 5.part.5.adhuc rescissa vẽditione gabella debebitur, nec repetetur soluta, vt notat glossa Peregrina, verbo, venditio.quæstio.7.in glos.verb.mẽses.versi.sed an facta.& alij relati per Ioã.Parlador.lib.rerum quotid. cap. 3.§.5.in princip. quos ipse sequitur: cuius resolutionie ratio procedit ex culpa vẽditoris, qui rem morbosam vendidit.l.1.§.causa.D.de ædil.edict. prout ex.l.debet.D.eod.titul.notant DD.præcipué Cepola in tractatu de simulatione contractuum in.6.præsumpt.apud Tiraquellum de retract. conue.§.6.glos.2.num.2.vbi.num.1. allegat Bald.pro illa sententia in.l.si prædium.num.6.C.de ædilitijs actio. quem sequitur Gregor. Lup. in.l.65. verbo. *Tornar*. tit.5.part.5. Ego vero animaduerto, fundamentalem rationem huius decisionis, & totius materiæ istius capitis, eam esse: quod lex statuens Regiam decimam ex quacunque venditione deberi, simplicẽ actum vẽditionis concernit, vt aperte constat ex.l.1.quæ ita disponit, tit. 17.lib.9.Recopil. & ex late resolutis supra cap.3.atqui verum est in quæstione proposita venditionem semel fuisse contractam, ex qua quæsitum est ius fisco ad decimam, licet illa postea ex aliqua iusta causa ob interesse alicuius ex contrahentibus per iudicem retro rescindatur, & ad non causam reducatur, vt probat.l.cum autem.§.Iulianus ait.&.l.facta.D. de ædilit. edicto: vnde gabella deberi non desinit: quia sufficit semel legis Regiæ conditionem extitisse, licèt non duret, argum.l.si quis.C.de instit.& subst.quod in simili statuto Docto-

Doctores notant apud Tiraquellum de retract. ligna. §. 29. gloss. 2. num. 1. Itaque cum verum sit, venditionem semel ac verè fuisse contractã in hac specie redhibitionis, de qua agimus, licet postea per iudicem rescindatur, nec duret, adhuc verissimum manet impletam esse legis Regię conditionem, quę de venditionis decima lata est: præcipue cum in recisissione nulla fisci aut gabellarij culpa interuenerit, argumento eorum, quæ notantur ab Alexã. in dict. c. si quis. nu. 2. Hoc tamen non erit verum, nec procedet, vbi semel contracta venditio ex aliquo pacto resolutiuo sic resoluetur, vt retro intelligeremus nullam fuisse vnquam vẽditionem: quia isto casu decima non debebitur ex eo, quòd verè & omnino vẽditio deficit, sic vt iam dici queat, nedum non durasse, sed & impletam nõ fuisset legis conditionem, nunquamque vẽditionem fuisse cõtractam, vt latè inferius dicã hoc eodem cap. nu. 24.

11 Illud ergo ad totius materiæ intellectum in summam nota, * quotiescunque verum sit dicere, venditionem de iure extitisse, nec ipso iure resolui, decimam eius pretij gabellario deberi ex dicta l. 1. tit. 17. lib. 9. Recopilationis, licet posteà rescindatur, nec duret, & per iudicis rescisionẽ ad non causam retro reducatur: quia sufficit semel datum esse legi gabellarię locũ, ex notatis in d. l. si quis. C. de instit. tio. & substitutio. idq; siue causa vẽditionis in rescissione cõtractus interuenerit, siue non: quia vtcũque, verũ est dicere vẽditionẽ validè & purè fuisse cõtractã proindeq; regiã decimã deberi incepisse, quæ nullo casu, ábsq; ipsius voluntate & cõsensu, auferri poterit gabellario. d. l. quod nostrum. D. de regul. iur. Nec

12 obstat * text. in dicta. l. debet. D. de ædilitio edicto. vbi ad hoc, quod gabella soluatur à venditore post venditionem eo iure rescissam, illa venditoris culpa ponderatur, quod rem morbosam vendiderit, vt præcipuè inter alios notat Cepola vbi supra, quia pro illius legis intellectu duo mecum notãda sunt: Primum, quod ex ea venditione, de qua in dict. l. debet. fiscalis gabella ab emptore debetur: Secundum, quod ipse emptor gabellam à se solutã consequitur á venditore: & primi notabilis ea quidem ratio est, quia sic eo iure euenit, vt gabella deberetur ab emptore, quod ita præsuppodit Iurisconsultus in ipsa. l. debet. in fine. versiculo. *Quod emptorem forte sequeretur.* & dicemus infra cap. 15. num. 2. & quanuis venditio rescindatur. adhuc eam quoque debet, quia verum est validè emisse ex supradictis. Alterius autem notabilis ea est ratio, quia venditor fuit in culpa, quòd rem morbosam vendiderit, ac proinde ne emptor in damno sit, ei tenetur restituere nedum pretiũ quod ab eo recepit, sed & ea omnia, quæ emptionis causa depẽdit emptor: & hoc est, quod tradit dict. l. debet in fine, ibi. *Indemnis enim emptor debet discedere.* D. de ædilit. edicto. & quod tradũt Doctores ibi, & alijs in locis, ponderantes culpam venditoris, non quidem adhoc, vt gabella solueretur gabellario, etenim vt ea debeatur, id sufficit, quod venditio quãdoque contracta fuerit, licet non duret ex culpa, vel sine culpa venditoris, vt dixi: sed ad hoc, vt quam gabellario debitam gabellam emptor soluerit, ab ipso venditore consequeretur, & hic est proprius ac verus intellectus illius legis, quem bene nota, quia proderit ad multa hæc resolutio.

Ex qua quidem (vt ad alia transeamus) iam illud quoque sine cõtrouersia verissimum manet, * in vendi-

13 tione

tione rescissa ex remedio. l. 2. C. de resc. vendit. decimam deberi adhuc à vẽditore, nec solutam gabellario repeti posse: quia cum ea venditio non ipso iure resoluatur, sed actione personali per læsum intentata rescindatur, nulla ratio est, cur ius semel quæsitum gabellario auferatur, prout in redhibitione diximus, & expressè resoluit in terminis Pinelus in dicta. l. 2. in. 2. parte. cap. 3. ex num. 35. C. de rescind. vẽdit. & Doctores, qui aliud tenuerunt, loquuntur non in iure debito ratione simplicis actus venditionis, prout nos loquimur ex notatis supra cap. 3. sed in iuribus fœudalibus, quæ principaliter respiciunt trasslationem fœudi & mutationem vassalli, & vnum iuxta aliud regulatur, vt seipsum explicat Carolus Molinæus in Consuetu. Parisien. tit. 1. §. 22. nu. 40. quod nota, ne te Doctores illi decipiant.

Quo supposito, in hac specie rescissionis iuxta dictam. l. 2. vel illud
14 maximè dubitatur,* in cuius damnum gabellæ solutio sit, emptoris an venditoris: & Pinelus in dicto loco num 38. adeò controuertit, & obscurè tractat eam rem, vt vix iudicare queas, cui sentẽtiæ magis adhæreat: in eam verò potiùs inclinat, quod rei conuenti detrimentum sit propter culpam læsionis: cum quo videtur transire Ioannes Garsia de expẽ. & meliorat. cap. 18. num. 54. Parladorius autem lib. rerum quotid. cap. 3. §. 5. num. 40. verius esse existimat, talem iacturam ad actorem, qui cõtractus rescissionem postulat, spectare. Sed profectò nulla mihi vnquã probabit ratio, quod si emptor petat rescissionem contractus, eo quod læsus esset in pretio, iuxta dictam. l. 2. C. de rescin. vendit. æquum iustumque sit rescisso contractu, quod is emptor, qui dolum sibi factum conatur repellere, non alij iniuriam facere, teneatur venditori refundere gabellã & tributum, quod ipse venditor de iure debet ratione venditionis. l. 1. ibi: *Que los vendedores.* tit. 17. lib. 9. Recopilat.* Vnde neutra mihi sententia placet Pineli aut Parladorij vbi supra, illius quidem ex his, quæ statim dicam: istius autem ex resoluendis infra nu. 16. versic. quod si. Quin potius intelligo, quod onus decimæ venditorem sequatur etiam in hac quæstione, prout aliàs de iure est ex dicta. l. 1. Recopil. quod quàm verũ sit, vel apertissimè & facillimè intelliges, si ad particulares casus deuenias, nec rem in nube disputes, vt viri illi fecerunt, & disputarunt, nam potissimum est, quod ad speciem dirigitur. l. in toto. la. 1. D. de regulis iu. Sit ergo ita, quod ipse venditor læsus agit ex remedio dictæ. l. 2. & tũc, cum non in hoc læsus fuerit, quòd vendidit, sed quòd minori pretio, quàm oportuerat, rem suam dederit: & indubitabile sit, quod ratione illius vẽditionis perfectę Regia decima debeatur à vẽditore, vt iam diximus: nulla ratio est (quidquid Pinel9 voluerit vbi supra) cur non ipsemet venditor solutionis damnum patiatur, qui de iure debet, & emptori imputetur, qui legi satisfacit supplendo pretium iustum, aut rem emptam restituendo ex dicta. l. 2. C. de rescindenda venditione. & l. 1. tit. 11. lib. 5. Recopilatio. eo præsertim casu, quo bona fide emerit, existimans, credésque non ampliùs valere rem emptã, quàm quo pretio ipse emerit: quo quidem casu nulla emptoris culpa considerari potest in contrahendo, nec in distrahendo, restituta re empta, pretio non suppleto: cùm vel fortè, nisi eo paruo pretio, non esset rem illam empturus, vt quia ampliorem pecuniam non haberet, vel si haberet,

ret, nollet expendere in ea re: quod ex euentu sanè liquebit satis, cum maluerit à venditore conuentus ré potius restituere, quam iustum rei pretium supplere, & vsu euenire potest quotidie.* Etenim siècontrario
16 probari queat, scientem rei valorem vilius emisse data opera, vt satis aperté eueniet in aurifice, qui á rustico vel alio quoquam ignorante paruo pretio lapillum pretiosum emerit: ego non dubito, quin vltrà restitutionem rei teneatur quoque emptor conuentus gabellæ damnum venditori soluere: & ita procedet opinio Pineli vbi suprà ex legali æquitate desumpta ex textu in prædicta.l.debet.D.de ædili. edicto. cum his quæ suprà diximus nume.12. Nam sicut in ea lege venditor decipiens soluit onus legale emptori decepto impositum, ita & in hac specie soluédum erit ab emptore decipiente legale illud onus, quod véditori decepto impositum est: eadem quippe est vtriusque casus iustitia per locum à correlatiuis, nam quod æquum est emptori in specie dictæ.l. debet. debet etiá èconuerso casu æquum esse venditori in terminis dictæ.l.2.C.de rescinden.venditio. argumen. textus cum notatis in .l. penult.C. de solutionibus, & in.l.2. C. de Cupressis lib.11. Quod tamen intellige, cum emptor decipiens rei emptæ restitutionem elegerit iuxta decisionem prædictę l.2.C.de rescindenda venditio. Secus autem si verum pretium suppleat: quia tunc, cum solum in hoc venditor læsus fuisse appareat, quòd minori pretio vendiderit, quâm oportuerat, & damnum illud per iustum pretij supplementum resarciatur, nulla sanè ratio superest, propter quam & gabellæ quoque danum aliàs ex venditione ipsa debitæ, ei emptor restituat.

Quod si, vt ad alterum casum deueniam, emptor læsus est vltra dimidiam iusti pretij: tunc si, vt sibi prospiciat in tam graui damno, legali remedio æquitatis & summæ iustitiæ pleno vti velit, iuxta dictam.l.2. Codicis, & dictam.l.1.Recopilat. Nulla iusta ratio dari potest, vt dixi, propter quam iste emptor, qui sibi in dãno prospicere, non alij iniuriam parat, puniri debeat: & decimam, quæ ab ipso venditore lædente debetur de iure, læso emptori imputemus. Nec me mouent Ioannis Parladorij rationes, dum culpat emptorem, qui à placitis & contracta véditione recedit, & excusat venditorem, cui naturaliter licuit in pretio emptorem decipere: nam vt ego aduerto, nec illa emptoris culpa incusanda est, quã do ex tam iusta causa à contractu recedit: nec illa naturalis deceptio, quam iste considerat, venditori permissa est in tam graui damno, quale est illud vltra dimidiam, vt patet ex remedio prædictæ.l.2.C. de rescind. vendit. & prudenter declarat Carol. Molinæus in tractatu de vsuris.q.14. num.171.

17 Sed & illud in hac materia prætereundum non est,* qualiter scilicet lata sententia iuxta remedium dictæ.l.2.C.de rescind. vendit. pretij decima computanda sit. Et primum aio, quod quando véditor læsus fuerit in venditione, distinguere oportet: quia aut emptor lædens pretium rei supplet, & gabellarius habebit decimam nedum pretij à principio inter partes conuenti, sed & supplementi quoque posteà soluti: quoniã verè ex nouo vtriusque cõsensu rei pretium augetur: & regulare est, ꝙ supplementum sequatur naturam illius pecuniæ, quę suppletur.l.inter socerum.§.cum inter.ibi: *Nec separabitur portio, quæ data est additamẽti causa*.D.

ſe. D. de pactis dota. l. etiam. C. de iure dot. & Auth. æqualitas. ibi. *Augmentum quoque*. C. de pactis conuent. aut emptor mauult rẽ reſtituere, quã pretiũ ſupplere, & tunc iam dixi non obeſſe gabellario, quominus decimã habeat ex ea vẽditione: ſoluetur tamen ea iuxta pretiũ conuentũ dũtaxat nõ cõputato eo, quod aliàs ſupplẽdũ foret, ſi rẽ habere mallet: quia verè pro illo ſolo priore pretio vẽdita res eſt, & ita in eo ſolo conueniunt verba dict. 1. tit. 17. lib. 9. Recop. ibi: *De todo el pretio porque vendieren.*

Cæterùm ſi emptor læſus fuerit in venditione, maior dubitatio eſſe poteſt & eſt, quam ita reſoluo: quia aut venditor vult rem ſuam accipere reſtituto pretio, quo caſu iã diximus decimam adhuc deberi gabellario: & tũc cõputãda & ſoluẽda erit gabella, iuxta totũ pretium conuentum ſine deductione iniqui exceſſus: quia verè pro illo integro pretio venditio fuit celebrata, & conueniunt relata verba dictæ. l. 1. Recopilatio. ſiue quidem iuſtum, ſiue iniuſtum, ſiue paruũ ſiue magnũ pretium fuerit, lex enim non diſtinguit. Nec hoc aliquam iniquitatem habet, quia gabella iſta, vt ſæpè admonuimus, nõ ratione rei vẽditæ, aut ratione pretij recepti, vel dati, ſiue iuſti, debetur: ſed ratione contractus venditionis, iuxta quantitatẽ verò pretij conuenti, vt ſatis conſtat ex dict. l. 1. Recopilationis: atq; ideò ſiue apud venditorem maneat pretiũ, ſiue non, & ſiue iuſtum, ſiue iniuſtum fuerit tam propter paruitatem, quàm propter exceſſum, nihil ad fiſcum attinet, quin imò ijs caſibus ius Regalis decimæ illæſum manet: & ſiue vẽditio cõtracta duret, ſiue non, modò verum ſit ſemel eam contractam eſſe tali pretio, vt adnotaui ſupra in ſcholio prædictæ. l. 1. verbo, vendiderint. quæ licet dura hoc caſu aliquatenus videatur, ita ſcripta eſt, imò ius illud ita conceſſum eſt ex traditis in præfatione ſupra nu. 19. atque ideo obſeruari debet ex. l. proſpexit. D. qui & à quibus. Quod valdè nota, vt intelligas idem quoque iuris dicendũ fore vbi venditor ille, cùm mallet adhuc venditioni ſtare, non totum pretium reddita ſibi re vendita reſtituiſſet, ſed illud tantùm, quod vltra iuſtũ rei valorem accepiſſet: erit enim & iſto caſu decimam totius pretij conuenti ſoluturus ex prædictis. Quibus veram huius materiæ reſolutionem habes, vt cauere debeas, & poſsis à Carolo Molinæo in conſuetu. Pariſien. titu. 1. §. 22. quæſtione. 9. num. 44. vbi contrarium tenet in ſua conſuetudine: loquitur enim de iure feudali ſoluendo patrono ratione inueſtituræ, ac proinde nimirũ ſi onus qualificetur iuxta actum, propter quem penditur: imò & eo caſu ait, nullum ius feudale deberi patrono vẽditione reſciſſa ex remedio dictæ. l. 2. C. de reſcin. vend. idque ex prædicta ratione, prout iam admonui ſupra num. 13. quod tamen nemo noſtrum dixit in hoc iure Regio decimali, de quo agimus, vt conſtat ex Pinelo, & ipſo Molinæo vbi ſupr. in præallegatis locis.

Vltimò in hac materia nota, ꝙ dixi, decimã Regalẽ deberi tã ex pretio cõuento, quã ex eo, ꝙ poſtea emptor ſoluit eligẽs rẽ habere, & pretiũ ſupplere: ſic intelligẽdũ fore, ſi modo vt pretiũ rei ſoluatur, iuxta terminos. d. l. 2.
18 *Secus autẽ ſi alio iure & ratione veluti in terminis tex. in. l. ſi ſponſus. §. circa venditionẽ. D. de dona. inter virũ. vbi maritus vxori vẽdidit rẽ quindecim ꝓ quinq;: quo caſu duo habet remedia, primũ ex. d. l. 2. C. de reſcin. vẽd. vt res reſtituatur, vel ſuppleatur iuſtũ pretiũ: quod ſi fiat, dubiũ nõ eſt, quin & ex ſupplemẽto quoq; illo decima ſoluenda ſit ex ſupra reſolutis.

Aliud, vt tanquam donatum reuocetur ex prohibitione illi⁹ tituli: quod si fiat, decima pecuniæ sic restitutæ non soluetur gabellario, quia illa quidem tanquam malè donata reuocatur, non tanquam rei pretiũ restituitur. Quod nota, quia elegantissimum est pro expositione tex. in. d. vers. circa venditionem. in proposito materiæ nostræ.

Illa auté difficilior quæstio est in materia istius capitis, quid iuris erit, si védítio resoluatur ex pacto directo legis commissoriæ, & addictionis in dié, vt in titulis. D. de in dié addictio. & de lege cómissoria. vel alio quocũque pacto resolutiuo, vt in specie. l. 3.
19 D. de contrah. emptio. *Atqui vt isto casu laudimiũ non soluatur in feudalibus, Carol. Molinæ. ait se fecisse iudicare in consuetu. Parisié. tit. 2. §. 55. glo. 1. nu. 162. & resoluit in tit. 1. §. 23. nu. 9. & vide Tiraque. de retract. con
20 uentio. §. 6. glo. 2. *Imò, quod ijs casibus nec gabella soluatur, tenent plures relati ab Antonio Gomet. 2. tom. variar. cap. 2. nu. 31. & communé sententiã esse tradit Parlador. dicto cap. 3. §. 4. sed contrarium tenet Gomet. dict. nu. 31. hoc præcipuo fundamento: quod, vt inquit Bartol. in. l. fin. §.
21 sin auté. C. cómun. de lega. * si grauatus ré dare sub conditione, eã védat interim conditione pédente, alienatio valet, & debetur gabella, quamuis postea veniéte códitione, contractus & alienatio resoluatur ex dicto. §. sin auté. vbi omnes DD. notant, prout refert Tiraq. de retract. ligna. §. 29. glo. 1. nu. 2. cui difficultati Parladorius cómunis sententia sequax nó satisfacit.

Sed profecto Anton. Gomet. non mouetur bono arguméto contra có-
22 muné: *quia in prædicto casu, quo loquitur Bart. nõ resoluitur cótractus & védítio, quæ rei alienæ esse potest, l. ré alienã. D. de contrah. emptio. sed solum resoluitur dominiũ rei in persona emptoris, ac si nunquã fuisset in eum à véditore grauato translatũ, & semper res illa legata ab initio fuisset legatarij ex morte defũcti, qui eã sub coditione legauerat, ac proinde nunquã fuisset in dominio hæredis véditoris. l. seruo legato. §. 1. de leg. 1. * & eo
23 pacto intelligi debet tex. in. d. l. fin. §. sin auté. vt scilicet alienatio dominij interim facta sic reuocetur impleta códitione legati, ac si nunquã fuisset celebrata, quia sic interest legatarij: quin auté véditionis cótract⁹ teneat quoad ipsos cõtrahétes, vt ad intersse inter eos agatur, iuxta nota. in. l. 1. D. de actio. empti. nulla dubitatio est, nec esse etiam potest, quin decima & quæcũq; gabella debeatur ex ea védítione, vt inquit Barto. quia veré ipsa véditio manet, & nó resoluitur, cũ in ea re etiã à principio aliena potuerit cósistere ex dict. l. ré alienã. At qui re aliena védita, gabellã deberi, sicut si propria véderetur, manifestũ est, cũ véditio similiter valeat, vt diximus supr. in scholio ad. l. 1. tit. 17. lib. 9. Recop. & infra cap. 15. nu. 6. in fin. iuxta quod intelligo tex. in. d. §. sin auté. & accipiédã puto prædictã Bartoli Doctorũ sententiã circa gabellã. Quidquid aliter nec bene explicet Carol. Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 22. q. 39. n. 116. existimãs in eo. §. sin auté. nõ rescindi dominiũ hæredis pro tépore præterito, sed in futurũ, q multis nominibus falsissimũ est, nó moror. Di-
24 uersum* est ergo in véditione, qua de agimus, per pactũ legis cómissoriæ, vel aliud pactũ resoluta: quia cũ illa pacta insint cótractui, iuxta tradita in. l. in bonæ fidei. C. de pact. & l. iuris gétiũ. §. qui imò. D. eo. tit. sunt enim pars cótract⁹. l. fũdi parté. cũ nota. D. de cót. emp. cósequitur, q resolutio códitionalis ex illis pactis resolutiuis perinde habeatur impleta códitione, ac si

si facta fuerit tempore ipsius contractus per retrotractionē, iuxta regulā l. si filiusfamilias. D. de verbor. oblig. & l. potior. D. qui potiores. de qua regula latissimè egimus supra. c. 5. creditq; ita lex vēditionem nunquā fuisse factā. l. si hominē. D. de vsucap. l. si quis hac lege. D. de rei vend. & tradit latè Couar. lib. 3. variar. c. 8. in prin.

Vnde non obstantibus his, quæ in contrariū allegat Anto. Gomet. vbi
25 sup.* communi Doctorum sententiæ adhæreo, á qua vix est, qui discedat, præter illū, & Ferdi. Mencha. qui neglectim & nemine relato loquitur, lib. 1. controuers. vsufreq. cap. 11. nu. 2 & tenendum dicendumque ita existimo: quod contracta vēditio cū pacto legis commissoriæ vel addictionis in diē, vel alio pacto resolutiuo, pura vēditio est à principio, iuxta tradita per I. C. in l. 2. D. de in diem addictio. ac proinde necessario statim nascitur actio & obligatio ex eo contractu, iuxta tex. & notata in principio. Instit. de emptio. & vēd. & cōsequenter statim quoq; decimę obligatio fisco quęritur ex traditis supra. c. 3. in princ. tamē vtrūq; ius tā quæsitū partibus, quā fisco, resolubile est sub cōditione illa, si pretiū in termino non soluatur, vel si alius meliorē cōditionē attulerit: ita q̄ si pacti cōditio nō cōmittatur, nullā dubitatio esse potest, quin vēditio persistat, & incōmutabiliter decima debeatur, & de hoc nō quæritur. Si vero pacti cōditio impleatur, vt quia pretiū in termino solutū nō sit, vel cōditio melior allata fuerit vēditori, ac proinde rē ineptā fieri velit. iuxta. l. 2. D. de lege cōmissoria. & l. 38. tit. 5. p. 5. sic vēditio illa pura resoluitur, ac si á principio cōditionaliter fuisset contracta, & apposita cōditio deficeret, quo casu dubiū nō est decimā nō deberi, vt latè tradidimus supr. c. 5. nu. 1. ita probat dict. l. 2. D. de in diem addictio. ratio vera est, quā supr. assignaui nu. 24. atq; ita retro deficiēte vēditione ipso iure, impossibile est, vt decima debeatur, quę ex vera & reali vēditione soluēda est l. 1. tit. 17. lib. 9. Recop. & diximus supra hoc eodem cap. in princip.

Nec obstat noua ista ratio, si cōsideres:*quod impleta cōditione resolutionis ex his pactis, nō statim contractus resolutio fit, sed sic demū, si vēditor maluerit pacti cōditione vti, quā vēditioni stare, vt superius dixi ex. d. l. 2. D. de lege cōmisso. & l. 38. tit. 5. p. 5. videaturq; fieri, pacti resolutiui cōditione electa, vt venditor facto suo priuet fiscū iure iā quæsito, contra regu. l. id quod nostrum. D. de reg. iur. cū notatis in. l. potior. in prin. D. qui potiores. per text. ibi. iunctis ijs, quę tradidimus sup. c. 5. nu. 18. nā sciendū est, illud procedere quando ex interuallo aliquid fieret contra ius plenè quęsitū fisco, aut alij tertio. At nos loquimur in facto permisso venditori ex antecedēti causa, & pacto in existēti ipsi veditioni: atq; ita quęri nō potest fiscus, si eo iure vtatur venditor, sub quo cōtraxit aliter nō cōtracturus. Nec dici potest iure aliquo priuari fiscus isto casu, quia licet quęsita ei esset á principio actio ad decimā, vt dixi quęsita quidē fuit nō simpliciter sed cū eo pacto & onere resolutionis, sicut & emptori quęsita est actio ad rē, & tamē eodē modo ei inuito aufertur resoluta venditione: & sicut hic iustè nō quęritur, nec fiscus quidem, prout latissime prosequitur & declarat Caro. Molin. in consue. Paris. tit. 1. §. 23. n. 9. vbi n. 12. doctissimè resoluit quando ista pacta resoluant ipso iure venditionem.

27 Igitur.*quod dicitur non posse cōtrahentium pacto & voluntate fiscū priuari iure suo, iuxta notata per DD. in. l. ab emptio. D. de pact. & diximus supra

supra hoc eodẽ cap.nu.5. intelligendũ est,quãdo ius est plenè quæsitũ fisco, vt quia purè absq; vllo pacto & cõditione contractũ est, secus aliàs: quia contrahentiũ volũtas ab initio vẽditionis expressa obseruãda est: cũ nemo cogatur vẽdere, sed eatenus legi gabellariȩ locus fiat, quatenus partes sine fraude contraxerint, vt diximus supr.c.6.nu.16. Vnde etiã consequitur,quod si resolutio fiat, eo tẽpore,quo nondum fisco ius quæsitũ sit, decima nõ debebitur proculdubio: veluti cũ vẽditur à principio sub cõditione suspẽsiua:nã licet deficiat cõditio ex vẽditoris voluntate, vt quia sic vẽdidi tibi si Capitoliũ ascendero vel si aliquid aliud fecero, iuxta ea quæ tradidimus supra.c.10.nu.37. & noluerim Capitoliũ ascendere,vel illud adiectum facere, decima nõ debebitur:quia pẽdente vẽditionis conditione nullũ ius fisco quȩsitũ est, vt diximus supr.d.c.5. & hoc est, quod voluit Paul.Castrẽs.in.l.1.nu.final.C. quando liceat ab emptione.quicquid Anto.Gómet. vbi supra eum alleget in cõtrariũ pro prȩdicta sua sentẽtia.

28 Illud autẽ aduerte, * quòd diximus cũ cõmuni,resoluta vẽditione per pactũ legis cõmissoriȩ &addictionis in diẽ,decimã quoq; resolui & repeti:intelligendũ esse, cũ á principio in ipsius vẽditionis contractu adiectũ est illud pactũ:illo enim casu procedunt rationes prædictȩ pro cõmuni sentẽtia allegatȩ:secus autẽ erit,si ex postfacto renouata vẽditione appositum sit pactũ illud:quia tũc,cũ semel &incõmutabiliter quæsitũ sit ius fisco ad decimã,noua cõtrahẽtiũ volũtate cõtrouerti nõ potest,ex regula. dict.l.id quod nostrum.D.de regu.iur. & notatis per Doctores in dicta.l.ab emptione.D.de pactis.&.l.perfecta.C.de donatio.quæ sub modo.

29 Item aduerte,* quod quamuis Carolus Molinȩ.in prȩdicto.§.23.num. 15.in proposito cõsuetudinis suȩ ȩquiparet casum directȩ resolutionis ipso iure factæ per verba directa apposita in illis pactis,& casum obliquȩ resolutionis,quãdo propter verba obliqua pacto adiecta, nõ ipso iure fit resolutio cõtractus,sed per sentẽtiã iudicis. Apud nos quidẽ in proposito nostrȩ legis gabellariȩ lõga differentia est inter eos casus:quia primo modo resoluta vẽditio, sic resoluitur & ad nõ causam reducitur, vt verè dici queat nullã venditionẽ fuisse vnquã, vt est tex.in.l.si hominẽ.D.de vsucapio.&.l.si quis hac lege.D.de rei vendicat. ac proinde iustissimè dictũ est, decimã nõ deberi eo casu,& solutam repeti posse.At in secũdo,vẽditio sẽper manet iure ipso, prout fatentur omnes DD. & constat ex traditis per Couar.lib.3.varia.c.8.num.1.& vide Mencha.lib.3.controuers.vsufreq.c. 69.ac proinde necessariũ sit, vt orta semel obligatio ad decimã á principio,vt dixi supra nu.8.viua & efficax semper maneat: quia semper verum est dicere,fuisse venditionem, quod sufficit,vt decima exigatur: & nihil ad Rhombum, quod ex veteri causa ipsi contractui inexistenti venditio rescindatur: quia cum simplex actus veræ venditionis inspiciatur à lege quoad solutionem decimȩ,nihil interest ex qua causa deficiat & non persistat venditio,ex traditis supra nu.9.

Sed & iterũ nota, prædictam cõmunem sententiam circa resolutionem venditionis ex prædictis pactis,vt ea resolutione secuta decima nõ debeatur,*maximè & sine scrupulo procedere in specie.l.3.D.de contrah.emp. 30 quia sine culpa venditoris eo casu resoluitur.Ex quo illud collige, quod si quis vẽdiderit rẽ suã ad beneplacitũ emptoris, *A contento* vulgo dicimus, & post contractam venditionem res

empto-

emptori displiceat, sine dubio decima non debebitur ex ea vẽditione, si ue eo modo conditionalẽ venditionẽ contractam esse intelligas, vt in specie text. in. §. emptio. Instit. de empt. & vendi. siue sub conditione resolui existimes, vt in dict. l. 3. D. de cõtrah. empt. vtroq; enim casu idem erit dicendũ tã ex his, quæ modo dixi, quã ex traditis supra cap. 5. Vnde magnopere animaduerte, quod ea vẽditio, si placuerit, vel nisi displicuerit: arbitrio boni viri cõmissa intelligitur ex Bartolo in cons. 166. num. 2. & consi. 168. nu. 3. & Abbate in cap. 1. nu. 22. ad fin. de iudicijs. & facit. l. Thais. §. sorore. D. de fidei libert. sic, vt si absque vlla ratione discesserit emptor à vẽditione, & vẽditor consenserit, nõ tam ex vi pacti aut conditionis resoluta videatur vẽditio, quàm ex mutuo vtriusq; cõsensu: argu. l. cũ emptor. D. de rescin. vend. quod fisco non præiudicat ex supra resolutis: atque ideò decima adhuc debebitur. Sed & iterũ nota, quòd si indeterminatè ita vẽdatur, si tibi placet: statim placere debet, nec sufficit die sequenti, vt per Greg. Lupũ in. l. 8. glo. fin. tit. 11. part. 3. si verò sine præfinitione quoq; tẽporis dictum sit ita: nisi tibi displicuerit: intra sexaginta dies displicere debet. l. quod si nolit. §. si quid ita. D. de ędil. edicto. & notat Anto. Gom. d. 2. tom. variar. c. 2. nu. 19.

31 Vltimò ac tandẽ nota, * cauendũ esse à Menchac. dicto libr. 1. controuers. vsufreq. cap. 11. nu. 21. qui in hac materia dupliciter errat. Primò cum Gometio vbi supra, sed eo nõ relato, vt diximus supra numer. 23. dum putat resoluta venditione ex his pactis resolutiuis decimam deberi adhuc, quod vt teneat, arguit de morte hominis: sed certè ea mors non operatur in præteritum & retro, sicut resolutio contractus, vt ex. l. si hominem. D. de vsucapio. supra explicuimus latè: atque ita fallax esse illius viri argumentum apertè conuincitur, vt ampliori resolutione nõ indigeat. Secundò errat, dum ait, quod in materia pacti addictionis in diem, admissa meliori conditione per venditorẽ, non contrahitur noua venditio, sed prior & eadem transfertur in secundum emptorem ex. l. eum qui. in princip. ibi. *Antequam venditio trãsferatur.* D. de in diem addictio. atque ideo noua decima nõ debetur ex resolutis supra. c. 13. n. 22. Sed fallitur quidẽ, quia potius dicẽdũ est, quod eo casu prior vẽditio resoluitur, & verè secũda ac noua cõtrahitur, ex. l. 4. §. 1. ibi. *Et ideò hic discedi á priore emptione, & ad secundam perueniri.* D. de in diẽ addictio. nec obstat dicta. l. eũ qui. quia de effectu loquitur: id enim fit, quod totus effectus primę vẽditionis in aliã secundã & nouã venditionẽ trãsferatur: quẽadmodũ cũ nouãtur actiones & obligationes, vnã in aliam trãsfundi dicimus, & tamẽ prima perimitur, & noua cõtrahitur. l. 1. D. de nouatio. & tex. elegãs in. §. præterea. Insti. quibus modis tolli. obligat. Nec simile est quod diximus supr. in dict. c. 13. nu. 22. quia in retractu consanguinei vel aliàs, absq; nouo vẽditoris cõsensu venditio prior & vnica transfertur in secũdũ emptorẽ, qui succedit loco prioris absq; mutatione pretij, vt ibi diximus. At in casu, quo loquitur Mẽcha. nouus cõsensus interuenit vẽditoris acceptãtis meliorẽ conditionẽ, vt cõstat ex. l. 2. D. de leg. cõmis. & nouum pretiũ deducitur meliori cõditione allata, ex quibus impossibile est, quin noua atque alia venditio resultet, & prior resoluatur, vt expressè ait. d. l. 4. §. 1. D. de in diem addictio.

Effectus vero huius disputationis ille est, quod si tẽpore venditionis à principio cõtractæ vnus gabellarius

sit, & tempore melioris conditionis allatę & receptę alius esse reperiatur: decima huic vltimo debebitur quasi ex noua venditione suo tēpore cōtracta: nō primo, quia venditio, quę suo tempore cōtracta est sub eo pacto resolutiuo, fuit postea impleta cōditione ipso iure resoluta, & ita locum habent in eo, quæ tradidimus supra isto cap. nu. 23.

Insuper ex ijs, quæ supra diximus hoc eodem capite num. 20. circa expositionem doctrinæ Bartoli & communis in. l. fin. §. sin autem. C. commu. de lega. eleganter ac vtiliter infertur,
32 * quid dicendum sit de gabella, si res maioratus absque Regia facultate vēdatur: nā si ex prædicta facultate vel alijs modis à iure permissis res illa vēderetur, cū dubiū non sit, & alienationem & venditionē valere, iuxta notata pet Molinam lib. 4. de primoge. Hispa. c. 5. cum sequentib. nulla dubitatio esse potest, quin ex ea venditione aut permutatione Regalis decima solui debeat. Vtilis ergo disputatio est inquirere, quid futurū sit, vbi sine facultate Regia rē illā maioratus, ac restitutioni subiectā vēdi cōtigerit. Qua in re distinguere oportet, quia aut illa res nō est expressè prohibita alienari per institutorē maiorat⁹, sed est dūtaxat restitutioni & fideicōmisso subiecta in fauorē proximioris cōsanguinei secundū institutoris vocationes: & tūc licet alienatio rei nō nisi pro vita vēditoris possessorisq́; maioratus durare queat, iuxta ea, quę inter tacitā & expressam prohibitionē alienādi tradit Molina lib. 1. de primoge. Hispa. c. 16. nu. 33. tamē, quia venditio ipsa valet, quicūq; eam contraxerit, gabellā debebit ex doctrina Bart. & communi in dict. §. sin autē. cū ijs quæ superius diximus dict. n. 20. Aut res illa expressè per maioratus institutorem alienari prohibetur, iuxta. l. filiusfamil. §. diui. de legat. 1. & l. cū pater. §. libertis. cum vtrobiq; notatis. de legat. 2. & tūc si possessor maioratus, qui prohibitus est, vēdiderit, nulla venditio erit, & per consequens nullus decimæ fiet locus: si vero alius tertius & extraneus vendiderit, proculdubio valebit vēditio, sicut cuiusque alterius rei alienæ. l. rē alienam. D. de contrah. empt. ac proinde Regalis decimæ solutioni subijcietur: argu. eorū quæ circa fundi dotalis alienationē Doctores notant, præcipuè Bart.
33 in. l. cū lex. nu. 2. D. de fideiusso. * vbi ait, quod si mulier vēdiderit fundum dotalē cōtra prohibitionem legis Iuliæ absq; iuramēto, nulla vēditio est, quia ipsa alienare prohibetur, & si ad cōtractū teneretur ex personali actione, ad alienationem quoq; rei obligaretur contra ipsius legis prohibitionem, cū sit domina, ex notatis in. l. cū manu sata. D. de contrah. empt. At vero si maritus, vel quicumque alius extraneus fundum illum dotalem vendiderit, venditio tenet, sicut cuiusq; rei alienæ ex dicta. l. rem alienā. quia inquit Bartolus, sola fūdi dotalis alienatio prohibita est lege Iulia, non vēditio aut quicunque alius cōtractus, qui super re aliena contrahi possit, vt constat ex. l. 1. & titu. D. de fundo dotali. & sequitur Abbas, & Doctores communiter in cap. cum contingat. nu. 2. de iure iuran. resoluit Anto. Gometius in. l. 53. Tauri. nu. 61. & Ioan. Gutierr. de iura. confir. 1. part. c. 1. nu. 94. ac idem dicitur per Doctores de re immobili, quæ sit minoris, quia si ab ipso minore vendatur sine decreto, de quo in Authent. res quæ. C. de adm. tuto. nulla venditio est; ac pinde nulla ex ea vēditione gabella debebitur, vt infra explicabitur. n. 45. At si ab ipso tutore curatoreve, aut alio extraneo vēdita sit, absq; decreto & solennitate aliqua tenet venditio,

&

& Regali decimæ locus fiet, ita cõstat ex traditis per Doctores in d. & si is. C. de præd. mino. & glo. in. l. 4. verbo, *por razon*. tit. 12. part. 5. & resoluit Gomet. vbi supra nu. 60.

34 Ex quibus etiam infertur,* ꝙ si post quam pactum fuerit per creditoré in quocunq; cótractu, ne liceat debitori ré specialiter hypothecatã alienare, quæ quidem pactio tenet & valet, iuxta. l. si creditor. §. fina. D. de distra. pig. & resoluta per Anto. Gome. in. l. 40. Tauri, ex nu. 18. & latissimè per Ioan. Gutier. in repet. l. nemo potest. in prin. ex nu. 28. de lega. 1. debitor ille védiderit eã ré, nulla venditio erit, ne cũ sit dominus rei, alienare quoq; teneatur, si ex eo cótractu adstringeretur, prout expresse tradit tex. sic intelligédus in d. l. si creditor. §. fin. ibi: *Nullam esse venditionem, vt pactioni stetur.* & concordat. l. fin. tit. 5. part. 5. At vero si quicumq; alius possessor rem illã vendidisset, proculdubio valebit véditio sicut cuiusq; rei alienę: quia certè illa res non est prohibita védi, sed alienari ex prædictis. Et erit effectus maximus, quod ex prima venditione tanquam nulla, decima Regalis nó debebitur: secus ex secũda, quę valida est: atq; ita debet intelligi & declarari, quod de gabella tradit Auen. respon. 13. nu. 2. & 3.

Prędictis autẽ pactis legis cõmissorię, & addictionis in diem, dissimile*
35 est pactũ manus iniectionis, cũ in cõtractu reseruatur vẽditori facultas capiedi seruũ venditũ, qui contra legẽ contractus fuisset prostitutus, aut nó exportatus, iuxta. l. 1. & l. 2. C. si seru. exportatus, iuxta. l. 1. C. si mancip. vęni. export. vęni. & l. siquis sub hoc pacto. D. ne prost. & l. 1. C. de seru. ex de contrah. empt. & l. 1. C. de seru. ex quia licet dopo & l. 47. tit. 5. part. 5. quia licet dominium transferatur in venditorem per manus iniectionem, vel antea ipso iure secundum varias Doctorum sententias relatas per Franciscum de Caldas Lusitanum in. l. si curatorem. verbo, sua facilitate. numer. 57. C. de in integr. restitu. mi. illud constat, vẽditionem ipsam non resolui, sicut ex prędictis pactis, sed potius rem venditam velut in commissum incidere propter fidem contractus non obseruatam. Atque ita nulla dubitatio esse potest, quin debita semel gabella ex ea venditione, quamuis pactum commissum sit & manus iniectio facta, nó repetatur: quia adhuc verum est, venditionem esse contractam, quamuis res vendita propter pactum non obseruatum à venditore vendicetur.

36 His consequentur quæri potest de pacto * retrouendendi, iuxta terminos. l. 2. C. de pactis inter emptorem. an scilicet, restituta re ex lege venditionis, sic venditio illa semel perfecta retrò rescindatur, vt decima solui non debeat, vel soluta repeti possit: & absque dubio dicendũ est, quod decima debeatur, nec soluta repeti posit, secũdum quod rectè resoluũt Tiraquel. de retract. conuen. §. 6. glo. 2. numer. 19. & Antonius Gometius 2. tomo. variar. cap. 2. num. 31. & in. l. 70. Tauri. num. 30. & Pinelus in. l. 2. C. de rescin. vendi. 2. par. cap. 3. nu. 36. & glossator in. l. 7. tit. 11. lib. 5. Recopi. glossa. 3. num. 14. quod ex eo manifestum fit, quia talis venditio pura est & perfecta, & omnibus numeris absoluta, non obstãte pacto retrouendẽdi, vt tradit Tiraque. vbi sup. §. 1. glo. vnica. nu. 34. & ex eo pacto nó resoluitur, aut reducitur ipso iure ad non causam de prętérito, sed duntaxat ex núc pro tempore futuro distrahitur, etiã si illud pactũ verbis directis conciperetur, iuxta cõmunioré sentétiã Bartoli, de qua per Couar. lib. 3. variarũ resolutio. cap. 8. num. 2. quam interim in hac materia amplector, vtpote quæ rei actæ magis consona videa-

 tur:

tur:nam cum vẽditor pretio fruatur, & emptor rem venditam habeat per multos fortassè annos, ridiculum videtur eos posse agere, vt restituto postea pretio solus fiscus remaneret inanis, cum illi plenissimé venditione fruerentur; quicquid dubitet Parlador. lib. rerum quotid. cap. 3. §. 4. ante nu. 38.

37 Sed & illa quęstio proponi solet,* an rescissa vẽditione ex prædicto pacto retrouendendi, alia noua decima debeatur: & Anto. Gometius vbi supra dict. cap. 2. nu. 31. resoluit non deberi, quia, inquit, hæc resolutio distractus est prioris vẽditionis, nõ noua vẽditio. Idemque tenet Pinel. vbi supra, & Didac. Peretius in Rubri. tit. 2. lib. 8. ordina. pag. 33. col. 2. ad fin. & pag. 41. col. 2. estque in eadem sentẽtia circa quæstionem huic nostræ materiæ similem Caro. Molinæus in consuet.

38 Paris. tit. 1. §. 22. nu. 15.* Eam vero rationẽ esse, ait, quia quomodocũq; ista reuẽditio fiat ex præhabito pacto retrouẽdendi, siue (inquã) per viã simplicis distractus, siue sub forma noui cõtractus, prout tabellio contrahentesvè maluerint, illud constat, quod cũ nõ causetur á noua causa & cõsensu, sed à causa antiqua & necessaria inexistenti primæ vẽditioni, eiusmodi resolutio, seu reuenditio pars primę vẽditionis est, & illius executio: ita vt cõsequens necessariũ fiat, vt ex ea noua gabella nõ debeatur, sed sufficiat solui ex venditione prima, in qua ista fuit à principio inclusa tanquã eius pars: nec ex vna & eadem venditione duplex decima deberi potest, iuxta tradita supra cap. 13. nu. 3. versic. illud verò proculdubio.

39 Ego autem animaduerto,* quòd licet hæc Caro. Molinęi ratio elegans, & cõcludẽs videatur, falsa est: etenim si supponimus, prout ille vir videtur supponere, ex pacto retrouendendi nouam venditionem fieri oblato pretio à venditore: impossibile est, quin noua decima debeatur, licet ex vi pacti præcedentis priori venditioni adiecti, & nõ ex noua causa & consensu fiat. Quemadmodum si tibi vendidissem domũ meũ mille aureis, eo adiectó pacto, vt quandocũque tibi dedero centũ aureos pro vinea tua Tusculana, eã mihi des eo pretio: quis dubitat? quin eo postea facto, decimam pretij ex illius vineæ vẽditione sis debiturus: quicquid non ex noua causa & consensu, sed ex vi pacti præcedẽtis, & antiqua causa inexistenti priori venditioni domus meæ, ista secunda venditio vineæ contrahatur per ea, quæ dicemus infra cap. 20. nu. 39. Nec oberit dicere, quòd ista secunda venditio iudicari debet pars primæ venditionis, ex qua iam decima soluta est, nec ex vna & eadem vẽditione duplex decima deberi potest, vt dixi: quoniã aduertendũ est, quod licet verum sit, illud pactũ adiectum de secũda venditione, iudicari & esse partẽ pretij prioris vẽditionis domus meę, iuxta textum & notata in l. fundi partem D. de contrah. emptio. & quæ dicemus infra cap. 15. Ac proinde computari debeat in pretio prioris venditionis ad deducẽdam decimam illius: tamen nõ sic deducitur, vt ex pretio secundæ venditionis prior decima computetur & augeatur, quia alius est venditor in prima, & alius in secũda: sed solum computatur & augetur ex interesse, quod priorem venditorem tangit ex adiectione illius pacti, prout computatur quidem & æstimatur ad deductionem Falcidiæ in l. & si æquo. de legatis. 1. iuxta ea, quæ infra resoluam cap. 16. num. 27. id quod aliquando poterit esse multum, aliquando erit nullũ, secundum quod mea interest vineam illam eo pretio emptam habere, ex notatis in dicta l.

& si

& si æquo. Itaq; aliter deducitur ista secunda venditio ad computationé gabellæ prioris, & aliter exigitur decima ex ipsa venditione secúda: quia in priori quidem computatur quantum intersit mea, sic vineam emere, & exinde pretiũ & gabella augetur: in secunda autem vectigal deducitur ex toto pretio conuento, iuxta. l. 1. titu. 17. libr. 9. Recopila. Item priorem decimam ego soluo, qui domum vendidi: tu auté secundam, quia verũ est, te mihi vendere vineam tuam, siue ex pacti, siue ex vi promissionis aut legati id facere tenearis, iuxta terminos dictæ. l. & si æquo. de legatis. 1. & quæ de pacto de vendendo dicemus infra cap. 17. num. 41. cauendum ergo est á ratione Caroli Molinæi in dicto loco.

40 Vera * igitur est prædictorum Hispanorum ratio, Gometij, Pineli, & Peretij vbi supra: dicentium, ideo ex reuenditione illa, de qua in dicta. l. 2. C. de pactis inter emptorem. nouã decimã non deberi, quia verè & realiter nulla noua véditio aut reuẽditio est, sed distractus quidam prioris venditionis contractæ: ex distractu autem decimã nó deberi cóstat ex tradictis supra cap. 10. nũ. 23. Verũ huic rationi fortissimè obstat, quod cũ iã prior illa venditio semel perfecta fuerit re tradita & perfectio soluto, impossibile videtur, vt locus distractui fiat sine nouo contractu, ex ijs, quæ diximus supra isto cap. num. 6. & 7. circa. l. 1. C. quando liceat ab empt. dis. Hãc vero difficultatem diluere videtur resolutio Ioannis Corasij libr. 3. miscella. c. 9. nu. 1. vbi ait: quod in specie dict. l. 2. C. de pactis inter. nullũ verbũ est de reuendendo, sed tantũ de restituẽda re vendita oblato pretio: quæ pacta inter se distant, eo quod primum nudum factum véditionis continet. l. consilio. §. final. D. de curato. furio: ideoq; emptor ad reuendendum præcise cogi non posset, sed id, quod interest, præstare, vt in alijs factis. l. si quis ab alio. §. fin. D. de re iudicat. secundũ verò restituendare oblato pretio, causam bonorum continet. l. in conuentionalibus. §. 1. D. de verborũ obligatio. quo circa, inquit, non omnino male dixisse Aretinum consilio 6. colum. 2. ex oblatione pretij in dicta. l. 2. nullam de nouo emptionem contrahi, ideoque non noua ex empto actione agitur, sed ex védito prioris venditionis. Tamé quicquid hæc Corasij resolutio elegans sit, adhuc nostram difficultatem non eneruat: scilicet qualiter post rem omnem secutam in priori venditione, fieri possit, vt re iterum data & accepto pretio, nouus venditionis contractus nó contrahatur, ex traditis supra dicto num. 6. & 7. Nec obstat, quod partes non dixerint reuendere, sed rem oblato pretio restituere: quia cũ factũ idé sit in substantia, nihil est de verbis curandum: & dubium non est, quod si nulla alia conuentione præcedente, ré meam tibi dedero pro pecunia, vera véditio cótrahatur, quãuis nullum verbũ vẽditionis intercesserit, vt cóstat ex. l. naturalis. §. & si quidé. D. de præ. verbis. licet enim hoc pactũ de re danda pro pretio, aperté distet à nuda promissione devẽdendo certo pretio, ex traditis per Corasium vbi supra: negari nó potest, quin & in hoc pacto vera ac perfecta véditio sit re secuta, ex dict. §. & si quidem.

Vndè ego propositæ difficultati respódeo, quod licet verum sit, quod si iste distractus fieret ex noua voluntate contrahentium, non ex vi prioris pacti inexistentis véditioni, vt fit in dict. l. 2. minimè fieri posset etiam per actus retro similes, quod nó noua venditio esset; sed distractus, siue de reuendendo, siue de re restituenda

caueretur, quia venditio semel perfecta re secuta ex vtraque parte, nullatenus distrahi potest ex traditis supr. dicto num. 6. & 7. Tamen id intelligendum & limitandum est, nisi ita à principio inter partes vẽditio cõtracta sit eo pacto & lege, vt postea post omnẽ consummationẽ retro acta vẽditio ipsa distrahatur: tũc enim vt pacta bonæ fidei cõtractus obseruẽtur, distrahi poterit: & hęc est species textus sic intelligendi in dicta l. 2. C. de pactis inter emptor.

41 Ex qua resolutione consequitur,* quod si pactum dictæ. l. 2. sic fieret, vt pro maiore aut minore pretio, quam quo res ipsa à principio venierit, restituatur: cũ isto casu considerari nequeat prioris venditionis distractus alterato pretio, ex traditis supra nu. 6 proculdubio dicẽdum erit, re postea restituta pro illo conuento pretio, nouam venditionem contrahi, ac proinde aliam decimam deberi: licet verum sit hanc secundam venditionẽ ex antiqua & necessaria causa fieri, nõ ex noua nouoq; contrahentium cõsensu: & licet sic à principio contrahẽtibus placuerit distrahere: quia potius noua vẽditio est nouo pretio statuto: & nihil interest ex qua causa procedat, iuxta tradita supra nu. 39.

42 Illud vero nota,* quod resolutio præhabita supra nu. 37. intelligenda est, quando pactum adiectum pręcisè obligat emptorem ad reuendendum iuxta terminos dictæ. l. 2. C. de pactis inter emptorem. Secus autem, si solũ ita conueniret, quod si voluerit vendere, teneatur illum, à quo accepit, præferre: vel vt nulli alij eam rem, quam suo venditori venderet, iuxta terminos. l. si sterilis. §. si tibi fundum. versiculo final. D. de actionib. empti. Huiusmodi enim cõuentio non obligat ad reuendendum, sed solum ad præferendum: vnde semper est secunda venditio libera, & noua decima debebitur fisco, sicut ex qualibet alia vẽditione, vt bene notat Carolus Molinæus in consuetud. Parisiens. titul. 1. §. 22. num. 18. versiculo, hanc conclusionem. Quod intelligo siue idem pretium, quod in venditione priori interuenit, in hac prælatione restituatur, siue aliud maius aut minus.

Sed & adhuc in materia dictæ l. 2. C. de pactis inter emptorem. elegans illa quęstio est, & nimium contingibilis: quis vẽdidit fundum certo pretio, & sub pacto retrouendendi vsque ad sex annos: deinde accedente fine sexti anni, hæc facultas prorogata est ad alios sex, pauciores, vel plures an-

43 nos.* Quæritur modò, vtrum ex redemptione postea secuta noua decima debeatur: & videtur, quod si ante finitum tempus termini prioris facta prorogatio est, idem de tempore prorogato, quod de priore tempore dicẽdum sit: & ita, quod redempta re intra additum prorogatumque tẽpus, nulla Regalis decima debeatur, sicut nec intra priorem terminum redemptione facta deberetur ex supra resolutis. Secus autem si post finitum primum terminum prorogatio fiat, tũc enim noua facultas est, & libera ac noua reuenditio: argumẽto tex. in. l. & si manente. D. de precario. ac proinde necessarium sit, vt noua decima debeatur. Sed adhuc contrarium dico, imò quod quomodocumq; terminus prorogetur, si postea redemptio in vim temporis prorogari fiat, non in vim prioris termini, quia transactus est, indistinctè dicendum sit nouam venditionem fieri, nouamq; decimam deberi: quia verum est non distrahi ex vi pacti inhærentis á principio, sed ex concessione postea secuta: hæc autem nullatenus potuit venditionis semel perfectę, & ex omni parte consũmatæ distractũ inducere, iuxta tradi-

ta

ta supra num. 7. & nu. 40. & cessat ratio, quam ibidem assignauimus, cur retroacta venditione ex retrouendendi pacto noua decima non debeatur: quia scilicet pactum á principio adiectum de distrahendo, id efficit, vt quãuis ea venditio omni ex parte cósummetur, adhuc distrahi queat, sine nouo cõtractu, per actus retro similes: quéadmodum posset, si vel ex altera parte res integra foret, quamuis pactũ non precederet, iuxta text. in. l. 1. C. quando liceat ab emptio. disce.

Nec obstat text. in dict. l. & si manente. D. de precario. quia intelligendum est, vnum & idem esse illud tempus, quoad ipsos contrahétes attinet: secus quoad tertium qualis est fiscus, per tex. in. l. si cú Hermes. C. de locato. prout latius resoluit hanc quęstionem Carolus Molinæus dicto titu. 1. de consuetu. Paris. §. 22. quæst. 14. nu. 44. & plura congerit Tiraquellus de retract. conuent. §. 1. glo. 7. ex nu. 24. & præcipuè num. 35. vbi ait: Quod si statuto caueatur, quod ex locatione soluatur gabella, & ego locaui tibi fũdum ad vnum annum, & deinde prorogaui eam locationem ad alium annum: soluéda est duplex gabella, scilicet ex priori locatione, atque etiam ex illa prorogatione: quia licet quantum ad prorogantes vna, eademque locatio & con...tio sit, quantũ ad alios tamen duplex esse censetur ex Bald. in reper. l. Aemilius nu. 9. notabili. 5. D. de minori. quem sequitur Dec. consi. 93.

Quam resolutionem vtiliter applicare poteris ad temporales venditiones, ex quibus sicut ex perpetuis decimam deberi dubium non est, ex traditis supra cap. 10. numer. 41. vt si venditio contracta fuerit ad vnum annũ vel alium certum terminũ qui postea prorogetur, duplex decima debeatur quasi duplex venditio sit quoad fiscum ex prædictis.

Sed & ad alios casus resolutionis transeũdo, illud bellé dubitatur: * an
44 minor vendens & circunscriptus, & proptereá aduersus venditioné restitutus, decimam possit repetere à gabellario: & Parlador. dict. lib. rerum quotid. c. 3. §. 5. nu. 41. existimat minoré restitutum aduersus venditionem, posse quoq; decimam solutam repetere, vel non solutã retinere, ea ratione, quia restitutio omnia in pristinũ statum redigit. l quod si minor. §. restitutio. D. de minori. etiam aduersus tertiam personam. l. 1. C. de reputati. Sed istud falsum mihi est sine dubio: etenim licet minor vendens restituatur aduersus emptoré ex eo, quod vel in hoc læsus est, ꝙ vendidit, cum magis expediret ei rem vẽditam sibi habere: vel ex eo, quod minoris vendidit quàm oportuerat, iuxta. l. 1. & per totum. C. si aduersus venditionem. & l. 5. tit. final. part. 6. & distinctionem glossæ in. l. si quidé. C. de prędijs mino. de cuius veritate agit Pinelus in l. 2. C. de rescinden. venditio. 3. parte. cap. 1. num. 20. tamen postquam vendidit, decimam soluens læsus nó est, nec circũscriptus in hoc dici potest, qui iure communi vsus est. l. non videtur. C. de integr. restitutio. minor. & l. 6. in fin. tit. 19. part. 6. & tex. optimus in. l. inter eos. §. cum inter. D. de fideiussor. quem explicat Tiraquell. de retract. ligna. ad finé tituli. numero. 54. quod ita teneo ea sola ratione subnixus: quicquid in contrarium sit elegantissima Caroli Molinæi resolutio in consuetu. Parisien. titu. 1. §. 22. num. 35. in. 6. quæstione. vbi hanc nostram doctissimè tractat, verum illam rationem, qua ego præcipuè moueor d reliquit.

Prædictam autem resolutioné in-
45 tellige, * vbi minor validam de iure venditionem contraxerit, vt quia cu

rato-

ratorem non habens rem mobilem védidit: quo casu recté tenet & valet venditio, sed læsus in pretio vel alio modo, restitui potest intra legitima tépora, iuxta tex. in l. si curatoré. & quę ibi DD. notát. C. de in integ. resti. mino. Cæterū si ré immobilé vēdat nó seruata solennitate legis aliter rerum minoris véditionem irritátis, vt in. l. lex quæ tutores. C. de admi. tuto. & l. 18. tit. 16. par. 6. véditio nulla est de iure, quia lex ei resistit. l. cū lex venditionibus. & quæ ibi notantur. D. de fide iussor. quēadmodum quoq; & nulla est, si curatoré habens minor sine eo vendiderit qualécumq; ré etiam mobilem, iuxta doctrinā prædicti text. in dict. l. si curatorem. vnde cósequitur, quod istis casibus nulla decima debebitur, quā ex venditione nulla non deberi supra resoluimus nu. 1.

46 Sed illud hic optimé dubitatur, * quid iuris erit, vbi minor véditiones illas, quas nullas esse diximus, iurauerit obseruare, iuxta text. in Auth. sacramenta puber. C. si aduersus venditio. & certè ista dubitatio pendet ab ea celebri quæstione Doctorum, quæ habet, an in materia text. in dict. Authen. sacramenta. iuramentum minoris duntaxat iubeatur & debeat obseruari: an vero & contractus quoq; ipse, qui aliàs erat inualidus, cófirmetur, & robur validitatemq; accipiat ex iuramento. Effectus ille est maximus, quod si iuramentum duntaxat obseruandum sit, contractus auté remaneat in sua inualiditate, prout fuit Christophori Portij séntétia in. §. extraneis. in fin. Instit. de hæred. qualit. vbi additio Iasonis latè dixerit, & sequuntur plures, quos refert Ioan. Gutierrius in dict. Authé. sacramenta puberum. num. 24. cum sequentibus. dicendum erit, ex tali venditione etiā iurata gabellā nó deberi, ea ratione, quia si cōtractū véditionis inspicias inuenies eū nullū esse, & succedit regula supra tradita nu. 1. & nu. præce. Si vero iuramentū interpositū attendatur, scitum est ex eo iuramento decimá peti nó posse, quæ nó nisi ex véditione & permutatione debetur, vt diximus supr. c. 1. nu. 35. Quod si nedū iuramentū obseruari iubeatur in. d. Auth. sed & contractus ipsi ex iuramento ita firmétur, ac si nulla eis obstaret ciuilis dispositio, firmique ita sint: prout est verior & praxi receptior sentétia Martini Doctoris antiqui, qué cómuniter omnes sequūtur ex laté resolutis per Couar. in. c. quāuis pactū. 2. par. §. 1. ex nu. 7. de pactis. lib. 6. & Ioan. Gutierr. vbi supra, nu. 20. minimè dubitare licet, quin Regalis decima debeatur ex tali venditione iurata, nó minus quam ex quacunque alia validissima, prout in specie tenet Didacus à Segura, in. l. 1. §. si vir. num. 157. versi. nono. nemo præsumitur. D. de acquir. posses. ex quibus obiter notabis alium & nouum effectum, qui resultat ex prædictarū opinionum diuersitate, præter alios, quos prædicti Doctores considerant apud Couar. in dicto loco, & Ioann. Gutierrium vbi supra. nu. 26.

Igitur generaliter teneo ex prædicta illa communi opinione, quod ex quacunq; venditione per minoré cótracta iuxta materiā & confirmationem text. in dict. Authen. sacraméta puberum. C. si aduer. véditio. decima soluenda est gabellario. Præcipuè: quia licet vera esset illa Portij sententia, à qua communiter magis discedit tur, vt dixi adhuc quidé quo casu ea véditio saltē de facto procederet propter vim iuraméti obseruati, decima soluēda foret. ex regula iuris, quæ habet, quod * si aliquid de iure nó tenet 47
& ex facto seruatur, perinde est iudicandū, ac si de iure fieret. prout ex gl. in. l. 1. verb. noui iuris. in fin. D. quod quisque

quisque iuris. & alijs tradit Cassaneus in consuet. Burgun. Rubr. 4. verb. la femme soit. §. 1. glo. ne ausi par testamen. fol. 130. col. 1. quæ est elegans doctrina, & proderit ad multa in hac materia.

Sed & in proposito optima illa est,
48 & elegans quæstio: * quid si minor védidit eo pacto, vt emptor gabellã solueret: & postquã emptor soluisset iuxta notata infra cap. 15. nu. 11. minor ipse restituatur aduersus venditioné, an emptori resarcire debeat dãnũm gabellæ solutæ? cuius quæstionis resolutio pendere videtur ab ea cõmuni di
49 stinctione Doctorũ, * quę habet quod quãdo minori cõceditur restitutio, sic demũ & aduersarij ius in pristinũ statũ reponitur; si sui facilitate quoq; læsus appareat minor: atq; ita procedere regulã. l. vnicæ. C. de repu. quod si dolo aduersarij fuerit circunscriptus, minori duntaxat restitutio prodest, non aduersario, prout ex. l. qui res suas. §. huic applicatur. D. de solutio. colligunt Bald. Paul. & Alexand. quos refert Bernardus Diaz regu. 219 vers. tertius est. iuxta quã cõmunem distinctionem satis apparere videtur,
50 quid dicendũ sit in hac quęstione. * Sed certè ea cõmunis doctrina valdè iniqua visa est Bernardo Diaz vbi supra, & maximè restringit regulã dict. l. vnicæ. C. de reputa. Vnde ipse contrariũ tenet esse verius: imo quod, vtcunque minor siue sui facilitate, siue dolo aduersarij lęsus sit, peracta ab eo restitutio omnia in pristinũ statum reponat, & vnusquisq; ius suũ recipiat, vt dicit dict. l. quod si minor. §. restitutio. D. de minorib. nec obstare tex. existimat in dict. l. qui res suas. §. huic applicatur. quia, inquit, speciale est ibi in datione in solutum, vt re minori restituta, creditor qui minorem circunscripsit, debitum non recipiat, & conatur adsignationem differentiæ

51 nare. Ego * autem minimè percipio, quæ sufficiens ratio mouere posset, Iurisconsultum Paulum in dicto. §. huic applicatur. vt debitum suum denegaret creditori, & pretium emptori concederet in dicto. §. restitutio. ea enim, quæ Bernardus considerat vbi supra, parum mouent, licet verè concludant dationem in solutum nó omnino veram venditionem esse, de qua re egimus supra cap. 7. tamen si verũ est, quod si ego emptor minorem decipio, vt vendat rem suam mihi paruo pretio, quod ei soluo, minore post ea restituto ipse recupero pretium, & rem restituo in dicto. §. restitutio. qui fieri potest, quod si decipio illum, vt pro paruo debito, quo erat mihi obligatus, rem maioris pretij soluat: eo restituto aduersus solutionem, & re sua minori reddita, nó ego quoque meũ debitum percipiam? quod si dicis, vt videtur velle Bernardus, quod in isto casu posteriori minor dedit rem ex necessitate, & sic quasi coactus magis faueri debet: insufficiens est dictum hoc, quia id procederet quãdo ex sententia iudicis soluisset minor facta executione in illa re: & tunc nullus esset creditoris dolus, quia autore prætore ageret & possideret, & sic essemus extra terminos textus in dicto. §. huic applicatur. Secus vero cum ipse minor sponte sua soluit, dolo tamen creditoris circunscriptus: quo casu non magis ex necessitate soluere dici potest, cum rem indebitam pro debita soluit, quam cum rem vendit. Atque ita quoad rem, de qua agitur, nullam puto dari posse sufficientem rationé differentiæ inter minorem vendentem ex dolo emptoris, & minoré soluentem rem pro debito ex dolo creditoris: vnde si verũ est, quod in casu text. in dict. §. restitutio. emptor recuperat pretiũ suũ quamuis ex dolo eiusdé minor vendiderit: dubium mihi

hi esse non potest, quin & in casu dicti. §. huic applicatur. restituēdꝰ quoque sit venditor ad suū debitum reddita re, quę á minore fuerat soluta. Et quod tex. in dict. §. restitutio. procedat etiā, quando minor fuit dolo emptoris circumuentus, ego planissimū puto cum Bernardo Diaz vbi supra, prout satis denotat generalitas text. in dict. §. restitutio. & regula d.l. vnicæ. C. de reputatio. & aperte conuincitur ex illo verbo, circumscriptus, de quo in dicto. §. restitutio. quod per translationē alterius dolū, fallacia, & machinationem significat, non minoris facilitatem dumtaxat, vt constat ex Calepino in dictionario.

Hoc ergo vt verissimo supposito tam ad iudicandum, quàm ad consulendum, quia sic ius & ęquitas suggerit, 52 *reliquum est respondere ad textum difficilem in dicta. l. qui res suas. §. huic applicatur. D. de solution. per quē DD. omnes contrariū tenuerūt: & nec ipse Bernardus negare potuit communē sententiam procedere in speciali casu illius legis: ego autē statim ac intentū Iurisconsulti Pauli á principio legis consideraui, intellexi Doctores omnes multum aberrasse in acceptione illius textus in dict. §. huic applicatur. Nec Iurisconsulti mentem satis intellexisse. Igitur vt intelligas, animaduertere debes, quod Paulus Iurisconsultus à principio legis agit & disputat, quando contingat obligationis liberatio resoluta, sic vt obligatio finiatur ac pereat: & inquit, quod si rē debeas, & eam talē soluis, quod incertum sit, an remanebit perpetuò efficaciterque apud creditorē, liberatio non cōtingit à principio, & sic si res soluta creditori auferatur, illi remanet pristina actio ad rē debitā, quasi nunquā fuerit extincta: idq; cōtingit, quādo soluta est res alij sub cōditione legata, vel statuliber, vel res alia: quæ prius alteri obligata esset. Sed prosequens materiam Iurisconsultus, inquit diuersum esse, si res libera & prout esse debet, creditori soluatur: quia cū tunc obligationis liberatio contingat re bene ac ritè soluta, non remanet illi vlla actio, quæ semel per debiti solutionem extincta & perempta fuit, quāuis ex accidenti res illa soluta auferatur creditori: quod contingit in specie casus, quem ponit I. C. in. §. diuersum. eiusdē legis. Itē addit, quod huic vltimę speciei ille casus applicatur, cùm scilicet minor rem maioris pretij creditori suo soluit pro minore debito: quia tunc cum statim cōtingat obligationis liberatio re bona & libera volēti creditori soluta, ex regula tex. in princ. Institu. quibus modis tollit. obliga. quāuis minor propter læsionem in integrū restituatur aduersus solutionem, nulla remanet pristina actio creditori ad suum debitū, quæ iā semel extincta fuit ex regula text. in eadē. l. qui res suas. §. areā. ibi: *In perpetuū enim.* Quin autē per restitutionē ius suū creditori cōseruetur ex alia regula dict. l. vnicæ. C. de reputa. nec negat, nec agit ibi Iurisconsultus tanquā impertinēs ad suum intentū: nec ego dubito, aut vllus Doctorum dubitare debuisset: quia in dict. §. huic applicatur. & tota ea lege solum agit Iurisconsultus de stricto iure, & viribus prioris actionis post solutionē factā: & in hoc solū concludit, quòd semel actio extincta est, & minime potest renasci eadē, quicquid restitutio concedatur minori, & per eam ius suum recuperet creditor ex dicta. l. 1. C. de reputatio. At qui postquam hæc iam diu scripserā nullo verbo addito vel diminuto, vidi elegantem commentarium Francisci de Caldas Lusitani, in. l. si curatorem. C. de integr. restitutio. minor. verbo, implorandum. ex prin-

princio. ex cuius doctâ resolutione hæc nostra magnopere cóprabatur, licet non omnino satis explicuerit textum in dicto. §. huic applicatur. Igitur, ad propositam quæstionem redeundo, dicendum est, quod cum illud, quod decimę nomine emptor soluit ex pacto venditionis: pars pretij sit, vt dicemus infra cap. 15. per totú. istud cum reliquo rei pretio restituet minor, eiusq; damno illa decima imputabitur, prout aliàs de iure est ex supra resolutis.

53 Illud autem dubitare non licet, * quòd si minor in emendo fuerit circúscriptus, & in integrum restitutus, reddita re venditori, pretium suú cósequatur, iuxta superi⁹ tradita, adhuc decima à venditore debeatur, nec soluta condici posit: quia rescissa quidem per iudicem vi restitutionis, nó ipso iure resoluta venditio est, prout in simili venditione per rédhibitoriã vel remedio læsionis vltra dimidiam rescissa, diximus supra hoc eodem capit. nu. 10. & . 13.

54 Imò * si, dum è conuerso minor in vendendo circunscribitur, contingat, illum emptorem alij vendere, sic vt per plures personas illius rei emptio ambulauerit, & per mille manus transierit: ac propterea minor restitutus contra vltimum possessoré, venditiones omnes rescindat, réq; ipsam consequatur, iuxta notata in l. in causę. §. fin. D. de minoribus. cú ijs, quæ tradit Pinelus in l. 2. in. 2. part. cap. 1. num. 33. & 34. C. de rescinden. vendi. minimè dubium est, quin tot decimę debeantur, quot illius rei véditiones intercesserint: quia verè illæ omnes venditiones valuerunt, quod sufficit gabellario, licet postea rescindantur ex prædicta ratione: & tunc quilibet emptor, quia alij vendidit, præter primum, ad autorem suum reuertetur, vt docet Iurisconsultus in. l. sed vbi restitutio. D. de minori. gradatimque ita fiet, vt damnum totius gabellarú summæ ad priorem emptorem, qui minorem circumuenit, conuertatur, totumque ipse luat ex toto titulo. D. de euictio. cum materia. quod est vtile animaduertere: & faciunt quæ resoluimus supra cap. 13. ex nu. 24. circa retractum sanguinis.

55 Præterea tractatum huius capitis prosequendo. notandum est, quod * bene tradit Ioannes Parlador. dicto libro rerum quotidia. cap. 3. §. 5. num. 41. scilicet, quòd si venditio aut permutatio doli mali metusvê causa rescissa fuerit, adhuc Regia gabella debebitur: sed eum respicere illud onus qui metum dolumvè dedit & fecit: etenim eæ actiones totum factum in pristinum statum reducunt. l. illud verum est. D. de eo, quod metus causa. & l. arbitrio. D. de dolo. Quod autem decima ex ea venditione sic per dolú aut metum contracta debeatur, satis apertè constat: licet Parladorius non explicet, & licet contrarium tenuerit Montaluus in. l. 3. gloss. fin. tit. 10. lib. 3. Fori. constat (inquam) quia, quã uis si liber esset venditor, non vendidisset, tamen coactus verè vendidit, & venditio tenet, vt satis probatur ex. l. si mulier. §. si metu. D. quod metus causa. vbi glossa tradit, quod voluntas coacta voluntas est: de quo vide. l. fin. tit. 11. parti. 3. & Gregorium Lupum in. l. 28. tit. 11. part. 5. & qualiter hoc debeat intelligi, tradit Didacus Couarru: de sponsalibus. 1. part. c. 4. §. 1. num. 12. & nominatim in venditione per metum facta, quod ipso iure valeat, quamuis rescindenda sit, scripsit glossa in. l. 1. C. de rescinden. vendition. & Gregorius Lupus in. l. 57. tit. 5. part. 5.

56 In quo puncto & materia aduertere debes. * quod cú ex véditione nulla gabella nó debeatur, prout est omnium

nium communis sententia ex. l. 2. C. de Eunuchis. & diximus supra nu. 1. asseuerandum est, quod si talis sit dolus, vt dederit causam contractui, decima nō debebitur ex ea vēditione: & isto casu erit vera sentētia Montalui in dict. l. 3. glo. fina. in fin. tit. 10. libr. 3. Fori. nullumq; ita onus ex ea causa ad dolosum pertinebit, prout generaliter & sine distinctione pertinere Parladorius existimauit vbi supra: Et enim casu nulla venditio est ipso iure l. & eleganter. §. hoc enim. D. de dolo. cum qua est dict. l. 57. vbi Gregor. Lup. tit. 5. part. 5. de qua re vide Iasonem in. §. actionum. num. 32. & ex nume. 36. instit. de actio. Couar. in regu. possessor. 2. part. §. 6 num. 6. & Bernardū Diaz regu. 200. & Didacū Peret. in Rubr. tit. 2. lib. 8. ordinam. pag. 30.
57 colum. 1.* Quod intellige verum, nisi is, qui dolum passus est, voluerit stare venditioni, quia tunc & venditio tenet ex resolutis per Peretiū vbi supra: & gabella debebitur sine dubio, vt ego considero. Illud autem subdifficile est, cui gabellario debeatur decima, si eueniat, quod alius sit eo tempore, quo per dolum contracta venditio est: alius vero, cū circumuentus se stare contractui declarauerit, prout stare potest ex glos. in dict. l. & eleganter. verb. nullam & iam diximus. At qui cum à principio nulla sit ea vēditio, apertissimi iuris est, vt secundo gabellario debeatur decima, quasi eo tempore efficax esse incipiat venditionis cōtractus: sicque ex eo tempore decimę obligationē incipere necessarium sit, & non antea ex resolutis supr. cap. 3. quod clarius procedet, vbi ipse venditor, qui gabellam daturus est, fuerit circunscriptus: cum ex istius parte magis dici posit, nulla vēditio esse, quā ex parte emptoris, qui alterum circumuenit. Quę omnia mirificè confirmantur ex resolutis per Tiraquellum de retract. lignag. §. 1. glo. 10. quæstio. 14. præcipuè num. 70.
58 Idemq; erit obseruandum, * quando venditio per minorem nulliter cōtracta absq; solennitate legis, de qua in l. lex quæ tutores. C. de administ. tut. adueniente maiori ætate per lapsum quinquennij confirmatur, iuxta. l. fi. & quæ ibi notātur. C. si maior factus. quia cum eo casu vt ex nūc per tacitā ratihabitionē vēditio illa validetur, pręsenti gabellario debebitur decima ex resolutis per Franc. de Caldas Lusitanum in. l. si curatorē. verb. infra legitimum tempus. num. 21. C. de in integr. rest. mi.

Ex prædictis eleganter inferri po-
59 test,* quod si pupillus emat, aut vēdat sine tutoris autoritate, cū eo casu ex pupilli parte dicatur claudicare contractus, quia ipse nō obligatur, alter vero obstrictus manet. l. Iulianus. §. si quis à pupillo. D. de actio. emp. & tex. in prin. Inst. de auto. tut. statim nō debebitur decima, quia nulla vēditio est, vt notat & resoluit D. Frāc. Sarmien. de redditib. Eccles. 1. part. c. 2. nu. 17. cū venditio sit cōtractus vltro, citroque obligatorius, iuxta. l. labeo. §. cōtractū. D. de verb. signi. & ipse pupillus efficaciter obligari nequeat, sic vt multi putent, nec naturalē contra eū, etiam pubertati proximū, obligationē nasci, reiecta cōmuni distinctione Bartoli in. l. 1. in. 2. lectu. C. de sacros. Eccle. num. 18. & in. l. 1. vbi Paulus, & Imola. C. de nouatio. cuiꝰ prioris sententiæ est Alciatus in. l. pacta, quę cōtra propè finē. C. de pactis. & alij nouiores tenuerunt, de qua re laté disputat Franci. de Caldas in dicta. l. si curatorem. verbo, nō absimilis. ex nu. 25. C. de in integr. rest. mi. ille autem, qui cum pupillo contraxit, in id obligatus manet, vt si ex autoritate tutoris denuo accedente, pupillus velit stare contractui, efficax efficiatur vēditio quasi

quasi renouata, & modò perfecta fiat etiam sine nouo consensu alterius, vt probat textus elegans in.l.si id quod. ibi. *Renouata venditio efficit, vt inuicem*
60 *obligati sint.* D. de rescind. venditio.* Igitur si modò accedẽte nouo pupilli cõsensu ex autoritate tutoris, claudicans & quæ verè nulla erat, venditio perficitur: modò quoq; debebitur decima, & huic vltimo gabellario, non primo, si diuersi fuerint pro diuersis temporibus gabellarij seu domini: in quam rem optimè faciat, quod tradidimus supr.c.3. & apertius procedet, vbi pupillus fuisset venditor: quia cùm sine autoritate tutoris minimè obligari potuerit, & ita ex sua parte claudicaret venditio. d l. Iulianus. §. si quis à pupillo. quis dubitauit vnquam, quin decimam non debeat, donec ex nouo cõsensu efficaciter obligetur ad venditionem, quod est perutile & elegans.

Vltimò illa est vtilis, nec omittẽda
61 quæstio:* quis petit coram iudice publici cuiuspiã instrumenti executionem fieri pro certa quantitate in bonis sui debitoris, iuxta formã.l.fin.tit. 21.lib.4. Recopil. Ac tandem ab eodem iudice causa cognita ea sententia fertur, quam *de remate* vulgus appellat, à qua reus condemnatus ad superiorem prouocauit, & nihilominus bona eius venduntur in subhastatione publica, vt ex pretio satisfiat creditori, illiusq; venditionis decima execta est per fiscum, aut gabellarium ex resolutis supra cap.7.nu.54. Cæterum cùm debitor appellationẽ suam prosequeretur, factũ est, vt priore reuocato iudicio meliorem sententiam fuerit consecutus, & prout fieri solet, ita à superiore iudice pronuntiatum, quod prædicta executio ab inferiori facta & sententia ab eodem prolata, nulla iniusta . ac proinde reuocabilis declaretur, & ita cautum, vt omnia bona sua condemnato reo liberè restituantur, absq; vllis impensis: quæsitum sæpè est, an prædicta decima, quæ semel gabellario soluta fuit, ab eodem, tanquam indebita repetatur per creditorem exequentem, aut debitorem absolutum, quisquis eorum gabellario soluisset. Et istam quæstionem ferè in eisdem terminis disputauit Abbas, Panorm. consi.69. incipit. Christi, eiusque matris. lib.1.cons. vbi cùm statuto Senensi caueretur, vt si quis in iudicio pro executione alicuius debiti rem aliquam immobilẽ accepisset, gabellam talis rei soluere teneretur, scilicet denarios octo pro libra: & factum esset, vt quis eo modo rem aliquã obtineret per sententiã iudicis exequẽtis, à qua fuerit prouocatum, & per iudices appellationis sẽtẽtia inferioris fuerit reuocata, irritantes, & annullãtes omnia, quæ ab eodẽ iudice facta fuissent, ac proinde creditor rem illam, quam accepisset, vigore huius vltimæ sẽtẽtiæ debitori restituisset, prout in nostra quæstione factũ esse supponimus, quæsitũ est, an gabella illa nõ deberetur, vel soluta esset repetẽda: & consuluit Abbas, non deberi, & solutam repetendã esse, ea potissima ratione: quòd subsecuta appellatio effectũ latæ sententiæ suspendisset, siue extinxisset, iux t.l.1.in fin. D. ad Turpilia. & l. furti. D. de his. qui nota. infa. & quæ cõmuniter notant Canonistæ in Rub. de appellat. & in. c. venientes. de iure iura. atq; ita ille creditor nunquã cum effectu rem illã immobilẽ habuisset, ꝙ idẽ tenuit Soci. cõs.76. vol.1. quẽ refert & sequitur Aegydius Bossius in tit. de vectigal. pro quibus soluatur. & meminit quoq; Alcia. in.l. cepisse. D. de verb. sig. ꝙ quidẽ vel maiori ratione dicẽdum videtur in nostro casu: etenim sententia illa reuocatoria iure appellationis à superioribus pronunciata sic priorem inferioris sententiam annullauit & extinxit, vt retrorsum

R nihil

nihil iure factum esse intelligatur, nã appellatio reducit causã ad illũ pristinum statum, in quo erat causa principalis ante sententiam, vt est text. & ibi Bar. Bal. & doctores cõmuniter in l. ita demũ. C. de procur. & tradit Maran. de ordine iudiciorũ. par. 4. dist. 6. n. 24. ac per consequens videtur venditioné illam bonorũ debitoris, sic esse retrorsum resolutã, ac si nunquã à principio fuisset contracta: etenim apud quécunq; possessoré bona illa inueniãtur, absoluto reo restituũtur, perinde ac si nunquã vendita essent, nec à dominio eius exiuissent, iuxta text. in. l. cum ex causa iudicati. D. de appel. & l. Chyrographis. §. fi. in fin. vbi benè explicat Bart. D. de administrat. tuto. apparetq; ita gabellã ex ea iudiciali venditione solutam, indebitam fuisse, instar illius, quæ ex ea venditione soluatur, cuius resolutiuũ pactum posteà adimpletur, iuxta ea quę supra resoluimus hoc eod. c. n. 19. Nã generale est, vt ex véditione nulla, Regalis decima nõ debeatur iuxta communé sententiã, de qua supra in prin. istius. c. n. 1. & faciunt notata per Aué. de exeque. mãd. 1. par. c. 17. numer. 10 versic. quæ dicta sunt. vbi resoluit in terminis quæstionis nostræ, nec decimam executionis alguacello deberi.

Doctor tamen Xuarez de pace in sua practic. 1. tom. 1. par. 4. c. 17. nu. 13. contrariam sententiam affirmat, dicens, quod immò licet executionis sententia, quam *de remate*, supra nuncupauimus, appellationis iure fuerit reuocata, adhuc gabella, quę semel ratione subsecutæ iudicialis véditionis debita fuit, vt veré debitã est diximus supra. d. c. 7. nu. 54. repetenda non est, nec auferéda gabellario, quin potiùs creditori malè exequenti imputanda cũ alijs litis expensis. Id quod duplici ratione confirmat: cûm quia ius fuit gabellario quæsitum, & absque eius facto tolli non potest, iuxta. l. id quod nostrum. D. de regul. iur. & l. fin. D. de pactis. tum quia venditio pignorum tenuit, etiam si creditor dolo malo, vel mala fide védiderit. l. si cessante. C. de distrahend. pignor. & l. 1. C. si vendito pignore. Verùm tamen nemo erit, qui non videat parùm firmas esse has rationes, si consideret ius quęsitũ esse gabellario ex ea iudiciali venditione ad gabellã eodé modo, quo ipsi emptori ad res emptas & subhastatas, scilicet reuocabiliter, nõ firmiter: sunt enim omnia appellationi obnoxia, per ea, quæ supra diximus pro sentétia Abbatis: nàm cũ vigore latæ sententiæ véditio illa bonorum per iudicé fuerit celebrata, & per appellationem ius sententiæ fuerit suspensum siuè extinctũ, ex. d. l. 1. in fin. D. ad Turpillia. dubium non est, quin & venditio ipsa eodé morbo laborare videatur, ac proindé nullum ius firmũ gabellarium & emptorem fuisse consecutos, sed reuocabiliter, vt benè ait tex. cum sua glossa, in. l. si quis. §. quod si quis. D. de iniusto rupto. & optimus tex. in. d. l. Chyrographis. in fi. ibi. *vt obnoxius priori sententiæ essent*, vbi benè notat Bart. cessatque ita regula prædictæ. l. id quod nostrum. de reg. iuris. quæ plané in iure irreuocabiliter quæsito locum habet, vt diximus supra nu. 26. cum seq. Nec cętera iura á prædicto doctore allegata paré rationé habere vidétur cũ nostro casu, etenim in prædicta. l. si cessante. C. de distract. ingno. & dicta. l. 1. C. si védito pignore. nullum ius est, quod retrorsum operetur, véditioné semel celebratam aliqua ratione resoluens, sed ex nunc potius venditio rescinditur propter deceptionem in pretio: quo casu dubitari nequit, quin adhuc gabella debeatur, & soluta non repetatur, prout in terminis. l. 2. C. de rescindend. vendit. supra resoluimus hoc eodem capite, num. 13.

At hic agimus de venditione eo appellationis iure resoluta, quæ retrorsùm sic operatur, vt nullo tempore intelligatur iudicis inferioris sentẽtia, à qua prouocatũ fuit vires aliquas habuisse; id enim est quod dicimus iure appellationis esse suspensam: ac proinde cætera omnia, quæ virtute illius facta sunt, nullius extitisse momenti, & perindè quatenus de facto processerint, esse reuocanda, prout superiorũ iudicũ sententia attestatur, & tradit textus in d. l. cum ex causa iudicati. D. de appel.

Sed certè, quãuis hæc ita vera sint, adhuc in ea sentẽtia sum, vt existimẽ, vix obtinendum fore, vt gabella ista non soluatur, vel repetatur soluta, ea præcisa & ineuitabili ratione, quia quę supra cõsiderauimus pro opinione Abbatis, locũ habent in sententia ipsa executionis, quàm *de remate* dicimus, quę verè nulla & iniusta, scilicet non obseruatis legibus executionis modũ præscribẽtibus, per iudicẽ ferri potuit: At vbi semel iudex de adiudicatione, seu *de remate* (vt hispanè loquar) vtcunq; iudicauit, Regia lege cautũ est, vt bona debitoris pluris licitanti omnino vendantur, & creditori satisfiat, non obstante debitoris appellatione, vel quocunque alio iuris remedio contra sententiam per eundẽ allegato, vt expresse tradit dicta. l. fin. in fine. ibi *sin embargo de qual quier apelacion.* tit. 21. libr. 4. recopilatio. & l. 3. in fine. ibi. *o qualquier nulidad, que contra la dicha execuciõ y remate se alegue.* eo tit. & libro. Itaque quãuis iure appellationis, vel nullitatis intentandæ dici queat, sententiam finalis addictionis fuisse suspensam, & posteâ per superiores iudices ratione nullitatis, aut iniustitiæ reuocatã, nullũ vnquam effectum habuisse, ac si lata nõ esset, per superius resoluta: id sanè de vẽditione subsecuta dici non potest, quia iuridicẽ & ex forma legis regię celebrata est, ac perindè dici nõ potest, quin valida semel fuerit, & Regali decimæ locum fecerit, quicquid posteà per superiorum sententiam rescindatur, ne iuste prouocanti nocere valeat, iuxta textum in dicta. l. cum ex causa. D. de appellatio. Ac per cõsequens cum venditio ista retrò nõn resoluatur, aut nulla fuisse declaretur aliquo iure, sed ex nunc potius rescindatur & reuocetur, id sine prçiudicio gabellarij, vel fisci intelligendum est, vt in damnum male exequẽtis cedat, quia sufficit semel legis gabellarię cõditionem existere, quamuis non duret, vt generaliter in hac materia supra resoluimus hoc cap. num. 10.

62 Sed vlteriùs in hoc resolutæ venditionis proposito, tria ad iudicialem praxim animaduertenda sunt: * Primum, quod si in quocunque casu de his, quibus dixi vel propter nullitatem, vel propter resolutionem contractus, decimam non deberi, solutãque posse repeti à gabellario: lis controuersiaque moueatur inter contrahentes, & tandem de nullitate, vel tali resolutione sententia feratur: si quæras, an nocere debeat gabellario, soluendum fore in hunc modum: Quod si sententia est arbitraria, vel per contumaciam alicuius contrahentis lata, non facit ius contra gabellariũ: si autem est sentẽtia contradictoria, & sic causa plenè cognita pronunciata, ius facit contra gabellariũ & fiscum, quia cum legitimo contradictore lata est: nec erit admittendus gabellarius, etiam si citatus in lite nõ fuisset, si velit à sententia appellare, aut alia quacunq; via contra eam agere, vel excipere, nisi collusionem cõtrahentium in facto opponat, & probare offerat: aliàs tenebitur iuxta latam sententiam de nullitate cõtractus, receptã decimam restituere venditori, prout eleganter resoluit Molinæus in quæstione simili, in consuet. Paris. tit. 1. §. 22. q. 5. ad fin. nu. 34.

Secundũ est, ꝙ pendente lite super nullitate vēditionis permutationis vē inter ipsos cōtrahentes, nō poterit interim gabellarius, donec lis finiatur gabellā ex ijs cōtractibus petere: quia non cōstat adhuc eā deberi, vt notat Fran. de Caldas Lusitanus in prędicto cōmentario ad. l. si curatorem, verbo, infra legitimum tempus. nu. 14. C. de in integ. rest. mino. & videtur voluisse Io. Parladorius lib. re. quot. cap. 3. §. 7. nu. 48. versi. conuenienter.

Nota singularem resolutionem 64 Tertiũ & vltimũ est: *quod quandò vēditio est nulla propter dolũ vēditoris, vel metũ ab eo illatũ, vel propter simulationē cōtractus, quibus casibus nullā esse venditionē constat ex supra resolutis, ac proinde decimā nō deberi palā est: si gabellarius decimā petat à venditore, fundatā habebit intentionē suā, ex prædicta venditione de facto procedēte, nec audiri debebit venditor cōtra gabellariũ allegās venditionē nullā esse ex dolo, vel metu, vel simulatione, quia allegabit turpitudinē suam, quod nec agendo, nec excipiendo licitũ, cuiquā est, cum nemini debeat delictũ patrocinari. l. si seruus pluriũ. §. 1. de legat. 1. & l. trāsactione. cũ notatis. C. de transact. & l. mercalē. C. de cond. ob turp. cau. nisi in vno solo casu, quo iā per sententiā iudicis inter partes formales latā (iuxtà ea quę supra diximus in primo notabili. nu. 62) cōtractus vēditionis nullus esse fuerit declaratus: tunc enim propriā turpitudinē ab alio iàm detectam poterit venditor allegare, excipiendo quidē contra gabellarium petentē decimā, quia tali casu liquidò cōstat indebitā eam esse, iuxta doctrinā Bartoli in. l. ius iurādum, quod ex conuentione. §. procurator. D. de iure iura. & ibi per Ias. & alios, & per Canonistas in. c. inter delictos. de donat. Secùs autē erit, si vēditor eam suā turpitudinē, etiām ab olio detectā allegauerit agēdo contra gabellariũ, repetēs ab illo, vt indebitā decimā, quā soluisset: semel quia cũ sciēs indebitā esse, eā soluerit, repetere nō potest. ex. l. 2. cũ notatis. D. de cond. indeb. tum quia fundat intentionē suā in suo dolo & turpitudine, quod nullatenus licitũ est, ex eadem doctrina Bartoli in d. §. procurator. iuxta quā resolutionē limitandũ & intelligēdũ est, quod indistinctè respōdit Io. Parlad. vbi supra. §. 3. in fin. & vide Carol. Molinęũ in dict. §. 32. quæst. 11. nu. 55.

Summa capitis decimi quinti.

Quis iure communi & Regio gabellā debeat, scilicet an emptor, vel venditor, disputatur.

2 *L. debet. D. de ædil. edicto. non probat cōmunem alegationem: & tota lex ex fide historiæ eleganter declaratur.*

3 *Exponitur elegāter. l. 2. C. de eunuchis. & l. si quis ab alio. §. cum publicanus. D. de calumnia.*

4 *Procuratore vendente suo nomine, vel simpliciter, non expresso nomine domini, aut officij commemoratione facta, ipse tenetur ad gabellam.*

5 *Procuratore vēdente expresso nomine domini, ipse dominus obligatur, & cōueniendus est pro gabella, nō procurator.*

6 *Nũtio vendēte, dominus tenetur ad gabellā, exposita. l. 8. tit. 17. lib. 9. Recopi.*

7 *Ampliatur decisio, de qua supra. nu. 5.*

8 *Infertur elegans declaratio al. l. 32. tit. 19. lib. 9. Recop.*

9 *Etiam quo casu procurator ad gabellā tenetur, vt supra. num. 4. priuilegium domini seruandum est: vel si nullum habet dominus, procuratoris priuilegium non proderit.*

Re vēdita per decretũ iudicis exequentis, debitoris priuilegiũ, & exemptis seruari debet.

10 *Traditur quis sit potentiar persona in materia dictæ. l. 32. Recopilat.*

11 *Qui*

11 *Qui vendit franco pretio, an adhuc ad decimam conueniatur.*
12 *Traditur ratio. l. 8. tit. 18. libr. 9. Reco.*
13 *Resoluitur quæstio, de qua supra nu. 11.*
14 *Traditur communis expositio ad. l. 2. C. de pactis. & ibidem taxatur.*
15 *Reprehēditur Bal. in expositione. d. l. 2.*
16 *Traditur verus intellectus ad dict. l. 2.*
17 *Si is, qui aliàs exemptus erat à gabellæ Regiæ solutione, fundum vendiderit frāco pretio, nō ideo poterit illius vēditionis decima ab emptore peti.*
18 *Idem iuris est, quamuis venditor non sit exemptus, si tamen ipsemet est gabellarius.*
Quod si gabellario simpliciter rem vendidero & nihil de gabella actum est, recte poterit ille emptor gabellarius decimā, sibi ex pretio deducere.
19 *Cum quis vendit franco pretio, nedum decimā pretij conuenti, sed & sub decimā quoq; tenetur soluere.*
20 *Resoluitur elegans quædam consideratio & difficultas in ea re.*
21 *Exponitur textus in. l. fundi partem. cū sua materia. D. de cōtrahen. emp.*
22 *Si quis vendit mensuram tritici, vel cuiusuis rei, legitimo taxatoque suo pretio, ac deinde aliquo pacto in fauorem venditoris adiecto, legem trāsgreditur.*
23 *Exponitur textus in. l. si venditor. cum lege sequen. D. de seruis exportādis.*
24 *Emendatur communis allegatio textus in prædicta. l. fundi partem. D. de cōtrah. emp. & tota resolutio ad materiā Regalis decimæ applicatur.*
25 *Si quis vendit triticum legitimo pretio, eoque franco, legis Regiæ transgressor est vtroque foro, contra Ludouicum Mexiam.*
26 *Declaratur dictum quoddam Petri Rebuffi, quod male accepit Mexia vbi supra.*
27 *Traditur elegās & necessaria doctrina, qualiter onus emptori, vel vēditori adiectum per vēditionis pactū, pretium conuentum augeat, vel minuat, aut nō, ad cōputationē decimæ.*
28 *Colligitur summaria quædam resolutio ex prædictis ad materiæ totius capitis declarationem.*
29 *Satisfit fundamento Mexiæ ad id, de quo supra. num. 25.*
30 *Traditur ratio decidendi ad Motum Propriū Pij Quinti super forma creādi census, in quandam eius parte.*
31 *Aliquando pactum pars rei est in venditione, non pretij, quod ad maximū effectum pro gabella declaratur.*
32 *Exponitur iterum dicta. l. fundi partē.*
33 *Aliquando pactum nec pretium, nec rē auget, sed rem ipsam minuit: quod ad effectum gabellæ conducit.*
34 *Quæritur, an ex pacto de quo in. l. insulā. D. qui potioris in pigno. habeat. Regalis decima augeatur.*
35 *Traditur cōmunis rosolutio circa adquisitionem pensionis, seu mercedis, cum res locata à domino venditur.*
36 *Duæ regulæ tradunt à I. C. in. l. Iulianus. §. si fructibus. D. de actio. emp.*
37 *Latè exponitur tex. in dict. § si fructibus. versi. si in locatis.*
38 *Diluitur quædam dificultas.*
39 *Exponitur late. l. finalis. in princi. D. de iure fisci.*
40 *Ampliatur resolutio, quæ colligitur ex dict. l. fin.*
41 *Exponitur tex. & materia dict. l. fin. §. fin.*
42 *Notatur primus doctorum error in ea materia.*
43 *Notatur secundus error.*
44 *Notatur tertius, & quartus, & quintus error, nume. 45. & num. 46.*
47 *Resoluitur quæstio, de qua supra numer. 34.*
48 *Qualiter pactum, de quo in dict. l. Iulianus. §. idē Iulianus. pretiū rei augeat, elegāti distinctione declaratur.*
49 *An preces in venditione decimam & pretium augeant, vel minuant.*
50 *Qualiter vis & coactio in venditione pretium minuat, ad effectum decimæ declaratur.*

De eo, qui fracto pretio vendit, vel alijs pactis.

CAPVT. XV.

Licet satis ex superioribus capitibus constat, integram decimam vẽditionis hodiè á venditore deberi, * vt
1 aperte decidit. l. 2. in quat. gabella. &. l. 1. tit. 17. lib. 9. Recop. sciendum est, quod ius istud non ita semper obseruatũ fuit in his Regnis: quin immo antea statutum erat, vt emptores & venditores, simul pro dimidia parte Regiam gabellam penderent, ac deinde postea tota ipsa decima venditoribus imposita fuit, vt refert. l. 15. in pri. in quat. gabella. quod non sine exemplo factum esse diximus supra in prefatione. num. 16. De iure autem communi integrum gabellæ onus generaliter emptori Doctores adtribuũt, vt resoluit Car. Molinæus in cõsuet. Par. tit. 1. §. 23. nu. 7. qui rectè ait, nõ illud probare textũ, qui ad hoc cõmuniter allegatur, in. l. debet. D. de ædil. edicto. qualiter autẽ nõ probet, Molinæus nõ explicat: aliqualiter verò explicuit Pinelus; cui Molinei adnotatio recte placuit in. l. 2. C. de res. vend. 2. part. c. 3. nu. 40.

2 Sed * ego vltra illa, quæ ad eam legem notauimus sup. cap. 14. num. 12. animaduerto, quod in dicta. l. debet. ex principio, vsque ad text. in versic. quid ergo. I. C. loquitur, quandò tributum venditionis, vel aliam impensam soluisset emptor, ex voluntate & consensu vẽditoris, putà ex pacto in vẽditione apposito, vt benè explicat Gomez Arias in. l. 68. Tau. nu. 27. ergo magis ad ipsum venditorem iure ipso pertinere. I. C. significat, prout generaliter ex eo textu voluit colligere Gom. Arias in dicto loco, aliâs enim, si proprium emptoris debitũ & onus esset, frustra in ea lege vẽditoris consensus ad vectigalis solutionẽ requireretur: nec daretur vnquã casus, in quo emptor vẽditoris consensum seu pactũ expectaret, vt solueret illud onus, cuius solutio de iure sibi incũberet: nõ vẽditori. Rursus eãdem materiam prosequẽs. I. C. & ad diuersam speciẽ transeundo in versi. quid ergo si fortè. addit casum, in quo emptor ipse ex persona sua ratione emptionis vel rei, quę ad eũ peruenisset, onus aliquod soluere teneretur: & vt hoc diceret, nõ affirmatiuẽ loquitur, sed sub dubio, fortè, bis repetita dictione: quasi regulariter illud esset cõtra ius, posset tamẽ particulari aliquo iure vel ratione euenire: ac propterea ne casus aliquis iure destitueretur, vtrunq; decidit, supponẽdo pro vero illud, ꝙ nõ esset regulariter verũ de iure, posset tamẽ aliqua vel municipiali lege verũ esse, prout apud nos est casus specialis, in quo emptor ad partẽ decimæ obligatur, ex. l. 3. tit. 17. &. l. 3. tit. 18. lib. 9. Recop. & generaliter antea obseruabatur, vt dixi supra num. 1.

Ex quibus sic rectè consideratis iam satis apertè vides, quàm benè dicat Molinæus non probari in ea. l. debet. gabellam venditionis emptorem attingere potiûs, quàm venditorem: quin immò si bene aduertas ad prædicta, potiùs vult ea lex, vectigal venditionis venditori incumbere, prout collegit Gomez Arias, vbi supra: nec mirum, quia certè ita se res habet, & verum est eo iure digestorum ita obseruatum fuisse. Etenim constat, tributum fuisse olim apud Romanos quintæ & vicesimæ partis

pretij

pretij ex mancipiorum venditione, quod cũ antea ad emptoré pertineret, postea Neronis constitutione ad venditoré tráslatũ est, vt tradidimus supra in pręfatione.n.16.ex Cor.Tacit.lib.13.annalium. in vita Neronis. Vnde iã rectè intelliges,quod cũ expressim Vlpianus in.d.l.debet.in mácipij venditione loqueretur, cuius quota pars pretij fisco pédebatur suo tempore à venditore: viguit enim Vlpian.sub Alexand. vigesimo quinto Imperatore, vt notat Pinelus in rub. C.de res. vend. 1. par.c.1. num.30.vt eum casum statueret,quo emptor vectigal soluere teneretur, vsus est aduerbio illo,*forte*:& vel pactũ véditoris præsupposuit: innuens aperté cótrarium de iure esse, vt vere erat post Neronis constitutionem, qui anté Vlpianum & Alexandrum floruit,vt ex historia constat. & hic est verus illius legis intellectus.

3 Iuxta quam * resolutioné intelligo tex.notabilé in.l.2.ibi.*vel aliquid vectigalis causa*. C. de eunuchis. vbi innuit textus,ꝙ vltra octauã parté,quę generaliter debetur ex mercibus trãsportatis.l.ex præstatione.C.de vectigalibus. & diximus supra in præfatione.n.7.aliquid poterat exigi vectigalis nomine ex eo contractu véditionis,de quo ibi, vt bene notat Salycetus ibidé in fine:loquitur enim expresse ea lex de mãcipiorũ,venditione,ex qua vt supra diximus,vicesima quinta pars pretij fisco soluebatur Imperatorũ tépore. Atq; in eundem sensum accipiendus est textus in.l.si quis ab alio. §.cum publicanus.D.de calumniatori.cum glos.ibi.

Et certe, ad institutum redeundo, quãuis in reb⁹ victui & vsui quotidiano necessarijs parum interesse videatur, vtrũ emptor,an véditor vectigal, soluat, eo quod véditores eas res propter solutioné gabellæ cariùs indicát & védũt,atq; ita gabella(vt experiétia docet)vi ipsa & effectu ab emptore pédatur, vt prudenter notat Corn. Tacit.d.lib. 13. annaliũ. & Aemilius Ferretus ibi in annotatio. nu.14.vtilissima adhuc apud nos istæc disputatio esset propter alias res,in quib⁹ nõ ita gabellæ ratio haberi solet,vt pretiũ augeat,sed illud potiùs ex rei ipsius vtilitate metimur, vt in domo, fundo,ac similib⁹: & propter effectũ exactionis per gabellarios faciédæ, de qua infra.cap.18.nisi expressa lege cautũ extaret, véditoris esse onus,vt supra diximus ex.d.l.1.ibi,*los vẽdedores*.tit.17.lib.9.Reco.& notat Castellus in.l.70. Tauri. verb. *el comprador*.

Sed his præuisis, cũ dixerimus Regiam gabellã venditori incũbere,antequã ad principalé istius capitis quęstioné accingamur, * notandũ est,ꝙ venditor in hac materia is esse intelligitur, qui directò obligat emptoré ad pretiũ, & directò obligatur ad ré: siue sit rei dominus, siue non, modò suo nomine vendat, vt dixi supra in scolio ad dictã.l.1.Recopil.verb. *vẽdiderint*. id quod intelliges verũ esse, siuè ex mãdato,siuè vt principalis védat, dùmmodò simpliciter tacito nomine domini vendiderit,cum mãdatum habet: quia tunc ipse solus procurator directò obligat emptoré. & directò obligatur,iuxt. tex. & notata per Bar.& Doctores in.l.procurator.qui pro euictione. D.de procura. quorũ resolutio procedit, etiã hodie stãte noua dispositione.l.3.tit.8.lib.3. Ordin.quæ est.l.2.tit.16.lib.5.Reco. & optime notat Greg. Lupus in.l.8. verb.*le entregue*.tit. 11.par. 5.& diximus supra. c. 13. nu.16. atq; ideo iste prcourator sine dubio ad gabellã tenebitur,cũ verè ipse véditor sit verificatis in eo verbis.d.l.1. Recop.quæ venditores onerat, vt sæpe diximus. 4

5 Secus,*verò erit,si nõ simpliciter,

ſed expreſſo nomine domini, & ſub commemoratione ſui officij procurator ille vendiderit: quià ſicut iſto caſu ex principali contractu, non obligatur, iuxta text. & notata in.l. finali.D.de inſtitoria. nec ad id, quod ex vẽditione illa accidentaliter procedit, nempe gabellam, obligari poteſt, ſed potiùs, ipſe dominus, cuius nomine venditio cõtracta eſt, prout in eiſdẽ fere terminis latiſsime & ſciẽter reſoluit Laurentius Syluanus cõſil.8.libr. 1. quem vide: & hoc maxime procedit de iure Regio per dictã. l.2.tit.16.libr.5.Recopilat. quo ſtatutũm eſt, vt alteri per alterum obligatio adquiratur, contra Regulam iuris ciuilis, de qua in.l. quæcunq; gerimus.D. de acti. & oblig. &.l.ſtipulatio.§ alteri.cum nonatis.D.de verbor. oblig. atque ideo ſi procurator vendit expreſſo nomine domini, nulla procuratori, ſed tota domino vtilis & directa actio, obligatio adquiritur, vt notat Greg.Lupus in.l.7.in prin.tit.11.par.5. & diximus ſupra dicto cap. 13. numer.17.
6 * inſtar nuntij qui concipit verba in perſona domini, iuxtà notata in. l. multum. vbi cõparaſti. C. ſi quis alteri, vel ſibi. & ibi Salycet. num. 2. quo caſu ille, qui eum miſit, verus eſt venditor, nuntius autem quoddam organum, vt ſatis conſtat ex. l. 1. §.fin.D.de contra. empt. &.l.qui autem.§.fin cum lege ſeque. vbi gloſ. verb.miniſterium.D. de conſtit.pecu.

Vnde neceſſario conſequitur, vt talis dominus ad gabellam teneatur, ſicut ad principalem contractum, geſtum, non autem procurator aut nuntius, qui ſolùm fuit inſtrumentũ, vt hinc inde conſenſus cõiungerentur; aut per quod obligatio inter dominum & emptorem naſceretur: & hoc eſt, quod elegãter voluit, & probat text. ſic ex prædictis intelligendus in.l. 8.in princip.tit.17.lib.9.Recopila. qui ait, quod decima debetur à domino rei venditæ, cuius quidem nomine contracta venditio fuerit, nõ ab ipſo procuratore, miniſtro, vel famulo, per quem contracta ſit. Immo ſi recte ponderis verba illa elegantiſsima, de quibus in prædicta.l. 8.ibi. *vendiendoſe en ſu nombre*, aperte intelliges à contrario ſenſu, quod ſi quis vendat proprio ſuo nomine, vel ſimpliciter rem, quæ ſit alterius, decimam ipſe debet, non dominus rei venditæ, ſiue mandatum ille habeat, ſiuè non: quia lex non diſtinguit, nec diſtinguendum eſt ex prædictis ſupra. num.4. & eſt ratio iuſtiſsima, quia verè ille vendit, non rei dominus ex.d. l.procurator. qui pro euictione. D. de procurat. & quamuis ſine mandato vendidiſſet, ſcitum eſt, quod rei alienę venditio valet.l. rem alienam. D.de cõtrah.emp. atque ideo impoſſibiļe eſt, quin decima debeatur, & ſane ab ipſo venditore, propter generalitatem dict. l.1.tit.17.libr.9.Recopil. iunctis. ijs, quæ in iure congrui reſoluit Tiraq. de retract. ligna. §. 1. gloſ. 2. num.20. & quæ in noſtra decima notauimus, ſupra in ſcholio ad dict.d.1.Recop.verb. *vendiderint*.

7 Sed & * præterea notandum eſt, quod ſupra diximus, num.5. procuratore vendente, ſub commemoratione officij, vel expreſsè nomine domini, ad contractum, aut gabellam non teneri, iuxt dictam.l.fi.D. de inſtitoria. intelligendum & ampliandum fore, quamuis non expreſſe ijs modis, ſed expreſſe tanquam alienã, & vt rem illius domini vendidiſſet: quia ſemper videtur alieno nomine facere, vt ex Bart.in.l. in familiæ.per tex.ibi.C.fami. erciſ. reſoluit Tiraq. vbi ſupra. num. 20. quo caſu, ſi mandatum habuit, vẽditio valebit, & debitur ab ipſo domino, ex dict.l.8.Recopilat.

copilat. & supra resolutis: si autem non habuerit, nec à domino est ratificata venditio, nulla erit, & de gabella non erit quærendum ex notatis supra cap. 14. num. 1. iuxta quã veram distinctionem, quæ communis est, intelligi debet dictum Pauli Castren. in. l. 1. §. exercitorem. D. de exercitoria. vt bene explicat Syluanus vbi supra.

Hinc igitur eleganter infertur,
8 quod si * talis procurator, qui tacito nomine domini rei, in hoc loco cõtraxit, sit vicinus & incola istius loci, non tenebitur emptor decimam ex pretio retinere, licet rei dominus foraneus esset: quia vere non hic dominus forensis, sed vicinus ille, venditor est, & ad gabellam obligatur, ex traditis supra. num. 4. cessatque ita dispositio. l. 32. tit. 19. lib. 9. Recopil. si verò ille procurator vendiderit expresse nomine domini rei, qui sit foraneus, vel tanquam alienam, & propriam illius domini, habebit locum dispositio dictæ. l. 31. quia tũc dominus rei est verus venditor, vt constat ex traditis supra. num. 5. & 7. & sic ille decimam debet, ex dicta. l. 8 tit. 17. lib. 9. Recop. Quod iam semel litigatum & iudicatum vidi.

Sed & vlterius, ac vtilissimè aduerto, * quod quamuis procuratorẽ
9 vendentem rem sui domini, non quidem expresso nomine domini, sed simpliciter, vel suo nomine proprio, verum venditorem esse iudicemus, & ex sua persona ad Regalem decimam obligari, ex traditis supra dicto num. 4. tamen cum verè re ipsa, & effectu venditionis inspecto, non egerit ille rem suam, sed alienam, nẽpe negotium domini sui, sic erit ad decimam compellendus, vt sui domini priuilegium (si quod is habet) non violetur, sed obseruetur potiùs, ac si ipsemet dominus vendidisset: instar serui, cuius capacitas ex persona domini regulatur, text. in Princ. Instit. de stipu. seruo. Ita quod si dominus esset clericus, vel aliàs exemptus à gabellæ solutione, quamuis laicus procurator & qui ex sua persona immunis non esset, rem illius proprio suo nomine vendat, Regalis decima non erit soluenda propter domini priuilegium, cuius negotium gestum est, ex doctrina Alberici in. l. humilem. C. de incestis nuptijs. vbi ait. Quod clericus per alium exercẽs tabernam, non amittit priuilegium clericale, quem refert & sequitur Ludo. Mexia in pragmatica panis. conclus. 5. num. 29. & est text. in. l. 10. ibi. *ellos, ò otros por ellos*, tit. 18. libr. 9. Recop. & è contrario, vt æqualis sit iustitię distributio, si dominus esset laicus non priuilegiatus, quamuis procurator vendens suo nomine, clericus sit, aut alias exẽptus, gabella debitur, vt tradit Syluester in summa. verb. gabella. 3. num. 10. quem refert & sequitur. Ioan. Otalora de nobilit. 2. part. cap. 1. nu. 11. & prædictus Mexia vbi supra. num. 23. Vnde si clericus vendat nomine suo rem laici, vt gabellam fraudet, malé facit & in suã cõscientiam peccat, vt tradit Didacus Peretius in rubr. tit. 2. lib. 8. ordina. pag. 34. col. 2. ad medium. Et facit ad prædicta, quod quamuis re debitoris vendita per decretum iudicis exequentis, Regalis decima debeatur, ex traditis supra cap. 7. num. 54. ita intelligendum est, nisi debitor ille rei venditæ dominus, esset exemptus & immunis á gabellæ solutione, quia tunc eius persona inspecta gabella nõ debebitur, vt vtiliter tradit Baldus in. l. 1. num. 2. C. si seruus extero. dicens: Quod stante statuto, vt si pelliparius vẽdat pellipario pelles, non soluatur gabella, si autem alius, soluatur: si creditor pelliparij

vendiderit pelles pellipario, vel ex lege vel ſtatuto, aut iudex executor vẽdiderit gabella non erit ſoluenda inſpecta perſona domini pelliparij, cuius pelles venditę ſunt, quamuis non ſuo nomine venditio facta eſt.

Prædicta verò reſolutio non procedit, vbi quis rem alienam vendiderit abſque contemplatione veri domini, ſed propria: quia vt ſuam vendiderit, iuxta dictam. l. rem alienam. D. de contrah. emption. nam eo caſu vnuſquiſq; venditor, ex perſona ſua iudicabitur, non ex perſona domini rei venditæ, cuius negotium nõ geritur, ſed læditur potius, vt patet, & diximus infra cap. 19. nu. 40.

10 Itaque ex prædictis ſatis ſuperque conſtat, * quod Regalis decima debetur à venditoribus, nihilq; ad emptorem attinet, præterquam intra legitimam tempus emptionem ſuam gabellario manifeſtare, iuxta. l. 31. in fin. tit. 19. libr. 9. Recop. niſi venditor potentior perſona ſit, aut forenſis: quià eo caſu decimam ex pretio retinere debet. l. 32. eiuſdem tituli, & libri. Potentiorem autem perſonam eſſe intelligo, nedum iuxta ea, quæ tradit. l. 9. in fin. tit. 10. lib. 9. Recop. ſed & tripliciter quidem: primò ratione generis & familiæ: ſecundò, ratione pecuniæ, diuitiarũ, & dignitatis ſtatus: tertiò ratione paupertatis: quæ vltima potentia alijs duabus periculoſior eſt gabellario: quomodocunque enim difficilis futura ſit decimæ exactio in perſona venditoris, emptorem, qui non retinuit, teneri exiſtimo ex deciſione dict. l. 32. iuxta ea, quæ aliâs in expoſitionem textus in cap. vlt. ibi. *propter potentiã perſonarum, contra quas inquiritur*: de hæreticis libr. 6. tradit Syluester in ſumma, quem allegat & ſequitur Iaco. Simancas in inchyridion Iudi. violatæ relig. tit. 35. de teſtibus. nu. 13.

Quibus omnibus præmiſsis, veniamus iam ad quæſtionem noſtram:

11 * & quęro ſi venditor ita rem ſuã vẽdiderit certo pretio frãco, quod *horro de Alcauala* vulgo dicimus, vt emptor, quod decimæ iure debebitur, ex ea vẽditione, gabellario ſoluat iuxta ſpeciem text. in. l. Iulianus. §. idem Iulianus. D. de actio. empti. an à venditore adhuc gabella exigi poſsit, vel quaſi eo liberato per pactum, ab emptore peti debeat. Atque certiſsimum eſt, quod à venditore peti poteſt, quia ſuomet pacto facere nõ potuit venditor, vt obligationem ſuam inuito creditore, fiſco ſcilicet aut gabellario, in alium trãsferat, vt probat textus elegans in. l. inter debitorem. D. de pactis. & in. l. ſi mandatu meo. §. item ſi cum notatis. D. mandati. Sic

12 vt vere intelligas* nihil ſpeciale tradi in. l. 8. tit. 18. libr. 9. Recopilat. dum dicitur, quod vendens clerico franco pretio, adhuc decimã debet: quia illud non tam ex eo procedit, quod emptor clericus non ita recte conueniri queat, ex traditis infra cap. 18. & 19. quàm quòd ita de iure eſt ex prædicta ratione in quocũque emptore.

13 Itaque * gabellarius in quæſtione propoſita, quamuis aliud inter contrahentes conuenerit, contra venditorem aget: & ipſe venditor ſoluens habebit recurſum contra emptorem ſuum actione ex vẽdito, vt reſtituat, arg. tex. in. l. 2. C. de hæred. vel actio. vend. & in. l. 2. §. ſi venditor. D. eo tit. cum notatis in. l. ea conditione. C. de reſ. vend. & in dict. l. inter debitorem. D. de pactis. prout expreſſe in proprijs terminis tradit Menchaca de ſucceſ. creat. 1. parte. lib. 1. §. 10. num. 25. verſic. in ſumma. in impreſsione Salmanticenſi. & per conſequens, ſicut illud pactum gabellario non nocet, quòminus is contra venditorem experiatur, nec prodeſt quidem quo

magis

magis emptorem conueniat, qui de iure non tenetur ex supra resolutis, nisi cessa per venditorem actione.

14 Verùm tamen nota, * quod si gabellarius contrà emptorem egerit, isque spontanea voluntate iudicium suspiciat, quàmuis de iure non tenetur, vt dixi, exceptione taciti pacti, si iterùm non satisfactus ad venditoré recurrat, vtiliter repelletur, per text. in.l.2.C.de pactis. in qua lege, vt propositum intelligas, maximum dubiũ est, qua ratione tacitum illud pactum ignoranti vẽditori hæreditatis prosit: & dubium quoque erit in nostro casu, qualiter prodesse posit venditori, vt conueniri nequeat, cùm in pactis duorum consensus requiratur. l. 1. D. de pactis. cui difficultati respondent Butri. & Cynus, quod dicta. l. 1. procedit in pacto expresso, secùs in tacito, ex dicta. l. 2. Sed opponit Baldus ibidé de. l. qui ad certum D. locati. vbi pactum tacitum non procedit

15 sine duorum consensu. * Verum inquit Baldus, quod pactum proueniés ex consequentia actus expresi non requirit duorum cõsensum, vt in dicta. l. 2. vbi pactum proueniebat ex consequentia suscepti iudicij: pactũ autem tacitum, quod non venit ex consequentia, nec per obliquum, sed principaliter, benè requirit duorum consensum saltem præsumptiuum, & ita inquit procedere dictam. l. qui ad certum. Mihi autem non placet hæc Baldi doctrina, quæ commentitia est: quia & in dicta. l. qui ad certũ, ex consequentia quoque habitationis coloni, & pacientiæ domini, prouenit tacita locationis conuentio: & tamen requiritur, vt saltem præsumptiuus consensus sit, qui in ignorante adesse non potest in specie dictæ. l. 2. magis quàm in furioso. l. neq; ignorans. C. de donatio.

16 Vnde * ego planè existimo, tacitũ pactum, de quo in dict. 2. C. de pactis. minimè intelligi inter creditores hæreditarios & hæreditatis venditoré, prout glossa & omnes malè existimant: quia cùm venditor ignorans esse susceptæ litis, nulla ratione dici pòtest, cum creditoribus pacisci. Sed potius intelligi inter creditores & emptoris hæreditatis: nã ex eo, quod emptores spontè susceperunt litem, qui veré non tenebantur, tacitè visi sunt cum creditoribus pacisci, vt à venditore non peterent, à quo si creditores exegissent, iterũ possent emptores ex vendito conueniri, per tex. in. l. 2. C. de hæred. vel act. vend. quò fit, vt non mirè dici posit in ea lege, ex emptorum pacto venditori exceptionem prodesse contra regulã. l. quò tutela. 73. D. de regu. iuris. quia eo casu non tàm venditori per liberã personam adquiri, quàm ipsis emptoribus, qui pacti sunt, consuli videmus, prout in simili contra aliorum veterum sententiam rectè se didicisse ait Paulus I. C. in. l. si vnus. §. quod si sine. D. de pactis. & est mihi argumentum maximum pro hoc intellectu, quod in dicta. l. 2. C. de pactis illud requiritur, quod emptores hæreditatis eas actiones spõtanea voluntate susceperint hoc est, scientes se nõ teneri: nam si inuiti suscepissent, fallò credentes se ad hæreditatis onera obligatos esse, non prodesse venditori taciti pacti exceptionem sentiunt Imperatores: quasi nullum tale pactum, de non exigendo à venditore, videri posint fecisse, qui se solos obligatos putarent, venditoremque nullo iure teneri. Quòd si inter venditorem & & creditores hæreditarios intelligeretur tacitum illud pactum interuenisse, vt glo. & omnes existimant, nihil videri meo intererat ad pacti validitatem, quod sponté, inuiti vè actiones hæreditatis suscepissent emptores

res. Itaque iuxtà hanc resolutionem, si gabellarius agat contra emptorem in nostra quæstione, & is sponte actionem suscipiat, non poterit iterùm ad venditorem reuerre decimam petés, taciti pacti exceptione repellendus ex dict.l.2.C.de pactis.

Ex præhabita verò resolutione de qua supra nu. 11. duo notabilia inferri
17 possunt: * Primum, quod si aliquis exemptus à decimæ solutione lege, aut priuilegio, rem aliquam vendiderit franco pretio iuxta superius dicta, nihil adhuc tenebitur soluere emptor ratione decimæ: quià cum à véditore suo nihil posit gabellarius cõsequi, nec ab emptore quidem consequetur: quia quicquid partes inter se contraxerint, illud onus venditoris est, non emptoris. Quod notare voluit, vt obiter caueas à Caroli Molinæi resolutione, qui in consuet. Paris.tit. 1.§. 24. nu. 4. contrarium voluit: nam aduertendum est, quod vir ille doctissimus loquitur in consuetudine sua, ex qua constat, quod venditore vendente franco pretio, onus quinti, de quo ille agit, pertinet ad emptorem ipso iure, & ex sua persona tenetur, vt ipse adnotat in prin.illius.§. 24. num.1. indè rectè ait, quod eo casu non attenditur priuilegium venditoris: At nos loquitur in casu nostræ legis Regiæ, per quam nullibi statutum est, vt ex conuentione partium onus decimæ varietur, sed semper ad venditorem pertineat: vnde, quicquid venditor dixerit frãco pretio vendere, non ideô emptorem suũ gabellæ solutioni subiecit, cum de se propter venditoris priuilegium venditio illa esset immunis, nisi expressè venditor priuilegio suo renuntiasset, volens eo pacto gabellario consulere, & in illius fauorem emptoré obligare: quià tunc apertum est, quod tenebit obligatio ex.l.3.tit.8.lib.3.Ordin.quæ est.l.2.tit.16.lib.5.Recop.

18 Secundum notabile est, * quod si véditor, qui eo modo vendiderit frãco pretio, sit ipsemet gabellarius, ad quem decima illius venditionis pertinere debuisset, si ab alio véderetur, non posit quidquam petere ab emptore eo nomine. Quod quidem facile posset contingere in hac specie: védidi tibi fundum meum quanti Titius æstimauerit franco pretio, iuxta textum & ibi notata in. §. pretium autem. Instituti. de emptione & véditi. Contingit autem, quod cum Titius æstimat pretium, ego sum factus gabellarius membri hæreditatum eo loco, quo fundus ille véditus situs est, sic, vt si ab alio véderetur, decima eius ad me pertinuisset, iuxta.l.9.titul.17. libr. 9. Recopilatio. & ea, quæ diximus supra capit. 3. numer. 19. at cum ego ipse sim venditor & gabellarius, ac pronidé confusa sit debitæ gabellæ obligatio, proptereà quod ius creditoris in debitoris persona reperiatur, iuxtà notata in.l.si communi.D. de seruit. rusti. præd. & quod de creditore facto hęrede debitoris sui dicitur in.l.cũ qui.§. fi.D.de inoffi.test.& l.cũ bonis.§.1.D.de adqui.hęre. & alibi sæpé doctores notát. ideoq; nihil posimá meipso cõsequi & petere nomine gabellæ, sit cõsequens necessariũ nostro iure, vt nec ab emptore, cui védidi franco pretio, quidquã petere queam: quia ab eo non nisi quod à venditore solutum sit gabellæ nomine exigi potest ex supra dictis numero.13. Præsertim cum isto casu in ęstimando rei pretio & illud quoque aduertere debuisset ille Titius, vt licet franco pretio contracta venditione sit, ac proptereâ vilius videretur ęstiméda res esse ex infrà dicendis propter.l. fundi parté.D.de contrah.emp. adhuc quidem suo iusto valore & pretio æstimaret, nulla parte deducta pro

pter

Per illud pactum, quod sanè isto casu, quo de agimus, nec venditorem exonerat, cum ad eum pertineret gabella: nec emptorem grauat: eo quod ab eo nihil exigendum sit per venditorem gabellarium effectum, vt dixi. Quicquid contrarium teneat Caro. Molinæus in dicto. §. 24. numero. 4. vbi in simili specie, cū scilicet exactio oneris venditionum ad eundem venditorem pertineret, qui vendidit franco pretio, ait ille autor, quod poterit venditor totum illud onus ab emptore exigere: sed mouetur ea ratione, quia venditione eo modo contracta, onus illud fœudale, de quo ipse loquitur, ad emptorem pertineret ipso iure, vt iam dixi: cessatque ita ratio in nostra quæstione considerata.

Cæterum prætereundum non est, quod si emptor, cui simpliciter fundum meum vendidero centum aureis, sit ipsemet gabellarius, ad quem aliàs fundi gabella pertinuisset, dubiū non erit, quin decimam possit ille emptor gabellarius ex pretio deducere: quia, vt recte inquit Parladorius lib. rerum quotidi. capit. 3. §. 1. numer. 21. in fin. gabella extra pretium est.

19 Insuper in hac materia precipuè illud notare oportet, * quod si fundū vēdidi mille aureis, eo pacto adiecto, quod emptor gabellam solueret: amplius quam decima illius pecuniæ conuentæ, soluendum est gabellario: quia cùm pactum illud adiectum pars pretij sit, dicta. l. fundi partem. D. de contrah. empt. & l. si sterilis. §. si tibi. D. de actio. empti. cum ibi notatis. illo amplius, quam mille aureis vendidisse videor: & sic centum & decē, nempè decima & sub decima ex ea venditione debentur, vt bene explicat, & resoluit Caro. Molinæus in dicto. §. 24. num. 1. & tradit in terminis Io. Parladorius, vbi supra dict. cap. 3. §. 7. num. 45. & hoc iure vtimur.

20 Igitur * totum illud, quod ab emptore solutum sit iure decimæ ex pacto illi venditioni apposito, pro pretio habetur cum reliqua summa conuenta, ex dict. l. fundi partem. & dict. l. si sterilis. §. si tibi. sed si hoc verum est, tunc fiet, vt mirum in modum Regalis decima augeatur, veluti: vendidi mille aureis fundum meū eo adiecto pacto, vt emptor totam gabellam solueret, quæ ex ea venditione deberetur, diximus & verum est, quod à me debet gabellam exigere gabellarius & ego ab emptore: ille quidem ex lege, & ego ex pacto venditionis, petit ergo à me decimam gabellarius, & ego dico cētum me debere, quia mille aureis vendidi, sed eo pacto vt emptor ad solutionem decimæ teneretur: inquit tunc gabellarius & replicat, propter pactum illud ampliùs, quàm mille vendisse videris, nempe mille & centum ex supradictis, quia scilicet centū illi aurei tua intersunt, pactum illud adiecisse: ergo infert, centum & decem me debere ratione decimæ, & verum est, vt resolui, & seruatur in praxi: soluo igitur centū & decem gabellario, & ab emptore actione ex vendito, quæ ad huiusmodi pacta solet competere, vt infra explicabo, tantundem consequor ex supra resolutis, scilicet mille quibus vēdidi, & amplius centum & decem gabellæ nomine à me soluta: ecce redit ad me gabellarius, & quià ex venditione fundi mei, mille ac centum & decem ab emptore sum consecutus, iterum propter decem illa non gabellata petit vnum: soluo, & peto ab emptore illud vnum vi actionis ex vendito, & conuentionis initæ: iterum & istius vnius nummi aurei decimā quoq; petit gabellarius. & sic vsq; ad minimam summam, quæ solui queat iuxta ea quę tradidimus supra in scholio ad. l. 1. tit. 17. lib. 9. Recop. verb. *ex*

singu-

ſingulis denis, ecce ergò æqualiter ſenſim ſupercreuerit gabellæ ſumma in damnum emptoris: quod per iniquum videtur, & eſt. Vnde in poſita difficultate conſidero, quod quando vendidi fundum meum mille aureis ea lege, vt emptor gabellam ſolueret: eo amplius vltra mille vendidiſſe videor, quantum mea intereſt pactum illud interpoſuiſſe, vt ſatis patet ex dicta lege fundi partem. & dicemus infra numero trigeſimo primo, iuxtà doctrinam Baldi conſilio.164.maritus.in fin.libr.5.qui huiuſmodi pacta æſtimanda eſſe ait, vt videatur quantum ex eis pretium creſcat. Igitur videamus nos, quantum interſit mea, ſic ea lege vendidiſſe, & certè cum ſi ſine illo pacto venderem mille aureis, ſoluturus eſſem centum gabellæ nomine, quæ decima pretij forent iuxta dictam legem primam. Recopilat. & propter pactum ob eius ſummæ ſolutione liberatus manſerim, aperte conſequitur, quod centum illos aureos ſuperlucratus ſum, & quod tantum mea intereſt, illud pactum appoſuiſſe, ex.l.mortis. cauſa capitur. §. fina. D. de donation. mortis cauſa. & ſic mille & centum vendidiſſe videor, non ampliori ſumma: & quamuis ab emptore centum & decem gabellæ nomine ſoluta ſint, propterea quod ad omnem decimã ſe obligauit: tamen illa decem non ſunt, nec videri poſſunt pars pretij eſſe ad hoc, vt & horum quoque Regia decima repoſcatur: quia ſi ego quidem ſine illo pacto ſimpliciter vendidiſſe mille aureis, centum duntaxat ſoluturus eſſem: atqui non omne, quod ex pacto venditionis prouenit, niſi quatenus venditoris intereſt, immo nec omne pactum venditioni appoſitum, pars pretij eſſe intelligitur in dicta.l. fundi partem. D.de contrah.empt.

Quod vt rectè intelligatur, ani-
21 maduerto, * quod Carolus Molinæus in tractat. de vſuris. quæſtion. 28.numero.243.in fin. tunc demum voluiſſe videtur, pactum venditioni appoſitum pretij partem eſſe, ſi eo ipſo res eſſet minori pretio vendita: ita quod pactum eſſet adiectum ad ſupplendum & æquandum iuſtum pretium: quia tunc tantum pars pretij erit, debereque, ita intelligi dictam. l. fundi partem. Verùm tamen, quamuis ad propoſitum huius noſtræ quæſtionis & reſolutionis multum adiuuet ea ſententia, & rectiſsimè procedat, ac tradita ſit á Molinæo in contractu ſuſpecto de fœnore & vſura, in quo ipſe loquitur: generaliter quidem vera non eſt: exiſtimo enim, prædictam legem fundi partem. cum ait, *ſi modo non id velle: ideò vilius fundum vendidiſti, vt hæc tibi conductio præſtaretur*, prout aliás quoque dicit textus in.l. ſi venditor. in fine. ibi. *quoniam hoc minoris homo venijſſe videatur*. D. de ſeruis expo. quin potius illud vult ea lex, vt quoties ita pactum apponeretur propter venditionem ipſam, vt aliàs ſine eo venditurus non eſſes, vel ſaltem maiori ſumma vendidiſſes, ipſum pactum pars pretij eſſe videatur, vt optimé tradit Andreas ab Exea. de pactis numero.568. verſiculo ſecundo, limita. & ad ipſius implementum actio ex ipſo, contractu competat. l. qui fundum. D. de contrahend.emptio.l.qui tenetur.§. 1.&.l. ſi ſterilis.§.ſi tibi.D.de action. empti.ſecùs autem ſi non propter ipſam venditionem apponeretur, ſed ex communi aliàs contrahentium placito,

placito, quibus tunc temporis ea de re conuenire placuit oblata occasio-
23 ne, vt statim explicabo. * Nam si, vt Molinæi doctrina conuincatur, quis vendat triticum quatuordecim argẽteis in singulas fanecas & mensuras, vel alio legitimo & taxato pretio, eo addito pacto, vt emptor aliquid faciat in re venditoris, vel aliâs pro ipso venditore iuxta speciem dictæ. l. tenetur. §. 1. D. de actio. empt. profecto quamuis istum & legitimum tritici pretium, illa summa quatuordecim argenteorum sit in his Regnis, iuxta Philippi. II. Regis nostri felicissimi constitutionem latam, anno domini. 1582. ac ideo qui sic vẽdit eo pacto & pretio, videri nequeat propter pactum viliori pretio, ac minori summa vendidisse, qui cariùs quidẽ quàm pro illis quatuordecim argenteis, vẽdere non poterat: recte quidem pluris quam legitimum esse pretium, vẽdidisse dicetur: ac id ipsum pactum pretiũ tritici esse videbitur, eo quod dum eo pacto venditum fuerit, nec aliâs venditor voluerit distrahere, vt expresso voluerit distrahere, vt expresse voluit Bart. in. l. per diuersas. nu. 25. C. mandati. quæ sententia apertẽ colligitur ex verbis & ratione tex. in dict. l. fundi. ibi. *Quod eo pacto vẽditus fuerit*, hoc est, quod non nisi cũ eo pacto venditio contracta sit, nec aliter venderetur.

23 Cui sententiæ non * obstat tex. in dict. l. si venditor. in. fin. D. de seruis expo. vbi nulla alia ratione pactum appositum venditioni pars pretij est, quàm quod propter id seruus minoris venditus est, cum regulariter, qui non potest liberè vti seruo, vel alia quacunque re empta minus pretium offerat: & nisi eam rationem ex libris Sabini Papinianus didicisset, apertè voluit, pactum appositum venditioni partem pretij, aut contractus non esse, nec ex vendito actionem dari, vt id, de quo conuenerit, fiat: quàmuis non aliter, nec nisi cum eo pacto venditio fuisset contracta, quod sufficere ego dixi ex dict. l. fundi. Nàm respondeo, eum textum, in dict. l. si venditor. loqui de pacto inuidioso, & ad pœnã homini irrogandam ex sæuitia posito: ex quo rectissimẽ & moraliter inquit Iuris Consultus: actionem non dari, nisi quatenùs pecuniariter intersit venditoris illud impleri, prout elegantissimè quoque tradit idem I. C. in. l. seruus ea lege. statim sequenti. eo tit. & cum hominem homini insidiari nefas sit propter cognationem illam, quam inter nos natura constituit. l. vt vim. D. de iustitia. & iure. infert Iuris Consultus, quod ex illo pacto, quod homini pœnam irrogat, nempè nè manumittatur, vel in loco sit, nullus vir bonus, qualis est iudex, qui eam causam iudicare debet l. continuus. §. cum ità. D. de verbor. obligati. credere, aut iudicare potest, aliquid interesse venditoris, qui solã sæuitiam prætenderet ex eo pacto, atque ideo dandam non esse ait actionem, ex vendito, vt id pactum impleatur, nec illud partem pretij esse, nisi cum ex eo aliquod honestum commodum resultaret venditori, quamuis non nisi cum eo pacto vendere voluerit. Cæterum si aliquod aliud pactum venditioni apponatur, quod nemini odiosum sit, & cuius aliqualiter, etiam nõ ratione pecuniæ, sed ratione affectionis, vel alicui benefaciendi causa venditoris intersit, idq; pactum propter venditionem adiectũ sit, vt ad dictam. l. fundi partem. superiùs diximus, rectẽ & planẽ consentit, ac docet I. C. in dicta. l. si venditor. iuncta. l. seruus ea lege. D. de seruis ex porta. quod pars pretij erit, & ex vẽdito actio dabitur, vt id, quod cõuenerit, impleatur, etiam sine ea consideratio-

deratione, quod verisimiliter viliori pretio vendita res sit propter adiectũ pactum, & hic est verus sensus & intellectus illarum legum.

Recte ergó ex prædictis tẽtari po-
24 test,* falsa esse cõmunem allegationẽ illius. l. fundi partem. dum comuniter allegatur ad hoc, ꝙ generaliter pactũ appositum in continenti venditionis, pars pretij esse censeatur, vt constat ex summario Baldi, & Salyceti, ibi. cum tamen non illud verum sit in omni pacto, nisi in eo, quod, propter vẽditionem ipsam adicijtur, & sine quo aliás venditor, cuius honesté interesset, non vendidisset aut cariús vendidisset, vt diximus, & bené ex alijs notat Andreas ab Exea de pactis. nu. 568. quod maximè notandum est vltra ea, quę ad eam. l. fundi partem tradit Pinelus in rubr. C. de res. venditio. 2. part. capit. 2. numero. 30. Etenim si ex eo solo adiectũ sit pactum in venditione, quod tunc in mentem venit de illa re, vel facto conuenire, non propter ipsum venditionis contractum, nec ad augendum eius pretium, non quidem videbitur pactũ pars pretij esse, nec pars contractus venditionis, ex Trebatij, & Labeonis sententia, quam eo casu satis probat Iauolenus Iuris Consultus in dicta. l. fundi partem. nec enim eos generaliter reprehendit, sed sub conditione, & in casu speciali, ibi. *si modò ideò*. Effectus est maximus in nostra materia, quod in decimæ computatione non semper propter pactum venditioni adiectum pretij conuenti summa augenda est, cum non semper pars pretij sit, nisi cum propter ipsam venditionem honesté adicijtur: secus veró si incidenter id excõmuni vtriusque placito conueniret, putá: vendidi tibi domum mille aureis post quam de pretio nimis, vt est naturale, altercatum est. l. voluntate, alteratum est. l. voluntate. C. de res. vend. tandem ego venditor dixi: sit tibi his mille aureis domus vendita, sed volo & peto, vt domum tuam, quã in tali parte habes, viginti (quod forte erat iustum suum pretium & merces) hoc anno, vel decem annis conductam habeam, consensit emptor, quiá aliàs eam locare sibi oportuerat: profecto magis putem in hac specie, ex habitis præfationibus & rei gestæ qualitatibus, iuxta. l. Titia. §. idem respondit. D. de verbor. oblig. conuentionem illam de conducendo, nouum locationis contractum esse in continenti venditionis celebratum, quàm ipsius venditionis partem, & domus vẽditæ pretium: quia non eo ipso domus vendita est, quæ aliás forte sine eo quoque, quod emptor locationi consentiret, venderetur: quod tamen requiritur, vt pactũ sit pars pretij, & actione ex vendito agi possit in dicta. l. fundi partem. Sed potius conuentum est occasione ipsius venditionis: nam cum habitationem meam venderem, in mentem venit aliam conducere, qua indigerem: & quia tibi aliás quoque oportebat locare, locasti mihi illam iusta mercede: atque ideo actione locati agendum erit; vt id, quod conuenerit, fiat, iuxtá Labeonis sententiam, quam isto casu non reprehendit Iauolenus in dicta. l fundi partem. Nec quôad computationem pretij, ac Regalis decimæ, curandum erit de eo pacto. Quod si pactum illud sic adijceretur, vt pretium fundi dici posset, vt quia aliàs non, nisi cum eo pacto vendiderim, vel saltem maioris pretij summa vendidissem, ex supra resolutis, actione ex vendito agi poterit ad illius locationis implementum ex Iauoleni sententia, qui á Labeone discedit isto casu in. d. l. fundi partem, & cum pactũ illud locatio-

nis

nis venditioni adiectum in partem pretij cederet, æstimandum erit per iudicē, aut alium virum bonum iuxta id, quod alias disponitur in l. 2. tit. 17. libro 9. Recopilatio. & quæ dicemus infra cap. 17. nu. 16. vt inde quoque tanquam ex ipso pecuniario pretio decima deducatur, nempè quantum venditoris interest eo amplius pacto præter pretium in pecunia designatum vendidisse, iuxtà memorabilem doctrinam Baldi in consilio. 164. in fine. incipit. maritus. lib. 5. & latius dicemus infra hoc eodem capite, num. 31. Atqui in hunc modum intelligenda & limitanda est communis doctorum resolutio circa dictam. l. fundi partem. D. de contrah. emption. quam late tradit Tiraquel. de retractu conue. in præfatione. ex nu. 21.

Vlteriùs, vt maiorem illius disputationis fructum sentiamus, ex prædi-
25 ctis infero, * falsum esse manifeste, quod tradit Ludo. Mexia in pragmat. panis conclusione. 3. nu. 17. ad finem, dùm ait: quod si frumentum, aut alij fructus à prædicta lege taxati, legitimo pretio væneant, hoc insuper addito, vt emptor soluat gabellam, quę ex eiusmodi venditione deberetur: qui ita vendiderit eos fructus, prædictæ legis & taxæ non erit trāsgressor, eo quod venditor solum recipiat pretium legitimum: ꝙ ait ita se in facto consultum respondisse. Etenim, vt repetam, ex superius traditis falsum esse constat eius responsum, nàm pactum illud de soluenda gabella per emptorem, quæ aliàs de iure Regio venditori incumbit, vt diximus suprà hoc eodem capite. nu. 1. pars pretij est, & manifestè pretiū auget, immò & ipsam gabellam, prout ex dicta l. fundi partem. & dict. l. si sterilis. §. si tibi. superius diximus. nu. 19. & expressè notat in terminis doctor Baptista Martianesius lib. 1. consiliorum. cons. 76. nume. 1. itaque si vndecim argenteis, vel quatuordecim vendidero tibi fanecam tritici iuxta pretium statutum in veteri, vel noua pragmatica, vt retulimus supra numero. 22. & vltra eo pacto, vt pretij decimam, vel quæcunque eo nomine pars soluenda sit, gabellario soluas, luce clarius sit maiore me pretio, quàm quod à lege taxatur, vendidisse non minus, quàm si eo pretio venderem, & eo amplius pacto, quod insulam meam reficias, vel aliquid aliud pro me facias, vel des, vt dixi supra dicto numero. 22. vel fortè quod aliàs merces, simùl cùm tritico à me emeres iusto, vel iniusto pretio: quia quodcūque pactum eo modo appositum in venditione ad venditoris fauorem, pretium auges ex dict. l. fundi partem. & quæ eleganter tradit Caro. Molinæus in consi. Paris. tit. 1 §. 24. num. 1. & §. 23. num. 55. ad fin. & decidit expresse l. 1. ibi. *por euitar los fraudes*. tit. 25. libr. 5. Recop. & notat Bartol. supra relatus. nu. 22. constatq; ita in prędicta specie, de quà agit Mexia in dicto loco, venditorem illud contra legem committere.

26 Nec simile est, * quod tradit Petrus Rebuffus in 2. tomo ad leges Gallicas. tractat. de rescisio. contractuum. articul. vnico. glos. 15. numer. 17. quicquid illius viri dicto deceptus fuerit Mexia, vbi supra, eo quod neutrius dicti rationem perpenderit. Inquit ergo Rebuffus, quod laudimia non faciunt excessum, nec computari debent ad recisionem venditionis, quia emptor illa non recepit, atque ita iudicatum fuisse ait, quod vt læsio vltra dimidiam computetur, eius dumtaxat pretij ratio habenda est, quod pars recipit. Sed dissimile hoc est ab eo, quod infert Mexia vbi supra: etenim quod tradit & quidem verisimé Rebuffus in dicto loco,

aliam rationem habet, & intelligendum est de eo, quod aliàs sine partium conuentione aliquis ex contrahentibus impendit in venditione, siue ratione laudimij, vt ille loquitur, siue ratione gabellæ, aut in proxenetis, vel aliàs impendatur, prout ex eadem iuris ratione extendendum & intelligendum existimo: hæc enim excessum non faciunt, nec computari debent ad læsionem vltra dimidiam iusti pretij in terminis. l. 2. C. de res. vendit. eo quod vrè & realiter illæ impensæ pretiū non minuūt, nec augent, quo minus verum sit dicere, tanto pretio venditam rem esse, quantum in conuentionem ex partium consensu fuerit deductum, ex traditis infra cap. 16. numer. 3. vbi ex communi doctorum sententia diximus, quod si res vænierit centum aureis, quámuis explicandæ venditionis causa aliquid ex eis impendatur, à venditore, vel quid amplius erogetur ab emptore, certum & verum est, illis centū aureis rei pretium cōstare, & ex toto esse decimam deducendam absque vlla diminutione, vel augmento propter illas impensas faciendis: prout aliás quoque ferè in nostris terminis & materia simili tradit Caro. Molinæus in consuetud. Parisien. titul 1. §. 24. numero. 3. ergò & eodem modo ad computationem iusti pretij, quo res vænire debuisset iuxta dictam. l. 2. id computabimus pro rei pretio, quod in contractum deductum est, absque vlla deductione: quicquid ex ea pecunia pretij nomine recepta, aliquid propter gabellam, vel aliud onus legale venditor expenderit, iuxta nostram. l. 1. tit. 17. lib. 9. Récopil. & quicquid vltra eam pecuniam aliquid expendat emptor ratione laudimij, quod proprium ipsius onus est ex. l. fin. & ibi gloss. verbo. accipere. quæ communiter recepta est. C. de iure emphy. & hoc est, quod tradit Petrus Rebuffus vbi supra, & quidem rectissime, quod est maximè notandum ad materiam dictæ. l. 2. C. de rescind. venditione.

27 Cæterum * si onus illud laudimij, quod de iure tangit emptorem, vel onus gabellæ, quod de iure nostro tāgit venditorem, ex conuentione partium & lege contractus, alter pro altero soluat, minime dubium est, nec negabit Rebuffus, aut quisquā alius negare poterit, quin illud pactum pars pretij, vel rei futurum sit, rem vel pretium augendo ex supra dictis, per dictam. l. fundi partem. D. de contrahend. emption. & dicemus infra numer. 31. Etenim si fundum emphytheuticum centum aureorum, vendidero tibi pro quinquaginta aureis, & vltra eo pacto in tui fauorem adiecto, vt laudimium, quod á te de iure deberi diximus, ego soluerem: dubium non est, quin licet inspecto pretio conuento, & eo, quo fundus valet, læsio non excedat dimidiam iusti pretij, ac proindè videatur, locum non fieri decisioni dict. l. 2. C. de rescindend. vendition. ei quidem locus erit propter illud pactum, quod pretium conuētum minuit, & rem venditam auget, ex resolutis infra dicto numero. 31. Item è contrario, si rem viginti aureorum, vendidero tibi pro triginta, & vltra eo pacto, vt gabellam per me de iure soluendam, tu ipse solueres gabellario, dubium quoque non est, quin licet inspecto pretio conuento, & vero rei valore, læsio non sit vltra dimidiam, iuxta computationem nostræ. l. 56. tit. 5. part. 6. contrarium sit dicēdum propter pactū illud de soluenda gabella per emptorem, quod pretium auget ex latissimé supra resolutis.

28 Itaque in summam, * vt quod fusiùs diximus, vno verbo percipiatur:

longa

longa differentia eſt inter impenſas factas ex conuentione partium: quia iſtæ pars prætij ſunt, ex dicta.l. fundi partem. & iuribus ſupra allegatis: & impenſas aliter, & ex alijs cauſis erogatas in venditione à contrahentibus; quia hæ ab extra verſantur, & in pretium rei datum computari non debent, vt in alia quæſtione videtur aduertere Pinelus in dict.l.2.in.2.par. capit.3. numer.10. C. de reſcind. vēd. & in noſtris terminis Carol. Molin. vbi ſupra. dicto. §. 24 numero. 3. Ex qua differencia manifeſtè conſtat, quàm diſsimile ſit, quod tradit Rebuffus vbi ſupra ab eo, quod falſo ex illius dicto deduxit Mexia in loco al-
29 legato ad noſtram gabellam. * Pro quo, & contra noſtram veriſsimam reſolutionem & ſententiam non obſtat dicere, quod qui triticum vendit ad taxam franco pretio, verè non accipit, niſi legitimum & taxatum pretium: cæterum illa gabellæ ſumma alij datur: prout conſiderat prędictus Mexia: quia immò aliter dicendum eſt, vt reſoluimus, nam licet ſolutio pacti in alium tertium dirigatur, ſi tamen id fieri venditoris paciſcentis intereſt, adhuc quidem pars pretij illud pactum eſt, vt probat textus elegans & expreſſus ſi benè cōſideretur, in.l. hæreditatem Cornælij. D. de hæred. & act. vend. & probatur quoque aperte iuris ratione: quia cum, ſi ſine eo pacto vendidiſſet, ipſe teneretur de ſuo gabellam ſoluere, á qua per emptoris ſolutionem, ex pacto venditioni appoſito ſecutam liberatus eſt, tātam pecuniā ex eo pacto videtur percipere, in quantā fuerit liberatus, ex. l. mortis cauſa capiatur. §. fi. D. de donat. mortis cauſa. & quæ tradidimus ſup. c. 10. ex nu. 16. & in effectu hic vēditor recipit quatuordecim argēteos pro ſingulis fanecis & menſuris ſine onere gabellæ, cum tamen nō niſi cū eo onere, & quocunq; alio, quod de iure venditorem ſequatur, accepturū eſſe ſanciat lex Regia, quæ tritici vēditionibus & pretio modum poſuit: dum ait, venditores tritici, quos aliàs regulariter ſciebat lex oneri gabellarum eſſe ſubiectos ex. l. 1. tit. 17. lib. 9. Recopil. non niſi quatuordecim argenteis poſſe vendere ad plus in ſingulas fanecas, prout ex Regia pragmatica conſtat.

Atq; hinc obiter intelliges, quod ea ratione: quia regulariter, ſi ſe exoneret venditor ab illo onere & tributo, quod ipſum de iure tangit, & oneret emptorem ex vi pacti, pars pretij illud eſt ex dicta. l. fundi partem. cum
30 ſupra notatis. rectè * vetuit Proprius motus Pontificis Maximi Pij. V. ſuper forma creandi cenſus. & omninô annullauit pacta, quæ vltra legitimū cēſus pretiū, continerent ſolutiones onerum ad eum expectare, ad quem alias de iure & ex natura contractus non pertinerent, ſcilicet ad venditorē cenſus, cui in ea conſtitutione cōſulitur: cuius quidem conſtitutionis hic eſt verus ſenſus & vera ratio ex aliàs traditis per Caro. Molinæum de vſuris. quæſtio. 6. numero. 129. & cum his ſatis explicatus manet hic articulus, ad alia ergo tranſeamus.

Sed adhuc, pro perfecta iſtius ma-
31 teriæ cognitione, aduertendum eſt: * quod ſicùt pactum & onus adiectū emptori in fauorem venditoris, pretium conuentum augere diximus ſupra ex dicta. l. fundi partem. D. de cōtrahe. emptio. ita quoque contraria & neceſſaria ratione pactum & onus adiectum venditori in emptoris fauorem, pretium minuere videatur ex correlatiuorum doctrina. l. 2. C. de cupreſsis. lib. 11. quod erit valdè vtile ad gabellā, veluti in ea ſpecie: Vendo tibi remille aureis, ſed ſic tu emis, vt fundum quendam meum certa

pecunia locem tibi, ita vt aliàs, vel nisi pro minori summa non esses empturus. Certè secundùm prædicta, nō integra centum, quasi ex mille in pretium datis, gabellæ nomine debebūtur, quia illud pactum pretium conuentum videtur minuere: sed æstimādum erit, quid mea interest non locare, aut potiùs tua interest conducere, vt illud dēptum è pretio, quasi nō datum intelligatur, ex sępè allegata doctrina Baldi consi.164. maritus. in fin. lib.5. vbi ait, quod ista pacta venditioni apposita, vel augent, vel minuunt contractum, & propterea æstimari debent, quem refert & sequitur Carol. Molinæus in consue. Paris. dicto. tit. 1.§. 24. numero.1. sic erit, quod si tua tanti interest, sic & ea certa mercede fundum illum meum locatum habere, quantum valent viginti aurei, isti quidem deducantur é pretio designato ad rem, scilicet de illis mille aureis, quibus vendidi, quasi non videātur à te dati, qui totidem videris accipere ex pacti illius implemento: nec plus, quàm nongentos, & octoginta aureos, ego videar à te percipere pretij nomine, qui pactum illud impleui, aut impleturus sum, atque ita ex illis solis decima debeatur, non ex integris mille.

Sed contrarium dicendum est sine dubio, quia illud pactum pro emptore positum magis auget rem venditam quàm, pretium conuentum minuit: ita vt quemadmodum pactū & onus impositum emptori in venditoris fauorem, pars pretij est & illud auget, ita quoque ac similiter eadam ratione, pactum & onus impotum venditori in emptoris fauorem, pars rei est & rem venditam auget, prout eleganter dicit Carolus Molinæus vbi supra. §. 24. numero.1. Etenim constat, quod sicut in specie dictæ. l. fundi partem. de contrah. empt. & dictę. l. tenetur. §.1. & l. si sterilis. §. si tibi. D. de acti. empti. & in alijs iuribus, factum & onus qualecunque emptori adiectum, potest esse & est pars pretij, quod de sua natura legali debet in pecunia numerata consistere, vt laté explicuimus supra capit.1. nec vlla iuris ratio resistit, quominùs id fieri valeat saltem impropriè, vt notat Andreas ab Exea de pactis. numer.549. versic. nec obstat. propterea quod sufficiat, principalem pretij partem, in qua venditio nititur, in pecunia esse, vt considerat Pinelus in rubr. C. de rescind. vendition. 2. par.
32 capit. 2. numer. 29. * Et hoc est, quod significat nota illa improprietatis, qua vtitur text. in dicta. l. fundi partem ibi. *pretium fundi videretur*, quem sic debes obiter intelligere. D. de contrahen. emptio. ita quoque factum & onus impositum venditori in emptoris fauorem (qualecunque illud sit) potest esse & est pars rei venditæ: ita vt, licet necessariò ex natura venditionis, debeat ex venditoris parte res proficisci, non factum, quia aliàs trāsiret conuentio in locationis contractum ex notatis in. l. naturalis. per totam. D. de præscri. verbis. si tamen principaliter res aliqua proficatur ex parte venditoris, in qua venditio nitatur & consistat, rectè possit ei accedere, & quasi eius pars esse factum aliquod cum re deductum in venditionem: ita vt res illa principalis, & factum ei adhærens tanquam accessorium vendi videatur, & totius venditionis pretium sit integra illa summa, quæ ab emptore datur, absque vlla diminutione: sed ideo minuit dicatur pretium propter illud pactum, quia crescit res, atque ideo in prædicto venditionis exemplo, quod supra proposui, nedum ex nongentis & octoginta aureis decima soluenda erit, sed ex totis mille, quibus est vendi-

venditio contracta, quod valde nota.

Quin immò pro complemento huius resolutionis magnopere, ac vtiliter animaduertendum est: * quod non semper pactum adiectum venditioni in fauorem venditoris, pars pretij est, ita vt illud augere videatur, & æstimari debeat, secundùm quæ supra diximus fieri in dicta l. fundi parte. quia potiùs aliquando tale pactum adijcitur in vẽditoris fauorem, quod non auget pretium, sed rem vẽditam diminuit, ita vt de eo curandũ non sit ad Regalis decimæ computationem: Veluti, si vendidero tibi fundum mille aureis cum pacto de retrouendendo, iuxta l. 2. C. de pactis inter emption. & vendit. aut alio pacto resolutiuo, ex notatis supra capit. 14. ex numero. 19. quo casu pactum illud adiectum in fauorem venditoris, rem ipsam minuit, pretium autem nõ auget: nec pluris, quàm mille illis aureis vendita res esse intelligitur: quin potiùs sic minuit rem venditam, vt iustè mille illis aureis vendi dicatur res cum eo pacto, quæ aliàs sine eo non iuste pro illo pecuniario pretio venderetur: propterea quod res ipsa vendita, propter adiectionem pacti illius minùs valet, quàm si liberé vænisset, vt notat Abbas in capit. in aliquibus. numero. 2. de decimis. & in capit. ad nostram. de emptione & venditione. Decius consilio. 167. & Andreas ab Exea de pactis. numero. 569. & resoluit Tiraquellus de retract. conuen. in præfatione, numero. 20. quorum doctrina sic est veré intelligenda, vt explicui.

33 Vndé, vt perfectè & vniuersum intelligatur, quando pactum adiectum pro venditore, rem vẽditam minuat, vel potiùs pretiũ venditionis augeat, hanc regulam statuo: Quod quotiens adijcitur tale pactum, quod rem venditam onerat & afficit, tunc rem ipsam minuit, quia minori pretio dignam facit: Quando vero non rem ipsam afficit, sed extra & non circa rẽ venditam versatur, pretium conuentum auget, & computari debet æstimatio eius pacti, cum vera pecunia pretij nomine data, vel promissa, iuxta doctrinam Baldi, de qua supra numero. 31. exempla subijciam de vtroque casu: & de primo iam habes exẽplũ in pacto de retrouendendo, quod rem ipsam afficit, & aduersus tertiũ possessorem transit, ex resolutis per Tiraquellum in dicto retra. conuenti. §. 1. glossa. 7. num. 9. Idemque est, si seruus vænierit cum eo pacto, vt manumittatur intra aliquod tempus: Vel ne prostituatur, aut in Hispania sit, quibus casibus seruus ipse vẽditus oneratur, & cum ea causa affectus ad quemcunq; possessorem transit, ideoq; minus valet propter pactũ, iuxta speciem textus in. l. si venditor. & seruus ea lege. D. de ser. export. & l. 1. & per totũ. C. si mancipiũ ita venierit. & C. si manci. ita fuerit aliena. Vndè si eis pactis, vel quocunq; eorum, seruus vendatur pro pretio centum aureorum, nõ augetur pretium propter pactum, quasi pluris, quam centum illis aureis, vendi videatur: sed res ipsa potius minuitur, quia minus valere intelligitur propter pactum, & ita est, ac si aliquid in ea re venditor retinuerit, quod non væneat: fietque ideó, vt ex solis illis centũ aureis Regalis decima deducatur. Quod idẽ eueniet in specie. l. quod si locus. D. de Religio, & sumpt. fune. cum declaratione. l. fina. C. de pactis inter empto. quorum iurium verum intellectum non vacat exponere. Sed & eadẽ doctrina clarius & vtiliùs procedit in eo, qui fundũ vẽdit certo pretio pecuniario, & insuper eo pacto, vt annuus redditus, siuè perpetuus, siue redimibilis, sibi præstetur ex eo

fundo: quia tunc, cûm census ille rem venditam sic oneret, vt onus quoddam reale sit: non pretium pecuniarium auget, sed rem ipsam venditam ità diminuit, vt sic eo censu onerat iustè illa parua pecunia vendatur, quãuis si libera venderetur, maioris pretij digna foret: atque ita ex ea sola pecunia duntaxat Regalis decima soluenda erit, non etiam ex æstimatione pacti & redditus præstandi, vt eleganter diximus supra cap. 10. nu. 74.

De secundo autem casu exemplũ erit, quod traditur in specie dictæ. l. fundi partem. D. de contrah. emptio. quia vendidi tibi partem fundi certa pecunia, & insuper eo pacto, vt aliam partem conductam haberes: quod pactum, quia rem ipsam venditam nõ afficit quin immo libera vendita est, absq; vllo onere: sed vltra pecuniam aliquid aliud conceditur per pactum, cuius interest venditoris: pretium augere intelligitur, & eius pars esse, vt dixi, quia aliquid vlterius præter pecuniam venditor accipit, sicut si ita vendidissem domũ meam certo pretio, vt pro me aduoces in lite, vel Romam eas, insulam vè meã reficias, iuxta speciem text. in d. l. tenetur. §. 1. D. de actio. emptio. estque ideo pactum illud per iudicem æstimandum, vt & ex æstimatione eius pretium in pecunia cõuentũ augeatur, & Regalis decimę computatio fiat, secundùm quę supra resoluimus.

34 Insuper * in hac materia non immerito dubitatur de specie textus in l. insulam. 13. D. qui potiores in pigno. habea. vbi insulam, quam locatam habeam in aliquot annos certa mercede, putà viginti aureorum in singulos annos constituta, mille aureis vendidi tibi eo pacto, vt prioris anni pensio mihi, sequentium tibi esset accessura: an scilicet in ea specie nedum ex mille aureis conuentis, sed & ex viginti, quos pro prima locationis pensione accipiam, Regalem decimam sim soluturus, videor enim eos accipere ex pacto venditionis, quod partem pretij esse diximus. Et licet quæstio hęc prima facie facillima videatur, longiorem disputationem requirit: etenim tota pendet ab ea quæstione, quæ habet, qualiter pensiones rei venditæ, quæ anteà locata esset, emptori cedant & debeãtur. Qua in re multiplex distinctio fieri solet, vt constat ex ijs, quæ magno cũ iudicio tradit Salycet. in. l. Iulianus. §. si fructibus. ex numero. 8. D. de action. emptio. & resoluit Couarruu. libr. 1. variar. resol. cap. 15. ex numer. 3. atqui in id magis communiter doctores cõsentiunt, eatenus pensiones rei locatæ, quæ post locationem vendita sit, emptori vel venditori cedere: quatenùs fructus ipsius rei ad emptorem, vel venditorem pertinere debuissent, si locata non esset: prout singulos casus prosequendo (nec enim referre necesse est) docet Salycetus vbi supra: à quo nisi in vno singulari casu, de quo in. l. fin. §. si. D. de iure fisci. Didac. Couarruui. non discedit in prædicto loco.

35 Ego verò illud breuiter animaduerto, * prædictos doctores rem istã explicuisse derelicta decisione textus in dicta. l. Iulianus. §. si fructibus. D. de action. empti. qui aliter eam rẽ explicat: tradit enim duas regulas valdè diuersas, & æquè generales, quas si explicuero, tota materia manebit intellecta. Prima Regula est, quod fructus maturi & pẽdentes, qui in fundo vẽdito essent tẽpore venditionis, emptori cedunt, tamquam fundi pars. l. fructus. D. de re vendic. idque manifectum esse, nisi aliud inter contrahentes conuenerit: cæterum de ijs fructibus, qui post venditionem nascerẽtur, nulla dubitatio fuit, quin emptori

ptori essent restituédi, nulla eius mora intercedente quo ad solutionem pretij, iuxta tradita in.l.curabit. C.de actionibus empti. Secunda Regula est: quod si ille fundus qui véderetur, locatus erat anté venditionem pensiones omnes, siuè quæ iam deberentur propter tempus locationis transactum, de quibus nulla poterat esse dubitatio: siuè quæ postea debebuntur ex locationis progressu, ei cedét, qui locauerat: idque nedum in prædicto fundo rustico, sed & in vrbanis prædijs obseruandum esse, nisi si quid nominatim inter contrahentes conuenisse proponatur tempore venditionis. Quod cum ita generaliter dicat & statuat. I.C.in.d.§.si fructibus. versic. in locatis. ego non video, cur doctores nostri ab eo recedentes, tot distinctiones induxerint, vrbana prædia à rusticis separantes, & iterum rustica inter se, prout facit Salycetus, & sequitur Couar. in locis superius allegatis, ré istam explicantes iuxtá id, ꝙ visum sibi est iustum & æquum ex bona fide contractus venditionis, omninò derelicta (vt dixi) decisione legum, quæ in hac re locutæ sunt.

36 Itaque * totamhuiusce rei veritatem pendere existimo ab intellectu textus in dicto. §.si fructibus. versi.si in locatis. vbi expressè deciditur, vt iam dixi. Intelligo autem eum textú, planè ac necessariò procedere, vbi ex lege venditionis actum esset, vt emptor staret locationi, sicque illo inuito locatio procederet; nec posset colonum conductoremvé expellere à re empta, iuxta textum in.l. emptoré ibi. *Nisi ea lege emit*. C.de locato.&.l. si mercedem. §.si habitatoribus.D.de act. emp.&.l.19.versi. *El primero*. tit. 8.part.5. aliás enim, si id pactum non esset, cum emptor posset colonum, aut conductorem expellere, vel iterú eis locare, frustrà dubitaret de pensionibus prioris locationis, quam eo modo posset illudere, prout rectè aduertit Saly c.in.d.§.si fructibus.nu.9.quo supposito, cùm nihil vlterius de acquirendis pensionibus ageretur, rectissimè ait I. C. in. d. vers.si in locatis: eas véditori cedere, qui locauerat, non auté emptori, in quem personalis actio, quæ semel locatori ex suo contractu adquisita est, nó potuit trásire: fundum enim, aut singularem successorem non sequitur.l.1.§.si hæres. vbi doctores notát.D.ad Trebellia. &.l. fina.D. de contrahend.emptio.& bene aduertunt doctores & Salycetus in dicto.§.si fructibus. & in.l. fina.§. fina. D.de iure fisci. nam licet fructus emptorem sequantur, tam pendentes tempore venditionis ex dict. §.si fructibus. in princ. quám qui posteà percipiuntur ante moram emptoris in solutione pretij, ex dict.l. curabit. C.de actio.empti.& diximus supra in prima regula illius. §. si fructibus. & istæ pésiones, quæ ciuiles accessiones appellantur, quasi fructus sint.l.si nauis.in prin.D.de vendi. & notat Bartol. & glos.in.l.& ex diuerso.in prin. D. eod. titul. & notatur in.l. indebiti. D. de condictio. indebit. illi quidem fructus ex re ipsa percipiuntur: at istæ pensiones ex contractu locationis debentur, vt docet textus in dicta.l. si nauis.ibi. *Non natura peruenit, sed iure percipitur*, quam sic intelligo. Vnde nisi ei, qui contraxit locauitvé, deberi nequeunt. Fitque inde, vt quamuis malæ fidei possessor nullos fructus suos faciat, tamen istæ pensiones & suæ sunt, & ei debentur, non domino rei, textus est elegans in.l. si vrbana prædia. D. de condict. indebit. licet prædo ibi malam fidem, & ne ex malitia sua commodum consequatur, quicquid mercedis nomine accepisset: domino restituere teneatur. Quod ita faciendum esse

in dicto. §. si fructibus. versic. si in locatis. malè tradit Accursius ibi. verbo, cedent. & cum eo communis doctorum sententia: quia expressé loquitur contra eum textum ibi: *Et cedent, qui locauerat*, quod verbũ, *cedent*, effectum rei demonstrat, prout significat quoque in principio illius. §. si fructibus. ibi. *fructus emptori cedere*, non autem actionem solam, prout male doctores intelligunt supplentes tex. Præsertim, quia si de actione sola loqueretur. I.C. & nõ de reali, ac fructuosa adquisitione mercedis, frustra illud adijceret. ibi. *Nisi si quid nominatim conuenisse proponatur*. Etenim licet illud conuentum esset, vt emptor sibi adquireret mercedes & pẽsiones omnes locationis, prout factum est in. l. si cum fundum. D. de contrah. emptio. adhuc nisi expressé ei per venditorẽ actiones cederẽtur, id ipsum foret: quod dictum erat, nẽpe venditori deberi pẽsiones, vt saltem eas exigeret secũdùm quod glossa & doctores voluerunt: quia vt dixi, personalis locati actio non transit, dicta. l. 1. §. si hæres. D. ad S. C. Trebellia. Atqui ita fieret: vt illa modificatio, *nisi si quid*, &c. frustra adijceretur à Iurisconsulto: quod quidem si admiseris, textum destrues. In idem facit: quia si vera esset communis sententia, superuacuò caueretur, vt quod mercedis nomine á conductore exigeretur, emptori accederet in dicta. l. si cum fundum. in princip. D. de contrahen. empti. cum ex eo pacto non cedantur, nec transeãt actiones vtiles, sed adhuc venditor exigere debeat, vt satis ea lege constat. Nec secundùm eam communem sententiam: quæ habet, quicquid exegerit venditor à conductoribus, restituendum emptori esse, etiã si id non paciscatur, opus esset Iurisconsulto in dict. l. si cum fundum. pactum illud supponere, vt doceret id, quod principaliter intendit in ea lege, de bona fide & diligentia in exigendo præstanda: cum & necessaria quoque foret ea doctrina, quamuis de illo pactũ non esset, si vera foret communis doctorum sententia.

37 Nec obstat,* quod negari nõ possit, quin iste venditor, qui locauerat, mercedes ac pensiones istas percipiat propter rem venditam, quæ sua esse desierit: ac proinde æquum iustumque sit, eum restituere rei domino, prout restituitur in dicta. l. si nauis. D. de rei vend. & . dicta. l. si vrbana prædia. D. de condict. indebit. quia illa quidem consideratio bona est, vbi post rei venditionẽ, eam locasset venditor: quia tunc verum est, quicquid ex ea locatione venditor percepisset ante moram emptoris circa pretij solutionem, restituturũ esse eum emptori cũ reliquis fructibus, quia cuius est periculum rei, eiusdem debet esse commodum, & probat tex. in dict. §. si fructibus. vers. item si quid. & infra in. §. si quod. eiusdẽ legis. quæ iura sic intelligo. iuncta. l. curabit. cũ notatis. C. de acti. empti. Cæterùm in hac nostra specie, in qua á principio (vt verus rei dominus) rectè locauit venditor ante venditionẽ, de qua loquitur tex. in. d. vers. si in locatis. ego nõ video, cur sibi non exigat, quod ex cõtractu à se ante venditionẽ facto in posterũ adquisierit: cum pactus fuerit in venditione, quod emptor conductoribus habitationem concederet, & agri locationi staret nullo verbo, facto de pensionibus, iuxta dictã. l. si mercedem. §. si habitatoribus. D. de action. emption. & . l. si merces. §. 1. D. locati. propter quod pactum verisimile est, viliùs venditam rem esse ex dicta. l. fundi partem. D. de contrah. emption. cum supra notatis. Itaque

absque

absque dubio errare eos intelligo, qui dicunt in specie dicti. §. si habitatoribus mercedem habiturum esse emptorem, prout ex Romano sing. 27. notat Couarruuias vbi supra. numer. 5. quia immo, si nihil aliud dictum sit, seruanda erit decisio textus in dicto. §. si fructibus. versic. si in locatis. secundũ quæ supra explicuimus.

38 Nec * iterum prædictæ resolutioni obstat text. in. l. fina. per totam. D. de iur. fisci. vbi pensiones debentur emptori. per quem text. in varias sententias itum est per doctores, vt refert Salycet. in dict. l. Iunianus. §. si fructibus. nam licet Bartol. ibi, præcipuè in. §. fina. illius legis finalis, speciale quod esse intelligat, propter fiscum, quem refert & sequitur Couarr. in dict. cap. 15. num. 5. verius est cum Salyceto in dict. §. si fructibus. num. 8. nullum speciale esse in eo. §. fina. quoad pensionum adquisitionem attinet, inter priuatum & fiscum de iure communi, nisi expresse aliud caueatur, vt probat textus in. l. 1. C. de petit. hæred. ideò ergo in dicta. l. fin. in princip. D. de iure fisci. æquè accipit emptor pensionem & fructus, nulla facta distinctione contra id, quod traditur in dicta. l. Iulianus. §. si fructibus. D. de actio. empti. quia ibi pactus non est venditor, vt emptor locationi staret, ac proinde cum rectè posset de iure communi emptor ille colonos expellere, & fructus rei sibi percipere, iuxta dictam. l. emptorem. C. de locato. quo facto eueniret, vt fiscus venditor nedum pensiones non perciperet, vt supra aduerti. numero. 35. sed & à colonis conueniri posset ex conducto, eo quod vti frui non liceret eis re locata: nouam sententiam induxerunt Papinianus & Mesius relati per Paulum I. C. in. d. l. fin. scilicet, vt eo casu fisci fauore deberet emptor locationi stare, etiam inuitus, & pensionem, quæ inde deberetur, sibi percipere, ne fiscus colonis teneatur, & emptoris abesset iniuria: idque ita obseruatur, ac si specialiter hoc ipsum in emendo conuenisset: exque illorum Iurisconsultorum sententia factum ius est speciale pro fisco, de quo agit Gregor. Lupus in dicta. l. 19. versic. *dos casos*. tit. 8. par. 5. At verò, si à principio venditionis ita ex fisci parte cautum esset, vt emptor teneretur locationi stare dubium non est, nec de eo casu in illa lege dubitatur, quin habiturus esset fiscus omnes pensiones, quæ ex ea locatione deberétur, quamuis specialiter de earum adquisitione non pacisceretur, ex traditis supra ad dictam. l. Iulianus. §. si fructibus. versi. si in locatis. Aduerte autem speciale non esse in fisco totum, quod traditur in dicta. l. fin. in prin. sed id solũ, quod emptor, vel inuitus quidẽ teneatur stare locationi, cuius contrariũ obseruatur in venditore priuato, nisi cũ ea lege vẽderet, ex. d. l. emptorem. Cæterum id, quod dicitur in eadem. l. fin. emptorem stantẽ locationi pensiones debere percipere, sine dubio obseruabitur in quacunq; alia venditione per priuatũ facta simpliciter sine pacto adiecto de stãdo locationi: quia tunc, cùm rectè posset emptor, si vellet, locationem illudere, & efficere expulso colono, ne ex ea pensiones debeãtur, iuxta dictam. l. emptorem. quo facto, nedum venditor non consequeretur pensionis commodum, sed & non leue damnum sentiret à colono conuentus in id, quod eius interesset re sibi locata vti frui non licuisse, ex. l. si merces. §. 1. D. locati. & d. l. 19. Partit. sit consequens æquissimum, quod si sponte sua velit emptor locationi stare, totum eius commodum si habi-

eurus ceſsis actionibus, aut penſioni-
bus reſtitutis per venditorem, cuius
ille negotium vtilite regit, vt conſtat
ex prædictis, prout rectiſsimè contra
Fulgoſium in dict. §. ſi fructibus. ani-
maduertit Couarru. vbi ſupra. numer.
5. in fin. cuius animaduerſio mirificè
comprobatur ex prædicto vero in-
tellectu dictæ. l. fin. D. de iure fiſci. in
cuius textus ſpecie vera eſt commu-
nis doctorum ſententia, quam in ter-
minis textus in dicto. §. ſi fructibus.
verſi. ſi in locatis. falſam eſſe demon-
ſtrauimus.

39 Sed & illud tota,* quod diximus
penſiones deberi emptori, qui liben-
ter & ſponte ſua, non lege venditio-
nis coactus, locationi ſtetiſſet, iuxta
verum intellectum dict. l. fina. intel-
ligendum quoque eſſe, etiam ſi inui-
tus non quidem propter pactum ex-
preſſum á venditore poſitum de ſtan-
do locationi, ſed propter hypothe-
cam, quam conductor haberet in re
ſibi locata, emptor locationi ſtaret,
iuxta latè reſoluta per Tiraquel. de
retract. conuentio. §. 3. gloſſ. 1. numer.
4. & Ioann. Gutier. in repeti. l. nemo
poteſt. numer. 44. de legatis. 1. & Co-
uarru. libr. 2. variar. reſo. capit. 15. quia
tunc, cum emptor rem illam vt va-
cuam & liberam emerit, in id quod
intereſt, agere poterit aduerſus ven-
ditorem, ſi res ſibi vendita non trada-
tur, quod interdum vltra penſiones
egredietur, ſi pluris intereſt rem ha-
bere, quam pẽſio valet, iuxta textum
& notata in. l. 1. in princip. D. de actio.
empti.

Cæterum vt hæc materia omninò
intelligatur, aduertendum eſt quod
ſuperius diximus circa dictam l. Iulia
nus. §. ſi fructibus. verſi. ſi in locatis.
D. de actio. empti. & circa dictam. l.
fin. in princ. D. de iure fiſci intelligẽ-
dum eſſe, vbi de tota locationis pen-
ſione dubitatur, vt quia totum loca-
tionis tempus poſt venditionem trã-
ſactũ & decurſum eſt: quod eueniet
eo caſu, cum ſtatim poſt rei locatio-
nem paruo tempore trãſcurſo, cuius
nulla debeat eſſe conſideratio, putà
vnius, vel quinque dierum venditio
eiuſdem rei contracta fuerit. Quo ca-
ſu iam diximus, quod ſi venditor pa-
ctus eſt, vt emptor ſtaret locationi,
venditori cedent penſiones, qui loca-
uerat, iuxta dictã. l. Iulianus. §. ſi fru-
ctibus. verſ. ſi in locatis. ſi vero pactus
nõ eſt de ſtãdo locationi, omninô em-
ptori cedant, cuius voluntate condu-
ctor fruitur re locata, ceſsis quidem
actionibus per venditorẽ, vel eo reſti
tuente quod exerit, iuxta dictã. l. fina.
in princip. ſic verè intellectam. D. de
40 iure fiſci.* Tertius vero caſus eſt ille,
cum poſt aliquod, vel maius tempus
locationis tranſactum, res locata væ-
nierit: & de hoc habemus textum ex-
preſſè decidentem in prædicta. l. fina.
§. fina. de iure fiſci. vbi inquit Paulus
I. C. quod quamuis aliquod locatio-
nis tempus trãſierit, immò aliqui fru-
ctus fuerint à cõductore percepti eo
tempore, quo venditio eius rei cele-
bratur, nihilominus, ſi totum tempus
locationis tranſactum non eſt, ſed ad-
huc conductor poſsit, & debeat iux-
ta locationis contractum re vendita
vti frui, ac proinde dies ſoluendæ pẽ-
ſioni præfinitus nondum venerit, ad-
huc tota penſio totius anni & tẽpo-
ris cedere debet emptori, qui ſimpli-
citer emiſſet, ſine pacto quod locatio
ni ſtaret, iuxta thema illiuſmet. l. fi. in
princi. quo retento proſequitur ma-
teriam & dubitationem Iuriſconſul-
tus in dicto. §. fin. agit enim manifeſtè
de eadẽ facti ſpecie, de qua ſupra tra-
ctauerat. Et ratio illius deciſionis eſt
pulcherrima, quæ colligitur ex ijs, quæ
dixerat Iuriſconſultus in princip. il-
lius legis: quia cum eo etiam caſu, de
quo in dicto. §. fina. ſi emptor nollet
ſtare

ſtare locationi, ſed colonum expellere, prout commune ius erat etiam in fiſco antè priuilegium ibi introductum, vt ſuperius diximus ex dicta.l.emptorem.C.de locato.non poſſet fiſcus, nec alius priuatus venditor poteſt, integram penſionem, immò nec eius partem, exigere à colono, cui in totum re locata frui & vti non licuiſſet, donec ei ſatisfeciſſet venditor de totali intereſſe, quod poſſet propter non perfectam, nec conſummatam locationem petere: quodque interdum, immò ſemper aliqua fructuum parte nondum collecta & ab emptore occupata iure dominij, penſionis quantitatem excederet, iuxta dictam. l. ſi merces. §.1.D. locati. iuncta dict. l. 1.in princip. D. de actio.empti. vel eius partis quantitatem ſuperaret, quæ pro rata tranſacti temporis ex penſione deberetur venditori, iuxta tradita in dict. l.19. ibi: *Quanto tiempo fincaua, que ſe deuia della aprouechar*, & ibi gloſſ. verbo. *Del loguero*, titul. 8. partit. 5. rectiſsimè dictum eſt á Paulo iuriſconſulto in dicto. §.fina. penſionem integram etiam pro parte tranſacti temporis emptori acceſſuram, qui locationi ſtetiſſet: & hic eſt veriſsimus ac proprius intellectus illius textus in dict. l. fin. §.fina. D.de iure fiſci. qui mirabiliter confirmatur & apertior fit ex optima illa cõſideratione, quam circa eum textum tradit Couarru. dict. libr. 1. variar. capit.15. numer.5. verſicul. quin & illud eſt conſiderandũ: nempè quod in eo. §.fin. adhuc conductor debeat re locata frui ad alios fructus colligendos, quanuis alteros percepiſſet: alias enim, ſi iam perfecta locatio eſſet, & eius tempus tranſactum, nullamque ideò emptor patientiam præſtaret: nulla ratio foret, cur ei deberetur penſio locationis finitæ, quamuis eius dies nõn veniſſet, nec de eo caſu potuit loqui. I.C. in eo text. Poſſet autem ille caſus quotidie contingere: nempe quod longior dies aſsignetur ad ſolutionẽ penſionis, & quàm ſit ipſum tempus locationis: & iam ego vidi ex facto in quodam homine, qui conduxerat vineas pro certa pecunia in ſingulos annos: conuenit autem, vt merces cuiuſque anni non ſolueretur, niſi poſt collectum fructum (quo quidem facto ſinguli quique anni finiebantur) & poſt proximum diem Paſchatis Reſurrectionis Domini, quo iam die poſſet emptor vinum factũ, vel aliquam eius partem vendidiſſe, & retractam ex fructibus pecuniam ſoluere. Pone ergo caſum iuxta hanc locationis ſpeciem, quod poſt collectum vltimum fructum, & ita totum tempus locationis finitum, dominus vinearum vendidit eas alicui, & nihil dictum eſt de penſione, quæ in ſequenti die Reſurrectionis Dominicæ pro vltimo locationis anno ſoluenda eſſet: habebitnè eam emptor iuxta textum in dicta. l. fin. D.de iure fiſci. an venditor? & certè proculdubiò exiſtimo, quod venditor eam habiturus eſt, non emptor, qui ſtatim re ſua fruitur, nec patientiam aliquam præſtat: Nec iſto caſu habebit locum deciſio textus in dicto. §.fin. qui loquitur, vt dixi, cùm adhuc poſt collectos fructus aridos, aliqui liquidi, vel aliàs eſſent á conductore colligendi, & emptor patientiam præſtaret ſine vllo pacto & lege venditionis, prout rectè conſiderat Couarruuias vbi ſupra. quicquid generaliter penſionem, cuius dies non veniſſet, emptori eſſe ſoluendam dixerit Dynus, á quò rectè diſcedit Bartolus in dicto. §. fina. quamuis cum Dyno tranſeat Angelus

gelus in.l. diuortio. in princ.nu.5. D. soluto matrimonio.

Ex qua vera resolutione, ac vero intellectu dict. l.Iulianus. §.si fructibus. D. de action. emption. & dictæ.l.fina. §.fin.D.de iure fisci.multi doctorum errores, qui ex illarum legum ignoratione dimanarunt, corrigendi & emendandi sunt. Et pri-
41 mò * constat falsam esse sententiam eorum, qui existimant in specie.l.si mercedem. §. si habitatoribus. D. de actio. empti. pensiones omnes emptori cedere: quia immò, vt superius animaduerti. numero. 36. in fine. potius eas habebit vēditor, qui in vēditione pactus est, ne emptor colonos expellat, donec eorum locationes finiantur: ex vero intellectu dictæ. l. Iulianus. §. si fructibus. versic. si in locatis. itaq; illud pactum de stando locationi per emptorem, nedum operabitur, vt venditor nō teneatur colonis expulsis, iuxta dictam. l. si merces. §. 1. D. de locati. sed & illud quoque, vt quamuis rem illam vendiderit, adhuc ipse fruatur locationibus, quas in vēdendo excepisset: nisi aliud nominatim conuenisse proponatur, vt tradit textus in dicto vers. si in locatis.

42 Secundò constat, * falsam esse, & impertinentem doctorum distinctionem inter res, quarum fructus semel & simul ex toto anno colligūtur, vt fundus & vinea: & eas res quarum fructus quotidie percipitur, vt domus: prout distinguit Salycetus in dicto. §. si fructibus. & ex communi sententia tradit Couarruu. dicto. capit.15. numer.4. dicentes, quod in his vltimis rebus pro rata temporis est diuidenda pensio inter emptorem & venditorem: quod est apertè falsum ex dicta. l. fina. §. fin. vbi expresse, quamuis pars fructuum fuisset collecta, adhuc tota pensio debetur emptori, qui patientiam præstat donec locationis tēpus finiatur, vt suprà explicuimus. Itaque indistinctè in quibuscunq; rebus locatis, modó locatio finita non sit, seruanda est illius. §. fin. decisio, quæ videtur & est generalis.

43 Tertio cōstat, * quod textus in dicta. l. fin. §. fin. D. de iure fisci. non est specialis in fisco venditore, sed & in quocunque alio priuato venditore procedit, qui rem vendidisset simpliciter sine pacto, quod emptor staret locationi: quia vt superius dixi ad principium illius. l. fi. iustum & æquū est, vt emptor, ex cuius patientia & voluntate conductor fruitur re locata, commodum pensionis obtineat: quæ ęquitas & iustitia tradita in fisco venditore in dicto. §. fina. à fortiori ex eadem æquitatis ratione seruanda est in quocunque alio priuato. Solùm stat differentia in eo, quod vendente fisco, emptor tenetur, velit nolit, locationi stare, & pēsionibus fruitur, vt expressum est in dicta. l. fin. in princip. & suprà dixi: at vendēte alio priuato, non tenetur emptor locationem pati, etiam pensionibus fruiturus, nisi velit, vt est regula in dicta. l. emptorem. C. de locato. & in hoc stat specialitas dictæ. l. fin. in princip. & in. §. fin. quam aliter & malè intellexit Bart. ibi.

44 Quartò constat, * quod textus in dicto. §. fina. generaliter procedit in quocunque venditore, qui rem suam antea locatam vendidisset sine pacto, quod emptor locationi staret: aliàs enim, si illud pactum sit per venditorem, fiscum quidem vel quemcunque alium priuatum, omninò habere debet pensionem locationis, nedū pro rata temporis iam decursi, sed & integrā, iuxta ea quæ tradidimus supra

ad

ad dictam. l. Iulianus. §. si fructibus. versic. si in locatis. D. de actio. empt. quicquid aliter doceat Bartolus in. d. §. fin.

45 Quintò & vltimo constat,* quod textus in dict. §. fin. nedum procedit, vbi pensio vnica esset statuta pro omnibus fructibus colligendis in toto anno, sed etsi diuisa sit, & taxata certa pensionis summa pro quolibet fructu: quia si id actum est, vt non solueretur pensio, nec aliqua eius pars, nisi post finitum tempus locationis, & venditio facta sit antequam finiatur, & dies solutionis veniat, atq; ita emptor passus sit locationem finiri, iuxta textum in dicto. §. fina. secundùm verum eius intellectum: ei debebitur tota pensio, vt indistinctè tradit textus in eo. §. fin. quia licet pensio tempore contractus locationis diuisa fuerit pro singulis fructibus, ex ea conuentione apparet, quod donec impleta sit & tota locatio perfecta pensio cum effectu non debetur: regulariter enim non datur propter solam adquisitionem fructuum, quia id secundariô venit in locatione, sed propter patientiam, quæ à locatore præstatur, vt conductor re locata vtatur & fruatur, vt resoluimus supra cap. 2. num. 6. quicquid suæ mentis æquitatem consulendo, & iura relinquens in prędicto casu distinxerit Salycetus in dicta. l. Iulianus. §. si fructibus. numer. 9. in fine: D. de actio. empti. præsertim, quia licet pensio diuisa non sit pro singulis fructibus, sed vnica pro toto anno locationis promissa, adhuc pro rata temporis diuidi solet á lege, vt habetur in dict. l. 19. in princip. tit. 8. part. 5. quam quidem legalem diuisionem cúm non admiserit Iuriscõsultus in dicto. §. fin. nec admittenda quidem erit illa altera conuentionalis, quia eadem vtroque casu versatur ratio, si modo dies solutionis non assignaretur ex conuentione pro tempore collectionis cuiusque fructus: quia tunc optima erit Salyceti distinctio, & cessabit ratio & species text. in dict. §. fin. putà hoc casu: locaui tibi fundum centum aureis pro vno anno, ex quo quidem fundo secundùm eius naturam collecturus eras duos fructus diuersis temporibus, iuxta ea quæ tradit Couarru. & notauimus suprà ad speciem tex. in. d. §. fi. & ita conuenit inter nos, quod dimidia pars pecuniæ deberetur ratione fructuum, qui primi essent colligendi, & statim post perceptioné solueretur mihi, & altera pars pecuniæ deberet & solueretur post collectionem corũ fructuũ, qui vltimo loco perciperentur: certè isto casu, si post collectos fructus priores, & ita postquã venerit dies solutionis dimidiæ pẽsionis iuxta. l. cedere diem, cum materia. D. de verb. signifi. ego vendidissem fundũ Titio certo pretio simpliciter sine pacto de stando locationi, dubitandum non est, quin iste emptor habiturus sit dũtaxàt partem pensionis, quę propter fructus colligendos in eo fundo deberetur: non autem eam, quę deberetur iam cũ effectu propter fructus collectos: quia illius quidem iam dies cesserat & venerat, & ita sumus extra terminos illius. §. fin. ibi. *Si nondũ dies pensionis venisset*, & cum istis remanet satis intellecta & explicata illa quæstio de pensione, quam non rectè doctores tractauerunt in locis & legibus supra allegatis, quarum ex prædictis habes verũ & sincerum intellectum.

SED Ad nostram quæstionem de gabella (propter cuius ingressum & resolutionem hunc totum lapidem voluimus) redeundo, circa textum in dicta. l. insulam. 13.

D. qui

D. qui potiores in pign. habe. sic breuiter resoluo: * Quod aut pactum est
46 ibi de stando locationi per emptorem: & tunc illud solum æstimabitur: quia, vt resoluimus, ex eo prouenit, vt venditor pensionem rei locatæ consequatur iuxta text. in dict. §. si fructibus. & illud pactũ vlterius adiectu, de quo apparet in dicta. l. insulam. scilicet de lucranda per venditorem pensione prioris anni, tanquam superfluum & inutile venditori, æstimandum non est, nec erit pars pretij iuxta notata ad dictam. l. fundi partem. D. de contrahend. emption. quia nihil interest venditoris illud pacisci, qui sine eo pacto habiturus esset pensionem: immò illud secundum fuit modificatiuum prioris pacti, quo de stando locationi per emptorem pactum est, & magis videtur illud secundum in fauorem emptoris adiectum, quám venditoris causa: quia, vt ex præhabita resolutione patet, si adiectum non esset, totius locationis pensiones omnium annorum habiturus esset venditor ex dict. l. Iulianus. §. si fructibus. per totum. D. de actio. empti. iuxta verum illius intellectum supra traditum. Cæterûm si in dict. l. insulam. adiectum non est pactum de stando locationi per emptorem: cum eo casu, nisi illud de lucranda prima pensione specialiter conuenisset, nihil foret habiturus venditor ex ijs, quæ resoluimus supra ad dictã. l. fina. in princip. & in. §. fina. D. de iure fisci. vtile videbitur esse illud pactum, & pars pretij dici potest, ac proinde ęstimandum ex dict. l. fundi partem. cum suprà notatis. Sic fiet, vt nedum ex mille in pecunia solutis nomine pretij, sed & ex viginti, quæ ex vno, vel altero pacto venditori perueniunt, in omnem euentum Regalis decima debeatur in specie dictæ. l. insulam. D. qui potiores. ideò autem totam illam longam quæstionem de lucranda pensione, tam latè & abundè explicuimus, vt rectè intelligeretur in nostra materia, vnde esset petenda æstimatio pacti & interesse illius in dict. l. insulam. vt pretium venditoris, & regalis decima augeretur ex pacto.

Prætereà ex supra resolutis in hac materia circa dict. l. fundi par-
47 tem. D. de contrahend. emption. * eleganter quæro de specie textus in l. Iulianus. §. idem Iulianus. D. de actio. empti. vbi venditor in venditione fundi, ita legem consignauit: si qua tributorum, aut vectigalis, indictionisvé quid nomine, aut ad viæ collationem præstare oportet, id emptorem dare, facere, præstareq; oportere. Quæro igitur, an ex eo pacto rei pretium augeatur, ita vt quantum ex prædictis causis pacto comprehensis, emptor præstiterit, tanti pluris fundum suum vendidisse venditor videatur, vltra pretium in pecunia præfinitum: vt ex vtriusque summæ computatione Regalis decima deducatur, quod ita faciendum esse, expeditum videtur ex resolutis supra, numer. 19. Sed certè quæstionem istam eleganti & necessaria distinctione definio: quia aut onus illud, quod ex pacto soluturus est emptor, tale est, quod si de eo nominatim non conuenisset, minimè emptorem nec rem venditam sequeretur, nisi forte ex accessoria hypothecæ obligatione, sed omninò & principaliter foret à venditore soluendum, vt quia ad id personali sua & principali obligatione teneatur: putà si pactus sit, vt emptor soluat creditori suo aliquam pecuniam, propter quam res ipsa vẽdita esset hypotheca, iuxta no-

tata,

tata, supra cap. 10. num. 22. vel quod gabellę nomine deberetur ex ea venditione: iuxta notata supra hoc capite, numer. 19. & tunc dubium non est ex supra resolutis, quin tale pactum pretium rei augeat, & per consequẽs ex eo quoque Regalis decima computetur: quia tantum ex eo pacto videtur percipere, in quantam pecuniã, pro qua erat personaliter obligatus, propter illud pactum venditor liberatur, ex. l. mortis causa capitur. §. fina. D. de donat. mortis causa. & ijs, quæ supra resoluimus, num. 29. Sin autem illud onus, quod ex pacto venditionis ab emptore præstatur, tale est, quod licet in pactum non esset deductum, adhuc rem venditam sequeretur, vt quia esset onus reale in nulla personali venditoris obligatione consistens: & sic necessariò ab ipso emptore non autem á venditore esset soluendum: veluti quod tributi, vectigalisvé, & census nomine deberetur ex ipsa re vendita, iuxta l. 2. C. sine censu, vel reliquis. dicendum est, quod illud pactum rei pretium non auget, cûm nihil videatur venditor ex eo recipere, qui à nulla sua obligatione liberatur, sed potiùs rem ipsam venditam diminuit, & solum adiectum est, vt emptor intelligat non se liberam, sed eò potius onere grauatam & seruientem rem emere: ne tacito onere per venditorem, is conueniatur posteá ab emptore, quasi eum deceperit, vt factum est in dicta. l. Iulianus. §. idem Iulianus. D. de actio. empti. iuxt. l. 3. D. de crimi. stellio. & l. 63. vbi Gregor. Lup. tit. 5. par. 5. Vnde consequitur, quod si tibi vendidero fundum quingentis aureis, & vltra eo pacto ac lege, vt cẽsum aliorum quingentorum, vel alterius summæ, quem super eo fundo constitueram in fauorem Titij, recognoscas & soluas: non nisi pro quingentis illis aureis, quos recipio, contracta vẽditio esse videatur: nec illud pactum de agnoscendo & soluendo reddituo, quo res erat vitiata, pars pretij erit, aut æstimari oportebit ad augmentum decimæ, iuxta superiùs notatã ad dictam l. fundi partem. D. de contrah. emptione, quia illud solùm seruit, & adiectum est ad detegendum rei onus, quod antea erat, non ad imponendum aliquod emptori, qui accepta illa re consueta necessario erat obligandus ex. l. fin. C. sine censu vel reliquis. de cuius materia vide Decium cons. 285. in. 2. parte cons. Atq; ita ex prædictis intelliges verissimũ esse, quod tradidimus supra cap. 10. ex numer. 16. & ad innumeras alias quæstiones, quæ in hac materia possunt quotidie contingere, valde & perpetuò nota hanc doctrinam & distinctionem, quia elegantissima est & verissima.

48 Tandem pro complemento huius materiæ & capitis,* attẽtius animaduerte, alias res esse præter pacta, quæ ex doctorum sententia, vel augeant pretium in venditione, vel minuant: quarum vtilis fortasse videbitur disquisitio ad computationem decimæ, sicut & necessaria visa est doctoribus ad computationẽ dimidiæ circa. l. 2. C. de rescin. vendit. præcipuè Tiraq. qui in præfatione retractus conuentio. nu. 23. preces numerat in partem pretij, vt si paruo pretio â te emi per preces, veluti si quod valebat decem, quatuor aureis emissem, non videar leui emisse mercede, sed intra dimidiam potius, vt locus non fiat decisionem dict. l. 2. C. de rescin. vendit. ergo sicut ea lex locũ non habet, quia pluris, quám quatuor, emisse videor, & ille videtur vẽdidisse: apertè consequitur, vt ex pluribus, quã ex illis quatuor quos ego dedi & vẽditor recepit, Regalis decima debeatur. pre

cibus

cibus ſcilicet æſtimatis, prout de pacto in venditione poſito ſuperiùs diximus, num. 19. Verùm hoc prudenter reijcit Pinellus in dicta. l. 2. in. 3. parte. capit. 4. numer. 21. cui adhæreo.

49 Sed & certum eſt,* quod cum quis inuitus vendit rem ſuã, aut emit alienam, rem ipſam aut pretium minuit ea qualitas, vt vel cariùs, vel viliùs emiſſe, aut vendidiſſe videatur, quàm pecunia pretij demonſtat, vt ex. l. ité ſi verberatum. §. 1. vbi Angelus. D. de rei vendic. & l. non enim. D. de rerum amota. tradit Gaſpar Caballinus, ſeu Molinæus de vſuris. quæſtio. 5. nu. 126. Si ergo rem centum aureorum, inuitus vendidi tibi centum & decem aureis, non niſi centum vendidiſſe videor: quia hoc ipſum, quod inuitus vendidi, pretium conuentum minuit, vt non niſi iuſtis centum aureis vendidiſſe videar, decem autem in remunerationem inuitæ voluntatis cedere cenſeantur: igitur nõ integra decima ex toto pretio recepto fiſco ſoluenda eſt, ſed ex iuſtis illis centum duntaxat. Ex qua doctrina & reſolutione eleganter inferri poteſt ad textum in. l. 2. ibi: *Tenudo es por derecho, de le dar ante buen cambio, que vala tanto o mas*, titu. 1. part. 2. vt intelligas, quod ſi eueniat, aliquid te inuitum vendere, coactum á lege, vel iudice, & ea ratione ſecũdum prædictæ legis partitæ deciſionem data ſit tibi aliqua pecunia, vltre iuſtum rei pretium, gabellam debebis ſoluere ex pretio iuſto duntaxat: quia id tantum vt pretium datum eſt, non autem ſolues ex eo, quod vltra iuxtum rei valorem acceperis: quia veré non pro re ipſa datum eſt, cùm non tanti valeat, ſed pro remuneratione & ſatisfactione inuitæ voluntatis tuæ, qui coactus & præter voluntatem tuam rem vendidiſti, quod eſt regulariter prohibitum. l. inuitum. C. de contrahen. emp. immò in humanum, l. quàmuis in fine, D. de pigno. actio. Atque ita intelligi & limitari debet, quod t护 trademus infra cap. 19. num. 98. nempé, vt licet verum ſit, prout ibi reſoluimus, eumquoq;, qui inuitus & coactus védiderit, à gabellæ onere non excuſari noſtro iure, intelligatur quidem, vt decimam ſoluat eius pecuniæ, quã vt verum rei pretium accepit, nõ autẽ eius, quæ vltra iuſtum valorẽ data ſit ex ſupradictis, quamuis tota illa pecunia indiſtinctè nomine pretij detur. Caſus eſt, in quo res iſta exemplificari recté poteſt in. l. 3. tit. 11. libr. 1. Recopil. Cæterùm ſi res vendatur iuſto ſuo pretio, etiam per inuitum, nihilque venditori datum ſit, vltra verũ rei valorem, proculdubio dicendũ eſt, minuendam non eſſe Regalem decimã, ex ea cauſa, quòd propter coactam voluntatem minoris videatur vendidiſſe, quia eo caſu totum, quod datum eſt, pro re ipſa potius, quæ tãti valet, quàm ex aliqua alia contemplatione datum apparet.

Summa capitis decimi ſexti.

1 *IMpenſæ venditionis, an pretium & gabellam minuant, quod in vtramq; partem diſputatur.*

2 *Traditur optima diſtinctio Bartoli in hac quæſtione.*

3 *Reſoluitur prædicta quæſtio iuxta verba legis gabellariæ.*

4 *An promiſſa pretium venditionis & decimam minuant.*

5 *Refertur Ioannis Parladorij reſolutio in ea re.*

6 *Promiſſa non minuere pretium, nec gabellam, vt verius reſoluitur.*

7 *Qualiter emptor, qui pluris licitatur, lucrari*

creari debeat promissum, declaratur.
8 Quare promissa in vsu recepta sint.
9 Quod dedisti mihi, vt pro te fideiuberē, non imputatur in eo, quod pro te, solui ex fideiussione.
10 Cùm præco dicit pretium rei quantum sit oblatum, vt veniat alius, qui pluris licitetur, non oportet promissum datum exprimere.
11 Pōderatur ratio. l. 6. tit. 13. lib. 9. Reco.
12 Licitum est promissa dare in locatione & venditione rerū minoris, aut Reipublicæ.
13 Traditur, cuius effectus sit promissum dare in venditione priuata sine subhastatione.
14 Ponderatur doctrina Bartoli pro sententia autoris.
15 Non rectè allegantur aliqua iura ciuilia per Parladorium pro sua resolutione, de qua supra nu. 5.
16 L. ad veterani. §. si cui. D. ad leg. Falcid. & l. non amplius. de legatis. 1. videntur pugnare.
17 Bart. & glos. rectam differentiam cōstituunt inter ea iura.
18 Ratio illius differentiæ explicatur.
19 Non omnino rectè docuerunt Bartolus & glossa in materia illarū legum.
20 Verissimè conciliantur illæ leges, de quibus supra num. 16.
21 Decisio textus in dict. §. si cui. non est specialis in lege Falcidia. sed in quocunq; legato, & fideicōmisso procedit.
22 Explicatur praxis illius textus in d. §. si cui.
23 Exponitur. l. 1. §. si quis creditori. D. ad leg. Falcid.
24 Notatur Emanuel Costa circa intellectum dict. §. si quis.
25 Exponitur latè. l. si fundus legatus. D. ad leg. Falcid.
26 Si pecunia mihi legetur sub modo, aut conditione, si domum meam, aut fundum heredi dedero: & re data pecuniam accepero: gabella non debetur.
27 Si ex iussu testatoris rem aliquam hereditariam hæres vendiderit, decima debetur contra Baldum & alios.
28 Reprehenditur Mexia Poncius in quodam eius consilio.
29 Si hæres ex iussu testatoris vendiderit, illius hæredis vendentis, non iubentis testatoris persona inspicienda est in exactione decimæ.
30 Si venditio cōtrahitur in testamēto, vt cōtrahi potest, testatoris persona inspicitur, vt vel debeatur gabella, vel non.
31 Conciliantur doctores in resolutione cuiusdam quæstionis, stante statuto, quod ex legato gabella soluatur.
32 Traditur finalis resolutio, & praxis circa præhabitam quæstionem: de qua supra num. 4.

Impensæ, & promissa an ex pretio deducātur ad decimæ computationem.

CAPVT. XVI.

QVoniam constat decimam pretij venditionum soluendam esse, vt supra satis ostendimus, quotidianum & necessarium dubium est, + an toto pretio, quo res vænierit, quodque ab
1 emptore solutum sit, deduci debeat: an potius ex residuo preti, deductis prius impensis, quæ ratione mercedum eorum, nomine domini vendidissent, aut propter itinera, vel in proxenetis, aliovè modo factæ sint. In qua quæstione illud magis videtur, quod tales expensæ, & siquæ aliæ explicandarum venditionum causa fient, deduci debeant ex pretio venditionis ad rationem istius Regalis decimæ ineundam, argum. tex. in l.

non amplius. de legatis. 1. Per quem dixit Baldus ibi, quod si debeat solui gabella ex legato, solum soluetur de eo quod onere legati deducto superfuerit, quē ibi doctores sequuntur. & plura in hanc rē allegat Dida. Segura in. l. si ex legati causa. col. 13. D. de verbo. oblig. & ita in specie nostræ quæstionis & gabellæ tenuit Castellus in l. 70. Tau. verb. *El alcauala*, in additione. dicēs, Alcaualā soluendāesse de pretio rei vēditæ, ꝙ restat deductis expēsis in vendēdo, per ea quæ ibi allegat & prædictā doctrinā notandā esse ad leges Quaterni Regij gabellarū dixit Mexia Pontius idem expresse sentiēs, in pragmati. panis. cōc. 2. n. 94. & Baptista Villalobos in tract. comm. opi. litera. E. num. 3. ita ait: quod cū Regia lex taxet gabellā in decima parte rei venditæ, illa decima pars intelligi debet deductis expensis proxenetę & aliorū, ita vt si vendita res est pro centum, & proxeneta decem habuit, nonaginta duntaxat cōputentur in pretio, vt ab illis decima deducatur.

Sed in contrariam sententiā illud mouet, quod sicut decima prædialis debita Ecclesiæ cōputatur sine deductione expensarum, quæ fructuum ratione fiūt, vt probat textus, & ibi doctores, in. c. tua nos. c. Pastoralis. cap. nō est in potestate. de decimis. & alijs iuribus, cū resolutis per Rebuffum de decimis, quæst. 11. nu. 3. & F. Domi. Soto libr. 9. de iusti. & iure. quæst. 4. arti. 2. ita etiā si quota pars ratione tributi fisco debeatur, absq; vlla expensarum deductione soluenda est ob vtilitatē publicam, quæ in tributorū solutione consistit, vt expressè ait Auendanus de exequen. manda. 2. parte. c. 14. nu. 15. Matthæus de Afflictis decisione. 252. nu. 7. resoluit Tiraquel. de retra. ligna. §. 15. glos. 1. nu. 11. & tradunt doctores, præcipuè Paulus Castrensis in. l. fructus. numero. 3. D. soluto matrimon. vbi inquit, quod si ex forma statuti deberet fisco solui gabellæ nomine aliqua quota pars de omnibus fructibus, qui colligerentur, deberet quidem ea solui nulla facta deductione expensarum, prout in illa diuina decima obseruatur: quia licet regulariter fructus computentur de deductis expēsis, vt probat textus in dicta. l. fructus. in principio. & in. l. si á domino. §. fin. D. de petitio. hæred. & l. fundus, qui. D. famil. erciscun. vbi omnes Doctores notant. isto casu cōtrarium erit obseruandum, eo quod statutum tendit ad onerandum gabella, & si expensæ deducerentur, fieret aliquando, vt nihil superest, ex que gabella solueretur, vltra quod fiscus & Ecclesia æquiparantur, vt illi doctores animaduertunt. Verùm tamen ista sententia, quam plurimi tenuerunt, valdè controuersa est inter doctores, vt ad decisionē nostrę quęstionis secura satis nō videatur, prout constat ex relatis per additionēDoctoris de Salzedo ad Bernardū Diaz, regula. 302. versic. secundo limita. Baezam de decima. tutori præst. capite. 29. numero. 2. & Ioannem Garsiam de expensis & melioratio. capite. 1. numero. 20. vbi latê disputant.

2 Vnde pro vera resolutione nostræ quæstionis obseruanda est elegans * distinctio Bartoli cōmuniter approbata. in. l. sed si hoc. §. cuidā. D. de conditi. & domonstrat. quam tradit etiā Alexander de Imola in dicta. l. non amplius. de leg. 1. & refert Rodericus Xuarez in lege Fori. tit. *De las arras.* nu. 5. videlicet quod si ita lege aut statuto caueatur, vt ex pretio, quod ad venditorem peruenerit, vel ita simpliciter, vt ex precio rei venditæ soluatur gabella sex denariorum pro libra: ea solui debet deductis expensis, quæ in proxenetis, aut subhastationibus,

bus, aliovè modo factæ erũt, quia pretium rei dicitur deductis expẽsis & labore, vt ait glos. fin. ad mediũ in. l. per diuersas. & ibi docet Bart. nu. 6. C. mãdati. & iuxta hunc casum procedunt ea, quæ tradit Anto. Gometius. 1. tomo variar. resolut. c. 12. nu. 25. & omnia allegata per Hispanos doctores, vbi supra, qui in applicatione istius distinctionis ad legem nostram valdè eroarunt.

Si autem lex, vel statutum ita disponat: vt ex pretio, quo res venierit, prædicta gabella soluatur: tunc absq; vlla impensarum deductione ex toto pretio conuento, & per contrahẽtes in venditionem deducto soluẽda est, quia verum est, rem tanti venditã esse, argu. textus in. l. in quantam. §. fin. D. ad legem Falci. quamuis non tantũ propter impensas factas ad venditorẽ peruenerit, iuxta dict. l. non amplius.
3 & quæ dicemus infra nu. 32.* & hic est casus nostræ legis gabellariæ, qua de agimus: etenim in. l. 1. tit. 17. libr. 9. Reco. sic expresse deciditur, vt Regalis decima solui debeat ex toto pretio, quo res vẽditę erunt, prout cõstat ex finalibus verbis illius legis, ibi: *De todo el precio, porque vendieren*, & notauimus supra in præfatione in scholio ad eã. l. 1. ver. *ex toto*. Igitur ad huius Regalis decimæ cõputationem deducẽdæ non sunt prædictæ expensæ, iuxta cómunem illam & veram Bartoli distinctionẽ in dict. §. cuidam. sed integra decima soluenda est ex toto & integro pretio venditionis, vt rectè tenet Ioannes Parladorius libro rerum quotidian. cap. 3. §. 7. nu. 46. vbi ponderat textum in. l. 18. tit. 17. lib. 9. Recop. sumpto argumento ab speciali, & hoc iure vtimur: licet vix id defendi posse dicat. Ioan. Horoscius huius nostræ legis primæ expresius loquẽtis ignarus in. l. cum quædam puella. §. quotiens. numer. 4. D. de iurisdict. omni. iudi. (non enim sic expressè loquitur. l. 2. in quat. gabella.) & licet contrarium, exactè rem istam non considerantes, tenere videantur Hispani auctores supra relati in prin. n. 1.

Illa vero elegans, & difficilior quę
4 stio est: * an in cõputatione istius decimæ ea sint prius è pretio vẽditionis deducẽda, quæ vulgus, *prometidos* appellat, veluti si centũ tibi dedero, vt
5 rem meam emas mille aureis.* & Ioa. Parlador. vbi supra, qui hãc quæstionẽ proponit, existimat cõputandam esse decimam deducto eo, quod promisi nomine datum est à venditore, ita vt regalis decima non ex integris illis mille aureis, sed ex nógentis dũtaxat solui debeat. idq; videri sentire Bartolum in. l. quantitas. D. ad legem Falcid. cuius, inquit, sententia apud omnes recepta est. Nec putat obesse, quod impensæ ad rationem decimæ nó deducãtur, vt supra diximus: quia inquit, promissum illud ipso iure minuit rei venditæ pretium. l. quod dicitur. D. de impensis in reb. dot. ait impensæ in rerum venditione factæ nequaquam iure ipso pretiũ diminuũt. l. si non sortem. §. si centum. D. de cõdi. indebi. & . l. si cognouerit. forte voluit allegare. l. si conuenerit. D. de pigno. actio. neq; obesse quoq; putat textũ. in. l. 6. tit. 13. lib. 9. Recop. nam illic, inquit, alia ratione promissa hęc in pretio computantur: *hæc est illius sententia.*

Ego autem contrarium existimo
6 verissimum esse: * immò quod cum lex gabellaria generaliter dicat & statuat, soluendam esse decimam totius pretij, quo vendita res fuerit, prout satis constat ex dicta. l. 1. titul. 17. libr. 9. Recopilat. & iam diximus supra. numero. 3. nulla ratione dici potest, quod promissum deduci debeat, quin potiùs ex toto integro precio decima computetur, putà ex integris

illis mille aureis, quibus res venierit. Nam licet centum data sint emptori promisi mimine, verissimum adhuc est, rem mille vẽditam esse: nec enim illud promissum pretium minuit ipso iure, ita vt in prædicta venditionis specie nongentis duntaxat emisse videaris ex compensatione tacita, quasi id minus ego venditor ex re mea percepisse videar, iuxta dict. l. quod dicitur. in fi. pri. vt ille putat. Quod vel ex eo manifestũ fit, quia si pro promissa ipso iure venditionis pretiũ minueretur, fieret, vt venditor ad nihilũ ex eo venditionis cõtractu teneatur, nec ad aliquid emptori præstandum maneat obligatus, quin potius deducto eo, quod in licitatione promisit, è rei pretio conuento, tanto minoris emptor ipse licitatus esse videatur: atqui inde sane proueniret hoc maximum absurdũ, vt si alius pluris licitetur, iste primus emptor nihil accipiat: quod planè falsum est, accipit enim promissum sibi concessum cùm pretium obtulit, vt videmus quotidie obseruari & probant. l. 3. & l. 23. tit. 13. libr. 9. Recopilat. & aliæ mille leges in quaterno
7 gabel. * ea iusta ratione, quia istud ex alio, vel penè diuerso contractu accipit: nempe, quia promissum sibi est (vnde nomen accepit) si rem poneret in tali pretio, eamq; conditionẽ impleuit. Ita quod promissum illud non accepit emptor propter pretiũ, vel ratione pretij, ꝙ dat, quia forté res illa vænalis tãti aut pluris valet: sed accipit potius, propterea ꝙ tanti emit, ꝙ negotiũ aperto discrimine ab ipsa emptione & vẽditione distinguitur. Nã sicut legatũ valet quãdo testator dãnat hæredẽ, vt tibi rẽ vendat æquo & iusto suo pretio. l. si æquo, de legat. 1. & legatũ & venditio secuta inter se manifeste distinguũtur, quia scilicet sine rei & pretij consideratione, quæ ad inuicem ex iuxta cuiusque æstimatione adæquanda sunt, & venditionẽ ipsam efficiunt, vltra est, & esse potest alia vtilitas cõsiderabilis, nẽpe emendi cõmoditas ab eo qui aliàs forte nisi ita coactus, nollet, vendere iuxta textũ in. l. si cui fundus. 54. de leg. 2. in qua quidem commoditate legatũm cõsistit, vt latius infra explicabi-
8 mus, nu. 27. cum sequentib. Ita * & in nostro casu sine rei, aut pretij consideratione, ex quibus venditio ipsa resultat, considerari potest de per se alia vtilitas ex parte venditoris, quasi vẽditionem præmuniens, scilicet commoditas quædam, quæ consistit in eo, quod sit aliquis, qui incipiat de re eius emenda, aut pluris æstimanda agere, & pretium ponat commodum, aut commodius offerat, sic vt alij animosiores ad rem emendam, & pluris licitandum efficiantur, iuxta notata in. l. licitatio. in princip. D. de publica, vt quotidie experientia docet: propter quod non inepte dat vẽditor illud promissum. Atqui ita fit, vt quamuis emptio apud emptorem non manet, cum alius secundus emptor accedit, qui pluris licitetur maneat quidem apud eum actio & obligatio iam orta ad promissum: quia ex sua parte impleuit, ponendo rem in eo pretio, quod offerre necesse fuit.

Item si decem mihi dederis, vt tuũ
9 debitum fide mea esse iubeam, * quod rectè fieri potest ex. l. hoc iure. §. Labeo. D. de donatio. vbi Bartolus. & communis sententia tradit, quam resoluit Couarruuias libr. 3. varia. resolut. capit. 2. numer. 6. quicquid aliud voluerit Caro. Molinæus in tract. de vsuris. quæs. 31. num. 251. & ex ea causa centũ à te debita deinde soluerim: nemo dicet, quod decem illa, quæ mihi dederis, deducenda sint ex centum à me solutis fideiussionis nomine, quin potius integra centũ à te consequar

quar actionem mandati, iuxta tit. D. de fideiuss. quia illa decem dedisti mihi, vt fideiuberem, & me obligarem, non pro eo, quod postea soluo, vt recte in alio proposito aduertit Do. So. lib. 6. de iustit. & iure. q. 4. art. 1. in responsione arg. & ideo postquã fideiussi, & pro te solui, restituere debes, quicquid tuo nomine solutum est, quia ea est natura contractus. Sic ergo in nostra specie & quæstione, centũ illa dedisti mihi, vt emerem tuã rem tali designato pretio, non vt eam pecuniã darẽ: atqui ideo postquam emi, & pretium dedi, seu dare obtuli, totum illud debet vt pretium haberi & considerari, vt verè est, non deducto eo, ꝙ vt emerẽ, accepissem: quia istud quidem non pro dato pretio accepi: sed pro facto emptionis, iuxta l. consilio. §. fina. ff. de curat. furiosi. Quæ sanè resolutio vel maiori ratione procedit in illis promissis, quæ non vltimus & stabilis emptor in sua licitatione accepisset, sed alijs anterioribus licitantibus data sint: hæc enim nullatenus videri possunt vltimum & finale pretium diminuere, quominus id totum in Regalis decimæ deductione computetur.

Quin imò & illud insuper necessario fieret, si vera esset contraria Parladorij sententia: * ꝙ si aliquis rẽ poneret in mille aureis, datis sibi cẽtũ promisi nomine, idque in subhastatione publica: oporteret præconẽ alta voce dicere, rẽ in mille stare cũ tali promisso: aliàs enim, si promissum taceretur, cũ ex Parladorio pretiũ minuat, apertè fieret, vt maius pretiũ publicatũ esse videatur, quã verè oblatũ sit: ex quo emptores deciperentur, & in quęstionẽ illã incideremus, quã latè tractat Grego. Lup. in l. 33. tit. 26. par. 2. quod tamẽ necessariũ nõ est, scilicet vt promissum datũ in præconio explicetur: & ita seruatur in praxi, & bene: quia verũ est eo casu in illis mille, eoq; pretio rẽ esse positã: tabellio autẽ omnia scribit, vt contractus cũ suis conditionibus obseruetur, & ne fraudes aliquæ committantur, iuxta l. 69. in quat. gabella.

11 Tandem * vt resoluant tex. est expressus de hac re. in. l. 6. tit. 13. lib. 9. Recop. ad mediũ. & l. 49. in fin. in quat. gab. vbi dicitur, ꝙ quãdo addicta res est maiori licitãti, vel licitatio aliqua facta est cũ certo promisso: si alius velit intra legitimũ tẽpus, & prout debet iuxta leges Regias, quartũ addere vel quãcũque meliorẽ conditionem offerre, vt dicemus infra cap. 18. id efficere debet supra totũ, & integrũ rei pretiũ, quod ab alio oblatũ est, nõ deducta promisi summa, quam ille recepisset. Quæ sanè decisio non ex alio procedit, quàm quod promissum extra pretium rei est, nec illud minuit: alia enim ratione datur, scilicet; vt emptores ad pluris licitandũ inuitentur, vt supra diximus. Propter quod in solis publicis vẽditionibus, scilicet sub hasta factis locum habere & vsuuenire solet istud promissum: etenim in illis plures emptores cõcurrunt, & pretiũ potest pluriũ licitatione ac inuidię calore crescere: quo tẽpore cõtingit persępè, vt quis mille offerat ꝓ ea re, centũ sibi in promissum datis, quã simpliciter sine promisso, nõgentis, aut multò minore pretio nõ emeret: sperat enim futurũ esse aliquẽ, qui propter priuatã suã necessitatẽ pluris licitetur: quo facto ipse manebit liber, & promissũ lucrabitur, ꝓut multi magnas sũmas eo modo lucrati sũt ex no. in l. licitatio. D. de publ. & quę tradit Boer. decis. 248. & quæ dixi supra n. 7. atqui ea spe emptores impelluntur ad licitandũ, adeo vt multum lucretur venditor, & pluris vendat etiam deductis promissorum impensis, quàm si sine eis vendidisset, vt ad

oculum patet quotidie, & colligitur ex Bartolo in.l.fin.§.in computatio-
12 ne.num.3.C.de iure delibera. * Ideoque licitum est, promissa dare in rebus fisci,ex dict.l.49.in prin.in quat. gabel. & in rebus minoris, aut Reipublicæ,vt tradit Auilesius in capit.32.
13 prætorũ.verbo,*pujar*.nu.fin.* Quod si in priuata vẽditione, cũ ego rẽ aliquã meã priuatim vẽdo, dixero tibi, accipe in quinquaginta,& dabo tibi decẽ:profectò ridiculum erit promissum illud,cum nihil aliud esset,quam in quadraginta accipere:& verum esset,quod Parladorius ait vbi supr.scilicet quod ex his solis decima soluenda sit,non ex illis quinquaginta,quia hoc solũ verũ pretiũ est.Sicut si è cõtrario decẽ mihi dederis,vt in quadraginta rẽ tibi venderem,dubiũ nõ est, quin totum in pretio cõputetur,quia cum his casibus totum, quod agitur, vẽditio sit,pacta adiecta vel minuũt, vel augent pretium, iuxta notata in l.fundi partem. D. de contrah.empt. & quæ late supra resoluimus cap. 15. At verò promissum istud, de quo agimus in venditione publica, separatã causam habet ab ipsa venditione, ac proinde,vt diximus, apud licitatorẽ manet,quamuis contractus ipse venditionis ad alium transeat:aliàs enim, si in ratione pretij haberetur, cũ pretio ipso euanesceret,vel ad aliũ licitatorẽ transiret.

Itaque si pro hac sẽtẽtia habemus textum expressum in dict.l.6. Recopila.quid opus est, alijs rationibus adiuuari, vt secundum eam iudicemus? etenim qua singulari ratione ea lex procedat,vt ad nostrę quæstionis speciẽ trahi non debeat,autor ille nõ exprimit:sed solum ait,quod alia ratione procedit, quàm non demonstrat: ego autẽ nullã inuenio,nisi quã supr. diximus,quæ quã vera sit,tã ex prædictis,quã ex infra dicendis clarissimè

14 apparebit. Nec * obstat doctrina Bartoli & cõmunis in.d. l. quantitas. D. ad legẽ Falcidiam. quia imò si cõsideres,pro mea sententia est, etenim promissum ibi cũ proxenetis & alijs impensis confert,atque coniũgit: ergo quod de impẽsis supra diximus,iuxta eiusdẽ Bartoli & cõmunẽ distinctionẽ,de promisso quoq; dicendũ est, ꝙ puto esse ipsam veritatẽ.Nec interim nego,ꝙ si vẽdo rem mille aureis,centum promisi nomine emptori datis, vt consideremus venditionis vtilitatẽ, deducendũ est è pretio illud promissum,ex d.l. quantitas. quia & idẽ quoque dicẽdum erit in qualibet impensa ratione venditionis facta:& tamen adhuc ad rationem decimę neutrũ deduci debet, eo quod lex Regia generaliter præcipit,totiꝰ pretij,quo vendiderint,decimam soluere venditores,vt constat ex dict.l.1.Recop. at qui,vt diximus,quãuis vtilitatẽ venditionis vtrumque minuat,non tamẽ ipsum pretium.

15 Nec * etiã obstat.d.l.ꝙ dicitur. D. de impẽ.in reb.dota. factis. quia imò ea lex impensis loquitur, quas certũ est gabellam non minuere. Nec præterea obstant alia iura, quæ Parlador. allegat, nempè. l. si non sortem. §.si centum.D.de condictio.indeb.&.l.si cognouerit.aliàs fortè.l. si conuenerit.D. de pigno.actio.quia eę leges nihil faciũt ad propositum, nec ego potui percipere in quem sensum eas allegauerit. Ex quibus omnibus satis firma manere debet hæc nostra sententia.

16 Sed quia difficilis pũctus est,& subtilis,* adhuc animaduerto,ad hãc nostrã resolutionem multum accedere decisionem tex.elegantissimi in.l.ad veterani.§.si cui.D.ad leg.Falc.vbi.I.C.ita scripsit:*si cui,si decẽ dedisset,viginti fũdus legatus fuisset:is in toto fundo legatarius habebitur.* Quę sanè dcisio difficilis

ficilis est propter aliam decisionem text. in l. non amplius. in princip. de lega. 1. vbi I. C. ait, quod non amplius legati nomine capitur, quàm quod

17 ex impleta conditione superest, à qua difficultate glossa & Barto. in d. l. ad veterani. bonū sensum & intellectum habuerunt, nempè quod. l. non amplius. procedat ad hoc, vt nisi in eo superfluo grauari nequeat legatarius. dicta autem l. ad veterani. §. si cui. vt totum defalcetur. sed quid tam variè nec Bartolus, nec glossa explicat:

18 *Ego verò sic rectè explico: φ si mihi legetur fundus viginti dignus sub ea conditione, si decem dedero: fundus totus videtur, & est legatus, nō dimidium fundi: ita quod lex Falcidia interueniens non quartam dimidij deducat, sed quartam totius. Verum tamē nō in toto legato vtilitas est, sed in eo solo, φ superest deducto eo, φ implendę conditionis gratia datum est, nā hactenus mihi res abesse videtur, quatenus aliquid sum præstaturus, aut præstiti. l. plane. §. quod si rem. de legat. 1. & istud est, quod dicitur in d. l. non amplius. eo. tit. *non amplius legatorum nomine ad legatariū videri peruenire*, scilicet cum vtilitate seu effectu vtili: verbū enim, Peruenire, hoc propriè significat. l. aliud. versic. sicut. & vers. hæc verba. D. de verbo. signific. at qui nemo nisi prout honoratus est, grauari potest: & hæc est vera ratio illius differentiæ supra traditę.

19 Sed his ita perspectis, * iam facilè intelliges, quicquid gloss. & Bartol. bonum intellectū habuerint, non tamen eos rectè docuisse in hoc pūcto: nā cum idcircò non videatur totus fundus legatus, vt legatarius possit grauari, quia nemo potest in plus grauari, quā receperit: dum Bartolus & gloss. dicunt, quod totus videtur legatus ad hoc, vt totus fundus defalcetur, videtur velle, quod vltra vtilitatē defalcari possit: quod est planè falsum ex l. 1. §. si quis creditori. D. ad leg. Falcidiam. vbi lex Falcidia in solo cō modo locū habet. Quæ omnia, quia benè dispuncta & intellecta valdè cōducunt, & faciliorem reddunt quæstionem nostram, quā ad decimę cōputationem aggressi sumus, tractare libet. nec legisse fortassis quenquam pœnitebit.

20 Ergo * verissimè sic dico in expositione dict. l. ad veterani. §. si cui. D. ad leg. Falcid. cum dict. l. nō amplius. de lega. 1. nēpe, φ verum est, non amplius ad legatarium peruenire legatorum nomine, hoc est, in effectu non amplius vtilitatis apud legatariū manere, quā quod, deducto eo, quod implendę conditionis gratia datum est, superesset, vt supra explicui ex ratione. d. l. planè. §. quod si rem. de legat. 1. tamē vere legatariū esse in toto eo, φ illi relictū est: itaq; in specie text. in dict. §. si cui. in toto fundo legatarius est, quamuis nō nisi in dimidio vtilitatem habeat. Verum tamen quod attinet ad fideicōmissa imponenda, nō id inspicimus, quantū legatū sit, sed quātū apud legatariū maneat, & qua ex parte vtile legatū sit, vt ꝓbat tex. in l. filiusfamiliás. §. 1. de legat. 1. atq; ideo quamuis in dict. §. si cui. legatum consistat in toto fundo, qui viginti valet, in decem dūtaxat grauari poterit legatarius, in quibus solis vtilitatē habet: quia verò lex Falcidia quartā legati deducit, nō vero quartā vtilitatis ad legatarium peruenientis, totum ipsum legatum inspicimus ad eā partem computandam ex dicto. §. si cui. quamuis in effectu quoque, vt eā partem legati deducamus, vtilitas inspicienda est ea ratione, ne vltra capiat lex, legati quartam deducendo, quā in effectu vtili legatarius ipse perceperit ex legato, & hoc est, quod tradit. d. l. 1. §. si quis creditori. D. ad leg.

 Falci.

21 Falci. vt statim explicabo. Nec*istud speciale est in ea lege Falcidia, nam & idem erit simili ratione in fideicommisso quotæ partis legatarijs imposito: veluti, si tertiam, aut quartam partẽ legati restituere quis iubeatur: totus fundus computabitur in legato ad deductionem eius fideicommissi, sicut Falcidię in dict. §. si cui.

Quod vt apertius intelligamus, sit
22 *ita iuxta speciem tex. in dict. l. ad veterani. §. si cui. quod legatus mihi est fundus viginti dignus, si decem dedero: & interuenit Falcidia: profectò cum lex Falcidia de legatis deducatur. l. 1. D. ad legẽ Falcidiam. & iste totus fundus legatus sit ex supra dictis, ex toto eo quarta pars deducetur, & sic erunt quinque in Falcidia ex viginti, quibus fũdus legatus valet: Sed quid erit? cum ille fundus legatur ita, si quindecim dederit: & certe eadem quoque quinque in Falcidia erunt, quæ adhuc apud legatariũ sunt. Sed quid? cùm ita legetur, si viginti dederit, iuxta. l. huiusmodi. in principio. & in alijs iuribus. de legatis. 1. aut si decem & octo dederit: & quidem nõ nisi duo illa, quæ in legato supersunt post impletam conditionẽ, aut nihil, si nihil superest, Falcidię nomine deducetur, quia sicut aliud quodcunq; grauamen fideicommissi vel aliás, ita & lex Falcidia grauare nequit legatarium, nec vltra ab eo exigere, quod
23 ipse perceperit.*Et hoc est, quod tradit text. elegans sic intelligendus in dict. l. 1. §. si quis creditori. D. ad legẽ Falcid. vbi, vt supra diximus, lex Falcidia in solo commodo locum habet. Quod ita intelligendum est, non quod in legato solum cõmodum consideremus, ac si illud solum legatum esset, & ita quarta commodi deducatur solummodò, quia istud esset contra textum expressum in dict. l. ad veterani. §. si cui. & quę supra diximus: sed quod legati quarta ita computetur, vt commodum legati quarta ipsa deducta non excedat, sic vt legatarium grauet, vltra, quàm in effectu honoratus sit, veluti in hac specie: cẽtum mihi debebas in diem certum; & purè ea cẽtum legasti mihi: certè non solum repręsentationis commodum in legato erit, sed tota summa, vt probat text. in. l. verbis. D. ad legẽ Falcidiam. tamen in ineunda Falcidiæ ratione sic tota summa in legato computabitur, vt nõ amplius ea lex ex legato isto deducat, quàm sit legati cõmodum. Pone, quod vtilitas illius repræsentationis debiti æstimatur in decẽ: quãuis quarta totius legati sint vigintiquinq;, sola decẽ deducet hæres, ita probat textus in dict. §. si cui. Sed pone, quod debitum erat decẽ, & commodum repræsentationis erant octo, vt quia fortè in longissimũ diẽ certum illa decẽ debebantur, veluti in cẽtum annos, iuxta text. in. l. centesimis. in princ. D. de verbor. oblig. & l. si dies. 21. D. quando dies legat. cedat. ex vera Pauli Castrens. interpretatione in dict. l. centesimis. cum resolutis per Costam lib. 1. sellect. interpretat. cap. 19. & tũc quarta Falcidia non deducetur ex illis octo, sed ex totis decẽ, ex dict. §. si cui. Idéq; erit, vt supra dixi, in fideicommissis, cũ quota pars legati à legatario relinquitur: quia totum legatum inspicietur, non sola legati vtilitas, ex eadem ratione: quicquid glos. & Bartol. in dict. §. si cui. videantur inter quartam Falcidiam, & Fideicommissa differẽtiam cõstituere, cum tamẽ potius nulla sit inspectis iuris principijs. Pone enim, quod fundus ille viginti dignus legatus fuerit, si decẽ dederit, vt in specie d. §. si cui. & insuper iusus est legatarius quartam legati sibi relicti alij restituere: quæro, quid computabimus, in legato? Nonnè sola decẽ, quæ impleta

pleta conditione remanēt, an tota viginti? certè tota viginti computabūtur ex. d. §. si cui. & quinq; restituet, non duo & dimidium. Aliud autē esset, si iuberetur restituere quartā eius legati, quod ad eū peruenit: quia tūc sola decē, quæ reliqua sunt impleta cōditione, computari debuissent, nō viginti, ex natura illius verbi, peruenit, vt probat dict. l. non amplius. cū supradictis. de legat. 1.

24 Ex qua vera resolutione apertè colliges, * non rectè percepisse materiā istam, & prædictam. l. 1. §. si quis creditori. D. ad leg. Falcid. Eman. Costam in cap. si pater. 1. part. verbo. legauit. nu. 24. & 25. de testamētis. lib. 6. existimantē, quod lex Falcidia deducat integram quartam legati, quando in diē debitum repręsentatum est: ita vt veniēte die pars illa deducta ab hærede restituatur legatario: quod quidē licet in se nullam iniustitiam habet, mera quædam imaginatio est, nulla lege aut iure inducta.

25 Sed * prædictæ nostræ resolutioni obstat text. difficilis in. l. si fundus legatus. D. ad leg. Falcid. vbi cùm fundus centum legatus est, si cētum dederit: vtile legatum dicitur, & in eo Falcidia locum habet, quamuis quidem nullā vtilitatē habere videatur: quod est cōtra textum in dict. §. si quis creditori: & quæ supra diximus. Verum tamē in hac difficultate ita cōstituo: quod quando hæres iubetur alicui vēdere rē aliquā hęreditariam iusto suo pretio, legatum est, & quidē vtile, ex l. & si ęquo. cum notatis. de legatis. 1. est tamen animaduertēdum, quod eo casu legatum istud non consistit in re ipsa vænali, ita vt ipsa res videatur legata: quia id solum euenit, quando minore pretio vēditur. l. in ratione. la 2. §. vēdere. D. ad leg. falcid. sed consistit in eo, quod legatari⁹ habebit obligatum hęredē, vt sibi vēdat: & ex huius obligationis vtilitate, vtpote quę sola legata sit, lex Falcidia deducitur, sicut è reliquis rebus legatis. Vbi autē res ipsa hæreditaria sub ea cōditione legatur, si legatarius dederit hæredi tantam pecuniam, quantam res ipsa valet, non quidē in modum pretij, sed in vim conditionis, vt in specie dictę. l. si fundus legatus. legatum consistit non in eo solo, quod hęres obligatur rē dare legatario pro ea pecunia, sed in tota ipsa re, quę dari debet, vt expressè probatur in dict. l. ad veterani. §. si cui. cū supra resolutis. est enim in eo legandi genere legatum solum, & nulla vēditio, quia nullum pretiū est, sed ea pecunia conditionis implēdę causa datur: & hoc est, quod tradit tex. in. d. l. si fundus. nēpè, vtile ibi legatū esse, quia cōditionis implendæ causa datur: quam rationem non sic intelligas, vt dictū putes, quod si non per conditionē, sed in vim pretij daretur, nullum fuisset legatū, quia imo validum quoq; foret ex. d. l. etsi ęquo. sed dictum potius ex eo esse, quod in specie dict. l. si fundus. legatum consistit in ipso fundo ex prædicta ratione. At vero si in vim pretij pecunia data esset, non in ipso fundo, sed in sola vēdendi obligatione legatum consisteret, iuxta id, quod interesset legatarij, sic rē habere, vt in. d. l. etsi ęquo. de legatis. 1. Quinimo & vlterius intellige, non sufficere eam solam rationē, quod implendę conditionis causa pecunia detur, ad hoc vt legatum valeat in dict. si fundus. in principio. nam si vtile non fuisset legatario, eū fundū pro illa pecunia habere, quicquid ea conditionis causa apponeretur, legatū fuisset nullum, quasi sine vtilitate reperiretur, ex regula iuris, quę habet, ad sui validitatē lucrum aliquod legatum requirere. §. ex contrario. Instit. de legatis. vt euenit in eadē. l. si fundus. versi. fin. est ergo alia

& sufficiens ratio, nempè commoditas habendi fundum pro eo, quod valet, iuxta l. si cui. §. 54. de leg. 2. quibus sic prænotatis, apertum fit, qualiter lex Falcidia possit habere locum in eo legato, ita tamen vt eius commodum non excedat, ex dict. l. 1. §. si quis creditori. & quæ supra diximus. D. ad leg. Falcid.

Ex qua vera resolutione vtiliter ad
26 nostram materiam consequitur, * quod cũ in specie dict. l. si fundus legatus. D. ad leg. Falcid. totum, quod agitur, legatum sit, & nulla vẽditio subsit, vt explicuimus, eoque quod pecunia illa nõ vt rei pretium, sed implẽdæ conditionis legati causa datur, & in toto ipso fundo legatum consistit, Regia decima nõ debebitur, quod iam semel in facto habui, & ita respondi in causa cuiusdam legatarij, cui duo millia ducatorum legata fuerant à consanguineo, si domum quandam suã propriã hæredi testatoris daret, quam ex tũc cum alijs bonis titulo maiorię vinculatam esse voluit: dixi enim eum legatarium, qui domo data pecuniam recepit, Regali decimę non obligari: quia pecuniam ex legato recepit, & domum dedit implendæ conditionis legati causa: ideoque ex eo testamento nulla emptio & vẽditio fuit, sed solum legatum, ex dict. l. si fundus legatus. cum supra dictis.

27 At * vero in specie dict. l. & si equo. de lega. 1. contrarium ius est: quia cũ in sola vendẽdi obligatione legatum consistat, non in ipsa re, vt supra explicuimus, cæterum illius legati executio vera quædam ac propria venditio sit, vt satis apertè exprimitur in ea lege, ex empto enim & vendito actiones cõpetunt, vt tradit. l. si hæres. D. de action. empti. absq; dubio decima debebitur gabellario in ea specie, postquam impleta fuerit defuncti voluntas: quicquid aliud voluerit Iaco. Butricarius in dict. l. si hæres. quẽ sequitur Baldus cons. 440. num. 7. lib. 5. dicens, quod si statuto caueatur, vt de contractu vẽditionis soluatur gabella, & testator iusserit in testamẽto rẽ mihi vendi, quæ vendita est, gabellã non debebitur, quia rem principaliter habeo ex causa legati, per text. in dict. l. si hæres. & quia id factum attribuitur testamento, & non actui inter viuos, argum. gloss. singul. in. l. si quis ita verbo, defectus. D. de statuliberis. refert & sequitur Francis. Mantic. de coniectur. vltimar. volunt. lib. 3. cap. 18. num. 13. Sed, vt dixi, contrariũ tenẽdum est: quia cum negari nequeat, quin eo casu venditio contrahatur, euitari non potest, quominus Regalis decima soluenda sit, siue principaliter, siue accessoriè fieri contingat, vt dicam infra cap. fin. num. 39. propter generalitatem dict. l. 1. tit. 17. lib. 9. Recopil. quæ quominus in testamẽto suo locum habeat, testator efficere non potest. l. nemo potest. D. de lega. 1. prout in materia retractus bene adnotat in his terminis, & ea doctrina relata Tiraquel. de retract. lig. ad fin. tituli. quæstio. 2. nu. 7. pręsertim, quia isto casu non minus principaliter rẽ ex contractu habeo, quã ex testamento, iuxta Barto. in. l. si fideiussor. §. meminisse. de legãt. 1. & facit elegãs tex. in. l. in numerationibus. in fine. D. de solutio.

28 Vnde infertur. * nullatenus defendi posse, quod Huttariæ practicatus est Mexia Pontius, in causa quorundam, qui ex testamento cuiusdam clerici, post eius mortẽ omnia bona sua vendiderunt, vt scilicet ex ea venditione Regalis decima non deberetur, prout ipse refert in repet. l. Toleti. 1. partis. 2. fundam. num. 17. Etenim doctrina illa Iaco. Butricarij in dict. l. si hæres. qua ipse mouetur, falsa apud nos est ex generalitate dict. legis Regiæ:

giæ. Nec præterea prodesse poterat illis laicis vẽditoribus, si hęredes erãt, ꝙ ex iussu clerici testatoris, ac proin de exempti, venditio contracta esset,
29 quia cum re vera ipsi vendidissent; * eorum persona inspicienda fuit, non iubentis testatoris, ex aliàs resolutis per Francisc. de Caldas in comment. ad. l. si curatorem. C. de in integr. rest. mi. verb. contractum fecisti. num. 17. ad fin. quamquam hoc nimis contro uersum sit ex traditis per Tiraquell. in. l. connub. lege fin. glo. 8. num. 184. Quod si illi laici vẽditores, hæredes non erant illius clerici, sed bona iace bant, adhuc gabella euitari non potuit ex resolutis infra cap. 19. ex nu.
30 38.* Secus autem foret, si ab ipso clerico testatore bona illa venderentur in suo testamento emptori, scilicet præsenti, prout rectè fieri potest, ex glos. fin. in. l. hæredes palam. §. fin. D. qui testamen. facere poss. cum cõmuni sententia. de qua per Grego. Lupũ in. l. 3. tit. 1. part. 6. & Viglium in. §. sed cum paulatim. versic. vno contextu. Instit. de testam. qui bene resoluunt, in testamento posse contractus fieri: tunc enim ipsius clerici priuilegium & persona inspicienda foret, & sunt, non hæredis, gabellaque ideo non deberetur ex. l. 6. tit. 18. lib. 9. Recopila. nam si non clericus, sed laicus foret, adhuc sine dubio decima soluenda esset ex ea venditione, quicquid in testamento fuisset celebrata, propter generalitatem dict. l. 1. Recopila. quam supra perpendimus, & dixi supra in præfatione in scholio ad eam legem, verbo, vendiderint. in fin.

Igitur, vt eo, vnde egressa est, nostra reuertatur disputatio, in summã colli
31 gitur ex prædictis, diuersas * inspectiones esse, inquirere quantum legatum sit, vel quanta sit legati vtilitas: etenim si mihi legetur fundus centũ dignus sub ea conditione, si quinquaginta dedero: aut quæris, quantum legatum sit, & dico centum legata esse ex dict. l. ad veterani. §. si cui. aut quæris, quæ sit illius legati vtilitas, & dico quod quinquaginta: quia in effectu vtili ea sola ad legatarium perueniunt, ex dict. l. non amplius. Atque ideo, si statuto caueatur, vt legatarius soluat decimam partem legati sibi relicti, in prædicta specie integra centum computabuntur ad gabellam, vt expresse tenet Ioan. de Imola in dict. l. non amplius. quod si cautum sit, vt legatarius soluat decimã legati, quod ad eum peruenerit, vel ipse perceperit, sola quinquaginta computanda erunt, vt tenet Bartol. Paulus Castre. & alij in. l. ciuitatibus. §. fin. de leg. 1. quorum sententia sic optimè debet conciliari cum sententia Ioannis de Imola vbi supra, quicquid eos cõtrarios esse putet Alexander in dict. l. ad veterani. §. si cui. D. ad leg. Falcid. nõ recte perpendens iuris principia, quę in hac materia tradidimus.

32 Tandem * ergo ex hac tota resolutione facile confirmabis præhabitã resolutionem quæstionis nostrę principalis, circa rationem decimæ ineũdam: etenim cum res venditur mille aureis, cẽtum promisi nominè in emptore vltimo, aut cæteris licitatoribus erogatis: aut quæritur, quanti vẽdita res est, & dico ꝙ mille aureis, arg. eorũ quæ supra diximus: aut quæritur quantũ pretiũ ex ea venditione ad venditorem perueniat, & dico, ꝙ nongenti aurei, ex dict. l. nõ amplius. & supra resolutis. Atq; ideò fit, quod cũ lex gabellaria iubeat, ex toto pretio, quo res vænierit, decimam soluere venditorem, dubium esse non potest in prædicta specie, quin integri mille aurei computentur, argu. eorũ quę tradit Ioann. de Imola vbi supra, num. pręcedenti. Secus autem foret, si cautum esset, vt ex pretio, quod ad

ven-

venditorem peruenisset, ea decima solueretur: quia tūc bene diceret Parladorius, deductis ijs promissis pretium debere computari: imo & impēsæ quæcumque eo casu deducerētur ex traditis supra in principio istius capitis. Et cum hac resolutione resideo, quicquid audiuerim à senibus quibusdam gabellarijs, quos in hac materia sæpè consului, exemplo Bartoli, qui cum mercatoribus consilia sua communicabat, vt refert Tiraq. in legibus connub. l. 11. nu. 5. nunquā se de toto pretio decimā exigisse, nec vidisse ab alio exigi, sed deductis promissis, impensis vero nō ita: quod fortassis in praxi est: sed verius est, vt resolui, promissorum & impensarum vnum & idem ius esse, cuius veritati praxis non derogat. l. 1. tit. 18. libr. 9. Recopilatio.

Summa capitis decimiseptimi.

1 *TEX Inducens gabellā ex vēditione, an & ex permutatione quoque intelligatur.*

2 *Ex permutatione duplex decima debetur: quod an ex primæua concessione, an vero ex legis extensione factū sit, non cōstat, exposita. l. 102. in quat. gabel.*

3 *Quando ex permutatione Regalis decima deberi incipiat.*

4 *Qualiter gabella debeatur in specie. l. final. D. de cond. causa dati.*

5 *Permutatio contracta super re aliena, nulla est.*

6 *Ex permutatione inualida Regalis decima non debetur.*

7 *Generaliter ex innominato contractu do vt des, gabella debetur: quod ibidē eleganter declaratur exposita permutationis natura.*

8 *Cum genus pro eodem genere datur, veluti vinum pro vino, solum mutuū contrahi Doctores putant: atque inde decimam non deberi Parladorius infert.*

9 *Notatur Parladorius in ea illatione.*

10 *Cum genus pro genere datur, multi ac varij contractus fiunt.*

11 *Cum genus pro eodem genere datur, qualiter permutatio contrahi possit, declaratur, & exponitur. l. 2. ibi: semejantes. tit. 17. lib. 9. Recop.*

12 *Concordatur quædam Iasonis & aliorum Doctorum contrarietas in hac materia.*

13 *Si triticum meum do tibi, vt triticum tuum ineiusdem bonitatis & vtilitatis des mihi, iocosa quædam conuentio est.*

14 *Secus si ratione loci vtilius sit mihi tuum, & meum tibi.*

15 *Quod extenditur ad terminos text. in l. naturalis. §. sed si facio. D. de præscr. verbis. quæ ibidem exponitur.*

16 *Explicatur, qualiter iudex debeat res permutatas æstimare.*

17 *In permutatione inspiciēda non est partium æstimatio.*

18 *Si res æstimabilis cū inæstimabili permutetur, nulla vtriusque rei decima debetur.*

19 *Priuilegium rerum, de quibus in titu. 18. lib. 9. Recopil. intelligitur, cum vt merces deducuntur in contractum, nō vt pretia.*

20 *Notatur differentia inter permutationem & venditionem circa soluendā decimam.*

21 *Si res detur pro alia re cum certa pecunia, quis contractus sit, pro gabella dubitatur.*

22 *Traditur verior sententia de iure communi.*

23 *Quid gabellaria lex in ea re statuerit, explicatur.*

24 *Qualiter qui rē & pecuniam dedit pro alia re, decimā suā computare debeat.*

25 Si

25 *Si in contractu permutationis, re ex altera parte integra, quem cōtractus pœniteat, an adhuc decima debeatur.*

26 *An hodie in contractibus innominatis pœnitere liceat.*

27 *Referuntur pro vtraque parte Hispani autores.*

28 *Si permutatio à re incipiat, adhuc hodie locus est pœnitentiæ.*

29 *Qualiter contractus, do vt des, synalagma est.*

30 *Si á promissione incipiat permutatio, pœnitentia locum non habet: & conciliantur Doctores Hispani: & resoluitur quæstio, de qua supra numer. 25.*

31 *Quid noui induxerit. l. 3. titu. 8. libro. 3. ordina.*

32 *Qui promisit vendere, qualiter obligetur contra Mencha.*

33 *Exponitur. l. 1. D. de pactis.*

34 *Colligitur summaria quædam resolutio.*

35 *Si permutatio à promissione initium sumat, quando decima deberi incipiat: & an si re adhuc non tradita, distractus fiat, decima peti possit.*

36 *Vera resolutio huius rei traditur.*

87 *Contractus do vt des, hodie potest solo consensu fieri.*

38 *Communi & vulgari vsu loquendi permutare dicūtur, qui de rebus permutandis simul consentiunt.*

39 *Si ex formali placito permutationis decima non exigitur, multæ fraudes committi poterunt.*

40 *An formale placitum de vendendo, venditio sit, vt statim decima debeatur.*

41 *Vera resolutio traditur huius quæstionis.*

42 *Traditur elegans declaratio & limitatio.*

43 *Si promisimus permutare, & posteà permutatio secuta est, cui gabellario decima debeatur, vtiliter quæritur.*

44 *Notatur Anto. Gometius in hac re.*

45 *Exponitur. l. ex placito. C. de rer. per.*

46 *Iterum notatur Gometius in prædicta quæstione.*

47 *Si permutatio fiat, ita vt de scriptura facienda conuenerit, an statim perfectus sit ille contractus.*

48 *Plures effectus assignantur illius quæstionis.*

49 *Traditur vera resolutio in ea re.*

50 *Refert autor quid in ea quæstione semel iudicabit.*

51 *An ex transactione decima debeatur.*

52 *An ex remuneratoria donatione decima debeatur.*

53 *Exponitur. l. sed & si lege. §. cōsuluit. D. de pet. hæred.*

54 *An ex reciproca donatione decima debeatur.*

55 *Exponitur. l. quod autem. §. si vir. D. de donat. inter vir.*

Qualiter ex permutatione decima solui debeat.

CAPVT. XVII.

1 QVamuis verissimū sit,* quod statutum, aut lex disponens gabellā solui ex venditione, non debet ad permutationē tendi: quia venditio & permutatio diuersi contractus sunt, & tamquam species oppositæ, vt constat ex. l. 1. D. de cont. emp. &. l. 1. D. de rerū permu. &. l. fi. D. de condicti. causa dati. & ex l. naturalis. §. si quidem. D. de præscri. verbis. & vbique doctores notant. ac in specie quæstionis resoluit Bertachi. Firmia. de gabellis. 3. parte octauæ partis principalis. numer. 3. apud nos decisum expresse extat, vt quod circa

circa regalem decimam de venditione dicitur, de permutatione quoque intelligatur & fiat, vt decidit.l.2.tit. 17. libr. 9. Recop. quæ erat. l.102.in quatc.gabel.ita vt ab vtroq; permutante gabella soluatur, quasi vterque emptoris & venditoris loco sit, vt aliàs dixit I.C.in.l.sciendum.ver.sed si quis permutauerit. D. de ædil.edicto. Ratio autem illius decisionis hęc exprimitur in dicta.l.2.Recopil.quiá permutatio venditioni proxima & vicina est, vt aliàs tradit.l.2.D.de rerum permu. &.l.2.C. eo tit.& explicuimus supra in scholio ad eam legé,
2 verb. *iudicari debent*,* quæ ratio sufficiés fuit ad hoc, vt vel ita á principio in istius tributi origine & concessione caueretur: vel postea lege lata per Reges nostros ad euitandas fraudes, quod de venditione erat inductum, ad permutationem extéderetur. Vtrũ autem horum factum sit, non satis scio, nec benè constat: nam in historijs, quæ istius vectigalis originem nobis commemorant, vt retuli supra in præfatione, nulla permutationum, sed véditionum mentio fit: & legem illam. 102. in quat. gabe. quæ de permutatione locuta est, nouam esse ait Montaluus in.l.2. verbo. *Con apreciamiento*, in fin.tit.4.lib.3.fori. Sed certè in eo magis nouam esse intelligo, quod nouũ modum exigendi gabellã ex permutatione pręscribit ad euitãdas fraudes, vt ipsa ait: quã in eo, quod generaliter permutationis decimam solui iubeat: hoc enim tamquam ius antiquum relatum est, vt satis ex serie illius legis constat.

Ad cuius quidé intellectum (vt ad materiam huius capitis veniamus)
3 plura animaduertenda sunt:* Primo, quod permutatio tunc temporis incipit esse perfecta & inesse producta, quando res est ex vtra q; parte secuta, & non antea: nec sufficit, quod vnus tradat, nisi & alius quoque tradiderit quia per traditionem vnius non erit permutatio, vt elegantissimè probat Fortunius Garsia in.l. iurisgentium. in prin. fol. 25. ex col.4. in fine. D. de pact. Quo fit, vt non nisi ex eo tépore regalis decima debeatur, quę ex permutatione soluẽda est, iux. d. l.2. Rec. cum ijs, quæ dicã infra nu.25.&.n.34.

Secundò, quod permutantes ad venditorum similitudinem decimam debent, vt illa lex regia expresse ait: atque ita consequitur, vt vnusquisq; soluturus sit gabellam, iuxta æstimationẽ rei, quam receperit, non illius, quã dederit: etenim rem propriã vendidisse videtur, & rem alterius in pretium rei suæ accepisse, iuxta dictam. l.sciendum. versic. deinde. atqui certum est, decimam ex pretio esse soluẽdam in venditione. l. 1. tit. 17. libr. 9. Recop. quod valde nota, quia prædi. l.2. Reco. aut alia nõ exprimit, & potest esse magni effectus in praxi: aliás enim si vnusquisque teneretur, secundum æstimationem rei â se datæ, magna iniquitas fieret in eo, qui rem pluris pro minori dedisset, instar Glauci, qui cum Diomede aurea arma æneis permutauit, vt refert Iustinianus in procemio Digestorum in fin. & declarat Alciatus libr.9. Parergon. capit. 17. essetque acerbius Glauco illi permutationis tributum, quàm venditionis: quod similitudo eorum contractuum in prædicta lege considerata non patitur.

Ex quo animaduersione illud obi-
4 ter infertur,* quod quãuis inter venditionem & permutationem longa differentia esse soleat, & propterea non inutilis, sed necessaria fuerit disputatio Celsi. I.C. in.l. fina. D. de condict. causa dati. cũ dedi tibi pecuniã, vt mihi Stichũ dares: vtrum scilicet id genus contractus pro portione emptionis & venditionis esset, an permuta-

mutatio potius contraheretur: quam rem latè disputat Pinelus in rub. C. de resc. vend. 2. par. cap. 3. ex nu. 9. & explicat Caro. Molinæus in tract. diuidui & indi. in princ. num. 22. & ea inter alias apud nos quoque differentia sit, quod vnica ac sola decima ex vẽditione debetur iuxta pretium á partibus constitutum, siuè res vendita plus valeat, siue minus, vt constat ex dicta. l. 1. ibi. *Del precio porque vendierẽ*, tit. 17. libr. 9. Recop. ex permutatione autem duplex decima soluẽda est, vt diximus: & quidem iuxta iudicialem æstimationem cuiusque rei permutatæ, vt infra explicauimus, nu. 16. tamen in ea particulari specie dictæ. l. fin. D. de condict. causa dati. quo ad nostram materiam decimæ Regalis attinet, nihil interest, an venditio, an vero permutatio cõtrahatur: quicquid tamquam ex venditione vectigali locum fieri in ea specie voluerit Parladorius libr. 1. rerum quotidi. cap. 3. §. 3. num. 34. & quidem superfluo: in omnem enim euentum, siuè scilicet venditio, siuè permutatio, Regalis decima soluenda est, ex. l. 1. l. 2. supra allegatis: & certè vnica vtroque casu solui debet, nẽpè à domino Stichi ex pecunia numerata, quam receperit. Etenim si venditionem esse intelligas, id clarum est ex prædictis: si autẽ permutationẽ esse mauis, prout est verissimum cum Celso I. C. in dicta. l. fi. illud constat, quod Stichi dominus non est soluturus decimã æstimationis Stichi, quẽ dat, sed pecuniæ, quam recipit, instar cuiuslibet venditoris, ex traditis supra num. 3. propter eorum contractuum similitudinem. Alter verò, qui pecuniam permutauit cum Sticho: nullam gabellã debet, pecuniæ priuiligio, de quo in l. 34. ibi. *Ni de la moneda*. tit. 18. libr. 9. Recop. & explicabimus infra cap. fi. num. 31.

5 Verum tamen * ea quidẽ nec contemnenda differentia erit inter eos contractus circa speciem dictæ. l. fin. D. de condi. causa da. quod si venditio esset, gabella deberetur ab eo, qui Stichum dedit, aut dare obligatus est, siue esset suus, siue alienus: quia vtroque casu æquè valet venditio ex. l. rẽ alienam. D. de contrah. emp. si autem permutatio contrahatur, prout re cõtracta est, nulla gabella debebitur, quo casu Stichus alienus fuerit: quia non sicut venditio rei alienæ valida est, & decima debetur ex notatis supra in scholio ad dictam. l. 1. Recop. verb. *vendiderint*, ita & permutatio valet, quin potius nulla est ex. l. 1. ver. ideoque Pedius. D. de rer. per. iuxta distinctionem Baldi ibi. nu. 3. & quæ resoluit For. Garsi. qui hunc articulũ late disputauit in. l. iurisgentium. in prin. fol. 29. D. de pactis.
6 Lex * autem regia statuens, vt ex permutatione gabella soluatur, de valida & perfecta intelligenda est, arg. eorum, quæ notauimus supra cap. 14. num. 1. & dicemus infra hoc eodem capite, numero. 25.

Tertiò nota circa intellectum dictæ. l. 2. Recop. quod quamuis apud antiquos doctores præcipuè scribentes in. l. 2. in prin. D. si cert. pet. & in. l. 1. C. de rerum permut. longa differentia constituatur inter permutationẽ & innominatum contractum, do vt des: eo quod illam inter species certas duntaxat contrahi existimẽt per textum in. l. quoniam. C. de rerum per. Atque ita videretur dicendum, non in omni contractu do vt des, intelligendam esse prædictam. l. 2. tit. 17. lib. 9. Recopil. quæ expresse videtur de permutatione loqui:
7 Adhuc * tamen cum verior sententia sit, in quibuscũque rebus, siuè certis, siue incertis (specificis scilicet, aut genericis) veram permutationem fieri, vt resoluit Pinelus

nelus in rubr. C. de res. vend. 2. part. cap. 1. num. 10. & Menesius in. l. naturalis. §. & si quidem. num. 9. cum alijs per eum allegatis. D. de præs. verbis. & videtur textus expressus in. §. item pretium ibi. *vinum, sibi comparasse ait permutatis quibusdam rebus.* Instit. de empt. & vend. & præterea indubitabile sit omnem quācunque commutationem & innominatum contractum, do vt des, sub vulgari, verbo, *trueque*, comprehendi iuxta communem loquendi vsum, qui inspiciēdus est. l. Labeo. cum notatis. D. de suppell. lega. sicut & comprehenditur sub verb. *cambio*, quod in idem sonat, prout resoluit Couar. in tract. numismatum. cap. 7. num. 4. versi. hac sane ratione. & est text. expressus in. l. fina. ibi. *la primera*. tit. 6. par. 5. generaliter dicēdum esse aio, quod quotiescunq; res pro re data erit, siue (inquam) species pro specie, certa vel incerta, siué species pro genere, aut genus pro genere detur: quibus casibus, do vt des, contractus perficitur, ab vtraque parte decima soluenda est, vt ex generalitate dict. l. 2. Recop. bene considerat Parlado. vbi supra. Cæterum si nō res pro alia re detur, quamuis do vt des, contractus sit, non ideo magis permutatio erit, aut cambiū, quod est vnius rei pro alia re datio, siué concessio, vt probat. l. 1. vbi Greg. tit. 6. partit. 5. & definit Azo in rub. C. de rerum permuta. dicens, quod permutatio est de specie ad speciem hinc inde facta præstatio, quem refert & sequitur Fort. Garsia in dict. l. iurisgen. in prin. fol. 26. versi. duodecimo. D. de pactis. Etenim si rem tibi dedero, vt eandem Titio des post aliquod tempus iuxta. l. quotiens. C. de donat. quæ sub. vel si tibi centum dedero, vt ex eis Titio des quinquaginta: vel etiam dedero tibi fundum, vt ex eius fructibus des mihi decem annua, iuxta. l. fin. C. de rerum per. quāuis negari nequeat, quin innominatus cōtractus sit, do vt des, nullatenus permutatio dici poterit, sed pactum quoddam rei interuentu vestitum, iuxta. l. legem. cum ibi nota. per doctores. C. de pactis. & diximus supra cap. 10. num. 34. & nu. 52. Iuxta quam declarationem, quæ vtilissima est, limitari & declarari debet prædictorum Hispanorum sententia, existimantium omnem contractum, do vt des, permutationem esse, & ex eo generaliter decimam deberi: est enim hoc intelligendum & limitandum, si modo in contrario, do vt des, res pro alia re detur quæ est permutationis natura & substantia ex dict. l. 1. partitæ. secus autem si rem do, vt eandem vel eius partem alij, vel mihi des ex prædictis.

8 Quartò nota,* quod diximus, cùm genus pro genere datur, permutationem esse, & decimam deberi: doctores intelligere, cum genus pro diuerso genere datum est, non pro eodem: veluti si vinum dedero pro tritico, non autem si vinum pro vino, aut triticum pro tritico datum sit: quia isto casu mutuum cōtrahi dicunt, vt tradit Bart. in dicta. l. 2. in princ. num. 6. D. si cert. peta. quē sequitur ibi Alex. de Imola, Iason, & cæteri doctores cōmuniter. Ex qua communi resolutione securè infert Parladorius in dicto. §. 3. num. 33. cum vinum pro vino datur, palam esse decimam non deberi, quia mutuum est: & decima Regalis non ex mutuo, sed ex venditione & permutatione penditur ex supra re-
9 solutis. * Sed certè inaduertenter locutus est vir ille contra textum expressum in dicta. l. 2. Recopilat. ibi. *Que ficiere de vnas cosas a otras semejantes, o no semejantes.* Quibus verbis generaliter, & apertè deciditur, permutationem contrahi, decimamque deberi, quotiens res aliqua pro alia simili

mili datur: nec distinguitur inter species similes, veluti cũ equus pro equo: & genus simile, veluti cum triticum pro tritico, aut vinum pro vino datur: Quin potiùs quotiescunq; meũ triticum pro tuo dedero, vel vinum tuum dederis pro meo ratione alicuius commodioris naturæ & qualitatis (quæ licet genus non mutuet, facit tamẽ illud mihi vtilius esse, quam meum: & te malle meum, quàm tuũ) non dubito, quin vere permutatio contrahatur, quæ in hoc inuenta est, vt vnusquisq; secundùm necessitatẽ temporũ ac rerum, vtilibus inutilia permutaret (siuè id in rebus eiusdem generis, siue diuersi contingeret, eadẽ enim ratio est) vt probat l.1. D. de cõtra. emp. Ac proindè verissimum est, eo casu Regiã decimã deberi à permutantibus iuxtà generalem decisionẽ tex. in d.l.2. tit.17. lib.9. Recop.

10 Nec * obstat communis doctrina Bartoli in dict. l.2. in princ. nu.6. quia intelligenda est, quando mutuare partes voluerunt: secus autem si ex verbis & mente contrahentium appares, alium contractum in eo prędicto casu inire voluisse, vt rectè docet Decius in eadem. l.2. nu. 12. & Alex. numer.7. vers. & omnia tradita per Bartolum. Etenim aliquando datur genus, vt nõ in eadem specie, sed in eodem genere reddatur: putà, datur vinum, vt tantundem in eodem genere soluendum sit, quę est species Bartoli, de qua agimus: & tamen non mutuũ est, vt generaliter voluit ipse Bartolus in dicta. l.2. numer.6. sed potius depositum contrahitur: quia non mutuare, sed deponere partes voluerũt, vt notat Alexand. in dicta. l.2. in principio. num. 13. per tex. in l. Lucius la. 1. cum seq. & ibi notatis & l. publia. §. 1. D. depositi. Itẽ & aliquando locatio & conductio est, quia ita contrahere partes voluerunt, vt rectè cõsiderat Iason in dicta. l.2. numer.7. per text. in l. in naue Saufeij. D. locati. Itẽ & aliquando neutrum horum est, sed dotis datio: veluti cum centum in dotem dantur, quo casu agitur, vt aliud in specie reddatur, sed idem in genere: & tamen mutuum non est, nec locatio, nec depositum, vt rectè aduertit Decius in eadem. l. 2. num.12. D. si cert. pet. Item & aliquando alius penè diuersus contractus est, nempe mãdatum, prout ego vltra Doctores noto ex. l. si mandauero tibi. 22. §. si tibi centum ibi. *Vt quæ velles dares*, secundum veram lecturã, de qua apud glossam ibi. verb. vt quæ versic. si autem ita contineatur. D. mandati. quibus omnibus casibus, cũ satis superq; appareat permutationem non contrahi, licet aliud pro alio detur, sed alios diuersos cõtractus fieri, putà mutuũ, depositum, locationem, dotis constitutionem, & mandatum (qui contractus immunes á gabella sunt) palam consentio decimã non deberi, aliquo genere pro eodem genere dato: nec habere locum decisionem textus in dicta. l. secuda, tit. 17. libr. 9. Recopilatio. ac de hoc nulla dubitatio esse potest.

11 Illud tamen aio, * quod si eo animo genus pro eodem genere datur, quia ratione alicuius particularitatis ego malim genus tuũ habere, quám meũ: vel meo mauis vti, quàm tuo, sicque de adquirenda re aliena, & de nostra alienanda tractemus, illas ad inuicem commutãdo: ita vt vterque velit habere pensationem rei suæ non solùm in eodem genere, sed & in illo solo indiuiduo in conuẽtionem deducto, vt quod vtilius cuique est, adquirat, quæ est propria permutationis natura & origo ex dict. l.1. D. de contrah. empt. minime dubitandum, sed constanter asserendum puto, veram permutationem, verumq; contractũ, do

vt des eo casu fieri: Regiamq; decimam ab vtraque parte iuxta æstimationem iudicis soluendam esse ex dicta. l. 2. quam expressam puto ibi. *semejantes*, tit. 17. libr. 9. Recop. Quod persæpe cótingit, cùm triticum meũ non purum, vel rubrum, pro puriore, vel albiore tuo do ad comedendum, vel seminandum: & quotidie fieri vidi inter rusticos & agricolas. Vel si vinum Metimnæ, quod habeo, pro tuo Taurinense, quod habes, ego dedero affectionis causa, tuque recipias: quæ sanè permutatio tàm naturalis est, quàm illa, cùm palium pro tunica permutatur: vtroque enim casu inutilia damus pro vtilibus iuxta tex. in dicta. l. 1. D. de contrah. emption. Mutuum autem in prædicto casu tũc contrahitur, & vera est doctrina Bartoli in dicta. l. 2. numero. 6. D. si cert. peta. cùm ego non tracto de adquiréndo tuo tritico pro meo, sed potius, propterea quod ego triticum nõ habeo, voli tuo vti, postea soluturus tãtumdem eiusdem bonitatis, qualitatis, & generis, sic vt mihi nihil sit reliquum ex eo contractu, præter vsum præsentaneum, vt apertè probat text. in l. cùm quid. cum ibi notatis. D. si cer. peta: & si quod postea soluturus sum tibi, ego modo haberem, nihil à te petijssem: quia non tracto, vt dixi, de re tua adquirenda, & mea alienanda, sed potius de supplenda indigentia illius, quod postea sum soluturus, prout ex naturali mutui natura satis constat.

12 Atqui isto quidem casu, * nempè cùm ex prædictis: vel alijs constat, principalem contrahentium mentẽ & intentionem esse de mutando mutuoq; recipiendo, non de rebus ipsis permutandis, vera esse potest sententia Iasonis in dict. l. cùm quid. num. 2. D. si cer. per. Qui vult, quod si vinũ mutuo tibi dedero, eo expresso pacto, vt idem genus vini, sed deterius redderes veluti nouũ pro vetere: adhuc mutui contractus sit, quia non substantia mutui, sed natura immutatur, quod obesse non solet, ex traditis per glos. in. l. pacta. D. de contrahend. emption. Secus autem fore existimo, si principaliter de alienando vino meo vetere, & tuo nouo adquirendo tractarem: quia tunc siue tuũ sit melius, siuè deterius, permutatio erit & innominatus contractus, do vt des ex supradictis. in quẽ sensum vera est quoque Fulgosij, & Romani sententia in dict. l. 2. D. si cert. pet. relata per Iasonem in dicta. l. cum quid. nu. 2. quorũ doctorum contrarietas sic poterit verissimè concordari.

13 Si verò, vt materiam prosequar, nõ mutui * animo, sed alienandi potiùs voluntate, vinum meum dedero tibi pro vino tuo, non quidem meliore aut deteriore, sed eiusdem omnino commoditatis. nec mutuum quidem erit, quia non id volumus, nullumque beneficium est, quod immutuo esse solet, cum in eodem instanti tantundem recesserim, quantum ipse dederim: nec permutatio quoque dici poterit, sed ridicula quædam & iocosa conuentio: veluti si quod pure mihi debes ex stipulatione, iterum pure nihilo addito, vel diminuto à te stipuler: nihil agimus, nullaq; stipulatio est l. qui bis. 18. D. de verb. oblig. vbi Bartol. Paulus, & Alexander, & Iason, ac doctores cummuniter. Secùs autẽ esset, si aliquid plus vel minus in secũda stipulatione foret, ex notatis in. l. si dari. D. eo tit. etenim, vt doctores dicũt, præcipuè Corasius in dicta. l. qui bis. stipulationes inuentæ sunt, vt quod nostra interest consequamur. l. stipulatio ista. §. alteri. D. de verb. obligat. &. §. alteri. Instit. de inut. stipul. cùm igitur quod sua interest, ex prima promissione consecutus sit stipulator, & ità

ità eius interesse desierit, non potest de eodem posterior stipulatio consistere. l. si pupillus. §. fin. D. de nouatio. Quæ argumentatio similiter fieri potest & debet, cum vnum genus pro eodem genere datur, seruata eadem omnino bonitatis qualitate, ita vt ratione rei, loci, & temporis vna sit & eadem commoditas, vt non valeat permutatio, ex eo quod inuenta illa est, vt vtilibus inutilia permutarentur. d. l. 1. D. de contrah. empt. Sed vel eo casu sit puerilis iocus, vt dixi: vel si simpliciter ab vtraq; parte datũ sit, mutua, reciprocaq; donatio celebretur, vt ex. l. quod autẽ. §. si vir & vxor. D. de dotat. inter vir. dicemus infra num. fin.

Igitur illud quoque ex hac resolu-
14 tione consequitur: * quod si triticum meum tibi dedero, vt tuum triticum dares mihi eiusdem omnino bonitatis, quantitatis, & generis: ex eo tamẽ, quia vtilius mihi esset tuum triticum ratione loci, & meum tibi: veluti si triticũ, quod hic habes, des mihi hoc in loco habitanti, vt tãtumdem dem tibi, quod in eo loco, quo habitas, ego habeo: proculdubio dicendum est, veram ac propriam permutationẽ fieri, & decimæ locum fore iuxta dictã l. 2. tit. 17. lib. 9. Recopil. quia veré de aliendo & adquirendo tractamus, & inutile, hoc est, non tam vtile pro vtiliore permutare iuxta dictam. l. 1. D. de contrah. empt. quod licet non eueniat ratione rei, immo nec ratione tẽporis, vt aliás dicebat dicta. l. prima, ibi. *secundum necessitatem temporum ac rerum*, (nam & ipsius temporis potest esse permutatio, vt in. l. cum constet. §. finali. D. de aqua quotid. de qua diximus supra cap. nono, num. 41.) nihil interest cum & ratione quoque loci crescere ac minui pretium soleat & vtilitas rei considerari iuxta text. in. l. pretia rerum. §. fin. D. ad leg. facild.

cum traditis per Did. Peretium in. l. 2. tit. 23. lib. 2. Ordin. & est tex. elegans in. l. ideo. D. de eo quod cer. loco. Soluet autem decimam vnusquisque isto casu in eo loco, quo rem suam quisq; alienasse intelligitur iuxta. l. 5. & l. 9. tit. 17. lib. 9. Reco. cum notatis supra cap. 4. & ijs, quæ ibi aduertimus, nu. 30. & dicemus infra isto cap. nu. 39.

15 Amplia * hunc casum vltimum, siue triticum, quod inuicem pręstamus apud nos sit, ita vt alterius domini voluntate alter accipiat, vnusquisque in suo loco: siuè apud debitores nostros existat, ita vt pacti simus, vt tu à meo debitore Madriti exigas, ego à tuo, qui in hac ciuitate Caraccẽsi esset, modò conueniat, vt vnusquisq; (mutuum, scilicet officium præstantes, & impensas inuicem refundentes) ab alterius debitore totidẽ exigat modios tritici sibi ipsi, & in rem propriam: quia isto quoque casu, quod pręcipuũ & principale est datio ipsa tritici est adinuicem non ex actio á debitoribus: ac proinde dubium esse non potest. quin contractus, do vt des, & permutatio fiat, sicut in superiori specie, de qua supra, num. 14. quicquid à facto exigendi contractus videatur incipere, & contractum innominatum esse, facio vt facias: ex quo indubitabile est, decimam non deberi, vt bene notant Parladorius dicto. §. 3. nu. 34. in fin. pro quo videtur tex. expressus in. l. naturalis. §. sed si facio. D. de pręs. verb. nàm intelligendũ est, in eo textu solum factum exigẽdi in conuentionem deductum fuisse, mutus scilicet impensis præstandum, itá tamen, vt res exacta proprio suo domino & creditori remaneret, vt satis ex eo tex. patet, ibi. *vt & custodiam mihi præstes*. Quo casu licet vnusquisq; teneatur iure obligationis & pacti, non solũ præstare operam & curam in exigẽdo alterius debitum, sed & etiã impensam

 pensam

pensam facere, tamen quia erogatio impensæ non venit principaliter per se, sed in consequentiam operæ, & exactionis, factique debiti, tota obligatio & conuentio dicitur simplex & mera faciendi obligatio, vt tradit I.C. in dicto §. sed si facio. & bene explicat Carol. Molinæus in tract. diuidi. & indiui. in princ. num. 19. Quod verè dici non potest in datione, mutuaq; rei debitæ & exactæ translatione ad inuicem facta inter paciscétes, quam præsupponimus interueisse in nostra specie: quia tunc, cum ista mutua cócessio non veniat in cósequentiam actus exactionis, sed ex principaliore & vtiliore pacto, minimè obnubiliari, aut occultari debet, nec potest iste contractus, do vt des, sub altero contractu facio vt facias: quin illius prioris rationem habeamus ad solutioné gabellæ, qua de agimus, iuxta dictam. l. 2. Recop. quod valde elegans est, tam ad nostram materiam, quàm ad interpretationem text. in dicta. l. naturalis. §. sed si facio. D. de præs. verbis.

16 Quintò, * nota ex dicta. l. 2. Recopil. quod ex rebus permutatis decima solui debet iuxta cuiusq; rei æstimationem, quæ fieri debet per bonum virum, qui est ipse iudex, vel alius, qué ipse designauerit iuxta tradita in. l. cótinuus. §. cum ita. D. de verb. obligat. & l. 31. tit. fin. partit. 7. tradit Menochius de arb. iud. quæsti. in procemio ex numer. 7. & casu. 2. & aduerte, quod si ipse iudex æstimare velit, cum vt vir bonus adeatur, bonos viros debet consulere peritos in ea re, vt ita sententiam ferat ex. l. 23. tit. 4. part. 3. & traditis per Auend. in tit. de exeptio. num. 37. versi. immò & aliud. & de hac re plura diximus, supra in scholio ad dictam. l. 2. Recopil. verbo. *vel ab altero.*

17 Sextò nota, * quod cum dicta. l. 2. statuat solui debere permutationis decimam secundùm iudicialem æstimationem vtriusque rei, admittenda nó erit taxactio partium in ipso contractu facta, seu formale pretium, vt loquar cum Vlpiano in. l. in. l. falcidia. 62. in fine. iuncta gloss. ibi, in prima expositione. D. ad. l. falc. veluti si rem æstimatam in decem, dedi tibi pro alia re in eadem quantitate taxata, iuxt. l. 1. C. de rerum permut. & quæ ibi Doctores notant. Effectus est maximus propter fraudem, quæ posset à partibus committi, viliùs æstimando res magni valoris, pro qua sententia est text. elegans in. l. si fundum sub conditione. §. si libertus. delegat. 1. vbi æstimatio per testatorem facta non nocet hæredi falcidiam detrahenti. Itaque licet à partibus res æstimentur, si tamen semper ab initio de rebus permutandis tractauerunt, adhuc non venditio, sed vera permutatio contracta intelligitur, sic vt in ea quoque specie locum habeat dispositio. dictæ. l. 2. titul. 17. libr. 9. Recopilatio. iuxta resolutionem Pineli in rubr. C. de res. vend. 2. part. capit. 1. numero. 16. de qua re vide Tiraquell. de retra. ligna. §. 1. glos. 14. numer. 19. Secus autem erit, si pretium rei datæ in pecunia fuerit definitum, & postea ex accidenti in re alia taxata solutio fiat: quia tunc vera venditio manet per notata ab eodem Pinelo vbi supra, iuxta terminos. l. pretij. C. de rescin. vendit. sic fiet, vt vnius rei duntaxat decima debeatur in ea vltima specie, iuxta quátitatem pretij in pecunia definiti, & habebit locum dispositio. l. 1. tit. 17. libr. 9. Recop. alterius autem rei datæ in solutum pretij illius venditionis, decima soluéda erit iuxta veram distinctioné, de qua supra. c. 7. ex numer. 49. vbi de datione rei in solutum alterius, vel pecuniæ, latissimè egimus. Atque ita accipiendum est,

quod

quod de gabella tradit Tiraquell. dicta numer. 19. scilicet, vt tanquam ex venditione debeatur, si contractum sit iuxta speciem dictæ. l. prætij. aliàs debeatur tanquam ex permutatione hoc nostro iure, vt dixi, circa quod videndus est Baldus consil. 340. lib. 3. effectus est maximus, vt vna vel duplex decima debeatur ex prædictis: & quia vbi permutatio est, vtraque res iudicialiter æstimanda erit ex dicta. l. 2. Recopil.

18 Septimo * ex eadé. l. 2. nota, quod cum in permutationibus per æstimationem rerum decima solui debeat: si contingat, permutationé fieri vnius rei æstimabilis, cum alia re inæstimabili, decima ex ea parte solui non debet, vt expressé tradit Montaluus in repertorio leg. ord. verbo. *Alcauala*, ea ratione, quia eo casu legis verba deficiunt per ea, quæ in terminis nó tá claris & fortibus tradit Bart. in. 4. §. prætor ait. per tex. ibi. in. §. sequéti. D. de damno infecto. nu. fin. quem sequitur Angelus in eadé. l. 4. §. totiés. nu. 1. & Ioa. de Imola in dicto. §. prætor ait. num. 11. plura iura allegans in confirmationem illius sententiæ, quę habet, vim legis non comprehendere eum, cui legis verba non conueniunt. l. quod constitutum. D. de testa. mili. & text. in cap. ad nostram. el 3. de iure iura. & capit. indemnitatibus. §. penul. de electione. lib. 6. & ponit exemplum in eo, qui dedit rem suam pro iure sepulchri: quia sacra & religiosa nó recipiunt æstimationem. Quæ sententia valdè mihi placet, ita quod isto casu nemo ex cótrahentibus decimam debeat: is enim, qui sepulchrum dedit, gabellam non soluet, quia etiam si pro pecúia dedisset quasi vendens, eo iure non teneretur: propterea quod locus ille sacer ad sepeliendum destinatus vendi non potest omni iure, nempe Regio, Canonico, & communi, capit. abolendæ. de sepulturis. l. locum. C. de religiosis & sumpt. fune. l. 1. titul. 13. part. 1. atque ideo tanquam ex venditione nulla, non debebitur decima ex traditis supra cap. 14. numer. 1. vbi hanc quæstionem laté explicuimus in nu. 5. Immo nec ille, qui rem profanam dedit pro iure sepulchri, decimam debebit: quia, vltra quod nulla est rei spiritualis permutatio cum re profana, iuxta tex. in cap. fin. de rerum permut. & ex permutatione nulla nó debetur gabella, vt dicemus infra isto capit. num. 25. res à se recepta. ex qua solui deberet decima, tanquá ex pretio, ex ijs, quæ diximus supra num. 3. æstimari non potest: deficientibus autem verbis legis, & legem ipsam deficere, ac cessare dicendum est ex prædictis. Quinimó licet ius sepulchri pro alterius sepulchri iure, seu capella permutaretur, quę quidé permutatio valet, eo quod spiritualia inter se permutari queunt, licet vendi non possint, tex. & glo. & doctores in c. ad quæstiones. de rerum permut. & glos. in. c. super eo. de transactio. nulla decima deberetur etiam inter laicos, quia neutra res æstimari potest ex ijs, quæ diximus.

19 Octauò notá, * quod cùm vnusquisque ex permutantibus soluere debeat decimam ex ea re, quam in pretium rei à se datæ, ab alio receperit, vt iam dixi: si rem, quæ aliàs vendita immunis esse solet, in pretium receperit, non ideò rei illius priuilegio excusabitur: veluti si fundú dedero pro equo ornato sella & fræno, vel libris, aut alio, ex enarratis in. l. 34. titul. 18. lib. 9. Recop. quin potius, secundùm equi æstimationem, & librorum valorem, decimam soluturus sum, iuxta dict. l. 2. Recopil. Etenim ea priuilegia locum habent, quando res illæ in contractú veniunt vt merx, nó vt pre

tium atque ita debet intelligi prædi-cta.l.34. prout satis aperte colligitur ex eadẽ.l.34.ibi.*ni de la moneda*, vbi si pecunia veniat in cõtractu vt merx, apertam immunitatem habet, sicut panis coctus, & aliæ res ibi expressæ: & tamen constat, quod ex pecunia vt pretium deducto in vẽditione & permutatione, decima debetur, vt probat dicta.l.1.& dicta.l.2.Recopilatio. & ex infra dicendis apparebit: ratio est, quia tunc non soluitur decima ratione ipsius pecuniæ, sed ratione rei venditæ, aut permutatæ pro ea.

20 Nono aduerte, * quod cùm in superioribus capitulis sæpe passimque dixerimus, ex venditione alicuius rei vnicam duntaxat decimam deberi, nempè à venditore, iuxta decisionem dictæ. l.1. titul. 17.libr.9. Recopilat. modò autem in isto capitulo constituamus, ex permutatione duplicem gabellam dependi, tamquam ex venditione duplici, ex traditis supra hoc eodem capite.numer.3. propter decisionem dictæ. l.2.tit. 17. libr.9.Recopilat.sicque præter alios iuris effectus & differentias, quas inter venditionem & permutationem vbique doctores notant, & tradit.I.C.in.l.fina. D. de condict. causa dati. hæc maxima lõgaque apud nos differentia sit, quod ex venditione vna decima, & quidem à vẽditore, ex permutatione autẽ duplex, nẽpe ab vtroq; contrahente debeatur, ex.d.l.1.&.l.2.Recopil.& diximus supra.n.4.

21 * Vtilissima apud nos est, & valdé necessaria celebris illa doctorum quæstio: Quandò ex altera parte res, ex altera autem pretium & alia res datur, an venditio, an verò permutatio sit, quam quæstionem vltra ordinarios latissimè disseruit Tiraquel. de retract.lig-na.§.30.gloss.1.& Couarruu.lib.2. variar.resol.c.4.nu.9.& Ant:Gometius 2.tomo. variar. c.2.nu.16.& post eos omnes Arias Pinelus in Rub.C.de resc. vend.2.par.cap.2.& ad materiam gabellæ adplicat (licet in alijs terminis) Vicentius Herculanus in.l.2. in princip.num.16.D.de verb.obligati. Effectus autem huius dispositionis, vt iã dixi, ille est quam maximus: quod si conuentio illa venditio sit, vnica dũtaxat gabella debebitur, & quidem per venditorem, nempe decima pretij recepti, & æstimationis rei sibi datæ cùm pars pretij sit, iuxta. l. fundi partem.D.de contrahen.empt.& quę latissime disseruimus supra capit. 15. ex num. 21. at si permutatio esse dignoscatur, non solum soluet decimam is, qui rẽ dedit pro pecunia & alia re, sicut si esset vẽditor, sed is quoq;, qui pecuniam & rem dedit pro re alterius, decimam erit soluturus, nempe illius rei à se datæ iuxta æstimationem iudicis, seu illius rei, quam recipit, quatenus rei suæ correspondet. Igitur cũ in prędicta quæstione quãdoque permutationem fieri, quandoque venditionem contrahi doctores intelligant, necessarium nobis esse videtur ad eorum resolutionem aduertere, vt quid in ea specie circa Regalẽ decimam dicendum sit, facile percipiatur.

22 Et * quamuis in ea quæstione cõmunis Bartoli, & doctorum sententia sit, vt contrahentium mens & verba inspiciantur: nempe, vt si vendere & emere voluerunt, venditio sit: quod si permutandi animus & intentio fuerit, permutatio esse iudicetur, prout resoluit Tiraquellus dicta gloss. 1. num. 2. tamen id intelligendùm est, quotiens ex eo contractu nemo potest quidquam prætendere præter ipsos contrahentes, secus verò si fisci, aut tertij cuiuspiã intersit, quod venditio potiùs, aut magis permutatio esse intelligatur illa conuentio: quia

quia tunc ne fraus aliqua tertio fiat, per nominationem partium, magis inspiciendum est, quod re vera agitur, quàm quod à partibus simulatè concipitur: putá si ex venditione debeatur gabella, & non ex permutatione, vel fortè è contrario ex permutatione, & non ex venditione gabella seù laudimium deberetur: vel in venditione sit locus retractui, non verò in permutatione, prout apud nos est. l. 13. tit. 10. libr. 3. fori. quæ est hodiè. l. 7. tit. 11. lib. 5. Recopila. ita ex cómuni & vera sententia resoluit Tiraquel. vbi supra. num. 12. Vnde cum in nostra materia de iure tertij disputetur, nempe fisci pro gabella adquirenda vnica, vel duplici ex prædictis, magis inspiciendum est in ea quæstione, quid re vera agatur, quàm quod à partibus dicitur.

Igitur cũ ex altera parte datur res, & ex altera pretium & res alia datur: & quæritur, quis contractus re vera contrahatur in ea conuentione, cómuniter doctores dicunt inspiciendum esse, quod præualet, nec de nominatione partium curandum fore, vt scilicet, si res data cũ pretio, maioris valoris est, quàm pretiũ ipsum simul datũ, permutatio sit potius: quod si pretium præponderet, venditio sit, arg. tex. in l. quæritur. D. de statu. homi. ita tradit Tiraq. vbi supra. num. 9. Quo fiet in nostra materia, vt quo casu permutatio sit, duplex decima deberi videatur, vt dixi: quo autem casu venditio sit, non nisi vnica solui debeat ex prædictis.

23 Cęterum, si res & pretium per omnia paria sint, & eiusdem æstimationis, ità vt neutrum alteri præstet, seu prępóderet, magna dubitatio est apud doctores, quid re vera actũ esse intelligatur, népe venditio, an permutatio: nam in nostra materia, cum de iure tertij agitur, denominatio partiũ, quę potest esse falax & dolosa, inspiciéda non est, vt dixi supra: & magnopere variant doctores, Baldus enim in præludijs fœudorũ col. 4. vers. pro intellectu horũ. existimauit eo casu véditioné potius contrahi, quám permutationé, quem plures alij sequuntur. At incontrarium, immo quod permutatio sit potius, quàm venditio, communior est doctorum sententia, quã ex multiplici ratione cõfirmat & sequitur Tiraquellus vbi supra, ex nu. 13. Sed vtriusque sententiæ autores tã validi sunt, vt vix firmari queat, quid securè in nostra materia dicendum sit, scilicet an in prædicta specie cum res & pretium æqualia sunt, vnicam decimam tanquam ex venditione, an duplicem, tanquam ex permutatione deberi dicamus. Vnde non mala, sed prudens satis, & huic nostræ materiæ valde consona, & rationabilis videtur media sententia Alciati in. l. 2. in princip. numer. 18. D. de verb. obliga. qué refert Tiraquellus supra allegatus, numer. 38. nempe, quod isto casu duo contractus sunt, & permutationis & véditionis pro media parte: ita vt in nostra materia dicendum videatur, quod quatenus & ex qua parte venditio est, vnica duntaxat gabella debeatur à venditore ex dict. l. 1. tit. 17. lib. 9. Recopil. quatenus vero & ex qua parte permutatio est, duplex decima solui debeat ab vtroque scilicet contrahente ex dicta. l. 2. eodem tit. & li. quam sententiam secuti sunt Couarruuias & Pinelus in præallegatis locis.

Verum enimuero, * quamuis hoc ita inspectis iuris principijs ex doctorum resolutione dicendum videatur, lex nostra Regia aliter decidit, & reijciens eas doctorum controuersias & distinctiones statuit: Quod quotiescunque res aliqua pro alia re datur, siue pecunia non sit, siue vero interuenia

uenìat quomodocunque, principaliter(scilicet)aut accessorie (generaliter enim illa.l.2.Recopilat.loquitur) ita vt iuxta ciuiles Regias permutationis adhuc contractus maneat, aut propter pecuniæ interuẽtum in venditionis contractum transeat ea conuentio, ex vtraque re decima debeatur iuxta iudicialem æstimationem, ita tradit & generaliter decidit prædicta.l.2.ibi. *quier interuenga en ello dinero, o no*: dict.titul.17.libr.9.Recopilat. quæ nominatim in illis verbis hanc supra habitam disputationem aperte voluit dirimere in hac nostra gabellarum materia: ita vt, si fundum meum dedero tibi pro mille aureis & vno seruo, vel fundo tuo centum aureorum, proculdubio dicendum sit, quod quamuis eo casu ex prædicta doctorum resolutione non permutatio, sed vera emptio & vẽditio aperte contrahatur, eo quod pretium siué pecunia rei simul datæ præponderat, duplex adhuc decima soluenda sit, nempe ex vtraque re iuxta iudicialem æstimationem ex generali illius legis Regiæ dispositione. Et ita fiet, quod nedum venditor decimam soluet mille aureorum, quos recipit, & æstimationis quoque fundi, seu serui simul cum ea pecunia recepti: sed & emptor quoque pendere debet decimam fundi seu serui, quem dat, quasi in ea parte permutare potius, quàm emere censeatur: & hoc est, quod tradit prædicta.l.2.quæ sic verissime debet intelligi & practicari.

Obiter verò in proposito explicare oportet, qualiter in hoc casu ab vnoquoq; contrahentium Regalis
24 hęc decima soluenda sit: Et dico, *ꝙ si debiti tibi fundum pro mille aureis & alio fundo, quicunque contractus illa conuentio sit, nempe siue venditio, siue permutatio, adhuc quidem, quia vna res pro alia datur, duplex decima debetur: & ego soluturus sum decimam illius pecuniæ à me receptæ, item & æstimationis fundi, quem simul cum pecunia recipio, iuxta taxationem iudicis, vt modò dixi: quia hæc omnia in pretium fundi mei recepisse videor ex traditis supra num. 3.& probat dict.l.2.ibi. *quier interuenga en ello dinero, o no: que de todo se pague el Alcauala*, vbi pondera verbum, *todo*. Tu autem ex qua parte pecuniam dedisti pro fundo meo decimã non solues, siue verus emptor sis in ea specie, siue permutans: quia quomodocunq; pecuniam dederis pro alia re, vel pecunia, priuilegium eius te eximit á gabellæ solutione, iuxta textum in.l. 34.ibi. *Ni de la moneda amonedada*. tit 18.libr.9. Recop. iunctis ijs, quæ tradidimus supra num.4.solues ergo decimam æstimationis fundi mei, quem recipis, pro qua parte congruit & cõcurrit cum fundo tuo â te dato simul cum pecunia: quia receptæ rei, non te æstimatio inspicienda est ad computationem gabellę, ex traditis supra in dict.num.3.Rem ergo subijciamus exemplo, vt res ipsa, & resolutionis vtilitas patefiat: diximus, quod dedi tibi fundum pro mille aureis & alio fundo, qui æstimatus per iudicem cétum alios aureos valere reperitur: pone autem, quod fundus meus, quem do, taxatus per iudicem valet mille & quadringentos aureos: quæro, & belle dubitatur, qualem decimam & ex qua quantitate vterque nostrum sit soluturus: at qui clarum est ex prędictis, debere me decimam ex mille & centum aureis, quos quasi in pretium mei fundi me recepisse apparet, sicque centum & decem debeo. Tu vero, qui mille & quadringentos aureos recepisti, sic solues: ex mille & centum, quæ correspondent rei & pecunię á te datis, decem dunxat solues, nempe ex solis centũ, quos valet tuus fundus,

fundus, quia ex mille quę correſpondent pecuniæ à te datæ, nihil debes cum pro eis pecuniam dederis ex d.l. 34. Recop. trecentos auté aureos, qui ſuperſunt non decimati, debes diuidere pro rata inter pecuniam & fundum à te datũ, & ſic in vndecim partes: quia pecunia & fundus à te datus ſummant vſque in mille & centum aureos: & ex decé partibus, quę correſpódent pecuniæ, nihil debes, quia quicquid cum pecunnia adquiris, ſiue emendo, ſiue permutando, liberum apud te eſt à gabella ex dict.l.34. Vndecima vero pars illorum trecentorum aureorum, quę correſpódet fundo per te dato, decimari & gabellari debet: eſt autem illa vndecima pars ex trecentis, viginti ſempté plus minus: ſolues ergo ex prædicto contractu & conuentione circa tredecim aureos, & ego ſoluo centum & decé. Quod ſi vnuſquiſque noſtrum ſolueret decimam æſtimationis rei, quam dat, ego ſoluiſſem centum & quadraginta ex fundo meo, qui valebat mille & quadringentos aureos: & tu ſoluiſſe decem duntaxat ex fundo per te dato, qui valet centum: Eſt ergo maximus effectus, intelligere, quod gabella debetur in permutatione ex ęſtimatione rei receptæ quaſi ex pretio, inſtar véditionis, cui adſimilatur permutatio in dicta.l.2. Recopilat. non vero ex æſtimatione rei datæ, vt notauimus ſupra dict. num.3.

His ergo prænotatis ad literalem, & mentalem illius.l. 2. expoſitionem, quæſtiones in materia neceſſarias ingredior: * Inter quas illa eſt elegantiſsima & vtiliſsima, ſi rem tibi dedero, vt rem aliam mihi des, & antequã dederis, me contractus pœniteat iuxta textum, & quæ ibi doctores notãt in. l. ſi pecuniam. D. de condictione cauſa dati. & in.l. 44. vbi Gregorius Lupus. tit. 14. part. 5. &. l.3. tit. 17. eadé 25

partit. an adhuc Regalis decima peti poſsit vtriuſque, vel alterius rei per gabellarium quemadmodum ſi vendidero tibi, & re integra à venditione ipſa recedamus iuxta. l.1. C. quando liceat ab empti. diſced. iam ſupra diximus cap. 14. num. 7. adhuc deberi decimam iuxta doctrinam Bartoli in l. ab emptione. num. 12. D. de pactis. Et profecto, ſi ad reſolutionem huius quæſtionis ius commune inſpicias, facile intelliges, quod cum ex pœnitentia alterius contrahentis re ex altera parte integra & nõ ſecutá, vnuſquiſque contractus innominatus ſic reſcindatur, vt nunquam perfectus fuiſſe appareat, iuxta dictã. l. ſi pecuniam. D. de condic. cauſa dati. & quę cumulat Dueñas regula. 110. cum ſequenti. neceſſario cóſequetur & fiet, vt decimam eo caſu non deberi dicamus, quaſi ex imperfecto contractu, iuxa notata per Bertachi. Firmi. de gabellis. 3. parte octauæ partis principalis. num. 48. Nam lex iſta, quę ex permutatione decimam ſolui iubet, de valida & perfecta permutatione intelligenda eſt, ſcilicet re ex vtraque parte ſecuta, vt diximus ſupra num. 3. argum. eorum quæ de venditione præcepimus ſupra cap. 14. nu. 1. quod ita in proprijs terminis noſtræ quæſtionis de gabella indubitanter tradit Ferdinan. Menchaca libr. 1. controuer. vſufrequent. cap. 11. nu. 21. nempe, quod pœnitentia ſecuta, Regalis decima non debeatur.

Sed ſi ius regium animaduertas, quod quidem apud nos, præcipue in hac materia iurium Regalium, aduertendum & obſeruandum eſt, non ſic facile reſolues prædictam quæſtionem: * Etenim apud noſtri iuris autores valde controuerſum eſt, an hodie attento iure Regio, de quo in. l. 3. tit. 3. libr. 3. ordina. quæ eſt. l. 2. tit. 16. libr. 5. Recopil. locum habeat pœni- 26

tentia in contractibus innominatis, necné: cuius rei cognitio, iam vides, quàm necessaria sit ad nostram quæstionem: etenim si pœnitere quenquam eorum non licet, vbi contractus ab altera parte re secuta initium sumpsit, apertè fiet, vt in nostro casu, quamuis alterum pœniteat, cùm adhuc contractus duret & teneat, decima Regalis debeatur. Idemque erit & si vtrunque pœnituisset, quia cum semel contractus perfectus fuerit, ex recisione postea secuta partium consensu, fiscus aut gabellarius fraudari non potuit iure suo, ex doctrina cõmuni in dict. l. ab emptione. D. de pactis. quod si pœnitere adhuc hodie licet, dum res ex altera parte non est secuta, prout de iure communi satis cõstat ex dicta. l. si pecuniam. iam resolutam habebis quæstionem hanc ex supradictis, vt nulla tunc decima debeatur.

27 Tamen * in hac controuersia ex vtraque parte sunt multi viri doctissimi, & celebres aduocati, ita vt si autoritate in hac re moueri velim, non ausim dicere, cui sententiæ magis adhæream: Etenim quod hodie in contractibus innominatis pœnitẽtia locum non habeat, latè disputans tenet Ant. Gometius. 2. tomo variar. cap. 8. numer. 4. quem sequitur, & defendit Did. Peretius in dicta. l. 3. versi. dubitari. col. 1049. tit. 8. libr. 3. Ordina. & pro constanti tradit additio doctoris Salcedo ad Regulá Berna. Diaz. 549. & ante hos tenuit Gre. Lupus in. l. 3. verb. *qualquier de las partes*, cum glos. sequenti. titul. 6. par. 5. quos magis sequitur Matientius in dict. l. 2. glos. 2. tit. 16. lib. 5. Recopilatio. Contrariam autem sententiam, immo quod ea lege regni nihil immutatum fuerit in contractibus innominatis, quorum obligatio respectiua est, sed quod tãtum loquatur & procedat ea lex in obligatione simplici, latissime disputat, & tenet Menchaca de succes. creatio. libr. 2. §. 12. ex num. 64. quem sequitur. D. Anto. Menesius in repet. l. naturalis. §. 1. num. 19. D. de præs. verbis. & huius quoque sententiæ fuit Gregor. Lupus sibi contrarius in. l. 1. verbo. *gran pro*. tit. 11. par. 5.

Vnde ego, cum quia ratione iuris potius, quam vllius magistri autoritate moueri soleo, tum etiam pro bono pacis inter tot, ac tantos viros ex nostractibus doctissimos, mediã sententiam amplector, & ab omnibus ac-
28 cipiendam puto: * & existimo in hac re faciendam esse distinctionem: aut enim in permutatione incipimus à re, vel á conuentione de permutãdo: Si á re, vt quia absque vlla promissione, sed tractatu quodã habito in præfatione contractus de re mea cum tua permutanda, vt est naturale: statim rẽ meam dedi tibi, vt tuam mihi dares, sic dicens: do tibi hanc mulam, vt des mihi tuum equum, profecto antequã tu des mihi equũ, ego nulla tibi obligatione teneor, quia nihil promisi, nullaque causa subest, ex qua obliger, cum adhuc ego nullam rem acceperim: sed tu solus oblagaris rei interuentu ex ea causa, quod rem meã acceperis, vt tuam dares: ita probat textus in. l. iurisgentium. in princi. D. de pactis. & l. 1. D. de rer. per. & quæ vtrobiq; notãtur. Quo fit, vt quamdiu res ex tua parte non sit secuta, me pœnitere possit, ex dicta. l. si pecuniam. D. de condictio. causa dati. & quæ supra diximus, quę quidem pœnitentia cur isto casu locum non habeat, etiam iure Regio dict. l. 3. Ordina. nulla ratio potest efficere, si recte consideretur, quod illæ leges regiæ supra allegatæ loquũtur, vbi quis se obligare voluit: an in isto casu ex mea parte nulla obligatio est, & nullus animus me obligãdi, quia nihil promisi, sed statim feci,

quod

quod eram promissurus : agitur ad
hunc casum prædictæ leges Regiæ
non pertinent. Solum autem obligor
in eo contractu, quando res est, etiam
ex sua parte perfecta : tunc enim &
ego quoq; obligor ex eo contractu
saltem ad euictionem rei, quam dedi,
si forte tibi euicta fuerit: quia cum &
ego rem tuã acceperim, subest causa,
propter quam ad euictionem & secu-
29 ritatem rei à me datæ obligatus sim:*
& propterea contractus ille, *synalagma*, appellatur in dicta. l. iurisgentiũ.
in princip. D. de pactis. & reprehen-
sus est Iulianus ibi, quod sic obiter in-
telligi debet, *synalagma* autem est cõ-
tractus ille, ex quo duplex oritur obli
gatio, nempe ex vtraque parte. l. La-
beo. §. contractum. D. de verbor. sig-
nifi. vbi Alciatus aliter explicat tex-
tum in dict. l. iurisgentium. in princi-
pio. quæ quidem duplex ex vtraque
parte oriens obligatio reperitur in il-
lo contractu innominato, do vt des,
eo tempore, quo ab vtraque parte im
pletus ille est, & res secuta: secus vbi
ex altera tantum parte adimpletur,
quia (vt dixi & satis apparet) eo ca-
su nulla obligatio est ex parte dantis
ob causam, sed ex sola parte recipiẽ-
tis: qui tenetur ideo rem suam dare,
aut interesse soluere. l. naturalis. §. si
quidem. D. de præscrip. verbis. quo
casu non dum perfectus esse contra-
ctus dici potest: & ideo eum, qui solus
impleuit, pœnitere contractus potest,
non alterum ex dicta. l. si pecuniam
D. de condit. caus. dati. qui omninò
tenetur implere, aliás conueniendus
ad interesse dict. l. naturalis. §. at cum
do. D. de præscri. verbis. & .l. 43. vbi
Gregorius tit. 14. part. 5. & sic decima
Regalis eo casu deberi nó potest, qua
si ex imperfecto contractu ex supra-
dictis. Quod habere locum etiam iu-
re Regio satis ex resolutis apparet, cũ
scilicet á re incipimus, non à promis-
sione de permutando & ita post pro-
cedere secũda opinio nostrorum do-
ctorum supra relata.
30 Quod * si à promissione de permu-
tando incipiamus, sicut fit in specie
tex. in. l. ex placito. C. de re. permut.
cum eo casu promissio quædam sit
vtriusque, qui se ad permutandum res
suas obligare voluerũt, nulla efficax
ratio dari potest, cur isti naturaliter,
quasi ex nudo pacto, non teneãtur iu-
re ciuili, & efficaciter ciuiliq; obliga-
tione nó adstringantur hodie dicto
iure Regio, non minus, quàm si stipu
latio interuenisset: sitq; isto casu abs-
que dubio dicendum puto, pœni-
tentiam non habere hodie locum de
iure Regio, etiam stipulatione nó in-
terueniente. Veluti si ego promittam
tibi mulam hanc meam cum illo tuo
equo permutare, & tu consentias in
idem placitum: Etenim isto casu, velis
nolis, permutare debebis mecum, &
cõuentionis te pœnitere nó poterit,
nec me ipsum potest te inuito: quia
efficaciter obligati sumus ex nuda
ista promissione Regio iure dictæ. l. 3.
ordina. & .l. 2. tit. 16. lib. 5. Recopilat.
sicut obligaremur ciuili iure, si ab
vtraque parte stipulatio interuenis-
set ex dicta. l. ex placito. C. de rerum
permut. Nec obstat, quod ista promis
sio de permutando non est simplex,
sed respectiua, quia immo simplex est,
sicut si quid aliud simpliciter promi-
31 sissent: * & illud agit dicta. l. 2. Reco-
pil. in hoc casu, vt quãuis ad hoc, vt
tenereris, necessaria foret stipulatio
iure ciuili, vt probat dicta. l. ex placi-
to. C. de rerum permut. nuda hodie
promissio sufficiat : quod esse inten-
tum illius legis regiæ, Minchaca &
omnes illius opinionis sequaces ag-
noscunt, scilicet legem illam Regiã
voluisse tollere stipulationis solẽnia,
de quibus egimus supra cap. 1 nu. 16.
nec nos minus dicimus, aut minus fa-
ctum

ctum dici potest isto casu: etenim quod stipulatio facit in dicta. l. explacito. nuda promissio faciet hodiè ex dicta. l. 2. titul. 16. libr. 5. Recopilati. Vnde quamuis vltimo isto casu alter velit pœnitere, non poterit: sed adimplere debet promissum: & hæc est vera resolutio in hac re, quemadmodum qui promittit vendere, necessariò tenetur id adimplere, quod nemo vnquã dubitauit, & satis probatur ex his, quæ supra resolui cap. 13. numero. 4. & 5.

32 Solus est,* qui aliud pro constanti, & quasi vsu receptissimũ tradit Mẽchaca dicto libr. 2. de succes. creat. §. 12. num. 60. vbi ait, quod si inter nos conuenerit, vt venderem tibi domũ meam, tamen antequam pretium definitum fuerit, liberum mihi erit recedere ab hac conuentione, & non vendere tibi, etiam si plus æquo pretij nomine offeras: idque verum esse ait omni iure, & practicatum esse in persona fratris sui. Sed certe quamuis prædictus Menchaca sit vir acutissimus, & qui exactissime rem solet disputare, non videtur satis rem hãc considerasse: Etenim si intelligit, in ea specie promissionem de vendendo inter nos præcessisse, velim nolim adimplere debeo: & nulla ratio est, cur non teneat obligatio hoc nostro iure Regio, quo si quis simpliciter nudo pacto quidquam promiserit, tenetur efficaciter, dicta. l. 2. Recop. ita vt ex contractu obligatus meneat ad vendendum, sicut ex testamento tenetur hæres in. l. & si æquo. de leg. 1. circa quam vide late resoluta supra cap. 16. Quod si intelligit de ordinaria illa & naturali conuentione, seu consensu, quo & emens & vendens de re distrahenda consentiunt sine vlla promissione, alter, vt pretium habeat, alter, vt rem: vt quia ego volo vendere, & sic me velle vendere aio: & tu vis emere, atque ita velle te emere dicis, profecto verissimum est, quod si in pretio discordamus, vt quia ego volo carius vendere, tu vilius emere desideras, vt est naturale. l. si voluntate. C. de rescind. vend. interim antequã de re & certo pretio conueniat inter nos, quo tandem casu emptio & venditio perficitur; textus est in Princip. Insti. de emption. & venditione. & tradidimus supra cap. 3. num. 6. bene poterit me pœnitere, & vel nemini vendere, vel alij nec tibi dare, prout quotidie fit, & vsu venit ipso Menchaca testãte in dicto loco, quod est diuersum ab eo casu, quem tractauimus in permutationis materia. Etenim intelligere debes, quod modò diximus in materia venditionis, ex eo procedere, quia nemo nostrum se obligare voluit ad emendum, aut vendendum, quamuis eo tempore, quo de pretio disceptabamus, vnusquisque eo esset animo & voluntatis affectu, vt vendere, aut emeret: & qui tractat de vendendo, vendere dicitur, idem de emendo, vt est text. notabilis cum glo. verb. eius. in. l. debitor. D. de separat. & l. si rem. §. si cùm mihi. vbi glos. verbo. venderes. D. de præs. verb. At verò dicta. l. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. solum loquitur & procedit, quãdo quis voluit se obligare, vt constat ex illius verbis: *pareciendo que alguno se quiso obligar a otro,* & ita quoque procedit quod circa permutationem à promissione incipiẽtem diximus: aliâs enim, nisi promissione sit, nullus consensus obligat.* Etenim quod dixit. I. C. in. l. 1. D. de pactis. pactum esse duorum in idẽ placitum & consensus: dubium non est, sic esse intelligendum si modô cõsensus ille promissionẽ in se habeat: quam tacuit I. C. in ea. l. 1. properans ad differẽtia pacti, & pollicitationis vnius tantum consensum habentis: vel quia persuasum hoc putauit omnibus,

33

nibus,

nibus: pactum sine promissione esse non posse. l. sciendum. §. dictum. D. de ædil. edicto. Nec enim consensus eundi Romam erit pactum, aut contractus: nec consensus tuus & meus, quamuis in re emenda & vendenda concurrant, contractum aut pactum vllum de vendendo faciunt, si non sit promissio; argum. l. vt sit. D. pro socio & hac ratione verum est, quod dicit Menchaca dict. num. 60. quamuis eo modo, quo ipse intelligit, sit falsissimum.

Itaque ex hac resolutione in sum-
34 mam collige, * quod si à re incipiens in permutatione, dedi tibi rem meã, vt aliam tuam dares, interim re integrã (hoc est) nondum re ex tua parte secuta, siue me pœnituerit, siue non iuxtam dictam. l. si pecuniam. D. de condi. causa dati. quasi ex imperfecto, nec absoluto contractu decima non debebitur. Idemque erit, si ego velim stare contractui, tu autem pœnitentia ductus ex parte tua implere nolis: quia licet tunc contra te agere possum, vt meum reddas, vel si malim, interesse soluas nomine pœnæ, ex. l. naturalis. §. si quidem. D. de præsc. verbis. & l. 43. vbi Greg. tit. 14. partit. 5. nullam tamen actionem habeo, qua te pœnitentem compellere possim adimplere contractum, & rem tuam dare, vt bene explicant Bartolus & doctores in. l. stipulationes non diuiduuntur. num. 14. D. de verb. obligatio. cuius sententiam communem dixit Menesius in dicto §. & si quidem. num. 22. atque ideo perfectus, & consummatus contractus dici non potest eo tempore, cum nulla ex vtraq; parte implendi, & perficiendi obligatio sit, rerumque interuentum ad sui perfectionem permutatio requirat. l. 1. D. de rerum permut. deberique ita minime potest Regalis decima, prout expresse tradit Menchaca dicto libr. 1. controuer. vsufrequent. cap. 11. nu. 21. cui adhæreo. Etenim ex permutatione tunc demum Regalis decimæ obligatio nascitur, iuxta dictam. l. 2. tit. 17. lib. 9. Recop. quando res est ex vtraq; parte secuta, & nõ antea: quia tunc temporis permutatio incipit esse perfecta & interesse producta, vt eleganter probat Fort. Garsia in. l. iurisgentium. in princi. fol. 25. D. de pactis. & diximus supra. nu. 3.

35 Quod si * à promissione de permutãdo incipiamus: videtur, quod quãuis neutrũ ex nobis pœnitere queat ex supradictis, tamen decima non debeatur, donec verè & realiter permutatio fiat rebus traditis, & hinc inde secutis, vt modo dicebã, quia præ dicta. l. 2. tit. 17. lib. 9. Recop. ex permutatione decimam deberi statuit, non ex permutationis placito, quæ valde differunt, vt constat ex. l. ex placito. C. de rerum permut. Sicut & supra diximus cap. 13. num. 5. quod ex pacto de vendendo decima nõ debetur, donec venditio ipsa in effectu contrahatur, conuentione habita de re & certo pretio, iuxta textum in Princi. Instit. de empt. & vendit. atque ita in nostro casu expresse tenet Parladorius dicto libr. rerum quotidia. cap. 3. §. 3. num. 53. & vide latissime Tiraq. de retra. conuent. ad finem. quæstion. 5. Effectus erit maximus vltra gabellæ dilationem, quia cum pactum de permutando á permutatione ipsa differat, recte poterunt paciscentes à pacto recedere ex communi vtriusque consensu, & non permutare: nullaq; fiet gabellario iniuria, quamuis si verè permutassent, non prodesset distractus ad decimæ liberationem, ex dictis Bart. cum communi in. l. ab emptione. num. 12. D. de pactis.

36 Tamen * in hac re mature & subtiliter considerare oportet, quod si inter nos conuenit hodiè, vt rem meam

meam talem dem tibi pro tali re tua, cum tali & tali conditione, aut lege: sic vt de modo facienḍ permutationis omnino, & perfecte conueniat, & sic discedamus, nec statim res ab altera, vel ex neutra parte secuta fuerit: quamuis verissimum est attento iure ciuili, quod isto casu permutatio non contrahitur, sed pacto de permutando, quia permutatio non consensu, vt nominati contractus, sed rei interuentu eo iure celebratur, vt docet textus elegans in.l.1. D. de rerum permutat. tamen cum hodie istud pactū tam efficax sit iure Regio, ac ipsemet contractus permutationis realiter celebratæ, sic, vt ad firmitatem permutationis post illam conuentionem de permutando, nihil amplius requiratur ex supra resolutis: & quod fiet postea, solum videri queat primæ conuentionis solutio, & implementum: Ego crediderim, hodie dici posse, isto casu statim permutationem contrahi solo consensu: Moueor, quia si olim iure ciuili nō contrahebatur permutatio solo consensu, ex eo solo erat, quia si id admitteretur, cum permutatio esset contractus innominatus, fieret, vt ex pacto nudo efficacem actionem & obligationé daremus, ita expresse arguit I. C. in.l.1. D. de rerum permut. ibi. *Alioquin si res nondum tradita sit, nudo consensu constituit obligationem dicemus, quod in his duntaxat receptum est, quæ nomen suū habent: vt in emptione, venditione, conductione, mandato,* Hæc sunt verba Iuris consulti. Quod sane inconueniens, aut absurdum hodie non est: sed potius ius ipsum á lege ciuili traditum & statutum in dicta l. 1. tit. 8. libr. 3. ordin. & dicta l. 2. tit. 16. libr. 5. Recop. ergo cessante inconueniente, & ratione iuris mutata (prout mutatam vides) sine dubio
37 dicendū est. Quod * solo consensu possunt hodie cōtractus innominati fieri, ex communi illa doctorum traditione quæ habet, mutata vnica ratione legis, siue expressa, siue coniunctura ta, & legem ipsam mutari, seu corrigi, prout resoluit Tiraquel. in tract. de cessante causa. litera. L. numer. 132. quod est optimum, & æque vtile, etenim fiet ea seruata sententia, vt statim isto casu decima debeatur, quæ aliàs non deberetur, nisi cum postea res ipsæ in effectu traderentur ex vtraque parte, iuxta superius resoluta, num. 3. quod forte different contrahentes in plures annos, sicut & differri possim solet cuiusque contractus executio, & implementum: nam cum partes actum haberent id totum, quod requireretur in specifica, reali, & formali permutatione, sic vt alterum sine altero pœnitere nō possent forte per multos dies, aut annos circa rerum implementum & traditionem, donec ipsarum vsus exigeret, permutationé conuentam realiter perficere. Quinimo ex eadem sententia fiet, quod, cum statim permutationem solo cōsensu fieri dicamus, pœnitere non poterit contrahentes illius contractus, etiam ex communi vtriusq; consensu, in præiudicium iuris gabellario fisco ve quæsiti; ex doctrina Bartoli & doctorum in dicta. l. ab emptione. D. de pactis.

Doctrina autem superius tradita, numer. 35. cum qua est Parladorius in loco ibi allegato, procedat eo casu, quo generaliter conueniret inter nos vt rem meam cum tali re tua permutaremus, nec de modo & conditionibus, quibus facienda permutatio esset, tractaretur: sed reliquum maneret in tēpus contractus faciēdi: isto enim casu solum, ac verum pactum de permutando dici poterit & est, non permutatio vera, quæ esset informis. At formalis illa conuentio de permutādo, vera ac perfecta permutatio dici

debet

debet: cum, vt iam dixi, statim & quãdocunque possint partes ad rei traditionem inuicem se compellere, quæ sola rerum traditio reliqua est in ea conuentione, vt omni iure permutatio compleatur. Idque maxime hodie procedet in nostro Regno, in quo se-
38 cundum communem, * & vulgarem loquendi vsum, perfecta permutatio intelligitur, quæ pura conuentione fit, licet propter rerum absentiam, & loci distantiam, aut ex alia causa, statim traditio non fiat: qui quidẽ vsus, & rei ipsius effectus potius inspiciendus est, quàm iuris subtilitas, secundùm quam aliud potius dicendũ fortassis esset, ex latissime resolutis per Tiraquel. de retractu connentio. ad finem tituli. quæstio. 5. per totam.

39 Item * & me mouet in eam sentẽtiam, quod videam, si aliter dixerimus formalem conuentionem de permutando á permutatione ipsa distinguẽtes, nullum quidẽ, hodierno Regioq; iure inspecto, effectum iuris considerari posse, propter quem partes maluerint eo modo de permutando pacisci, quàm re ipsa permutare: nisi vel quia res ipsæ erant loco distantes, cũ tamẽ aliàs essent illas tradituri tẽpore conuentionis: vel quia vellent eo contrahendi modo, permutationis gabellam differre in fraudẽ legis: eo quidẽ animo, vt si post ea ab eo cõtractu mutua volũtate discederent, decimã non soluerẽt, quasi adhuc semper cõtractus fuisset imperfectus, iuxta ea, quæ cõsiderauimus supra. n. 35. aut saltẽ gabellarius nõ statim posset eam petere, donec ipsi vellẽt perfectã permutationẽ declarare rerum ingressu, quæ re vera & in effectu inter eos antea ab initio perfecta fuisset: quiqẽ (?) aliás, nisi eo essent animo differẽdę decimæ, aut casu aliquo defaudæ, statim propriè, ac verè permutassent rebus traditis: quæ fraus & machinatio patrocinari nõ debet eis, quòminùs statim decimam debeant & soluant, quasi vere permutantes: licet eo modo contrahentes per pactum, recto & communi iure vti videantur, iuxta celebrem doctrinam Baldi cũ multis alijs à Tiraquello relatam de vtroque retractu, in præfatione. nu. 75. Debebitur autem isto casu dicta decima, si res mobiles sint, vel in loco cõtractus, vel in loco traditionis secutę iuxta regulas in venditione traditas supra capite. 4. per totum. vt ibi aduertimus, nu 30.

40 Sed his consonum videtur, * idem dicere in venditionis pacto: scilicet, vt si formale sit expresso pretio, & alijs conditionibus, quibus expressa quoque res vendenda erit, non solum sit & iudicetur pactum de vendendo, sed vera, propria, ac pura vẽditio, statim illis verbis contracta in hunc modum, promitto tibi vẽdere illam domum his & his finibus designatã mille aureis, ita soluendis, & his conditionibus, & pactis: & tu in idem placitum consentias, dicasque te recepturum & empturum eam rem dicto pretio &, illis pactis, facturúque ita promittas mihi: Secus autem dicendum fore, si pactum fiat informe, veluti si paciscamur quod tibi vendam illam rem, & quod tu emas, nõ autem dictum fuerit de certo pretio: quod isto casu solum pactum de vendendo sit, non venditio: iuxta quam distinctionem loqui videtur Lud. Gometius, licet non ita explicat in. §. in personam. numer. 40. Instit. de actio. vbi pactum de vendenda tibi re pro decem, venditionem esse ait: & videtur optima distinctio pro concordia dissidentium in ea re apud Tiraquel. vbi supra de retra. conuent. ad finem tituli. quæstion. 5. præcipue attento hoc nostro iure Regio dictæ. l. 3. tit. 8. lib. 3. ordin, in quo securius procedet ea distin-

distinctio, quàm digestorum iure quo loquitur Gometius.

41 Adhuc vero contrarium teneo immo,* quod pactum de vendẽdo etiam formale, non sit pura & statim contracta venditio: quia vere partes non vendunt, sed promittunt vendere ex resolutis per Tiraquel. in dicto loco Quæ res valde differunt, ita vt si statuto caueatur: quod de venditione soluatur gabella, prout lege nostra statuitur, de promissione de vendendo soluendam non esse doctores putent, vt ex Iacob. Butrigario, & Angelo in. l. 1. C. de pactis pigno. & alijs, resoluit Boerius decisione. 48. nu. 9. immo ex tali differentia multi alij, nec contẽnendi effectus oriuntur, sic vt qui aliter dicat, ius ipsum confundat. Inter quos effectus ille maximus, & præcipuus est, quod interim periculum rei, de qua vendenda pactum est, non sit eius, qui esset empturus, sed domini: cuius contrarium foret, si vere emisset, ex toto tit. D. de peri. & commo. rei venditæ. & quæ tradit Ant. Gometius. 2. tom. variar. resolu. cap. 2. num. 32. propter quem effectũ intelligi potest emptor, sic pactus esse de emendo, nec statim emisse: scilicet, vt ea res non esset suo periculo, donec pecuniam haberet, & ea soluta rem emptam sub dominio, & custodia sua acciperet, cum tamen interim necessario remãsura esset apud dominum venditorem, donec ei pretium solueretur, iuxta notata in. l. Iulianus. §. offerri. D. de actio. empti. Atque ita sine dubio dicendum est, quod decima non debebitur ex eo pacto, nisi partes postea perfecte vendiderint.

42 quia * tunc verè debebitur, vt ex cõmuni sententia resoluit Caro. Molinæus in consuet. Paris. tit. 2. §. 55. gl. 1. num. 86. quicquid aliud voluisse videatur Bart. in. l. si pupillus in pri. D. ad legem fal. relatus per Tiraq. de retra. lign. gl. 14. nu. 124. vel nisi rei traditio, aut pretij solutio secuta sit ex vi promissionis, quantumuis noua verba de vendendo non interessent: quia & tunc purificata & contracta venditio videbitur ex tacito consensu, vt resoluit Couarruuias lib. 3. variar. resolut. capit. 4. numero octauo, versicu. decimo octauo. Alioquin si in solo pacto de vendendo persistant, cum ille effectus de periculo rei in promptu, sit propter quem intelligi queat emptor, sic contrahere voluisse & non aliter, præsumi quidem non poterit contra venditorem fraus aliqua differendæ, aut euitandæ decimæ, prout aliás in pacto permutationis supra considerauimus, nisi si aliter, & alio modo fraus aliqua probaretur, quia tunc ferenda non erit iuxta. l. 11. 17. libr. 9. Recopilatio. & quę tradit Hippolytus singul. 698.

Igitur si pactum fuerit de informi permutatione, vt quia promisimus permutare, nec diximus qualiter, secundúm quæ supra resolui: iam dictum est, quod decima debebitur eo tempore, quo realiter rebus datis permutatio facta fuerit, & indubitabile

43 hoc est: * illud autem valdè dubitare licet in ea specie, cui gabellario prædicta decima debeatur: an ei, qui tempore pacti præcedẽtis fuerit: an verò huic vltimo, qui traditionis tempore existat: & in hac quæstione Io. Parladorius. lib. rerum quotidia. cap. 3. §. 3. num. 35. ait, quod re postea tradita secùndum placitum præcedens, decima pertinebit ad eum publicanum, qui erat tempore cõuentionis & pacti præcedentis: non autem ad eum, qui tempore rerum traditionis fuerit, sicuti expressim tradit Ant. Gometius. 2. tomo varia. reso. cap. 8. in

44 prin. * Ego verò in hac re ab Anton. Gomet. & sequaci plana iuris ratione disse-

dissentio: primò, quia ille mouetur ex eo, quod in contractu permutationis, quæ rei interuentu contrahitur, actio & obligatio oritur ex ipso pacto & conuentione partium, non ex traditione postea secuta, vt sibi probat textus in. l. ex placito. C. de rerum per mut. cuius verba sunt: *ex placito permutationis, nulla re secuta constat nemini actionem competere*, ergo inquit Gometius, à contrario sensu, re postea secuta actio oritur ex permutationis placito, & nõ ex re ipsa secuta: & idẽ tenet gl. in dict. l. ex placito. Hoc autem fundamentum falsum est: quia immo ex re ipsa initium sumit obligatio in permutatione, non ex ipsa cõuentione, vt expressè tradit tex. in. l. 1. ibi. *permutatio autẽ ex re tradita initium obligationi præbet*. D. de re. permut. qui textus nulla inductione indiget: eiusque rei veritas clara ratione patet, quia cum ego promitto dare, vt des, solum est quoddam nudum pactum de celebrando in futurum innominato contractu permutationis: vnde postea dando rem meam, vt tuã des, primi placiti naturalis obligatio (quam nasci verius est, iuxta notata per doctores in. l. petens. C. de pactis) ex mea parte soluitur, ac perimitur, quia facio quod promisi: quia autem modò de præsenti rem meam do tibi, vt tuam mihi des, ex præsenti consensu re vestito ciuilis actio nascitur contra te, vt des mihi, vel interesse soluas, iuxta text. in dicta. l. naturalis. §. & si quidem. D. de præscrip. verbis. & diximus supra numer. 34. pristina quoque illa naturali obligatione manente, quæ ex primo placito permutationis nata est contra te.

45 Nec * obstat text. in dict. l. ex placito. ibi. *re secuta*, vbi videtur sentire, quod si res sequatur: ex primo placito nascitur actio, prout intellexit gl. ibi: nam respondeo, aliud dicere Imperatores in dicta lege: scilicet, quòd si re ipsa permutatio celebrata nõ est, re secuta ex altera parte, sed solum conuenit inter nos de permutando, nulla nata est actio, nisi pactum illud stipulatione firmetur. Atque ita contra eam glossam tenuit Paul. Castren. in. l. iurisgentium. in princip. nu. 4. D. de pactis. & magis cõmuniter reprehendi dicit Alex. ibidẽ. nu. 5. & Fort. Garsia fo. 30. col. 3. Igitur cũ Antonij Gometij fundamentũ deficiat ex vero intellectu dict. l. ex placito. & eius
46 quoq; sentẽtia corruere debet.* Quę ex eo præsertim corruit, & falsa est, quia quamuis verũ esset illud præsuppositum desumptum ex glo. 1. in dict. l. ex placito. adhuc vera non esset Gometij illatio quoad decimam: etenim quicquid illud esset verũ, adhuc Antonius Gometius, nec quisquã alius negare poterit, quin actio & obligatio nata nõ sit ex placito permutationis, donec rei traditio fiat ex altera, vel ex vtraque parte, cum sit contractus, qui rei interuentu contrahitur, vt constat ex ipsamet. l. ex placito. & ex. l. iurisgentium. in prin. D. de pact. & quæ vbique Doctores scripserunt. & in dict. l. naturalis. §. & si quidem. D. de præscript. verbis. & sic ante rei traditionem saltem imperfectus contractus est, attẽta ea opinione glos. ac re tradita perficitur, & nasci obligatio incipit siue ex re, vt verũ est, siue ex præcedente placito nasci dicas cũ prædicta glossa: ergo modò quoq; decima Regalis deberi incipiet, & huic vltimo gabellario dari debet, non primo. Quæ quidem mea sententia hoc sequẽti argumẽto confirmatur, prout in simili quæstione & materia resoluit Ludouic. à Peguera de feudis. versicu. 1. ampliat. 14. numer. 88. nam si inter ementem & vendentem de re & pretio puré conueniat, sic tamen

vt ſcriptura fiat, iuxta textum in princip. Initit. de empt. & vendit. & in. l. 6. titul. 5. par. 5. indubitabile eſt, quod donec ſcriptura fiat, actio non naſcitur ex ea conuentione, quaſi perfectus contractus nondum ſit: & tamẽ ſcriptura poſtea facta, actio & obligatio non oritur ex ſcriptura, ſed ex præcedenti conuentione, quæ modò per ſcripturam perfecta eſt: & nihilominus dubium non eſt, quin decima huic vltimo gabellario debeatur, cuius tempore contractus venditionis perficitur: non primo, cuius tempore nõ perfectus, ſed inceptus contractus eſt, vel initiatus, vt dixit gloſſa in. l. contractus. verbo. vel id quod. C. de fide inſtrum. quod ita expreſſe in proprijs terminis tenuit Gometius. 2. tomo variar. cap. 2. num. 17. & diximus ſupra cap. 3. numer. 13. ſic vt inaduertenter locutum eſſe Gometiũ in hac noſtra quæſtione ſatis appareat, & immerito eum fuiſſe ſecutum Parladorium dicto. §. 3. num. 35. Nec iſta res vllum iuris myſterium habet. etenim ex eo procedit noſtra deciſio, & reſolutio in vtraque quæſtione, venditionis ſcilicet & permutationis: quia quamuis ex præcedenti conuentione naſcatur actio, ſic naſcitur, ac ſi præſens modò eſſet conſenſus ad venditionem, cum fit ſcriptura: & ad permutationem, cum res traditur, vt vere præſens eſt.

Illud autem poſtremo loco dubi-
47 tare licet,* an quod modo retuli circa venditionem in ſcriptis factã, iuxta reſoluta ſupra cap. 3. num. 6. locum habeat in permutatione, in qua partes ſcripturam fieri voluerunt: ita vt ſi rem dedi tibi, vt aliam tuam, de qua conuenit, mihi dares, & dictum ſit, quod eius rei inſtrumentum fiat, dicendum ſit, non videri contractum permutationis perfectum, donec ſcriptura conficiatur: ſicut in venditione ſimili, quando ſic de re & pretio conuenit, vt inde ſcriptura fieret, nõ eſſe vẽditionem perfectam diximus, niſi ſcriptura facta, vt tradit textus in princip. Inſtitu. de empt. & vendit. & prædicta. l. 6. tit. 5. par. 5. cuius rei effectus plures euenient in permutatione.

48 Primus effectus erit,* quia ſi ita dedi rem tibi, vt aliam dares, ſic vt ſcriptura permutationis fieret, profectò nedum me pœnitere poterit, iuxta. l. ſi pecuniã. & quæ ibi notantur. D. de condict. cauſa dati. cũ ſupra reſolutis iſto capite: ſed & te quoq; poterit pœnitere abſq; eo, quod ad intereſſe tenearis, iuxta tex. in. l. naturalis. §. & ſiquidem. D. de præſ. verbis. ratio eſt, quia nec ex mea parte nata erit actio & obligatio contra te, quaſi aliquid aliud præter rei interuentum & traditionem ad ortum obligationis in eo contractu requiratur, nempe ſcriptura: ſicut euenit in venditione ſimili in. d. pri. Inſti. de emp. & vend.

Secũdus effectus erit, vt quamuis ſi ex vtraq; parte traditio rerum fiat, neminẽ poſſit pœnitere, vt notatur in. d. l. ſi pecuniam. adhuc iſto caſu ante ſcripturæ confectionẽ cuiuſlibet partis pœnitentię erit locus, ea ratione: quia ex neutra perfectus cõtractus eſt, ſed initiatus donec ſcriptura fiat, vt dicit gloſſ. in. l. cõtractus. verb. vel id quod. C. de fide inſtru. & expreſſe tradit Salyc. ibi, nu. 4. Tertius etiã effectus erit, quod adhuc rebus ipſis permutatis & traditis decima non debebitur, niſi ex tempore ſcripturæ confectæ, ſicut in ſimili venditione diximus ſupra cap. 3. nu. 17.

49 Igitur * in hac vtiliſsima quæſtione abſq; dubio dicendũ eſt, idem eſſe in permutatione, quod in venditione & reliquis cõtractibus, quoad effectũ ſcripturæ attinet, vt apertè probat tex. in. d. l. cõtractus. ibi. *Vẽditionũ, &*

permu-

permutationum. C. de fide instru. vbi DD. consentiunt. & sic absq; verissimos esse omnes illos effectus, quos supra retulimus. Inter quos ille est præcipuus, quia attinet ad Regalem decimam, qua de agimus: scilicet, vt nó debeatur ex ea permutatione, donec scriptura plené fiat iuxta. d. contractus & ei gabellario debebitur, qui tempore conficiendæ scripturæ fuerit, instar venditionis, iuxta tradita supra per Anto. Gomet. d. 2. tom. variar. c. 2. nu. 17. Hoc autem verum esse intellige, nisi ex aliquibus coniecturis apparere valeat, quod partes ad solam probationé: non ad contractus substantiá scripturam desiderarunt, quæ duæ res inter se differunt, vt notat gl. in. d. l. contractus. verb. in scriptis. Qua in re non illa cóiectura sufficiet, ꝙ statim á permutátibus rerum traditio facta sit, prout aliàs sufficere in venditione ad scripturá contracta superius diximus. c. 3. nu. 14. vbi resoluimus, quod si in ea véditione traditio rei venditæ, aut pretij solutio præsens fuerit, intelligetur scriptura non tam ad substantiam, quam ad probationem requisita, atq; ideo venditionem & regalem decimam non suspédi. Hoc enim locum nó habet in permutatione, quia cum ex natura sua re contrahatur, initium ipsius est rei traditio, quæ tamen in venditione consummata quędam perfectio est, vt cóstat. ex l. 1. ibi. *Re tradita initium obligationis præbet.* D. de rerum permu. atq; ita ex ea traditione, quæ necessaria est ad initium contractus, secundum suam naturam, nihil noui coniectare licet quoad scripturę effectum, prout aliás rectè conijcimus in venditione, eo quod solo consensu ex natura sua cótrahitur, nec traditionem requirit. l. 2. D. de contrah. emp.

50 Illa autem * euidens coniectura erit, si post rerum traditionem decimam eius cótractus gabellario illius temporis permutátes soluissent: quia licet gabellæ solutio longè differat à contractu necessariò probat ipsum contractum interpartes præsentes, tá quam in vim antecedentis necessarij ad ipsam gabellam, etenim ex accessorio ad probationé principalis infertur necessariò, vt in expresso resoluit Aymon Craue. de antiqui. tempo. 1. par. §. quarto limitatur. nu. 73. Quamuis aliás dici soleat, quod liber gabellarum, in quo gabellæ solutio reperitur, contractú non probat, vt tradit Alex. cons. 36. viso processu, col. 2. lib. 5. & sequitur Decius in. c. causam. nu. 3. de probat. & declarat Alua. Valascus de iure emphy. 1. par. quæst. 9. nu. 30. Quò fiet, vt quáuis partes permutationis pœniteat, nihilo magis gabella repetatur: nec si posteà scriptura fiet, gabellarius, aut dominus eius temporis quidquá possit prætendere contra gabellariú, qui erat tempore contractus, aut contra hæredes prioris domini circa illam, quæ semel táquam ex perfecto contractu soluta est: prout nuper euenit de facto in causa, quæ acta est á Marchione de Zenete Infantatusq; Duce cum quibusdá vassallis suis Comitatus del Cid, qui res suas permutauerant reali traditione secuta, ea addita lege vt inde scriptura fieret: contingerat autem conuentio hæc, & rerum traditio viuente adhuc Marchionissa de Zenete eius matre, á qua decimas illius anni illiusque Comitatus gabellari conduxerant: scriptura verò á partibus requisita eo tempore facta fuit, quo prædictus Comes & Dux in Marchionatu illoq; Comitatu successerat, & petebatur, vt cótrahentes illi suarú permutationú decimas huic domino soluerét; quasi suo demum tempore per scripturam perficerentur, non anteà, ex dict. l. contractus. C. de fide instru. ego

eram iudex illius causæ, quæ nõ leuis quantitatis fuit: & quia probabatur, quod illi permutantes, rebus ipsis statim traditis, illicò etiam, non expectata scripturæ confectione, decimã soluerant ijs gabellarijs, qui eo tempore ius decimæ conduxerant, iudicaui eos non tam ad substantiam suorum contractuũ (sic vt interim quẽquam pœnitere posset) quam ad solã probationẽ, nullo iã pœnitentiç locò relicto, scripturã requijsisse ex consideratione prædicta: atq; ideò decimã à principio tãquã ex perfecta permutatione debitã, ac benè solutam fuisse declaraui, & à superioribus iudicibus illius domini Ducis confirmatũ fuit.

51 Cæterum* cum transactio innominatus cõtractus sit, vt notatur in. l. siue apud acta. C. de transact. dubitari potest, an ex ea regalis decima debeatur: videtur enim aliquatenus venditioni, aut permutationi cõiugi, de qua quæstione vidẽdus est Tira. de retra. lig. §. 1. gl. 14. nu. 61. & nu. 65. & nu. 73. ex cuius dictis hęc verissima colligitur resolutio: quod trãsactio innominatus cõtractus est, do vt facias, nẽpè, vt à lite discedas ex nota. in. d. l. siue. & l. si pro fundo. C. eo tit. sic vt generaliter nulla dubitatio esse possit, quin eius decima tanquã ex venditione nõ debeatur, vt expressè notat Io. Parla. d. c. 3. §. 2. nu. 31. & diximus sup. c. 7. n. 5. in. fi. hoc autẽ illam limitationẽ habet, nisi ita transactio fiat, vt actor cedat omne ius, quod in re litigiosa habet, pro pecunia à possessore soluẽda, aut è contrario, quo casu apertã venditionem contrahi tradit Bartolus in l. 1. n. 2. D. pro emptore. & Paul. de Castro ibi. nu. 2. verũ esse explicat, si modò cõstet, ius aliquod in ea re cedentẽ habuisse: Et tunc rectè procedet dictum Baldi in. l. per diuersas. C. mãdati. vbi ait, statutũ disponens, quod de emptione & venditione soluatur gabella, habere locum in transactione & quietatione: quẽ refert Amædeus à Ponte in quæstionibus laudimialibus quæstio. 32. aliter enim, si de iure cedentis non constet, quamuis ab eo sui iuris cessio fiat, nulla vẽditio erit, sed sola trãsactio, quia deficit res, quæ veneat per text. in. l. neq; emptio. D. de contrah. empt. ideoq; nec gabella debebitur, vt dixi.

Ex quo illud magnoperè animaduertẽdum est, quod siue actor rem litigiosam relinquat reo pro pecunia: siue reus restituat actori pecunia accepta: vtrumque enim esse potest, & vtroq; casu esse, vel nõ esse venditio ex supra notatis: gabellarius non habet fundatã intentionẽ suam pro exigẽda decima, si sola trãsactio attẽdatur: quia hæc vt dixi, regulariter est innominatus cõtractus, do vt facias, ex quo decimã non deberi satis constat, eo ꝙ locationi assimilatur. l. naturalis. §. at cũ do. D. de præs. verbis. & bene notat Parladorius vbi supra. §. 3. n. 4. in fi. quãuis enim simplex traditio, seu restitutio rei, tãquã sit eius, cui traditur, facta ex causa trãsactionis dominiũ rei transferat, si forte tradens sit dominus, præcipuè adiecta ea clausula, cedẽs omne ius. & c. l. ex causa transactionis. & ibi Bald. C. de vsucap. l. si per errorẽ. D. eo tit. quod nõ esset in traditione, quæ ex alia causa alicui fieret tanquã de re sua, propter tex. in. l. 3. §. subtilius. D. de cond. ob causam. & est speciale in transactione: tamen non statim ex ea fundabitur intentio gabellarij petentis decimam tanquã ex resultante venditione, etiam si mediante pecunia litigãtes transegissent: quia non perinde constat venditionem esse, nisi vt notat Paulus Castre. in d. l. 1. nu. 2. gabellarius probet eum, qui rem restituit, & ius suum cessit, siue actorem, siue reum, tunc fuisse verum dominũ: vel

probet litem fictam ad occultandam veram permutationem, seu venditionem. iuxta l. cum hi. §. sed cum lis. D. de transacti. & resoluit Carol. Molinæus in Consuet. Paris. titul. 1. §. 22. quæst. 21. nu. 67. itaq; ex simplicibus transactionis terminis nihil gabellarius habet ad consequendam decimã, nisi vlterius iuxta prædicta probet.

Verùm, vt vltimam manũ imponã huic permutationis materiæ, illud
52 dubito: * an ex remuneratoria donatione decima debeatur, propterea quod non sit mera ac simplex donatio, sed genus quoddam permutationis esse dixerit I. C. in. l. sed si lege. §. consuluit. in fin. D. de pet. hæret. prout ibi, & alijs in locis DD. notant, multos inde iuris effectus colligẽtes, quos recẽset late Tiraq. in. l. si vnquã. verb. donatione largitus. ex nu. 11. C. de reuo. don. Inter quos ille est maximus quoad nostrã materiam: vt si statuto caueatur, quod ex donatione debeatur gabella, cuiusmodi sunt plurima Italiæ statuta, solui eam nõ debere ex remuneratoria donatione affirmauerit Bertachi. de gabellis. 3. part. 8. partis principa. quæstio. 34. num. 41. quem refert & sequitur Tiraque. vbi supr. nu. 64. ea ratione vterq; motus, quia quod minus prævalet in ea remuneratione, donatio est, sentientes inde, quod magis prævalet permutatio ex dict. §. consuluit. ac proinde vt talis iudicari debeat, arg. tex. in. l. quæritur Hermaphroditũ. & summario Bartoli ibi. D. de statu hominum. iũcta doctorum regula & doctrina, quã resoluit Tiraq. de retract. ligna. §. 30. glo. 1. num. 10. contractum in dubio iudicandum, ac denominãdum esse, secundùm naturam eius, quod in eo prævalet. Ex qua re aperte cõsequitur, quod si iste remunerator non tenetur statuto loquente de donatione, sine dubio obligabitur ex nostra lege loquente de permutatione.

Sed adhuc contrarium puto: quia verè, si remunerator nõ dicitur donare, ex eo est, quod susceptum beneficium exsoluit & cpõensat, vt expressé tradit tex. in. l. Aquilius. Regulus. ibi. *Posse defendi non merã donationẽ esse, verum officium magistri quadam mercede remuneratum Regulũ*. D. de donatio. l. si pater. §. si quis. D. eod. tit. ibi. *Nam merces eximij laboris appellanda est*. Ita vt magis videatur distrahere, Antidorale obligationem dissoluens, quæ ad gratificandum pro suscepto donationis beneficio nascitur, iuxta notata per doctores in. l. ex hoc iure. per glossam ibi. verbo. *obligationes*. D. de iusti. & iure. & in. l. si non sortem. §. libertus. D. de cond. indebi. & l. in testamento. §. 1. D. de fideiusso. circa quarum legum conciliationem vidẽdus est Tiraq. in legibus connubia. glos. 5. n. 56. & est bonus textus in. l. seruus ea lege. insi. D. de seruis export. magis (inquam) videtur distrahere remunerator, obligationem illam dissoluẽdo, quàm contrahere aliquo permutationis modo, vt videbatur dicere. d. l. sed si lege. §. consuluit. D. de pet. hæred.

Etenim illud constat, quod si ego liberalitatem exercens, rem aliquam tibi dedero: ac tu postea suscepti beneficij memor, nec ingratus, remunerandi gratia dederis mihi aliquam rẽ: quamuis tu nõ simpliciter dici queas donare ex notatis in dict. l. Aquilius Regulus certissimũ est, quod tua remuneratio liberalitati meæ, quæ semel effectum habuit, nõ obest, quominùs adhuc post susceptam etiam remunerationẽ plenè, ac verè dicar meram ac simplicẽ tibi donationem fecisse: quod satis de se patet, & apertè probatur ex textu in. l. si remunerandi. in princ. D. mandati. vbi si tibi mandauero, aliquid pro me facere, tuque gratuito feceris, prout est natura mandati, vt sit gratuitum. §. fin.

Instit. de mandato. licet eam qualitaté ius Regium non exprimat, vt constat ex. l. 1. tit. 5. par. 3. fortassis benè, vt puta Dida. Peretius in. l. 1. versic. procurator largé. titul. 11. libr. 2. Ordina. quamuis postea ego ad satisfactioné ministerij mihi impensi, aliquid tibi dedero remunerandi gratia, non ideo mandatum illud quod semel fuit gratuitum, in locationem transit, iuxta ea quæ tradit textus in dicto. §. fi. Institu. de mandato. sed adhuc mandati actio durat. Ergo eodem modo, nec præcedens donatio simplex & mera, propter secutam remunerationem in permutationis, aut venditionis contractum transibit. Modo igitur ad argumentum: & colligo ex prædictis, quod si propter remunerationem primus donator nó desinit esse donator verus & simplex, apertè consequitur, vt nec remunerator ipse permutans sit: cú permutatio duo extrema requirat, sicut venditio, quæ sine emptore esse non potest, nec emptio sine venditore, vt constat ex vtriusq; contractus natura declarata per textum in. l. 1. D. de contrah. empt. & l. 1. D. de rerum perm. & notauimus supra hoc eodem capite. nu. 7. & in cap. 10. nu. 35. quia, vt dixi, remunerator nullo modo contrahit, sed distrahit potius, moralem illam obligationem dissoluens, quę ex honestate & gratitudine ad remunerandum impellit, prout in alijs speciebus & quæstionibus resoluit Couar. libr. 1. var. cap. 20. nu. 4. ac proinde, quasi soluat, non merus donator dicitur in. d. l. Aquilius. & subsequuntur omnes illi effectus, quos laté resoluit Tiraq. in. d. l. si vnquam. ver. donatione largitus. ex nu. 11. C. de reuocan. donatio.

53 Nec * obstat text. ille difficilis in dicta. l. sed etsi lege. §. consuluit. in fi. ibi. *Genus quoddam permutationis esse.* D. de petio. hære. quia illud dicit I.C. similitudinarié, vt constat ex illa dictione, *velut*: similitudo autem non stat in realitate, seu natura & substátia permutationis, quia cú hæc sit contractus in remuneratione auté nullus sit, vt explicuimus, nulla potest esse proportio & similitudo entis ad non ens: sed stat in subrogatione illa, quæ fit vnius rei receptæ in locú alterius, quæ ad permutandú data est: est enim permutatio vnius rei pro alia re datio siue concessio. l. 1. Vbi Gregorius. tit. 6. par. 5. quę quidem subrogatio similiter reperitur in remuneratione eo quod rem illam, quæ mihi datur in satisfactioné rei à me donatæ, in locum illius succedit, propter quá data est, ac si veré permutatè res essent, nec minus bene dixisset. I.C. in. d. §. cósuluit. velut gen⁹ quoddá venditionis esse, vbi nó res ab vtraq; parte donatæ essent, sed ex altera parte pecunia intercessisset: ná & tunc si cú possessor bonæ fidei rem hæreditariam donasset, remunerator ei posteà pecuniá dedisset, apertum est, quod & pecuniam istam debuisset vero hæredi restituere, ac si vere illam rem pretio vendidisset, & pretium ipsum factú fuisset hæreditarium, iuxta. l. si & rem. D. de pet. hæred. & hic est verus sensus & mens illius textus in dicto. §. consuluit. quem bene nota, vt intelligas inde nullam decimam deberi ex remuneratoria donatione, quia verè nulla permutatio est, aut véditio: modo sub eo genere donationis eiusmodi contractus non occultentur animo fraudandę decimæ: prout iam vidi litigatum per quendam gabellarium, qui fraude detecta ex verisimilibus cóiecturis obtinuit in lite, & recté, propter. l. 11. ibi. *Suenen donationes.* tit. 17. libr. 9. Recop.

54 Animaduerte autem, * quod superius diximus de remuneratoria donatione, dicendum non esse de donatione reciproca & vicissitudinaria: népe illa, quæ fieret eodem contextu & tem

& tempore; veluti dono tibi hāc domum, & tu mihi vice mutua donas fundum, iuxta textum in. l. quod autem. §. si vir & vxor. D. de donatio. inter vir. & vxor. de qua laté agit Ioa. Lupus in repeti. Rub. de donat. inter vir. §. 50. quia certè hæc talis donatio verè & propriè quædam permutatio est, proprius quidem, quám altera remuneratoria: etenim ex nulla parte aliqua perfecta donatio reperitur, nihilq; vtraque donatio veræ donationis habet, præterquam nominationē partium, quæ ita donationis verbo appellare voluerunt cum cōtractum: quod autem vere fit, permutatio manifesta est, vt notat Tiraq. in rep. l. si vnquam. verb. donatione largitus. nu. 110. C. de reuo. donat. & minimè dubitandum puto, quin locū habeat nostra. l. 2. titul. 17. libr. 9. Recopilatio.

Nec obstat textus in dicta. l. quod autem. §. si vir & vxor. ibi. *Recte placuit compensationem fieri donationum*; vbi expressè ait I. C. duas eo modo donationes fieri: sed quia inuicem compēsantur, vtraque valet, cum nemo cōiugum locupletior reperiatur, ex doctrina textus in. l. si sponsus. §. penul. versi. vbicunq; igitur. D. eo tit. atqui si eo modo permutatio vera contraheretur, non appellasset donationes. I. C. Nam respondeo, quod Vlpianus I. C. satis prudenter loquitur in ijs, qui inuicem, sibi quantitatem donauerunt: nempè: quina in pecunia numerata. vel in alio genere, quod numero constet, veluti maritus dedit vxori quinque aureos, & totidem illa marito donauit: vel etiam maritus dedit vxori aliud genus, quod pódere, vel mensura constet, putá quinq; cor bes vini, modiosvè tritici, aut libras metalli, & totidem illa eiusdem generis & bonitatis viro donauit. Quo casu verissimum est, duplicem & vicissitudinariam donationem fieri, fieri, non permutationem, aut alium contractum: quia cum datum & receptum eadem pené res sit in genere fungibili, iuxta notatā. l. 2. §. mutui datio. D. si cert. pet. cum ijs, quæ ad eius expositionem recte notat Coro. Molinæus in tract. de vsuris. num. 18. atque ita nemo eorum dici possit inutile pro vtili, & magis necessario dedisse, sed idem pro eodem: cum in pecunia, ac perinde eadem ratione in prædictis generibus sic adæquatis, nō cadat affectio. l. nūmis. D. de in litē iura. impossibile est, & contra permutationis naturam, vt ea videatur esse contracta, iuxta textum. l. 1. D de contrah. empt. sed vel ad inuicem sibi donasse dici debent, vt tradit textus in dict. §. si vir & vxor. vel pueriliter eos iocatos esse, idem pro eodem accipientes asseueradum est, iuxta ea quæ eleganter notauimus suprà nu. 13. Cæterûm si non quina sibi donassent inuicem illi coniuges, sed res diuersas: proculdubiò existimo, quod I. C. Vlpianus non diceret, eo casu donationes esse, ac validari per compēsationem in dicto. §. si vir. sed veram potius, ac perfectam permutationem contrahi: quæ, sicut vēditio, aut alius quicunque contractus bona fide gestus, inter virum & vxorem non est prohibita, prout ex Imperatoris rescripto adnotat textus in eadē. l. quod autem. §. idemque. versi. si vxor à marito suo. ibi. *Vt appareat venditionem*. D. de donatio. inter virum. & hic est verissimus intellectus ad dictū. §. si vir & vxor. quicquid eum generaliter in quibuscunque rebus donatis doctores intelligant, vt constat ex Ioa. Lupo, & Tiraq. vbi supra.

Verum tamen est, quod si adhuc expressè & sine fraude voluissemus ad inuicem donare res diuersas, rectè possent procedere illæ donationes:

vt quia ego sola liberalitatis causa, nullo præcedente tractatu, dono tibi hanc rem simpliciter, non sub modo, vt rem aliam mihi des, iuxta. l. natura lis. per totã. D. de præsc. verbis. & tu inuicem, & eodem modo statim donas mihi rem aliã, sic ambo expressè volentes, vt non permutatio, sed mutua donatio fieret amoris, ac mutuæ affectionis manifestãdæ gratia: quod quidem, quominus ita sit, nulla ratio prohibet: & quotidie videmus inter magnates, & nobiles viros fieri, qui vel in transitu, vel in nuptijs, alibus rebus pretiosis, magnique valoris inuicem, sibi donatis, putà equis, ensibus, armis, & annulis, amicitiæ, & hilaritatis argumentum præstant, vel liberalitatem quisque suam, vsque ad contentionem exercet. At ꝗ; ita quotiens id ex temporis, rerum, ac personarum qualitate factum esse constiterit, seruandum erit. Cæterum in materia suspecta (qualis hæc est propter decimam, quæ ex permutatione debetur) in dubio intelligam veram potius permutationem contrahi, & mutuam donationem fingi, iuxta dictã. l. 11. tit. 17. libr. 9. Recopilat. est enim ille tractatus permutationi proximior ex suprà resolutis.

Summa capitis decimi octaui.

1 *Iura tributaria locari possunt, exposita. l locare. D. locati.*

2 *Cõditiones quaterni generalis regni conuentiones, & ordinationes Regiæ, quæ nueuos apuntamientos appellantur, vt leges sunt obseruandæ.*

3 *Si gabellæ locentur personis prohibitis, nullius momenti locatio erit.*

4 *Si actores gabellarum, vel quicunque officiales concilij cuiusque populi, gabellas conduxerint, locatio & cõductio valet., exposita lege, seu conditione. 37. gene. conuent.*

5 *Qualiter Iudæi & Sarraceni prohibiti olim fuerint gabellas conducere, & quid hodie dicendum sit.*

6 *Qualiter possunt clerici iura ista cõducere.*

7 *Traditur vera praxis. l. 118. styli. quæ clericum tributorum conductorem pro reliquis carcerari iubet.*

8 *Exponitur. l. 14. tit. 16. lib. 9. Recop. circa gabellarios primã tonsuram reassumentes.*

9 *Exponitur. l. 128. in quat. gabella.*

10 *Qualiter minores possint gabellas cõducere. exposita. l. 61. in quater. gabella.*

11 *Minore conducente gabellas præter formam dict. l. 61. an conductio valeat.*

12 *An vxor, quæ simul cum marito, ab alio, quam a Rege gabellas cõduxit, efficaciter obligetur, exposita. l. 9. tit. 3. lib. 5. Recopil.*

13 *Venditor, qui habet instrumentum venditionis, aut permutationis, tenetur petenti fisco, aut gabellario edere ad eorum intentionem fundandam, expensa. l. 10. tit. 17. lib. 9. Recopilatio.*

14 *Exponitur. l. 130 in quat. gabell. & l. 3. tit. 5. lib. 7. Recop.*

15 *Limitatur resolutio, de qua supra numer. 12.*

16 *Gabellarij tenẽtur idoneos fideiussores dare quos si non dederint, adhuc locatio valet.*

17 *Quid autem, si satisdatio data sit, quæ postea reperiatur non idonea, remissiuè.*

18 *Exponitur. l. 1. tit. 10. libr. 9. Recop. circa locum, in quo debeant gabellarij satisdare.*

19 *Qualiter prædicta. l. 1. practicari debeat in particularibus dominis præter Regem,*

20 *Ex-*

20 *Exponũtur remissiuè. l. 50. & l. 66. & l. 68. in quat. gabella.*

21 *In locatione gabellarum, etiã post omnimodam addictionem, quarti adiectio admittenda est, seruatis legum solemnitatibus, quæ pro forma sunt obseruandæ.*

22 *Correcta est. l. 7. tit. 7. par. 5.*

23 *Quarti adiectio specialis est de iure in solo Rege, quamuis de consuetudine in rebus quoque Reipublicæ obseruetur.*

24 *Quando res in plures annos locatur, qualis & quando esse debeat adiectio quarti.*

25 *Locatio facta in plures annos, vna est, non plures locationes.*

26 *Locatio gabellarum vltra triẽnium fieri nequit.*

27 *Dispositio l. 4. tit. 13. lib. 9. Recopilat. in quarti quoque adiectione obseruatur.*

28 *Qui malè obtulit quartũ, an possit iterum aliud quartum offerre.*

29 *Plura quarta addi possunt vnum post aliud: modo legitimum tempus non transierit.*

30 *Traditur elegans declaratio ad. l. 72. in quater. gabella.*

31 *Exponitur. l. 65. in quat. gabe. remissiuè.*

32 *Ordo iudicialis in petitione decimæ, & eius praxis traditur circa. l. 121. in quate. gabella.*

33 *Traditur elegans declaratio ad. l. 27. 29. cum similibus. tit. 19. lib. 2. Recopilat.*

34 *Qualiter dies assignati ad solutionem decimæ in. l. 31 tit. 19. lib. 9. Recopilat. computari debeant à tempore contractus.*

35 *Temperatur in duobus casibus dispositio illius. l. 31.*

36 *An à venditore, qui conuentam cum gabellario quantitatem intra legitimum tempus non soluit, integra decima exigi possit, ac si conuentio non præcesserit.*

37 *Qui semel incurrit pœnam dictæ. l. 31. Recopilat, non euitauit illam, quamuis ante sententiam debitum soluat.*

38 *Minor viginti quinque annis restitui potest contra pœnas, quas secundum leges gabellarium incurrit: & modicus defectus in solutione gabellæ nõ nocet.*

39 *Fraudans regalem decimam huius Regni, mortaliter peccat ex communi Theologorum sententia.*

40 *Refertur sententia doctissimi. Fr. Angles Valentini docentis, qualiter vẽditor teneatur in foro conscientiæ, nec ne, contractum manifestare, & gabellam soluere gabellario non petenti.*

41 *Declaratur assertio quædam Præsulis Couarruuias.*

42 *Nulla in his Regnis consuetudo est, derogans decisioni dictæ. l. 31. Recopilatio.*

43 *Declaratur assertio F. Angles Valentini, de qua supra. nu. 40.*

44 *Resoluitur quemcunque teneri in foro consciẽtiæ debitã gabellam offerre etiam non petenti gabellario.*

45 *Laus Fr. Antonij Cordubensis ordinis Minorũm.*

46 *An pœna legum contra gabellarum fraudatores statuta, & semel cõmissa ad eorum hæredes transeat.*

47 *Qui sine dolo gabellam non soluit, legitimas pœnas non incurrit etiam in exteriore iudicio: quod ad casum quotidianum perpenditur.*

48 *An pœna statuta in venditoribus in. l. 31. Recopilat. committi possit contra hæredes eorum, quo casu isti non manifestauerint, nec soluerint gabellam legitimo tempore, cum efficere potuerint.*

49 *Resoluitur quæstio, de qua supr. numero. 46.*

50 *Exponũtur. l. fraudati. & l. commissa. D. de publica.*

pluries reuideri posit, declaratur.

92 *An si ciuitas capitata locet gabellas, ipsa maneat decimæ obligationi subiecta, ex venditione & permutatione à se posteà factis.*

93 *Resoluitur ea quæstio secundum hodiernam praxim.*

94 *Colligitur elegans resolutio, circa dominos locantes gabellas terrarum suarum.*

95 *Traditur ratio fundamentalis. l. 3. tit. 18. libr. 9. Recop & l. licitatio. §. fiscus. D. de publica.*

96 *Appellatio in hac materia, ad quis iudices interponatur, remissiuè.*

97 *Mortuo possessore maioratus, an eius successor teneatur stare locationi.*

98 *Latè exponitur. l. si filio. §. si vir. D. soluto matrimonio.*

De locatione iuris decimæ: quarti adiectione: & iudiciali ordine obseruando.

CAPVT. XVIII.

POstquam in superioribus capitibus huius tractatus laté disseruimus, qualiter & exquibus cótractibus Regalis decima debeatur, reliquum est inquirere, quo pacto, & ex quibus personis & rebus peti debeat, quod in his vltimis capitulis expediemus. Et * pri-
1 mum constat, iura tributaria veluti pedagia, vectigalia, & similia locari posse, vt ex. l. licitatio. §. 1. & l. vectigalia. §. fi. & l. Cæsar D. de publica. notat Bartolus in. l. cotem ferro. §. qui maximos. nu. 1. D. eo tit. Quia quod dicitur in. l. locare. D. locati. locum habet & procedit circa seruitutes prædiales: cuius rationem tradit Longouallius in repetit. l. imperium. 4. part. fol. mihi. 56. D. de iurisdict. omni. iudi. & generaliter de locatione gabellarum, & qualiter fieri debeat, ac possit, agit Bertachinus Firmi. de gabellis. 2. part. Nominatim verò de hac nostra decima, qualiter ea locari debeat, & quibus personis, vel non, decisum extat in tit. 10. &. 11. &. 12. libr. 9. Recop. & in toto quaterno gabellarum: & in conditionibus quaterni generalis Regni conuentionis & prorogationis illius, quam *el encabeçamiento ge-*
2 *neral del Reyno*, vulgo dicimus: * Quæ quidem códitiones, vt veræ leges obseruandę sunt, prout in fine earũ conditionum cauetur, & declarat Menchaca de succes. creatione. libro. 3. §. 28. num. 28. vers. illud autem controuersum est. Venetijs: & præterea decisum extat id, de quo agimus, in Regijs illis ordinationibus, quas Hispanè. *Apuntamientos nueuos*, appellamus, quarumque decisio in redimendis litibus obseruanda est: nec enim Rex noster æquissimus eas reuocare, seu abrogare voluit, vtpoté vtiles & penè necessarias, prout constat ex Comitijs, quæ habita sunt Madriti anno Domini. 1578. petitione. 53.

Cæterum inter ea omnia, quæ prædictis legibus disposita reperiuntur, præcipuè notáda sunt ea, quæ in hoc capite suo ordine dicemus: sunt enim magis difficilia & maiori annotatione digna. Et circa personas conductorum, quibus ius istud locari potest, ac debet, necnè, primò notandum est:
3 Quod * personæ prohibitæ in prædictis legibus gabellas conducere, ita regulariter prohibentur, vt si aliter fiat, nullius momenti conductio sit ipso iure, vt benè notat Méchaca lib. 2. de succes. creat. §. 15. num. 12. in impésione Salmáticensi: quia verè prohibent

hibent illæ leges, & habent locũ notata. in. l. cũ lex. D. de fideiusso. Verũ ẽst tamen, quod ipsemet Menchaca notat dicto. lib. 2. § 17. num. 70. Venetijs.

4 tijs.* quod si rationales, & gabellarũ actores, vel quicunq; officiales concilij iura ista in parte, vel in totũ conduxerint, contra prohibitionem conditionis 37. gene. conuent. conductio valet & tenet, licet ipsi legalibus pœnis subijciantur, quę per dictam conditionem extensæ sunt, vltra dispositum in. l. 3. tit. 5. lib. 7. Recop. & quæ notat Auilesius in cap. 32. Prætorum. verb. *Oficiales*, quia inquit cum ea lex, seu conditio pœnam statuat, nec vltra processerit contractum aduersus illius legis formam initum annullando, videtur dispensasse, vt pœna præstita contractus valeret, ex ijs, quę ibi resoluit, & vide quæ dicemus infra. num. 14.

5 Secundò nota:* quod inter personas prohibitas annumerantur Iudæi & Sarraceni, vt cõstat ex. l. 58. in quater. gabella. & l. 3. tit. 10. lib. 9. Recop. vbi certa lege statuitur, qualiter isti possint gabellas conducere, necnè: cum ante eas leges omnino & sine distinctione essent prohibiti ex varijs Regum ordinationibus relatis per glossam Peregrinæ, verb. Iudæus. quæstion. 5. in princi. Sed hodie apud nos neutra illarum legum tam antiquarũ, quàm recentiorum necessaria decisio est, eo quod expresè loquantur de veris infidelibus, quales nulli in Hispania sunt Regum Catholicorum beneficio, vt expresse ad eas leges notat Didа. Peretius in. l. 40. glo. 1. tit. 3. lib. 8. Ordina. pag. 79. col. 1. ita vt obiter intelligas omnes istos, quos *Moriscos* appellamus, cùm Christiani sint, & vt tales habeantur, rectè posse vbicunque sine distinctione legis quaterni gabellarum iura conducere, prout in praxi receptum videmus.

6 Tertiò nota:* quod licet de iure communi generaliter clericis prohibita sit gabellarum & aliorum iuriũ conductio ex traditis per Bertachi. de gabellis. 3. par. num. 2. propter tex. in Auth. de sanctiss. Episcopis. §. aliũ. collat. 9. iure nostro Regio concessa est, dum modò sub laicis fideiussoribus fiat, vt tradit. l. 8. tit. 10. lib. 9. Recopilatio. qua in re duo subnotanda sunt.

7 Primum:* quod si sub legitima fideiussione, vel aliàs de facto clericus gabellas cõduxerit, nedũ eius fideiussores laici, coram seculari iudice cõuenientur, ex traditis per guidonem Papæ, quæstio. 562. Sed & ipse quoque clericus coram eo seculari iudice poterit conueniri, ex ijs quæ dicemus infra cap. 19. nu. 84. Immò in Regio carcere detineri debet ex dispositione, l. 118. styli. quæ non solum in clerico coniugato intelligẽda est, vt putat Castellus in. l. 66. Tauri. verb. *De se arraygar*. col. 10. vers. per quod videtur. in additione, quæ incipit, de hac materia, sed etiam in quocunque clerico sacerdote, vt existimat Baeza de inope debitore, cap. 17. numer. 15. Sed istud quidem, quia vix tolerabile est & minimè laudabile, in vno solo casu se fore admissurum fatetur Menchaca rei dominicæ Senator Regius. lib. 1. de succes. creat. §. 10. num. 648. vers. quo casu. Venetijs. nempe, quo clericus tempore conductionis, vt laicus incederet, seque laicum esset mentitus, arg. per totum. C. si minor maiorem se dixerit. quem refert & sequitur Mexia Pontius in pragma. panis. con clus. 5. num. 24. qui tamen illius legis styli mentionem non facit. Ea verò lex generaliter loquitur in quibuscunque Regijs tributis, non specialiter de hac decima, quæ eo tempore erat Hispanis incognita, vt aduerti supra in præfatione, nu. 18.

Secun-

8 Secundum: * quod aduersus conductores iurium regalium, & eorum fideiussores, qui coronam reassumpserint, & ad iudicem Ecclesiasticum reclamauerint, pœna statuta est in. l. 3. tit. 4. lib. 6. Ordin. & l. 14. tit. 16. lib. 9. Recop. quarum decisio ita locum habet, si cum effectum per sententiã iudicis Ecclesiastici secularem forum declinauerint: secus autem si ante sententiam pœnituerint, & se iudici seculari subiecerint, vt rectè explicat Mexia Pontius, vbi supra. num. 61. & Didacus Peretius in. l. 17. tit. 3. lib. 1. Ordin. verbo. *Pero que si resumiere corona.* *

9 Qui & eodem modo intelligit. l. 127. in quat. gabella. quæ punit clericos & Ecclesias petentes Regium debitum à Thesaurarijs coram iudicibus Ecclesiasticis: de cuius legis iustitia & ratione agit Menchaca lib. 3. de succes. creat. §. 26. nu. 66.

10 Quartò nota, * quod ita demum minoris viginti quinque annis ad gabellarum conductionem admittuntur, si prius solẽniter iurauerint iuxta formam textus in. l. 6. dicto tit. 10. libr. 9. Recop. quæ erat. l. 61. in quater. gabella. videlicet, ne aduersus talem locationem restitui possint, iuxta Authent. sacramenta puberum. C. si aduer. vendit. & l. 6. tit. 19. part. 6. prout aliàs restituerentur, vt ait textus in. l. in fraudem. §. fin. D. de iure fisci. Nec ideò minus eorum obligatio & contractus valebit, ex decisione. l. 6. tit. 1. lib. 3. Ordina. quæ prohibet in laicorum contractibus iuramentum apponi, siue illam dicamus annullare contractum, siue scripturam duntaxàt, iuxta tradita per Tiraq. de retra. ligna. §. 2. gloss. 1. numer. 2. & Gomez Arias in. l. 65. Tauri. num. 15. Auend. de exequen. manda. 2. part. cap. 27. nu. 14. versi. penul. quia in hoc casu speciali prædictæ decisioni derogatum est, vt exprimit dicta. l. 61. ibi. *No embargante las leyes que defienden lo contrario.* Quæ verba ita intelligit Gomez Arias vbi supra, num. 14. ad finem. & Didac. Peretius in dicta. l. 6. Ordina. Quin immò hodie generale est, vt minor iuret suum quemcũque contractum, vtpotè aliàs infirmum ex. l. 12. tit. 1. lib. 4. Reco. vt ex pluribus Hispanis autoribus resoluit additio ad Bernar. Diaz regul. 386. ideoque bono cum iudicio verba illa dict. l. 61. quaterni gabella. ibi. *No embargante.* &c. non transcripsit compilator in dicta. l. 6. Recop.

11 Illud * verò in hac re prætereundum non est, quod notat Menchaca libr. 2. de succes. creat. §. 14. num. 115. versi. infertur, nempè quod si minor viginti quinque annis, vt conductor principalis, vel fideiussor in hac gabellarum locatione admittatur, contra formam prædictarum legum nullo præstito iuramento, magis est, vt contractus ipso iure non valeat: quia duo, inquit, sunt illarum legum præcepta: Primum prohibitorium, ne talis contractus fiat, vnde actus contra factus nullius momẽti est: Alterũ pœnale, vnde talis actus vtilis est quoad pœnam tantum, exactionemque. Sed ego in contrariam sententiam inclino, quæ quibusdam magis placuit, vt refert ipse Menchaca in dicto loco, eo quòd videá eas leges nõ prohibere, quod minores iura gabellarũ conducãt, sed iubent administratoribus, vt eos non admittant, sumusque ita extra terminos textus in. l. cũ lex. D. de fideiusso. cum notatis. quin potiùs videtur, quod si de facto fuerint admissi, non reperiantur inhabiles ex prædictis legibus, quominus ita obligent, & obligentur, sicut aliàs de iure obligare, & obligari possunt, iuxta notata in. l. si curatorem. C. de in integ. restitu. mino. scilicet, vt eorum contractus valeat, quamuis aduersus

cum ętatis beneficio vti posſint, propter quod prohibitum eſt, ne illis vectigalia locarentur, vt inquit textus in dicta. l. infraudem. §. fin. in fine. D. de iure fiſci.

12 Quintò * notanda eſt. l. 9. tit. 3. lib. 5. Recopil. prohibens vxorem ſimul cum marito, ſiue vt fideiuſſorem, ſiue vt principalem obligari, præter quã eo caſu, quo pro reditibus regalibus obligetur. Circa quod vltimum, illud maximé dubitatur, an ſi mulier & maritus non á Rege ipſo conduxerint, quod dicitur. *Por mayor*: ſed ab ijs, qui primò conduxerant, quod dicitur. *Por menor*, vt explicat. l. 1. tit. 11. libr. 9. Recop. adhuc mulier teneatur, quaſi pro regijs reditibus obligetur, ex dicta. l. 9. Recop. & quidem vera reſolutio eſt, quòd non obligabitur, quia verè iſto caſu non obligatur Regi, nec pro regijs reditibus, vt bene cõſiderat Caſtellus in. l. 61. Tauri in fine.

Verùm prædictis obſtat, quod pro exactione decimæ, omnes gabellarij tam minores, quã maiores regio priuilegio gaudent, vt tradit. l. 130. in princip. in quat. gab. cui non ſatisfacit Caſtellus, licet difficultatem pro-
13 ponat in dicto loco. Et * obſtat etiam, quod inquit Baldus in. l. 1. æditiones. num. 3. in fin. verſi. iuxta prædicta. D. de edendo. quod ſicut fiſcus petẽs gabellam ex contractu, poteſt petere á reo, vt edat inſtrumentum cõtractus, & ille cogitur edere, ſi habet, quod eſt ſpeciale in fiſco ex. l. 3. D. de edẽdo. quam explicat Iaſon in. l. 1. nu. 7. & . 8. C. eod. tit. Idem quoque in gabellarijs ſeruandum eſt: quia ſuccedunt in locum fiſci quod dictum refer, & ſequitur gloſſ. in. l. 6. tit. 8. lib. 1. fori. & eſt notandum ad extenſionem. l. 10. tit. 17. lib. 9. Recop. vt ſcilicet intelligamus, quod ſi vẽditor, aut emptor quo caſu pro gabella cõueniri poteſt, iuxta deciſionem. l. 31. & . l. 32. tit. 19. lib. 9. Recopil. venditionis inſtrumentum habeant, illud poſsit gabellarius petere, vt edant ad eius intentionem fundandam ex vera illa doctrina Baldi: ſecus autem, ſi non habeant, quia tũc id â tabellione tantum petere debet gabellarius, ex deciſione dictæ. l. 10. Recop.

Vtrique autem obiectioni reſpondeo, quod ea iura ſupra allegata procedunt in exactione decimæ, & cuiuſque iuris Regalis, ad quã bono ęquoque iure quicunque gabellarius fauetur, quia ius illud primordialiter ipſi Regi debetur, & quicumque gabellarius, etiam minor cauſam ab ipſo Rege habet, vt illud exigat, quamuis per mediam maioris conductoris perſonam conſecutus ſit: etenim ſi prior gabellarius á Rege conducens locat mihi illud ius, quod á Rege habuit, id ipſum mihi cedit: & ita in effectu ab ipſomet Rege illius iuris domino cauſam habeo, & quidem eius nomine, iuxta notata in. l. 1. C. de act. & obliga. ac proinde in illius exactione nõ minus, quàm maior, ego minor gabel-
14 larius faueri debeo: & * hoc eſt, quod tradit dict. l. 130. in quat. gabellar. & Baldus vbi ſupra. At quod ego debeo maiori conductori, à quo ipſe conduxi, non ipſe quoque Regi debeo, ſed meo locatori tantùm ratione contractus inter nos initi, vt ſatis conſtat ex notatis in. l. ſolutum. §. ſolutam. D. de pigno. act. & per Anton. Gom. 2. tomo variar. reſo. capit. 3. num. 12. ac proinde nulla ratio eſt, cur in eo contractu inter nos facto locum non habeat generalis regula dictæ. l. 9. recopilatio. vt ſcilicet mulier obligari nequeat pro marito, vt bene tenuit Caſtellus in dicto loco. Quæ ſanè reſolutio prodeſſe quoque poterit pro intellectu. l. 3. ibi. *Ni de rentas reales*. tit. 5. lib. 7. Recopil. vt eius pœna & prohibitio

bitio non procedat in officiali conducẽte ab alijs prioribus gabellarijs, quia iam tunc regios reditus non videtur conducere, ex supradictis, sed procedat solum in conducente ab ipsomet, Rege, aut à concilio loci capitati, iuxta conditionem 37. generalis conuentionis. Quo casu pœna legis committetur, sed conductio ipsa valida erit, vt dixi supra, num. 4.

15 Istam vero resolutionem* tunc limita, cum iste minor cõductor simul cum vxore ipsemet Regi ad petitionem prioris obligaretur: quia tunc maioris loco est, & prior ille in membro reconducto à Rege liberatur ex. l. 13. tit. 11. & l. 7. tit. 12. lib. 9. recopil. atque ita habebit locum vxoris obligatio, quia veré tunc pró reditibus Regijs obligatur. Sed cum hodie semper apponatur iuramentum vxoris, frustranea est ista disputatio, quia eo modo pro quocunque obligatur efficaciter, vt resoluit Ioan. Matientius in dict. l. 9. Recop. glo. fin.

16 Sextò & vltimo,* circa hunc personarum articulum adnotandum est: ꝙ quicunq; gabellarũ cõductores siue maiores, siue minores tenẽtur satisdare, & idoneos fideiussores offerre iuxta conditionẽ. 6. Generalis conuent. & l. 47. in quat. gabella. qua in re quatuor subnotãda sunt. Primum, quod si locatio fiat iuxta legum dispositionẽ: fideiussio autẽ à cõductore nec recepta nec obligata sit, nõ irritur cõtractus, sed rectè valet, cõmissatarij & rationales ad periculum tenebuntur, vt resoluit Menchac. lib. 2. de succes. creat. §. 15. num. 40. in impres-

17 sione Salmanticensi. * Secundum est, quod si semel gabellarius dederit satisdationem & recepta sit à rationalibus & actoribus gabellarum, quæ tamen postea non satis idonea esse reperiatur: dubium est, an incurrat in pœna prædictæ. l. 47. in quat. gabella: quod resoluit Menchaca lib. 1. de success. creat. §. 4. num. 4. versi. illud autem dubium. & §. 3. num. 2. versic. vnde infertur, in prædicta impressio-

18 ne. * Tertium est, quod prædicti fideiussores dari possunt etiam extra territorium, cuius gabellæ locarentur, modò intra hæc Regna satisdatio fiat, locis quibusdam exceptis, vt decidũt. l. 48. in quat. gabella. & l. 1. tit. 10. libr. 9. Recopil. quod iure speciali procedere resoluit Castellus in. l. 66. Tauri. verbo. *De, e arraygar*, col. 2. versic. sed pone. ante primam additionem. ea ratione, quia vbicunque dẽtur fideiussores, sub imperio & iurisdictione Regis locatoris sunt. Quar-

19 tum * & vltimum est, quod cum hæc vltima ratio in particularibus dominis non militet, nec ea quidem dispositio fortasis obseruabitur, de qua in dicta. l. 48. quater. gabellar. nisi vel in alio loco suæ iurisdictionis detur satisdatio, etiam extra territorium loci, cuius gabellæ conductæ fuerint, tunc enim eadem erit ratio: aliàs obseruanda erit regula iuris communis, de qua in. l. multis. & ibi glos. & Bartolus. C. de principibus agentium. libr. 12. est enim hæc satisdatio voluntaria, cum à voluntario contractu procedat, atque ideo in alium locum remitti non debet. l. si fideiussor. §. si necessaria. D. qui satisdare cogan. vbi glo. Bar. & doctores explicant communiter.

20 Cæterùm * quoad modum in locatione seruandum, primò notanda est. l. 50. in quater. gabella. quam explicat Menchaca de success. creat. libr. 2. §. 14. num. 115. Venetijs. & l. 66. eiusdem quaterni, quam explicat idem Menchaca eodm libr. §. 14. num. 118. Salmanticæ. & l. 68. eiusdem quate. explicata ab eodem autore, vbi suprá. §. 15. num. 7. in prædicta impressione. & omnes isti conductores ab alijs muneribus

neribus municipalibus excusantur, ne eorũ facultates & bona, quæ aliàs fisco obligata sunt, extenuentur, vt ait textus notabi. in. l. semper. §. conductores. D. de iure immunita.

21 Secundò nota:* quod licet de iure cõmuni postquam semel locatio vectigalium facta est, nullus offerẽs admittatur, vt notat Bartol. in. l. licitatio. in princ. num. 5. & doctores communiter. D. de publica. iũctis ijs, quæ tradit Auilesius in. c. 32. Prætor. verb. *Pujar*, & omnes in. l. & si sine. §. quæsitum. D. de minor. in hac gabellarum locatione, etiam post omnimodã additionem adiectio quartæ partis totius pretij admittenda est, ex. l. 6. cum alijs pluribus. tit. 13. libr. 9. Recopil. Quarum legum decisio ita obseruanda est, vt si aliter adiectio fiat, nullius momẽti sit, quia vbi lex prohibet aliquid fieri, nisi sub certo modo, ille modus censetur de forma, vt notant doctores in. l. non dubium. C. de legibus. vbi Baldus, Alex. & Iason, & alij. & Bertachinus de gabellis. 3. par. octauæ partis princip. quæstio. 14. præsertim quod illę leges Regię procedunt expressè annullando, si contrà, vel aliter fiat, vt patet ex. l. 8. & l. 11. & alijs eiusdem tit. 13. libr. 9. Recop. Quibus

22 correcta * est. l. 7. tit. 7. part. 5. vbi ex tertiæ partis adiectione quocunque tempore facta, & non minoris, iuriũ regalium locatio rescindebatur: sed eo quidem Partitarum iure, ac tempore, decimale istud tributum incognitum Hispanis erat, vt diximus suprà in præfatione, nu. 18.

23 Tertio nota: * quod ea prædicta quarti adiectio specialis est in cõtractibus Principis, nec in rebus minoris, aut Reipublicæ locum habet, nisi iuxta notata in. d. l. & si sine. §. quæsitum. D. de minori. & l. 5. vbi Gregorius Lup. tit. 19. par. 6. vt putat Auendanius de exequen. manda. 2. par. cap. 12. num. 10. sed certè secundùm quotidianam praxim æquè in rebus Reipublicæ, sicut in rebus fisci quartum admittitur.

24 Quartò nota: * quod si locatio fiat per duos, vel tres annos, quartũ istud offerri debet in primis tribus mensibus anni prioris, qui ex tempore finalis addictionis computentur, iuxa. l. 6. tit. 13. libr. 9. Recop. prout aduertit

25 Auend. dicto. cap. 12. num. 11. * Quia eo casu vnica locatio est, non plures ex sententia Bartoli in. l. si seruus cõmunis Mæuij. §. fin. D. de stipulat. seruo. & in terminis declarat Marianus Socin. consi. 68. vol. 2. quod ita intelligendum est, si ad omnimodam addictionem locatio fiat. *Rematada de todo remate*, vulgo dicimus: nec vllus licitationi locus relinquatur: prout aliàs fieri solet. *Dexando para cada año abierto el remate.* Atqui in hoc puncto ego vidi executoriam quandam sententiam obtentã anno Domini. 1568. contra quẽdam gabellarium, qui per sex integros annos gabellas cuiusdã loci domini particularis certa mercede conduxerat, & finalis ac totalis addictio facta erat: posteà autem, cum iam tres priores anni locationis decurrissent, licitator quidam quartum totius mercedis in reliquos tres annos futuros adiecit: & cum hac de re cum priori gabellario litigasset, hic secundus obtinuit, quod videtur cõtra prædictam Auendanij animad-

26 uersionem: * sed ea sententia fortassis lata est propter. l. 4. C. de vectigali. & l. 7. tit. 7. par. 5. in quibus iuribus prohibetur, ius regale vltrá triennium locari, qua de re vidẽda est conditio. 35. Generalis Regni cõuentio. & quæ circa eam notat Menchaca libr. 1. de success. creat. §. 4. num. 26. versi. illud tamen.

27 Quintò nota, * quod si locatio fiat per plures annos, nõ tenetur licitator quartum

quartum addere supra omnem pensionem, omnium annorum locationis, sed sufficit addere supra pensionẽ primi anni, modò in omnes annos locationem admittat: & poterit quidẽ quantitatem, ac summam quarti illius per omnes annos quoad solutionem diuidere, vt in decima integra, vel dimidia expressum est in. l.4. dict. tit.13. lib.9. Recop. quæ lex in se quidem difficilis & intricata, quotidiana praxi, etiam in adiectione quarti obseruatur.

28 Sextò animaduertere, * quod qui malè offert quartum, vt quia legitimam aliquam solemnitatem prætermiserit, frustratorieque ideò cogatur fisco quartũ soluere, *de vazio*, vulgò dicimus, eo quod quartum perdit, & rem locatã non habet, sed in priori conductore manet ex. l. 76. in quat. gabella. &. l. 11. tit.13. libr.9. Recop. si tamen adhuc legitimum tempus triũ mensium nondum transierit, benẽ poterum iterum debitis solennitatibus obseruatis quartum addere, & admitti debet, quicquid in priori oblatione per cõtraditorium iudicium exclusus sit à contractu, & solennitatis defectus ei fuerit oppositus, vt latè resoluit Mexia in. l. Toleti. 1. parte funda. 12. nu. 14. & faciunt resoluta per Tiraquellum, quem & ille allegat de retract. ligna. §.8. glo.1. nu.6. istoq; iure vtimur. Mexia ... funda. 1. n. 12 ...

29 Septimò nota, * quod nedum vnũ quartum, sed plura quarta vnum post aliud in vna & eadem locatione addi possunt, si modò tempus elargiatur, hoc est, spacium trium mensium non effluerit: nam licet lex Henrici Regis, & cæteræ dõ vno quarto loqui videantur, vt videre est in. l.5. cum sequentibus. tit.13. lib.9. Reco. & regulariter dispositio de primo actu intelligi debeat. l. boues. §. hoc sermone. D. de verb. signi. propter euitãdũ infinitatẽ vt notant Doctores in. l. vnica. C. de senten. quæ pro eo, quod inter. quãdo lex alio modo specialiter prouidet, ne in infinitum procedatur, taxato scilicet tempore, intra quod actus fieri debeat, non habet locũ regula textus in dict. §. hoc sermone. sed millies iterari potest ille actus, modó intra legitimum tempus fiat, vt ex Cumano in. l. si mihi & Titio. D. de verb. obligat. & Decio in. l. edita. num. 14. C. de edendo. tradit Andreas ab Exea de pactis. nu. 557.

30 Octauò nota: * quod vsque adeo post omnimodam addictionem licita est quarti adiectio, vt in contrariũ licitatores pacisci nequeant: etenim si reditus, aut gabellæ Regiæ locẽtur sub hac lege & cõditione, vt post cõtractũ locationis cõsumatũ cesset omnis adiectio, quã Hispanẽ vocamus. *Puja de diezmo, o medio diezmo, o del quarto*, nulli⁹ momẽti cõtractus est: Quinimò nec pœna promissa valet, vt expresse decidit. l.72. in quater gabella. & in simili quo ad istud, quod de pœnę inualiditate diximus, est textus in. l. stipulatio hoc modo concepta. D. de verbo. obligatio. &. l. Seius & Augerius. D. ad legem Falcid. Sed nec iuramento firmabitur talis contractus, ne fiat præiudicium principi contra textum in cap. cum contingat. de iureiuran. cap.2. de pactis. libr.6. nec inde orietur obligatio naturalis, argu. l. si quis pro eo. in princ. cum notatis. D. de fideiusso. gloss. in simili, vbi plenè per Bart. Alex. & Iaso. in. l. stipulatio ista. §. alteri. D. de verbor. obliga. nec hac in re summi rationales dispẽsare possunt, cùm princeps nunquam videatur concessisse ea, quæ sunt de potestate absoluta, quale est leges trãsgredi, prout hæc omnia rectè animaduertit Mẽchaca lib.2. de succes. crea. §.17. num.58. in impressione Salmanticensi. vbi se notat sæpè vidisse contrarium

trarium obseruari, præsertim in locatione illius vectigalis, quod *Almoxarifazgo* dicitur.

31 Vltimo * circa eãdem fere setentiã notanda est. l. 65. in quat. gabella. vbi pacta quædam in locationibus gabellarũ reprobantur: de qua re agit Menchaca vbi supra. §. 14. nu. 117.

32 Rursus circa vltimum articulum de iudiciali ordine in hac gabellarũ materia obseruando. * Primò nota, quod inquit Maranta de ordine iudiciorum. 4. par. distinct. 9. nu. 181. nempè, quod quando agitur contra debitores tributorum, & datiorum, & aliarum functionum fiscalium, & collectarum, nullus ordo iuris seruatur: immó etiã nec citatio requiritur, sed solũ fieri solet præceptum de soluẽdo: iuxta. l. quoniã. cum glo. &. Bald. C. de appella. & solet quoq; fieri præceptũ generale, vt quicunq; tenetur ad collectas, seu datia publica, debeat soluere sub certa pœna: prout in terminis tenet Baldus consi. 434. incipit, licet, vol. 3. & habemus constitutioné regiam in. l. 5. tit. 7. lib. 9. Reco. Quæ similiter disponit, vt de plano procedatur in hac gabellarum materia, & quod si pretio aliqua coram iudice proponenda est, non subscribatur per aduocatum in modum libelli, sed simpliciter in modum cuiusdam memorialis offeratur: & iudex dicat, quod notificetur parti ea petitio, & respõdeat intra tres dies negando, aut cõfitendo simpliciter, sine aduocati consilio, aliàs pro confesso habeatur: & ita iubeat Tabellioni, quod aduersarium moneat, certioremq; faciat illius legis: & seruatur in praxi, prout millies vidi, propter. l. 121. in quat. gabella. &. l. 4. dict. tit. 7. lib. 9. Recopil. qui quidem specialis ordo iudicij originé habuit à consilio Baldi. 111. vol. 1. incipit, ad veritatem, quod refert Auenda. respon. 1. nu. 15.

33 Secundò * nota. l. 29. cum similibus. tit. 19. libr. 9. Recop. quæ iubet, vt mercatores palificent gabellario merces suas: circa quod animaduertendũ est, quòd si mercator semel negauit merces aliquas, vel falsò palificauit, bene poterit intra legitimum diei tẽpus, de quo in ea. l. 29. & l. 27. eo tit. se ipsum corrigere, & veritatem dicere, vt euitet pœnam legis, ex Baldo cons. 34. vol. 5.

34 Tertio * nota. l. 31. tit. 19. lib. 9. Recop. per quam statuitur, vt tam emptor, quã venditor vltro notificent, seu denuntient gabellario contractũ ab eis celebratum intra certum quoddam tempus, expressè declarantes quid, quãti, & cui personæ, vel á quo venditum sit. Quòd sane intelligo sic accipiendum esse, nisi ita expedite gabellarius sciret, quia tunc non oporteret ei denuntiare, iuxta communem distinctionem Baldi in. l. post perfectam nu. 5. C. de peri. & comm. rei vend. Immò & venditor tenetur intra quinque dies decimam soluere gabellario, etiam non petenti, modò domum suam per præconem denuntiauerit, vt lex illa disponit, qui sanè dies computandi sunt à die cõtractæ venditionis, nempè cùm contrahentes de re & pretio puré conuenerint, vt expressè ait dicta. l. 31. ibi. *Despues del otorgamiento, y fecha de la venta*: non expectata rei traditione, aut pretij solutione, vt satis significat ea lex, quæ mirificé confirmat notata in cap. 3. in princip. suprà & in num. 24. versi. ex hac ergo. & in cap. 6. nu. 24. & dies ille venditionis in termino quinque dierum numeratur: quia sic expressé deciditur in ea. l. & in. l. 120. in quate. gabel. vt notat Castellus in. l. 64. Tau. verb. *Desde el dia*, in fin. Quãuis regulariter dies termini non computetur in termino, iuxta notata in. l. 1. D. si quis cautio. & vltimus illorum dierũ

vsque

vsque ad Occasum solis computari debet, quia sic deciditur, ibi. *Hasta el Sol puesto*, non obseruata computatione text. in. l. more Romano. D. de ferijs. vt notat Petrus Salazar in tracta. de vsu & consuetu. capit. 1. num. 53. Quæ quidem resolutio dupliciter
35 temperanda est: * Primò, nisi de gabellario dubitetur, quia tunc dies isti nó currunt, nisi ex eo tépore, quo certum sit, cui gabella debeatur, vt contingit in casu. l. 5. versic. *Pero si en vn lugar.* titul. 17. libr. 9. Recop. nam cum eo casu, etiam post venditionem contractam, incertum sit cui gabellario, & quo in loco gabella debeatur, donec rei venditæ traditio fiat: dies illi legitimi ad solutionem decimę assignati, non à tempore contractus, sed à tempore traditionis erunt computádi, vt aduertimus supra cap. 4. nu. 13. Secundò, nisi venditio conditionalis sit: quia tunc non nisi ex tempore códitionis impletæ dies illi cóputabuntur, cum interim gabella non debeatur, eo quod videtur nondum perfecta esse venditio, vt resoluimus suprà cap. 5. nu. 2.
36 Quartò nota, * quod persæpè in praxi dubitatur, népè si venditor antequam véditionem perficiat, de certa quantitate soluenda ratione decimæ conuenerit cum gabellario, vt fieri solet: & posteà intra legitimos quinque dies, præfinitumvè tempus vtriusque consensu, conuentam quátitatem non soluerit, an possit gabellariùs eo casu totú illud petere, quod aliàs si nulla præcessisset conuentio à véditore deberetur: & insuper possit petere pœnam dupli, quæ statuta est in dicta. l. 31. Recopil. In qua quæstione proculdubiò existimo, nó posse gabellarium quidquá amplius petere, quám quod á principio conuenit, vt solueretur: quia illa lex non rescindit cóuentionem partium, nec venditoris mora debitam quantitatem auget, nisi aliud expressè inter eos cóuenisset iuxta textum in. l. emptor. & quæ ibi notantur. D. de pactis. Nec obstat textus in. l. quæro. §. inter locatorem. cum materia. D. locati. & l. 5. titul. 8. par. 5. & l. 28. titul. 11. par. 3. vbi frangenti fidem impunè fides non obseruatur, & locator promittens colonum non expellere, poterit hoc facere, si colonus conuentam mercedem nó soluerit: quia ideò procedit, quod locator ille sub spe recipiendæ mercedis statuto suo tempore, pactus est, vt notat Couarru. in Rub. de testament. 2. part. numer. 12. ad finem. At in nostra quæstione nullo respectu habito ad legitimam solutionem conuentum est, & id solum in sua conuentione gabellarius & venditor effecerunt, vt quamuis ad maiorem quantitatem ex vi legis gabellariæ venditor teneretur, non nisi illam, de qua conuenit, esse soluturus, legibus Regijs in hoc conuentionali, sicut in legali debito obseruandis: quô fiet, vt quamuis non nisi quod conuenit petere debeat gabellarius, pœnam dupli possit exigere, si legitimus terminus solutionis transierit, ex dicta. l. 31. Recopilat. scilicet nullo alio præfinito per pactum: atqui de hac quæstione agit Baldus in consil. 229. libr. 5.
37 Quintò nota, * quod si semel incurrit pœna dictæ. l. 31. Recopil. non euitauit eam, quamuis ante sententiá iudicis debitam gabellam soluat, seu offerat, ex. l. 125. in quat. gabella. vt per eam legem contra ius commune obseruat Castellus in. l. 70. Tauri. verbo. *Y el alcauala*: versicu. extra quæro.
38 Euitabit * auté minor viginti quinq; annis, qui contra eam legem, vel aliá quamcunq; commiserit in omittendo, poterit enim restitui, vt ex. l. si ex causa. §. penul. D. de minori. tradit in

Y 2 ter-

terminis Castellus in l. 1. Tauri. fol. 18. ex pag. 1. Et generaliter modicus defectus in solutione gabellæ non nocet, vt notat Bal. in l. quamuis. D. de cond. & demonst.

39 Sextò & principaliter nota,* quod transgressor dict. l. 31. tit. 19. lib. 9. Recopilat. in foro animæ & conscientiæ tenetur ad restitutionem simpli, ac moraliter peccat, ex ijs quæ resoluit Couarruu. in regula, peccatum. 2. parte. §. 5. num. fina. versi. tertiò, hinc infertur, & Mencha. de succes. creat. libr. 3. §. 28. num. 28. versi. ex superioribus apparet. Venetijs. & latissimè Salmanticæ in eodem loco. inferens ad plures leges quaterni gabellarum, & Ioa. à Medina in Codice de restitutione. quæstion. 13. Fr. Alfonsus à Castro libr. 1. de lege pœnali cap. 11. & Fr. Doct. Soto libr. 3. de iustitia & iure. quæstion. 6. artic. 7. & Menochius de arbit. iudi. quæstio. casu. 397. & nouissimè F. Iosephus Angles Valentinus in floribus Theolog. quæstionū. in quæstio. de vectigalium restitu. 1.
40 dubio. vbi vltra omnes ita declarat:* Quod licet inspecta prædicta. l. 31. Recopilat. cuius iustitia manifesta est, verissimum esse videatur, quod de restitutione & peccato diximus: tamen secundùm Hispaniæ consuetudinem nemo tenetur in foro animę se ipsum prodere gabellario, Regiamque decimam soluere, donec ab illo exigatur & petatur: sufficit enim, inquit, paratum habere animum soluendi quandocunque petatur: dum modò venditor, & quicunque alius decimam debet, non ex industria & fraudandi animo occultè contraxerit: nec donationis, locationisvè titulo, aut alio modo veram venditionem, aut permutationem occultet: tunc enim, licet ab ignorante gabellario decima non peteretur, ad restitutionem ille propter dolum & fraudem commissam proculdubiò obligaretur, quicquid Auendanius in dictionario. verbo. *Alcauala*, aliud voluerit in iusta ratione, quam falsam esse apertè docuimus supra in pręfatione. num. 23. Cæterū vendentem proprias merces in foro, vel in quocunque alio loco, quē sana, nec fraudolosa vendendi occasio obtulerit, neq; gabellarium quærere, nec vēditionem permutationēvè suam manifestare teneri, nisi exteriore iudicio dictę. l. 31. Recopil. nam, vt Pater ille inquit, satis superque in exigendis vectigalibus vigilant ij, ad quos illorum exactio pertinet: & qui retinet decimam donec exigatur, & paratus est soluere, nullam fraudem & dolum ad occultandum contractum committens, dici non potest inuito domino retinere, atq; ita eum non peccare putat propter admissam illam Hispaniæ consuetudinem, quæ vbi viguerit, seruari debet, & in foro conscientiæ excusat, vt aperté docet & tenet Couar. in d. regu. peccatum 2. par. §. 5. nu. 5. ad fin.

Sed in hac re animaduertendū est,
26 * quod prædictus Couarruuias non dicit talem consuetudinem in Hispania esse qualem vigere affirmat prædictus F. Iosephus Angles vbi suprà: sed inquit, quod vbi talis consuetudo fuerit, valere potest, propterea quod est circa decimam ciuilem, secus autem si contra prædialem decimam iure diuino debitam Ecclesiæ induceretur: quia tunc, quidquid obtentum fuisse in loco, adhuc in foro animæ tenebuntur debitores illam soluere etiam non petentibus sacerdotibus, ad quos pertinuerit, ex ijs, quæ latiùs resoluit ipsemet Couarr. lib. 1. varia. resol. cap. 17. num. 8. Itaq; Couarruu. expressè loquitur de consuetudine, quæ introducta foret contra expressam decisionem illius. l. 31. tit. 19. libr. 9. Reco. quæ iubet venditiones patefieri

fieri per venditores: tunc enim legitimè introducta deberet obseruari, & lex illa Regia abrogata esse intelligeretur, sic vt venditor venditionem aut permutationem suam non manifestans, nec soluens decimam gabellario non petenti, minimè in exteriore iudicio puniretur: quia consuetudo, quæ aliter se haberet, esset obseruanda, iuxta notata in.l.de quibus.cũ materia. D. de legibus. & de hoc nulla dubitatio esse potest: quod ita etiã expresſim tradit doctiſsimus & admodum reuerẽdus Fr. Antonius Cordubensis in suo quæstionario. quæst.
42 95. in respõsio.ad.1.dubiũ. At* ista cõsuetudo prædictæ legi Regiæ derogãs nullibi in his Castellę Legionisq; Regis introducta & obseruata est: etenim semper & omni tẽpore obseruatũ est, vt venditores conuicti, eo ꝙ venditiones suas non manifestarunt, nec intra præfinitũ ea lege tẽpus decimam pretij soluerunt, statutis pœnis puniantur, & puniũtur quotidie iuxta leges Regias: nec de tali consuetudine introducta verè loqui potest prędictus F. Iosephus, cum in contrarium videamus & semper viderimus cõmunem praxim prędictas leges Regias obseruantem.

43 Vnde * dubitabile mihi fuit, de qua consuetudine loqueretur ille Pater, cũ tali viro valdè docto dicenti consuetudinẽ esse, credi debeat, iuxta cõmunem doctrinam desumptam ex gl. in.l.dos à patre. C.solu.matr. quam resoluit Roderi. Xuarez in procemio legum fori.nu.17.& tamen videamus, vt dixi, in viridi obseruantia fuisse semper prędictam legẽ Regiam, sicut hodie est: nec cõsuetudine aliqua vllo tempore fuisse sublatam: nisi intelligas, ex actibus occultis & secretis venditorẽ, qui absq; dolo & palliatione aliqua contrahentes venditiones suas tacuerunt, in iudicium ex gabellariorũ ignorantia non deducti, cõsuetudinem illam legibus prædictis quòad pœnam & culpam mortalem in foro interiori derogantem introductã fuisse, secus verò quòad pœnã ciuilem in exteriori foro: sed istud nimium mihi metaphysicũ est, nec satis intelligo. Quapropter potius intelligerẽ virum illum locutũ esse de Theologorũ & confessorum consuetudine, quorum fortaſsis inueteratã interpretationẽ fuisse intelligit, eas leges regias in foro animæ non obligare, modo absit dolus, vt suprà cum eodem autore explicuimus: quæ verò certam interpretationem semper habuerunt, minimè mutanda sunt.l. minimè.D.de legibus.

44 Sed * adhuc contrarium verius esse existimo, vt teneri video à Doctiſ. Couar. vbi supra: nempe quod. d.l.31. Reco. sic, vt iacet, obseruãda sit in foro consciẽtiæ, & ꝙ venditor, siue publicè, siue occultè contrahat, decimã suæ venditionis offerre debet gabellario non petenti: quia cum iustiſsima lex gabellaria sit, vt supponimus (recto enim & antiquiſsimo iure tributum istud Regi cõpetit ex relatis supra in præfatione) non iniq; iubetur venditor, & quicunq; alius huius tributi debitor, rem alienã, quam debet, vltro restituere: vnde si quis aliter faciat, in legem iustã peccat, & rei alienæ detentor est. Cuius etiã sententiæ fuit F. Anto. Cordubensis vbi supra. d.quæst. 95. & alij grauiſsimi autores communiter, quos supra retulimus. num.39. saltem in rebus non minimis, sed grandioris pretij, vt aliàs voluit F. Do. Soto vbi supra. & in libr. 4. q. 6. art. 48. Quinimmò è contrario ait prædictus P. Cordubensis, eam legem Regiam Castellæ consuetudine obseruari: cui viro magis adhæreo & as-
45 sentio, scio * enim fuisse doctiſsimũ, & in hisce rebus valdè versatum, erat

enim, dum viueret, tanquam Pythiũ quoddam oraculum, ad quem omnes auxilij & consilij gratia venditabãt, & velut inter Pythagoreos authore Laertio in viris Philosoph. sic iactabatur, ille dixit: præsertim, quod Pater ille Cordubensis fuit naturalis huius Regni: at ille F. Iosephus licet doctissimus Valẽtinus est, cui de alieni Regni consuetudine vsq; adeò credendũ non est, ex communi doctorũ sententia, quam resoluit Menochius consi. 34. num. 20. libr. 1. quidquid vero dixero, & dicturus sum, sacrosanctæ matris Ecclesiæ correctioni, & censuræ submitto.

46 Septimo, * vt materiam huius capitis prosequamur, vtilissima & frequentissima quæstio esse potest, si vẽditor occultans decimam, fraude doloque non soluens, contra prohibitionem dictæ. l. 31. Recopi. & aliarum legum eiusdem tituli, & libri, vita decesserit: an pœna illarum legum semel commissa ad hæredes transeat. Et transire quidem, vt sicut venditor si viueret, ita & hæres eius pœnam soluere teneatur, expressum videtur in. l. fraudati. & l. commissa. D. de publica. & ex ijs iuribus tenet Abbas in consi. 68. 1. parte. dixi autem, frau-

47 de, doloque non soluens, * quia regulariter, vt pœna committatur in fraudatione gabellæ, dolus requiritur, vt resoluit Rolandus á Valle consi. 42. num. 15. libr. 3. & Abbas in. d. con. 68. quos refert & sequitur Menoch. in consi. 98. num. 22. libr. 1. & est bonus text. in. l. fi. §. diui. el. 2. D. de publicá. vbi ex defectu doli, commissi pœna remittitur alia leuiori imposita: quod obiter notandum est ad eum textum, vltra tradita per Couar. in reg. peccatum. 2. par. §. 5. nu. 5. vers. 2. Vnde fiet in praxi, quod si vẽditor sic subitò moriatur post venditionẽ, vt nulla ei culpa imputari possit propter non solutam gabellam, vel non manifestatũ contractũ, eo quod morte intra legitimam quinq; dierum dilationẽ præuentus, manifestare, aut soluere non potuerit, nec debuerit: nec etiam eius hæres venditionem ignorans soluisset, aut manifestasse intra præfixum tempus in. d. l. 31. tit. 19. libr. 9. Recop. pœna istius legis proculdubiò nõ debebitur, quia dolus & culpa defecerũt ex prædicta communi sententia.

49 Quinimmò * cum venditor non fuisset in culpa, quamuis eius hæres sciẽs & volens decimã non soluerit, legis pœnam non incurret, eo quòd ipsa expresse loquatur de venditoribus, atque ideò cùm sit pœnalis, ad eorum hæredes extendi non debet. l. odia. de regulis iuris. nisi dicas, & fortassis verissimè, quod cum vẽditores confestim iubeantur ex ea lege gabellam soluere, nempe intra breuissimum quinque dierum spacium: de illis dũtaxat locuta lex est, nec hæredis facta est mẽtio. Cæterum quia euenire potest, vt venditor sine culpa non soluat morte præreptus, vt dixi, dicendum videtur idem in hærede eius cõstituendum, quod in illo constitutum est. Cur enim sine pœna excusabitur soluere, quod excusare non posset is, cuius hæreditatem suscepit? vt aliás arguit & decidit I. C. in. l. postulante. 44. in princip. D. ad Trebell. vbi Bartol. & Doctores, cum ijs quæ dicemus infra isto capite. numero. 59.

50 Sed his ita obiter, * ac vtiliter prænotatis, ad propositam quæstionem redamus, de qua supra num. 46. & adhuc quamuis in dolo fuisset venditor, vt quia sciens per totum illud legitimum tempus gabellam non fuisset, nec venditionem manifestasset, dicendum est, pœnam, quam ipse incurrit, ad eius hæredes non transire: quia pœnales actiones, nisi contra

delin-

delinquentem fuerint contestatæ, ad hæredes transire non solent. l.pupillum.§.in hæredem. D. de reg.iuris.& l.1.D.de priua. delictis.& textus in.§. non autem omnes. versi.pœnales.Institu.de perpe. & tempo. act. &.l.25. tit.1. par.7.quo fit, vt talis venditoris hæres non nisi ad simplum decimæ non solutæ, in qua locupletior reperitur,condemnari debeat ex dictis iuribus.&.l.si publicanus. in princ. D. de publica.

50 Nec* obstat text.in.d.l. fraudati.& l.cōmissa. eo.tit.quia ea iura apertè loquuntur in fraudatione & cessatione vectigalis seu canonis nō soluti,propter quod fundus ipse vectigalis, de quo elegāter agit Alcia.lib.3.dispūct. cap.10.in cōmissum cadit ipso iure, vt satis exprimit.d.l.cōmissa.& tradit ex cōmuni sententia Iulius Clar. lib. 4.sententiarū.§.emphyteusis. q.9. & Montaluus in repertorio legū regni. verbo.vectigal.in additione. quo casu,nempé cum pœna ipso iure imponitur viuenti, eam ad hæredes transire constat,ex glo.in.l.3.§.quod autem ait prætor.verb.etiā hæredi. D.quod quisque iuris. vbi Bart. & Doctores, & resoluit Tiraquel.in.l. si vnquam. verb.reuertatur.nu.296.C.de reuo.dona.per tex.quē ipse allegat,vt expressum in.d.l.cōmissa.D.de republi.quę pœna an in foro conscientię debeatur,resoluit Didac.Peret.in.l.2.tit. 9. lib 2.ordin.At nos loquimur de persecutione pœnæ,quæ à legibus Regijs imposita, non quidem ipso iure, sed per sententiam iudicis debetur:prout hanc differentiam inter ius istud regium gabellarum, de quo agimus, & ius commune,de quo in dicta.l. commissa.expressé adnotat Fr. Alfonsus á Castro de lege pœnali.lib.2. cap. 2. ad finem.corollario.4.Atque ideó ad hę rèdes transire non potest ex dictis iuribus cum notatis in.l. si qua pœna. D.de verbor.significatione. & latè resolutis per Tiraquel.vbi supra, dicto verb.reuertatur.ex nu. 20. Quinimo ex eisdem,& longa Tiraquelli resolu-

51 tione,* vtiliter inferri potest ad interpretationem textus in.l.20.&.l.27. titu.19.lib. Recopilationis.quæ rerum amissionis pœnam imponunt : an scilicet illa ad hæredes transeat, necne.

52 Octauo nota,* quomodocumque pœna imponatur, siue(inquam)ipso iure,siue non,illud constare,quod in foro conscientiæ non debetur, ex laté resolutis per Mexiam Pontium in prag.panis.conclus.6. ex num.61.qui in numer.63.specialiter infert ad pœnas in his gabellarum legibus impositas.& tradit Fra. Alfonsus à Castro

53 vbi supra. * Illæ vero pœnę siue dupli,siue quadrupli sint, ita accipi debent,vt simplum contineāt,ex.l. hoc edicto.§.fin.D.de publican. regulariter enim hæc verba multiplicatiua simplum continent,ita vt,qui gabellam cū duplo soluere teneantur, iuxta dict.l.31.recopilatio. duplicem gabellam soluendo omnino liberentur, vt notat Carol. Molinæus de vsuris. num.47. & facit text. in. §. tripli vero.Instit.de actio. & quæ notat Auilesius in capit.1.prætorum.verbo.*setenas.*

54 Nono cōsidero,* ꝙ cū eo ipso,quod venditio cōsensu contrahentiū perficitur,ius decimæ fisco adquiratur, ex notatis supra.c.3. & fiscus pro quocūque debito semper habeat ius pignoris.l.aufertur.§.fiscus. D. de iure fisci. & tradit optimè Franciscus Balduin. in tracta.de pignoribus.cap.7.ad medium.vbi ait publicanum ideò appellatum esse olim pigneratorem: consequitur euidenter, quod si vēditor decedat antequam decimam soluat,siue ex fraude,siue sine ea,mortali fato pręuētus poterit fiscus, gabellariusuè ei⁹ nomine contra quemcumque ven-

 ditoris

ditoris hæredem in solidum agere hypothecaria actione pro tota integraque decimæ quantitate, ex sententia glossæ in. l. Moschis. verb. possessorem omnem.D.de iure fisci.cuius sententia saltem in hæredibus debitoris communiter approbatur, vt resoluit Didac. Couarru.libr.3. variar. resolutio. cap.7.num.7.versi.nam eo casu hypothecaria actio. Quod ita hodie ex facto consultus respondi. Præsertim quia, vt inquit Caro. Molinæus in tract. diuidui & indiuidui. 3.par.num.561.lex duodecim tabularum non diuidit inter hæredes obligationem tributorum.

55 Qua in re duo subnotanda sunt: Primum, * quod ius istud pignoris gabellario competens in persecutione decimæ, intelligendum est in reliquis bonis venditoris, secus in re ipsa vẽdita:quia licet adhuc ipsius maneat ante traditionem. l. si ex stipulatione. 5 .D. de adquir. posse. quo iam tempore orta est decimæ obligatio, ex resolutis supra cap.3.in prin.tamen in ea generali & legali bonorum obligatione comprehendi non solet,hæc enim res non á venditore obliganda, sed tradenda est, vt notat Romanus sing. 605. quem refert Alciatus in.l. alienatum.67.D.de verb.signi.ideoq; constat, ius istud decimæ nullatenus emptores afficere,nec ratione scilicet rei emptæ, nec personali aliqua obligatione,nisi in casibus.l.31.&.l.32.tit. 19.lib.9.Recop.iunctis ijs,quę tradidimus supra cap.15.nu.10.& quod de re empta pignori obligata traditur in l.8.titul.18.lib.9.Reco.specalis est in casu illius legis, singulari ratione, de qua infra dicemus cap.19.nu. 11. cum sequenti.

59 Secundum, * quod licet gabellarius ius pignoris in bonis venditorũ habet pro sequenda decima, autoritoritatem non habet ea vendendi, sed iudices vendunt ad instantiam suam, siue quidem ordinarij illi sint, iuxta. l.2. tit. 7. libr. 9.Recopilatio. siue ad hoc delegati per principem, vt bene explicat Grego. Lupus in. l. 52.verb.*los cogedores*.tit.5.par.5.

57 Decimo*notãda est.l.130.in quat. gabe. cum.l.10.tit.16.lib.9.Recopil. &.l.14. &.l.15.cum alijs.tit.7.eodem lib.quibus cauetur: vt debitor pro regali decima executus in carcerẽ detrudatur nexusque sit, donec soluat, quãuis indẽnitatis fideiussorẽ obtulerit, de quo in.l.fi.tit.21.lib.4.Reco. quæ decisio specialis nõ est in debitore gabellarũ,sed generalis in quocunque fisci debitore, ex.l.sacrilegij capite.§. fin.ibi. *corpus retinendo*. D. ad legem Iuliam Peculatus,cuius priuilegij fiscalis meminit Salyce.in.l.fi.nu. 10.C. de priuileg.fisci,vt hinc habeas veram rationem & originem illarũ legum quaterni & Recopilationis, quarum decisio dupliciter extendenda est.

58 Primo * modo, vt intelligas hunc gabellarum debitorem nedum carcerari posse, vt dixi:sed etiam ab ecclesia extrahi, vt carceretur : generale enim est in regijs tributis, vt eorum debitores ecclesiarũ immunitate non gaudeant, vt probat text.in Auth.de mandatis principum. §.publicorum. colla.1.&.l.5.tit.11.par.1.Sed certe istę leges contrariæ sunt iuri Canonico, ac proinde non obseruandæ, vt putat Abbas in cap. inter alia.nu.24.de immu. ecclesi. quem refert & sequitur Greg.Lupus in.l.2.vers. *por deuda*,dicto tit.11.par.1.& Couarr.lib.2.varia. resolu. c.20.n.14.quicquid aliũd voluerit Montaluus in dicta. l.5.par.per totam glossam. hæc ergo extensio nulla est,nisi extrahatur iuxtá.l.fi.tit. 2.lib.1. Recopilat. vt notat Ioan.Guteri. n.l.nemo potest. numer. 183.delegat.1.

59 Secundo modo,*quod earum legũ decisio nedum in debitoribus, sed etiam in eorum hęredibus practicanda est, vt bene notat Menchaca libr. 1.de succes. creat.§. 6.numer.37.multumque commendat, eo quod ex facto quotidie controuertitur, & facit doctrina Bartoli in. l.postulante. 11 princip.D. ad Trebel.quam refert etiam Gomez Arias in.l.62.Tauri.n. 61.& late disputat Alex.in.dict.l.postulante. vbi hoc recte limitat,quando debitoris hæres inuentarium fecisse, tunc enim personaliter per carcerem compelli non debet, ex traditis per eum ibi,nu.4.&.7. & commẽdat & applicat ad dictas leges Regias prædictus Menchaca in dicto loco. num.46.

60 Cæterum * pro limitatione dictæ. l.130. in quat. gab. & aliarum legum subnotandum est,quod mulier carcerari non potest pro debito gabellarũ, siue vt principalis, siue vt fideiussor conueniatur, sicut nec pro alio quocunque debito ciuili, ex.l.2.tit.11.lib. 5.Ordin. &.l.3. tit.13. eo.lib. & notatis per Cifontanum in.l. 62.Tauri. & Mencha. vbi supra, nu. 38.quẽ refert & in hoc sequiturBaeza de inope debitore. cap.15. nu.4. Quod verum esse intelligo,nisi delictum interuenerit, decimam occultando non obseruata dispositione. l.31.tit.19.lib.9.Recopil.de qua supra late egimus:prout in nobili quoq; debitore statim subijciam.

61 Etenim,* quod de muliere diximus, de nobili etiam debitore dicendum est: vt scilicet pro gabellæ debito, sicut nec pro alio quocunque ciuili carcerari nequeat,ex.l.79.Tauri.quæ est.l.6.tit. 2.lib.6. Recop.nisi in duobus casibus:primo, cum interuenerit delictum, vt quia non obseruauerit dispositionem dictæ. l. 31. Recop.sed tacens retinuerit & occultauerit gabellã: tunc enim cũm vere delinquat in principem & suam conscientiam peccans ex resolutis supra nu.39.carcerari potest & debet ratione pœnæ, quã incurrit,per tex.in.d.l. 79. Tauri,eiusmodi enim honorem,qui circa carcerationem nobilitati cõceditur, reatus fraudis & occultationis exclu dit.l.1. C.vbi Senatores,vel.

62 Secundus* casus est,quando nobilis conducit,aut colligit gabellas,vel alia iura Regalia: tunc enim quasi facto suo voluntario ius nobilitatis lędit, & carcerari potest,ea iusta ratione, vt regius census ad communem patriæ defensionem necessarius incolumis sit,vt probat text.elegans in l.4.titul.2.libr.4 Ordina.quæ est.l.4. titul.2.libr.6.Recop. quarum legum dispositio cum in speciali locationis & collectionis iurium regalium casu loquatur, ad alios casus extendenda non est: ita quod si ex alio contractu, vel ratione alia nobilis quispiam debitor fiscalis existat,carcerari nequit, ex generalitate priuilegij nobilibus Hispaniæ concessi, quod eo solo cõductionis & collectionis casu,præter causam delicti, de qua sup.limitatum reperitur in dicta. l.4.Quo fit,vt si ex conuentione sua, generalivè loci distributione aliquam summam nobilis debeat ratione decimæ, nec illam soluat,carcerari non possit ad gabellarij,membrivè, in quo fuerit capitatus,vel ad regis petitionẽ:quia tunc cessant verba & ratio dictæ. l.4. ibi. *porque en el tal caso el mesmo quebranta su libertad*,etenim in casibus prędictis distributio illa ab vniuersitate facta propter generalem illius loci, in quo nobilis ille habitaret, & totius regni conuentionem cum Rege nostro cõgregatis comitijs, vt fieri solet,celebratã:& particularis quoq; cõuentio à se ipso inita cum gabellario, ex antiqua gabellæ obligatione, & ea qui-

dem necessaria, originem habét, qua omnes homines cuiusq; sexus & conditionis obligamur. l.1.tit.18.libr.9. Recop.& dicemus infra.c.19.in prin. nullaq; causa delicti est: nec se ipsum libenter obligasse dici potest, sicut in cóductione & collectione, in quibus tanquam voluntarijs obligationibus sponte (inquam) susceptis & contractis priuilegiata illa dispositio merito limitatur, vt béne notat Cifontanus in.d.l.79. Taur. in prin.

63 Ex qua vera resolutione tria in praxi considero. * Primum, falsum esse proculdubio, quod generaliter tradit Baeza de inope debitore.cap.16.num. 81. dum ait, quod ex quacunque causa quis debeat Regi pecuniam, priuilegio nobilitatis non gaudet, ex dicta.l. 4.Ordi. & Recop. etenim ea lex solum loquitur in conductione & collectione iuris Regij, nó in alijs casibus & causis, ad quas trahenda non est, vt diximus, & bene notat Did. Peretius in.l.1. tit.2.lib.4.Ordina. glo.1.

64 vers. prætera non obstant iura.* Præcipue cum dispositio dictæ.l.4.vel ex eo procedat, quod nobilis vectigalia, aliavè iura Regia conducens & colligens, indignum, nec decens virum nobilem exercitiú, & illiberalem negociationem sumpserit, vt constat ex traditis per Tiraq. de nobilitate.cap. 34.nu.32.vnde par, & æqua, moralisq; ratio visa est, vt qui se plebeiorum officio immiscuit, plebeiorum quoque iure cészatur: sicut & de alijs vilibus officijs proditum est, iuxta notata in. l.vnica. C. negociatores ne militent. lib.12.&.l. milites.la.2. cum seque.C. de re militari. eo libr. tradit late Platea in.l.ne quis.C.de dignitat. libr.12. & Baldus in. l. nobiliores.C. de commer. & merca. & bene explicat Cassaneus in cósuet. Burg.rub.4.§.19.verb. entre gens nobles. nu.30.& Couarr. in pract. quæst. cap.19. num. 7.quod quidé aperte significat.d.l.4. ibi. *porq̃ el mesmo*, &c. quicquid aliter, nec bene explicent prædicti. DD. & Io. Guterrius de iu. confir. 1. par. capit. 32. num.10.

65 Secundum est,* collectoris gabellarum officium, quod in quolibet loco exerceri solet, vtpote valde necessarium, atq; ideo publicum.l.3.§.exactionem. D. de munc. & hono. viro nobili indignum esse: perdit enim ex eo nobilitaté suam, saltem in speciali casu carcerationis, cú carcerari possit ex prædictis (quicquid aliàs exigédi tributi munus inter sordida munera non habeatur, vt ait tex.l.libertus.§.præscriptio.D.ad munici.) atq; ideo existimo, inuitum nobilem non teneri illud suscipere, etiam si ad hoc à concilio populi eligatur, est enim in eo voluntarium, vt probat. dict. l.4. Ordin.vt supra considerauimus. Præsertim quod.l.10.tit.14.libr.9.Recopila.expresse ait, quod huiusmodi gabellarum collector sit ex plebeis, non

66 autem ex genere nobilium. * atque ita, decuriones, qui collectorem nominant, & vt fideiussores tenentur ex.l.iuxta.&.l.exactores.C.de suscep toribus.lib.10.&.l.fin.tit.10.lib.1.Recop. & conditione.38. conuent. generalis regni: non poterunt talem nobilem inuitum nominare ad illud officium ex prædictis. Quod ita semel iudicaui, & persæpe de facto inter nobiles & tributarios homines, qui in villulis & suburbijs habitant, anxie cótrouerti & litigari solet quotidie: dum instant rubrici nobilibus, vt vel illud gabellarum tributú colligant, in quo æque cum reliquis ipsi contribuunt.

67 Tertium & vltimum, * quod quãuis collectoris, seu receptoris officiú honorificum esse contingat, saltem viro nobili non indignum, quale est illud, de quo loquitur. l.9.titul.7. libr.

lib. 6. Recopil. non ideo magis collector nobilis gaudere debet priuilegio suo: quia licet in vno casu suasorio ratio legis cessare videatur, prout in hoc casu quo de agimus, aperte cessat ratio, de qua supra nu. 64. nó ideo generalis dispositio legis, vel in eo quidem casu, cessare debet ex regula. l. ex his. cum sequenti. D. de legibus. & l. 1. §. sexum. D. de postulando. & notatis per Alcia. lib. 1. Parado. capit. 19. in fin. atqui ita iam in praxi obseruari vidi in nobili quodam Comitiorum procuratore, qui pro reliquis rationum suarum circa Regale seruitium, quod exegerat, fuit carceri mancipatus.

68 Vndecimo * principaliter nota, quod licet sic Regalis decima debeatur iure Poli & fori, vt superius diximus: adhuc si venditor rei mobilis, aut semouẽtis, taceat venditioné, non poterit gabellarius decimam & pœnam exigere, nisi intra illum annum suæ conductionis, quo venditio contracta est, & post in alijs duobus mẽsibus alterius anni sequentis. Quod si immobilis rei vẽditio sit, aliter decimæ præscriptio statuitur in. l. 19. tit. 17. lib. 9. Recop. cui cõtrarius esse videtur sequens tex. in. l. 20. eodẽ tit. & lib. & vtraq; lex deuiat à dispositione iuris cõmunis, de quo in. l. 2. C. de vectigalibus. nec bene cõciliat Olanus in antinomia litera. P. nu. 58. ego vero distiaguẽdo tẽpora, vt est in prouerbio, sic vere cõcilio, ne legũ correctionem inducamus. l. præcipimus in fi. C. de appella. videlicet, quod dict. l. 20. quę est Regis Ioannis II. anno Domini 1411. est antiquior, quám altera. l. 19. quæ est Catholicorum regũ Ferdinandi & Elisabeth: nam vt supra admonuimus in scholio ad. l. 1. ti. 17. lib. 9. Recop. verb. *iubemus*. nu. 5. ij Reges catholici non sunt primi, qui de hac Regali decima & eius exactione leges ediderũt in quaterno gabellarũ. Itaque dicta. l. 20. generaliter statuit, vt gabellari possint à quibuscunque debitoribus decimá petere in toto anno suæ cóductionis, & insuper in alio quadriennio, post quod tempus quæcunque gabellariorum petitio excludatur, videturq; ita secuta dispositionem iuris communis, de qua in dict. l. 2. C. de vectigal. vbi quinquenniũ publicanis præscribitur. At dict. l. 19. in parte derogat legi priori, priori (inquam) in tẽpore, nó in ordine, qué (vt est omniũ peritorũ sententia) nó bonũ seruauit Atiéza in ijs legibus digerendis & ordinandis, statuit ergo ea lex recentior, quod in venditione rei mobilis, aut semouentis gabella peti nequeat, nisi eo anno, & vltra in duobus mensibus: In vẽditione autem rei immobilis, quæ in scriptis coram tabellione numeri ciuitatis & loci cótracta fuerit, eo anno & in alio sequẽti peti debeat: quod si coram alio tabellione, qui non esset in loco rei vẽditæ, contrahatur venditio, decima peti possit intra duos annos integros

69 á die factæ scripturæ computandos: * sic enim intelligo illa verba, *desde el dia que el tal cõtrato fuere otorgado*, nam ex eo tempore venditio, quæ in scriptis fit, cótracta esse intelligitur, iuxta ea, quæ supra resoluimus cap. 3. nu. 13. Cæterum si hæc eadem venditio rei immobilis sine scriptis fiat, ea. l. 19. non determinat, aut statuit circa tempus, intra quod decima petenda sit: & habebit locum eo casu generalis dispositio dictæ. l. quia quod in ea noua lege specialiter expressum non reperitur, id veterum legum, constitutionumque regulis relictum esse intelligitur, vt tradit dicta. l. præcipimus in fine. C. de appellat. & quod correctum non est, stare non prohibetur. l. sancimus. C. de testa. eo ergo casu decimæ petitio concedetur in

toto

toto anno locationis, & insuper in alio quadriennio, iuxta dispositionem dict.l.20.quæ in hoc casu nō reperitur correcta, & quatenus ei noua illa lex nō contradicit, seruari debet, estq; propterea in eo libro trāscripta, vt bene notat additio marginea ibi.

70 Et hęc* sane distinctio magnopere notari debet hac ratione: quia quod præcipitur in. l.10. tit.17. libr.9.Recopil. vt permutationes & venditiones coram publico Tabellione fiant: non ita accipiendum est, vt intelligamus, necessitatem imponi venditoribus in scriptis contrahendi. Quin immò id solum statuitur, quod si pro libito suæ voluntatis scripturas contractuū facturi sint, non nisi coram ijs tabellionibus faciant, de quibus in ea l.10. quæ magis stringit contrahentes, quàm antiquior illa decisio, de qua in.l.4.tit.18.lib.2.ordi.per quam bene possent coram quocunque tabellione, qui esset numeri alicuius villæ, aut ciuitatis huius regni, instrumétum véditionis agnoscere, & se obligare, quicquid ille tabellio non esset ex numero illius loci, in cuius territorio contraherét, prout prædi.l.10.desiderat; iuncta. l. 101. in quat. gabel. quā allegat Cifontanus in.l.64. Tauri. versi.septimo dubitatur. Cæterum, si contrahentes nolint suorum contractuum instrumenta conficere, bene possunt sine scriptura contrahere iuxta resoluta per Ant.Gom.2.tomo var.c.2.nu.17. & solū fiet, quod iuxta. d.l.20. longior dilatio erit gabellario ad petēdas decimas venditionū, quas factas esse probabilius ignorauerit, eo quod scriptùra defecerit, nec per tabelliones certiorari potuerit, quā si scriptura fiat iuxta dictam.l.19.quarum legum hæc est vera ratio decidendi, in ampliando, vel restringēdo tēpore prescriptionis: quod tamē aliter statuitur in nouis illis ordinationibus, quas, *apuntamientos* appellamus. cap.15.

71 Sed antequā hinc discedam,* prætereundū non est, contra tabelliones nō dantes copias venditionum statutum esse, vt ipsi gabellas soluant, quæ ex ipsis contractibus solutæ non fuerint: & quod gabellarij possint illas exigere intra annū, quo venditio cōtracta fuerit, & vltra in duobus alijs annis, vt constat ex dict.l.101.in quat. gabel. quo casu dubitatū est, qualiter ille annus véditionis computari debeat. & Mencha.lib.3.de succes.crea. §.28.nu.28.vers.illud autē notandum est. in prima editione Salmanticensi. sic recte explicat. vt solū, prosit, quod deest illius anni, & insuper aliud biennium concedatur: veluti si mense februario facta venditio sit, decem mēses sequentes, vsq; ad finem illius anni prætereant, & deinde sequens biennium: sin autem mense Decembri facta esset venditio, tunc post finem illius mēsis statim id bienniū currere incipiat. Sed certe istud tempus transcriptum non est in dicta.l.10.Recop. quæ fuit desumpta ex dicta. l. 101. in quat.gabella. atq; ideo putem, generaliter obseruādum esse tempus, de quo in dicta.l.19. tit.17.libr.9.Recopil. vt scilicet tātum tempus habeat hic gabellarius aduersus talem tabellionem, negantem copiam venditionis, quātum habiturus esset contra venditorem occultātē contractum. Proderit autem ea Menchacensis consideratio ad intellectum dict.l.19.ibi. *en todo el año de su arrendamiento*, & dict.l.20. ibi. *En el año que durare*, vt scilicet intelligas prædicto modo eum annum esse computandum.

72 Duodecimo nota,* seriam magnique momēti dubitationé esse, an legitimo illo tempore transacto venditor præscriptione munitus, tutus sit in foro cōscientię, an veró ad decimę resti-

restitutionem teneatur, quemadmodum ante transactum tempus cum te fieri superius resoluimus hoc eodem capite.numer.39. Atqui hác quæstionem proponit & non resoluit Palatius Rubeus in cap.per vestras.in fin. totius operis de donat. inter vir. & vxor. tutum verò non esse venditorē, quin potius in foro animæ ad decimæ restitutionem teneri, licet gabellarius, cui facienda solutio est, ad petendum in iudicio adiectionem nō habeat propter legalem tēporis præscriptionem, iuxta dictam. l. 19. & l. 20. tit. 17. libr. 9. Recop. expressé tenet F. Iosephus Angles in suis floribus Theolog. quæstio. in quæstione. quis á restituere sit liber. 4. dubio. diffcul. 1. in fine. idemq; tradit F. Antonius Cordubensis in quæstionario.
73 quæst. 95. & tenendum est: quicquid*. D. Peretius in l. 2. verb. *le fiziere adulterio*, versi. ex qua inferri potest. tit. 15. lib. 8. ordina. pag. 304. in fin. aliud tenere videatur, eo quod præsupponit, consuetudinem esse, vt non nisi petēti gabellario decima debeatur, quam quidem verum est non vigere, vt tradidimus supra num. 44.

74 Decimo tertio* notanda est. l. 114. in quat. gabella. quæ est. l. 28. titul. 19. libr. 9. Recop. vbi ad exactionem decimę, vnius mediatores, seu proxenetæ, aut solius emptoris dicto in iudicium per gabellarium adducti standum esse statuitur: cum tamen regulariter vnius testis responsio non audiatur, etiam si preclaræ curiæ honore præfulgeat. l. iurisiurandi. C. de testibus. agit Dueñas in reg. 84. atque ita prædictā legem regiam, vt notabilem allegat Auend. de exeq. manda. 1. par. c. 1. nu. 18. versi. in materia custodiæ, pro cuius legis intellectu & praxi nonnulla subnotāda sunt.* Primū,
75 quod cum ea lex has duas, scilicet mediatoris & emptoris, personas tantum nominauerit, eorum cuiusq; fides electa esse videtur, ita vt in reliquis personis, præter has duas generalis iuris regula obseruanda sit, de qua in dicta. l. iuris iurandi. arg. text. cū materia in l. inter artifices. D. de solutio. ratio autem illius singularis electionis ea esse potest: quia si æmptoris & mediatoris dicto, qui frequēter ad soli venditionibus interesse solent, non staretur, longissimus fraudi campus patefieret, cui omnino obuiādum est. l. in fundo. D. de reiuendicat. cum similibus. & l. 11. titul. 17. libr. 9. Recopilatio.

76 Secundum,* quod ita demum emptoris & mediatoris dicto standum est, si per gabellarium adducti sunt in testimonium, vt aperte exprimit ea lex aliàs enim cōtra gabellarium adductus mediator, aut emptor á venditore, nullam fidem faciet, ex dicta. l. iurisiurandi. C. de testibus. quia cessat fauor & ratio euitandæ fraudis, quam pro gabellario cōsiderauimus: & quod dicitur, dispositum in actore, ad reum extendi iure correlatiui, vt tradit Fel. in proœmio Gregoriano. nu. 8. ita accipiendum est, si correlatiua pariformiter se hábent, aliàs secùs, vt in nostro casu illius legis Regiæ, ex traditis per eundem Felinum post Abbatem, vbi supra nu. 4. & Abbatem in cap. 1. de locato.

77 Tertium est,* quod emptoris dicto credi debet, quando aliàs de ipsa venditione constaret, putà per partium confessionem, aut alio modo, de certa autem pretij quantitate dubitaretur, cuius decima solui debet: vt quia gabellarius dicat centū aureis venditionem esse contractam, ac ideo decē, sibi deberi affirmet: venditor autē minoris vēdidisse testetur, vt eo (in quā) casu secundùm emptoris per gabellariū adducti testimonium iudicetur: quod si gabellarius eum emptorē suspe-

ſuſpectum habeat, aliter de certo pretio probare debet iuxta ea, quæ diximus ſupra in ſcholio ad. l.1. verb. *pretij*. tit. 17. libr. 9. Recop. Cæterũ ſi nedum de pretio, ſed & de venditione quóque diſceptetur, an ſcilicet contracta fuerit, nec ne: vt quia venditor vendidiſſe neget, emptor autẽ affirmet: nullatenus erit ſolius emptoris audiẽda reſponſio: etiam ſi per gabellarium cõtra venditorem adducatur: aliter enim fieret, vt vel emptor eſſet teſtis in cauſa propria, ex que ſolo ſuo dicto venditio cõfirmaretur: vel fieret, vt ex non probata venditione, atque ideo pluſquam nulla, decima Regalis ſoluatur, contra ea, quæ reſoluimus ſupra. c. 14. nu. 1. quorum vtrũque magnum abſurdum eſt, ac propterea reijciendum. l. obſeruare. §. fin. D. de officio proconſu. &. l. nam abſurdum. D. de bonis liber. & cap. quẽadmodum de iure iuran.

78 Quartum, * quod de emptore diximus, de mediatore quoque eſſe intelligendum: vt ſcilicet illi ſoli credendum ſit, quando aliás de venditione perfecta conſtaret, & de ſola pretij quãtitate dubitaretur: vt quia gabellarius maiorem decimam peteret â venditore, quàm ille ſe debere fateretur: vel etiam peteret ab emptore gabellam iuxta l. 31. &. l. 32. tit. 19. lib. 9. Recop. iſtis enim caſibus ſolius etiam mediatoris dictum obſeruandum eſt, ex expreſſa deciſione dictæ. l. 114. in quat. gabell. & ratione tradita ſupra in primo notabili. nu. 75. Secus verò, ſi de venditione quoq; dubitaretur inter contrahentes, vt quia alter eorum negaret venditionem eſſe contractam: nam ſi iſto caſu mediatoribus crederetur ex prædicta lege regia, fieret abſurdum, vt vel ij inter contrahẽtes quoque, altera parte inuita fidem facerent, cùm tamen valde ſuſpecti teſtes ſint, & à iure reprobentur, vt diſponit text. in auth. de teſtibus. §. quoniam vero. vbi eſt elegans gloſ. verb. prohibitione. & notat Ancharranus in conſilio. 331. nu. 2. & Bart. in. l. deferre. D. de iure fiſci. quod prædictam legem Regiam admittere voluiſſe credendum non eſt, nè in præiudicium tertij diſponat. l. 2. §. ſi quis à principe. D. ne quid in loco publico. cum ſimilibus. Vel daremus, quod ex non probata venditione inter partes, atque ideo pluſquam nulla, decima deberetur, vt in præcedenti notabili conſiderauimus.

79 Vltimũ, * quod ſi neuter contrahẽtium cõtractui vẽditionis, aut permutationis ſtare velit, ſed vterq; cõtraxiſſe negauerit: bene poterit contra eos, vel contra alterutrum mediator in teſtem adduci per gabellarium, ex dicta lege Regia: quia ceſſant abſurda, & viget ratio euitandæ fraudis, de qua ſupra in primo notabili. nu. 75. ſcilicet, ne forte contrahentes cum á cõtractu mutuo cõſenſu receſsiſſent, factũ venditionis, aut permutationis occultent, Regalem decimam fraudaturi, contra ea, quæ reſoluunt doctores in. l. ab emptione. D. de pactis. & quæ diximus ſupra. c. 14. num. 7. quod etiam ſaltem cum duo mediatores deponunt, in crimine ſimoniæ obſeruatur, capit. 1. de teſtibus. libro. 6.

80 Decimoquarto nota * diſpoſitionem. l. 118. in quat. gabe. &. l. 16. tit. 8. libr. 9. Recopil. quæ prohibent per cuiuſque loci, aut ciuitatis conciliũ, prętoresvé, tributum aliquod venditionibus, aut permutationibus imponi ſine licentia principis, ne ratione prædicti oneris commercia & cõtractus illi impediantur, vel ſaltem non ita frequentes ſint, vt eſſe ſolent, in magnum fiſci detrimentum, ex notatis ſupra cap. 1. in fine. Eas vero leges intelligit & limitat Auen. de exequẽ.

manda.

manda.2.part. capit.14.num.4.iuxta terminos. l.16.tit.1. libr.7.ordin.quæ est hodie. l. 1.tit.6. libr.7. Recopilat. &.l.25.titul.6.libr.3.nempe quod impositio illa sic demum prohibita intelligatur, si tria millia marauedinorũ excedat, secus aliás, quia inquit, bene poterit per modũ sisæ infra illam summam in rebus venditis onus imponi absque vlla Regis facultate, sicut & per contributionem exactio conceditur, atqui eandẽ sententiam secutus est Mexia Pontius in prag. panis.conclusi. 1.num.63.& mouetur vterque autor, quia par ratio est in vtroque casu. Ego vero ab illorum sententia discedo ea ratione, quia prędicta.l.118. quaterni gabella lata est á Ferdinando & Elisabeth Catholicis Regibus, qui quaternum illum condiderunt longo tempore post Regem Ioannem.II. autorem illius.l.16 tit.1. lib 7. ordina. atque ideo cum generalis sit, limitari non debet per legẽ anteriorem: & quia cum tempore Catholicorum Regum satis constaret. imponi & exigi posse summam illam trium millium marauedinorũ, & non aliam ex illius Regis Ioannis secundi constitutione, & adhuc in prædicta illa.l. 118. quasi noui aliquid statuentes generaliter iubeãt, vt nullum omnino onus, ac tributũ venditionibus & permutationibus imponatur, vel id quidem quod aliqualiter antea esset permissum, voluisse tollere credi debent, vt eorum dispositio aliquid operetur. l. etiam. in princ. D. de bonis libert. &. l. 1. cum notatis. D. ad municip. & quia ratio prædictæ.l.118. ea est expressa, ne damnum aliquod fisco, aut gabellarijs fiat, oneratis cõtractibus, quorum decima solui debet: & est quidem iustissima: propter quam dixit Angelus in.l.at vbi.num. 2. D. de petit. hæred. Quod locatis gabellis, non poterit ciuitas locatrix. exactionem augere, vt loco vnius denarij, qui exigi consueuit, duo exigantur, & ille alter suo commodo cedat: quia ob illud augmentum non erunt tot venditores, aut emptores, quot esse cõsueuerunt in eo loco, atque ita damnum emptori, seu conductori gabellarum fiet: quod etiam tenuit Albericus in tract. statutorum. 1.parte. quæstion.123. & in rubr.C. de publica.& vectiga. quos refert & sequitur Menochius consilio.34.num. 13. libr.1. istud verò inconueniens, & ea expressa legis ratio minimé militat & procedit in distributione illius summæ per facultates, aut capita facienda, iuxta tradita per Bart. in.l.4. §.actor. nu.2.D.de re iudicata.& Decium consilio.355.volum. 1.& Greg. Lupum in.l.20.tit.352. verb.*por lo que huuiere*, part. 3. quia non sicut ex illa sisæ impositione, ita & ex hac distributione aliqua tertio paratur iniuria contra dictam.l.2. §. si quis. à principe. D. ne quid in loco publico. sed ij soli onerantur, qui grauandi sunt. Ita vt ex prædictis manifestum fiat, nullatenus admittendam esse prædictorum sententiam: quin potiùs existimo, quod generaliter nulla pecuniæ contributio, quæ ex lege iuxta eam trium millium quantitatem, vel obtenta licentia Regis ad maiorẽ summam concessa sit, prout quotidie cõceditur venditionibus & permutationibus imponi potest per modum sisæ inuito fisco, aut gabellario, nisi id nominatim concedatur, ex prædicta l.118. in quat. gabel. nec obstat dicta. l.16. Ordina. quia in distributione loquitur, & in suo casu singulæ leges obseruari debent, eo quod diuersa ratio est distributionis & impositionis, seu sisæ ex prædictis.

18 Quin * immo quamuis, vt dixi nominatim ex licentia Regis concederetur talem impositionẽ fieri, si gabellarius

larius inde damnum aliquod patiatur, agere poterit ad interesse, ex doctrina Angeli in dicta. l. at vbi. num. 2. in fin. & Aimo. Crauetæ cōsilio. 95. qui consuluit non licuisse Francorum Regi nouas ordinationes constituere, quibus emptor Grapharius damnū sentiebat, cum accedentes ad illud officium deinde abstinerent, vt refert Menochius vbi supra, num. 14. Atq; ita videntur intelligi & limitari debere verba prædictæ. l. 118. ibi. *sin nuestra licencia y mandado*, cum cōcordantibus supra allegatis. de qua quidē materia late agit Laurent. Siluanus in consi. 35. sed vide. l. 2. in fin. titul. 9. lib. 9. Recop. vbi id apud nos specialiter cautum videtur, ne gabellarij possint ex facto Regis aliquam mercedis diminutionem petere: quæ cautio, vt formalis partium conuentio, seruanda est, vt aliás dicemus infra, nu. 83.

82 Decimo quinto nota, * quod licet regulariter prouisio. l. 2. C. de rescin. vendit. in locationis & conductionis contractu locū habeat, ex resolutis per Pinelum ibi. 1. part. capit. 3. ex num. 17. & Menesium, num. 13. & probatur in. l. 1. ibi. *En las rentas*, hoc est, locationibus, tit. 11. lib. 5. Recop. in hac gabellarum materia admittenda non est, vt notat idem Menesius in dict. l. 2. nu. 15. & Matientius in dict. l. 1. Recopil. ex dispositione. l. 143. in quat. gabella. &. l. 14. & l. 15. titul. 9. libr. 9. Recopil. quæ leges non ideo iniustitiæ redargui debent: Etenim id agūt, vt reiecta iuris ciuilis dispositione, quæ noua fuit, & per Deocleciaнum Imperatorē inducta in ea. l. 2. Codicis. vt optime explicat Pinelus ibi. 1. part. c. 1. ex nu. 2. in terminis iurisgentiū, quod omnium contractuum pater est, cōtractus iste relinquatur: quo iure licitum semper fuit contrahentibus inuicem se in pretio circūscribere. l. item si pretio. §. fi. D. de locati. &. l. in causæ. §. idē Pomponius. D. de minorib. cum notatis per Pinel. in dict. capit. 1. per totum. præcipue. num. 32. ea iusta & expressa ratione, ne Regium patrimoniū, cuius publica vtilitas est, quotidianis litibus vexaretur, eo colore ad differendam, vel minuendam solutionem quæsito, quod læsio esset. Præsertim, quia quod in gabellarij conducentibus, qui sagaces & expertes esse solent, ijs legibus regijs statuitur, ad regem ipsum locatem extenditur, vt bona fides inæqualitate contrahentium, quæ in relatione consistit, obseruetur, iuxta. l. si id quod in fine. ibi. *Vix bonæ fidei conuenire ei pacto stari, quod alteri captiosum sit*. D. de rescind. vendit. Erit tamen in hac re attentius subnotandum, quod diximus de gabellarum locatione, ad earundem venditionem extendendum non esse: etenim in huiusmodi venditione rescissio dabitur propter læsionem, iuxta dictam. l. 2. C. de res. vendit. cum similibus. vt bene aduertit Mencha. libr. 1. de success. creat. §. 5. nu. 11. Venetijs.

83 Decimo sexto nota, * quod quāuis propter sterilitatem ex casibus fortuitis contingentem pensionis remissio fieri soleat in locationibus, vt est text. in. l. ex conducto. §. si vis. & l. si merces. §. vis maior. D. locati. & l. licet. C. eo tit. & apertius explicat. l. 22. tit. 8. par. 5. atque in iuribus regalibus late resoluit Aegidius Bossius sub titul. de remissione merce. publica. in hac tamen gabellarum materia non obseruatur, quia vltra rationes traditas per Auenda. respon. 34. numer. 3. & per Mench. dict. lib. 1. de succes. creatio. §. 10. num. 25. versi. ad hæc. Salmāticæ. hæc efficacissima ratio reddi potest, quod ea lege & pacto istius iuris locatio fiat, & semper multis retro annis facta fuerit, & fieri cōsueuerit,

rit, vt inquit. l. 1. &. l. 143. vers. *E porque consideramos.* in quat. gabe. &. l. 2. tit. 9. lib. 9. recopilati. atq; ideo nedú, vt lex, sed & vt iusta partium conuétio seruari debet, ex. l. si quis domum. §. Iulianus. D. locati. & quæ latè resoluit Pinelus in dicta. l. 2. C. de rescind. vend. 1. parte. c. 3. ex num. 26. vt aliàs diximus supra. nu. 81. Quæ sanè resolutio intelligenda est, quòad pensionem ipsi Regi soluendam: secus auté inter ipsas villas & ciuitates, & quæcúque alia loca, quæ in generali Regni conuentione comprehenduntur, quia tunc seruari debet conditio. 8. generalis Regni conuentionis.

Sed & illud adnotari oportet, quod
84 * quemadmodum propter sterilitaté pensio non remittitur, vt dixi, nec propter vbertatem quidem ex casu fortuitu prouenientem augeri debet: quicquid regulariter aliud ex cótraria relatione obseruetur, iuxta doctrinam Abbatis in cap. propter sterilitatem. num. fin. de locato. est enim, vt ille ait, contariorum eadem dispositio. l. 1. D. de his, qui sunt sui. quod est vtilissimum ad plures quæstiones, & præcipue ad illam, quæ de facto contigit: Statuto huius ciuitatis Caraccésis prohibetur, nè forense vinú intromittatur à quacunq; persona ad vendendum vel permutandú, sine expressa licentia concilij, circa quod aliàs consuluit Rodericus Xuarez allegatione. 14. modò concedit ciuitas aliquod pretiosum vinum intromitti & vendi, fortè ex loco sancti Martini vulgo apellato: quæsitum est, an gabellæ, quæ ex vino illo forensi redigerentur, ciuitati locatrici cederent, an verò gabellariorum illius anni essent futuræ. Atqui Decius consilio. 4. libro. 1. in quæstione simili distinguédum esse putat inter gabellarum emptores & cóductores, vt quia vno, vel distributo pretio gabellas ad quisierint, iuxta notata per Bart. in quest. 4. incipit, publicanus. &. l. cotem ferro. §. qui maximos. D. de publica. vt scilicet si emptores sint, eorum commodo cedat illud augmentum ex. l. qui id quod. D. de peri. & cómo. rei véd. secus autem in conductoribus, quia propter vbertatem ex casu fortuito contingentem pensio debet augeri, vt per Abbat. in dicto cap. propter sterilitatem. num. 20. de locato. Sed certè, quamuis hæc Decij distinctio vera sit in sua specie, secus est in conductione nostræ decimæ: quia cùm sterilitatis damnum conductoris sit ex dicta. l. 1. quat. gabella. & fertilitatis, etiam quodcunque commodum eius esse debet, retorquendo argumétum Abbatis vbi supr. Quod quidem ita verum est & procedit, si generaliter nulla forma, & restrictione facta ad vina ciuitatis, istius membri gabella locata sit: aliàs enim secus esset, ex traditis per Angel. in. l. at vbi. nu. 2. D. de petitio. hæredit. quem refert & sequitur Decius supra. & Menochius in dicto consilio. 34. numer. 15. lib. 1.

85 Ex qua resolutione * obiter intelliges rationem decidendi in. l. 1. vers. *y como quiera.* titul. 22. lib. 9. Recopil. vbi augmentum factum in portorijs, conductori non cedit: est enim vera ratio, quia regulariter certa forma & lege portorij locatio fieri solet, nempe, vt tantum pro tali re exigatur: atque ideo ipsius Regis locatoris augmentum est ex prædicta Angeli doctrina cum Decio, & Menochio, vbi supra. Idemque erit, si non ius antiquum augeatur, sed de nouo imponatur ijs mercibus, ex quibus nullum antea ius solueretur, prout expressum quoq; est in ea lege Regia: & est ratio planissima, quia isto casu minime potuit in prima conductione venire & intelligi ea res, quæ nondum erat, ar-

 gum,

gum.tex.in.l.Rutillia Pola.&.l.in lege.D.de contrah. emp. & vide Baezã de decima tutori præst.cap.30.nu.10.

86 Decimo septimo nota,* quod si aliqua pars territorij, cuius gabellæ vænierint,locatæuè sint, á tertio aliquo euinceretur, vel membrum aliquod ipsius iuris diminutum fuerit, euictio erit iuxta ea, quæ late distinguit & disputat Greg. Lupus in.l.34. tit.5.part.5. quod si conductor iure suo per aliquem spolietur, an possit vti interdicto vnde vi recuperandæ possessionis, vel iudicis officio defendatur agit Menochius de recup. posse. remedio. 17. num. 23. & præterea an gabellario in exactione istius decimæ, alterius debiti compensatio opponi queat, est tex. in.l.aufertur.§.vt debitoribus. D. de iure fisci.& l.3. C. de compensat.tradit Bart.in Auth.de collatio.in prin.num.3.collat.9.

87 Decimo octauo nota,* quod gabellarum conductores non tenentur ad, ea,quæ vt tales alicui promiserint, si apud ipsos ratione aliqua conductio non remanserit: forte quia principalis locationis contractus non tenuit à principio, vel aliquo modo ablatum eis est ius istud, prout tenuit Angelus in.l.fina.per text.ibi.D.de consti.pecu. quem refert, & ad multa his gabellarum conductoribus quotidie occurrentia commendat Rode.Xuarez in repet. l. post rem iudicatam. §. 1. num. 16. D. de re iudicata. & idem tradit Ioa. de Imola in.l. cum mulier. la.2.nu. 1. D. soluto mat.quem refert & sequitur Grego. Lupus in dicta.l. 34.gloss.mag.ad medium.tit. 5.part. 5.id ita verum esse declarantes, si absq; culpa & facto conductoris ei auferatur gabella,secus aliàs, ex Baldo, & aliis doctoribus relatis per Io.de Imola in dicto loco

88 * Vnde propter dirimendas & vitandas has lites, quæ iuxta prædictam distinctionem oriri possent quotidie, inter primos gabellarios,& eos,cum quibus conuenerant super certa summa gabellæ nomine soluenda, vel super alicuius membri relocatione, cum tamé postea primis illis gabellariis ablata foret cóductio siue absq; sua culpa,siue suo facto, iustissime catholici nostri Reges statuerunt, vt generaliter secundus gabellarius,in quo gabellarum conductio remanserit, teneatur stare omnibus conuentionibus & locationibus per primum factis, vt constat ex.l.14.&.l.16. tit.13.lib. 9. Recopilat. quarum legũ hæc est vera ratio decidendi.

89 Decimo * nono animaduerte,quod si ciuitas, villa, aut quicunque locus capitetur, *encabeçar,e*, vulgo dicimus, hoc est, à rege ipso, vel suo domino iura gabellarum certa mercede conducat,prout fere semper fit:dubium esse solet,qualiter & quas personas ille cótractus obliget. Atqui Auendanius in responso.34. ex num. 1. tres vel quatuor conclusiones constituit: ac vere resoluit,quod ciuitates & villæ istius regni Castellæ & Legionis, vt quia legis condendæ facultatem non habét, sed superiorem recognoscunt, nullo modo possunt ita contrahere, vt virtute contractus initi á decurionibus & concilio Populi, reliqui vicini, qui non interfuerint, eorumve bona obligentur, ex sententia Bartoli in l. si se non obtulit. §. actor. numer. 9. D.de re iudicata. quæ est vera & communis nemine contradicente in hoc puncto, vt constat ex traditis per Iaso. in. l. ciuitas. ex numer. 9. D. si cert pet. & seruatur in praxi, vt satis colligitur ex conditione. 22. generalis conuent. Regni.

90 * Effectus ille est maximus quod quicunque ciuis noluerit contribuere,in que ea generali conuentione comprehendi, recte poterit illud testari, offerens se esse soluturum decimam suorum contractuum,

ctuum, sicut forēsis, iuxta prædictam conditionem. 22. ad medium. fietque ita, vt qui nunquam vendit aut permutat, nullius quoque summæ distributionem ac solutionem patiatur, ac si capitatus locus non esset, quia, vt dixi, illius conuentio & capitatio non nisi consentientibus nocet: quod iam semel consului in hac ciuitate viduæ cuidam nobili, quæ pecuniaria alimēta accipiebat á genero, nihilque ita vendebat, sed emebat potius necessaria.

Sola igitur ciuitas, & vniuersitas populi capitati, eiusque bona ex conductione illa obligantur, iuxta tradita per Iasonem & Doctores in dicta. l. ciuitas. D. si cert. peta. & in specie tradit Auendanius. dicto responso. 34. versicul. secunda conclusio. quæ ne in damno sit, & vt commodius iure isto vti queat, aliqua gabellarum membra locare solet iuxta formā in vnoquoque loco cōsuetam, vel aliàs traditam in dicta conditione. 22. & aliis conditionibus generalis Regni conuentionis, & reliqua pecuniç quātitas, quæ vltra illarum locationum mercedes necessaria est ad complendam omnem capitationis summam, inter eos ciues distribuitur, qui capitationis beneficio vti volunt, iuxta formam traditam in conditione. 28.
91 dictæ genera. conuent. Vbi illud * quoque recte deciditur qualiter si qui grauatos se esse dixerint, reuideri semel debeat distributio, idemque statuitur circa distributionem, de qua in conditione. 20. & conditione. 31. prædictæ conuentio. inquiunt enim illæ leges, quod si in ijs diuisionibus contribuentium aliquis se nimis oneratum præ cæteris alleget & conquæratur intra statutum tempus, ea res rursus reuidenda seu reficienda est, vt qui nimis oneratus inuentus fuerit, releuetur: & quod post hanc secundam refectionem, amplius reluctari & quæri non liceat in hæc verba: *y que cada vno pague lo que le quedare repartiendo.* Vnde dubium non est, quin vera mens sensusque illarum legum fuerit, vt omnis aditus occludatur ad illius rei querelam: & quidem iure, quia cum prędictę leges peritissimos illius rei, illiusque oneris diuidendi actores accersiri iussissent, eorum iudicio standum est, argum. l. inter artifices. D. de solutio. & l. 1. §. final. cum ibi notatis per Doctores D. de verbo. obligati. & quod tradit Bartol. in. l. 2. num. 21. & num. 22. C. de resci. vendit. prout optime notat Menchaca lib. 1. de succes. creatio. §. 4. nu. 30. ver. deniq;. & lib. 2. §. 14. nu. 28. Venetiis. vbi ex prædicta ratione miratur, quod vidit in vsu forensi sæpe obseruari, vt licet executio fiat iuxta dictam secundam reuisionem, seu refectionē, tamen per summos Regis rationales per modum iustitiæ decadem re denuo cognosci posit.

92 Vicesimo nota, * nō male in proposito dubitatum esse, an si ipsa ciuitas postquam gabellas à se conductas iterū locasset, vt fieri solet, & iam dixi, aliquid suum vēdat vel permutet, puta triticum, hordeum, vel fundum aliquem, decimam gabellariis soluere teneatur: atqui Baldus in. l. emptor. C. de hæred. vel actio. vendita. num. 4. ait, quod quidam conduxit à communi datium vel gabellam salis, modò commune emit salem & ille conductor petit à communi gabellam, commune autem dicit se non teneri soluere, quia non locauit nisi ius, quod habet. l. qui tabernas. D. de contra. emp. sed non habet ius contra se ipsum exigendi & petendi gabellam salis ex notatis in dict. l. emptor. ergo illud non vendidit neque locauit prędicto gabellario, quam quęstionem inquit de

terminatam fuisset per Doct. Raynerium in.l.licitatio.§. fiscus. D. de publicanis. & in eandem sententiam facit, quia in generali sermone loquentis persona videtur excepta.l.inquisitio. C. de solutio. exornat Bernardus Diaz in regul.307. & ad hanc quęstionem adplicat Additio ibi allegato Baldo in dicta.l. emptor. & agit Boerius Decisio.223. & Bertachi. Firmianus de gabellis.7.parte principali. numer. 15. vbi tandem cogitandum nobis relinquit super hac quæstione.*

93 Ego verò existimo, quod apud nos nulla dubitatio est, quin gabellā debeat illa ciuitas locatrix in quęstione proposita, aliquid suum vendēdo aut permutando post locationem, nisi aliter in ipsa gabellarum locatione pacisca tur, prout in omnibus ferelocis pacisci solet: & est ratio huius resolutionis, quia nomine ipsiusmet regis, cui & ipsa ciuitas & quæcunque vniuersitas, sicut alia quęlibet particularis persona eo tributo obligata & subiecta est iuxta.l.1.tit.18.lib.9. Recopilatio.locatio illa contrahitur, non verò nomine ciuitatis: eo quod firmior & securior eo modo contracta videatur, vt experientia docet, & seruatur in praxi: quamuis si suo nomine locare ciuitas vellet, recte posset, iuxta. l. nemo. C. de locato. cum notatis. cessantque ita fundamenta, quę pro con-
31 traria sententia allegari possent ex traditis per Baldum & cęteros doctores supra, & per Parlado. lib. rerum quot.cap.3.§.1.num.20.

Ex qua resolutione consequitur
94 quod * cum Magnates & quicunque domini in hoc regno, qui territorij sui gabellas habent, veri domini sint, saltem vt tales earum locationes contrahant: dubitare non possumus, quin liberi ipsi maneant in eodem illo territorio à gabellæ solutione, quicquid sit de re cum conductoribus non caueant: quia conductores illi nullū ius habēt nisi quod per locationem á dominis ipsis conceditur, vt patet: at ipsi domini, cum veri illius iuris domini sint in eo loco, vel vt tales ex cōcessione aut alienatione regia habeātur, necessariò intelligi debent eo iure esse liberati, ne sibi ipsis subiecti ac tributarij videantur, quod sanè iuris ciuilis & naturalis ratio non patitur: quia & res & persona sua nemini seruit.l.vti frust.D.si vsusfruct.peta. Igitur si isti domini contra se ius non habent, quod statim vt á Regibus concessum illis fuit à principio, necessario quoad eorum personas confusum est, iuxta notata in.l.si communi fundo.D.de seruit.rust.nullatenus videri possunt illud locasse, argu.l.qui tabernas.D.de contrah. empti. &.l. nemo
95 plus iuris. D. de regu. iuris.* Nam & hinc est, quod Reges gabellam nō soluunt, in quacunque huius regni parte contraxerint, siue (inquam) regale, siue particulare alicuius domini territorium sit.l.3.quæ sic debet generaliter intelligi, tit.18.lib.9. Recopilationis.quia scilicet Regibus iura debentur á vassallis & subditis, nō etiam ab ipsismet Regibus, ne sibi ipsis aut aliis tributarij sint vllo modo, quod est impossibile: nam cum regum causa ea iura inuenta sint, absurdum esset eis iuribus reges subijci, argum. textus in.l. in pecudum.D. de vsuris. &.l. vetus. D. de vsufructu. & in hac necessaria ratione fundata est dicta.l.3. Recopilation.&.l.licitatio.§.fiscus.D. de publican. non in aliquo fisci priuilegio, vt bene ibi explicat Bartolus: quicquid velit Parladorius dicto cap.3.§.1. num.21.& dicemus in cap.19.num.8.

96 Vigesimo primò * circa appellationem in hac materia gabellarum interponendam, videnda est.l.5.&.l. fina.titul.12. lib. 2. Recopilatio. cum. l. 132. in quater. gabellar. & quod tradit

tradit Castellus in. l. 49. Tauri glossa. 1. versicul. sed iterum quæro. vbi disputat, an in hac materia appellari possit ad concilia ciuitatis intra summam aliás licitam, de qua in. l. 7. tit. 18. lib. 4. Recopilatio. & tenet, quod non. & an etiam in hac materia locú habeat supplicatio duplarú, late resoluit Doctor Xuarez de pace in sua practica. 1. tomo. parte. 7. num. 43.

Vltimo, pro complemento istius materiæ & capitis, disputanda est illa
97 quotidiana quæstio: cum * maioratus possessor & dominus, qui decimas territorij sui in plures annos locauerat, pendente locatione decedit, an successor maioratus teneatur stare locationi pro tempore non decurso: atqui in persona mariti locantis rem vxoris, & in prælato locante rem ecclesię, quæ ad sui commodum, vel ecclesiæ vtilitatem pertinet, optimam resolutionem scripsit Couar. lib. 2. varia. resoluti. capit. 15. num. 5. & 6. vbi tandem resoluit, quod vxor non tenetur præcisè stare locationi per maritum factæ constante matrimonio, sed tenetur causatiue, ex. l. si filio. §. si vir. D. soluto mat. & idem tradit Antonius Gometius. 2. tomo variarum. capite. 3. numero. 8. ecclesia verò in ijs, quæ ad propriam ipsius ecclesiæ vtilitatem locata sunt per episcopum, vel alium prælatum tanquam verum eius administratorem, rectè ac præcise locationibus solenniter factis stare compellitur, sicut minor. l. si tutelæ. D. de admin. tuto. in iis autem, quæ ad propriam ipsius prælati vtilitatem & alimenta pertinent, vt quia suæ dignitatis aut beneficij sint, eius successor non tenetur consentire: sed ipso iure finitur locatio, quia ius locantis periit per mortem. l. si quis domum. §. 1. cú notatis. D. locati. Quod idem in rebus maioratus esse obseruandum recte resoluit & explicat Molina lib. 1. de primog. Hispa. cap. 1. ex numer. 1. ita vt quæstio ista nulla alia meliori resolutione indigeat, si recte explicuerimus text. quem non satis videntur prædicti doctores intelligere in dict. l. si filio. §. si vir. D. soluto matri.

Vt vero illius legis difficultas apertius appareat, tota res à principio
98 agenda est: * inquit ergo Paulus. I. C. in dicto. §. si vir. Quod si maritus locauit alicui rem dotalem forté in quinquennium, & post primum locationis annum matrimonium dissoluatur; maritus potest rem dotalem mulieri non restituere, donec illa, hæres vè eius cauerit, si quid præter vnius anni locationem maritus damnatus sit, id se præstatum iri: ex quo Pauli responso omnes colligút, prout refert Couarr. in dicto cap. 15. num. 5. & Gometius cap. 3. nu. 8. quod mulier non tenetur præcisè stare locationi rei dotalis per maritum factæ, sed quod tenetur causatiuè, eò quod de damno præstando cauere debeat. Hoc verò dictum difficile est ex eo, quod si tutor curator vè rem minoris aut pupilli locauit, finita tutela & cura, pupillus & minor stare tenentur locationi. l. si tutelæ. D. de admi. tuto. Sed huic argumento respondet Couarr. dicto num. 5. diuersum esse in tutore & curatore, qui nomine eorú, quorum res administrant, contrahunt, & sic ipsi quoque pupillus & minor obligati manent: at maritus licet rerum vxoris administrator est, pro suo tantum iure locat & contrahit, quatenus ipse velut dominus dotis esse intelligitur. l. in rebus. & quæ ibi notantur. C. de iure doti. sed certê ista differentiæ ratio insufficiens est: quia si ita esset, quod maritus pro iure suo locat, fieret vt finito iure suo finiretur quoq; locatio, & nec ipse maritus teneretur, sicut fructuarius in dicta.

dicta. l. si quis domum. §. 1. cum iis, quę de maioratus possessore diximus. D. locati. & tamen aperte colligitur ex dict. §. si vir. quod separato matrimonio adhuc tenetur maritus, fuit enim ratione reliquorum annorum condemnatus. Quam difficultatem sentiens Couarr. vbi supra num. 6. ait, quod ideo finito iure mariti, non finitur locatio in dicto. §. si vir. quia maritus locat vt administrator rerũ dotaliũ & vxoris: quę ratio nihil aliud vult, quàm dicere, quod & pro iure vxoris locat, quod ipse Couarruu. antea negauerat num. 5. Quod si ita est, fiet, vt ipsa quoq; vxor præcise teneatur stare locationi per maritum factę, sicut & minor & pupillus ex dicta. l. si tutelę. D. de admi. tuto. Atqui istud pro resolutione huius difficultatis magis mihi placet, & verius est: etenim maritus nedum pro iure suo quatenus dominus est fructuũ, sed & pro iure vxoris locat, cum ipsius vxoris ac rerum suarũ administrator existat: id quod hodie magis procedet iure Regio, quo sine licentia mariti vxor locare non posset rem suam. l. 1. tit. 3. lib. 5. recopil. præcipue in rebus lucratis, iuxta. l. 5. tit. 9. eo. lib: quam sententiam de iure etiam communi tenuit Angelus in dicto. §. si vir. & in. l. emptorem. C. de locato. & alij relati per Couarruu. in dicto. cap. 15. num. 5. & cũ ea videtur residere Antonius Gometius dicto loco num. 8.

Nec obstat text. in dicto. §. si vir. quia solum dicit I. C. quod soluto matrimonio vxor tenetur cauere marito, se illi præstaturam esse omne damnum, quod propter locationem receperit: quod vt intelligatur, notãdum est, quod quamuis maritus nedum suo nomine tanquam fructuum dominus, sed & nomine vxoris vt illius administrator rem dotalem locauit, tamen ipse vir solus ex locato tenetur, & sibi soli locati actio competit contra conductorem, vt bene ibi notat Angelus: quia eo iure digestorum per liberam personam obligatio adquiri non potest. l. ea quæ ciuiliter. D. de adqui. rerum do. &. l. quæcumque gerimus. D. de actio. & obligat. etiam nec per personam mariti. l. ex pecunia. C. de iure dot. Vnde, quamuis soluto matrimonio si vxor nollet stare locationi, per maritum cogeretur nedum ope exceptionis, sed etiam actione personali forte mandati, arg. text. in. l. sane videndum. D. de iure dot. tamen ipse maritus solus est, qui conductori tenetur: ac ideo si aliquid eueniat in re locata, propter quod maritus à conductore conuentus condemnetur, inquit. I. C. in dicto. §. Si vir: quod exceptione aut rei dotalis retentione sibi prospiciet, donec vxor caueat id totum præstaturam se esse: & econuersò, cum solus vir actionem habeat aduersus conductorem pro locationis mercede, is teneatur cauere mulieri, quidquid ex die matrimonij soluti ex locatione fuerit consecutus, illi se esse restituturum. In tutore autem & curatore aliter obseruatur, quia specialiter ex eorum contractu, pupillo & minori actio vtilis quæritur, ex notatis in dicta. l. si tutelæ. D. de admin. tuto. & econtrarió vtiliter quoque obligantur. l. quotiens. vbi glossa. verbo. suo nomine. D. eo. tit.

Summa capitis decimi noni.

1 *Generaliter omnes Regalem decimam debent.*

2 *Etiam nobiles ab hoc munere non eximuntur, & quare.*

3 *Expo-*

3 *Exponitur cur forenses huic decimæ obligentur.*
4 *Qualiter acquiratur quasi possessio non soluendi gabellas.*
5 *Præscriptio centum annorum, aut antiqua consuetudo, vel transcursus temporis immemorialis, non excusat à gabella.*
6 *Quale esse debeat priuilegium in hac materia: & de præscriptione exigendi gabellas, ad quam scientia & patientia Regis requiritur.*
7 *Nullus locus, aut villa, vel ciuitas allegare potest, quod nunquam in ea concessum fuerit ius istud nostris Regibus.*
8 *Regius fiscus gabellam non debet, & quid de alijs fiscis.*
9 *Ecclesiæ, & ecclesiasticæ personæ immunes sunt & quo iure, diuino vel humano, remissiuè.*
10 *Laici vendentes ecclesiis liberi nō sunt à solutione decimæ.*
11 *Traditur ratio. l. 8. tit. 18. lib. 9. Recopilat. & explicatur praxis. l. 7. tit. 9. lib. 5. ordina.*
12 *Limitatur & declaratur dicta. l. 8.*
13 *Exponuntur quædam verba textus in dicta. l. 8. tit. 18. lib. 9. Recopilationis.*
14 *Decisio textus in. l. 31. & in. l. 32. dicto. tit. 19. lib. 9 Recopilatio. non habet locum, nec procedit in clericis emptoribus.*
15 *Emptores laici rerum ecclesiæ vel clericorum, liberas eas non accipiūt, quo minus postea reuendituri decimam debeant.*
16 *Si res communis laici & clerici vendatur, pro parte laici Regia gabella debetur.*
17 *Declarantur quædam verba. l. 6. titul. 18. lib. 9. Recop.*
18 *Resoluitur, an clericus primæ tonsuræ à decimæ solutione immunitatem habeat, iuxta textum in. l. 2. tit. 4. lib. 1. Recopil.*
19 *Prædicta. l. 2. Recopilat. iuri Canonico contraria non est.*
20 *Notatur F. Angles Valentinus.*
21 *Defenditur dicta. l. 2. Recopil. & vera eius ratio traditur: ostensa differentia inter eos clericos habentes beneficium, & non habentes.*
22 *Traditur alia differentia inter eos clericos iuxta Bartoli sententiam.*
23 *Clericus primæ tonsuræ habens collationem beneficij, nō gaudet priuilegio immunitatis, nisi vere illud possideat.*
24 *An, quod dicitur de beneficio, dicendū sit de pensione.*
25 *Assignatur ratio ad S. Concil. Tridenti. dum non admittit pensionem ad hoc, vt quis sub eo titulo ordinetur.*
26 *An clericus primæ tonsuræ habens capellaniam, immunis sit à gabellæ solutione.*
27 *Conductores reddituum ecclesiasticorum, à Regiæ decimæ solutione non sunt immunes, si eos reditus vendiderint.*
28 *An laici tertias decimales habentes, ex fructuum venditione immunes sint.*
29 *Qualiter in foro conscientiæ securi sint illi laici tertias obtinentes à manu Regis.*
30 *Traditur vera resolutio quæstionis, de qua supra num. 28.*
31 *Laici possidentes tertias, nullum ius spirituale habent.*
32 *Si laicus possidens Tertias, eas vendiderit, venditio valet.*
33 *Laici possidentes Tertias à manu Regis, bona conscientia obtinent, ipso etiam iure inspecto præter consuetudinem.*
34 *Proponitur quæstio, cur qui tertias habent, soluere gabellam debeant: & tamen charitatiui subsidij oneribus obligantur.*
35 *Resoluitur ea quæstio.*

69 *Cleri-*

69 Clericus conducens & seminās aliena prædia, & inde collectum fructum vendens, decimam debet, quia negociatur.
70 Agricultura, quæ ab antiquis laudata est, ea esse ostenditur, quæ in proprijs agris, non vero quæ in alienis exercetur.
71 Satisfit argumentis, quæ vrgent contra eam sententiam, de qua supra numer. 69.
72 Decisio textus in. §. venditæ. institu. de rerum diuisione. procedit quoque in locatione.
73 Consideratur alia ratio pro clerico conducente.
74 Satisfit prædictæ rationi.
75 Clericus emens fructus in alea, iuxta. l. nec emptio. vers. aliquando. D. de contrah. empt. & eos vendens, gabellam debet.
76 Satisfit alij obiectioni.
77 Clericus conducens hortum, vel agrū plenum arboribus, & fructus naturales inde collectos vendens, decimam debet.
78 Quòd dicitur clericum conducentem prædia aliena, & fructus vendentem, gabellam debere: intelligēdum est, præter eum, qui iuxta Canones licite conduxerit.
79 Vt clericus negociator decimā debeat, nulla præcedens monitio necessaria est: & ratio traditur.
80 Exponitur. l. 4. tit. [illegible] lib. 6. ordin. & l. 13. tit. 3. lib. 1 ordina.
81 Si clericus emat rem pro suo vsu, quam postea ex accidenti vendiderit, gabellam non debet.
82 Pœna reuenditoris tritici, iure Regio, non habet locum contra eum, qui ex accidenti reuendiderit.
83 Declaratur. l. 7. ibi. Eyglesias. tit. 18. lib. 9. Recopilat.
84 Clerico vendente ex negociatione, qualiter & coram quo iudice, & à qua persona gabella exigenda sit, late declaratur.
85 Si dubitetur, an clericus fuerit negociatus, quis erit iudex causæ.
86 Exponuntur verba dictæ. l. 7. Recopilat.
87 Clericus, qui semel negociatur, gabellā debet, licet non sit mercator.
88 Ex quacunque re vendita per clericum in modum negociationis, gabella debetur.
89 Eremitæ non clerici, si quidquam vendiderint, immunes non sunt in hoc regno.
90 Hospitale approbatum, ecclesiæ priuilegio gaudet.
91 Quid de sororibus beati Francisci.
92 Qualiter fratres ordinum militarium gabellam debeant, exposita ratione l. 9. tit. 18. lib. 9. Recopil.
93 Aliqui regij artifices, & officiales gabellam non debent: & quare.
94 Per quot gabellæ solutiones priuilegium immunitatis perdatur, remissiue.
95 Cæcus & alij excusati à personalibus & patrimonialibus muneribus, à decima Regali non excusantur.
96 Notatur Pontifex in cap. licet. de censibus.
97 Decima huius regni nec patrimoniale nec personale, nec mixtum munus est, sed quid neutrum.
98 Coactus vendere, an à decima excusetur.
99 Traditur scripta resolutio in hac quæstione, & eius fundamenta referuntur.
100 Iustè coactus vendere per magistratum, aut legem, decimam debet.
101 De alijs tributis ad regalem decimam non licet arguere.
102 Exponitur. l. Cæsar. D. de publica.
103 Exponitur. l. fina. §. si propter necessitatem. D. eodem tit. & l. 1. C. de naufragijs. lib. 11.

104 *Nulla ratio est, cur coactus vendere, priuilegium exemptionis habeat.*
105 *Declaratur communis distinctio inter necessariam & voluntariam venditionem.*
106 *Cum quis vendit coactus, veram venditionem contrahit.*
107 *Venditio non contrahitur, nec decima debetur in casu. l. 2. titul. 1. parte. 2.*
108 *Si quis cogitur vendere, damnum decimæ debet ei resarciri: & ex toto gabella debetur.*
109 *Limitatur prædictum, nisi rei venditæ pretium à lege taxatum sit, vt in hordeo & tritico.*

De personis, quæ decimæ immunitatem habent.

CAPVT. XIX.

1 VEndendo, aut * permutando in his Regnis Castellæ & Legionis, omnes homines ad Regiam decimam obligantur, cuiuscunque sexus, ætatis, religionis, cōditionisque sint: siue (inquam) masculi, siue fœminæ, siue maiores, siue minores, siue Christiani, siue ethnici: siue particulares personæ, siue vniuersi tates & loca: & siue nobiles, siue ignobiles, vel quacunque dignitate conspicui, quales sunt Comites, Marchiones, & Duces. l. 4. in quate. gabella. & l. 1. tit. 18. lib. 9. Recopillatio. Quæ *
2 non ideo iniustitiæ arguéda est, quod nobiles quoque, vt dixi, & viros clarissimos comprehendat: quos tamen antiquissimū Hispaniæ ius ab omni tributo liberauit, siue exemptos esse declarat, vt eleganter resoluit Otalora de nobilitate. 2. parte. cap. 4. & parte. 5. cap. fina. in prin. quia cum plebs reliqua potis non esset, omnes necessarios sumptus Regibus nostris suppeditare, propter magnam fortasis Hispanæ nobilitatis multitudinem, æquitas fuit, vt nobilium auxilio eleuaretur, vt recte considerat F. Dominicus Soto lib. 3. de iustit. & iur. quæstio. 5. art. 7. & vide quæ supra dixi in præfatione num. 33.

3 Quinimmo * aduenæ & alienigenæ, qui in his prædictis Regnis vendiderint, aut permutauerint, huic decimæ subijciuntur, vt constat ex. l. 24. titul. 19. lib. 9. Recopilati. & resoluit Menchaca. lib. 3. controuer. vsufrequent. cap. 52. num. 2. & Bertachinus de gabellis. 7. parte. num. 6. idque iusta ratione, quia in totius regni vtilitatem & defensionem hoc ius Regale penditur, argu. tex. in Auth. de mā da. princi. §. publicorum. quo casu & peregrinos grauare debent Regnicolarum tributa, vt tradit F. Iosephus Angles in suis floribus Theolo. quæstionum. in quæstione de restitutio. vectiga. 2. dubio. difficultate. 6.

4 Nec * excusari quisquam potest ex eo, quod alleget & probet, se nunquā talem decimam soluisse, ac pro inde se esse in quasi possessione non soluēdi, vt probat dicta. l. 1. ibi. *No embargante que digan, que nunca la pagaron, y que estan en possession de la no pagar.* tit. 18. lib. 6. Recopilat. quia in his incorporalibus vel factum aliquod cōtradictionis requiritur, vt quasi possessio adquiratur, ex doctrina glossæ in. l. qui luminibus. D. de seruit. vrba. l. 1. C. de seruit. & aqua. tradit Bartolus in. l. sicuti. §. sed si quæratur. D. si seruitus vendi. & expresse in proprijs terminis, de quibus agimus, tradit Petrus Rebuffus ad leges. Galli. 3. tomo. tracta-

tractatu de materijs possessoriis. in præfatione num. 159. & circa istā quasi possessionem non soluendi vectigal, vide Boeri. decisio. 246. quē allegat Auenda. de exeq. manda. 1. parte. cap. 1. num. 21. versiculo. quibus potest accommodari.

5 Sed & quamuis * iura gabellarum, & alia iura Regalia pręscribi queant, vt tradit textus in capi. super quibusdam. §. præterea. de verbo. signi. Bart. in. l. si publicanus. §. fina. D. de publica. & late resoluit Laur. Syluanus cōsilio. 96. incipit, prima fronte. ex nu. 4. & habemus textum generalem in. l. 1. titulo. 15. libro. 4. Recopilatio. in materia istius decimæ non procedit præscriptio quantumuis longissima, quia expressè prohibetur per dictam. l. 1. titul. 18. libr. 9. Recopilat. quod recte potest facere, vt in terminis illius legis tradit Menchaca de success. creat. 1. parte. libr. 1. §. 10. numer. 22. & §. 26. num. 140. lib. 3. Immo * nec

6 transcursus tanti temporis, cuius initij memoria non sit, excusabit ab hoc munere: quia licet vim priuilegij habeat, iuxta. l. 3. §. ductus aquæ. D. de aqua quotid. & æstiua. non omne priuilegium sufficit in hac materia, nisi in libris Regiis scriptum reperiatur, vt bene tradit Auendanius de exeque. manda. 2. parte. capit. 4. numer. 27. vsque in finem. etenim quodcunque aliud priuilegium iniustum, & indebitè extortum datumque esse intelligitur iuris præsumptione, de qua in dicta. l. 1. titul. 18. lib. 9. Recopilat. prout sæpe factum est tempore multorum Regum hispaniæ, qui Maurorum bellis intestinis, & frequentibus subditorum rebellionibus magnopere ac multotiens sunt conturbati, eorumque patrimonium Regale velut oppressum, & magna ex parte diminutum fuit, vt constat ex historia, & tradit expressè. l. 2. titul. 15. lib. 4. Recopilat. licet eam sane legem non de præscriptione non soluendi gabellam ex propria persona, sed de prescriptione iuris exigendi gabellas ab aliis personis, loqui appareat; qua de re videndus est Auilesius in capit. prætorum. 12. verbo. *Alcaualas*, & Auendanius vbi supradicto capit. 4. numero. 20. & Matthæus de Afflictis decisio. 400. nume. 12. vbi resoluit, in ista quasi possessione exigendi gabellas, scientiam & patietiam Regis requiri. Atque ideo, cum in illo casu non soluendi gabellas ex propria persona immemorialis etiam consuetudo & præscriptio tanquam iniqua reprobetur, & irritetur á prædicta. l. 1. Recopilati. fit consequens, vt nunquam prodesse possit alicui, nec legi debeat derogare, quæ de venditionis ac permutationis decima lata est, siue consuetudo illa præterita, siue futura sit post legem introducta, post legem scilicet, quæ illam reprobat, ex traditis per Couar. lib. 3. varia. resolut. cap. 13. num. 4. & bonam glossam doctoris de Azeuedo in. l. 3. verb. *aunque se diga.* titul. 1. lib. 2. Recopilati. & expresse in nostris terminis circa intellectum dictæ. l. 1. tit. 18. lib. 9. Recopilati. quæ erat. l. 4. in quat. gabel. tradit & resoluit Gregor. Lupus in. l. 6. verb. *tributos*. tit. 29. part. 3. Atqui istud quidē, quod de immemoriali præscriptione diximus, intelligendum est in gabella seu *Alcauala*, qua de agimus, nam reliqua tributa facilius præscribuntur, vt dixi: & bene aduertit Olanus in antinomia iuris litera P. num. 49. in fine. qualiter autem in prædicta. l. 1. Recopil. præscriptio & consuetudo differant, collige ex notatis per Corneum consi. 268. nu. 16. & 17. vol. 4.

7 Sed nec * præterea proderit allegare, quod nunquam eo loci, in quo exigitur, talis decima soluta & exacta fuerit,

fuerit, non tamquam consuetudine præscripta, ne obstet dicta.l.1. tit. 18. lib.9. Recopilatio. sed tanquam Regibus Castellæ & Legionis in eo loco á principio non concessa: prout in fauorem cuiusdam loci se ab huiusmodi tributo excusantis allegabat quidam solennis aduocatus me præsente in curia Regia: etenim istud credibile non est, immo falsum esse conuincitur ab historia, cui standum est ex notatis per Bart. in.l.1.nu. 22. D. si cert. pet. ex qua constat, omnia loca, omnesque villas, & ciuitates huius regni Castellæ & Legionis, hanc decimam concessisse, & pependisse regi Alfonso vndecimo, prout tradidimus supra in præfatione. nume.20. Quicunque ergo locus, aut quæcunque particularis persona se exemptum, & à solutione huius gabellæ liberum esse contédat, priuilegium scriptum & in Regalibus libris exscriptum debet ostendere: quia nulla omnino nec immemoriali possessione vsu, præscriptione, & consuetudine excusari potest, quo minùs generale hoc tributum soluat.l.15. in fine. dicto. tit. 18. lib.9. Recopilati. eo quod vt iniquę & irrationabiles illiusmodi consuetudines, & præscriptiones à lege iustissima reprobantur, æqua illa ratione, de qua in dicta.l. 2. titul. 15. libr. 4. Recopilatio. ibi, *A lo qual dieron causa las turbaciones y mouimientos pasados destos nuestros reynos.* quæ qualia fuerint, rectè agnoscet ille, qui Regis Henrici quarti historiam perlegerit.

Sunt autem res, sunt & personæ & loca, quæ ex particulari vniuscuiusq; ratione, istius decimæ liberationem meruerunt indulgentia principis, vt satis constat ex dict. tit. 18. per totum. lib.9. Recopilatio. ac prius de personis videamus, seruato ordine Iustiniani in. §. fina. Instit. de iure natu. Et pri-

8 mo * constat fiscum Regium gabellam non debere, in quacunque illius regni parte Rex ipse vendiderit, siue (inquam) in regali loco vendat, siue in alieno, nempe alicuius domini particularis, ex dispositione. l. 3. quæ sic debet generaliter intelligi, dicto. tit. 18. lib.9. recopila. quia, vt diximus supra cap.18. num. 95. iura ista regibus debentur á vassallis & subditis, non etiã ab ipsismet regibus, ne sibi ipsis aut aliis tributarij sint, vel quasi, quod est impossibile: etenim nullius persona vel res sibi ipsi seruire potest l. vti frui. D. si vsusfructus petat. & cũ regum causa ea tributa inuenta sint, absurdum esset eis iuribus reges subijci, argu. textus in. l. in pecudum. D. de vsuris. & l. vetus. D. de vsufructu. & in hac necessaria ratione fundata est dicta. l. 3. recopilat. & l. licitatio. §. fiscus. D. de publi. nõ in aliquo fisci priuilegio, vt benè ibi explicat Bartolus: quicquid priuilegium esse dixerit Io. Parlado. lib. rerum quot. cap. 3. §.1. nu.21. & quicquid Regem ipsum Alcaualam debere malè dixerit Petrus Lopetius de Ayala in Chronica Regis Petri anno secundo sui Regni. cap.18. prope finem. & vulgares in prouerbio habent, dicétes, prout millies audiui, quod nec Rex ipse ab isto iure excusatur: quod falsum est, & pro exaggeranda huius tributi generalitate dictum puto. Immo nec alij domini gabellas suę iurisdictionis habentes isto iure obligantur, in ea scilicet iurisdictione vendentes aut permutantes, vt explicuimus supra dict. cap.18.nu.94.

9 Cęterum * inter priuilegiatas personas præcipuum locũ tenent ecclesię, ecclesiasticęq; & religiosę personę, ac monasteria vt scilicet tributũ istud nõ debeant, vt tradit. l. 6. d. ti. 18. lib.9. Recopil. quicquid aliud determinatum fuisset in his Regnis ante prædi-

prędictam legem, tempore Regis Ioānnis. II. vt refert ac late disputat, iniusteq; defendit Montaluus in.l.50.ver. *que Pharaon.* titul. 6. partit. 1. erat enim iure communi satis expressum, clericos ab huiusmodi iuribus exemptos esse, vt constat ex cap. quanquam. de censibus. lib. 6. & clement. præsenti. eo. tit. & tradit Abbas in cap. 1. num. fina. de censibus. cap. non minus. nu. 21. de immuni. eccles. Bert. Fir. de gabellis. 7. parte. numer. 8. Decius cons. 496. volum. 2. & aduertit Did. Peret. in.l.1. glos. 1. col. 93. in fine. tit. 3. lib. 1. ordina. siue ius illud diuinum, vt magis est, siue humanum dici debeat, ex traditis per Ioan. à Medina de restitu. quæst. 15. vbi agit, án clerici iure diuino, vel priuilegio principum átributis eximantur.

10 Istud autem * ecclesiasticum priuilegium ita intelligendum est, vt non quemadmodum clerici & ecclesię védentes immunes sunt, ita & hi, qui eisdem vendiderint, immunes fiant: quinimmo regali decimæ subijciuntur, nisi aliunde priuilegium habeant, sicut cæteri venditores: quia non propterea quod cariùs inde clerici emant ab istis venditoribus propter onus gabellę pluris ex eo vendentibus, iuxta illud, quod ex Aemilio Ferretto in annotat. ad Corn. Tacitum lib. 13. annal. n. 14. diximus supra cap. 15. nu. 21. in fine. & clerici ipsi attenlantur apud tex. in.l.8. d. tit. 18. lib. 9. Recop. fieri debet, quominus venditores isti regale ius pendant: sicut & portorium & pedagium soluunt, ac cætera iura regalia mercibus imposita, quamuis clericis quoq; sicut & laicis vendendæ sint: quicquid inter actum cum ecclesia factum, & actum separatū non male videretur in hac materia distinguere Baldus con. 31. statutis. lib. 1. quem refert Lau. Silua. cōs. 9. vol. 1. nec istud dici potest contra libertatem ecclesiasticam esse, siquidem circa res laicorū & eorum contractus versatur, quamuis inde dannum aliquod ecclesiasticis personis prouenire videatur, ex ijs, quę in alio proposito resoluit Maranta in practi. disputatio. 8. ex. n. 25. & allegat Mexia in pragm. panis. conclu. 5. nu. 39. atq; ita iuste decisum extat in dict. l. 8. Recop. cuius hęc est vera ratio decidendi.

11 Quin * immo propter clericorum iactantiam, qui dicebant, vendentes sibi quascunq; res, immunes à gabella esse, optime statuitur in ea lege ad omnem fraudem euitandam vt res ipsæ, quę clericis, ecclesijs, aut monasteriis à quocunq; laico venditæ erunt, tacite hypothecatæ intelligantur pro gabella: quo casu lex ipsa præuenit rerū alienationem, eas scilicet pignerādo, antequam in dominium clerici emptoris transeant, iuxta consilium Bartoli in.l. rescripto. §. fina. D. de mune. & honor. cuius opinio vel in eo quidem casu sustinenda est, cum de vitanda fraude agitur, non de damno Ecclesiæ inferendo, vt euenit in dicta. l. 8. Recopila. ne scilicet debitæ obuētiones & iura regalia deficiant, iuxta latè tradita per Dida. Peret. in.l.1. tit. 3. lib. 1. Ordina. col. 90. etenim quādo ad obuiādum fraudibus lex secularis fertur etiam contra clericos, seruanda est & valet, vt notat Petrus Ancharr. consil. 11. factum super quo petitur. quem allegat Mexia supra nu. 38. Ex quo subinfertur iniustam esse.l. 7. tit. 9. lib. 5. Ordin. dum rebus Ecclesiæ vēditis quintum imponit fisco soluendum: quia ibi non tam de pręcauendo antiquo tributo, ordinarioq; Regio iure, vt fit in.d.l. 8. Recop. quam de nouo imponendo agitur in dannum Ecclesiæ: vt meritò seruandam non esse dicat Ioann. Matientius in.l. 11. gloss. 5. ex. num. 4. tit. 10. lib. 5. Recopil.

Sed

12 Sed * adhuc eam.l. 8. titu.18.lib.9. Recop. ego intelligerem, cúm vel vẽditor laicus forensis est, aut potentior persona ex illis, quas supra declarauimus.c.15.num.10. vel cũ clericus emptor contractum non manifestauerit gabellario intra tẽpus aliàs laicis emptoribus statutũ in.l.31.&.l.32.tit.19.lib.9. Recopi. vt scilicet, quibus casibus laicus emptor ad totã venditionis gabellam, quæ solet venditori incumbere, obligatus manet legali ac personali obligatione, de qua in dictis iuribus, clericus ille emptor ex legali rei venditæ pignore teneatur: & quidẽ non semper & in omnem euẽtũ, vt cęteri emptores laici, sed in subsidium duntaxát, quando scilicet á vẽditore cõmodè gabella exigi nõ possit, propter vitandam fraudem, quæ facilé aliás posset cõmitti, vt expressè tradit dicta.l.8. Recopilatio. ibi. *Y si los vendedores no pudieren ser auidos.*

13 * Quæ verba cómodê debent intelligi, iuxta.l. Nepos Proculo. 125. D. de verb.sign.& quæ tradit Decius cons. 555. num.13. volu.2. ita quòd si laicus venditor ex potentioribus non esset, de quibus in dict.l.32.& clericus emptor venditionem manifestasset gabellario infra tempus.dict.l.31. in fin. cum hoc casu laicus emptor ad nihilum etiam ratione pignoris teneatur, siue venditor haberi queat, siue non, vt notauimus supra cap.18. num. 55. & constat ex dict.l.31.&.l.32.nec quidem clericum istum emptorem teneri dicendum videtur, quamuis venditor haberi nequiret, ne peioris cõditionis sit, quám laicus, quód Christianissima nostra tempora, ac Philippo Rege nostro felicissima non patiuntur. Nec obstant verba generalia prædictæ.l.8.ibi: *Que siempre y en todo caso, y en todo tiempo.* Quia certè ea verba deficiunt in.l.3.quat. gabell. vnde lex illa desumpta est. Ac prætereá si laicus venditor commodè haberi & capi possit, siue capiatur per gabellarium, nullo casu emptor clericus conueniri poterit, nempe, siue pretium vsque ad quantitatem gabellæ non retinuerit, cùm venditor potentior persona esset iux.dict.32.siue gabellarium certiorem non fecerit celebratæ venditionis, iuxta dict. l. 31. quia pignus illud legale, de quo in dicto.l. 8.solum habet locum, quando venditor haberi nequit, vt explicuimus.

14 * & prædicta.l.31. &.l.32.tit.19.lib.9. Recopilat. vtpote quę emptorũ personas obligent ad gabellæ solutionẽ, clericos non comprehendunt, nec comprehendere voluisse possunt intelligi, ex priuilegio dictæ.l.6.tit. 18. lib.9.recopilat. nisi cum ex negociationis causa emerint, quia tunc vt vere laici tenebuntur ad omnes pœnas emptoribus impositas circa decimã, sicut & ex ea causa venditorum tributa subeunt, vt dicam inf.n.51.

15 Sed * nec immunes sunt ij, qui à clericis, ecclesiis, aut monasteriis aliquid emerint, vt tradit Tiraquel. de retra.ligna.§.1.glo.13.num. 12. & additio Baptistæ á Villalobos in tract. commu.opinio.sub litera.G.num. 1. & Boerius decisione.213.nu.19. vbi rectè resoluit, quod si res aliqua vendatur ab Ecclesia, non ideò transit libera ad emptorem, quominùs reuenditurus gabellam debeat, per textum in.l.licitatio.§. fina. D. de publica. & tradit quoque Syluester in summa. verbo.excommunicatio.9.nu. 48. & Montaluus in. l. 5. in fine glossæ. tit. 7. part. 5. cuius resolutionis ea est vera ratio, quia hæc gabella reuenditionis, non soluitur ex contractu inito cum ecclesia aut clerico, sed ex cõtractu distincto posteà per emptorem celebrato cum alia tertia persona, ex quo nulla ratio impedit, quin gabella debeatur & peti possit, ex eleganti distin-

distinctione Bal. consi. 31. incipit, statutis ciuitatis. nu. 2. lib. 1. de qua supra nu. 10. ad finem.

Quinimmò & illud quoq; annotandum est, * quod qui simul cum clerico, aut alia exempta persona vno pretio vẽdiderit eam rem, quę sit vtriusq; communis, á gabella non excusabitur: nam licet eo modo contracta vẽditio indiuidua sit, ex. l. quod si vno. D. de in diem addict. decima rectè diuidetur iuxta pretij partem, quæ laici portionẽ in ea re cõmuni vendita tangerè videatur, & sic exigetur à laico, & non a clerico, iuxta ea, quæ contra Hippolyt. sing. 180. resoluit Couar. in pract. quęst. cap. 34. nu. 2. quem refert & sequitur Did. Peret. in Rub. tit. 1. lib. 3. Ordin. col. 748. & * confirmatur ex verbis tex. in d. l. 6. tit. 18. lib. 9. Recop. ibi: *Por lo que a ellos toca, y puede tocar*: vbi si rem meam cum re clerici permutauero, quamuis vnicum negotium est, ex sola parte clerici immunitas ecclesiastica locum habet: cæterum ego ex mea parte gabellam debeo, nec excusor socij priuilegio, vt tradit Fede. de Senis consi. 111. incipit, quæstio talis est, an diœcesanus. col. penult.

16 (margin) — see above

18 Et * cùm appellatione clericorum ille quoq; intelligatur, qui prima tantum tonsura est insignitus, præcipuè in fauorabilibus, vt tradit Abbas in Rub. de vita & honesta. cleri. & glos. in cap. 2. de præben. ac resoluit Peretius vbi supra, col. 106. probabiliter dubitatur, an à decimæ solutione immunis sit, velut quilibet alius clericus ex d. l. 6. Recop. & quidem si ille clericali habitu vtatur, nec coniugatus sit, immunem esse apertè voluit Peretius in d. l. 1. gloss. 1. col. 99. vers. clericus etiam coniugatus. titu. 3. lib. 1. Ordin. & videtur tex. expressus in l. 25. tit. 4. lib. 4. Ordin. vbi Peretius quoq; in glossa finali ait, notandum esse, quod clericus primę tonsurę gaudet clericorum immunitate, de qua in l. 3. quat. gab. quæ est hodie. d. l. 6. Recopil. Sed profectò ista sententia hodie non procedit, quia illud priuilegium clerici primæ tonsuræ etiam habentis ea omnia, quæ de iure requirũtur quòad habitum & alias: solum est & operatur quòad prærogatiuam & exemptionem fori in causis criminalibus, prout tradit & loquitur S. Cõcil. Trident. sessio. 23. cap. 6. secus autem quoad tributorum, seruitij Regalis, aut huius decimæ solutionem, quæ ex venditione & permutatione debetur: nisi is coniugatus non sit, & vltrà alia requisita, de quibus in dicto Concilio cap. 6. ecclesiasticum beneficium veré & actualiter obtineat, vt tradit & disponit. l. 2. quæ est nostri ac magni Regis Philippi II. quem Deus nobis ac diu seruet incolumem. tit. 4. lib. 1. Recopilat. vbi vide glosã Doctoris Azeuedo, & Olanum de antinomiarum concordia. litera. C. nu. 21. & Couarru. in pract. quęst. cap. 31. num. 32.

19 Illud * autem magnoperè considerandum, & aduertendum est, quod dispositio dictæ. l. 2. tit. 4. lib. 1. Recopilat. cum qua est totus Hispaniæ vsus, licet contrariari videatur iuri canonico, vt aliàs colligitur ex resolutione Ioannis á Medina in Codice de restitutione, quæstione. 15. vbi in principio ait, primæ tonsuræ clericos hac gabellarum immunitate gaudere: & videtur quoque velle Couarru. in dicto cap. 31. num. 9. ad finem. Contraria certè non est ex sententia F. Ioséphi Angles in prædictis flori. Theolog. quæstio. de restitutio. vectiga. 1. dubio. difficultate. 5. ea assignata ratione, quia in cap. quanquam. de censibus. lib. 6. & cap. aduersus. & ca. meminimus. de immun. Ecclesia. solùm fit mentio ecclesiasticorum: habẽtes

autem

autem primam tonsuram, nó sunt ecclesiastici, vt ille ait: quamuis enim priuilegio canonis, si quis suadente. 17. quæstio. 4. illi gaudeant, non tamé priuilegio fori, iuxta S. Concil. Tri-
20 dent. sessio. 23. cap. 6. * Sed profectò nemo erit, qui Hispaniæ vsum in hac re, & leges nouerit, qui apertè non intelligat parum firmam esse hanc rationem viri doctissimi: quia dabiles sunt tres casus, in quibus iuxta decreta sacri Concilij, habentes primam tonsuram gaudent, & gaudare debét priuilegio fori: nempè si non coniugati, & habentes habitum clericalem, in aliquo ministerio, & officio seruiant Ecclesiæ: vel beneficium ecclesiasticum obtineant: vel de licentia Episcopi, quasi ad alios ordines prouecturi in aliqua approbata vniuersitate studeant, vt constat ex dicta sessione. 23. cap. 6. & l. 1. titul. 4. lib. 1. Recopilatio. & tamen non nisi in illo vno casu, quo Ecclesiasticum beneficium actualiter obtineant, à tributorum solutione immunes sunt: licet & in reliquis duobus casibus seruitij & studij, priuilegio fori gaudere plusquam manifestum sit, videanturque ideò Ecclesiasticę personæ debere núcupari, cessante ratione illius patris.

21 Adhuc * verô dicendum est, iustissima ratione niti dispositionem dictę. l. 2. titul. 4. lib. 1. Recopilatio. quia vltra quod fundata est in antiquo Hispaniæ vsu & consuetudine, quæ in his clericorum immunitatibus plurimum valet, vt considerat Couarru. in dicto capit. 31. numer. 9. ad finem. ea elegans ratio dari potest, quia habentes primam tonsuram, quicquid in eis omnia alia requsita ad priuilegium fori necessaria concurrant, Ecclesiastici omnino non sunt: si Ecclesiasticum beneficium non habeant: & ideò gabellarum immunitate gaudere nó debent, tam iuxta ius canonicum, quod de ecclesiasticis personis expressè loquitur in dicto cap. quanquam. de censibus. lib. 6. & in alijs iuribus, quám iuxta ius Regium, de quo in dicta. l. 6. iuncta dicta. l. 2. Recopilatio. quia hic solus, videlicet primam tõsuram habens cum Ecclesiastico beneficio, aptus est & idoneus altiorem ordinem suscipere, & ad vltimum sacerdotij gradum & culmen peruenire ex S. Concilio Trident. sessio. 21. in Decreto de reformatione. c. 2. vt autem reliqui primam tõsuram, sine beneficio obtinentes ab altiori ordine repelluntur, nec admittuntur ab Ecclesia, siue propter indigentiam, siue alia ratione id fiat: ita nó verè & omninô Ecclesiastici iudicandi sunt: & ad tributorum & gabellarũ solutionem, vt verè laici à lege ipsa rectè reputantur: & hæc est vera ac fundamétalis ratio illius. l. 2. Recopil. dũ quoad tributa & gabellas, clericũ primæ tonsuræ beneficium Ecclesiasticum obtinentem ab alijs duobus seruienti & studenti discernit: cũ tamé eos omnes quoad forum ęquiparauerit S. Cõcilium vbi suprà: etenim illi primos ordines & beneficium obtinẽtes pro sacerdotibus ferê haberi debent, cum & apti sint & de proximo accingendi, cæteri auté minimê. l. penul. D. de testa. militis. cũ ibi notatis. & per Tir. de leg. connub. glo. 2. ex prin. præsertim, quia cum in hoc maxima esset ratio, vt saltem quoad Ecclesiastici beneficij sui reditus talis clericus immunis fieret, facile manus regiæ liberalitas ad omne illius patrimonium extésa est, iuxta. l. beneficium. D. de consti. prin.

22 Quinimò * multæ aliæ differentiæ constitui solent inter prædictos clericos in minoribus cõstitutos cum beneficio, & eosdem beneficium non obtinentes: nempe illa quam tradit

Bart.

Bart. in l. penul. numer. 5. D. de concubinis, vbi ait, quod filius natus ex soluta & clerico in minoribus constituto ecclesiasticum beneficium obtinẽte, legitimari non potest per subsequens matrimonium: secus autem si clericus ille beneficiatus non sit: quam sentẽtiam plurimi secuti sunt, vt per Ioan. Lupum in capit. per vestras. 3. notabili. §. 21. num. 21. vbi additio. & in. l. 9. Tauri numer. 39. quicquid contrariũ sit verius, vt per Couarruu. de sponsa. 2. part. cap. 8. §. 2. nu. 5. & Menchac. libr. 3. contra vsufrequent. cap. 41. num. 2. Item & illi beneficiati, ab officio aduocationis sunt prohibiti, secus aliàs, vt constat ex cap. 1. de postula. & l. 15. tit. 16. libr. 2. Recopilat. immò & tabellionatum exercere nequeunt, secus si beneficium non habeant, vt resoluit Bern. Diaz regul. 657. vbi additio. & Couarruu. practi. quæst. capit. 19. num. 8. in. 3. &. 4. conclu. sic intellecta. l. 20. titul. 25. libr. 4. Recopilatio. & aliam differentiam tradit Iulius Clarius libr. 5. senten. §. fin. quæst. 36. versi. hæc autem. in fin.

23 Aduerte * autẽ, quòd quàmuis regulariter, qui collationem beneficij, & bonũ ius in eo habet, licet illud nõ possideat, clericus beneficiatus dici queat, ea ratione, quia qui actionẽ habet, rem ipsam pro qua cõpetit habere videtur, regu. qui actionem. de regul. iuris. libr. 6. l. rem in bonis. D. de acquiren. rerũ dom. & alijs, quæ tradit Gigans de pensio. quæst. 94. num. 13. & fusius Couarruu. libr. 3. variar. resolutio. cap. 16. tamen prædicta. l. 2. titul. 4. libr. 1. Recopilat. expressè requirit, vt talis clericus actualiter habeat beneficium ecclesiasticum, ea ratione, qui ante possessionem aptus non est, nec admittibilis ad altiores ordines ex S. Conc. Trid. session. 21. in decreto de reformatione. c. 2. ibi. *Pacificè possidere*. atque ita cessat ratio superius considerata, num. 21.

24 Sed * & antequam hinc discedam, duo resoluenda sunt: primũ, an quod de beneficio ecclesiastico dicitur in dicta. l. 2. Recopilat. in pensione locum habeat: & regulariter dicẽdum est, quod nõ, quia vt resoluit Gigans vbi supra. quæstio. 28. licet pensio appellari queat beneficium, non tamẽ est, nec dici potest ecclesiasticũ, prout requirit dicta lex regia: pensio enim nihil spiritualitatis habet, sed est quid profanum in mera temporalitate cõsistens, ac proinde laico conferri potest, vt per Doctores in cap. quamuis. de præbendis. libro. 6. Nota tamen, quod si pensio sit titulata, vt quia clerico assignari consueta in titulum beneficij, verè est & dicitur beneficium ecclesiasticum, vt habetur per doctores in cap. conquærente. de cleri. non reside. & idem ius erit de vtroque in dicta. l. 2. Recopi. & erit quoque idem, si ea pensio sit reseruata in fructibus beneficij resignati ab ipso pensionario: quia in fauorabilibus talis pensionarius, ecclesiasticus beneficiatus dicitur, vt resoluit Gigãs vbi

25 supra. quæstio. 94. nu. 8. * Iuxta quod fortassis intelligi debet S. Conc. Tri. sesio. 21. cap. 2. dum clericos seculares obtinentes pensionem ad sacros ordines non admittit: vt scilicet intelligatur, nisi vbi pensio beneficium ecclesiasticum dici queat, & sit ex supra resolutis.

26 Secundũ est: * an si clericus primæ tonsuræ habeat aliquam Capellaniã, gaudere debeat immunitate dict. l. 2. Recopil. quasi eclesiasticum beneficium obtinere videatur, de qua re videndus est Guido Papæ in quæstio. 187. & Ioann. Lupus in Rubr. de don. inter vir. §. 16. numero. 14. Decius in consi. 121. & doctor de Azeuedo in gloss. prædictæ. l. 2. vbi & de præsti-

monio loquitur in gloss. l.1.illius tituli.

Sed & prætereà animaduertẽdum
27 est,* quod cum laici nomine clericorum, conductionisque iure ecclesiasticas decimas & obligationes possint percipere, ex. l. 9. titul. 17. par. 1. & quæ tradit Couarruu. libr. 1. var. resolut. capit. 17. numer. 5. non ideo clericorum immunitate gaudere debent, vt ex eorum fructuum venditione & permutatione decimam regalem non soluant, quin absque dubio ad illam obligantur, eo quod ius istud immunitatis, de quo in dict. l. 6. Recopilat. personis ipsis clericorum non rebus conceditur: & sic mutata persona ac dominio, & rei quoque qualitas ratione personæ competens mutari debet. l. Paulus per procuratorem. & ibi Bart. nummer. 3. D. de acqui. hæré. & l. cum patronus. & quæ ibi notantur. de leg. 2. & faciunt tradita per Did. Perez. in dict. l. 1. col. 90. titul. 3. libr. 1. Ordin. & quæ diximus supra hoc eod. cap. numero. 15. sicque in specie tenet Montal. in. l. 3. tit. 14. part. 1. quem refert & sequitur Castellus in. l. 70. Tauri. verbo. *Y el alcauala.* 1. additione. in fine. & in. l. 13. verbo. *Veinte y quatro horas*, versic. ex quo infertur. vbi laté agit & tradit Syluester in summa. verbo excommunicatio. 9. nu. 48. atqui eo iure vtimur, vt ait Parlador. lib. re. quot. c. 3. §. 1. n. 17.

28 De illis vero laicis,* qui decimas Ecclesiasticas habent iure proprio, iuxta quantitatem. l. 1. titul. 21. libr. 9. Recopilatio. valde dubitatum est, an decimam pretij debeant ex eorum fructuum venditione, quos illo iure percipiunt. In qua quæstione non il-
29 lud disputo,* an isti laici in foro cõscientiæ, iure retineant istas decimas, quas tertias appellamus, à manu Regis: Rex enim ipse quin iustè habeat, nemo est, qui dubitet ex ratione tradita per Pet. Rebuffum in tracta. de decimis. quæstio. 13. numer. 110. & l. 23. vbi Montaluus titul. 20. part. 1. sed in his, qui à Rege habent, solum aduerto, quod Montaluus in repertorio legum Ordina. litera. R. post verbum. Item promisit Rex Henricus IIII. in additione magna, quę incipit. Item Rex Ioannes II. ad finem. versi. an autem tertia decimarum. rem istã laté agit, & aperte resoluit, quod illicitè possideant laici iura ista â manu Regis, & quod ita possidentes & recipientes sacrilegij crimen incurrũt, ex capit. dudum. de decimis. Tamen supposito, quod isti laici bono iure habent has tertias decimarum, saltem propter consuetudinem, quæ sustinenda est, vt putat Gregor. Lupus in l. 22. gloss. 1. titul. 20. par. 1. licet cogitandum relinquat Palatius Rube. in repet. Rubr. de donat. inter virum. §. 37. versic. prætereà ista donatio. numer. 13. vbi additio aliqua allegat pro resolutione nostræ quæstionis scien-
30 dum est:* Quod aliud est ius decimandi, aliud bona ipsa decimalia perceptionis, & fructus: etenim illud est spirituale, vt tradit Abbas in cap. ad hæc. numer. 3. & 4. de decimis. & cap. 2. numero. 2. de iura. calumniæ. nec istud vendi, aut in alium trãsferri potest sine ipsius Regis licentia, si credimus Palatio Rubeo, vbi supra, dict. numero. 13. ipsa autem bona decimalia & fructus, quos eo iure laici, aut clerici percipiunt, profana sunt, & de eis cognoscit iudex Ecclesiasticus dum sunt apud Ecclesiasticam personam: quod si apud laicum quocunque iure sint, secularis iudex est adeũdus, ex traditis per Castellum in. l. 6. Tauri. verbo. *De qualquier calidad.* & in dicta. l. 3. Tauri. verbo. *Veinte y quatro horas.* versic. ex quo infertur. vbi plenè fundat, & agit de hac re. Vnde absque dubio intelligo, quod cum

cum res ipsæ, quæ venduntur, profanæ sint in nostra quæstione, nulla quidem lege specialiter priuilegiatæ, & ipse venditor laicus quoque sit nullo iure exemptus, decimam pretij debebit, sicut si quamcunque aliam rem vendidisset, instar coloni, aut conductoris, de quo supra nu. 23. nam licet, si Ecclesiasticus vendat eos fructus, immunis venditio est: is qui emit ab Ecclesiastico, & alij vendit, bene debet gabellam ex notatis supra nume. 15. & facit quoque, quia & alij sunt fructus alicuius rei, & alius est vsusfructus eiusdem rei. l. vaccæ emptor. D. de euictio. ita vt aperte constet, quod quamuis ius istud Tertiarum aliquid spiritualitatis habeat, fructus
31 ipsi profani sunt. * Præsertim, quia si exactius res ipsa perpendatur, nec ipse Rex, nec illi qui ab eo causam habent, ius aliquod spirituale habent Tertias istas obtinẽdo, sed ius quoddam seculare in mera temporalitate percipiendi partem fructuum decimalium consistens: ac proinde ratione cuiuspiam spiritualitatis nemo eorum qui has Tertias possideant, excusari potest, quominùs ex venditione, aut permutatione eorum fructuũ
32 decimam soluat. * Immò & si ius ipsum, quod habent, alicui vendiderint ex licentia principis, secundùm quæ supra diximus, valida venditio erit: quia non quid sacrum, sed seculare & profanum quoddam ius venditur: & decima pretij debebitur, iuxta ea quæ de iurium incorporalium venditione, suprà resoluimus capit. 9. prout apertè colligitur ex ijs, quæ tradit. Fr. Do. à Soto. libr. 9. de iusti. & iure. quæstion. 7. artic. 1. column. penulti. quem refert & sequitur Ioa. Garsia de expensis & meliorat. cap. 9.
33 nu. 97. * Cuius viri doctissimi dictum valdè nota, quia inde intelliges istos laicos bona conscientia iura ista possidere, etiam iure ipso inspecto præter toleratam consuetudinem: quicquid contrarium dixerit Montaluus, vbi suprá: & quicquid Gregor. Lupus toleratæ cõsuetudini attribuerit prout voluit quoque. D. Franciscus Sarmientus nemine horum relato, in tracta. de redditibus Ecclesiasti. 4. parte. capit. 2. numer. 4. iunctis traditis per eundem in. 2. part. capit. octauo. numero. 19. vbi etiam notabiliter dicit, istos laicos tertias possidentes teneri ea, quæ supersunt, in pios vsus conuertere.

34 Veruùm his ita constitutis, * magna est, & vt multis videtur, pene inexplicabilis difficultas: cur scilicet Tertiarum domini tanquam Ecclesiastici in hac parte, ex earum fructibus subsidium pendant, prout quotidie videmus, iuxta Bullã à Paulo III. Pontifice Maximo, Carolo V. Imperatori Regiq; nostro felicissimo cõcessam pro expugnatione Goletæ & nouæ Carthaginis, quæ vulgò *Tunez* appellatur, anno Domini. 1535. vt refert Pontificalis historia, libro sexto. capit. 27. §. 1. quæque postea per successores Pontifices santissimè iuiustissimisque de causis est prorogata, vsque in hodiernum diem: si verum est, quod vt verè laici ex eorundem fructuum venditione & permutatione decimam sunt soluturi ex
35 supra resolutis: * Cuius quidem varietatis, licet ipsi domini malè audiãt, planissima sane est, & verissima resolutio: si animaduertas, quod charitatiuum subsidium est onus iniunctum non quidem ecclesiasticis personis, sed redditibus potius & prouẽtibus totius ecclesiæ in his regnis: & adeò generaliter impositum, vt quoscunque redditus & fructus, qui verè Ecclesiastici sint, iuxta mentẽ &

verba Bullæ proculdubiò compræhendat, nullo facto personarum discrimine, ad quas fructus illi pertineãt sine laicæ, siue ecclesiasticæ personæ fiut, prout generaliter in huiusmodi charitatiuo subsidio Regibus concesso resoluit Decius. consi. 156. vol. 1. & de alio, quod ab Episcopis imponi solet; tradit Gignãs de pensio. quęstion. 38. Vnde, cum illum quoque indubitabile sit, prædictos Tertiarũ fructus, cum ex decimalibus detrahãtur iuxta. l. 1. titul. 21. libr. 9. Recopil. primordialiter & in sua origine ecclesiasticos, Ecclesiæque debitos & solutos esse: semelque ideó Pontificale subsidij tributum Regi nostro cõcessum eos tangat & afficiat: impossibile est, vt sine eo onere, quo in origine sua affecti sunt, ad laicas personas transeant, & ipsi laici ad subsidiũ illud ratione prædictorum fructuum non teneantur: quia regulare & perpetuum est, vt vnaquæq; res transeat cum sua causa more seruitutis, iuxta notata in. l. neq; stipendium. D. de impen. in rebus dota. factis & in alijs similibus quæstionibus tradit Decius vbi supra. qué refert & sequitur Cassanæus in consuet. Burgun. Rubr. 4. §. 6 in text. ibi. & supportet lamoitie.
36 nu. 7. * Ac licet à principio per Pontificem Maximum Benedictum XII. & alios Pontifices, absque vlla tributi detractione, huiusmodi Tertiarum ius liberum concessum fuerit Regi Alfonso vndecimo, & eius successoribus, anno Domini. 1340. pro expugnandis Christianæ religionis inimicis, vt constat ab historia, iuxta quantitatem dictæ. l. 1. tit. 21. libr. 9. Recop. Item & Regũ priuilegio, eodem modo ad hos equites & personas laicas iure posteà translata sit ea perceptio
37 ex supra resolutis: * dubitare non licet, quin Paulus Pontifex recté potuerit, & cæteri quoque Pontifices possint Tertiarum illud ius imposito subsidij tributo diminuere, quicquid in Episcopo aliud resoluat Ioan. Garsia in dicto tract. de expen. & meliora. cap. 9. nu. 99. de quo vide Boerium decisi. 133. cum tribus sequentibus. At venditionis & permutationis decima, de qua agimus, non ratione rei, nec personæ respectu imponitur, sed ratione contractus, dummodò res, nec persona priuilegiatæ reperiantur, vt dicam infra nu. 81. atqui nullibi venditionem fructuum, qui fuerũt ecclesiastici, à domino laico factam, immunem esse constat, vt patet ex ijs, quæ suprà diximus. nu. 15. & nu. 27. nec domini quoque Tertiarum excepti sunt lege aliqua, cum ecclesiasticorum appellatione venire nullo iure queant, vt ad eos extendatur priuilegium dictæ. l. 6. tit. 18. libr. 9. Recop. vt satis cõstat ex prædictis: quicquid non ignorem, aliter iudicatum esse, nec bene mea sentẽtia, si fas est dicere.

38 Insuper * in hac materia vtilis quęstio est, quam de facto propositam vidi: ecce moritur clericus relictis bonis, siue ex proprio patrimonio, siue intuitu Ecclesiæ adquisitis: nam & hæc quoque bona ex Hispaniæ consuetudine ad legitimos clericorum hæredes pertineant tam ab intestato, quàm ex testamento. l. 13. tit. 8. libr. 5. Recopil. & resoluũt Molina libr. 2. de primoge. Hispano. cap. 20. ex nu. 54. Auendanius responsio. 19. & Gregor. Lupus in. l. 53. titul. 6. par. 1. quicquid in Episcopis aliud obseruetur, qui tantum in vita de rebus episcopatus ratione adquisitis possunt disponere, vt tradit D. Francis. Sarmientus de redditibus Eccles. 4. par. cap. 1.
39 numero. 8. * Igitur, vt dixi, moritur clericus relictis bonis, quæ pertinere debent ad laicum hæredem legitimum, aut testamẽtarium, sed interim

hęre-

hæreditate iacente, dum hæres deliberat, venditæ sunt res aliquæ, fortè fructus perituri per bonorum administratorem, vel per testamentarios, vt creditoribus satisfacerent: aditur posteà hæreditas per legitimum, vel testamentarium hæredem: quæritur (nec quidem immeritò) an decima debeatur ex ea véditione? & quidem si repudiata hæreditas foret ab hærede, sic vt instantibus creditoribus & processu facto circa anterioritatem, per defensorem bonorum creatum à iudice, siue secularis, siue ecclesiasticus iudex ille sit, vterq; enim esse potest, vt infra explicabo isto capite. n. 44. rerũ venditiones fuerint celebratæ aperti iuris videtur, ꝙ gabella non debeatur, quasi ea bona, vt clerici defuncti & eius nomine veneãt, ex tex. in princi. Instit. qui & ex quibus cau. manu. & in. §. 1. Instit. de hæred. qualit. præcipuè tempore Digestorum, iuxta tradita in tit. Instit. de succes. subla. vbi Theophilus explicat. si vero adhuc hæreditas iacens est, cum & ipsa defuncti, non hęredis futuri personã repræsentet. l. in eo quod seruo in fin. l. hæreditas. D. de acqui. rerum &c. & notatur in. §. seruus. etiam alienus. Instit. de hæred. Instit. & l. si ex re. §. fi. D. de stipul. seruo. videtur etiam quod ex ea venditione hæreditatis iacentis nomine facta, decima pretij non debeatur, sicut si ab ipso clerico facta fuisset, iuxta dictam. l. 6. titul. 18.
40 lib. 9 Reco.* Sed quamuis videm quendam literatum hoc colore defendentem se à gabellæ solutione ex ijs rebus, quæ iacente hæreditate clerici cuiusdã patrui sui venditæ fuerant, cuiusq; ipse postea deliberans hæres fuit, ac proinde ab eo decima petebatur: absq; dubio dicendũ puto, sic vt longa resolutione nõ indigeat isthæc disputatio, decimã vtroque casu esse soluendam: siue inquam repudiata, siue adita hęreditas fuit postea, & prioris quidem casus responsio ea plana ratione nititur, quia veré ab ipsis creditoribus, & sibi ipsis res illæ & bona hæreditaria venduntur, vt ad sensum patet, cùm ea bona iudicialiter vendenda, pro suis debitis recipiant. Secundi autem casus eadem pene ratio est, quia scilicet non per clericum, aut eius nomine, sed nomine hæreditatis, vt dixi venditio celebratur: atqui defuncti clerici & cuiusuis alterius repræsentatio, quæ per hæreditatem fieri intelligitur, ficta est & imaginaria, per quam iura personalia non cõseruãtur, quæ enim personam requirunt, ab ipsa hæreditate expediri nequeunt. l. hæreditas in multis. & quæ ibi notantur. D. de adqui. rerum domi. At istud priuilegium, de quo in. d. l. 6. personæ ipsius clerici adhæret, propter sacri ordinis immunitatem, vt statim explicabo. num. 46. ergo ad hæreditatem non transit regu. priuilegium. 7. de reg. iuris. libr. 6. quia quę personalia sunt, cum persona ipsa extinguuntur. §. fina. Instit. de vsufructu.

Aliàs enim & ad hæredem adeuntem id priuilegium transire diceremus, qui sine dubio defunctũ repræsentat, á tempore mortis. l. hæres quãdoque. D. de adquir. hæred. & tamen contrarium est dicendũ ex. l. priuilegia. & l. in omnibus causis. la segunda. D. de regu. iuris. & quæ ibi notantur. & l. 1. C. de priuileg. dotis. etenim si post illius hæredis laici aditionem venditio illa bonorũ clerici defuncti facta foret, dubiũ non est, quin regalis decima deberetur, eo quòd iã tunc hæreditas illa clerici & eius bona, proprium hæredis laici patrimonium factum est per ipsius aditionem, ideoque eius persona duntaxàt inspicienda est, non clerici defuncti, ex. l. 1. §. prætereà. cum gloss. 1. verb. mi-

sta.D.de separati. & infrá plenius dicemus. num.48. Quæ doctrina & resolutio in contrarium quoq; ex eadé ratione obseruanda est, nempé vt si laicus defunctus hæredé clericũ, ecclesiã, aut monasteriũ, aliãvè exemptã personam reliquerit, quæ eius hæreditatem adierit, dubium non sit, quin si post illius priuilegiatę personę aditionem bona aliqua hęreditaria vendantur pro legatis, debitis, aut aliàs soluendis, manu quidem ipsiusmet hæredis, aut testamentarij, regalis decima non debeatur: quia iam tũc non bona laici defuncti, sed exẽpti hæredis patrimonium væneunt ex prædictis, quod est valdè notandum in hac materia, quia sæpè contingit, & iam vidi litigatum circa bona cuiusdam magni equitis.

41 Cæterùm * ad id, quod agebamus de bonis venditis ex iacente hæreditate clerici, illud facit, quod ex.l.6.ti.17.lib.5.Recop.cautum est, pro nullo debito ciuili præter regalia, executionem fieri posse in armis & equo nobilis debitoris, & tamen dubitare nõ licet, quod si nobilis debitor moriatur, & iacente hæreditate eius executio fiat, pro aliquo debito ciuili, quin rectè fieri possit in armis & equo, quæ in ea hæreditate inueniãtur: etenim id priuilegium nobilitatis, est nõ armorum, aut equorum duntaxat, atque ideo personæ defuncti cohærebat, nec ad ipsam hæreditatem trãsit, sicut nec cætera, quæ personam requirunt dicta.l. hæreditas. nam quod vxori nobilis defuncti conceditur in.l.5 tit.11 libr.2.Recopilat. speciale est, nec in cæteris rebus illius priuile-
42 gium conseruatur. *Immo adeo hanc sententiam veram esse intelligo, vt existimem sine dubio procedere, etiã si hæres legitimus, aut scriptus in testamento, fuerit, quoque nobilis: nam adhuc dum hæreditatem non adierit, executio procedet in armis & equis hæreditarijs, sic vt eo postea adeunte non reuocetur, quæ bonum initium habuit, argum. text. in.§.ex contrario.versi.quod si viuo. ibi. *quia semel constitit.* Instit. de legatis. nam vt supra dixi, hęreditas iacens futuri hęredis personam non repræsentat, dicto. §. seruus etiam alienus. Instit. de hæredi. institu. quin potius, vt extraneus reputatur & est, dict.l.si ex re.§.fin.ibi. *quia is eo tempore extraneus est.* D.de stipu. seruo. Quod est maximè aduertendum pro limitatione & intellectu dictæ. l.6. tit.17.libr.5.Reco.

43 Hinc * etiam colliges optimã ampliationem ad supradicta in quæstione præcedenti, de hæreditate clerici circa ius decimæ: videlicet, quod adhuc procedat ea resolutio, vt ex venditione rei hæreditariæ, iacente clerici, aut cuiusuis alterius exempti hæreditate, decima pretij debeatur: quãuis legitimus eius hęres, qui speratur, aut etiam ab eo scriptus, sit quoque clericus, aut aliàs exemptus: quia hæreditas iancens neutrius priuilegio iuuari potest, vt decimæ immunitaté cósequatur ex supradictis. Licet verũ est, quod si fructus vacantis beneficij ecclesiastici per laicum administratorem vendantur, decima pretij non debebitur: quia veré is Ecclesiæ nomine, cuius beneficium vacans est, non suo vendit, instar sequestri, de quo bene loquitur Ioa. Parlado. dicto lib. rerum quoti. cap.3.§.1. num.18. in fin. ex ijs quæ late diximus supra cap. 15. num.9.

44 Nec prædictis obstat, *quod mortuo clerico durat adhuc priuilegium eius quòad bona sua saltem vacantia, dum nullus hæres laicus illius hæreditatem adierit, ita quod forum ecclesiasticum nõ perdunt, sed iudex ecclesiasticus curare potest ac debet, vt inuentariũ fiat bona administrentur, &

debita

debita soluantur, ac similia, prout est quotidiana praxis: quamuis secus est vbi iam hæres laicus adierit: quia tūc bona illa, vt prædiximus, proprium hæredis laici patrimonium reputantur, & sunt. l. 1. §. prætereà. cum gloss. 1. verbo. mista. D. de separatio. & ideo secularis iudex eo casu est adeundus, vt per eum inuentarium, ac reliqua omnia fiant, iuxta resolutionem Guidonis Papæ. quæst. 261. per quam accipienda sunt verba. D. Francis. Sarmien. de redditibus ecclesiast. 4. part. cap. 1. numer. 8. ibi. & super hoc redditur ius tam apud seculares, quam ecclesiasticos iudices: & bene intelligitur prædicta praxis. Nam respondeo, quod illud priuilegium fori datum est tam bonis, quam personę clerici, vt resoluit Couarruu. in pract. quæst. cap. 31. num. 3. atque ita quamuis ipse clericus moriatur, dum tamē res & bona illius sua esse intelliguntur, nēpe ipsiusmet clerici, vt quia nullus hæreditatem adierit, bona ipsa suum priuilegium retinent, & ecclesiastico foro non exunt, nec secularē sortiuntur: quia licet ratione personę clerici datū illud priuilegium sit, vt tradit Belinus ex alijs in. c. Ecclesia sanctæ Mariæ. num. 8. de constitutio. re vera bonis ipsis datum est: & sic dū durat qualitas illa, scilicet quod clerici esse intelligantur, eorum priuilegium non cessat, prout cessaret quidem, si illa qualitas defecisset per mortem clerici, per ea quæ de filijs & ministris eius tradit glossa in. l. 2. verb. filij. vbi Salycetus. num. 3. & 4. rectē probat. C. de episcop. & cleri. & cessare diximus hærede laico adeunte, quia iam tunc laici patrimonium, nō clerici bona intelliguntur, ac ideò forum secularem sortiri incipiuntur.

45 At* in exactione regalis decimæ, nullam immunitatem, habent bona clericorum, quæ scilicet eis bonis specialiter data sit: quia cūm nō ratione rei venditæ illa debeatur, vt dicemus infra hoc eodem capite. numero. 97. & sæpiùs supra diximus, nulla ratio fuit, propter quam clericorum rebus & bonis immunitas aliqua ab hoc munere concederetur, prout in ijs, quæ ratione rerum imponuntur, concessa est in dicta. l. secunda. C. de Episcop. & cleric. sed quia ea decima debetur ratione contractus celebrati, vt diximus in dicto numer. 97. effectum est, vt ne clerici ratione aliqua eo exactionis modo grauarentur, ab istius decimæ solutione iure sint exempti in dicta. l. 6. tit. 18. libr. 9. Recopil. vbi nulla bonorum ideó, sed ecclesiasticarum duntaxat personarum mentio fit, quicquid legi tertiæ quaterni gabellarum illud inaduertenter imponat Gomez Arias in l. 65. Tauri. num. 6. & quod istius modi priuilegium personis ipsis clericorum duntaxat, non etiam rebus eorū venditis, aut permutatis datum sit,

46 ex eo claré constat, * quia si clericus non rem suam propriam, sed alienam suo nomine vendat sine fraude, verè existimans suam esse, & ad se pertinere, gabellam non debebit, scilicet propter suū personale priuilegium, quo contractus & venditio eius immunis est: quicquid generaliter verum sit, etiam rei alienæ venditorem ad decimā obligari ex resolutis sup. capit. 14. nu. 21. & é contrario, si laicus vēdat rem clerici tamquam suam propriam & suo nomine, dubitare non licet quin decimā debeat: quia ex re clerici, quæ nullum in hoc priuilegiū habet, immunitatē aliquam mutuari non poterit ex traditis suprà. c. 15. nu. 9. in fin. sicut mutuaretur quidem, si res esset priuilegiata, vt panis coctus, libri, & arma, & alia de quibus infra cap. 20. si igitur hoc clerici priuilegium de non soluēda gabella,

non reale bonorum suorum, sed personale dútaxàt est, vt expressè ait Paulus Castren. in. l. licitatio.§.fiscus.D. de publica.euidenter consequitur, ꝙ extincta persona durare non potest, & quod verissima manet præhabita
47 nostra resolutio, quam sic teneo.* Nã licet tradi soleat, quod bona clericorum eodem priuilegio gaudent, quo ipsi clerici, id verum est, cum principaliter persona ipsa inspicitur ad exactionem tributi, tunc enim ne persona lędatur, & bona ipsa priuilegia esse intelliguntur: secus autem cum bona ipsa principaliter considerantur, vt est noster casus, in quo nulla est persona clerici, vt pote iam defuncti, sed de ipsis bonis duntaxat tractatur: tũc enim priuilegium personæ ad bona non extenditur, vt eleganter tradit Decius in dicto cap. Ecclesia sanctæ Mariæ.num.18.de constitutio.& agit Couarruu. libr.1. varia.resolu.cap.4. num.3.

48 Illud* verò maximè animaduertendum est, quod de bonis venditis ex iacente clerici hęreditate diximus sup.n.40. dicendum nõ esse in spolio Episcopi decedẽtis: etenim si per iudicẽ secularẽ, aut aliũ quemcunq; bona illius Episcopi apud sequestrẽ deponãtur, iuxta quotidianam praxim, & eueniat ex iusta causa, quod sequester ille autoritate iudicis, aut alio modo aliqua bona vendat, ne pereant, putà triticum, hordeum, aut vinum, aliavé bona, quę seruando seruari nequeunt, regalis decima ex istius modi venditionibus non debebitur, qua licet personale Episcopi priuilegium, quod cum persona ipsa extinctũ est, bonis istis non prosit, per ea quæ in clerico decedente suprà resoluimus, adhuc exemptionem habent illæ vẽditiones ex priuilegio Ecclesiæ, seu Cameræ apostolicæ, cuius bona ipsa fiunt per Episcopi obitum.

49 Vnde consequitur,* quod si Episcopus ille decesserit relictis bonis patrimonialibus, aut aliunde quàm ex episcopatu adquisitis, de quibus vt quilibet alius clericus testari potest, & laicum hæredem instituere, iuxta textũ in cap. sint manifestæ. 12.quæstio.1. & quæ resoluit Couarr. in cap. 1.num.3. de testam. & l.6. in fin.tit.2. libr.1.Recopil. Episcopus enim non ratione suæ personæ, sed ratione bonorũ episcopatus testari prohibetur, vt tradit Sarmien. de reddi.ecclesiast. 3.par.cap.3.num.4.idem de eius bonis iacente scilicet hæreditate distractis dicendũ erit, quod de clerici alterius cuiusuis bonis supra diximus, vt scilicet gabella debeatur. Quinimmò si de bonis ratione episcopatus adquisitis testatus fuerit ex pontificis licẽtia & priuilegio, quod obtineri potest ex resolutis per Couar. in cap. cũ in officijs. num. 7.de testã. & laicum hæredem instituerit, tunc quidem, siue iacente adhuc hęreditate, siue post illius hæredis laici aditionem bona Episcopi væneant pro soluendis, scilicet debitis, aut legatis, siue quidem per testamentarios & executores ab eo relictos, siue per hæredem institutum, aut iudicem exequentem illud fiat, proculdubiò dicendum est regalem decimam esse soluendam: quia si iacet hæreditas, ex nulla parte iuuari potest ea venditio, quò magis immunis sit à gabellæ solutione, ex resolutis supra in clerico. num. 40. si verò iam hęres laicus adierit, bona eius esse censentur per aditionem ex dicta. l.1.§.prætereà. D. de separatio.& quæ diximus supra dicto. num. 40. in fin. versic. aliàs enim: quod ita in his diebus contigit de facto in obitu doctissimi viri Iacobi Simancas Zamorensis Episcopi, & consultus pro gabellario, ita respondi.

Quæ sanè resolutio intelligenda & practi-

practicanda est, quamuis hæres ille laicus clerici, aut Episcopi nó in vniuersum esset institutus, sed in residuo bonorum, scilicet post debita & legata soluta, quæ solui cauisset testator, prout est quotidianus testamentorú, & tabellionum stylus: etenim adhuc omnium rerum dominus sit ille hæres: quotque in hæreditate reperiantur, & actiones actiuæ & passiuæ in eum transeunt per aditionem hæreditatis, & legatis ac debitis obstringitur, non minus quàm si vniuersaliter esset hæres institutus, iuxta. l. cum hęredes. D. de adqui. posses. Nec obstat limitatio illa, in residuo bonorum, quæ verba verè limitant, vt tradit Bart. in. l. si quis seruum. §. fin. delega. 2. in finalibus verbis. quia cú in hoc casu, quo de agimus, nullus alius hæres vniuersalis esset, qui eo modo táquam in re particulari institueretur, sublata mentione rei particularis, seu portionis bonorum, tanquam quodá impossibili, hæres in vniuersum manerę debet, ex regu. l. 1. §. si ex fundo. D. de hæred. instit. & l. 14. tit. 3. par. 6. quæ hodie quoque iure Regio Ordinamenti procedit, quamuis scilicet eo iure ad validitatem testamenti necessaria non sit hæredis institutio, prout de iure communi erat, quod in specie adnotarunt Antonius Menessius in. l. eam quam. num. 93. C. de fideicom. & Petrus Peralta in Rub. D. de hæred. institu. num. 27. sed & procedit etiam prædicta resolutio, quamuis ex iussu Episcopi, vel clerici testatoris bona illa venderentur per hæredem laicú, aut testamentarios, quia adhuc istius domini vendentis, non Episcopi, aut clerici iubentis persona inspicienda est, ex resolutis supra capite. 16. nu. 28.

Vlteriùs in hac materia optima il-
50 la dubitatio est, * an si aliquis ingrediatur monasterium, & tempore nouitiatus aliqua eius bona vendantur suo nomine, regalis decima debeatur: atqui cum semel de facto hæc quæstio contigisset, prout quotidie potest cótingere, transactione partium decisa fuit. Existimo autem sine dubio, quod si definitiua sententia iudicis expectaretur, pro gabellario fuisset iudicandum: quia nouitius nó est religiosus, cum ad seculum possit redire vbi voluerit, iuxta notata per Gregor. Lup. in. l. 7. verbo *si quando.* tit. 7. par. 1. & quæ tradit Tiraq. de retra. lig. §. 1. glos. 8. ex numer. 21. Quod est magni mométi aduertisse pro fratribus Societatis Iesu: etenim isti nó, vt cæteri religiosi post annum probationis, iuxta tex. in cap. ad Apostolicam de regulari. & S. Conci. Trid. sess. 25. eo tit. cap. 15. sed multos post annos in religione illa sanctissima profitentur, vt refert idem S. Concil. vbi supra cap. 16. atque ideo fiet, quod si procurator monasterij vendiderit aliqua bona cuiusuis iuuenis eam religionem ingressus, qui nec professus fuerit, nec sacros ordines susceperit, regiæ decimæ locum faciat.

51 Verumtamen, * quamuis sic generaliter dixerimus, clericos exemptos esse à decimæ solutione iuxta. dict. l. 6. tit. 18. libr. 9. Recop. illud ex lege sequenti limitandum & intelligendú est, nisi ex negociatione védiderint, aut permutauerint: quia sic vendentes, aut permutátes ad gabellam obligantur, & omnibus pœnis, ac legibus gabellarum subijciuntur, ac si veré laici essent: quod erat dispositum in. l. 3. in quat. gab. & est aliàs verissimum & iustissimum iure communi, vt cóstat ex resolutis per Felin. in cap. Ecclesia. S. Mariæ. num. 105. & Deci. nu. 57. de constit. & Bertachi. de gabel. 7. parte princ. num. 8. & alios, quos refert. Ioa. Matientius in. l. 11. glos. 1. nu. 3. tit. 10. libr. 5. Recop. Cuius decisio-

nis ea est potissima ratio, quia negociatio clericis est prohibita, & dum huic se implicant, eorum facultates à laicorum statutis, legibus, & consuetudinibus Ecclesia non defendit, vt tradit tex. in cap. fi. de vita & hon. cleri. atque ideo in eis locum habere debet legis gabellariæ dispositio, cũ eo casu iuri Canonico cõtraria non sit, iuxta text. & notata in capit. 1. de noui operis nunt. & cap. 2. de despo. impub. & cap. 1. de re iudi. vbi habetur, quod generaliter leges ciuiles ad forum etiam ecclesiasticum extendũtur, quatenus iuri Canonum contrariæ non sunt, non quidem ex vi & potestate ipsarum legum, sed ex confirmatione ipsa canonica, & hoc est, quod tradit text. sic intelligendus in l. 5. ibi. *de la Iglesia* tit. 1. libr. 2. Recop. ex elegãter resolutis per Fortu. Garsiam de vltimo fine iuris ciuil. illati. 13. & 14. per totas: vt verè intelligas prædictam. l. 7. Recop. & prædictam l. 3. in quat. gab. non tam per se disponere, vt clerici negociatores gabellam debeant (id enim nullatenus possent efficere ex defectu imperij) quã iubere obseruare id, quod aliás iure Canonum est statutum per text. in d. cap. fin. cum traditis per Menchaca. de succes. creat. 1. par. lib. 1. §. 10. num. 648. versi. vnde infertur intellectus. in impressione Salmãticen. & in lib. 3. §. 26. nu. 64. versic. ad hæc infertur. & num. 78. versi. vnde quod clericis. in Venetiana. & Mexia in prag. panis. concl. 5. nu. 21. & 22.

Quæ sanè limitatio vsque adeò generalis est, vt nedum in clerico vendẽte, aut permutante, sed & in emẽte quoque negociationis causa, accipienda & practicanda sit: atque ideo omnes leges loquẽtes de emptoribus circa istius iuris exactionem, indistinctè in quolibet clerico ex causa negociationis emente procedunt, ac si ille verè laicus foret ex text. in. d. cap. fin. de vita & hone. vt expressè iustaque deciditur in dict. l. 3. quat. gab. ibi. *Pero si qualquier de los sobredichos comprare*, & rectè adnotauit Didacus Peretius in. l. 13. verbo. *Pague el alcauala*, ibi. vel si clericus sit negociator. tit. 3. libr. 1. Ordina. quod est menti tenẽdum pro extensione. l. 31. & l. 32. titul. 19. lib. 9. Reco. vt nedũ procedant in emptoribus laicis, sed in clericis quoque locum habeant, cum ex negociationis causa emerint.

At verò vt limitationem istam ad ea, quæ suprà diximus, vtiliter explicemus, notandum est:
52 * quod tũc clericus negociari dicitur. quando rem emit, in sua integra forma venditurus lucrifaciendi causa, vt tradit Abbas consi. 6. secus autem si rem emit, ita vt sit ei materia aliquid operandi, & sua opera vel industria mutatam vendiderit, aut permutauerit: quia tunc negociari non dicitur, nec decimam debet, aut aliud quodcunq; tributum, per tex. expressum in cap. eijciens. 88. distinct. & quæ notat Petr. Dueñas regul. 110. nu. 11. Auend. respon. 33. num. 4. versi. septima conclusio. & Dida. Peret. in. l. 1. glos. 1. versic. est & aliud. col. 93. tit. 3. lib. 1. Ordina. & est ratio differentiæ, quia finis illius primi actus, scilicet cũ quis emit in eadem forma venditurus, nullus vsus aut virtus est, sed solus quæstus: & is quidem non secundùm naturam rei, sed sola arte excogitatus ad augendas opes cum aliorum incommodo, propter quod eam negociationẽ in quocunque honesto homine vituperat Arist. libr. 1. Politi. cap. 6. & 7. vt tradit Caro. Molinæus de vsuris. quæst. 69. num. 440. & Do. Sot. lib. 6. de iust. & iur. quæst. 2. arti. 2. in princ. atqué ideò meritò clericis interdicitur in dict. cap. fin. de vit. & hon. & in distinct. 88. per totam. At verò cũ

quis

quis emit, vt ſi ei operandi materia, atque ita rem mutatam vendit non contra naturam & ſola arte quæſtum quærit, ſed ex ſudore & labore ſuo, prout in primo homine mandatum eſt: & in Pſalm. Labores manuum tuarum, quia manducabis: atque ideo iſte actus non propriè negociatio dicitur, aut eſt, ſed potiùs artificum, vt inter Mechanicas artes connumeretur ex Alciato in. l. mercis. 207. D. de verb. ſigni. & tradit Doct. Soto in loco præallegato.

53 Sed adhuc in hac materia * quotidie in praxi dubitatur, & quilibet practicus paſsim requiret, qualiter apud nos iſthæc clericorũ negociatio accipi debeat, quo magis à decimæ ſolutione immunes non ſint: videmus etenim, quod ſi clericus emit vuas, vt vinum faciat & vendat: item & lanas, vt pannos venditurus efficiat, decimæ exactione vendendo vexatur, cum tamen non rem ipſam, vt emerit, in ſua integra forma, ſed mutatam vendiderit, vt conſtat ex. l. lana. 88. de leg. 3. & l. 4. tit. 9. par. 6. quod quidem negociatio eſſe non videtur ex prædictis, nec per conſequens cleri-
54 cis prohibitũ: Atqui * conſtat, quod eatenus in perſona & bonis clericorum gabella permiſſa eſt, quatenùs eis contractus ille, per quem gabella, aut aliud tributum penditur, eſt illicitus, vt probat apertè tex. in dict. cap. fin. ibi. *dum ſe his implicant*; de vita & honeſt. cleric. cum gloſſ. ibi. quæ ſic explicat mercatura enim honeſtati cõſcia, in clerico grauanda non eſt. l. 2. C. de epiſc. & cler. vbi bene explicat Salyc.

Atqui in hac difficultate illud verè & reſolutiuè tenendum eſt: totiens
55 * videri clericum non negociatorem mercatoremvé quotiens ſic emerit, vt ſic ei materia per propriam ſuam perſonam aliquid operandi, atque ita ex opera & induſtria perſonæ ſuæ rẽ mutatam vendiderit, aliquid lucraturus vel non: veluti ſi lanam emerit, aut ſericum, vt aliquid veſtiendi, calciandivè caſu vtile proprijs manibus conficiat, ocio non vacaturus, & vt inde labore ac induſtria manuum ſuarum licitum lucrum corradat, prout de quodam clerico ſacerdote mihi conſtat, ac in religioſiſsimis fratribus Carmelitis videmus quotidie: quod quã laudabile ſit, ex eis apparet, quæ tradit Domi. Soto libr. 7. de iuſtitia & iure. quæſtione. 5. artic. 2. exemplo Diui Pauli, qui. 1. ad Corinth. 4. ſe ita feciſſe teſtatur, & Actuum Apoſtolo. capit. 20. *Ad ea* (inquit) *quæ mihi opus erant, miniſtrauerunt manus iſtæ.* Et iſto caſu dubium non eſt, quin iſtius modi ſacerdotes & monachi vendentes ſua opera, mercatores, nec negociatores dicantur, quin potius artifices ex prædictis: gaudeantq; ideò exemptionis priuilegio, de quo in dict. l. 6.
56 tit. 18. libr. 9. Recop. * Quod quidem & ad eum quotidianum caſum extẽdit Doct. Soto dicto. libr. 6. de iuſti. & iure. quæſtion. 2. artic. 2. quando quis emit mulam, aut equũ rudem, vt cultiorem vendat: nempè quod is negociari non dicatur, quia verè rem illã, quã emit, induſtria ſua mutatã, ac meliorem reuẽdit: quod valdè notandũ eſt in hac materia ad hoc, quod clerici huiuſmodi lucro occupati gabellam non ſoluat, etiam ſi ſine fræno & ſella vendiderint, quia non tam negociari, quàm artem exercere cenſentur, quod clericis non eſt prohibitũ, cap. clericus. 91. diſtinct.

57 Quod ſi clericus * lanas illas emerit, non vt ipſe operetur, vt dixi, ſed vt impenſa ſua ex mercenariorum & opificum induſtria, ac labore pannos efficiat, poſteà venditurus lucrifaciẽdi cauſa: ematque etiam vuas, prout quotidie videmus, & per famulos, ac perſo-

personas huic rei aptas in sua apotheca recondat, vinum posteà venditurus, vt inde aliquid lucrari queat: dubitandum non est, quin mercaturam & negociationem exerceat, solutusque inde sit decimam venditionis, & alia iura Regalia tanquam laicus, ex dicta. l. 7. Recop. & dicta. l. 3. quat. gabella. quia tunc nulla versatur industria clerici, prout tam eleganter, quàm vtiliter tradit ex Pe. Ancharrano Summa Syluestrina verbo. excommunicatio. 9. versi. vigesimaprima. num. 46. vbi ait, quod si monasterium emisset venam ferri, vt inde per famulos & personas conductas ferrũ colligat, & vendat lucrifaciendi causa, gabellam & alia iura regalia erit soluturum: secus verò si per ipsosmet monachos ferrum fieret, quia tunc, cum rem mutatã ex industria sua venderent, negociari non dicétur: & prędictam resolutionem sequitur Nauarrus in manu. confesso. cap. 27. nu. 128. iuxta quam intelligendum est verum consiliũ Federici de Senis consi. 207. qui aliàs sine prædicta distinctione respondit, prædictum illud monasterium gabellam non debere: est aùtem, vt dixi intelligendum iuxta elegantem distinctionem Syluestri, vbi supra, qui Federicũ allegat non expresso locò, & bene reprehendit.

58 His ergo * iactis fundamentis ad intellectum istius modi negociationis, qua de agimus: ecce qualiter materia istius capitis, & dictæ. l. 7. Recopil. laté se extendit, si bene considere tur: videtur enim & illud ex prędicta doctrina colligendum, nempè quod si monasterium, aut clericus emat gregem, & inde fructus collectos, lanam, caseum, & agnos vẽdat negociari videatur, vt istius venditionis decimã sit soluturus, quod per absurdum esset dicere: etenim plusquam manifestum est, quod licet si monasteriũ, aut clericus ferrum collectum ex vena à se empta venderet, decimam debet ex prædicta communi resolutione Syluestri & Nauarri: támen si fructus ex alia re à se empta collectos vendat, ad decimam non obligatur, nec negociari dicitur, ex notatis per Abbatem consi. 6. in responsione. 2. dubij. Sed cur hęc tam variè, videamus: & in secunda specie, nẽpe quando rem emit, & fructus inde collectos vendit, negociari non dicitur ex eo, quod minimè dici potest vendere quod ex emptioni adquisiuit: sed potiùs quod ex re iam sua natum est, vt probat textus elegans in. l. vaccæ emptor. D. de euictio. cuius contrarium foret si res ipsa, quæ empta esset, integra sua forma reuenderetur lucri faciẽdi causa, quia tunc rectè diceretur negociari ex dicto cap. eijciens. 88. distincti. & quæ superius diximus. num. 52. At in illa prima specie Syluestri & Nauarri, nempe quãdo monasterium, aut clericus emisset venam ferri, & ferrum collectum exque mercenariorum industria confectum venderet, vt lucrifaceret, negociatio est ea ratione, quia tunc dici non potest vendere, quod ex re iam sua natum est, prout de fructu alicuius rei emptæ diximus: sed potiùs vẽdit quod emit: quia id quod extrahitur de vena ferri, & in ferrum perfectũ deducitur, verè inerat in ipsamet vena ferri tẽpore emptionis: atq; ideò vendendo ferrũ collectum, nõ minus dicitur negociari, quàm si ipsammet venam emptã, aut eius quotã & part ẽreuenderet, & hæc est vera & elegans differentia, ac naturalis ratio discriminis inter eas species.

Sed, vt radicitus hæc materia intelligatur, tantisper immorandum

59 & aduertendum est: * quod vena ferri dupliciter esse potest: aut enim potest esse talis, vt ferrum ibi renascatur, nempè vt licet inde extrahatur, natura

natura ipsa augeatur vena, prout de cretifodinis, argentifodinis, vel auri, tradit I.C. in l. fructus. aliás. l. si diuortio. §. si vir in fundo mulieris. D. solut. matrim. & de lapidicinis in. l. fin. D. de fundo dotali. & tūc dico, quod cum id, quod ex vena asportatur, in fructu sit, quasi natum & collectum ex vena iam propria clerici, & monasterij facta, idem dicendum erit de ferro collecto & vendito in specie Syluestri & Nauarri, vbi supra, quod de quocunque alio fructu rei emptæ iam supra diximus: quia eadem ratio est, quicquid viri illi doctissimi non ita distinxerint: scilicet, vt eo casu siue per monachos, siue per alios ferrū fiat, & vendatur, nulla gabella soluenda sit: quia generaliter ex fructibus rerum monasterij, vel clerici nullum tributum debetur, cum negociatio deficiat ex prædictis: & hoc casu népè cum ferrum collectum in fructu est, recté procedit consilium Federici de Senis. 207. de quo suprà egimus. num. 57. Aut talis est, vena ferri á monasterio empta, vt nihil ibi renascatur, sed quod modò est, semper in ea fuerit. prout de lapidicinis marmoreis tradit textus in dicto. §. si vir in fundo. in primo casu: & tunc, quia quod asportatur, in fructu nō est, sed potiùs erat in ipsa vena tempore emptionis à monasterio factæ, ac proinde appareat, monasterium vendere, quod veré emerat, vt suprà dixi numero præcedenti, locum habeat Syluestri & Nauarri resolutio, de qua suprà, ac de ista venarum distinctione vide Molinam de primogen. cap. 23. num. 8. & l. 27. tit. 11. par. 4.

Subsequenter ex prædictis consequitur, * quod si clericus emat fundū
60 negociandi causa plenum fructibus maturis, qui in eo pendentes sint, & fructus ab eo decerptos vendat, gabellam debebit, quia verè vēdit quod emit, lucrifaciendi causa, atque ideò negociari intelligitur, iuxta textum in dicto capit. eijciens. 88. distinct. & quæ supra diximus: fructus enim pédentes pars rei sunt. l. fructus pendentes. D. de reiuendica. & quæ laté resoluit. Tiraquellus de retract. ligna. §. 1. glos. 7. ex num. 36. qui si tempore véditionis existunt, tanquam pars fundi debentur, iuxta. l. Iulianus. §. si fructibus. D. de actio. empti. & quæ laté resoluunt Barlolus, Iason, & doctores in. l. si filiusfamilias. §. fin. D. de verbor. obligatio. & Couarruuias libr. 1. varia. resolut. c. 15. nu. 3. & lib. 3. cap. 4. num. 7.

61 At si clericus* ancillam grauidam, vel vaccam, aut oues, equas vè prægnantes emat, & natum seruulum, vitulum, agnosvé, aut equinum pullum vendiderit, decimam non debebit gabellario: quia nec negociari dicitur ea vera ratione, quia verum non est vendidisse quod emit, sed quod ex re sua natum est, instar fructuum, qui nō extarem tempore emptionis rei, sed posteá producerentur, vt probat textus elegans in. l. si prægnās. D. de euictio. l. si quod ex Pāphila. 73. de legatis. 3. & ibi glos. optima. atqui prædictam differentiam inter agrum plenum fructibus, & animal prægnans, tradit textus expressus. in. l. Falcidia. 9. vbi Bartolus bene explicat. D. ad legem Falcidiá. ita vt notare debeas, quòd si clericus emit fundum negociandi causa, & fructus eius collectos vendat, & de gabella quæratur, distinguendum sit: an plenum ijs fructibus, hoc est, cum fructibus illis pédentibus emerit, & tunc quasi reuédiderit parté rei à se emptæ, decimam eum debere respondeo. Aut emit sine fructibus, sed posteà natos collegit, & vendidit, & tunc nullam gabellam debere aio ex supra resolutis. Quod si animal, aut ancillam emerit, & partū ven-

vendiderit, dicere oportet indistinctè eum ad gabellam non teneri, siue prægnans eo partu animal illud, ancillà-vè prægnantem emerit, siue postea apud eum post emptionem res illa empta cóceperit: quia vtroque casu verum est dicere, se illum partum non emisse, eo quòd dum in ventre est, animal non est, nec in rerum natura, ex supra allegatis: quicquid illius fauore aliquando esse intelligatur per interpretationem iuris, prout Bartolus & doctores notant in dicta. l. in lege. & est textus in. l. qui in vtero. & alijs. D. de statu homin. cum ijs, quæ laté cógerit Tiraquellus in. l. si vnquá. verb. susceperit liberos. ex num. 144. C. de reuocand. donationibus.

Sed his ita cognitis & præmissis, quibus satis aperta manet hæc materia, aptè succedit difficilis illa & à quàm plurimis clericis, & gabellarijs
62 sæpiùs interrogata quæstio: * an si clericus alienum agrum conducat, & fructus colligat, vendatque, negociari dicatur, necnè: & an gabellam debeat, ex dicta. l. 7. tit. 18. libr. 9. Recop. in cuius quidem quæstionis resolutione, & iudicio magnoperè laboraui, pro indagandis iuris principijs, quibus quæstio hæc resolui posse videretur: nam Franciscus Personalis in tract. de gabellis. numer. 81. qui istius gabellæ quæstionem tetigit, principalem nogociationis punctum subterfugit, & Montaluus noster in. l. 50. verbo. *Que Pharaon*, in finalibus verbis totius glossę. tit. 6. par. 1. illud breuissimé absoluit, vtpote qui in ea falsa sententia esset, vt existimaret, generaliter clericos alcaualæ tributo subiectos esse, sicut laicos, vt aduerti supra num. 9. in qua opinione persistens, vel maximè inquit id verum esse in clerico códucente possessiones alienas, quia tunc tamquam negociator non excusabitur: qualiter autem negociator dici possit, non explicat. Ego verò iuris principijs adhærens pro vera istius quæstionis resolutione nonnullam prænotanda esse existimaui.

63 Et primò pręmitto, * quod ad hoc, vt clericus negociator gabellam debeat, necessariú est, vt negociatio illa sit ei secundum Canones illicita: aliàs enim, si licitum sibi esset negociari, neutiquam posset lex regia & secularis negocianti clerico, qui subditus non est, tributú imponere, ex ijs quæ suprà diximus. num. 9. cum ergo generaliter negociatio sit clerico prohibita, generalis quoque est regula, & gis præceptum, vt gabellam soluat, eo quod propter illicitam negociationem, cui se immiscet, vt laicus iudicatur ab Ecclesia, dicta. l. 7. tit. 18. libr. 9. Recop. & dicto cap. fin. de vita & hone. cler.

64 Secundò præmitto, * quod ad hoc, vt clericus aliquid védens decimam debeat, non sufficit, quod rem illam, quam vendit, illicitè adquisierit per modum aliquem a Canonibus prohibitum: sed necessum est, quod eam adquirendo, & postea vendendo negociari cum constet, vt probat dict. l. 7. & tradit expresse Federic. de Senis. consi. 207. ad finem. ibi. Præterea siué abundent, siue non, sufficit ad eorum defensionem, quod hoc exercere non sit negociari. Quibus verbis aperte vult, quod quamuis monasterium, vel clericus aliquid male & turpiter adquisitum vendat, gabellis laicorum non subijcitur, nisi verum sit, eo modo negociari, quia isto solo casu negociationis ecclesiastica persona ab ecclesia non defenditur in dict. cap. fin. Quò fit, vt quamuis illicitum & prohibitum sit clerico aduocare, aduocatique officium exercere, nisi certis casibus, vt constat ex cap. 1. ne clerici, vel mona. & l. 10. tit. 3. libr. 1. Recop.

si ta-

si tamen de facto aduocans, rem aliquam salarij loco adquisierit, puta triticum, aut aliam rem, quam postea vendiderit, vt lucrifaceret, dubium non est, quin gabella ex ea venditione non debeatur: quia vere negociatus non est, qui quod in præmium laboris & consilij sui accepisset, alienat & védit, vt quia vtilius sit ei precio rei frui, quám re ipsa vti: negociari enim dicitur, ex communi omniũ sententia & dict. cap. eijciens. 88. distinct. qui rem adquirit eo animo & intentione, vt reuẽdendo lucrifaciat: at ille clericus aduocans non adquisiuit, vt venderet, sed vt sibi pro labore satisfieret, vendidit autem postea, quia maluit precium, quam rem: & qui rem semel adquisitam, ex accidẽti vendit, non negociatur, vt infra dicemus, nu. 81.

65 Tertiò præmitto, * quod negociari dicitur non solum is, qui sic emit, vt venditurus lucrifaceret, sed & is, qui ex quocunq; alio contractu, quã emptionis, adquisiuit vt venditurus, putá ex contractu locationis & conductionis, vt est textus expressus in. l. legatis seruis. 65. in princ. de leg. 3. vbi serui, qui ad locandum & conducẽdum præpositi sunt negociatores dicuntur, sicut & qui ad emendum &

66 vendendum præponerẽtur. * Atque ideò, si clericus ex facto conduxisset, fructus decimales alicuius territorij, vel fabricæ suæ ecclesiæ, vel alterius, vt iam vidi de hac quæstione cõsultus: & fructus eo conductionis contractui adquisitos vendat, vt lucrifaceret, nemo dubitare poterit, quin decimam Regalem sit locuturus talis clericus, quia vere negociatus est, iuxta dictam. l. Recop. Sed & si clericus cum aliquo laico societatem inijsset, & pecuniam præstiterit, iuxta. l. si non fuerint. D. pro socio. & textũ in. §. de illa. Instit. de societate. & quæ notat Couarr. libr. 3. variar. resolutio. cap. 2. num. 2. laicus verò aliquo tempore negociatus esset, ac tandem finito tempore societatis, & deductis sortibus merces aliquas ex quæstu & lucro inter se diuiserint, partemque suam illarum mercium clericus vendiderit; minime quoque dubitari potest, quin regalem decimam debeat: quia verè vendidit res ex sua propria negociatione, nempe propter societatis contractum adquisitas iuxta dictam. l. 7. tit. 18. libr. 9. Recopil. Quãuis verum est, quod non adquisierit ex emptionis contractu, sicut socius, qui industriam præstitit, sed societatis ergo.

67 Vltimò præmitto, * quod generaliter prohibitum est clericis, aliena prædia conducere, vt probat textus in dicto. c. 1. ne clerici, vel monach. vbi glossa & doctores notant: sed nõ statim consequitur, quod si adquisitũ ex ea conductione vendiderit clericus, decimam & alia iura regalia sit soluturus: nisi verum sit dicere, eum clericum in ea conductione, & venditione posteà secuta negociationé aliquam mercimonium exercere, iuxta superius allegata & resoluta in secundo præmisso. num. 64. in hoc ergo stat tota huius quæstionis difficultas, an eo modo negociari dicatur clericus, vt inde gabellam debeat, ex dicta. l. 7. Recop.

Et quidẽ videtur pro clerico, quod

68 * fructus, quos colligit & vendit, nõ ex negociatione adquisierit, sed ex suo semine, cura & cultura, quæ valdè à negociatione differt, nam duæ sunt inter alias adquisitionum species: prima quidem mere naturalis à fructibus & animalibus: secũda auté, quæ per commercia fit, & hæc negociatio dicitur, prout ex Aristotele libr. 1. Policito. cap. 7. tradit & explicat Carol. Molinæus de vsuris. quæstion.

ſtion. 69.num. 440.ad fin. Atqui illa prima adquiſitionis ſpecies à quam plurimis, præcipuè ex priſcorum dicto & ſententia, laudatiſsima eſt, nẽpe agricultura & cura gregis, quaſi longe diſtet à mercatorum officio, vt late tradit Tiraquel. de nobilitate. cap.32. & Caſſanæus in Catalago gloriæ mundi.par.11.conſiderat.37.

Sed adhuc ego in contraria ſen-
69 tentia ſum, * quin potius clericum conducentem prædia aliena, vt inde fructus colligat, & vendat lucrifaciẽdi cauſa, abſque dubio negociari decimamque regiam debere exiſtimo: quia eo caſu agricultura mera quædam negociatio & mercatura eſt, cũ totum quod vendit ille clericus, ex conductionis contractu adquiſierit eo animo, vt venditurus lucrifaciat, prout manifeſtum eſt in opulenta & grandiori aliqua cõductione: & hoc ſufficit, vt negociari dicatur ex tra-
70 ditis, ſupra in tertio præmiſſo, num. 65. * agricultura autem, ab antiquis & nouioribus ſæpe laudata, tamquã res à negociatione diſtincta & aliena, ea eſt, quam quis exercet in ſuis agris & poſſeſsionibus, non in alienis conductis, vnde illa, quæ in proprijs poſſeſsionibus patrimonij, vel beneficij ſui exercetur per clericum, nunquàm fuit prohibita, vt conſtat ex tex. in cap. clericus. verb. agricultura. 91. diſtinct. & in cap. nunquam. de conſecrat. & cap. 1. vbi glo. & Abbas. de celebr. miſſa. & conſtat latiùs ex reſolutis per Tiraq. dicto cap. 32. numer. 2. & ſequentibus. At illa, quæ exercetur in alienis agris per conductionem, quia non honeſtati conſcia eſt, vt aliàs dicit. l. 2. C. de epiſ. & cleric. omninò prohibetur ex dicto. c. 1. ne cleri. vel mona. & alijs iuribus. non ex alio, vt exiſtimo, niſi quia, vt dixi, mera eſt negociatio: atqui expreſſe, ꝙ qui cõduxit prædiũ alienũ, vt fructus inde collectos vendat, negociari dicatur, ſatis aperte ſentit & tradit, licet nõ expreſsim in clerico loquatur, Tiraq. vbi ſupra. de nobilita. c.37. num. 82. quem vide.

71 Nec * obſtat, quod dicitur pro clerico cõductore, fructus collectos ex ſuo quidem ſemine, cura & cultura adquiſijſſe: quia immò potius ex alieno prædio adquiſiuit per conductionis contractum: nam quòad fructus colligendos attinet, potiùs ius corporis & fundi, ex quo percipiuntur, quã ius ſeminis, ex quo oriuntur, inſpicitur: vt eleganter tradit I.C. in. l. qui ſcit. 25. §. in alieno fundo. D. de vſuris. etenim nati fructus, dum ſolo cohærent, ipſiuſmet fundi ſunt. l. fructus pendentes. D. de reiuend. ac per conſequens in illius dominio eos eſſe cõſtat, cuius & fundus eſt: & ſi ad conductorem clericum, vel quemcunq; alium collonum perueniunt, ex voluntate domini locantis fit propter locationis & conductionis contractum, vt elegantiſsimè tradit tex. aureus ad hanc rem in. l. ſi ſeruus communis. 63. §. locaui tibi. D. locati. Qui
72 nimò * non ſtatim, cum collecti ſunt, in dominium conductoris tranſeũt, ſed ita demum ſi penſio ſoluta ſit locatori, aut habita fides de pretio, prout aliás in venditione dicitur. §. venditæ. Inſtit. de rerum diuiſ. l. quod vẽdidi. D. de contrah. empt. quod ita tenet gloſ. in dict. §. locaui. verbo. facere. & ibi Bart. & Angel. num. 2. & gl. in. l. in ciuile. C. de reiuendi. Alciatus poſt alios in. l. traditionibus. verbo. nudis. C. de pactis. contra gloſ. ibi. & in. l. 1. C. de rerum permuta. & eſt cõmunis doctorum ſententia, cui parẽdum eſſe cenſet eam reſoluens Albarus Vallaſcus de iure emphyth. quæſt. 20. num. 15. 1. parte. Igitur ſi iſte clericus percipit & adquirit hos fructus, qui erant alieni: & quidem adquirit

per

per locationis & conductionis contractum, vt vendituros lucrifaceret, eosque vendit dubitari non potest, quin negotiari dicatur, & perinde Regalem decimã debeat, iuxta dictam. l. 7. tit. 18. lib. 9. Recop. quemadmodũ & debere diximus, si fructus decimales, quos conduxisset, vendat, ex traditis supra nu. 66.

73 Sed tunc dices * maximam differentiam inter hanc & illam conductionem esse, quia dices in hac vltima simplex est adquisitio ex solo cõductionis contractu: at in illa, qua de agimus, cura & cultura conductoris interuenit, sine qua nullus esset rei locatę fructus, iuxta nota. in l. bonę fidei. ibi. *Qui diligentia*. D. de adqui. rerũ do. & l. fructus. D. de vsuris. & quæ latissimé resoluit Menochius. de recup. possess. remedio. 15. ex nu. 577. & de arbit. iudi. quæst. casu. 210. nu. 4. atq; ideo, cum ager nudus & incultus locatus sit clerico, qui sua natura nullum fructum produceret, nisi clerici conductoris industria & diligentia antecederet, veluti colendo & ferendo, magis videtur, nõ tam ex suo conductionis contractu, per quem locator nihil dare tenetur, sed facere, nẽpè pati conductorem re locata vti & frui, vt explicuimus supra cap. 2. numer. 6. quàm ex suis operis fructus illos adquisijsse, vt tradit textus elegans in dicta. l. fructus. ibi. *Quos suis operis adquisierit, veluti serendo.* D. de vsuris.

74 Verùm tamen, * licet isthæc oppositio efficax videatur, nihil obstat prędictæ resolutioni & sententiæ: quia quicquid fructus illos industriales clerici conductoris opera & labor, cooperante quidé natura, producat: ita vt ad eorũ natiuitatem & productioné maior sit is labor & industria ipsa natura, vt id quid principalius cõsideretur, vt bene explicat Meno. dicto casu. 210. nu. 4. tamé quoad eorum adquisitioné, & dominium eorum clerico conductori adquirendũ, nihil tam principale est, quàm ipse locationis & cõductionis contractus: etenim sine eo, quamuis clericus seminasset fructus natos non adquisijsset, quia quod in agro alieno seminatur, illius fit, cuius & ager est. § si Titius alienam. versi. qua ratione. Instit. de rerum diui. itaq; industria clerici fructus producit, eius verò cõtractus & conductio suos facit, ex dicta. l. si seruus. §. locaui. D. de furtis. cum suprà traditis. & in dicto cap. 2. num. 6.

75 quod eleganti exéplo confirmatur: * Pone, quod clericus emit in spe fructus futuros alicuius fundi, iuxta terminos. l. nec emptio. versi. aliquãdo. D. de cõtra. emp. & l. si iactum retis. D. de actio. empti. & quæ notat Bart. in. l. coté ferro. §. qui maximos. nu. 4. D. de publica. ecce qualiter contractus ipse emptionis potens nõ est, vt aliquid adquirat emptor ex eo contractu, nisi natura ipsa fructus producat, & ad maturitaté vsq; conseruet: nam & si nihil natum sit, contractus véditionis tenebit, qui in ipsa sola spe & alea fuerit cõceptus, iuxta doctrinã Bart. in dicto loco, & quę tradidimus supra. c. 2. nu. 35. & tamen si fructus nascantur, & collectos védat ille clericus, minimè dubitari potest, quin negotiari cum appareat, vt gabellam debeat ex dict. l. 7. recop. quia verissimum est, ex illos emptionis cõtractu adquisijsse, ex traditis supra. c. 9. num. 40. & cum adquisierit eo animo, vt reuenditurus lucrifaceret, euitari nõ potest, quin mera ac propria negotiatio resultet ex. d. c. eijciens. 88. distin. cum his, quæ supra resoluimus.

76 Nec * preterea obstat, si cõsideres, ꝙ in hac principali quæstione, qua de agimus, industria clerici fructus illos adquirentis, & posteà vendentis

versatur: quo casu nulla negociatio esse solet, prout ex dicto cap. eijciens. supra explicuimus: sed magis artifex vel agricola dici potest, quàm negotiator. Nam aduertere debes, quod industria, quæ clericũ excusat á negociatione, illa est, quæ per propriam personam præstatur, secùs verò si per conductas & mercenarias personas præstetur, prout ex Ancharrano & Syluestro, & Nauarro tradidimus supra num. 57. At in nostra specie, clerici isti aliena prędia conducentes, nec ipsi colunt, nec serunt, aut merũt fructus, & trutinent proprijs manibus, vt satis patet, sed potiùs id faciũt per famulos & alias personas conductas tali operi necessarias: quò fit, vt quodquid ad eos ex ea conductione peruenit, non tam eorum personæ & industriæ, quám meræ negociationi tribuendum sit, ex traditis per Syluestrũ in summa verbo. excommunicatio. 9. nu. 46. qué sequitur Nauarrus vbi supra.

Ex quibus omnibus illud sine cõ-
77 trouersia consequitur: * q. si clericus hortum, agrũ vè arboribus plenũ cõduxerit, ex quibus naturales fructus percipiantur, iuxta textum & notata in l. fructus. ibi. *Nam si pomum decerp-rit*. D. de vsuris. eosque fructus collectos vendat, proculdubio dicendum est, eum clericum negociari, & gabellam debere, iuxta dictam l. 7. Recop. quia id, quod vendit, non ex suo, vel aliqua sua industria habet (propter quam in præcedenti quæstione excusare se intendit) sed ex mero conductionis contractu, ad hoc, vt venditurus lucrifaciat: quo casu non minor negociationis ratio est, quã in illo de quo agimus supra in tertio prę-misso. n. 66. Istud verò intellige, quãdò clericus iste agrum illum conduxisset, sine aliquo fructu apparente, quo casu propria fundi locatio & cõductio est: secus autem, si cum ipsius fructibus iam natis & pendentibus ager ille conductus foret, quia tunc non tam fundi locationem, quam ipsorum fructuum emptionem & venditioné esse superius diximus. d. c. 2. nu. 53. cum sequenti. & eo casu nulla dubitatio esse posset, quin regiam decimam deberet clericus, qui emisset fructus, vt reuenderet aliquid lucraturus ex supra resolutis.

78 Verùm, * vt huic longæ disputationi finem imponam, animaduertẽdum est, quod diximus clericum conducẽtem prædia aliena, & fructus inde collectos vendentem negotiari, ac propterea ad regalem decimam obligari ex dicta l. 7. Recop. intelligendum esse de eo, qui contra sacros Canones conduxisset, iuxta textum & notata in cap. 1. ne clerici, vel monachi, nam si ex Canonum permissione conduceret, veluti cum aliena prædia cõducit, propterea quòd propria non sufficiãt, vel adeò egenus & pauper sit, quod necessarium sit ei prędia conducere, vt fructibus viuat, siue eis vescendo, siue vendendo, vt quæ sibi necessaria sunt ex pretio consequatur, veluti probat textus in capit. dilecti. 8. de decimis. & ibi gloss. 1. & glo. in capit. peruenit. verbo. conductiones. 86. distinct. minimè dicendum est, eum gabellam debere; quia quicquid ex supradictis negari nequeat, eũ quoq; negotiari, tamen cũ propter particularem illam causam paupertatis, licita negociatio sit, nullatenus fieri potest, vt lex gabellaria eo casu locũ habeat, cùm fundamentalis eius ratio deficiat, quã tradidimus supra. nu. 51. sicq; prædicta resolutio iuridicé limitanda & intelligẽda est, prout voluit quoq; Montaluus in præallegata. l. 50. Partitæ. de qua supra nu. 62. dũ ait, maximè nõ probata necessitate, sed ex cupidine. Nã licet

prædi-

prædicta ratio non exprimatur in dicta.l.7.tit.18.libr.9.Recopila.sed generaliter negociatorem clericum gabellæ subiecerit, prout facit quoque textus in d.c.fin.de vita & hone.cleri.& cap.quanquam.de censibus.lib. 6. tamen cum ea sola & vnica ratio assignari queat,pro expressa habetur, ex traditis per glos.in.l. quamuis. & ibi Bal. & Paulum de Castro.C.de fideicom. & Iaso. in Auth. quas actiones. C. de sacro. Eccle. & deficiente finali ratione leg. legé quoq; ipsam cessare manifestú est, vt tradit Tir. in tract. de cessante causa.li.ra.L.n.132.

Vlterius ad exactá interpretationem & intellectum dict.l. 7. Recop.

79 nonnulla animaduertenda sunt: & primú, quod diximus clericú negotiatoré gabellam debere, & laicorú statutis obligari, iuxta textum in dicto cap. fin.de vita & honest.cler.& quæ diximus supra nu. 51. sic verum fuisse de iure communi, si prius ille clericus tertiò per prælatum moneretur, vt negociationé relinqueret, vt apertè probatur in dicto cap. fin.ibi. *Tertiò a te commoniti.* & explicat glos. ibi & tradit quoque. l.49.tit.6.par.1. At verò hodie necessarium non est, vt tertiò vel semel moneatur, vt rectè tradit Greg. Lupus in dicta. l. 49. verbo. *Las franquezas*, & ita seruatur in praxi: quia sicut Hispaniç consuetudo etiam ante S. Conciliú Tridentinú potés fuit introducere,vt trina, vel aliqua monitio non requireretur ad hoc,vt clericus primç tosuræ fori priuilegium perderet ex eo,quod vestes clericales non deferat: quæ tamé aliàs de rigore iuris Canonici requirebatur,vt tradit Couarruu.in pract. quæstio.capit.31.in fine:ac propterea, id est, propter prædictam consuetudinem, immò propter prædictum sacrum Concilium, de quo supra numer.18.transcripta non est in noua legum Recopilatione. l.13.titul.3. libr. 1. Ordina. quæ aliud iuxta Canones disposuerat, vt aduertit Ioa. Matienzius in.l.11.glo.1.nu.4.tit.10.lib.5.Recopil. valuit quoq; eadem Hispaniæ consuetudo illud efficere, prout verè effecit,quod ad hoc vt clericus negotiator iure laici cefeatur & gabellam debeat, nec vel vnica monitio necessaria sit,quicquid dubitet Ioan. Parlado.lib.rerum.quot.cap.3.§.1.

80 Secúdò aduerte,* quod iuxta prędictam distinctionem, qua diximus clericos ex negociatione vendentes, aut permutantes gabellam debere,secus aliàs,iuxta dictas.l.6.&.7.Recop. restringenda est.l. 4.tit. 4.libr.6.ordi. quæ generaliter statuerat clericos vendentes ad gabellam obliari nulla facta negociationis mentione:cuius decisio prodijt ex pessimo consilio quod tempore Regis Ioannis.II. factum est,vt refert ac defendit Montaluus in.l.50. verbo. *Que Pharaon*.tit. 6.part.1. & aduertit Gregor. Lupus. ibi. quem refert & sequitur Did. Peretius in eadem.l.4.ordi.&.l.1.glos.11. tit.3.libr.1.ordi.col.4.& notat Ioan. Villalobos in tracta.com.opinio. litera.E.nu.3.vers.fallit quarto. vbi etiá existimant in duobus correctam esse.l.13.versi.fin.tit.3.lib.1. ordin.cum in prædicta generalitate : tum etiam, quia emptorem aggrauat gabella contra.l.2.in quater. ga.Sed ego dico.nullo modo correctá esse: quia procedit iuxta.l.8.tit.18.libr. 9.Recopil.cum resolutis supra nu.10.

81 Tertiò aduerte,* quod si clericus rem aliquam emerit, siue mobilé,siue immobilem:aut se mouenté, nec quidem animo reuendendi, sed vt ea fruatur, & sui vsus causa, secundùm quod definit. I.C.in.l. in lege censoria. 203. D.de ver. sig. quam rem postea ex accidenti vendiderit, vt quia vtilius sibi esse contingat pretio

rei frui, quam re ipsa vti, gabellā non debet, quia negotiari dici non potest, ex dicto capit. eijciens. 88. distinctio- & quæ supra resoluimus. numer. 52. prout expresse tradit Syluester in summa verb. ex communicatio. 9. nu. 46. in fi. ibi. idē intellige, si aliquid emat in vsum suum, quia soluere non tenetur, cum non sit negotium proprie. refert & sequitur Nauar. in Manuali confesso. cap. 27. nu. 128. cui sententiæ recte fauent ea, quæ docet Baldus in. l. 1. §. Vnde quærit Offilius. D. de exercito. actio. & Bart. in. l. cætera. §. si nu. 3. de lega. 1. & alij, quos refert & sequitur Castellus in. l. 1. Tauri. verb. *que fueren vsados*, fol. 19. col. 1. versi. quod
82 etiam facit ad ea. *Vbi dicūt ij autores, quod si statuto caueatur, vt nemo posit emptum frumentum reuendere, prout cautū apud nos est in. l. 19. tit. 11. lib. 5. Recop. & aliquis emat in ciuitate frumentum pro victu totius anni: postea autem mutans propositum velit à ciuitate recedere, & sic recessurus frumentum illud vendat, in pœnā legis, aut statuti non incidit: quia inspicienda est prima destinatio ex dictis iuribus, & l. in pupillo. in fi. D. de solu. Sed istud quidem recte limitat Bartolus in dicta. l. cætera. §. si nu. 3. si modò constet de proposito & destinatione prima: id quod ex qualitate rei & personæ erit iudicatum ex resolutis per Auen. res. 33. n. 4. ver. quarta. aliás enim ex euētu iudicabimus, illū ad reuendendum emisse, argu. tex. in. l. sed Iulianus. aliàs. l. item si filiusfamilias. §. proinde. D. ad Macedo. quod & ad nostrum propositum applicandum est.

83 Quarto nota, * quod de clerico negotiatore diximus supra num. 51. obseruandum quoque esse in monasterijs, quorum prælati res aliquas per negociationem vēdiderint, aut permutauerint, vt expresse tradit Syluester in summa dicto verb. ex communicatio. 9. numer. 46. iuxta ea quæ supra resoluimus. num. 57. Quin immo & in ecclesijs idem ius est, vt expresse decidit dicta. l. 7. ibi. *E Iglesias vendieren*, titu. 18. libr. 9. Recopilatio. quamuis quidem difficile videatur ex notatis per glossam & Abbatem in cap. fin. num. 10. de vita & hones. cleri. vbi inquit, quod si clericus, aut quicunque alius administrator rerū ecclesiæ, cum eis negotiatur, non debet ecclesia perdere suum priuilegiū, quo magis ex ea negociatione Regia gabella debeatur: quia verè ipsa ecclesia non negotiatur, & pœna delicti non debet excedere suum autorem: atque ita in nostra materia, quod ex negociatione in bonis ecclesiç facta Regalis decima non debeatur, tenuit expresse Petrus Dueñas in regu. 100. numer. 11. in fine. sed eum notat Ioan. Matientius in. l. 11. glos. 1. num. 7. tit. 10. libr. 5. Recop.

84 Quinto considera, * difficile esse qualiter gabella, quæ à clericis negotiatoribus debetur, exigenda sit, nempe à persona, & à quo iudice: atqui. l. 4. tit. 4. libr. 6. ordina. statuit, quod si laicus emit à clerico negotiatore aliqua bona magnæ quantitatis & valoris, ipse laicus tenetur gabellam soluere: sin verô minutatim res aliquas clericus ipse vendiderit, nō emptores (quicunq; illi sint) sed clericus ipse venditor teneatur. Castelus autē in. l. 70. Tauri. verbo. *Y el alcavala*, in additione. ver. si vero illam habuit. existimat, quod in casu, quo clericus vendens decimam debet, ea exigenda est ab emptore laico ex decisione. l. 120. quat. gabella. quæ est hodie. l. 32. titul. 19. libr. 9. Recop. dum illa lex iubet, quod quādo quis emit à persona potētiori, decimam pretij gabellario soluendam retinere debet: ex quo bene potuit Castellus arguere, quod qui

qui emit à clerico negociatore, teneatur retinere gabellam, quia clerici potentiores personæ sunt, quam laici, vt tradit Collectaneus in. c. 1. de alienat. iudi. muta. quem refert & sequitur Dida. Peretius in. l. 1. gl. 1. vers. itē etiam persona. col. 102. tit. 3. lib. 1. ordina. Tu verò dic, quod quamuis prædicta sint vera, nihilominus gabella, quæ ex clerici venditione debetur, ab ipsomet clerico peti potest: quia cū vere ipse debeat ex supra resolutis, poterit in omnē casum de iure cōueniri, & quidem corā iudice seculari: quia cū propter negociationis delictū iure laici censeatur, & eum à seculari iurisdictione ecclesia non defendat, vt tradit tex. in. d. c. fin. de vita & honest. cleri. & dicta. l. 7. Recop. & l. 3. in quat. gabell. ibi. *como si fuessen legos*, non poterit fori priuilegiū allegare, vt expresse tenet Mexia Pōtius in prag. panis. conclus. 5. nu. 23. vbi ad hoc allegat Tiraq. de ret. lig. §. 32. gl. 1. nu. 80. Sed ille quidē cum alijs per eum allegatis nominatim loquitur in actione reali, quando scilicet clericus cōuenitur ratione rei tributariæ, quā possidet: at nos loquimur in actione personali, qua quicunque venditor ad gabellam tenetur condictione ex lege: quo casu maior dubitatio est. Sed adhuc vera est prædicta resolutio, quia sicut talis clericus negociator iudicatur, vt laicus, ad hoc: quod regio tributo vexari queat cōtra generalem prohibitionem, tex. in cap. quanquam. de censibus. lib. 6. vt talis quoque coram seculari iudice conuenietur, vt bene aduertit Mexia in dicto loco, iunctis ijs, quæ resoluit Pet. Rebuffus ad leges Gallicas. 2. tomo. de mercatoribus minutatim vendentibus. glos. 13. agit Boerius decisione 246. num. 4. Aduerte tamen, quod diximus negotiatorem clericū laici iure censeri, verū esse quoad eius bona & facultates duntaxat, secus quoad personam, vt expresse tradit textus in dicto capit. fina. ibi. *de suis facultatibus*, de vita & hone. quo fit, vt talis clericus propter gabellæ debitum à iudice seculari carcerari nequeat, nec in eo locum habeat. l. 130. in quat. gabella. de qua egimus supra cap. 18. numero. 57. sed tantum poterit capitis pignoribus ad solutionem adstringi, vt bene tenet glos. doctoris Azeuedo. in. l. 11. titul. 3. lib. 1. Recopilatio.
85 * Quinimmo si dubiū fuerit, an clericus fuerit negotiatus, nec ne, poterit iudex laicus & secularis de causa cognoscere, ex resolutis per Gre. Lup. in. l. 49. ver. *Las franquezas*. in fine. tit. 9. par. 1.

86 Sexto & vltimo nota, * quod verba illa dictæ. l. 7. tit. 18. libr. 9. Recopi. ibi. *Por via de mercaderia, trato, y negociacion*, ita accipienda sunt, vt vnumquodq; illorum sufficiat, vt legis dispositio procedat: sufficit enim, quod clericus negotietur, quamuis mercator non sit. Ex qua inspectione duo
87 effectus oriuntur: * Primus, quia quāuis verum est, eum esse mercatorem qui plusquam semel, immo pluries mercimonium exercuerit, vt notat Bartolus in. l. mariti. §. 1. per text. ibi. D. de adult. l. 1. §. 1. D. de tributoria. & est communis omnium resolutio ex traditis per Cassenæum in consuet. Burgu. rubric. 4. §. 1. in text. ibi. selle nest marchancdæ. fol. 131. col. 1. & 3. tamē si clericus rem aliquā emerit, vt reuēdat lucri faciendi causa, atq; ita vēdiderit: quamuis semel fecisse contingat, ad gabellam tenebitur: quia iam quod mercator non sit ex supra resolutis, negari non potest, quin vel vnica illa vice negotietur: atqui clericis nedū mercatura, sed & quæcunque negociatio generaliter est prohibita, vt constat in cap. negotiatorē. & cap. fornicari. 88. distinct. & nego-

ciatio, vel ex vnico actu dicitur, vt denotat generalitas tex. in c. eijciens. versic. qui verò rem cōparat. 88. disti. quicquid prohibitionem negociationis in clerico, non esse de primo actu intelligendam, male existimet Paris de Puteo de syndicatu. verb. cōtrahere. cap. 2. nu. 1. in fi. quem refert Auilesius in. c. 2. prætorū. verbo. *de mercaderia*. nu. 5. atq; ita iuxta præhabitā resolutionem quotidiana praxis obseruat, vel ex vnica clerici venditione per negociationem contracta Regalis decima debeatur.

88 Secundus * effectus est, quod licet vēditio fiat illius rei, in quam mercatura non cadit iuxta strictam decisionem. l. mercis appellatio. &. l. mercis appellatione. D. de verborum significa. adhuc Regalis decima debeatur à clerico, si modò ex negociatione processerit: veluti si fundum emisset, vt reuenderet lucri causa, eumq; vendidisset, prout expresse tenuit Didac. Peretius in. l. 13. glos. *paguen el alcauala*, ibi. emitque gratia negociationis prædia. tit. 3. lib. 1. ordin. nec vtrique cōclusioni obstant illa verba dictæ. l. 7. Recopilatio. *mercaderia trato*, quia intelligenda sunt iuxta verbum inferius, *negociacion*: & iuxta terminos subiectæ materiæ, ex traditis per Baldum in rub. C. de contrah. emp. & Alexa. consilio. 21. viso compromisso. col. 2. libr. 5. nec enim verborum illa non necessaria multiplicatio, rerum substantiam mutat. l. pediculis. §. Labeo. D. de auro & arge. lega. cum vere lex illa regia ius Canonum transcripserit, de quo in dicto capit. fina. de vita & hone. clerico. cum ijs, quæ supra tradidimus. nu. 51.

89 Sed & iuxta ea, * quæ de ecclesiasticis personis supra resoluimus, non male dubitabitur, quid de eremitis, non clericis, sed qui sub nullo præcepto & voto in solitudine habitant quasi monasticam vitam agentes, dicendum sit: atqui eos episcopo subesse tenet gloss. in. l. 2. verb. non possunt. & ibi Bart. & Angel. D. de in ius vocando. & quod priuilegio clericórum gaudere debent. ait gloss. in capit. qui vere. verbo. vero. 16. quæst. 1. & latissime resoluit Nico. Boerius, in tract. de vita & statu. eremitar. nu. 13. ego crediderim istos eremitas, quos apud nos videmus, proculdubio iure laicorū censendos esse, quia non ita pure & vere solitariam vitā agunt, vt requirit textus in dicto. c. qui vere. quin potius sicut laici nati sunt, ita laici perseuerant, cum nec ordinem habeant clericalem, nec religionem adprobatam profiteantur: quod ita tenuit Francis. de Zabare. & alij, quos refert & sequitur Aufrerius in quæstion. Tholosan. Abbas, & alij relati per Boerium, vbi supra, nu. 14. ita vt dubium non sit, quin si isti tales eremitæ aliquid vēdiderint, Regali decimæ subijciantur: nec locum habeat priuilegium. d. l. 6. tit. 18. libr. 9. Recop.

90 Ex venditione * autem, aut permutatione bonorum cuiuslibet hospitalis per episcopum approbati dubiū non est, quin gabella non debeatur: quia ecclesiæ priuilegio gaudet, ex notatis per Doctores in clem. per literas. & clemen. quia contingit. de religiosis domibus. & videtur voluisse prædicta. l 6. Recopilatio. ibi. *qualesquier Iglesias*. dictio enim, quocunque omnimodam generalitatem importat, vt est textus in cap. solitæ benignitatis. & ibi Abbas, & doctores, de maiori. & obedien.

91 Circa fratres * verò & sorores beati Francisci, qui tertij ordinis appellātur, de quorum principio & origine agit F. Hieron. Romanus in. 1. parte de las Republicas. lib. 6. c. 16. habemus text. in. l. 19. tit. 4. lib. 4. ord. quæ est hodié. l. 1. ti. 14. lib. 6.

libr. 6. Recopilati. per quas leges statuitur, quod si priuatam vitam agunt cũ vxoribus & maritis, & bonis suis, vt laici iudicentur, vt tradit Cardina. in clementi. cum ex eo. de sent. ex commu. colu. 2. vbi Pet. de Ancharrano, relati per D. Fra. Sarmi. de reditibus eccles. in defensione libelli. 1. part. monito. 56. numero quarto, & agit Gregorius Lupus in. l. 1. gloss. 1. titul. 7. partit. 1. & Didacus Peretius in dicta. l. 19. ordin. & in. l. prima, pagin. 93. titul. 3. libr. 1. ordina. secus autem si vt religiosi in communitate viuant, prout plura monasteria videmus hodie.

Cæterum ad alia transeundo, no-
92 tanda est. * l. 9. dicto tit. 18. libr. 9. Recopilat. & animaduertendum, quod quamuis fratres ordinum militariũ, nempe sancti Iacobi, & sancti Ioannis, Alcantaræ, & Calatrauæ, quos vulgus commẽdatarios appellat, ecclesiasticæ, ac religiosæ personæ videantur, prout de fratribus diui Ioãnis tradit Dueñas in reg. 100. nu. 5. ac de omnibus constare videtur in. l. 14. ibi. *Ni otro alguno religioso*, tit. 5. libr. 3. Recopilatio. quæ dictio, *otro*, (alium enim significat) repetitiua est similiũ, iuxta Bald. in. l. conuenticulam. C. de episc. & cleri. contrarium verius est, quia immo, nec ecclesiasticæ, nec religiosæ personæ sunt, sed mere laici, prout de fratribus sancti Iacobi tradit Montaluus in. l. 8. glo. 1. tit. 1. lib. 2. fori. & generaliter de omnibus istis fratribus militaribus disputat cũ Nauarro Do. Fran. Sarmientus in defensione libelli de reditibus ecclesia. 1. par. monito. 55. cũ sequenti. ac proinde nec clericorum, nec religiosorum priuilegis gaudent, nisi quatenus specialia sua priuilegia disponunt, vt tradit Mõtaluus vbi supra. Ex quo intelliges optimo iure fundatã esse dispositionẽ. l. 3. in quat. gab. in fin. quæ vult, vt isti omnes fratres militares vendẽtes & permutantes in his Regnis, sicut cæteri laici gabellã soluant: nec aliqua iuris derogatio in ea lege, quin potius vera iuris expresio cõtinetur, quicquid voluerit Dueñas vbi supr. nu. 5. in fi. & quicquid in contrarium multa sint, nec leuia fundamẽta, quibus probari videatur, istos fratres religosos & ecclesiasticos esse, ac perinde immunes à gabellis, vt resoluit ac disputat Mẽchaca. lib. 3. quæst. illust. c. 105. ex nu. 45. propter quæ fortassis, & ad omnes difficultates dirimendas, media sentẽtia admissa est á Christianissimo Rege nostro Philippo. II. qui voluit istos fratres immunes esse in omnibus fructibus suarum commendarũ, secus in patrimonialibus: & rebus aliunde quæsitis, vt cõstat ex dicta. l. 9. tit. 18. libr. 9. Recop. quæ seruatur in praxi, cuiusq; ratio ex prædictis detegitur.

Præterea nota, quod quam plurima priuilegia concessa sunt varijs personis & locis, de quibus in dicto tit. 18. libr. 9. Recopilatio. videlicet à lege decima, vsq; ad. l. 34. ex qua vsq; ad finẽ tituli, de ijs rebus agitur, quæ gabellæ immunitatem meruerunt, de quibus agemus infra capit. 20. Atqui vnaquæque res, locus, & persona suã particularem rationẽ habuit, vt priuilegium concederetur, prout constat ex historijs, & infra explicabimus. Inter prædictas verò personas, quæ
93 in allegatis legibus referunt, * plurimi regij artifices, & officiales connumerantur ea ratione, quia digni, sunt, vt cæteris antecellant, iuxta notata per Cassenæum in catalago gloriæ mundi. par. 11. cons. 35. & vide Baptistam Villalobos in antinomia litera. G. num. 3. Item & descendentes Antonæ Garsiæ ciuis Taurinensis, de quibus & alijs agit Io. Otalora de nobilitate. 4. par. capite. 5. numero. 19.

vbi notandum est, quod cum lex Regia expresse loquatur de filijs legitimis illius fœminæ, legitimisque eius descendentibus, non habebit locum quæstio de naturalibus, quam disputauit Bartolus consilio. 229. incipit. cauetur statuto. & resoluit Gregor. Lupus in. l. 1. verb. *Amiga.* tit. 11. part.
94 7. Per quot. * autem gabelle solutiones quisquam horum priuilegiũ perdat, notatur in. l. 2. vbi glos. & Bartol. D. de priui. vetera. & allegat plures Laurenti, Syluanus lib. 2. cons. 83. numer. 11.

Itaque quicunque à gabellæ solutione immunes se esse dicunt, vel in dicto titulo, & libris Regijs continẽtur, vel priuilegiatæ non sunt, vt expresse tradit. l. 1. dicto tit. 18. libr. 9. Re
95 cop. & supra admonuimus. nu. 5.* vt superuacanea sit Ioan. Parladorij disputatio libr. rerum quotid. cap. 3. §. 1. num. 19. vbi dubitat, an cæcus ab hoc munere esset immunis, eo quod de iure communi á muneribus personalibus excusetur. l. 1. C. qui morbo se excusant. qua ratione & de alijs quoq; quã plurimis dubitari debuisset, qui eandem immunitatem habent: veluti minor. l. 1. & l. 2. C. qui æta. se excu. libr. 10. & l. sextum. §. 1. D. de vacat. mune. & is, qui quinquaginta quinq; annis maior est. l. manifesti. C. qui ęta te se excusant. libr. 10. & l. 2. §. fin. D. de decurio. & l. non tantum §. penul. eo titu. item & is, qui certum quendã filiorum numerum habet: nam & hic nedum à personalibus, sed & quandoque à patrimonialibus excusatur. l. nepotes. & l. de personalibus. & l. fina. C. de his qui nume. libero. libr. 10. immo & surdus à personalibus excusatur, sicut cæcus. l. honores. §. 1. D. de mun. & l. vnica. C. qui morbo se excusant. libro. 10. Sed certè vt dixi, nullus istorũ à Regali decima excusatur, non quidem ea ratione quod hæc gabella munus patrimoniale sit, prout malè putat in cæco Parladorius vbi supra, dicto nu. 19. quia quãuis à patrimonialibus cæcus immu-
96 nis esset, qui tamen non est, * prout contra Grego: Nonum in cap. licet. de censibus. resoluit Petrus Antibolus de munerib. 3. par. §. 2. numer. 28. nõ statim eum à venditionis & permutationis decima excusari diceremus: sicut non excusatur nobilis ex traditis supra num. 2. quem tamen á patrimonialibus exemptum esse luce clarius est, vt constat ex. l. 14. tit. 14. & l. 10. tit. 2. libr. 6. Recop. & l. 9. tit. 11. libr. 2. Recop. cum notatis per Ioa. Otaloram de nobiltate. 2. par. cap. 4.
97 & par. 5. cap. fi. in princ.* Et quia falsum est dicere, quod hæc Regalis decima munus patrimoniale sit, vt aliás putat Parladorius quin potiùs sine dubio dicendum est, nec personale esse, quia non imponitur ratione personæ: nec etiam patrimoniale, quia nõ indicitur ratione alicuius rei: nec itidem mixtum erit, quia nec ratione personæ & rei simul penditur: ex quibus tripartita munerum diuisio orta est in titulo. D. de muneribus. & tradit Antibolus in dicto tractatu: sed est quarta ac noua species muneris, quod imponitur ratione contractus, vt in simili gabella docet Baldus in. l. 1. num. 3. & 4. C. de contrahe. emptio. quod ita recte agnouit Mõtaluus in. l. 50. verb. *que Pharaon.* ad finem glossæ. versic. um vero lex ciuilis. tit. 6. par. 1. quid ipse antea in eadẽ met glos. ver. restat nunc respondere. voluisse videatur Alcaualam tributum esse rebus impositum. Itaque ad differentiam personalis, patrimonialis, & mixti muneris, neutrum appellare licet: sed ideo, vt dixi, nullus ex prędictis à Regali decima excusatur, quia nullibi Regijs legibus reperiũtur exempti: habetque ideo locum gene-

generalitas. l. prima, titul. 18. libr. 9. Recop.

Vnde aptissime pro vltima istius capitis resolutione disputāda est quo
98 tidiana illa quæstio, quæ habet:* an is, qui non ex voluntate & spōte sua sed ex necessitate vendiderit, vt quia ex aliqua iusta causa per legem, Regem, aut magistratum coactus rem suam dederit, & iustum valorem & pretium acceperit, iuxta notata in. l. item si verberatum. §. 1. D. de reiuendicati. & quæ resoluit pinelus in rub. C. de res. vend. 1. par. cap. 2. numer. 14. & quæ circa. l. inuitum. C. de contr. empt. latissime tradit Couarr. libr. 3. variar. resolut. cap. 14. & decidit. l. 2. ad finem. tit. 1. part. 2. vbi Gregorius
99 Lupus, an (inquam) hic talis veditor regalem decimam debeat, necne.* & quidē aliquibus placuit quod ex isto necessario contractu decima non debeatur, nec soluenda sit, quia necessitas à tributis excusare solet. l. Cæsar. & l. finali. §. si propter necessitatem. D. de publi. vbi Bart. & doctores notant. & l. 1. C. de naufrag. libr. 11. vbi Bart. expresse decidit per eam legem, quod si propter vim & tempestatem maris, vel hostium & Pyratarum incursum & timorem, res & nauis ad portum venerit, ad quem, nisi ea vrgeret necessitas, non veniret, gabella non debetur, quæ aliàs si sponte ad eum portum peruenisset, soluenda foret: & bene probant prædicta iura, ergo eadem ratione videtur, quod quamuis qui sponte vendit, solutioni decimæ teneatur lege Regia, qui propter necessitatem & coactus vendiderit, excusari debeat: sicut & qui propter necessitatem rem emphyteuticam vendiderit, ad laudimij solutionem nō obligatur, vt putat Iason in l. fin. num. 47. C. de iure emphyte. atque ita in hac nostra quæstione ex prædicto argumento tenet Parladorius libr. rerum quotidian. cap. 3. §. 2. nu. 26. & in eadem sententia ea videtur efficax ratio, quia venditio sine consensu esse nō solet, vtpote, quę solo consensu contrahatur. l. 1. §. fin. D. de contrah. empt. & l. 1. versi. item emptio. D. de rerum permut. cum supra resolutis cap. 3. in prin. propter quod à nolente & inuito impossibile est, quod venditio fiat. l. inuitum. C. de contrah. emp. nam tria requirūtur in venditione, res, pretium, & cōsensus, vt probat tex. in prin. Instit. de emption. & vendit. Vnde videtur consequi, quod qui inuitus & à lege, vel magistratu coactus rem suam dat, & pretium accipit, minime vendere intelligatur, cum consensu non adhibeat contractui: sed magis vim pati, quàm contrahere tibi debeat: & dicendum sit potius, non illam rem vēdi & emi, sed ex iusta causa domino auferri, & damni satisfactionem fieri solutione pretij & valoris, quod negotium diuersum est à venditione, ex qua sola, vel ex permutatione quidē gabella solui debet. l. 1. & l. 2. titul. 17. libr. 9. Recop. atqui ista ratione Regiam gabellam ex venditione necessaria non deberi expresse voluit Auédanius, responso. 13. num. 6. versic. admissa igitur. in fin.

100 Sed adhuc * in contraria sententia sum, iuxta quam, cum interrogatus fuissem: semel respondi, & practicatū est: existimo enim, quod ex huiusmodi venditione Regalis decima debetur: quia vere venditio est, & nullibi reperitur exempta: atq; ideo esse non potest, quin comprehendatur sub generalitate dictæ. l. 1. tit. 18. libr. 9. Recopilat. iuxta ea, quæ supra resoluimus num. 97. nec obstat argumēta superius adducta, quia quod dicitur necessitatem á tributis excusare, locum habeat & procedit in portorijs & alijs tributis similibus ijs,

 de

de quibus loquuntur ea iura, quibus
101 prior fundatur opinio. * At ex illis tributis, vel quocunque alio arguere non licet ad hanc Regiam decimam, quæ generalissima est, omnem quancunque validã venditionem, & quencunq; laicum venditorem comprehendens, nisi qui specialiter reperiatur exemptus, vt supra explicuimus. Præsertim, quia si bene aduertatur, singularis ratio est in dictis iuribus, vt necessitas â tributo & vectigali excusare queat, quæ in nostra hac vēditionis & permutationis decima nõ militat, nec locũ habet, vt ex sequentibus apparebit.

102 Primo enim* non obstat textus in dict.l. Cæsar. C. de publica. quia quãuis ad hoc communiter allegetur, q casus fortuitus non debet pręiudicare damnum passo, vt dicit gloss. ibi. verbo. initio. Bart. Alberi. & cæteri doctores. & tradit Montaluus in.l.8. ad medium glossæ. tit.31. par.7. & Castellus in.l.1. Tauri. fol. mihi.19. pag. 1. id solum probat ea lex, quod si cotes, quæ semel intra permissum locationis tempus à portu fuerant extractæ, iterũ ad portum vt aliqua reuertantur naui tempestate delata, & intra prohibitum tempus exeant: non videtur quidquam contra legem cõtractus, de quo ibi, ab extrahēte mercatore fieri. Quæ decisio non in tempestate & casu necessitatis fundatur, vt ego interpretator, sed in ea potius ratione, quod illæ cotes iam ab initio euectæ & extractæ videantur, cum semel é portu nauis à principio proficisceretur: nec si denuo propter tēpestatem reuertantur, iterum extrahi dici possunt contra legē contractus, quæ semel & iuste iam extractæ fuerint, vt satis expresse ait. I. C. ibi. *propterea quod iam ab initio euectæ cotes viderentur, cum & ex portu nauis profecta esset*, ideo autem tempestatis mentio facta est, quia si sponte rediret mercator, nunquám è portu exijsse videretur, nec animum proficiscendi habuisse, qui statim in eum locum quo egressus est, reuerteretur, arg.l.3. D. de diuortijs. vt bene tradit Bartolus in ea.l. Cæsar. num.9. ver.9. oppono sic. & Albericus num.2. aliàs enim aperta fraus posset committi, & lex contractus eludi, vt satis ad sensum patet, & hæc est vera illius legis interpretatio, quę bene ex predictis intellecta parũ prodest, aut nocet huic materiæ, qua de agimus.

103 Secundo* non obstat textus in dicta.l. fin. §. si propter necessitatem. D. de publicanis. quia ibi solum dicitur, quod si propter tempestatem & vim maris res aliquæ expositæ & inuectæ sint in portu sine portorij solutione, locum habere non debet pœna commissi: nec dicitur, an saltem ipsum portorium exigendum sit ex illis rebus: & magis videretur ex ea lege, quod exigendum foret sine pœna commissi, quæ aliàs ex doli defectu remitti solet, vt constat ex eadem .l. fin. §. diui. el.2. & notauimus supra cap.18. num.47. nisi esset lex, quæ expresse decidit, vt nullum tributum & vectigal ex eo naufragio pēdatur. l.1. C. de naufragijs libr.11. & quidem merito, ea elegantissima ratione benignitatis Regięque magnificientię plena, de qua in tex. ibi. nempe quod indignum est, vt ex aliena calamitate, & re tam luctuosa, quale naufragium est, Regius fiscus compendium & vtilitatem sectetur. At ista ratio in nostra specie & quæstione, qua de agimus, minime locũ habet, vt à decima Regali excuset necessitas etenim illa, de qua in dict.l.1. C. de naufrag. lib.11. luctuosa est & lugenda calamitas, ac merito adiuuanda. l.1. in princ. D. de incendio, ruina & nau. & .l. nauigia.
104 C. de furtis. * Necessitas verò, de qua in nostra specie, fauorabilis non est, ea ratione, quia cum nemo rem suam

cogatur

cogatur vendere, nisi ex tam iusta causa, quæ ipsum aliàs ad sponte vẽdendum sine superioris mandato mouere debuisset, puta religionis, aut reipublicæ, pro quibus quisque bonus pugnare debet, & sua exponere, ac deuouere iuxta Platonis sententiam, qua ostendit homines non tantum sibi natos esse, sed reipublicæ: quia vt inquit Aristoteles libr. 8. politico. cap. 1. vnusquisque ciuis pars ciuitatis est: procuratio autem cuiusque partis procurationem totius spectare debet lege naturæ, vt notat Didac. Simancas de republica. libr. 1. c. 13. si is, qui sponte sua fauere reipublicæ debuisset, necessitatẽ & coactionem expectans vendiderit, nullo premio affici demeretur, argu. text. in l. si duas. §. de philosophis. D. de excusa. tuto. vbi si is, qui ex se ratione propriæ virtutis quidquam facere tenetur, á magistratu cogatur, vt illud faciat, nullo priuilegio excusari potest, nec debet: quia indignũ se præmio facit, qui honestæ obligationi suæ nó satisfacit, itaque si iste, de quo agimus, respiciens necessitatem & emolumẽtum reipublicæ Regis sui, aut religionis vtilitatẽ, lubens & sponte & vẽdidisset, dubitari non posset, quin decimam Regalẽ esset soluturus: si coactus vendat, maior & iustior ratio est, vt soluat.

105 Nec tertio * obstat doctrina Iasonis in l. fin. nu. 47. C. de iure emphyt. immo communis omnium doctorũ passim tradita inter voluntariam & necessariam venditionem distinctio: quia illa differentia & doctrina procedit in materia laudimij, de qua ij auctores loquuntur, nempe vbi agitur de prohibitione alienationis & venditionis, vel de suspicione fraudis in vendente, vt scilicet non videatur fraudem facere, vel prohibitionem incurrere, qui necessario vendidit: prout contingit in diuidente rẽ communem litigiosam, vel emphyteuticam, vt probat text. in l. fin. versi. exceptis. ibi. *diuisionis*. C. de litigiosis. & in Aut. de litigiosis. §. 1. ibi. *hæredes autem eius*. non autem procedit, vbi agitur de iure competenti, vel competituro alcui tertio ex simplici actu venditionis: quia siue voluntarie, siue necessario quis vendiderit, hoc nihil pertinet ad illum tertium, & sic ad fiscum & gabellarium in nostra materia, cui illud sufficit, quod venditio sit, vt sæpius admouimus supra cap. 14. per totum, & prout expresse & eleganter eam communem Doctorum distinctionẽ explicat in simili materia Caro. Molinæus in cõsuet. Paris. tit. 1. §. 22. nu. 14.

106 Vltimo non obstat dicere, * quod in hoc necessitatis & coactionis negocio, vera vẽditio non sit, nec contrahatur iuxta Auendanij sentẽtiam dicto respon. 13. num. 16. vers. admissa. in fin. quia id falsum est, prout euidẽter probat. l. 1. in prin. versi. & si plures sint socij. C. de commu. ser. manu. ibi. *necessitatem habere partes suas, quas in seruo possident, vendere*, vbi expresse, qui cogitur partem serui sui pro iusto pretio dare, vendere dicitur: nec necessitas facit, quo minùs illud negotium, nempe rei datio pro pecunia ex legis præcepto, venditio sit, ac si voluntarie fieret iuxta regulam. l. naturalis. §. & si quidem. D. de præscrip. verbis. nam licet rei dominus non consentiat contractui, consentit quidem iudex, Rex aut lex ipsa, quæ magis domina est rerum nostrarum, quàm nos ipsi iuxta notata. in. l. nemo potest: delegatis. 1. immo & hominum quoque domina est ex celebri Pausaniæ dicto: appareteq; ita mutuum consensum esse, ex quo vera vẽditio contrahitur. l. 1. De rerum permu. emptoris scilicet, & Regis, legis, aut

aut magistratus: qui vere vẽdunt pro rei domino ex iusta causa, eorumque factum partis esse intelligitur, prout in venditione per decretum iudicis celebrata superius resoluimus cap. 7. num. 54. Igitur si verum est, prout patet, veram venditionem cõtrahi, vbi quis cogitur rem suam dare pro suo iusto pretio, & nulla lege Regia talis venditio reperitur exempta, quis dubitat, quin Regalis decima ex illa debeatur acclamante generali regula text. in. l. 1. tit. 17. & l. 1. tit. 18. libr. 9. Recop. præsertim, quia si contrariam sententiam admitteremus, magni quidem effectus esset, & immensæ quantitatis negotium passim enim res immobiles & soli pro republica, monasterijs, & ecclesijs ab inuitis dominis vendi videmus: & diuites coguntur triticum, alij vinum, & merces alias ciuibus vẽdere inopiæ tempore: quã exceptionem, si vera esset, lex Regia non omitteret in dict. titul. 18. libr. 9. Recop.

107 Vnum tamen elleganter aduerto,* quod si in aliquo casu coactio ista & necessitas efficere potest, vt hoc negotium venditio non sit, sed rei propriæ ablatio inuito domino, & damni illati satisfactio per pecuniam: ille quidem est, de quo in. l. 2. versi. *E si por auentura*, titul. 1. par. 2. nempe quando Rex sibi ipsi aliquid aufert vassallo bono cambio dato, vt inquit illa lex: vel etiam Dux, Comes, & Marchio, aut Baro, vel quicunque alius dominus in terra sua: quia istis casibus, cũ ille dominus, sibi ipsi sumat, vt ipse fruatur, vel vt in alium liberalitatem exerceat, iuxta. l. 2. C. quibus ex causis serui lib. accipiunt. intelligi non potest loco proprietarij rem illam vendere, ne sibi ipsi vẽdere videatur, duorum personam agens, emptoris & vẽditoris, quod iuris ciuilis ratio non patitur. l. 1. §. fin. ibi. *alius emptor, alius venditor*. D. de contrah. empt. atq; in hunc sensum elegantissima est illa. l. 2. partit. dum caute illud negotium emptionem & venditionem non appellat: sed quasi refectionem & satisfactionem damni illati & ablatæ rei esse demonstrat eo ergo casu dictæ. l. 2. decima non debebitur: nec in specie dictæ. l. 2. C. ex quibus causis non quia necessitas excuset, sed quia efficit eo casu, vt venditio non sit.

108 Verùm his ita constitutis,* si ego cogar rem meã alij vẽdere pro iusto pretio, illud in cõsideratione esse debet, quod pretij recipiendi decimam, vel aliam summam iuxta gabellariorum conductiones, fisci nomine soluturus sum ex prædictis: vt & illud quoq; detrimentũ ita resartiatur, vt iusto suo pretio eoque franco res vẽdita maneat: aliás enim in manifesto damno essem, si decimam iusti pretij, quod solum recepissem, gabellario soluerem, cum tamẽ ex eo, quod quis inuitus facit, nullum ei debeat parari præiudicium. l. & ideo. in. 2. responso. D. de cond. furtiua. & l. si pignori in fine. D. fami. ercis. & expresse in nostris terminis decisum extat in dict. l. 2. partitæ. ibi. *Tenudo es por derecho de le dar ante buen cambio, que vala tanto o mas, de guisa que el finque pagado a bien vista de omes buenos.* At qui omne id, quod datum erit pro iusto rei pretio & pro gabellæ solutione, satisfactio rei & pretium intelligitur, sic vt totum pro solutione decimæ computetur, iuxta ea quæ tradidimus supra. c. 15. num. 19. si veró vltra id, quid amplius venditori detur, ita vt apud eũ aliquid aliud maneat ex venditione supra verum rei valorem iuxta dictã. l. 2. partitæ. ibi. *que vala tanto o mas*, & prout semper iuberi solet in prouisionibus Regijs, quæ in hanc rem impetrantur: illud quidem adnumerandũ non est in rei pretio, quia magis in satisfa-

satisfactioné inuitæ volútatis, quàm pro re ipsa dari intelligitur, vt explicuimus supra dicto capite. 15. numero fin.

109 Sed & illud nota,* quod diximus, venditori inuito dãdum esse aliquid vltra iustum rei pretium, népequod francum illud habeat à gabellæ solutione, procedere in ijs rebus, quarum pretium lege aliqua taxatùm non sit, aliàs secus: veluti in frum[...]to, hordeo & alijs fructibus: quia cum Principali lege statutum si[...] vt nemò possit vendere fanec[...]m tritici maiori pretio, quá qua[...]ordecim argéreis, nulla ration[...] pacto fieri potest, vt pluris iu[...] væneat, siue quidem sp[...] vedat, siue ex iuxta [...]a coacte qu[...] atqui ita sæpe in facto consului, & practicatum est: qui verò triticum vendit taxato pretio eoque franco, quin vltra legitimum pretium accipere videatur, dubium non est, ex ijs, quæ contra Ludo. Mexiam resoluimus supra cap. 15. num. 25.

Summa capitis vigesimi.

1 *Ex quacunque re vendita gabella debetur, & eius ratio traditur.*

2 *Defenditur istud tributũ ab iniustitia, quam Dominicus Soto considerauit.*

3 *Traditur ratio. l. vniuersi. C. de vectigal.*

4 *Ex cuiusque panis cocti venditione decima non debetur.*

5 *Ex paniculis salsis decima debetur.*

6 *Ex pane cocto cum aliarum rerum mistura decima debetur.*

7 *Traditur ratio, cur ex pane cocto decima non debetur.*

8 *Cum triticum datur panificæ, vt panes coctos det, an decima soluenda sit.*

9 *Notatur Didacus Peretius, qui dixit eam conuentionem esse depositum.*

10 *Ostenditur ratio praxis, quæ habet, vt panificæ non reddentes panem coctum ex tritico recepto, carcerentur.*

11 *Si triticum do pro pa[...]bus iam coctis ex alio tritico, [...]rmutatio est, & decimam debe[...]*

12 *Resoluitur e[...] conuentione, de qua supra nu[...]8. nullam decimam deberi & q[...] illa cõuentio sit, declaratur.*

13 *Expo[...]tur. l. si tibi areæ. D. de præs. ver[...]is.*

1[...] *[...]um quis dat eream suam, vt alius cõmunem domum ædificet, aut communem vineã plantet, nulla gabella debetur.*

15 *Equorum vẽditio, aut permutatio immunis est fauore militiæ.*

16 *Equorum appellatione roncinus & equa continentur.*

17 *Equarum vsus vtilior est, quàm equorum.*

18 *Exponitur, qualiter accipiendus, & appingendus sit contextus literæ in l. 34. ibi, ni de los cabellos. tit. 18. libr. 9. Recop.*

19 *Traditur ratio text. in cap. cum singula. de præb. lib. 6.*

20 *Dictio, neque potius copulat, quàm distinguit.*

21 *Vt equorum vẽditio immunis sit, duæ qualitates requiruntur, & vna sine altera non sufficit.*

22 *Ex indomiti equi venditione gabella debetur, & vera ratio traditur.*

23 *Male allegat Ludo. Mexia ad hãc materiam. l. sed addes. §. si quis mulierẽ. D. locati.*

24 *Si equinus pullus, qui adhuc vbere matris lactatur, simul cum matre venditus fuerit, naturam matris sequitur quoad gabellam.*

25 *Exponitur, qualiter equus cum fræno & sella vendi debeat, vt eius priuilegium locum habeat.*

26 Equo

mel diuersas permutauerint, gabella debetur.

57 *Prædicta. l. 35. cum alijs legibus, quæ rebus, aut personis gabellæ immunitatem concedunt, non est de prima vice intelligenda, sed perpetuò: exposita. l. boues. §. hoc sermone. D. de verbor. signifi.*

58 *Exponitur. l. 10. tit. 18. libr. 9. Recop.*

59 *An ex ijs, quæ pro animæ expiatione, ex bonis defunctorum venduntur, Regalis decima debeatur.*

60 *Traditur elegās distinctio, & primus casus distinctionis declaratur.*

61 *Declaratur secundus casus.*

92 *Religiosior est, quàm vera sententia illa, quæ habet, vt ex venditione ad piam causam gabella non debeatur sicut ex legatis pijs falcidia non debetur.*

63 *Declaratur, quo casu ex venditione ad piam causam, gabella non debeatur, & quare.*

64 *Exponitur. l. 36. tit. 18. libr. 9. Recop. quæ de prima venditione debet intelligi.*

65 *Armorum appellatione calcaria non continentur.*

66 *Traditur ratio. l. 40. tit. 18. lib. 9. Recopilat.*

67 *Armorum priuilegium, de quo in dicta. l. 40. competit etiam tormentis sulphurarijs: & armis quoque prohibitis.*

68 *Qualiter dicta. l. 40. procedat in cultellis, nec ne.*

69 *Non procedit ea lex in alijs instrumētis ferreis, quæ licet offensioni, vel defensioni seruire valeant, ad hoc tamen non sunt instituta.*

70 *Ex venditione ensium, qui lucidi & perfecti sine capulo tamen venduntur, an gabella debeatur.*

71 *Refertur executoria quædam sentētia, quæ habet, vt ex venditione vestimētorum, quæ ad cultum diuinum pertinent, gabella non soluatur.*

72 *Refertur pragmatica sanctio circa gabellam ab apothecarij soluēdam, quæ restringit. l. 14. tit. 17. libr. 9. Recopilatio.*

73 *Exponitur praxis dictæ pragmaticæ.*

74 *Priuilegium illius legis non tam est apothecarij, quàm medicinarum.*

De rebus, quarum venditio, aut permutatio immunis est

CAPVT. XX.

SVperiore capite personarum iura & immunitates explicuimus modò de rebus, quæ eandem immunitatem meruerunt, videamus: quia sicut gabellaria lex omne personarum genus comprehendit. iuxta. l. 1. tit. 18. libr. 9. Recopilatio. ita & cuiusq; rei venditionem persequitur, * siue quidem illa ex lucro & mercimonio adquisita vendatur, siue patrimonialis, & quæcunq; alia væneat, vt constat ex. l. 2. in quat gab. ibi. *Paguē el Alcauala de todo lo que se vendiere*: ea ratione, quia cū non ex re vendita. sed ex simplici vēditionis actu gabella ista debeatur, propter quod nec reale, nec personale, aut mixtum tributū est, sed neutrum esse diximus supra. c. 19. nu. 97. nulla ratio est, vt ad illius solutionem rerum acceptio, siue distinctio fiat: sed quomodocunq; verum sit dicere, venditionem, aut permutationem esse contractā, proculdubio debetur, est enim ius eorū contractuū, consecutiuū, vt notauimus supra. c. 4. num. 8. eo quod decima ista Regalis generaliter fuit imposita omnibus vēditionibus & permutationib⁹, quæ in hoc

in hoc regno contraherentur, nulla alia ratione & causa, quã vt regale patrimonium adaugeretur, quod aliàs erat & esse perexiguũ, vt ab historia tradidimus supra in præfatione. nu. 24. & in cap. 1. num. fin.

Ex quo facile quisq; intelliget, nul
2 lam * iniustitiam tributũ istud continere ex eo, quod nedũ negotiatores, qui vt reuendant, coemunt, huic decimæ subijciuntur: sed & illi, qui vt propriæ necessitati succurrãt, domũ suam, aut rem aliã vendunt, obligantur: quia cum verum sit hunc nõ minùs, quàm illũ, verè vendere, sub generali istius tributi concessione cõprehendi necesse est: quãuis aliàs ratione consentaneum non esse videatur, quod qui rei suæ distractione indiget, véditionis gabellam subeat, sicut iste, qui natos fructus vendit, aut in venditione ipsa lucri faciendi causa negotiatur, prout non satis istius tributi origine & institutione perspecta ponderat Domin. Soto libr. 3. de iust. & iure. quæstio. 6. artic. 7. etenim cùm non propter res venditas & distractas, vt dixi, sed propter ipsius véditionis actum decima ista debeatur, non minor ratio est, vt hanc, quàm vt illam venditionem afficiat: sicut & illum quoque obligat, qui coactus vendit ex traditis supra capit. 19. nu-
3 mer. 98. * Nec obstat argumentum, quod desumitur à Soto vbi supra, ex. l. vniuersi. C. de vectigali. vbi ex ijs, quæ ad proprium vsum asportantur, vectigal non exigitur: quia cùm portorium illud ex merciũ traiectu soluatur, vt diximus supra in præfatione. nu. 7. nimirùm si res illæ excipiantur, quas non vt merces, vel ad mercaturam negociationisque causam, sed ad proprium vsum aduehi contingat, vt tradit text. in. l. 5. titul. 7. part. 5.

Sed & quamuis hæc nostra decima nullo rerum, aut pretij respectu habito, sed solo véditionis & permutationis actu animaduerso, iuxta pretij conuenti quantitatem soluatur: multæ res sunt quarum gratia & priuilegio contracta venditio & permutatio immunes fiunt: easq; res dinumerat. l. 34. cum sequentibus. vsq; ad finem. tit. 18. libr. 9. Recop. & legum ordine obseruato explicare libet.

Atqui inter eas omnes res primũ
4 locum tenet * panis coctus, ex cuius véditione & permutatione Regia decima nõ debetur ex indulgentia. d. l. 34. ibi. *De pan cozido*, quæ verba laté patent, vt de quocunq; pane simplici, ex farina scilicet & qua confecto, intelligantur, siue quidem panis iste ex tritico, siue ex hordeo, vel ex Maiz apud Indos, aut alio quocunq; semine ad vescendum conficiatur: quicquid aliàs verissimũ est, quod Antonomasticè, proprié, ac simpliciter loquendo, panis vocatur, qui paratur ex farina triticea subacta cum aqua: Etenim qui ex aliorum frumentum, aut leguminum farinis conficitur, vt in caritate annonæ fieri solet, panis cũ adiecto dicitur, veluti panis hordeaceus, Typhaceus, fabaceus, vt tradit Doctor Franciscus Vallesius Regius Medicus in libro de sacra philosophia. c. 27. super psalm. 103. in illis verbis: & panis cor hominis confirmet: quæ generalis prædictæ Regiæ legis
5 acceptio sic vsu recepta est, * vt semel dubitatũ viderim apud iudicẽ, an forẽsis quidã homo, qui paniculos salis cocti in foro vendiderat, gabellã non deberet, sed inspecta Hispani sermonis proprietate, & istius priuilegij ratione, de qua infra nu. 7. absonum visum fuit, vt panis cocti appellatione salsi illi paniculi cõprehenderentur: atq; ita iudicatum fuit, vt gabellã solueret, quamuis affirmauit, nullibi se se eam ex eo mercimonio soluisse.

Est

Est autem animaduertẽdum, quod
6 * si verus panis, de quo loquitur prædicta lex Regia, cùm re alia ita misceatur, vt in aliam speciem transeat, nouumq; nomen sortiatur, veluti si ouis, saccharo, melle, oleo, aut butyro, vel aliis rebus conditus sit, Regalis decima ex eius venditione debebitur, nec panis cocti priuilegio gaudebit, est enim aliud plusquam panis, & tertia species, arg. tex. in. l. si quis vinum. D. de triti. vino, & oleo legato. vt resoluit in specie Petrus à Salazar de vsu & consuet. cap. 5. ex num. 52. cui libenter assentior, vt existimem ratione panis admisti, nihil ex earum rerum pretio ad computationem decimæ detrahendum fore, sed potius integram totius pretij decimam esse soluendam gabellario.

7 Ideo * verò cautum esse existimo ex panis cocti venditione gabellam non solui, vt pauperibus consulatur, qui soli regulariter panem coctum emũt in plateis & furnis: diuites enim triticum habent, & vel sibi decoquunt, vel pistricibus dant ea lege, vt tot panes coctos, prout conuenerit, pro qualibet mensura accipiant. Vel forte illa erit efficax ratio, quæ colligi potest ex traditis per Docto. Vallesium vbi supra: dum Physica ratione ostendit, inter omnia, quibus vescuntur homines, panem primâs tenere: vt inde dici queat, panem propter sui ipsius excellentiam immunitatis priuilegium esse consecutum.

Sed certè non leuis illa dubitatio
8 est, * an ex prædicta cum pistricibus facta conuentione, cuius modò mentionem fecimus, Regalis decima debeatur, prout semel dubitatum vidi, & iudicem quendam huius nobilis ciuitatis Caracensis in ea stitisse sententia, vt ex quadam frumenti publici decoctione deberetur, quæ ita in annonæ charitate per panificas facta erat vt pro qualibet mensura illius tritici certos panes coctos darent, qui moderato quodam pretio publicè vẽderentur: & existimabat ciuitatem ex illius tritici in panificas facta alienatione gabellam debere exactori Regio; sed tota illius dubitationis resolutio in eo consistit, vt cognoscamus, quis contractus ea conuentio sit.

9 Et Di. Peretius * in l. 1. glo. fi. tit. 17. lib. 8. ord. expresse ait depositum esse: ac proinde colligit, pistrices si non adimpleant conuenta cum dominis, quotidie carcerari, & cessare priuilegium. l. 62. Tauri, quia cũ depositum non reddant, furtum videntur committere, vt per tex. in. l. 12. in fin. tit. 10. part. 7. notat Montal. in. l. 7. gloss. mag. tit. 15. lib. 3. fori. Sed certe hoc negotium plusquam depositum est, quia triticum illud non custodiæ causa, prout est natura depositi. l. 1. in pri. D. depositi. sed ad mercimonium & negociationem accipitur à panificis, vt scilicet panes coctos dent & lucrum corradant: ac præterea dominæ tritici fiunt, quod est contra naturam depositi regularis. l. licet. D. depositi. & cum nedum dantis causa, sed & propria quoq; & in suum commodum triticum recipiant panificæ, necessariò vltra dolum teneri debent, quicquid aliud in depositariis obseruetur. §. præterea. Inst. quibusmo. re cont. oblig. & resoluit An. Gomet. 2.
10 tomo varia. cap. 7. num. 2. * Atqui illa praxis carcerandi pistrices ex ea causa, aliam rationem habet, vt existimo: quia illa á Peretio asignata vera esse non potest. existimo enim ideò carcerari, & delictum committere, quia panifica, quæ accepit triticum vt panem coctum daret, nec illum dat, aut triticum acceptum reddit, sed consumpsit, magis videtur per fraudem & fallaciam, ac quasi per furtum triticum illud domino abstulisse, quá

 ciuili-

ciuiliter contraxiſſe & datum ei eſſe: cum ſic dominus dederit, vt ſtatim ſiue dietim panem coctum ad veſcendum reciperet, arg. tex. in l. 3. cũ nota. D. de pignor. act. & eorũ, quæ notãt Baldus, & Angelus in l. ſi cum dotem. §. fina. D. ſoluto mat.

Itaq; ea conuentio nec depoſitum eſt ex prædictis, & venditionis naturæ repugnat, eò quod pretium non habet. l. 1. D. de cont. empt. nec permutatio eſſe poteſt, quia hæc vnius rei pro alia re datio, ſiue cõceſsio eſt. l. 1. tit. 6. part. 5. at in illa conuentione ſic triticum datur, vt panes ex eo confecti dentur, atque ideô permutatio eſſe non poteſt ex ijs, quę latê tradidimus ſupra cap. 10. num. 35. & nu. 52. &
11 in cap. 17. nu. 7. * Prout aliás quidem ſine dubio contraheretur, ſi ſimpliciter triticum datum eſſet panificę pro tot panibus, quos ipſa de præſenti haberet ac daret: quod ſanè perſępe ſolet contingere: vidi enim aliquando ruſticos portantes panem coctum in hanc ciuitatem, nolle pro pecunia vendere, ſed pro tritico dare, eò quod ſi pro pecunia dediſſent, triticum emendum non inuenirent, & ceſſaret ſua negociatio: quo caſu proculdubio vera permutatio contrahitur, cùm vnum pro alio detur iuxta. l. naturalis. §. & ſi quidem. D. de præſ. verbis. & decima debetur ex parte eius, qui triticum dederit, iuxta. l. 2. titul. 17. lib. 9. Recopilati. ſecus autem ex parte panifici propter panis cocti priuilegium, de quo agimus.

Igitur, vt ad propoſitam dubitatio-
12 nem redeamus, ſic aio: * quod ex huiuſmodi conuentione, cum triticum meum do panificæ, vt certos quoſdam panes ex eo confectos, putà triginta, det mihi: nulla gabella debetur, quia nec venditio eſt, nec permutatio: qui duo contractus duntaxat Regalem decimam pariunt. l. 1. & l. 2. dict. tit. 17. lib. 9. Recopil. ſed eſt potiús pactum quoddam nudum cohærentia traditionis rei propriæ veſtitũ iuxta. l. in traditionibus. D. de pactis. & quæ eleganter explicuimus ſupra dicto cap. 10. num. 34. do enim triticũ meum hac lege & pacto, vt partem eius licet mutatam, nempe panes coctos & ex eo confectos des mihi: quæ negociatio, vt dixi, nec venditio eſt, quia deficit pecunia, nec permutatio eſſe poteſt, quia non ſic do vt aliud mihi detur, ſed vt pars rei meæ licet
13 mutatæ reddatur, * vt probat text. elegantiſsimus in. l. ſi tibi areæ. D. de præſ. verbis. vbi cùm aream meam tibi dediſſem eo pacto, vt inſula ædificata, partem eius mihi redderes: Iulianus ait emptionem non eſſe, quia pretij loco partem rei meæ recipio. In quo loco proculdubio exiſtimo, verbum *emptionis* generale eſſe omnẽ commutatiuam conuentionem comprehendens, nempe venditionem & permutationem, ſeu innominatum contractum do vt des, iuxta Caſsij & Sabini ſententiam, qui hos contractus vnum & idem negocium eſſe exiſtimabant, vt refert. l. 1. D. de cont. empt. atqui eorum ſucceſſor Iulianus fuit, vt conſtat ex. l. 2. in fine. D. de origi. iuris. vt ſuſpicari liceat, verbũ illud *emptionis* ſic generaliter accepiſſe; ad quod etiam moueor, quia aſſignata illa ratio, ibi, *quia pretij loco partem rei meæ recipio*: tam permutationem, quam venditionem excludit, quia cum non ſic detur res, vt res alia, ſed vt pars rei propriæ datæ recipiatur, nec permutatio eſſe poteſt, nec etiam venditio ex ſupradictis, quamuis in venditione pecunia non foret neceſſaria, prout magis obtinuit ex dicta. l. 1. D. de cont. empt. atque ita neceſſariò conuentio illa, de qua in dicta. l. ſi tibi areę. remanet ſicut noſtra, de

ſtra, de qua agimus, iuxta terminos di ctæ. l. in traditionibus. D. de pactis. vt obiter liceat animaduertere, ex neutra earum gabellam deberi: * Sicut
14 nec ex illa ſimili, quæ quotidie ſolet contingere inter ruſticos & agricolas, nempe cum ita do aream meam tibi, vt vineam communem plantes (*po ner a medias* vulgò dicitur) cuius meminit in alio propoſito Roderi. Suarez in. tit. *de las ganancias*. l. 1. num. 60. quia ſiue eo caſu dominium totius areæ in te transfero, vt plantata vinea, partem mihi reddas: & permutatio eſſe non poteſt, nec gabellam deberi ex prædictis, ſed pactum nudum rei traditione veſtitum erit, iuxta dictam. l. in traditionibus, aut dominiũ areæ non transfero in totum, vel in parte, & eſt ſocietas: vt in ſimili tradit dicta. l. ſi tibi areæ.

15 Preterea * ſecundo loco exempta, & priuilegiata eſt equorum venditio in dicta. l. 34. tit. 18. lib. 9. Recop. fauore militiæ, vt benè notat D. Peretius in. l. 1. titul. 7. libr. 5. Ord. pag. 192. colu. 1. eſt enim equitandi vſus in pace iucundus, & in bello non modo vtilis, verum etiam perquám neceſſarius, vt experientia docet, & tradit. l. 1. titul. 17. lib. 9. Recopilat. ſed in hoc puncto plura ſunt aduertenda.

16 Primum, * quod equorum appellatione, de quibus in dicta. l. 34. ibi, *Cauallos*, nedum equus, ſed & roncinus quoque, & ſiqua ſunt alia iſtius ſpeciei animalia, continentur: quia licet in corpore & ſtatura differant ſecundùm plus, vel minus, non dicuntur genere & ſubſtantia differre, arg. tex. in. l. fina. D. de fundo inſt. & l. ſcapham. D. de euict. vt bene aduertit Mexia in rep. l. Toleti. 2. part. funda. 4. num. 10. quamuis. l. 6. tit. 15. partit. 7. vt res diuerſas dixit equum & roncinum. Quinimmo & de equabus quoque accipiendum eſt verbum illud, eo quod maſculinum fœmininũ genus comprehendit ex regula textus in. l. ſi ita ſcriptum. in prin. de legat. 2. quæ & in priuilegiis locum habet, vt reſoluit Tiraq. de ret. lig. §. 1. glo. 9. n. 207. & eſt tex. expreſſus circa noſtrum propoſitum in. l. ſeruis legatis. §. fina. & l. qui duos. de lega. 3. *
17 Præſertim quia eadem vel maior ratio eſt, vt equarum vẽditio immunis ſit, quám equorum: etenim illarũ vſus in maximis ſubitiſq; laboribus tutior eſt, eo quod vrinam inter proſiliendũ mittunt, nec minimo momento opere ceſſant, equi verò in curſum pergẽtes mingere nequeũt, & dùm lotium continent, aut ſtrangurie morbo ſtatim exanimantur aut vngulis humore repletis perpetuò inutiles fiunt, vt refert compendium ex Franciſci Patritij Seneſis libris depromptum, lib. 3. de regno & Regis inſtitutione. atque ita de indomitis equabus intelligenda eſt. l. 15. ibi *yeguas*. tit. 18. lib. 9. Recop. vt infra. nu. 22.

18 Secundò animaduertendum eſt quod * non ſimpliciter vniuſcuiuſq; equi venditio immunitatem habet, ſed ita demum, ſi equus venditus de ſella fuerit, & cum ſella & freno vendatur, iuxta verba prædictæ. l. 34. Recopilation. ibi. *de ſilla, que ſe vendieren y trocaren enfrenados y enſillados*. vt ſatis aperté intelligit. D. Peretius in dicta. l. 1. tit. 7. lib. 5. ordina. pag. 192. col. 1. verſ. dubitatur. & expræſſè Celſus in repertorio legum regni. verb. *Alcauala*. linea. 28. & hoc iure vtimur: Quicquid generaliter ex equorum venditione quomodocunque facta decimam non deberi Mexia Pontius exiſtimet in repe. dictæ. l. Toleti. vbi ſupra. num. 10. ſic pungendo literam illius. l. 34. vt poſt verbum illud, *cauallos*, punctus ſit adſcribendus: quaſi ibi requieſcat ſenſus & traditio il-

lius legis, ac de inde alia dispositio sequatur, ibi: *ni de las mulas y machos de silla*, &c. aliâs enim existimat quod si equos & cætera illa animalia, nempe mulos & mulas, sub vna & eadem dispositione lex illa vellet comprehendere, sic diceret: *ni de los cauallos, y mulas, y machos de silla*, &c. nec distingueret per verbum, *ni*: sicut & alias res nimiùm diuersas eo verbo sæpius repetito distinguit, vt est videre in ea lege: atque ita existimat, quod illæ qualitates sequentes, ibi, *de silla que se vendieren*, &c. ad proxima tantùm animalia, nec ad equos referendæ sunt. Quę sane consideratio non male reciperetur, si aliqua iuris ratio nos cogeret, vt ita interpretaremur, * argum. textus in capit. cum singula. in princ. iuncta glossa. ibi. verbo. prioratibus. de præbendis. lib. 6. vbi qualitas illa, curam habentibus animarum, non generaliter ad omnia præcedentia refertur, nempe ecclesias & prioratus, sed tantùm ad ecclesias, contra naturam clausulæ generalis, quæ ad omnia præcedentia referri solet. l. hæres meus. §. vxori meę. de legatis. 3. ea quidem speciali ratione, ne iuris correctio inducatur, scilicet textus in capit. de multa. versicu. hoc idem. ibi. *etiam si curam non habeant animarum*. de præbendis. vt explicat Alciatus. lib. 2. de verbo. signifi. pagi. 93. in paruis. Sed cum hæc specialis ratio, aut alia similis in nostro casu non sit, propter quam à generali illa regula recedatur, quæ habet, vt sequens clausula generalis omnia præcedentia determinet, iuxta dictam. l. hæres meus. prædicta Mexiæ Pontij consideratio admitti non debet circa dict. l. 34. Recopil. * Præsertim, quia dictio illa *ni*, de qua in ea lege Regia, potiùs ex sua natura copulat, quàm distinguit, vt probat textus in. l. si quis ita stipulatus fuerit. 129. vbi notat Bartolus. D. de verbo. obligat. atque ita, vt dixi. communis praxis & consuetudo recepit, vt illæ qualitates nedum in mulis, sed & in equis quoque requirantur, vt eorum priuilegium locum habeat. ad quod apertè videtur allusisse. l. 2. §. fina. ibi. *Agora los vendan enfrenados o ensillados*, &c. tit. 17. libr. 6. Recop.

19

20

Ex quo tertiò subnotandum est, quod * cum in ea lege Regia equorú immunitas duas qualitates desideret, vna sine altera non sufficiet, prout in mulis loquens iuxta suam sententiam, rectè ponderat Mexia Pontius vbi supra numer. 10. * Et prima qualitas est, vt equus iste venditus, cuius gabellam recusas, de sella sit: hoc est, assuefactus ephippia, seu sellam portare: quia si nouus ac indomitus equus sit, ex eius venditione gabella debebitur, nec habebit locum priuilegium dictæ. l. 34. Recopil. prout est de hoc text. expressus in. l. 15. ibi. *y potros*. tit. 18. lib. 9. Recopilat. nec est nouum, domitis potiùs animalibus, quá indomitis leges fauere, vt ex. l. 3. ibi. *eum quoque plenius coercendum qui à stabulo abegit domitũ pecus*. D. de abigeis. notauit doctor Oliues in commentariis suis ad leges Sardas, cap. 28. num. 8. quamuis verum est quò ad nostrum propositum non illud sufficere, quod senex & domitus equus sit, si oneri potiùs, quàm sellæ & fręno inseruierit: quia eo casu, quamuis cum fręno & sella venierit, vt statim dicemus, Regalis decima soluéda erit, eo quod prima ista qualitas deficiat, quod sit de sella. Vnde indubitabile satis manet, quod iam dixi: nempe quod ex indomiti equi venditione, quomodo cunque ea facta sit siue cum fręno & sella, siue sine eis, indistinctè gabella debetur, eo quod de sella non est, & hoc iure vtimur. Idque sane intelligendum est, nedum in pullis equinis, qui

21

22

nis, qui matres sequuntur, & adhuc
earum lacte nutriuntur, sed in qui-
buscunque aliis maioris ętatis, modò
indomiti sint, quos *Potros* dicimus
non quidem ea ratione, quam tradit
Mexia Pontius in prag. panis. conclu
sio. 1. numer. 40. scilicet quia equorũ
appellatione, de quibus loquitur di-
cta. l. 34. Recopilatio. equinus pullus
non veniat, ex textu quem putat ita
decidere in. l. sed addes. §. si quis mu-
lierem. D. locati. sed ea potiùs ratio-
ne, quam supra dixi, nempe quia tales
equini pulli, cum sint indomiti, de sel
la non sunt, quod est necessarium ex
dicta. l. 34. & explicuimus supra. nu.
23 18. * Quinimmo obiter notandum
est, quod male ad hanc rem allegat
Mexia prædictam. l. sed addes. quia
aut intelligit ipse dictũ suum de pul-
lo equino, qui adhuc vbere matris la
ctatur: & tunc potiùs probat ea lex,
vnam & eandem rem esse cum ma-
tre, nec ab ea separari debere, vt expli
cat Anto. Gometius. 2. tomo. varia.
24 cap. 2. num. 14. * atque inde dicendũ
potiùs esset, quod si cum matre vẽn-
datur, eius priuilegium sequi debeat,
de quo in dicta. l. 34. Recopilationis
quod est ad praxim valde notandum:
aut intelligit Mexia, de eo pullo equi
no, qui herbam pascit; & tunc cum
eo casu de per se consideretur, iuxta
textum in. l. legatis seruis. §. final. ver-
si. ouibus. de legatis. 3. cum communi
interpretatione, de qua per Gome-
tium vbi supra: allegare non debuit
dictam. l. sed addes. quæ de lactenti-
bus pullis intelligitur: sed meliùs alle
gasset textum in dict. l. legatis seruis.
§. fina. versic. ouibus. cuius decisio an
& ad vitulos, & pullos iumentorum
& equorũ trahenda sit, ita vt ij boum,
equorum, & iumentorum appellatio
ne non comprehendantur, non satis
scio: eo quod lex illa, cum de his om-
nibus loquatur, solos agnos ab oui-
bus distinguit. Sed necessaria non est
in hoc proposito ista disputatio, quia
equini pulli herbam pascentes, siue
equorum appellatione contineãtur,
siue non, prædictæ legis Regiæ priui
legium non habent, nec habere pos-
sunt, eo quod de sella non sint, vt iam
diximus.
25 Quartò notanda est * secunda illa
qualitas, quæ in dicta lege Regia re-
quiritur, nempe quod equus fręno &
sella ornatus væneat: in quo puncto
sæpiùs dubitatum vidi, án sufficiat,
quod equus fręnum & sellam habeat
impositam tempore venditionis: an
verò fręnum & sella ipsa cum equo
vendi debeant: atqui in hoc vltimum
magis inclinant verba Didaci Pere-
tij in dicta. l. 1. tit. 7. lib. 5. ordin. pag.
192. col. 1. versicu. dubitatur. ibi. vnũ
tamen. & magis mihi placet, ea ratio
ne quia adiectiuum illud, *enfrenados y
ensillados*, de quo in dicta. l. 34. Reco-
pil. tam principaliter videtur in dis-
positioné inducere ornamenta, quám
ipsum equum, per textum in. l. si cui
fundũ. D. de fundo instru. &. §. si quis
ancillas. Instit. de lega. versic. fina. &
textum elegantem in. l. 1. §. quæ depo
sitis. iuncta gloss. ibi. verbo. cum capi
stro. D. depositi. vbi si ita dixero, depo
no istum equum cum capistro, vel
equum istum capistratum, tam prin-
cipale depositum est in capistro, quã
in equo. Igitur cum lex Regia dixe-
rit, quod equus fręno & sella ornatus
vendatur, vtrumque vendi voluit:
nec sufficiet equum ornatum esse, si
sella in venditione excipiatur. quod
quotidie vsuuenit.
26 Ex quibus quintò nota, * quod
cum equi venditio, qui cum fręno &
sella vænierit, immunis fiat in dicta.
l. 34. Recopilationis. ex ea vendi-
tione nulla gabella debebitur, etiam
ratione ephippiorum, fręni (in-
quam) & sellæ ad insidendum impo-

sitæ: quorum primus inuentor Peletronius fuit, cum antea Bellerephon equis vehi inuenisset, vt refert Ioannes Corasius.lib.5.miscella.cap.2. in fine: quamuis sellarum & frenorum venditio per se sumpta immunis non est.l.38.titul.18.lib.9.Recopilationis. & vtile per inutile vitiari non solet. capit. vtile.37.de regulis iuris.libr.6. nec mistura immunitatem præbet.l.1.in princip.D. de aqua pluuia arcen. Nec mirum istud est, quia sicut equus per se venditus sine freno & sella, immunitaté non habet: ita frænum & sella nisi cum equo vendantur, nullo priuilegio gaudent. Nec puto inter pretiosum & vile frænum, aut pretiosam & vilem sellam distinguendum esse: quia generaliter equi fræno & sella ornati venditio immunis est, ex dicta lege Regia: modò frenum & sella nuda sint sine aliis tegumentis, quæ ornatus causa imponi solent: & modô omnis fraus deficiat.

27 Sextò nec inutiliter dubitari potest, * quid si equus simpliciter venditus sic nulla sellæ aut fræni mentione facta, án eo casu decima debeatur, nec ne: & quidem si in ipsa venditione ornatus existat, idque vendendi causa factum sit, dubium non est, quin & ornamenta quoque væniisse videantur, iuxta textum in.l. ædiles. la.2.in princ.& in.§. vendendi autem causa. D. de ædil. edicto. & quæ notat Antonius Gometius.2.tomo variarum. capitul. 2. numero. 15. ita vt proculdubio eo casu nulla gabella debeatur, cum satisfactum sit decisioni prædictæ. l. 34. Recopilatio. Quod si is non vendendi causa, sed itineris occasione ornatus duceretur cum sella & fræno, ac de inde vænierit nulla ornamentorum mentione facta: animaduertendum est, quod quamuis eo casu solum equum sine ornamentis venditum esse intelligat Iuris Consultus in dicta.l. ædiles. & docet Antonius Gometius vbi supra, & doctores communiter: ergo ex noua istius tributi consideratione, quam Iuris Consultus non nouerat in ea lege, rei finem & equi traditionem inspiciendam puto: ita vt si venditor cum freno & sella tradiderit, sic eum vendidisse intelligatur legis Regiæ beneficio gaudere volens: secùs vero si eum nudum dederit, quia tunc iure potius communi vsus videbitur, de quo in dicta.l.ædiles.& gabellam soluet.

28 Rursus tertio loco * excepta est in ea.l.34.tit.18.lib.9.Recopilatio. mularum & mulorum venditio, quæ cum eisdé qualitatibus, quas in equis late explicuimus, facta fuerit: sunt enim huiusmodi animalia ad frequentes hominum transmigrationes valde necessaria, prout ex frequentissimo in itineribus faciendis eorum animalium vsu ac vtilitate satis constat: quicquid eiusmodi animalia detestatus, multa effuderit autor quidam in libello quodam vulgari sermone nuper edito. Sed adhuc * rationi magis consentaneum mihi videretur, si quod mulis concessum est in lege Regia, domitis bobus aratoriis, qui cum iugo venderentur, datum fuisset: nempe vt eorum venditio immunis foret, præter alia priuilegia, quæ agricolis concessa de iure communi late congerit Platea in.l.1.C. de agricolis & censitis.lib.11.nam & ex bobus de loco in locum asportatis vectigal non soluitur, de quo in.l.vniuersi.ibi. *Vel exercendi ruris gratia.* C.de vectigalibus. vbi Salycetus notat, & refert Bertachinus de gabellis. 8.parte. membro. 2. numero. 17. nec quidem immerito: Etenim Hœsiodus & Homerus instrumentum rei rusticæ & agricolarum magis probauê-

bauerunt, quàm bellatorum & rei bellicę: illud enim mortalibus vitam ac felicitatem pollicetur, hoc autem mortem & miseriam, & plurima in laudem agriculturæ tradit Cassenæus in catalogo gloriæ mundi. parte. 11. considerati. 37. Sed cum maiores nostri mulorum & mularum, quam boũ priuilegium á Regibus nostris impetrare malluerint, ea illorum experientiæ & prudentiæ, qui non sine consultatione hoc ita statuerunt, fides adhibenda est vt non sine iusta ratione id voluisse credamus, vt docet IurisCósultus in. l. non omnium. D. de legibus. cum eleganti expositione Fra. Dominici Soto. lib. 1. de iustitia. & iure. quæstio. 5. artic. 2. in fine. Et antequam ad alia transeamus, subnotan-
30 dum est, * quod de equis & mulis vtriusque sexus sancitum est in dicta. l. 34. Recopilationis. non esse ad reliqua iumenta extendendum, prout inaduertenter videtur extendere Didacus Peretius in dicta. l. 1. titulo. 7. libro. 5. Ordinamen. pagin. 192. colum. 1.

31 Quarto loco eximitur * moneta percusa in dic. l. 34. Recop. ibi: *ni de la moneda amonedada.* quod vltimum verbum adiectum est propter genera le pecuniæ nomen. l. pecuniæ. D. de verborum signific. & intellige; quod ex pecunia Regalis decima non debetur, siue vt talis pecunia iuxta intrinsecum valorem eius á lege impositum vna cum altera permutetur, iuxta ea quæ diximus supra capit. 9. nume. 33. & quæ tradit Pinelus in rubric. C. de rescin. vendit. 1. parte. capit. 3. numer. 15. siue vt quælibet species. inspecta materia & valore extrinseco, pro alia quantitate pecunię vendita fuerit, iuxta tradita per Nauarrum in comment. de cambiis. su per cap. finali. de vsuris. numer. 20. & siue pro alia re generica vel specifica permutetur, iuxta speciem textus in. l. finali. D. de condicti. causa dati. & quæ diximus supra capit. 17. num. 4. Etenim generaliter statuitur in ea lege Regia, vt ex moneta nulla gabella soluatur: modò vera pecunia & moneta sit, hoc est, legitimi ponderis, probæ materiæ, & forma publica excusa, iuxta. l. 1. D. de contrahe. emptio. aliàs enim pecunia siue moneta dici non potest, nec est. l. eleganter. §. qui reprobos. D. de pignor. actio. & lex de moneta loquens, de proba & vsuali debet intelligi, ex notatis per Tiraquellum de retra. ligna. §. 1. glossa. 20. numer. 11. & numero. 14. Sed certe quamuis sit pecunia reproba & non expendibilis, modò sit aurea vel argentea, nulla ex eius venditione aut permutatione Regalis decima soluenda erit: quia generaliter ex argento & auro distractis nihil gabellæ nomine pendi debet, vt probat. l. 18. ibi, *y que otras personas algunas.* titulo. 17. libr. 9. Recopilat.

32 Quinto loco * librorum priuilegium extat in eadem. l. 34. Recopilationis. ita vt ex eorum venditione aut permutatione nulla decima debeatur, siue quidé Latinè, siue Hispane, Gallicè, Italicé, aut Gręcé, vel quacunque alia lingua scripti sint: & siue typis cusi, siue manu scripti, nondum vè compaginati, nondumq; ornati, aut consuti vendantur: quomodocunque enim & in quacunque materia perscripti fuerint, librorum appellatione & priuilegio continentur, vt tradit dicta. l. 34. Recopilatio. & docet latissimè I. C. in. l. librorum. per totam. de legatis. 3. Quinimmo nec portorium, quod nos *almoxarifazgo* dicimus, pendi debet ex. l. 22. titulo. 4. libr. 4. ordina. vbi ratio vtriusque priuilegij traditur, quã late extendit & exornat Didacus Pe-

re. ibi. & facit tex. elegans in Auth. habita. C. ne filius pro patre.

33 Sexto loco * venditio, seu permutatio auium, quæ aucupio deseruiût, immunis est: siue quidem ab aliis partibus asportentur siue in his Regnis nutriantur: vtriusque enim generis aues lex Regia memorat, ibi. *ni de falcones, ni de açores, ni de otras aues de caça.* & est ratio, quia honesta aucupij delectatio persimilis est rei bellicæ, ac proinde etiam fauorabilis, quamuis non male mihi dicere videatur Iacobus Symancas vir doctissimus. lib. 9. de republica. capite. 24. de tributis. in fine. eas merces gabellarum tributo maximè onerandas esse, quæ non tam ad vitæ faciunt necessitatem, quàm ad luxum & delitias: & quarũ vsus diuitum est peculiaris, veluti aromata, vnguenta, gemmæ, atque id genus alia: quales mihi istæ aues esse videntur: nam hinc, vt ille ait, incommodum sentient hi tantùm, quorum fortunæ id ferre possint: nec ob hanc iacturam ad inopiam redigentur, sed fortasse reddentur frugaliores, vt pecuniæ iactura morum bono sartiatur.

Sed antequam hinc discedam, ani-
34 maduerto * priuilegium earum rerũ, quas supra retulimus, ita demum intelligendum esse, si res illæ in contractum veniant vt merx, non vt pretium: vt recte explicuimus supra capit. 17. num. 19.

35 Septimo loco * excipitur in l. 35. titul. 18. lib. 9. Recopil. res in dotem data, siue quidem mobilis, siue immobilis sit: quod ita debet intelligi, si æstimata detur eo modo, quo æstimatio venditionem facit, iuxta textum in. l. 3. D. locati. & quæ tradunt glossa & doctores in. l. si inter virum. C. de iure doti. & resoluit latissime Couarruuias in practi. quæstion. capit. 28. vt eo casu, licet vera venditio sit, vt tradit Tiraquellus de retract. lignai §. 1. gloss. 14. numer. 108. sic vt pretium tantùm in dote esse dicatur ex. l. quæsitum. 78. §. cum vir. de lega. 3. & l. sicut. §. sed si. D. quibus mo. pign. vel hypoth. & ex vendito actio competat tanquam ex vera venditione, vt probat textus elegans in. l. ex conuentione. versic. sed si fundus. C. de pactis. nulla adhuc Regalis decima debeatur beneficio prædictæ legis Regiæ: quæ aliás, si de rebus simpliciter in dotem datis sine æstimatione intelligeretur, iuxta. l. plerunque. ver
36 sic. quotiens. D. de iure dotium. & distinctionem. l. 16. titul. 11. partit. 4. nihil noui induxisset, cùm eo casu nulla venditio aut permutatio sit, sed dotis datio & constitutio, quæ est contractus de per se, de quo per Bartolum & doctores in. l. legitima. & l. iuris gentium. in princip. D. de pactis. igitur de illa dubitabili specie intelligenda lex est, argu. text. in. l. 1. in fine. D. ad municipa. vt benè notat Ioann. Parladorius libr. rerum quotidia. capite. 3. §. 6. numer. 42.

Qui & illud quoque rectè notat,
36 * prædictæ legis Regiæ decisionem accipiendam esse non solùm eo casu, quo res à principio in ipsa dotis constitutione & promissione æstimatæ sunt: sed etiam eo casu, quo à principio fuerit pecunia in dotem promissa, & postea (vt fieri assolet) res æstimatæ loco pecuniæ datæ fuerint: vt quamuis ea æstimatio veram venditionem efficiat, vt ex Socinis tradit Couarruuias dicto capit. 28. numer. 1. versicu. secundò apparet. nulla gabella debeatur: quia eo quoque casu verum est dicere, res illas æstimatas in dotem datas esse, atque ita verificantur verba prædictæ l. 35. Recopilationis. ibi. *Que se dieren en casamiento.* Pro qua sententia

vltra

vltrà allegata per Parladorium, ego
allego textum expressum in.l.2. versi
cul.mulier dotem.D.de dote prælega
ta.vbi cum pecunia esset in dotẽ pro
missa,fundos, qui postea pro quanti-
tate dotis viro dati sunt, expresse di-
37 cit I. C. in dotem datos. * Est tamen
animaduertẽdum, quod si postquam
semel data dos esset in rebus dotali-
bus absque vlla æstimatione, postea
ex interuallo de dotis commutatio-
ne inter coniuges conuenisset, eo
quod mulieri vtile esset:nempe quod
pro fundo dato,centum aut alia certa
quantitas in dotem esset, iuxta text.
in. l. ita constante. cum lege præced.
D. de iure dot.&.l.si mulier.D.de pa-
ctis dota.cum ijs,quæ ad eas leges no
tat Tiraqu.de retra. lign. §.30. glo.1.
num.19.proculdubiò regalis decima
soluenda erit:quia cum prędicta.l.35.
recopi. expressè loquatur de datione
& constitutione dotis,trahenda non
est eius decisio ad alios contractus,
quos circa dotem semel datam & cõ-
stitutam ex post facto coniuges cele-
38 brauerint: * nec minús perfecta &
valida venditio eo casu per æstima-
tionem fundi dotalis fiet, quám si à
principio æstimaretur,vt probant ea
iura, quicquid Couarr. in dicto cap.
28.nu.fin. versic.vndecimo.aliud ve-
lit:etenim quę ibi allegat,eò tendunt
vt in dubio æstimatio ex interuallo
facta venditionem non faciat, prout
colligitur ex Salyceto & alijs, quos
ipse allegat in. l. ex conuentione. C.
de pactis.& Palat.Rubeo in reper.ca.
per vestras.§.21.nu. 4. Cæterũ si ideò
expressè æstimatio fiat, vt venditio-
nem & dotis commutationẽ faciat,
dubium non est quin illud valeat,mo
dô mulieri vtile sit, vt probat tex. in
dicta.l. ita constante. quo casu deci-
mam deberi aio.

39 Prædictæ vero * legis regiæ,& pri
uilegij rationem eam esse putat Auẽ-
da.respon.12.nu.3.versi.quartò: quæ
desumitur ex traditis per Baldum in.
l.quotiés.D.de iure.dot.vbi ait,quod
licet æstimatio prædij in dotem dati
venditionem efficiat, nõ soluetur ga
bella tanquam de contractu emptio-
nis & venditionis: quia contractus
dotis,qui principaliter agitur,in hoc
debet attendi, non natura accessorij
descendentis ex eo:quem refert & se
quitur Ancharranus cõsilio.72.nu.3.
Sed mihi displicet ista ratio, est enim
40 falsa: * quia cum generaliter disposi-
tum sit in.l.1.tit.17.lib.9. recopilatio
nis.ex quacunque venditione gabel-
lam solui,proculdubiò soluenda erit,
vbicunque vẽditionem contractam
esse constiterit,siue quidem principa
liter, siue accessoriè contrahatur, vt
tradidimus suprá cap.16.num.27. At
que ita isto casu,quo de agimus, pro-
culdubiò regalis decima deberetur,
nisi aliud hac expressa lege cautũ fuis
set,dotis quidem fauore,cuius in iure
plurima passim priuilegia sunt, vt be
ne quoque adnotat Ioannes Parlado-
41 rius vbi suprá. * Quinimmó eius cau
sa vsqueadeô fauorabilis est,vt docto
res voluerint nõ valere statutũ dispo
nens, quod de dote gabella soluatur,
prout ex Lapo allegatio. 227. tradit
Barth.Cassenæus in Cõsuet.Burgun.
in fine.sub Rubrica de gabellis.quæ-
stio. 7. quorum decisione rectè iuua-
tur æquitas nostræ legis regiæ.

42 Rursùs octauo loco * prædicta.l.
35.titul.18.lib.9.Recopilat. sic eximit
immunemque facit bonorum diui-
sionem inter hæredes factam, vt quá-
uis ex altera parte pecunia, aut alia
quælibet res non hæreditaria profi-
ciscatur ad æqualitatẽ inter illos ser-
uandam, nullius rei decima peti pos-
43 sit. * Cuius quidem priuilegij ratio-
nem si quæramus, inquit Parladorius
dicto libro rerum quotidia. cap. 3. §.
6.nume. 43. peti debere à Bertachino
Firmia.

Firmia.in tracta. de gabellis. 8. parte principa. membro. 3. num. 17. & à Mótaluo in. l. 2. tit. 4. lib. 3. Fori. Sed ego dico, quod aliunde quærenda & petenda est: etenim veram huiusce rei rationem viri illi non tradiderunt, Bertachinus inquam Firmi. qui ea de

44 re tractauit in prædicto loco: Nam * Montaluus noster, si eum bene inspicias, dum in glossa prædictæ. l. 2. fori. ad gabellam nostri Regni infert, non de diuisione bonorum agit, sed de æstimatione seu taxatione illa, quæ præambula est ad diuisionem faciendam. Inquit enim, quod quamuis rei æstimatio venditionem eius facere soleat, vt supra dicebamus numer. 35. & latè egimus supra capit. 11. tamen non id semper euenit: veluti contingere ait in ea æstimatione bonorum, quæ ad commodiorem diuisionem fieri solet per hæredes, inferens inde, & quidem rectè, quod ex eiusmodi æstimatione regalis decima non debebitur, quæ ex vera venditione aut permutatione soluenda est duntaxat, iuxta. l. 1. & l. 2. tit. 17. lib. 9. Recopilationis.

45 Bertachinus * autem, vt dixi, non satis bene locutus est in hac materia: qui ait ex bonorum diuisione gabellam non deberi ea ratione, quia diuisio non est contractus, nominatus scilicet nec innominatus: sed nomen generis ex Bartolo in. l. diuisionis. D. de pactis. & ideò, inquit ipse, in statuto de contractu non comprehenditur diuisio, quę doctrina si vera esset, concludentem satis rationem nobis ostéderet ad dictam. l. 35. in. 2. parte, titul. 18. libr. 9. Recopilationis. Sed certé Bertachinus alias doctissimus valdè fallitur in acceptione & allegatione Bartoli in dicta. l. diuisionis. etenim Bartolus ibi minimé negat diuisionem contractum esse: sed potius inquit & docet, quod quamuis videatur specificum & elegans nomen habere, non ideò tamen contractus nominatus est, prout ea ratione esse videbatur, ex notatis in. l. iuris gentium. in principio. D. de pactis. quia respondet, quod illud nomen diuisio genericum est cuicunque diuisioni competens: quemadmodum nec permutatio contractus nominatus est, eo quod verbum permutare generale est, vt tradit idem Bartolus & doctores in dicta. l. iuris gentium. in princip. & glossa Rubricæ. C. de rerum permutatione. itaque solum ibi negat Bartolus id, quod opponebatur, scilicet quod diuisio sit contractus nominatus, prout melius eum intellexit Decius in. l. cùm proponas. numer. 2. C. de pactis. & apertius se ipsum explicuit idem Bartolus in. l. 1. C. communia vtriusque iudicij: vbi, vt distingueret diuisionem á venditione, ait, quod hæc est contractus nominatus, illa non: & quod in illa habet locum condictio ob causam, quæ quidem dari non solet nisi in contractibus innominatis, ex titul. D. de condictio. causa dati. & D. de præscriptis verbis. ergo diuisio innominatus contractus est etiam ex sententia Bartoli, quamuis verè inspectis verbis ipsius in dicta. l. diuisionis. D. de pactis. sic dicat: respon. nego contractum esse sed tu intellige contractum nominatum, de quo quærebatur: quin autem contractus sit diuisio saltem innominatus, nec negari potest, nec Bartolus ipse negauit, aut apud eum dubitatum est, quicquid Bertachinus vbi suprà aliud intellexerit: quia plusquam manifestum est, diuisionem veram ac propriam permutationem esse; vt tradit Decius in dicta. l. cum proponas. numer. 2. C. de pactis. & optimè explicat Paulus Castrensis in dicta. l. 1. C. communia vtriusque iudicij. nu.

3. cuius

5, cuius verba hæc sunt: quod in quãtum glosa dictæ. l. 1. ait, quod diuisio est similis permutationi, nõ congruè loquitur, quia nullum simile est idem, vt notatur in. l. quod Nerua. D. depositi. & tamen diuisio vera permutatio est: quia permutatur portio vnius cũ portione alterius: nã cũ in quolibet cespite terræ quilibet habeat partem pro indiuiso, quæ non potest ad oculum demonstrari, sed solo intellectu. l. Mæuius fundum. §. duorum testamentis. versicu. namque plures. de legatis. 2. si diuidimus istud prædium commune æquis portionibus, necessarium est dicere, quod in parte, quæ tibi obuenit in eo prædio, vnam partem habeas iure tuo à te, alteram habeas à me iure diuisionis: & sic è conuerso in parte quæ mihi obuenerit in ipsomet prædio, vnam partem habeo iure meo á me, scilicet, ratione mei dominij, & alteram habeo à te iure diuisionis effectæ. Vnde portio, quam habes á me, verè permutatur cum portione, quam habeo á te: & sic in dimidio totius prædij diuisi vera permutatio contrahitur. Ideò autem dicitur in dicta. l. 1. C. communia vtriusque iudicij, quod diuisio similis est emptioni, quia diuisio est vera permutatio: & hæc quidem proxima venditioni est. l. 2. D. de rerum permutatio. & explicuimus supra in præfatione in scholio ad. l. 2. titul. 17. lib. 9. Recopilat. ver. *Iudicari.* & aduertit quoque Angelus in dicta. l. 1. atqui hac ratione prouenit, vt ex pacto diuisionis nulla nascatur actio in dicta. l. diuisionis. D. de pactis. & l. cum proponas. C. eodem. titul. & l. si diuisionem. C. famil. ercis. quas allegat Andreas Exea, de pactis. numer. 284. sicut nec ex placito permutationis oritur. l. ex placito. C. de rerum permutatione. ex ipsa autem diuisione realiter facta præscriptis verbis actio competit, sicut & ex quolibet contractu, do vt des, vt probat textus sic intelligendus in. l. si familiæ. C. famil. ercisc. quem ita intelligit Menesius in. l. naturalis. §. at cùm do. nu. 15. D. de præscriptis verbis.

Igitur cùm ex prędicta resolutione apertè constet, diuisionem verum permutationis contractum esse: & si pecunia interueniat, veram venditionem fieri, vt probat textus elegans in l. communi. §. si debitor. ibi. *Quam creditor per adiudicationem emit.* D. commu. diuid. & rectè ponderat Tiraquellus de retract. ligna. §. 1. gloss. 14. num.

46 77. consequitur, * quod si statuto caueatur de quolibet contractu gabellam solui, de bonorum diuisione soluetur: quicquid Bertachinus vbi suprá vehementer decipiatur, malé intelligens hanc rem & Bartolum in dicta. l. diuisionis, vt iam explicuimus. Quinimmò Ludou. Romanus in consilio. 182. tenet, quod si statuto caueatur, vt de alienatione soluatur gabella: solui quidem debet ex diuisione. prout refert & sequitur Cassanęus in consuetu. Burgun. Rubr. 10. §. 9. in fine. num. 21.

Itaque, his ita discusis & declaratis, cum iure nostri regni generaliter decisum sit, vt ex quacunque venditione aut permutatione decima pretij soluatur: nemo est, qui non videat, quanta sit indulgẽtia ac priuilegium prædictæ. l. 35. in. 2. parte. tit. 18. lib. 9. Recopil. dum iubet, quod ex bonis defunctorum, quæ inter hæredes etiam quacunq; alia re vel pecunia interueniente diuisa fuerint, nulla gabella soluatur: atq; istius priuilegij rationem aliunde petendam esse, quám á Bertachino & Montaluo per Parladorium allegatis, vt satis superó, constat ex supra resolutis.

47 Vera* igitur ratio est, quę desumitur ex eo, quod quãuis bo-

uis bonorum diuisio inter hæredes facta venditio aut permutatio sit subtili iure, quod suprà explicuimus, effectu rerũ inspecto alienatio non est, ac proinde permutatio aut venditio nõ potest in ea diuisione intelligi, vt probat textus elegans in Authen. de litigiosis. §. 1. versi. hęredes auté. coll. 8. & l. fina. versi. exceptis. C. eo. tit. Etenim diuisio rem primis dominis non aufert, sed apud eosdem, quorũ indiuisa erat, res ipsa manet post diuisionem: & stricta iuris disputatione relicta, non id agitur in diuisione, vt quisquã ex hæredibus alterius partem adquirat: sed vt dominium, quod sub cõfusis partibus occultum & obnubilatũ erat, in sola intellectus operatione cõsistens, iuxta dictam. l. Mæuius. §. duorum. de legatis. 2. distinctione partiũ ad oculum detegatur: & quod anteá erat pars vnius rei indiuisæ, nunc per diuisionem totũ quoddam per se fiat, vt tradit eleganter I. C. in. l. rectè dicimus. §. Quintus. D. de verbo. significa. At in venditione & permutatione id agimus, vt rem nostram alienemus, & alienam nobis vtilioré adquiramus, vt probat ac docet I. C. in. l. 1. in princip. D. de contrahen. emptio. Itaque Iustinianus ad effectum rei & diuidétium voluntatem inspiciens rectè ait in dictis iuribus, talem diuisioné non videri alienationem esse, nec vt talem accipiédam fore: atque inde quoque iustissimè decisum est in prædicta. l. 35. Recopilatio. vt ex ea diuisione nulla Regalis decima debeatur: cuius quidem legis hæc est vera & fundamentalis ratio: etenim illa, quam tradit Ioan. Parladorius vbi supra numer. 43. nempè, quod diuisio necessaria quędam alienatio est, ac ideò propter necessitatem gabellam non deberi, falsa est, vt explicuimus supra cap. 19. num. 105.

48 Est tamen * vtiliter animaduertendum, quod prædicta. l. 35. Recopilatio. expresè loquitur de bonis defunctorum, quæ inter hæredes diuisa fuerint: quasi velit quamcunque aliam bonorum diuisionem in iuris communis dispositione relinquere, nempe vt de ea tanquam de quacunque alia permutatione aut venditione iudicetur, argument. textus in. l. commodissime. cum notatis. D. de liber. & posthum. ac præterea textus in dicto Authen. de litigiosis. vbi dicitur diuisionem bonorum alienationem non esse, expresse etiam loquitur de diuisione inter hæredes facta iudicio familiæ erciscundæ, quasi aliud sit in sociorum diuisione, de qua in. tit. D. communi diui. Vnde Ludo. à Peguera de fœudis. versic. 1. limitatione. 4. num. 103. longam differentiam constituit inter eas diuisiones circa solutionem laudimij: dicés cum quodam autore, quod aut fit diuisio iudicio communi diuidundo, & tunc debetur laudimium, quia est vera permutatio: aut fit diuisio iudicio familię erciscundæ inter cohęredes, & tunc nõ debetur, quia inter eos diuisio non est alienatio, vt in dicto Authen. de litigio. collat. 8. Sed adhuc quòad nostram decimam contrarium puto esse obseruandum, quia eadem ratio est vtriusque diuisionis, vt neutra videatur esse alienatio ex supra dictis, quæ tam in diuisione sociorũ, quám in diuisione hæredum locum habent: & quod dicitur in dicto Authen. de litigiosis. & dicta. l. fin. C. eod. tit. communiter ab omnibus de quacunq; bonorum diuisione intelligitur, vt constat ex dictis Iasonis in. l. fin. nu. 47. C. de iure emphyte. & ijs, quæ tradit Bartolus in. l. & ideò. nu. 4. D. de cond. furtiua. & quamuis prædicta. l. 35. Recopilat. de sola hęredum diuisione loquatur, ita communis praxis eam recepit, vt de quacunque diuisione locuta esse videatur,

deatur, prout generaliter tradit Auédanius respon. 13. nu. 6. versi. admissa igitur. quem allegans sequi videtur Pinelus in Auth. nisi tricennale. nu. 25. in fin. C. de bonis maternis.

49 Sed & præterea, * quòad praxim & intellectum dictæ. l. 35. Recop. notandum est, quod si bona illa communia, aut hæreditaria per licitationem diuidantur: & res aliqua extraneo licitanti addicta fuerit certo pretio, iuxta. l. officium. C. commu. diuid. & l. cũ fundo. §. si fundus. D. de iure dotium. haud. dubiè gabella debebitur ea aperta ratione, quia prædicta lex regia solum loquitur in ea diuisione, quæ inter ipsosmet hæredes, aut socios facta esset, vt cõstat ex illis verbis: *Que se partieren entre sus herederos aunque interuengan dineros y otras cosas entre los tales herederos para se ygualar*, Quo casu alienatio nõ esse intelligitur ex prędicta resolutione. At extraneo admisso vera & perfecta venditio est, quę nõ reperitur excepta, quicquid aliud malè voluerit Ioan. Parladorius dict. §. 6. nu. 43.

50 Immò verò * vlterius notare oporret, quod si ex communi hæredũ consensu aliquarũ, vel omnium rerũ hæreditatis subhastatio fiat, vt quotidie fit: & aliquis ex ipsis hęredibus (quod sæpè euenit) pluris licitans rem aliquã hæreditariam emerit, regalis decima ex ea venditione debebitur nõ minus, quã si extraneus aliquis emisset ex supradictis: quia tunc simplex quædã ac vera venditio est, non diuisio, quæ sola excepta reperitur in dicta. l. 35. Recop. Atque ita tenet in simili materia & quæstione Caro. Molinæus in con suet. Paris. tit. 1. §. 22. q. 22. nu. 73. dummodò subhastatio illa ita ordinetur, vt ad licitandũ & emẽdum extraneus admittatur (*publica al moneda* vulgo dicimus:) cæterum si ita ordinetur subhastatio, quod extraneus non admittatur, sed solùm inter hæredes licitetur, vt res maneat meliorem conditionem offerenti, secus erit: quia isto casu hujusmodi licitatio extra hæredes non egreditur, & solùm fit ad finẽ concordandi de modo & quantitate recompensationis, vt nulli gratificetur magis, quàm alij: & vt remaneãt omninò æquales & cõcordes in diuisione cœpta, vnde huiusmodi licitatio & assignatio, nõ est contractus de per se æquè principaliter subsistens & separatus à diuisione, sicut quãdo extraneus admittitur, sed executio & finis diuisionis cœptæ: quare idẽ iudicandum esse putat Caro. Molinæus in dicto loco, de ea venditione, quod de diuisione ipsa, ꝙ mihi valdè placet, ita vt eo casu decimam non deberi proculdubiò existimẽ, quia totum id, quod agitur inter hæredes, diuisio est, quę lege regia reperitur immunis.

51 Sed quo casu * diximus re socio, vel hæredi pluris licitanti adiudicata, Regiam gabellã deberi, non leue dubium est, an totius pretij illius rei, quæ ab hærede, vel socio empta esset, decima debeatur: an verò deducta portione, pro qua ille emptor erat dominus rei subhastatę: quia cum nemo rem suam possit emere. l. suæ rei. D. de contra. emp. manifestũ videtur, quod pro ea parte venditio non tenuerit, quamuis ille emptor totum ipsius rei pretium soluerit, vt in communionẽ deducatur: atq; ita locũ habeant quæ de venditione nulla superius tradidimus cap. 14. ex nu. 1. Verùm ad hoc totius pretij decimam isto casu deberi existimo, quia verè in tota re venditio constitit: emere enim cum tota re etiam nostram partem possumus, vt tradit I. C. in. l. quod si vno. in fine. D. de in diem addict.

52 Rursus nota, * quod si habens portionem in re communi pro indiuiso,

 non

non incipiat à diuisione, sed incipiat á venditione, vel permutatione portionis suæ, siue vnitatum ex sotijs & cohęredibus, siue omnibus cedat pro pecunia aut alia re, proculdubiò Regalé decimam debebit: quia tūc cúm non intendant rem communem, siue communem hæreditatem diuidere, sed partem illius adquirere, non est diuisio, nec respectu materiæ, nec respectu formæ, nec respectu intentionis: sed est alius contractus, nempe venditionis, aut permutationis, secūdûm cuius naturam, & leges huius Regni, decima pretij, aut æstimationis debetur. Quod ita rectè colligitur ex elegāti resolutione Caroli Molinæi vbi supra nu.71. quicquid malé aliter ac sine fundamēto teneat Ioan. Parladorius dict.c.3.§.6.nu.43.versi. hinc etiam quæri potest. nam quod dicit isto casu locum esse rationi, propter quam lex illa Regia.35. Recop. introducta est, falsissimum esse apparet ex eo, ꝙ lex illa iustissimè loquitur in diuisione, at isto casu non diuisio, sed extranea, ac separata venditio est. Nec magis obstat, quod dicit in hoc casu procedere suā rationē, quæ in necessitate fundatur, quia vltra quod hic nulla necessitas fuit, vt portionē suam quis venderet, quā posset diuidendo accipere, falsum est necessitatē à Regali decima excusare, vt diximus suprà nu.47.in fin.& rationē Bertachini & Montalui, quā pro se quoq; allegat, falsam esse ostendimus supra hoc eodem capite. numer.45.

53 Quinimmò notandum est, * quod quāuis sotij, vel hæredes nó expressè egerint de portione alicuius emendā, aut permutanda, sed potius dixerint se velle rem communem diuidere, & ita se habuerint, vt verissimiliter appareat eiusmodo diuisionē esse factam in fraudē & occultationē venditionis, aut permutationis, gaudere non debent priuilegio dict.l.35. Recop. quominùs gabella debeatur: putà, si vnica res erat inter duos sotios, vel cohæredes cōmunis, quæ cōmodè poterat diuidi, & tamen corporaliter diuisa non est, sed alteri adiudicata, ita vt is alteri socio, vel cohæredi certam pecuniam, aut aliquam aliā rem certa pro sua portione refunderet. Tūc enim ex quo nihil aliud erat simul diuidendum, & poterat diuisio promptè fieri per partes æquales & æquè commodas, vt quia erat magna quædā domus, ager, aut fundus: & tamen maluit alter alteri cedere partē suam pro cerca pecunia, vel certa alia domo, aut agro non communi, ad valorem portionis eius: quantumcunque dicant se hoc facere per modum diuisionis, satis apparet, quod in veritate & in effectu est vera & voluntaria venditio, vel permutatio: atque ideo Regalis decima soluēda erit. Secus autem contraria ratione obseruabitur, si res illa cōmunis talis naturæ sit, vt nullatenùs, vel nō sine incommodo diuidi queat: veluti si parua domus sit, quæ neutri diuisa sufficiat: vel seruus, aut equus, vel quodcunq; aliud indiuisibile esset: tunc enim, cū diuisio illius rei fieri non possit, nisi per pecuniā, aut aliam rē, non simplex venditio, aut permutatio partis dici poterit ea conuentio, sed causa diuisionis effecta, & in ipsa diuisione cōtracta, iuxta text.in.§.penul.Instit.de officio iudicis. habebitq; ita locum priuilegium illud diuisioni concessum in dicta.l.35.Recop. prout optimè in materia simili resoluit & explicat Carolus Molinæus vbi supra, dicto.§.22.nu.75.

54 Itaque, * vt veré ac planè intelliges generalitatem dict.l.35.in.2.part. tit.18.libr.9.Recipil. intelligere debes, eam procedere & loqui, quando plures

plures res communes, aut plura bona hæreditaria ſunt: tunc enim, licet de facto eueniat eas res tales eſſe, vt commodè vna quæque diuidatur: adhuc tamen ſi non per particulas, ſed per integra corporata diuiſio inter hæredes, aut ſocios fiat, ita vt vni res magni valoris detur, & alteri res paruæ quantitatis addicta ſit, refuſa tamen ab illo hærede tanta pecunia, quę eos ęquales faciat: quicquid pro ea pecuniæ quantitate vera vēditio contrahi videatur ex traditis ſupra nu. 45. in fine. Regalis decima non debebitur ex iuſtiſsima diſpoſitione dictæ legis regiæ, quia totum id, quod agitur, diuiſio eſt: quæ licet quandoq; vēditiones, quandòq; permutationes in ſe cōtineat ex ſupra reſolutis dict. nu. 45. propriam & diſtinctam naturam habere videtur, vt eleganter notat Caro. Molinæus vbi ſupra. nu. 74. & vt commodior, ac vtilior fiat, eo modo, non per particulas cuiuſq; rei cōmunis, ſed per integra rerum corpora facienda eſt, vt eſt textus in. §. ſi familiæ. ibi: *Singulas res, ſingulis hæredibus adiudicare debet.* Initit. de officio iudi. ſi enim quiſquā ex hæredibus, aut ſocijs aliud voluerit, maleuolus & peſſimus appellatur, nec audiri debet per textum in. l. 2. in princ. vbi eſt elegās gloſſa, verbo. participibus. C. quando & quibus quarta pars deb. lib. 10. & ex alijs reſoluit Boerius deciſio. 46. in princ. num. 1. ac faciunt quæ latiſſimè reſoluit Roder. Xuarez in rep. l. quoniam in prioribus. ampliatione. 11. C. de inoffi. teſtam. quę omnia non procedunt quando vnica res dum taxat eſſe diuidenda, quæ tamen poſſet commodè diuidi: quia tunc corpora liter diuidi debet, & gabella non debebitur: quod ſi non diuidatur, dicēdum eſt, vt ſupra nu. 53.

55 Et pro * perfecto dictæ legis regiæ intellectu animaduertendum eſt, quod illius priuilegium, ac diſpoſitio procedit etiam ſi refuſio, aut compenſatio ad æqualitatem inter eos ſocios, aut cohæredes ſeruandā, de rebus non communibus fiat, vt quia forte non poſſet commodè per ipſarum rerum communium diuiſionem & adiudicationē æqualitas ſeruari: & hoc eſt, quod tradit dicta. l. 35. Recopilat. ibi: *Aunque interuengan dineros y otras cosas.* Quia non eſt contra naturam diuiſionis: quod recompenſatio fiat de proprio recompenſantis, immò de eius natura eſt, quod ſi re maiori alteri ex ſocijs adiudicata, non ſuperſint bona in communione mobilia, vel pecuniæ, ad portionem iſtius cum aliorum partibus adęquandam, ad recompenſandum de pecunia, aut re propria cōdemnetur: & adhuc totus contractus, ſeu totū id, quod agitur, diuiſio eſt, vt eleganter notat Carol. Molinæus vbi ſupra, nu. 74.

56 Vltimò circa hāc materiam quæri ſolet, * ſi poſtquā iam res comunis fuiſſet diuiſa certis portionibus cuilibet ex ſocijs, aut cohęredibus aſsignatis, vnus eorum portionem ſuam, quam iam pro diuiſo poſsidebat, vni ex quondam ſocijs, aut cohæredibus venderet, vel permutaret etiam pro portione illa aſsignata de eadem re: an regalis decima quaſi ex diuiſione bonorū non debeatur, iuxta priuilegium dictæ. l. 35. Recop. & procul dubiò dicendum eſt deberi non minùs, quàm ſi cuilibet extraneo vendidiſſet, vt rectè notat Caro. Molinæus in dicto loco. nu. 70. in qua ſententia eſt quoque Ioa. Parladorius dicto cap. 3. §. 6. nu. 44. illa optima ratione motus, quod cum diuiſio iam fuerit facta, ita vt vnuſquiſque partem ſuam agnoſceret & poſsideret, is alter eſt, permutationis, aut venditionis contractus, nec diuiſio eſſe dici poteſt, vbi iā nihil cōmune eſt, iux. l. hæredes. in prin.

D.fami.ercif.&.l. magis puto.§.fina. versic.communia.D.de rebus eorum. cum multis allegatis per Anton. Gometium in l.70. Tauri.num.27.

Caue tamen ab alia ratione quam
57 ibidem Parladorius assignat :* scilicet, quia prædicta lex regia de prima diuisione est intelligenda, argu.text. in l.boues. §. hoc sermone.D.de verbor.signi.&.l.10. titul.18.libr.9. Recopilat.in quo dicto valdè errat, quia immunitas concessa simpliciter, intelligitur perpetua, vt tradit Albericus in l.cum quidam. in fine. D. de annuis lega. priuilegia enim principum fauorabiliter accipienda sunt, vt perpetuò durent.l.beneficium.D. de constitu. princi.& capit. decet.de regu.iuris lib. 6. Atque ideo dispositio text.in dicto.§.hoc sermone.communiter ab omnibus limitatur, vt non procedat quando dispositio inducta per viam priuilegij, maneret temporalis & limitata, si de prima vice intelligeretur. Nec prætereà procedit in dispositione legis, sed in dispositione hominis: quia legis natura ea est, vt disponat non pro vno actu tantùm, sed perpetuo, & quoties opus fuerit: & quia cùm lex perpetuò loquatur, & semper operetur etiam post primum actum remanet viua & efficax eius dispositio quòad actum secundum, prout vtramque declarationem latè exhornans resoluit Tiraq. in commenta.ad dictã. l.boues. limita. 8.&.9. Vnde proculdubiò asseuerandũ est, quod dispositio istius.l.35.Reco.cum alijs legibus, de quibus in dict. tit.18.lib.9.non solùm procedit in prima diuisione, primavè venditione, aut permutatione earum rerum, quas suprà retulimus, & inferiùs referam: sed etiam in secũda, tertia, aut quarta, & quęcunq; cõtigerit: quia cum generaliter ac simpliciter immunitas cõcessa sit per legem, perpetuò illa gaudere debent,
58 quoties opus fuerit. Nec* obstat etiã textus in dict. l. 10. Recop. quia expressè ibi limitatum priuilegiũ est per ipsam legem ad primã venditionẽ eã iusta & singulari ratione, quia non tãi ipsis rebus ex terra inimicorũ extractis tempore belli, quàm ipsis militibus extrahentibus priuilegiũ conceditur, vt earum rerum, quas laudabiliter hostibus rapuerint, sine tributo potiantur: atq; ideò, cùm certum sit eos non nisi semel res illas esse alienaturos, meritò priuilegium ad primũ venditionis actum restringitur: etenim, si iterum ab emptoribus acquisierint, ac reuendant, iam tunc dici non possunt vendere quod ab hostibus habuerunt, sed quod aliunde.

Itaq; si postquam socij, aut cohæredes res communes diuiserint, aliqui eorũ conquerãtur post aliquod tempus diuisione facta, dicentes, sibi fuisse damnosam: atque ideò reliqui, vt sociorum & cohæredũ querelas componerent, dixerint se velle & consentire: vel forte sentẽtia iudicis ad hoc fuerint condemnati, vt bonorum diuisio iteretur per alios iudices, computatores & arbitros, quod vt fiat, omnes ij ex communi consensu bona, quæ aliàs iam erant diuisa, inter se communicauerint, ac si diuisio nunquã facta esset: & deinde noua, ac secunda diuisio sequatur: proculdubiò dicendum est, quod nec ex hac secunda diuisione Regalis decima debebitur, quia verè hoc, quod agitur, diuisio est, cum iam iterum bona quasi iure societatis communia fuerint effecta: & dicta. l.35. Recop. non de primo, aut secundo actu diuisionis duntaxât, sed de quancunq; diuisione intelligenda sit ex prædictis.

Nono loco, & quidem principaliter & aptisimè his adnectitur quę-
59 stio illa, quæ habet :* an ex ijs, quæ

pro

pro animæ expiatione ex bonis defunctorum vendũtur, regalis decima non debeatur: & non deberi Parladorius existimat in dicto cap. 3. §. 1. nu. 18. si credimus, inquit, Bertachino de gabellis. 8. part. membro. 5. num. 5. sed an credendum sit, non exprimit. Ego vero, vt exprimam, & resoluam hanc quæstionem, duplicem casum considero:
60 * Primum, cum certa quantitas in primam causam relicta est, putà in diuinis sacrificijs expendẽda, vel inter pauperes, aut alios pios vsus distribuenda: ita vt, postquã animæ & voluntati testatoris satisfactum fuerit, adhuc constet hæredis commodo bona superesse, vt quia mille testator in bonis relinqueret, & ducenta in pios vsus expendi iubeat: & isto casu, si vt eam pecuniam ex bonis hæreditarijs corradant hæres, aut testamentarij, aliqua bona mobilia, vel immobilia (prout quotidie fieri solet) subhastãdo, vel alio modo vendiderint: nulla dubitatio esse potest, quin ex eis venditionibus regalis decima debeatur: quia cum omnino ea relicta quantitas ab hærede & bonis defuncti expleri debeat, siue gabella soluta sit, siue non totũ id, quod eo gabellæ nomine expensum erit, dãno hęredis esse couincitur, nõ piæ causæ & animę defuncti: ac proinde nulla religionis gratia & fauor eo casu cõsiderari potest, quo magis gabellarius à decimæ exactione repellatur, & hoc iure vtimur. Estq; eo casu soluta illa decima in cõmunes hæreditatis & bonorum expensas cõputanda, quia verè bona ipsa hæreditaria in cõmuni, nõ particulare piũ legatũ diminuit, & vt æs alienũ deducitur, prout apertè docet Bart. in. l. fi. §. in cõputatione. nu. 3. C. de iure delib. vbi ait, se pluries vidisse, ex venditione rerum hæreditariarum pro soluendis debitis, & legatis gabellã solui, & vt æs alienũ deduci.

61 Alius & secundus casus est, * quãdo ita relinquitur legatum pium: vt si quid ex venditione rerum hæreditatis gabellæ nomine solutum sit id minus necessariò pia causa in legato percipiat, veluti si ita dixerit testator: fundũ illum meum Tusculanum vẽdi iubeo, & omne pretium, quod ex fundo redactũ erit inter Christi pauperes distribuatur, vel pro maritanda puella, aut in redemptionẽ captiuorum detur, iuxta speciẽ textus in. l. 3. §. fin. versi. planè. D. de vsuris. & l. Lutius Titius. 22. de lega. 2. vel dixit: volo, vt omnia bona mea væneant, & pecuniæ redactæ in pias causas conuertantur: vel forte nihil de venditione dixit, sed tãtùm quod omnia bona sua in tali & tali re, piaq; causa expẽderentur: & pro commodiori distributione testamentarij vendidissent, vt semper fit: & hoc casu sunt qui putent ex huiusmodi vẽditionibus nullam decimam deberi gabellarijs, quæ si exigeretur, legata pia minueret, quod non videtur esse admittendum, argu. text. in Authen. similiter. C. ad legem Falcid. & l. 4. tit. 11. par. 6. vbi quamuis aliàs generali lege erat statutum, vt ex omnibus legatis scriptus hęres quartam partem retineret iuxta verba legis Falcidiæ, de quibus in. l. 1. in princip. D. ad legem Falcid. sic vt pia quoque legata in prædicta generalitate comprehenderentur, vt constat ex dicta. l. 1. §. ad municipum. posteà religionis fauore factum est, vt ex legatis pijs, quæ animarum suffragia sunt, quarta illa pars non detrahatur, sed quòad partẽ, quæ attigerit illa legata hęres ipse in dãno existat, ex textu cum gl. communiter approbata in dicta Authen. similiter. versi. sed nũquid. & quod notant doctores in. l. ex asse. D. ad legem Falcid. & tradit Gregor. Lupus in dicta. l. 4. Partitæ. verb. *De piedad.* Ac proinde dixit Bal. in

in.l.seruo fideicommissaria.D.de hęred. institu. Quod si legatis imponeretur gabella, non esset illa quidem soluenda ex legato pio: & expressè in nostris terminis, quod solui nõ debeat, tradunt Bertachinus & Io.Palladorius supra allegati, quos sequitur Didac. Aluarado de coniectura. mẽte defuncti.libr.2.c.1.§.2.nu.17.

62 Sed certè ista sentẽtia * religiosior est, quã vera iuxta relatum argumentum, quia si Falcidia nõ detrahitur ex legatis pijs, ex expressa quidem legis decisione prouenit in dicta Auth. similiter quæ ita iustissima ratione decreuit: aliàs enim, nisi specialiter, vt dixi, caueretur, generalitas legis Falcidiæ omnia legata, etiã pia comprehenderat, vt constat ex interpretatione I.C. in d.§.ad municipum. quia leges generales cõprehendunt omnes causas quantumcumq; priuilegiatas, qualis est causa pia, si in specie, de qua agitur, nõ reperiãtur habere peculiare priuilegiũ.l. in fraudem.in fin. vbi notat Bald. D.de milita. testa. Decius in.l.ex testamẽto.C.vnde liberi.& in consi.5.resoluit latè Tiraq.de præscriptio.§.1.gl.11.& passim vtitur ista regula loquẽs in pijs causis Menchaca de successio. progre. lib.3.§.27.n.10. Igitur generalitas nostræ legis regię, de qua in.l.1.&.l.2.tit.17.lib.9.Reco. vẽditiones & permutationes omnes, etiã eas, quæ fauore piæ causæ iuxta casus prædictos factæ erunt, visa est cõprehendere, cum nulli ab hoc speciali tributo priuilegiũ aliquod habere reperiãtur, vt disponit.l.1.tit.18. lib.9.Reco.& diximus supra in prin. istius cap. quamuis in vna vẽditione maior ratio sit, quàm in alia, ex traditis per Deciũ in. d. consi.5.& facit, ꝑ videmus ex vẽditione Ecclesijs facta nullã immunitatẽ venditorem promereri, quãuis inde lucrum Ecclesiæ resultaret, quæ viliori pretio emeret. l.8.d.tit.18.lib.9.Reco.& diximus suprà.c.19.num. 10. Verùm enim vero quicquid hoc ita bene dictum sit, adhuc * prædicta illa sentẽtia, quæ religioni & piæ causę fauet, sustinẽda est ea noua ratione: quia cũ tota pecunia ex eis vẽditionibus redigẽda, pauperum. Ecclesiæ & piæ causæ futura sit: eorum quidẽ nomine, quibus cõmodum legatũ est, venditiones illas fieri & celebrari nõ iniustè dicemus, quasi verè ipsa Ecclesia, pauperes & pia causa legataria, domina bonorum sit: atq; ita eius respectũ, vel personam (vt ita loquar) inspiciendã puto, licet ab hærede, vel testamentarijs laicis venditiones celebrẽtur, ex ijs quę diximus supr.c.15.nu.9. nam & talis hęres, cui deductis legatis nihil superest, testamẽtarij loco est, arg. tex.in.l. si quis Titio. de leg. 2. habebitq; ita locum priuilegiũ text. in.l.6.d.tit.18. lib.9. Recop. siue illud legatũ relictũ esset Ecclesiæ, siue pauperibus, vel ad alios pios vsus: quia priuilegia cõcessa Ecclesijs, & illis quidẽ legatis pijs cõcessa sunt de iure, vt ex tex.in Aut. de ecclesiasticis tit.§.pro tẽporalibus. colla.9.per quẽ text. ita dixit Angelus, Baldus & alij doctores relati per Iasonem in.§.ex maleficijs. num. 41. Instit. de actio. 63

64 Decimo loco * eximitur frumentũ, de quo in.l.36.d.tit.18.lib.9.Reco. quod priuilegiũ non tam ipsi rei vendito, quã exteris venditoribus cõcessum est, vt constat ex ea lege.ibi. *Que sean frãcos*, ea ratione, vt exteri inuitẽtur, quò magis triticũ portẽt ad hæc regna tempore necessitatis, vt notat Mexia Pontius in prag. panis.cõcl.5. n.138. vnde fit, ꝙ ex reuẽditione illius tritici gabella debebitur, cùm nõ ipsi tritico, sed primis illis exteris vẽditoribus, qui portauerint in Hispalẽsem ciuitatẽ, & ibidẽ vẽdiderint, aut permutauerint, immunitas concedatur:

potest-

potestq; ideô dici, istam legem de primo actu vēditionis esse intelligendā, sicut.l.10.eo.ti.& lib.de qua sup.n.58.

Vndecimo loco eximitur vēditio aliarum rerum de quibus in.l.37.&.l.38.dicto tit.18.lib.9. Recop. quarum decisio nunquam, vt video, difficultatem habet, solùm aduerto, quod dū in prædicta.l. 38.iubetur, vt ex stribis & calcaribus venditis gabella soluatur,
65 *apertè constat armorum appellatione non contineri, vt notat Montaluus in repertorio legum Ordina. verbo. *Alcauala*. aliàs enim eorū venditio immunis esset, iuxta.l.40.infrà eó.tit. & statim dicimus: atq; istam rationem dubitandi habuit ea lex.

66 Duodecimo loco, * armorum vēditioni immunitas concessa est in dicta.l.40. Recop. tam eorum, quæ offensione apta sunt, quam quæ defensioni: vtraque enim armorum appellatione cōtinentur. l. armorum. D. de verbo. signifi. vbi Alciatus. & l.7.tit. 6.libr. 9. Recop. id ꝙ fauore militiæ statutū est, vt tradit Did. Peretius in l. 22.gl.1.tit.4.lib.4.Ordina. & vt arma viliori pretio, empta deficiēte tributo, faciliùs ab omnibus habeatur: nam, vt inquit Arist. lib.7.Poli.c.8.& refert Simācas de Republica. lib.9.c. 18.qui Republicæ præsunt, hos armis tùm ad tuendum imperiū, vt detrectantes coerceantur, tum ad vim, si quis iniuriā extrinsecús inferre conetur, propulsandā, instructos esse, necesse est. Scimus enim Rodericū Regem vniuersam ferè Hispaniā infandā clade confecisse ob hanc potissimum causam, vt historici tradunt, ꝙ subiectos suos, deficientibus armis, in prælia trusit inermes.

67 Et primò * aduerto, quod priuilegium istius. l.40. Recop. vel maximè locū habet & habere debet in tormētis sulphurarijs, seu fusilibus machinis, vt ait Alciatus in.d.l.armorum. in fin. sunt enim arma fortiora, & bello magis necessaria qualia sunt. *Arcabuzes, y otras qualesquier pieças de artilleria*. Secundò aduerto, quod nedum armis permissis immunitas ista conceditur, sed etiam reprobatis, & quæ haberi, vel vendi prohibitū est, qualia sunt ea, de quibus in.l.8.lib.9.Recop. & l.14.tit.4.lib.4.Recop. quia licet reproba sint, non ideò minùs arma dici queunt, eo quod ad eorum substantiā autoritas publica, aut regia necessaria nō est, sicut in pecunia iuxt.l.1.D.de conrrah.emp. propter ꝙ pecunia nō esse dicitur, quæ reproba fit.l. generaliter. §. si re probos. D. de pig.act.

68 Tertio noto, * quod semel me iudice litigatum est inter gabellarios ferri, & venditorem quendam cultellorum, aliorumq; operū fabri ferrarij, an ex cultellis illis regalis decima nō deberetur, eo quòd armorum appellatione cōtineri videantur, quibus lege regia data exemptio est: atqui vlteriùs ex parte illius venditoris ostēdebatur Authenticū quoddā exēplū cuiusdam sententiæ pro se latæ in re simili cōtrā alios gabellarios loci alterius, quæ tandē confirmata esse videbatur in regia cancellaria Vallisoletana, & similiū sententiarum testimonia circunferri solent. Sed certè quamuis armorū appellatione gladij contineātur in.l.2.C.quæ res exportari nō debeant. & l.6.ibi. *O cuchillo*. tit. 3. par.5. quorum iurium fortassis autoritate prædictæ sententiæ latæ sunt: id intelligendum est de gladijs maioribus, quibus vt ensibus, aut sicca vti possumus, non de cultellis minoribus, nempe vnius palmi plus minùs, quos nemo nostrum dixit armorum verbo, comprehendi, sed domesticum potiús instrumentum esse, quo vti solemus in mensa, & scrinijs ad pennarum temperatio-

nem, panis & aliarum rerum incisionem, vt est textus elegans in Authen. de armis. §. vt autem, ibi. *Cultellos minores, quibus nullus in prælijs vtitur.* Col. 6. vbi est elegans glossa verbo. minores, quæ ait de prædictis cultellis intelligendum non esse statutum de nõ portandis armis per ciuitatem, quia arma non sunt, quam secuti sunt omnes Doctores, vt resoluit Iason in. §. ex maleficijs. numero. 85. Institu. de actio. Atque ita per supradicta iudicaui, vt ille venditor decimam cultellorũ solueret: debetur enim sicut ex alijs quibuscunq; ferreis instrumen-
69 tis.* quę licet ad defendendum & offendendũ quãdoq; prodesse posśint, verè arma non sunt: quia non ad hoc instituuntur, sed ad aliud ministeriũ rusticum, vel vrbanum: quãuis quidem impropriè arma quoque dici soleant, veluti instrumenta rusticorum, vt ait Virgi. in Georg. & quę sint duris agrestibus arma, & coquinaria arma dixit Plautus. & nautarum quoque & Pistorum Virgi. libr. 5. Aenei. colligere arma iubet, validisq; incũbere remis. & libr. 1. Cerealiaq; arma expediunt, ex quorum omnium venditione dubium non est, quin regalis decima debeatur.
70 Quartò notandũ est,* quod vt immunis armorum vẽditio sit, perfecta & absoluta arma esse debent, vt expresse requirit prædicta. l. 40. Recop. atque ideo, quamuis á nonnullis dubitatum est, an enses lucidi & omninò consummati huiusmodi priuilegio gaudeant, licet nullo capulo ornati væneãt, leuis mihi dubitatio visa est: eo quod expresse lex illa requirit, vt arma eo modo perfecta sint, quo eis vti solemus: nam generaliter id dicitur esse perfectum, quo cómodé vti possumus. l. Quintus Mutius. §. cui. D. de auro & argen. leg. vt notat glo. in. l. & si non sunt. §. infecti. verb. magis. eo tit. glo. & Doctores in. §. cũ ex aliena. verbo. facta. Instit. de rer. diuis. & negari nõ potest, quin nemo ense sine capulo vtatur, esset enim nimium incommodus, nec ad vsum manui aptaretur: at lex illa, vt prædixi nõ nisi armis perfectis, & quæ bello apta præstoq; essent, immunitatẽ concesśit, vt satis exprimitur in illis verbis. *Hechas y acabadas en la forma q̃ se suele y acostumbra vsar dellas*, vt non immeritò, id satis declaratum esse lege Regia, responsum fuerit per principẽ in comitijs habitis Madriti, anno. 1582. petitio. 79. qua petitum erat, eorum ensium immunitas apertiùs declararetur.
71 Quintò,* notanda est in proposito executoria quędam sententia, quę mihi hodie ostensa est, á Notarijs Regiorumque redituum iudicibus data in Vallisoletana Cancellaria, anno Domini. 1570. mense Iunio, inter gabellarios ciuitatis Taurinensis, & ciuemquendã, qui cum phrygioni fuisset hæres, certo pretio vendiderat vestimentum quoddam hæreditariũ ex ijs, quibus Ecclesia pro diuino cultu in sacrificijs & altaribus vti solet, nec illud quidem consecratum, quia nondum Ecclesiæ vsibus destinatum fuerat, quo casu rectè vendi potuit, quia nondum sacra res est, vt probat text. elegans in. l. non contrahitur. in fine. D. ad legem Iuliam maiestatis. secus autem si iam consecratum & destinatum foret, quia eo casu vendi nequiret ex. l. 7. & l. 10. titul. 2. lib. 1. Recopil. & l. 1. C. de sepulchro violato. & cum decima pretij ab eo peteretur, ac in prima instantia condẽnatus fuisset, tandem in tribunali illo regio absolutus est, & perpetuum silẽtium gabellario impositum. Duo autem præcipua ex venditoris parte allegata esse videbantur: primum, quod vestiméta ista arma essent cleri

corum

eorum, quibus armari dici possunt, sunt enim coelestes milites. cap. cò libentius. ibi. *militiæ clericali*, de seruis non ordini. & cap. ex parte. B. ibi. *Deo militantes*, de corpo. vitia. & cap. clericum mihi. *militibus ecclesiæ*. 50. distinct. atqui de mundana ad coelestem militiam arguere licet, ex sententia glossæ in l. miles. verb. facere. D. de re iudicata & l. filius familias. §. veterani. D. de procurato. quam communiter sequuntur doctores, vt resoluit Menesius in d. l. numer. 7. C. de iuris & facti igno. Igitur si arma militum terrestrium priuilegio exemptionis gaudent ex dicta. l. 40. Recopilationis: & arma coelestium maiori ratione gaudere debent. Alterum & iterum allegabatur, ac probatũ est, quod nũquam in ea ciuitate soluta gabella esset ex ijs, quæ ad diuinum cultum, & sacrificia Deo offerẽda pertinent, ornatusq; causa Ecclesijs ipsis venderẽtur. Sed certa quãuis ista duo argumẽta parum mouere debuissent regios iudices, semel quia nõ satis scio, an bene illa ecclesiastica vestimenta clericorum arma dici queant, præcipuè ea quæ non personis clericorũ, sed altaris ornatui conueniunt: ac comperto sciam in hac gabellarum materia, ex vno ad alterum arguere non licere, nempe ex vno ad alium casum, vel ex vna ad aliam rem, vel personam, etiam si eadem vel maior militet ratio, vt satis significat. l. 1. tit. 18. lib. 9. Recopilationis. & diximus supra. c. 19. nu. 101. præsertim, quod si prædicta l. 40. de quibuscunq; armis veris & ciuilibus intelligenda foret, frustra expressissent. l. 34. eiusdem tit. ex libris venditis, aut permutatis decimam non esse soluendam, vt diximus suprà nu. 32. cum & scholares & aduocatos militare dicimus, & eorum arma libros esse constet, iuxtà. l. aduocati. C. de aduo. diuer. iudi. & quæ notant Doctores in. l. quæ pater. D. de fami. ercis. tum quia probata illa desuetudo excusare nequit, ex dicta. l. 1. Recop. cum ijs, quæ diximus supra dict. cap. 19. ex nu. 4. tamen cum hæc sententia religionis & pietatis plena sit magnopere mihi placet, & vbi hæc viguerit consuetudo, piè religioseq; eam fauẽdam reor, prout Regius ille Senatus censuit, fauens Ecclesiæ etiam contra ius, vt fecit Bartolus in procemio Digestorum, num. 14.

72 Vltimo * loco pro complemento istius capituli & tractatus, signanda est pragmatica quædã sanctio Catholicorum Regũ Ferdinandi & Elisabeth, cõdita anno Domini. 1493. quæ in prædicto lib. 9. Recop. in curia cõpilatoris non reperitur: eã verò determinat, & restringit generalitatẽ tex. in l. 14. tit. 17. d. libr. 9. Recop. in qua statutũ erat, vt apothecarij generaliter soluerẽt decimã pretij omniũ rerũ, quas ex officio suo, vel aliàs vẽderent: vt scilicet intelligatur, eos debere soluere ex medicamẽtis simplicibus duntaxát, quæ ab ipsis venduntur, secùs autem ex compositis: id ꝙ fauore salutis humanæ statuitur, ac propter publicæ necessitatis obsequiũ, quod per eas cõpositiones & confectiones præstatur, vt medicis testatur Imperator in l. 2. C. quibus nõ obij. long. tẽp. præscrip. & I. C. in. l. inter eos. D. ex quibus cau. maio. ne propter gabellã cariùs vendatur, quod humanæ vitæ proficuum & omninò necessariũ intelligitur: quãuis ista ratione attẽta potiùs excipienda essent simplicia pharmaca, quàm mista & composita: cùm hæc ab ipsis etiam medicis sæpius damnata fuerint, illa autẽ & vtiliora & salubriora sint, vt latissimè disputat Tiraq. de nobilitate. cap. 31. n. 469. nisi & illud quoq; lex illa respexisset,

xiſſet, quod multa cōpoſita & miſta medicamenta væneūt, quorum pretium in ſolo apothecarij labore & induſtria conſiſtit, iuxta.l. mulieris. 13. ibi. *Quoniam plerunque.* &.l. labeo.14. ibi. *Quoniam earum rerum.* D. de verbo. ſignific. cùm perſæpè fiant ex herbis, quę in nullo ferè pretio ſunt omnibus obuiæ, & magno labore laudabilique induſtria ad infirmorum vtilitatem reducuntur, vt conſiderat dicta lex, ibi. *Aſsi por el trabajo que los dichos boticarios reciben en las fazer, y cōponer, y ſacar, y buſcar.*

Itaq; vt verè & radicitùs intelligas mentem & diſpoſitionem illius pragmaticę, quę ſe nō benè explicat, ſtatuenda non eſt ea regula, ſcilicet, quod omniū rerum, ſeu medicinarū ſimplicium, quæ ab apothecarijs venduntur, regalis decima debeatur, cæterarum autem non ita, prout ſanè videtur innuere prædicta lex, in fine, ibi. *De otras ſemejātes coſas, y medicinas ſimples que vendieren, paguen libremente el alcauala.* Etenim id ita generaliter dictum falſum eſt, & cōtra ipſam legē ibi. *Y aguas de alquitaras*, dum ait, ex aquis diſtillatis ex vna etiā re ſine admiſtione alterius, veluti aqua borraginis, aut roſarum, vel endiuiæ, & alijs gabellā non eſſe ſoluēdam, cum tamen ſimplices medicinæ ſint. Nam medicina ſimplex eſt, quæ talis eſt, qualis à natura producitur, vel quę licet aliquo ſit mutata artificio, nō eſt alij medicinæ commiſta, vt ſunt illæ aquæ ſecundū Platearium de ſimplici medicina in prin. Itaque quamuis induſtriales ſunt illę aquæ, non naturales, ſcilicet à natura productæ, propter quod Baptiſmus in eis fieri nequit, iuxta Sacrum Concilium Tridentinum, ſeſsione.7. canon.2. vt omnes viri Theologi indubitanter obſeruant: ſunt quidem ſimplices, eo quòd nullam miſturam habent, & inter ſimplicia enumerat Nicolaus Præpoſitus in ſuo diſpēſario ad Aromatarios. cap. 6.

73 Vnde * generaliter & in vniuerſum pro vera & reſoluta declaratione illius regiæ pragmaticæ dicendū eſt, ꝙ quocieſcunq; medicina, aut alia res vēditur talis, qualis à natura producitur, vt ſunt radices, herbæ, folia herbarū & arbuſtorum, flores, fœmina, fructus, cortices, gummi, mineralia, veluti lapides & metalla, ac ſimilia, decima pretij debeatur: ideò ꝙ in his nulla pharmacopolæ induſtria verſetur, cui merito fauendū ſit. Item & earū rerum, quæ licet compoſitæ ſunt, attamen & ſanis quoq; ac bene valētibus proficuę vēdi ſolēt, decimę ſit exactio: quales ſunt ſaccharati & melliti cibi, quos bellaria appellauit Varro apud Aulū Gelli. lib.3. noct. attica. c.11. vt exēplificat illa lex ibi. *Botes de conſerua, o otras coſas ſemejantes que ſuelen dar a ſanos.* Quas dijudicare poterit iudex ſuo arbitrio iuxta loci cōſuetudinē. Cuius quidē deciſionis ea eſt vera ratio, quia cū illæ res inter cibaria eſſe ſoleant, vt ſupponitur in ea lege, nō propriè pharmaca, ſeu medicinæ dici queunt, quarū fauore lex illa ſtatuta eſt vt diximus: pharmaca enim veluti catapotia decoctiones, & reliqua medicamenta cibariorum appellatione non continentur. l. in rebus. §. poſſunt. D. commodati. & notat Alciatus in. l. cætera. 44. D. de verbor. ſigni.

Si verò res, aut medicina talis ſit, quæ induſtria & opera apothecarij ad vſum ſolamq; infirmorū vtilitatē reducitur, atq; componitur cum admiſtione alterius, ſiue ſine ea, regalis decima ſoluenda non ſit, vt latiſsimè exemplificat ea lex, ibi. *Que de las coſas cōpueſtas*, & infrà: ita vt in ratione decimæ faciēda diſtinctio ſit inter induſtriales & naturales medicinas, ſicut

cut aliàs & alio modo inter industriales & naturales fructus distingui solet, iuxta. l. bonæ fidei. D. de adqui. reru. do. & l. fructus. D. de vsuris cum vtrobiq; notatis per DD. Vnde non iniustè videri posset in ea lege, industriæ magis apothecarij, quam rebus ipsis fauorem dari: cum quæ naturaliter & suaptè natura absq; artificis adiumẽto medicinales sunt, á decimæ præstatione non eximãtur, secùs verò quę industrié & studiosè tales fiũt, sed adhuc ex prædictis, & ex lege ipsa, præcipuè, ibi. *Porque no se encarezcan*, non ratione apothecarij dũtaxat, sed magis propter rerum ipsarũ vtilitatem & faciliorem vsum, priuile-
74 gium istud concessum apparet. Ex * quo semel iudicaui mulierem quandam distillatas aquas vendentẽ, ex ijs in quã, quæ medicinales sunt, de quibus loquitur & intelligenda est prædicta lex, ibi. *Y aguas de alquitaras*. Regalem decimam non debere, & à gabellariorum petitione, allegantium id priuilegium apothecariorum esse duntaxat, absoluendam duxi.

His explicit (Lector optime) de decima venditionis & permutationis tractatus: & ille sané tam vtilis, quã vsufrequẽs, re quidem ipsa, & nostra opera: copiã enim sectati non sumus, quãuis, vt vides, res ipsa scribendi materiam abundé ministrauerit, sed vtilitatem potiùs & breuitatem inspeximus. Qualiscunq; autem sit hic noster labor, qui fuit quàm maximus, cum boni æquique consule.

FINIS.

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm